

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELVTUDOMÁNYI BÍZOTTSÁGA.

SZERKESZTI
HUNFALVY PÁL.

TIZENEGYEDIK KÖTET.

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia, bérházában.)

AZ

ÉJSZAKI OSZTJÁK NYELV

VOLOGODSZKI FORDÍTÁSAINAK

ÉS OROSZ-OSZTJÁK SZÓTÁRÁNAK ALAPJÁN

TEKINTETTEL

MIND CASTRÉN DÉLI OSZTJÁK GRAMMATIKÁJÁRA,

MIND A REGULY HOZTA SZÓ-JEGYZÉKRE S EREDETI OSZTJÁK

ÉNEKEKRE.

IRTA

HUNFALVY PÁL.

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia bérházában.)

NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET
Növendék napló
~~1953~~ Sz. 7120

F4479/75

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

1953

1953
Lok. r. v.
1953

ELŐSZÓ.

Jelen nyelvtudományi munkámnak szótára előbb nyomtatván ki, mint nyelvtana, mivelván az eredeti szűkebb szándék látható. Úgy gondoltam vala eleinte, hogy a' Vologodszki evangéliumi fordítása, jöllehet csak 10 fejezetet ad Mátébul, lesz dolgozatomnak főbb alapja, segítséget várván ugyanannak osztják szótárátul, mellyet Wiedemann Sz.-Pétervárott saját használatára németre tett által, s velem szivesen közlött, s Castrén nyelvtanátul, melly a' déli osztjákot tárgyalja. Azért a' szótárban csak Vologodszki és Castrén szerepelnek mint utolsó tekintélyek vagy források. Természetes vala egyébiránt az osztják szóknak a' megfelelő vogul szók általi megvilágosítása, valahol az hosszabb keresgélés nélkül megtörténhetett.

Jobban-jobban megismérkedvén a' nyelvvel s annak elérhető szókincsével, a' Reguly hozta osztják énekeket is elővevém, ámbár nem igen bíztam, hogy valamellyiknek megértése sikerüljön. Mert azt tudom vala, akár mythicus, akár történeti, akár lakadalmi énekek azok, nyelvek bizonyosan különbözik attul a nyelvtül, a' mellyet Vologodszki által lehet tanulnunk. Reguly egy kis osztják szójegyzéken kívül, a' mellyben némi grammatikai adatok is találhatók, semmit sem hagyott hátra, mi az énekeket megfejtené. Azonban említett följegyzésej ugyanazon nyelvjárást mutatják, a' mellyet az énekek; a' mi legott az érthető szók idomai-bul kilátszik. A' nyelvtan kidolgozásában tekintettel lévén

már azokra a' följegyzésekre is, a' grammatika tehát szélesebb alapúvá lett, mint a' szótár. S mennél többet forgatám az eredeti énekeket is, annál több-több remény csillamlék fel előttem, hogy talán mégis közölhetek legalább nagyobb töredékeket azokból. Azért bevezetést is készíték az eredetiek jellemzésére. Végre a' Vologodszki orosz-osztrák szótárból kezdém mind az egyes szókat, mind a' szólásokat kijegyezni, a' mellyek nálam nem voltak meg, hogy toldásképen a' már kinyomatott szótárhoz csatoljam, azon felül a' Schlözernél és Klaprothnál lévő osztják szókat is akarván közölni.

Ámde munkám ezen bővülések által lassankint annyira növekedett, hogy nem fér bele a' jelen kötetbe. Kénytelen vagyok tehát egy más, ha lehet a' következő, kötetben adni azt, a' mit az énekekből közölni fogok, annál is inkább, mert nyelvi sajátágaik is fejtegetésre szorulnak, s mert az énekek a' Reguly nyelv jegyzeteivel együtt némileg egy külön osztják nyelvjárással ismertetnek meg bennünket. De ha meggondoljuk, hogy

Szegény ember szándokát

Boldog isten birja,

úgy hiszem, az olvasó nem fogja talán neheztelni, hogy már itt találja az Eredetiekhez való bevezetést. Ha el is kellene maradnia, a' mit most ígérek, a' közlöttnek hasznát veheti majd, a' ki munkámat folytatja. Még a' szótári toldások sem férnek el mind itt. Ámbár tehát kétszerre jelen is meg az osztják nyelvet tárgyaló munkám, az által, mégis reménylem, csak növekszik majd mind teljessége mind alaposága. Eddigi késlelködése sem vált kárára.

Budapesten, 1875. tavasz hó 24-én.

Hunfalvy Pál.

TARTALOM.

Bevezetés.

	Lap.
Történelmi tájékozás	1
Források	5
Az osztják nép területe	8
Az osztják nép jelen állapota	14
Az osztják nép hite	22

ELSŐ RÉSZ.

Hangtan.

1. §. Az osztják nyelv hangjai	28
2. §. Magánhangzók	29
3. §. <i>a</i> hangzó	29
4. §. <i>ä</i> hangzó	31
5. §. <i>e</i> hangzó	31
6. §. <i>ë</i> hangzó	31
7. §. <i>o</i> és <i>u</i> hangzó	32
8. §. Ikermagánhangzók	32
9. §. Mássalhangzók	33
10. §. <i>g</i> hang	34
11. §. <i>ng</i> hang	34
12. §. <i>l</i> hang	36
13. §. <i>j</i> és <i>v</i> hang	37

A' hangok változásairul.

14. §. A' magánhangzók egyczése nincsen meg	37
15. §. A' szó-tő magánhangzói változnak	37
16. §. Hangok kiugratásai	38
17. §. Hangok betoldásai	38
18. §. A' <i>n t p</i> hangok változásai	38
19. §. Az ajak- és inyangok változásai	39

Nyelvjárások.	Lap.
20. §. A' vogul és osztják nyelv viszonya egymáshoz; a' déli és éjszaki osztják	41
21. §. A' déli osztják <i>t</i> -je az éjszakiban <i>l</i> ; <i>s</i> annak <i>au</i> , <i>eu</i> -je ebben <i>ov</i> , <i>ev</i>	42
22. §. Az éjszaki osztjáknak berezovi és obdorszki különbségei	45
23. §. A' Reguly szójegyzékében előforduló hangkülönbségek	49
24. §. Hangsúly	49

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

25. §. A' szó-tan osztályai	49
---------------------------------------	----

ELSŐ OSZTÁLY.

A' név-szó.

26. §. A' névszó alá foglaltak	51
27. §. Tárgyi név. A.) Eredeti tárgyi névszók	51
28. §. Az eredeti tárgyi névszók nem miud egy taguak	54
29. §. Nem taglalhatók és idegen szók	55
30. §. <i>k</i> és <i>h</i> végű kéttagu szók is eredetiek	55
31. §. <i>l</i> és <i>n</i> végű kéttagu szók is eredetiek	55
32. §. <i>s</i> végűek is lehetnek eredetiek	56
33. §. <i>t</i> végűek is lehetnek eredetiek	56
34. §. Összetett névszók	56

B.) Származott tárgyi névszók.

Névszóktul származnak:

35. §. <i>űje</i> képzővel	57
36. §. <i>k</i> , <i>h</i> képzővel	58
37. §. <i>ng</i> képzővel	58
38. §. <i>s</i> (as, is) képzővel	59
39. §. <i>p m</i> képzővel	59

Igeszóktul származnak:

40. §. <i>p</i> képzővel	59
41. §. <i>p + s a</i> képzővel	60
42. §. <i>p + s (as)</i> képzővel	61
43. §. <i>m</i> képzővel	61
44. §. <i>l</i> és <i>ng</i> képzővel	61

	Lap.
45. §. <i>s</i> képzővel	68
46. §. <i>ta</i> képzővel	62
47. §. <i>an</i> tagadó szóval	62
48. §. <i>ot</i> szóval	62

Tulajdonsági névszók.

49. §. Eredetiek és származottak	64
50. §. Eredeti tulajdonsági névszók	64
51. §. Származott tulajdonsági névszók. <i>p</i> (<i>pa</i>) <i>b</i> (<i>ba</i> , <i>bi</i>) által	65
52. §. <i>ng</i> által	65
53. §. <i>la</i> , <i>li</i> által; mely járul a) N é v s z ó k h o z	67
54. §. járul b) I g e s z ó k h o z	68
55. §. A <i>šik</i> kicsinyítő által	68
56. §. Az <i>at</i> képző által	68

Névszó-ragozás.

57. §. Az osztják nyelvnek három száma	69
58. §. Egyes szám	69
59. §. Az egyes szám lehet <i>a</i> , <i>i</i> , <i>e</i> , <i>i</i> , <i>o</i> , <i>u</i> végű	70
60. §. Lehet <i>k</i> , <i>h</i> , <i>g</i> , <i>ng</i> ; <i>l</i> , <i>n</i> , <i>s</i> <i>š</i> , <i>ž</i> , <i>r</i> , <i>p</i> , <i>m</i> végű	71
61. §. Kettős szám	72
62. §. Többes szám	75
63. §. Az <i>m</i> , <i>t</i> , <i>s</i> , <i>l</i> végűek többes száma	75

Viszony-ragok.

64. §. <i>a</i> és <i>na</i> viszony-ragok	76
65. §. Castrén-osztják ragok	78
66. §. Reguly-osztják ragok	79
67. §. A tulajdonság-nevek ragozása	82
68. §. Azok fokozása nem történik képzővel	82
69. §. Az egybehasonlítás <i>kin'z'a</i> által történik	82

Számnevek.

70. §. Alap számnevek	83
71. §. Tizes alap számnevek	85
72. §. A' sokszorozott tizesek	86
73. §. A' sokszorozott tizesek	86
74. §. Az alapszámnevek a' tárgyiszók egyes számával járnak	87

	Lap.
75. §. A' <i>na</i> ragnak jelentése a' számneveknél.	87
76. §. Sorszámnevek	87
77. §. Számnévi szerkezetek	88

Névmások.

78. §. Személyes névmások	89
79. §. A' Regulynél talált személyes névmások	90
80. §. A déli osztják személyes névmásai	90
81. §. Birtokos ragok	91
82. §. A' Regulynél talált birtokos ragok	94
83. §. A' déli osztják birtokos ragjai	94
84. §. A birtokos ragok többes számában mutatkozó egyezés a' magyarral	95
— Mutató névmások	96
85. §. Kérdő és visszamutató névmások	97
86. §. Határozatlan névmások	99

Viszony-szók.

88. §. A' viszonyiszók	100
89. §. Némely viszonyiszó adverbium is	107

Igehatározók.

90. §. Az igehatározók eredetiek és származottak	107
91. §. Az eredeti igehatározók	107
92. §. A' származott igehatározók.	108

Mondat-kötők.

93. §. A mondatkötők	109
94. §. Felkiáltók	109

MÁSODIK OSZTÁLY.

Az igeszó.

95. §. Az igeszók eredetiek és származottak	109
96. §. Magánhangzós egy tagú igetők	110
97. §. Mássalhangzós egy tagú igetők:	
1) <i>l</i> -es, <i>u</i> -es, <i>v</i> -es ige tők;	
2) <i>k</i> , <i>h</i> , <i>g</i> torokhangos igetők;	
3) <i>t</i> végű,	

4) *s, s' š* végű,5) *p, m* végű igetők 110

98. §. Magánhangzós két tagú igetők :

1) *a* végű,2) *i* végű igetők 112

99. §. Mássalhangzós két tagú igetők :

1) *t* végű,2) *l, r, n* végű.3) *m* végű igetők 112

100. §. A' származott igék 113

101. §. Névszóktul képző nélkül származott igék 113

102. §. Névszóktul származnak :

1) *t* képzővel 1132) *l* képzővel 1153) *m* képzővel 1154) *s'* képzővel 116

103. §. Névszóbul és igébül való igék 116

104. §. Igetőktül származnak :

t (*d*) képző által 117*t* és gyakorító *l* által 118*t* és inchoativ vagy momentan *m* által 119participialis *m*-hez járuló *t* által 119participialis *p*-hez járuló *t* által 119105. §. A' *t* (*d*)-hez *ji* is járul 120106. §. *l* gyakorítóvá teszi az igét 121107. §. *s'* reflexivvá teszi az igét 122108. §. *m* képző inchoativ vagy momentan jelentésű 124109. §. *s* képző 126110. §. *nt* (*nd*) képző 126

111. §. A' származtató képzők halmozódhatnak 126

112. §. A' Regulynél talált igeképzők 127

113. §. Igeragozás 127

Névi mód.

114. §. A' névi mód *ta* és *m*-féle 128115. §. A' *ta*-féle névi mód. 128116. §. A' *ta* névi módnak jelentései 128

	Lap
117. §. A <i>ta</i> névi mód ragozása	128
118. §. A <i>ta</i> névi mód fölveszi az <i>ot</i> -ot	128
119. §. A <i>ta</i> Regulynél <i>tí</i>	129
120. §. Az <i>m</i> -féle névimód	130
121. §. Az <i>m</i> -féle névi módnak jelentései	130
122. §. Az <i>m</i> -féle névi mód többese és ragosai	131
123. §. Az <i>m</i> -féle n. m. fölveszi az <i>ot</i> -ot	132
124. §. Castrénnél az <i>m</i> -cs névimód	132
125. §. <i>p</i> — <i>s</i> névimód csak származékokban	132

Parancsoló mód.

126. §. A parancsoló mód képzője	132
--	-----

Indicativus.

127. §. Az indicativus jelentése	133
128. §. Jelenidő	134
129. §. A' jelenidő Regulynél	135
130. §. A' jelenidő Castrénnél	139
131. §. Az osztják jelenidőnek képzője	140
132. §. Mult idő	141
133. §. A' mult idő Regulynél	143
134. §. A' mult idő Castrénnél	144
135. §. Szerkesztett idő alakok	146

Conjunctivus.

136. §. A' Conjunctivus Castrén szerint	146
---	-----

Szenvedő ige.

137. §. A szenvedő ige alakulása	147
Jelen ideje	148
Mult ideje	149
138. §. A szenvedő ige Regulynél	149
139. §. A szenvedő ige Castrénnél	150

Tárgyas ige.

140. §. A tárgyas ige	152
141. §. Meg van Regulynél is	155
142. §. Castrén nem ismerte föl, de nyoma meg van nála is	155
143. §. Az igeragozás paradigmái	156

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

144. §. A' mondat részei	161
145. §. A' mondat különbségei.	162
146. §. Az alany és mondomány egyezése	163
147. §. A' birtokosragu szók füzödése	165
148. §. Alany	166
149. §. Az alany jelzései	167
150. §. A' tulajdonság-szó mint jelző	167
151. §. Jelzők gyanánt szolgáló szók kettős alakja	170
152. §. A' genitivus viszony	172
153. §. Az appositíói viszony	173
154. §. Mondomány	173
155. §. A' mondomány követelte accusativus, vagy annak igenes kiegészítése	174
156. §. A' mondománynak nem igenes kiegészítése	175
157. §. Millyen kérdésekre áll az <i>a, ja</i> rag?	175
158. §. Millyen kérdésekre áll a' <i>na</i> rag?	177
159. §. Az <i>el'ta</i> viszonyítónak jelentései	179
160. §. A' többi viszonyítók jelentései	180
161. §. Az igésnevek : a) <i>ta</i> képzős	181
b) <i>m</i> képzős	182
162. §. Az igenlő <i>at</i> -nak jelentése	184
163. §. Az <i>an, al, anta</i> tagadók	184
164. §. Többszörös mondatok	185
165. §. Visszamatató mondatok	184

SZÖVEGEK.

Fordítások.

I. Máté evangeliomának tíz első fejezete	189
II. Kátéfélék a) A' hit czikkei	212
b) A' tíz parancsolat	214
c) Az úri imádság	216
Bevezetés az eredeti szövegekre	218

(Magok a' szövegek kiszorúltak innen).

Szótár	1
Toldások és javítások	178

NYOMTATÁSI HIBAK.

45. lap alulról 5. sor. kükülömséget helyett olv. külömséget
50. » felülről 9. » akarok » » akarat
61. » » 19. 20 sor kitörlendők a' pontig
62. » » 15. sorhoz tedd hozzá: Ide való h̄s maradék, hamu, h̄-t a
maradni.
84. lap alulról 7. sor. **80** helyett olv. **81**
89. » » 8. » után tedd ezeket: ma-o-t-em enyém, n̄ng-o-t-en tiéd.
108. » felülről 6. » khalent helyett olv. khaleut
141. » » 8. sorban tedd hozzá. **A'** metszeni szó is ide tartozik,
mert van metélni, 's volt metetlen, a' mai metszetlen
helyett. Lásd Nyelvt. Közlem. XII, 77.
191. lap felülről 5. sor. turum huse helyett olv. turum husel
212. » » 3. » potarzet » » potarset
-

BEVEZETÉS.

1) Történelmi tájékozás.

Az *Ugor* nevü föld (Ugria, Jugria, Jugoria) az alsó *Ob* és *Irtis* folyók mellékeit foglalja magában, nyugatra az Uralig, éjszakra a' szamojédekig, keletre a' *Nadim*, *Agan* és *Vach* folyókig, délre a' tatárokig terjedvén. A' vogulok és osztjákok hazája, kiket az orosz krónikák és czári oklevelek egy névvel *jugorok*- vagy *ugorok*-nak (*jugricsi*) neveznek. Az *ugor* vagy *jugor* név a' szirjän-ek útján jutott az oroszokhoz, mert ezek amazok által kerültek az Uralelvre; a' szirjänek pedig ezt az Uralelvet, vagy Uralon túli országot és népet *jögrá*-nak és az ugorokat *jögrajas*-nak nevezik vala. A' vogulok mind magokat, mind a' rokon osztjákokat *mansi*-aknak hívják.

De az *ugor*, *ogor* név sokkal régibb. Attila birodalmának szétbomlása után a' Deneperen túli vidékeken a' *kutrigurok* és *utrigurok* tűnnek elé; az *ugur*, *ugor*, *onogur*, *saragur* népevek is ott vannak a' Volga- és Káspi tenger meg az Ural hegység között. Mind e' nevekből az *ogor*, *ugor* név látszik ki.

Az 550 körül irt Jordanis, a' kinek alán eredeténél és a' gótok közt viselt hivatalánál fogva lehető tudomása vala a' mai déli Oroszországrul, ezt így írja le: A' (Balt) tengernél az *eszték* laknak; tőlök dél felé van az *akatzir* erős nép, a' melly nem szánt-vet, hanem marhatartásbul és vadászatbul él. Azon túl van a' *bolgár* nép; ez után a' *hun* vitéz és számos törzsnek két ága, az *ultziagiroké* és *szaviroké*; a' *hunugurok* pedig, a' kiknek vitézsége nagyon félelmes, onnan ismeretesek, mert tőlük származik a' nyest bőr-kereskedés (quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium). *)

*) Az Anonymus is úgy ismeri a' magyarok ősi hazáját, hogy abban »ultra modum abundanter inveniuntur zobolini, ita quod non solum nobiles et ignobiles vestiuntur inde, verum etiam bubulci et subulci ac opiliones sua decorant vestimenta in terra illa.«

A' byzantinus Theophylactus Simocatta (612—640.) még világosabban tudósít az *ogor* népről. Ez, úgymond, igen hatalmas mind számra, mind hadi gyakorlatra nézve. Keleten, a' *Til* folyó mellékein, lakik, melly folyót a' turkok *feketé-nek* *) neveznek. Az ogorok legrégebb fejedelmei *Uar* (*Ούαο*, *Var*) és *Cheunni* (*Χεουννι*) valának, kiktől némelly ogorok *Uar-nak* és *Cheunni-nak* neveztetnek.

Az *ugor*, *ogor* nép- és ország-név azután a' novgorodiak által lön ismét ismeretessé, a' kik 1096 óta kereskedést űztek ott, mi mindég rablással járt, ezt adóbehajtásnak nevezvén. Az ogorok több ízben agyonverék a' kereskedőket és adószedőket, jelesen 1193-ban. Nem sokára a' mongolok hódításai másfelé fordíták a' novgorodiak figyelmét. A' mongolok t. i. 1235-ben a' Volga és Káma mellékeit pusztították; 1236-ban a' mordvinokat és Bolgárországot hódították meg; 1237—1239-ig az orosz fejedelmeket hajták igájok alá egész Tverig és Jaroszlavig, de Novgorodig nem jutottak; azután Magyarország elpusztítása után 1242-ben visszatérének, 's a' mordvinokon, bolgárokon és baskirokon keresztül Ugorországot is meglátogatók. De az alsó Volga mellékein telepedvén le, az éjszakai vidékeket kevesbbé ronták. Novgorodnak kereskedése tehát azután is folya Ugorországgal, jóllehet maga a' *Kapcsaki ordu-nak* (Batu-khán utódainak) adózik vala. A' XIV. században bomladozék a' *Kapcsaki ordu*, 's belőle több khánság lön, egyike a' *szibir* khánság, a' melly alá némileg a' vogul és osztják fejedelmek is tartoztak. 1455-ben egy vogul fejedelem, *Aszik*, az Uralon innen, a' vicegdai tartományban pusztította; 's az ütközetben a' permi püspök *Pitirim* is elesvén, azt 1467-ben egy nagyobb sereg megboszúlá Viatkábul és Permbül, a' melly a' vogul *Aszikot* is foglyul ejté.

A' moszkvai nagyfejedelem *Iedn* egészen megváltoztatá az ottani viszonyokat. 1477-ben megsemmisíté a' novgorodiak szabadságát, 's ezeknek jogát is vagy kereskedését az ogorok közt el tulajdonítá. 1483-ban egy sereget indíta az ogorok ellen, minek következtében 1484-ben *Aszik* fija, *Jumsan*, néhány társfejedelmel együtt hódolni mene Moszkvába; a' többi vogul-osztják fejedelmek folytatók még a' védelmet. 1499-ben még nagyobb sereg

*) Meg lehet jegyezni, hogy ma is a' török népek a' Vol át *Etil*, *Edele*-nek, a' Kámát pedig *fekete Etil*-nek nevezik.

indúla az Ural-elyre, 's Läpinä, Jujl, Munkesz vagy Munkosz vogul városokat, 's több, számszerint harminczkét más várost elfoglalván, ötven fejedelmet és az előkelő lakosok közül ezernél több foglyot hurczolván magával, 1500-ban visszatére Moszkvába; Iván pedig az Ugor- vagy Jugorország nevét is befoglalá a' czímébe. Mind errül Herberstein Zsigmond, ki Miksa és V. Károly császárok, meg Ferdinánd osztr. főherczeg követéül kétszer, 1516-ban és 1529-ben, járt Moszkvában, szerze tudomást, 's az említett hadjáratok leírásában így nyilatkozik: »Haec est Juharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt . . . Ajunt Juharos in hunc diem eodem cum hungaris idiomate uti, quod an verum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen ejus regionis hominem habere potui, quocum famulus meus, linguae Hungaricae peritus, colloqui potuisset.«

Még Herberstein előtt is híre vala nálunk, hogy a' magyarok oda való országbul jöttek volna ide. Mátyás király és Iván czár között követségek járanak több ízben; azonban a' kereskedők előtt sem vala ismeretlen ama távoli ország, a' mellyben magyarul beszéllők volnának, mit Herberstein Moszkvában is hallott. »Ezt Mátyás, úgymond Bonfinius, orosz (szarmata) kereskedőktül megtudván, követeiket és tudakozókat is indíta oda, hogy, ha lehetne, a' rokon népet Pannoniába hoznák, a' melly a' folytonos háború által néptelenné vált.*)

Sőt már IV. Béla idejében, a' tatárjárás előtt, a' rokon népet keresni arra felé menének a' magyar szerzetesek, mint azt a' »Fa-

*) »Umor et Magor, cujusdam annalium scriptoris opinione, Unnorum auctor fuisse traditur . . . Quare Unni, bello asperrimi, trajecta ad Cimmericum Bosphorum palude Maeoti, non modo sedibus Gothos rejecerunt, sed universam Europae Scythiam domitarunt, in repetitisque Pannoniis quieverunt, quas a se Ungarias appellarunt. Pius autem Pontifex (mihi crede) doctissimus, Ungaros ab Unnis (quod omnes rerum scriptores confirmant) promanasse non patitur, pari cum Jornande tractus affectu, qui Ungaros ac Scythas, *pellium murinarum commercio notos fuisse* scribit. Deinde Sacrosanctus ille pater cujusdam Veronensis nomen adducit, qui cum ad Tanais ortum penetrasset, gentem Ungarica lingua loquentem se invenisse dicebat. Divus quoque Matthias noster, hujusce rei non ignarus, quam a Sarmaticis quibusdam mercatoribus acceperat, legatos illuc ac exploratores misit, quibus cognatam gentem, si posset, in Pannoniam, populis diuturno bello haud parum exhaustam, alliceret: quod etsi lactentus assequi nequivit, si vixerit tamen, fortasse praestabit.« Bonfinius, *Rer. Hungaric. Decades. Dec. I. lib. II. Editio Car. Andr. Bel. Lipsiae, 1771. pag. 41.*

ctum Magnae Hungariae« elbeszéli; végre Anonymus és Kezai Simon krónikáiban is némi homályos emlekezés van arról a' messze országrul, mert az Ural vidékre teszik azt a' Scythiát, 's abban a' Dent- és Mogor-országot, a' mellynek keleti határosa »regnum Jorianorum«, mi nyilván az Ugor vagy Jugor ország.

De a' vogulok és osztjákok nyelvéről a' XVIII. század elejéig alig tudtak valamit. Talán Witsen Miklós az első, a' ki 1705-ben *) az éjszaki és keleti Tatárországot leírván, 's különböző utazásokból sokat közölvén a' vogulokrul és osztjákokról, ezeknek nyelvéről is mutatványt, jelesen a' Mi atyánkat közlé. De azt nem lehet megérteni. Valamivel használhatóbbat ad az osztják nyelvből Strahlenberg Fülöp János 1730-ban. **) — Messerschmidt is 1725. és 1726-ban jára az osztjákok és vogulok közt, de tudósítását csak Klaprothból ismerem. Sokkal többet tanulunk Fischerből, ki az 1768-ban kiadott Sziberiai történelmében, nemcsak a' vogulok és osztjákok történeteiből annyit közöl, a' mennyit Müller Gerhard Fr. 1735-ben a' sziberiai levéltárakban megtalált, hanem háromszáz szóból álló szótárt is állított össze, a' mellyek jelentéseit negyven sziberiai nyelvben kitette. E' szótár kézirata a' göttingai egyetem könyvtárában lévén, abból közlé Schlözer az »Allgemeine Nordische Geschichte«-ben (1771.) a' háromszáz osztják szót. — Pallas 1768—1774-ig utazgata az orosz birodalom ázsiai részeiben; 1772-ben az obi osztjákoknál tartózkodék, 's útleírásában ***) némi szójegyzéket ad a' Berezovon aluli és Berezovon felüli osztják nyelvből. Végre Pallas szerkeszté a' nagy egybe hasonlító szótár első részét is, mellynek latin czime: Vocabularia linguarum totius orbis comparativa, Augustissimae cura collecta. S. Petersburg, 1786. A' mit Gyarmathi az osztjákból és vogulból felhoz, az mind abból a' nagy szótárból, meg Fischernek összeállításából van kiszedve. Klaproth »Asia Polyglotta«-jában is csupán a' nagy szótárt hasz-

*) Noord en Oost Tartaryen stb. Door Mr. Nicolaas Witsen, Burgmester te Amsterdam. Amsterdam 1705. (Második kiadás 1785.)

**) Das Nord- und Ostliche Theil von Europa u. Asien stb. Bei Gelegenheit der schwedischen Kriegsgefangenschaft in Russland, aus eigener sorgfältigen Erkundigung auf denen verstatteten weiten Reisen zusammengebracht und ausgefertigt. Stockholm, 1730.

***) Reise durch verschiedene Provinzen des russischen Reichs. 4. kötet. St. Petersburg 1771—1776.

nálja. Az orosz császárné szótára nem lévén nagyon elterjedve (orosz írása is nehezíté használatát), a' Fischer gyűjteményében előforduló osztják szók, a' mellyeket Schlözer Kíjtszaki történelmében található, egész Reguly és Castrén utazásáig voltak a' legbecsebb tudósítás. Akárki gyűjtötte is e' szókat, a' nyelvet ugyan nem érti vala, de füle jól fogta fel a' hangokat, 's a' gyűjtemény ma is használható, 's mint száz évesnél régibb nyelvmélek, történelmi becű. Van ugyan benne sok érthetetlen, de legnagyobb része nemcsak érthető, hanem tanulságos is, p. o. a' számnevek, az ige-szók prasense, a' mint azt az illető helyen látni fogjuk.

2) Források.

Az osztják nyelvet tárgyalni akarván, elő kell adnom azokat a' forrásokat, a' mellyekből az osztják nyelv ismeretét meritem.

Első bővebb tudósításunk róla a' Castrén Sándor 1849-ben Sz. Pétervárratt megjelent »*Osztják nyelvtani kísérlete, egy rövid szó-jegyzékkel együtt.*« Castrénnek az »*ugor*« osztjások nyelve nem vala fő feladata, mert több évi utazgatása közben Sziberiában, csak néhány hétig tartózkodék nálok. Ezen rövid idő alatt sokféle nép- és helyrajzi jegyzésen kívül némi anyagot gyűjte az addiglan igen kevésé ismert osztják nyelvrül is; mert a' mit róla *Gyarmathi, Pallas, Klaproth* stb. munkájiban találunk, úgymond Castrén, az nem egyéb holmi csekély és nagyon hibás szójegyzékeknel. Castrén leginkább az Irtis melléki osztják nyelvbül gyűjtögetvén, azt tevé előadásának alapjává; de meg-megemlíti a' Szurguti és Obdorszki nyelvjárást is, amazt a' felső, ezt az alsó Ob mellékeirül. Bővebb tudósítást mind az osztjákrul mind a' vogulrul a' tudós világ, evvel biztatja olvasójit Castrén, egy magyartul várhat, a' ki nem rég az osztjások és vogulok közt tett nép- és nyelv-kutató utazásbul tért vissza.

Ez a' magyar, mint tudjuk, *Reguly Antal*, a' ki 1843. ősszén Pétervárbul kiindulván előbb a' Loszva vidékein tartózkodék az Uralban, onnan elmenvén 's Tobolszkban rövid ideig mulatván a' Tavdán által Pelimbe, 's innen az éjszaki Szoszvára és az éjszaki Uralba utazék, a' hol a' legeredetiebb vogulokat találta. Az Uralbul pedig a' *Szin-ja* folyóhoz, *Tildomba*, igyekezék, melly folyó az osztjások földjén az Uralbul az Obba kanyarodik.

Tildomban 1844. őszelő hó 18—20-án megpihenvén, tovább folytatá útját éjszak-kelet felé, a' *Vojkar* és *Szob* folyókhoz, 's az utóbbin lefelé a' hatalmas *Ob*-hoz, mellyen átkelvé Obdorszkbba érkezék. Itt a' bór-adó beszolgáltatása végett összegyűlt osztjákoktól írta le az énekeket. Obdorszkbul megint egy nagyobb kerülés után Berezovba siette, a' hol a' telet az osztják tanulmányaira akarta fordítani. Tehát az obdorszki tartózkodásnak köszönjük azt a' nagy osztják szöveg-gyűjteményt, a' mellyet a' Reguly hagyományából kézirati kincsül bír a' magyar Akadémia. Ámde e' nagy 's maga nemében unicum-féle gyűjteménynek megértésére Reguly hagyományaiiban nem találtunk kulcsot; tőle osztják szó-gyűjtemény nem maradt reánk egyéb egy kis jegyzék-csomónál, mellyben a' szárneveken kívül egyes szók és néhány grammatikai alak van összeírva, miket illető helyeken elő fogok hozni. Úgy látszik tehát, hogy Regulynek nem vala ideje vagy módja elegendő szóbeli magyarázatokat is följegyezni. Arra is emlékszem, hogy néhányszor kifejezte óhajátását előttem, visszatérhetni az osztják tanulmányok ismételtesére és béfejezésére.

1868-ban kijött Londonban Bonaparte Lucian költségén az obdorszki osztják nyelvre fordított Máténak tíz fejezete. Nagy örömmel vevém e' fordítást 's be is mutatám némi ösmertetéssel *) az Akadémiának, mert az lévén az első, általunk is megérthető osztják szöveg, sok felvilágosítással kecsgetet vala. Fordítója *Vologodszki* pápa, kinek, úgy tudtuk, orosz-osztják szótára is megvan a' Sz. Pétervári Tud. Akadémiánál. **) Ennek lehető hiteles másoltatását a' mi Akadémiánk számára Schiefner és Wiedemann valának szívesek eszközölni; Wiedemann pedig német fordítását is közlé velem, a' mellyet magának készített volt.

Vologodszki az orosz-osztják szótárához, a' melly 1840-ben készült, a' káténak némi fordítását is csatolá; ez tehát meg a' Máténak 10 első fejezete az osztják nyelvü szöveg, a' mellyet értelmezni lehet, hogy rajta a' nyelv alkotását 's miképi mozgását meg láthassuk, mit se a' szójegyzékek, se a' szótárak nem mutatnak

*) Lásd: Nyelvtudományi Közlemények 1869-ben megjelent VII. kötetének 403—419. lapjait. »*Osztják Evangelium 's az éjszaki osztják nyelv.*«

**) Azt Vologodszki maga 1842-ben küldte be az Akadémiának. Lásd: Castrén osztják nyelvtanának Schiefner által eszközölt második kiadását a' XII. lapon. V. ö. a' következő jegyzetet is.

meg, hacsak igen bő és sok mondatot nem közölnek. Ez okbul a' Castrén nyelvtana és szótára sem felel meg annak a' váagnak, a' melly nemcsak a' szókkal 's ezeknek képzéseitevel és ragozáisaival, hanem magával a' nyelvvel is meg szeretne ismerkedni, mert Castrén két rövid mondásnál többet alig közöl.

Vologodszki híret Reguly is vette vala, *) sőt miatta és a' vogul származásu Satigin tanár miatt utazék Tobolszkba, de nem talál ott Vologodszkit, 's azt hallván felöle, hogy nem jól tudna osztjákul, a' tobolszki püspök ajánlását sem fogadá el, a' ki Vologodszkit fel akarta szólítani, hogy másoltassa le számára a' szótárát; mert Reguly azt hiszi vala, hogy rossz munkának bírása inkább káros mint hasznos. Ebben csalatkozik derék hazánkfia, mert minden szótár jó, a' melly a' szók értelmét megmondja; azután mi látjuk most, hogy Vologodszki eléggé jól tudta a' nyelvet.

A' források tehát, a' mellyekbül az osztják nyelv ismeretét meríthetem : a' Vologodszki fordításai és szótára (1840. körül); Regulynek nagy osztják-szöveg gyűjteménye meg néhány szó és grammatikai jegyzetei (184¹/₂-bül); 's Castrén osztják nyelvtana (1849-bül), mellyet Schiefner némi bővítéssel 1858-ban másodsor adott ki. Castrén nem ad szöveget, Reguly nem ad szó-magyarázatokat, Vologodszki ad szöveget (bár nem eredetit) és szótárt. Reguly gyűjteménye sűrűen teleírt 116 félfvet teszen; mind ének, a' mit az egyes címek jelentenek, a' mellyek többnyire vogul nyelvűek, néhol osztják fordítással megmagyarázva. E' gyűjtemény a' legbecsesebb, 's úgy látszik, az egyetlen afféle osztják nyelvemlék. Fájdalom, azt egészen megfejtteni nem egyhamar fog sikerülni.

E' három forráson kívül van ugyan még az Ahlqvist gyűjtése, a' ki 1858. őszen és telén járta be az osztjákokat mind Bezerovban mind Obdorszkban, 's a' ki az Ob jegén térvén vissza, a' Kondinszki monostor fejtül egy kéziratbeli orosz-osztják szótárt nyert ajándékba; **) de mind ez Ahlqvist sajátja, ehhez tehát nem lehet férnem.

*) »Tobolszkba leginkább két férfiú híre vonzotta volt, egyike Vologodszki, a' ki az Obi vize mellékein sok évig papi hivatalban élvén, az osztjákok nyelvvel húzamosabb ideig foglalkozott, 's néhány évvel ezelőtt a' Sz. Pétervári Akadémiának osztják szótárt küldvén be, Sjögrén előtt úgy nyilatkozott vala, hogy osztják nyelvtan készítésében is fáradozik.« Vogul föld és nép. 56. lapján.

**) Muistelmia Matkoilta Venäjällä vuosina 1854—1858. Kirjoittanut Aug. Ahlqvist, Helsingissä, 1859. 249. lapján.

3) Az osztják nép területe.

Az első és régibb tudósítások többnyire a' *Kondai* osztjákat emlegetik; a' Fischer szógyűjteménye is ezek nyelvéből való, 's nevezetéből azt lehet gyanítani, hogy általánosabb, szélesebb vala a' *Kondai osztják* név. *) Azomban Fischer a' sziberiai történelmében az osztjásokat tartózkodási helyeikről nevezvén meg, Irtisi, Obi, Kaszimi, Szoszvai (Ostiaken an der Obischen Soswa), Narimi, Ketí, Jeniszeji, Kemi osztjásokról beszéll. Ebben tévedés is lehet, legalább a' szoszvai osztjásokra nézve, mert három folyó viseli ezt a' nevet, 's ha az éjszakit, vagy nagy Szoszvát értjük rajta, mely Berezoznál egyesül az Obbal, annak mellékein vogulok laknak. Sok helyütt talán bajos is határt vonni a' vogulok és osztjások között, minthogy ezek amazokat keletről és éjszakra bekerítik. — A' jeniszeji és kemi osztjások külön megvannak nevezve, pedig Castrén szerint a' tatárok *Kem*-nek híjják a' Jeniszejt; a' kemi és jeniszeji tehát egy volna.

Az osztjások és vogulok területeit semmi természetes határ nem választja el egymástul, azért egynek is tartható az osztják és vogul föld. Ennek mivoltát az *Ural*-hegység és a' hatalmas *Ob* vagy *Obi* határozzák meg.

Az *Ural*-hegységre se a' vogul se az osztják nyelvben nem találók nevet, mely t. i. az egészet jelentené; az egyes csúcsok, völgyek stb. természetesen saját nevűek. Már Herberstein tudja, hogy az Uralt »cingulum mundi«, világ övének nevezik; Müller (der ungrische Volkstamm I. 18.) meg azt mondja, hogy az *Ural* név, mely a' tatár nyelvben övet jelentene, a' dsingiszkáni kor által és utána lett ismeretessé. Az oroszok *kammenoj-pojas* (kőszikla öv), vagy *zemnoj-pojas*-nak (föld öv) nevezik, tehát lefordították a' tatár szót. A' vogul hit-rege, a' *Teremtés mondája*, megadja nekünk annak a' nevezetnek az okát. Az *Elmpi* (a' vogul hitbeli demurgos) a' fő isten, *Numi Tarom*, meghagyása szerint előteremtette a' földet, azaz felbuktatta a' vízből, de az egyre forog vala. Hogy

*) Schlöznernél ez így áll: Kondisches Wörterregister, bei den Kondischen Ostjaken am Irtisch. Körülbelül olyan, mintha valaki a' tiszai magyarokról beszéllene, a' kik a' Dunánál laknak. Regulynél is: *handi jah* osztják, *ma handi jah* én osztják vagyok.

mint tehesse állandóvá, erre tanácsot kérvén Numi Taromtul, ez így oktató: »A' magam birta ezüst gombu övemet vedd el, 's lemenvén rakd az egész föld körül.« Az Elmpi úgy tön, megkerülvén a' földet, azon körülhúzá az ezüst gombu övet, 's íme a' föld veszteg maradt. — Az Ural-hegység, a' kiálló csúcsaival, nagy gombu övhöz hasonlít.

Az osztják nyelv *keu-*, *kevi-*nek nevezi a' követ és általában a' hegyet; *keu* vagy *kevi* tehát az Ural is. 'S minthogy nyugat felé húzódik el a' hegység, azért a' nyugatot is *keu-* vagy *kevi-*nek nevezik; Reguly szerint tehát *keu vuat* hegyi szél, annyi mint: nyugati szél; Vologodszki szerint meg *kevi pelak* hegyi fél, hegyi oldal, hegyi tájék annyi mint: nyugati tájék.

A' Reguly és Köppen térképein most az osztjákoknak határosai: éjszak és kelet felől a' szamojédek, nyugat felől a' szamojédek, szirjének és vogulok; délfelől a' vogulok és tobolszki oroszok; kelet felől a' szamojédektől fogva a' déli határokig török vagy tatár nyelvű népek. A' vogulokon kívül, a' kikkel úgyszólván egy nemzetet tesznek, az osztjákok előtt legnevezetesebbek a' *szamojédek* és *szirjének*. Az elsők, úgy látszik, nagy tekintélyűek, legalább nevök azt sejteti velünk. Az osztjákok *jor*, *or-*nak híjják, de *jor*, *or* erő is. Nem tudom ugyan, egy-e a' két szó, vagy csak hasonló hangu de különböző eredetű: de Reguly is, a' mint emlékezem, büszkének találta a' szamojédet. Az osztják *orjas*, *orkas* gögöt jelent; *orjasta* és *orkasta* gögös lenni, büszkélkedni; Vologodszki a' farizeusokat *orkasta jah-*nak = gögös népnek, fordítja. Én régolta gyanítom, hogy a' magyar *órjás-*nak egy eredete van talán az *or*, *jor-*ral.

Jor-jah vagy *or-jah* tehát a' szamojéd nép, még pedig *keu or-jah* hegyi szamojéd, a' legéjszakiabb Uralban lakó, és *nim or-jah* alföldi szamojéd, a' tengerpart felé lakó, mit legitt az Ob folyó leírásánál jobban megértünk.

A szirjänekrül is alább lesz említés.

Az osztják területnek legnagyobb folyója az *Ob* vagy *Obi*, melly leghalásabb folyó is.

Osztják és vogul nyelven *Asz* (atya). Jelentőségét tudja és tiszteli a' nép, mert az osztják énekek *jemüng as-*nak, azaz szent atyának, továbbá *lantüng as-*nak, *kulüng as-*nak, azaz, tápláló atyávak, halas atyának nevezik. Ha a' régibb tudósítások helyesek, a'

mellyeket Fischernél találunk, 's a' mellyek szerint a' Jeniszzejnél és Ketnél is osztjások laktak: ezek akkor az Obnak felső vidékein is, szinte az Altáji hegyekig, terjedtek volna. Most, Castrén szerint, a' Szurgut városon felül a' *Vach* folyóig érnek csak; a' nevezett Szurguton kívül lefelé még Berezov és Obdorszk városok vagy helységek vannak az obi osztjások területén.

Minthogy az Ob délfelől halad éjszak felé a' Jegestengerbe, az osztják nyelven az al föld *nim mû*, al szél *nim vot*, al tenger *nim saris* az éjszaki földet, éjszaki szelet, éjszaki tengert jelenti; Sziberia is alföld, *nim mû*, t. i. az Uralhoz képest, a' mellynek keleti folyóji az Obba és Irtisbe folynak; viszontag a' fel szél *num vot*, fel föld *num mû* a' déli szél, déli föld. Ha tehát különbséget tesznek a' *keu or-jah* (hegyi szamojéd) és *nim or-jah* (alföldi szamojéd) közt, az utóbbi azért neveztetik úgy, mert éjszak felé a' Jegestenger partján lakik. — A' második folyó:

az *Irtis*, mellynek forrásai szintén az Altajiban vannak, közel az Ob forrásaihoz, 's a' melly az Om, Isim, Tobol, Tavda, Konda nagy folyókat felvevén 's nagy folyamra növekedvén Szamarován alul az Obbal egyesül. Osztják neve, Castrén szerint, *Tangat*, Vologodszki szerint *Longa*. E' névrül alább többet. Az Om, Isim, Tobol, Tavda mellékein nem lakván osztjások, ezeknek harmadik folyója tehát:

a' *Konda*, osztjákul *Chandî*. Ez az Ob és Irtis folyókhoz képest kicsi, de a' tudósítások gyakran említik, mert legtöbbet a' *Kondai osztjások*krul beszélnek. A' folyó az Uralban veszi eredetét 's dél-keletnek tartván, déli hajlásával éjszak-keletnek fordul, 's Szamarován felül az Irtisbe szakad. Villa-félét képez tehát a' folyó, a' mellynek nyugati 's délfelé nyúló ága a' *Tap-ja*, *Jag-va* 's több apró folyót felszedvén a' vogulok földjét, keleti 's éjszak felé nyúló ága pedig az osztjások földjét hasítja. Ezért vannak *Kondai vogulok* és *Kondai osztjások*. A' *Kondai vogulok* nyelvét a' Máté és Márk evangeliumok fordításából ismerttettem meg, a' mellyet Popov készített.*) A' *Kondai osztjások* nyelvéről az említett Fischer-féle szójegyzéknél külömb tudomásom nincs; Castrén sem említ belőle valami eltérőt. Ha tehát abban a' régi »*Kondai osztják*« szógyűjteményben bizni lehet, az inkább az obi, mintsem az irtisi

*) *Nyelvtudományi Közlemények* IX. és X. kötetében.

osztjához tartoznék, ámbár Fischer egynek tartja az Irtisivel. — Negyedik folyó:

a' *keleti* vagy *kis Szoszva*. Három *Szoszva* van, a' *déli* és *éjszaki*, mellyek a' derék Uralban keletkeznek, 's a' *keleti*, melly annak egy keletiebb hátában származik. A' két első egészen a' vogulok földjén van; a' harmadik viszontag egészen osztják folyó. — A' *déli Szoszva* és a' *Loszva* egyesüléséből lesz a' *Tavda*, melly azután a' *Pelim* folyót is magába vevén a' *Tobolba* szakad. Az *éjszaki* vagy a' *nagy Szoszva* délfelől éjszak-keletfelé egy S alaku menetben folyván, Berezov mellett szakad az Obba, miután magába vette a' délfelől érkező *kis Szoszvát*, mellyet *osztják Szoszvá*-nak is nevezhetnénk. A' hol a' *nagy Szoszva* az Obba szakad, ott a' vogul földnek legnagyobb szélessége éri az osztják földet, azért lehet *berezovi vogulokrul* és *berezovi osztjákokrul* beszélni.

A' *Szoszva* név se nem vogul, se nem osztják, hanem szirjän; vogul neve *Tajt* (*Taut*), *Täjt*. Már a' »Vogul föld és nép« czimü munkámban közlöttem azt az észrevételt, hogy a' vogul felfogás szerint a' nagy folyó mintegy anya-folyó, vagy öreg folyó, 's a' kisebb folyók, a' mellyek abba mennek, annak *újjai*, mint a' magyar felfogás szerint is a' ruhának *ujja*, az asztalnak, szekrénynek *fija* vagy *fiókja* van. A' vogul-osztják földnek az *Ob* igazán anya-folyója, öreg folyója; ennek minden más folyó, melly beléje foly, egy-egy *újja*. 'S azt jelenti a' *tajt*, *täjt*, *taut* szó, a' mellyhez a' vogul nyelv a' *ja* = folyót, teszi hozzá, így: *tajt-ja* = újjbéli folyó. Akkor nem tudom vala, hogy a' *sos-va* ugyanezt jelenti, mert *sos* a' permi nyelvben is *újj*, a' permi nyelv szinte azonos a' szirjännel, ebben is *sos* lehet az *újj*, valamint az a' votjában is *sajes*, *sajas*. A' permi és szirjän nyelvek mintegy két nyelvjárás, mellyet egy szóval szirjännek nevezhetünk; a' vogulok, osztjások is *särän*, *sarän*, *sareng*, *suran*-nak nevezik. A' szirjän és permi nyelvjárásban a' folyó *va* (vogulul *ja*, osztjákul *jagan*, *j-aan*); *sos-va* tehát ugyanaz, mi vogulul *tajt*-, *täjt-ja*, azaz, újjbéli fo. á.

De mi a' *Szoszvá*-nak osztják neve? Vologodszki szerint *Levi*, Reguly szerint *Leu*, (mint *evi* leány, *kevi* kő, is Reguly szövegeiben *eu*, *keu*). A' *Szoszva* tehát osztjákul *Levi-jagan*, vagy *Leu-jagan*. A' *jagan*, mint tudjuk, az, mi a' vogul *ja*, a' szirjän-permi *va*: mi tehát a' *levi*, *leu*? Ez is újjat, manica-t, jelent, 's úgy viszonylik a' *luj*, digitus-hoz, mint a' vogul *tajt*, *taut*, *täjt* a' *tule*-hoz, mi

»digitus.« A' Reguly szövegei szerint a' *leu lu is*, azért *leving, leung* = *lung is*, azaz újjas, a' minek újja van, vagy ilyen újjhoz tartozik, tehát *lung vuas* = ujj-város, újjon levő város, mint mondjuk: Tiszán, Dunán levő.

Még a' nagy Irtis is az Obnak újja, 's már régen gyanitom, hogy a' *tangat*, a' mint azt az irtisi osztjások nevezik, nem egyéb a' vogul *tajt-nál*. Vologodszki szerint az éjszakiabb osztjások *Longa-jagan*-nak nevezik. Lesz nem sokára alkalmunk igen számos példából látnunk, hogy az éjszaki osztják gyakran a' déli osztjáknak *t-jét l-lé* változtatja, mind az elő-, mind a' bel-, mind az utóhangokban. A' *tangat* ennél fogva szabályosan *langal, longal* volna az éjszaki osztjában: ámde itt csak *longa* van, utóhangbéli *t* vagy *l* nélkül. De a' *levi, leu, lu is* szakasztott ilyen viszonyban van a' vogul *tüjt, tajt, taut*-hoz, a' mit meg lehet jegyeznünk. Azt hiszem, nem csalatkozom, ha a' *tangat, longa* szót úgy magyarázom, hogy ujjat, manica-t, jelent. A' vogul és osztják nép tehát az Ob folyót öregnek, 's az abba menő folyókat újjainak nézi. Egyébiránt az *As* szó, mi a' folyónak vogul és osztják neve, valóban is atyát, öreget jelent; lehet, hogy az *Ob* vagy *Obi* szó is csak némi fordítása neki.

Most jutatom eszibe az olvasónak, hogy a' szirjének az Ural-elvnek kereskedői voltak, a' kik által az oroszok is odajutottak. Azért lettek a' szirjén nevek, a' mellyeket a' vogulok földjén is találunk, ismeretesek az oroszoknál és az európai tudományban. A' szirjén befolyásnak az ugor népek nyelveiben is sok nyoma van, úgy mond Ahlqvist; *) így a' *saran* (szirjén) szó ugyanazt jelenti az osztják nyelvben, mit a' *saksa* (német) szó a' finnben, p. o. a' kis hajót *szirjén csónak*-nak, a' főtt szurkot *szirjén szurok*-nak stb. nevezik. Regulynél is találom, hogy *lop, lup* evező lapát, de *sarang lup* azaz szirjén lapát, a' kormány. Annál inkább az *szirjén*, mi onnan kerül az osztjásokhoz, mint p. o. a' lazacz, mellyet *szirjén halnak* (*saran hul, chul*) neveznek, mert az nem találtatik az Obban és újjaiban, (az Obnak feneke nagyon iszapos, mit a' lazacz nem szeret, azért nem költözik abba, hanem az Uralon inneni folyókból vitetik oda).

*) Muistelmia stb. 259. lapján.

Az osztják népet most is a' folyókrul nevezik, a' mellyek mellékein lakik. Van tehát

a) *As-jah*, azaz Obi nép, mert a' *jah* szó népet jelent; az *asjah* szóból lett az *osztják*. Az Obi nép természet szerint vagy fel Obi nép = *num Asjah*, a' Szurgut város környékein, az a' déli osztják nép; vagy al Obi nép = *avas Asjah*, *nim Asjah* (mert mind *avas*, mind *nim* = al), a' Berezov és Obdorszk környékein. A' *Szurgut* városnak nem tudom, van-e osztják neve; a' Berezov helyén az orosz hódítás előtt is városféle vala, mellynek osztják neve *Sugmut vaš*, úgymond Fischer, *) ma is úgy nevezik, hogy *Sungit* vagy *Sümet vaš*, vogulul pedig *Kal-uos*. Mind az osztják, mind a' vogul név *nyírvárost* jelent, 's azt teszi az orosz *Berezov* is (bereza, бе́реза, nyír, бе́резов nyíres). *Obdorszk* megint szirjän név, Ob-dor = Ob-mellett, az *sk* orosz végzet; annak osztják neve *Pulnga-vaš* azaz: a' Pulingon (való) város. E' név azt mondja nekünk, hogy az osztják város nem közvetlenül az Ob mellett, hanem a' *Pul'* folyó mellett volt, a' hol az Obba folyik. Az osztják éneken *Puling aut*-nak neveztetik, mint alább megtudjuk. Továbbá van

b) *Tangat-jah*, vagy *Longa-jah* azaz Irtisi nép Tobolszkon alul, tehát Tobolszktul éjszakfelé. Ennek a' nyelve a' Castrén előadásának alapja; az és a' szurguti osztják teszik a' déli osztjákot.

c) *Handa (chandi-) jah* azaz Kondai nép, a' Konda keleti vagy osztják ágának mellékein. Az ottani osztjákok *handa-kujet*-nek, azaz, Kondai embereknek híjják magokat. Meg van már mondva, hogy a' régibb tudósítások leginkább a' Kondai osztjákokat emlegetik.

d) *Levi, Leu-jah*, azaz Szoszvai nép. Minthogy három Szoszva van, mellyik Szoszvának a' népe osztják? A' déli Szoszva, melly a' Loszvával egyesülten a' Tavdát képezi, egészen vogul folyó, annál tehát vogulok laknak, 's ezekrül soha nem volt kétség, miolta ismeretes a' vogul nép. Az éjszaki vagy a' nagy Szoszva népét, úgy látom, Reguly előtt az oroszok osztjáknak tartották volt, melly tévedésbe annál könnyebben eshettek, mert az osztják és vogul nyelvek nagyon közel állván egymáshoz, a' nem értő előtt csak egynek látszanak; továbbá, mert a' Szoszvai mellékek voguljait az éjszakiabb osztjákoktól semmi természetés határ nem választja

*) Siberische Geschichten. 263. lapját.

el. De mi most határozottan tudván, hogy a' nagy Szoszva legalább odáig, a' hol a' kis, vagy keleti Szoszva egyesül vele, csak vogulokat táplál, a' Szoszvai osztják néven tehát a' keleti Szoszvának lakosait, 's a' Berezov környékbelieket értjük.

Az osztják nép számát Köppen 1838-ban 18,800-ra tevė. Újabb népszámlálást, vagy becslést nem ismerek.

4) Az osztják nép jelen állapota.

Nem akarom mind azt egybeszerkeszteni, a' mit az osztjásokról Pallas, Castrén, Ahlqvist előadtak, hanem némelly fővonással annyit kifejezni, a' miből némi képét alakíthatjuk magunknak az osztják nép állapotjának. E' végett is össze kell fűzni a' múltat és a' jelent.

Nagy Iván ural-elvi hódításai, úgy látszik, feledékenységbe jutottak, vagy inkább nem voltak egyéb rabló hadjáratoknál; mert *Jermak* 1578-ban újra kezdé hódítgatni Szibériát, véget vetvén a' szibir khánságnak, 's kipusztítván a' vogulokat és osztjásokat. E' hódítással járó éhségek és betegségek nagyon ártottak, különösen a' *himlő*, mely 1631-ben mutatkozék először a' vogulok és osztjások közt, 's majdnem az élők felét elragadta. *) — Moszkvában 1599-ben, a' *Jermak* hódítása befejeztével, az orosz birodalom egyetemes térképét rajzolák, a' melyet czári meghagyásbul 1626-ban és 1680-ban le-lemásoltak. Ezen térkép az alsó Ob mellett az Irtis beszakadásáig 18 helységet, az Ob feletti Irtis mellett 10-et számlál elő, a' mellyek legnagyobb részét *városnak*, *kerített helységnek* (*gorod*) nevezi. **) Hol vannak ezek ma? Reguly térképén csak egy-két osztják helység mellett áll az orosz *gorod* szó.

Az osztják énekekben a' város *vuas*, *us* (Vologodszkinál *vaš*, *voš*), de *aut* is, úgyhogy az *aut* a' megfelelő sorban *vuas* helyett áll, tehát bizonyosan egy jelentésű emezzel, p. o.

šoper nohlä *vuas* ti amesleu,

šaper nohlä *aut* ti amesleu

(= a' šoper magosságon várost lakunk most). Az *aut* hegyet is jelent; azt lehet hát gondolnunk, hogy a' *vuas*, *us*, *vaš* is emelkedő

*) Fischer, *Sibirische Geschichte*. 439. 440. lapon.

**) Lehrberg, Über die geographische Lage und Geschichte des Jugrischen Landes. Lásd: Untersuchungen zur Erläuterung der ältern Geschichte Russlands. St. Petersburg, 1816.

helyen való várost teszen, a' mire különben, t. i. magasságok megszállására, a' vogul és osztják lapos földeken a' folyók áradásai kényszerítették a' lakosokat.

Amott a' 9. lapon láttuk, hogy az osztják *keu* nemcsak követ, hanem hegyet is jelent (mint magyarban is *kő* hegyet teszen, p. o. *Ajnács-kő*, *Bodó-kő*, *Kő-alja* helységnevekben; másnyelvben is, p. o. németben *Stein* = hegy, mint *Königstein* stb.): vajjon hát az *aut*, hegy, *kő* is egyszersmind? Úgy van; 's most világossá lesz a' vogul *ahtes*, *ahtas*, *ahtos* *kő*. A' szó-tő *aht*, mi azonos az *aut*-tel; a' gutturalis *h* magánhangzová, *u*-vá lesz; az *s* pedig képző, melly nemcsak igetőkhez járul, mint *kal*, *hal*-hoz, miből lesz *kales*, *kalas*, *koles*, *hales* = halandó, hanem névi tőkhöz is, p. o. *vat*, *vuat* szél-hez, miből *votas*, Regulynél *vuadas* szélvész. Így *aut*, *aht* *kő*, hegy, de *ahtes*, *ahtas*, *ahtos* is *kő* és hegy. — Úgy látszik, a' *keu*, *ahtes* szókon inkább gömbölyü alaku követ, vagy kősziklát ért a' nyelv, mert mind az osztják *keu*, mind a' vogul *ahtes* vesét és herét is jelentenek.

'S ez az *aut*, *aht* szó végre azonos a' magyar *hegy* szóval, melly utóhangbeli *t* nélkül van, mint az más szókrul is leesett, p. o. a' vogul *jaut*, *jajt* magyarban *új* (*íj*); a' finn *yht*, vogulban *akv*, *üuk*, magyarban *egy* (*eggy*); sőt a' vogul nyelvben magában is van *aht* és *ah*, *âh* *kő*, hegy. *Aht*, *aut* tehát igazán = hegy.

Annál inkább lehet az *aut* szó rokon avval a' magyar *egy* szóval is, a' melly a' régi *Egy-kő*-ben (most *Hegy-kő* = Heiligenstein, Sopronmegyében), továbbá az *egy-ház* szóban van meg.

A' *falu* az osztják nyelvben *pugol*, *pôgol*, a' vogulban *paul*. Falu, paul, pugol, pôgol szók is egy eredetűek 's a' *pugol*, *pôgol*-bul fejthetők meg, a' melly gombot jelentvén, hasonlóképen kisebb kiemelkedő helyiséget teszen. A' mit tehát nem is gyaníthatott az ember, ím a' vogul-osztják-magyar város és falu jelentései közt is találkozás volna.

Az osztjákok, úgymond Castrén, *) sok nemzetségre oszlanak, mindegyike magában egy nagy háznépet vagy kis államot képezvén. A' keresztyénné lett osztjakságnál megszűnt már e' szerkezet, mert az orosz hatóságok és törvények alatt él, de az obdorszki

*) Castrén, Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker; St. Petersburg, 1857. A' 107—128. lapjain.

osztjákoknál tart még a' régi pogány rend. A' nemzetség néha száz, sőt ezer lelket is számlál, a' kik egymást rokonoknak tekintik. Ezt a' nemzetségi viszonyt *rag*, *rah* szóval fejezi ki a' nyelv, innen az ige *rahta* azt jelenti: érni, illeni, közellenni, jólenni; azután rokon lenni. A' voguloknál is megszűnt már a' nemzetségi szerkezet, de a' *rag*-nak megfelelő *rau* ugyanazt teszi ott; *raunu* közelebb, többesben *raunut* egy nemzetségbeliek, osztjákul *rahtet*. A' régi időben a' *raunut*, *rahtet* között tilos volt a' házasság, az egyik nemzetség férfiai tehát a' másik nemzetség leányait vették vagy rabolták. Ez talán még most is divatozik az osztjákoknál, mert Vologodszi a' Máté 5, 27. versét így fordítja: *Nen hulseta, muj jastim us jis jaha*: »*rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurttija*« (hallottátok, mi mondva volt a' régieknek: *rokon* nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál). Itt a' *rahta ne* tulajdonképen: egy nemzetségbeli nő. Az orosz eredetiben csak annyi áll: ne preľubodejstvuj = ne paráználkodjál. A' Kondai vogul fordító is csak így mondja: *mot ne jot ul hajerlen* más nővel ne hamiskodjál.

A' nemzetség feje az öreg; több nemzetség megint egy fejedelem alatt áll, a' kinek méltóságát II. Katalin czárnő elismerte. Van több ilyen fejedelem. Ezek fentartják a' rendet a' nemzetségek közt, 's itélnek azokban az ügyekben, a' mellyek az öregektől hozzájuk kerülnek; de a' halálbüntetést csak az orosz hatóság mondja ki. Az osztják nyelvben *uort*, *urt*, vogulban *ater*, szószerint *ur*-at jelent. Nem bírtam még kihozni, vajjon ez az *uort* vagy *urt* = *úr* csak fejedelem-e, vagy nemzetségi öreg is? Az *uort*, *urt*-nak vagyis *ater*-nek ezt a' nevezetét is: *num ho* = fő ember, vogulul: *äli-kum* találom. Mind a' nemzetségek öregei, mind a' fejedelmek méltósága örökös. A' nemzetségek összetartanak, 's ha költöznek, az öreg vagy a' fejedelem vezérli. E' nomád nemzetségek mind Obdorszokban, télelő, vagy deczember hó vége felé találkoznak a' vásárban. Hivatalbul tartoznak a' fejedelmek és öregek jelen lenni, 's a' törzs vagy nemzetségek adaját beszedni és általszolgáltatni. (Minden férfiszemélytül két szürke rókabőr jár). Láttuk, hogy Reguly ilyen alkalommal gyűjté össze az osztják énekeket. — Ahlqvist két osztják fejedelemmel találkozék, egyikkel a' *Szinja* mellékén, másikkal Obdorszokban. Ennek neve *Tajšin*, kinek méltóságát Miklós czár is megerősítette volt, 's a' ki 1854-ben meglátogatá a' czárt Sz. Pétervárárt, azért nagy tekintélyü *vala még az*

orosz hatóságok előtt is. Egyébiránt gazdag ember is, (10,000 rénnek a' gazdája), mi, úgymond Ahlqvist, az ottani viszonyok közt 40,000 ezüst rubellel felér. *)

Az osztják énekekből megtudjuk, hogy a' nemzetséget *jah-nak*, azaz népnek, nevezik; 's egy-egy *jah-nak* volt egy *vuas*-a vagy *aut*-ja. Némelly *aut* azomban több *vuas*-bul is állott; azaz némelly fejedelem alá több nemzetség tartozott, mint Castrén is tudósít. Így például megjegyzi Reguly, hogy a' *Nading jah* igen hatalmas volt, 8000 emberből álló — bizonyosan nagyítás, melyet azomban a' multnak hire teremt. — Ennek városa a' *Nat* kis folyó torkolatján, közel a' mai Obdorszkhoz volt. De fővárosa *Puling aut*, a' mellynek neve a' *Pul* folyórul való, a' mai *Pulnga vas* = Obdorszk. 'S itt úgy látszik, hogy az *aut* szélesebb jelentésű a' *vuas*-nál, mert a' *Puling aut* alá tartozott a' *Pul* folyóbeli város, vogulul: *Pul ja keurt*, a' *Nat* város, és a' *Lung aut*, melly nem lehet a' keleti vagy az osztják Szoszvának városa, mert e' Szoszva vagy *Leu* Berezovnál, tehát Obdorszktul igen messze, szakad az Obba, hanem más közelebb folyóé, a' melly hasonlóképen az Obba merül. A' *Lung aut*-rul megvan jegyezve, hogy külön népe és külön éneke volt. Sőt az énekek czímjeiből kitetszik, hogy minden nemzetségnek vagy *jah-nak* volt saját *aut*-ja vagy *vuas*-ja meg saját éneke, *ar*-ja, vogulul: *eri*-jä. Mert íme van:

Nating ar, a' *Nat* város, vagy nép éneke. Az ének a' *nim sariš*-nál = alsó vagy Jeges tengernél való három városrul szól: *kolom vuas ti mulmeu*, *kolom vas ti amesmeu*, három város a' kerületünk, három város az ülésünk stb. Továbbá van:

Puling aut eri (a' *Pul* város éneke),

Lung aut nál eri (a' *Lu* város fokának éneke),

Jeli us eri (a' *Jeli* város éneke),

Sames vas ar (a' *Sames* város éneke).

Ez utolsónak ilyen czíme is van: *As jah ater eri* az *Obi* nép fejedelemének éneke.

E' czímek tiszta vogulok, az utolsót kivéve, de a' mellynek magyarázata: *As jah ater eri* szinte vogul, mert osztjákul így volna: *As jah uort ar*. Ez is a' két nyelvnek és népnek egymáshoz való

*) Ahlqvist, Muistelmia etc. a' 242. lapon.

nagy közelségét és rokonságát mutatja, mi egyébiránt sokbul és folyvást kitetszik.

Egyes fejedelmekről, sőt asszonyokról is vannak énekek, p. o. *urt enmem arl*, vogulul: *ater jänimem eriü*, azaz a' fejedelem nevelésének éneke; *uort ar*, vogulul: *ater eri* = fejedelem éneke, a' mellynél e' különös magyarázat van: *Sariü uort lu arl* azaz: az arany fejedelemnek ő éneke. A' két ének czíme azért is nevezetes, hogy a' harmadik személyü birtokos rag ki van téve a' biró névszó után; így *urt enmem arl*, vagy éppen *uort lu arl* a' fejedelem nevelése éneke, a' fejedelem **ő** éneke, mi szokatlan, 's eddigelé, tudtomra, első mutatkozó eset. A' vogul magyarázat ezt is utánozza, így: *ater jänimem eriü*.*)

A' *Saper naj ankem ar* a' Saper fejedelem asszonyom éneke, így van magyarázva vogulul: *Angve Puling aut ne ols*. Az *anki*, *angve* asszony, itt mintegy tulajdonnév áll, 's errül mondatik, hogy Pulvárosi nő volt. De mi ebbül látjuk, hogy az osztjákoknál úgy, mint a' voguloknál, híres nők is, tehát, mint a' vogul rege mondja, nemcsak *eri kumet*, *majt kumet* = ének emberei, monda emberei, hanem *eri net*, *majt net* = ének nejjei, monda nejjei, is valának.

Egy éneknek vogul czíme így szól: *Munkes kant Tarom eri* a' Munkesz hadistenének éneke. A' *Munkes uos* = Munkesz város, a' vogulok földjén van, 's az általam közlött vogul énekek közt ott van egy *Munkes eri*, Munkesz ének, is, de az medvérül szól, tehát medve-ének. Az osztják ének nem ilyen tartalmu.

Más énekek nem emberek, nem városok, hanem természeti tárgyakra szólak, mint

*) Már itt érdekes tudnunk, hogy az *uort*, *urt* (fejedelem) megfelel a' magyar *úr*-nak, a' finn *uros* vagy *uroh*-nak. Az osztják szónak utóhangbeli t-je a' finnben *s* vagy *h*, melly hangváltozás gyakori; a' magyarban pedig el is vész, mi hasonlóképen gyakran történik, mint láttuk az *aut* = hegynél stb. Még az is nevezetes, hogy az osztjákban *uort* *úr*, fejedelem, és *ort* szolga; a' finnben *uros*, *uroh* *úr*, hős, és *orja* szolga (esztben *ori*); a' magyarban *úr* és a' régi *ör* szolga. Hogy *urat*, nem *ürt* vagy *urot* mondunk, az talán az utóhangbeli t-nek a' nyoma. — Továbbá azt is meg lehet itt jegyezni, hogy a' vogul *ater* fejedelem, nem az, mi az osztják *uort*, *urt*, hanem azonos az osztják *eter*, *eder*-rel. Az *ater*, *eter*, *eder* szó derültet, fényest jelent, 's mint ilyen, *urat* is. A' *naj* szó ugyan azt teszi, 's egyszersmind fejedelmet, így a' *saper naj anki* = a' Saper fejedelem asszony. Ha nem csalatkozom, az *ater* inkább férfiakról, a' *naj* meg inkább asszonyokról mondatik.

As pogol ar az Ob dombjának éneke ;

Tajt kvätl eri, ismét vogul czím, eme' osztják megfajtással: *Leu kudob ar*; mind kettő azt jelenti: a' Szoszva-közép-ének. Ez homályos, mert nem tudom, a' *kvätl, kudob* = közép, az énekhez tartozik-e, miszerint az a' Szoszvának vagy Leu-nek középső éneke volna, vagy a' Leu-höz-e, miszerint a' középső Szoszvának vagy Szoszva-köznek volna éneke. A' *Leu-rül* is mondja az ének, hogy *lanting Leu, kuling Leu* = táplálékos Szoszva, halas Szoszva.

A' *Šaper naj anki* = a' Saper fejedelem-asszony nevezetéhez következő tudósítást adhatom: Az osztják *jah* = nép, szó a' vogulban *mam, mäm*; már a' *Puling aut jah*, vagy *Puling aut mäm-rül* azt a' megjegyzést találom, hogy az *šaber mam*-nak, azaz *šaber* vagy *šaper* népnek is hivatik. Előbb már *šaper, šoper nogil-t* = saper magosságot láttunk. Mit jelent tulajdonképen a' *šoper, šaper šaber* szó, nem tudom, de előfordúl a' vogul és osztják énekekben az érecek megnevezésénél is. Ott van t. i. a' vogul *sarñ, osztják. sorne, sorña, sorñu* arany; a' vogul *aln, osztják uln* ón; a' vogul *og, ogi, vog, vogi, voh*, osztják *vah, voh, oh, uh, ogi* réz; a' vogul *kért, kér*, osztják *kardñ, kordñ* vas, de *etvah* is; a' vogul *argen, arñn, aren* réz, mi, tudtomra, nincs az osztjában. De van ebben *lolpi* ólom, Castrénnél a' déli nyelvben *tolpa, toppa*.

A' vogul *aln* ón, ezüstöt is teszen, 's a' vogul énekekben van: *sareng aln* szirjän ón, azaz ezüst, *kemi aln*, és *šaper aln*. Az osztják énekekben van: *kemi voh* vagy *kemi ogi, šaper voh* vagy *šaper ogi*. A' *sareng aln* maga magát magyarázza meg; a' *kémi aln-ra, kémi voh-ra* meglepő magyarázatot találok emebben: Novgorod, melyet a' tatár-járás nem bántott, a' *Jugra* vagyis *Ugor* országgal közlekedett egész Nagy Iván idejéig, az adónak egy részét a' moszkói Nagy fejedelemnek tartozván fizetni, a' ki, a' krónikák szerint, egyszer különösen a' *za-kámi* ezüstöt, azaz Káma-elvi, Kámán túli ezüstöt követelék. *Za-kámi* országot említi az 1557-ki czári parancs is, az hát a' *Káma-el-föld*, azaz Kámán-túli föld. A' vogul *kémi aln*, és osztják *kémi voh* bizonyosan az oroszok által is követelt *kámai ezüst*, azaz a' Kámán túli országbul, tehát a' nyugati Ural hegyei-bül kikerült ezüst. Már most a' *sareng aln, kémi aln, kémi voh* (szirjän ezüst, kámai ezüst) mellett a' *šaper, šaber aln, šaper voh* vagy *šaper ogi* is azt gyaníttatja, hogy volt *šaper* nevü tartomány és nép is, a' melly a' vogul és osztják földön hirre jutott. Úgy lát-

szik, az ezüst nem került elő a' voguloknál és osztjásoknál, azért az Ural nyugati vidékeiről vitetett oda. A' szirjän nyelvben megvan az *ezüs* = ezüst szó, de az nincs meg se a' vogulban, se az osztjákban. Helyette van a' vogulban *aln*, mi tulajdonképen *ón*, 's azért *sareng aln*, *kami*, *kémi aln*, *šaper aln* a' különböző helyről származott ezüst; *liling aln* kény-cső. Az osztjákban *voh*, *vog*, *oh* réz, vagy inkább ércz; az obdorszki nyelvjárásban *sel-voh*, a' berezoviban *novi voh* = fejeér ércz, azaz ezüst.

A' fémek vagy érczek neveiben sok tanultság rejlik. Az eddig felhozott vogul és osztják szókból kitetszik, hogy az ugor népek a' fémek ismeretét nem kapták az oroszoktól, hanem hogy megvolt náluk, akár ők magok jutottak hozzá eredetileg, akár a' régi, szinte mondai *csúd* néptől vették azt. Így a' magyar *arany*, *ezüst*, *réz*, *vas*, *ón* mind eredeti ugor szók. Az *ólom* látszhatnék idegennek, hogy talán szláv szó, *olovo*, melly a' mi szlávjainknál *ólom*, az oroszoknál *ón*, (ezeknél *szvinecz* az ólom). Annak is tartja Ahlqvist (De Vestfinska språkens Kulturord, Helsingfors, 1871, a' 65. lapon), jóllehet ismeri az osztják *lolp* szót, melly *lola-ta*, olvadni, igébül való. 'S ebből lehet gyanítanunk, hogy az *ólom* is az *olv*-adni igének származéka. A' déli voguloknál *atveš* az ólom, a' régi szójegyzékben *athuš*; továbbá Ahlqvisttől tanuljuk, hogy a' déli vogul az ónt *kaim atveš*-nek nevezi, melly *kaim* szó bizonyosan egy a' mi *kami* szónkkal.

Ámbár a' fémek ismerete megvolt az Uralon túli népeknél, mégis a' tulajdonképi pénznek nyomát nem kell náluk keresni. Külömben is ott legrégibb időtől fogva a' becses szőrü bőrök jártak pénz gyanánk, mert Jordanisnál olvassuk: Hunuguri autem hinc noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium.« (Pag. 29). Most is az evetke (melly vogulul *lén*, *lin*, éjszaki osztjácul *langa*, *lanki*, déli osztjácul *tanga*, *tenki*) annyi, mint pénz; tehát vogulul *šüt lin*, vagy *sat lén*, osztjácul *sot langa*, *lanki* annyit teszen, mint 100 pénzt, vagyis egy rubelt.*)

*) Már 1864-ben a' *Vogul föld és nép* című munkában (25. lapján) írtam: »Az evethőr pénz gyanánt szolgált és szolgál mai nap is nemcsak az Ural népei közt, hanem egész éjszaki Ázsiában.« — Hofmann (Der nördliche Ural und das Küstengebirge Pae-choi. Untersucht und beschrieben von einer in den Jahren 1847. 1848. und 1850. durch die Kaiserlich-russische Geographische Gesellschaft ausgerüsteten Expedition. Band II. Verfasst von dem Leiter der Ural-

A' vogulok és osztjákok életmódja a' vadászat és halászat meg a' rénszarvas tartás. A' vadászatra fegyver és kutya kell. A' fegyvert az osztják *jugol-nol*-nak, azaz ij-nyil-nak, mint a' vadat *voj-hul*-nak, azaz állat-hal-nak nevezi. Tulajdonképen *voj* mindenféle vad, innen *tohling voj*, azaz tollas vad a' madár. A' *voj-hul* = vad-hal, kifejezés megmondja, mit vadásznak leginkább. A' vadászni szót *vel-ta* (*vel*, vogulul *ül* annyi mint *öl* és fog) szóval fejezik ki; a' vogul *li* = lö is; az osztják *jouttal* = lö. Ez a' szó különbözik ugyan a' *li* = *lő*-tül, de származik a' *jugol*, déli osztják *jogot*, vogul *jaut*, *jajt* azaz *ij*-től, minélfogva *joutla-ta* annyi mint *íjjazni*, *íjjalni*, mint mi a' nyíl szóból *nyilazni*, *nyilalni* igét képezzünk. — A' vadászkutya *amp* eb, 's a' különböző vadra különböző kutya van, p. o. *ógos-amp* = nyuszt-eb, *vohsar-amp* róka-eb. stb.

Expedition Dr. Ernst Hofmann. St. Petersburg, 1856.) az idézett munka 34-dik lapján ezt írja: »Az erdős vidékek vadászára nézve a' legközségesebb bundás vad az evetke, a' mellynek bőre, bár legolcsóbb is, vadászatának fő nyereségét alapítja meg, 's a' mellynek bőségéből vagy szűk voltából nyárban gazdag vagy szegény esztendő t jósol. Az evetbőr szerint, mellyet pénz gyanánt veszen és ad, határozza meg az árúk értékét. Azt nem érti, ha mondják, hogy egy pud liszt ennyi meg annyi kopekbe van, de igen is azt, hogy ennyi meg annyi evetbőrön kapható. Orosz pénzre váltva egy evetbőr 5—6 ezüst kopek.« — Ahlqvist-nál (De Vestinska spräkets Kulturord, Helsingfors 1871. a' 169-dik lapon) olvassuk: »A régi időkben leginkább az evetbőr vala a' közönséges csereeszköz vagy váltó pénz az európai és ázsiai éjszakon, 's az részint ma is. Eme' jelentéséből az evetbőrnek maradt meg nálunk (a' Viborgi tartományban) egy kamarális elnevezés, t. i. az *evet-föld* (*orava ma*), bizonyos terjedelmű föld, a' mellytül egy evetbőrt kellett adóba fizetni. 'S mert pénz gyanánt szolgált az evetbőr, azért jelent az máig is sok uralaltaji nyelvben pénzt, például a' szirjän és cseremisiz nyelvben *ur* (= finn. *orava* = evet), votják *kon*i, vogul *lin*, tatár *ti'in*.« Nagy csudálkozással olvasám tehát a' Petermann Mittheilungen-je 1874-dik évi I. füzetének 37. lapján: »Die Russischen Steppen sind im Süden und Norden von Waldungen begrenzt. Im Süden giebt es Eichhörnchen, im Norden befinden sich dieselben nicht, trotzdem alle Bedingungen zu ihrer Existenz geboten sind. Als die Russische Regierung vor einiger Zeit mit dem Gedanken umging, die Steppen wieder zu bewalden, wies Carl Ernst v. Baer nach, dass hier von einer Wiederbewaldung nicht die Rede sein kömte, denn die Steppe sei schon zu Herodots Zeit Steppe gewesen. Hätte sich der Baumwuchs je über das ganze Areal erstreckt, so müssten die Eichhörnchen eben so gut im Norden wie im Süden vorkommen. Aber ein Eichhorn ist durchaus nicht angepasst — obschon seine Geschwindigkeit entschieden grösser ist, als die des Lemming — über eine ausgedehnte baumlose Ebene zu wandern, desshalb finden wir diese Thierchen nur an dem einem Bande der Wüste.« — tudniillik déli Oroszországban.

A' halászatra mindenféle háló kell. A' legközségesebb szó az osztják *holip, halep*, vogul *kułp, hulp* szószerint háló, a' *hol, kul, hul* igétül, melly merülni, azután halászni jelent. Söt a' Kondai vogulban *hulp* a' fejhálót, fejkötőt is teszi. A' hálót szevik, szövik, mert *sevi, seu, säg, sag* annyi mint sző, fon; 's a' *holip, halep, kułp, hulp-sem* ugyancsak *háló-szem*.

Egy másik háló-féle az osztják *uzom*, vogul *uosem*. Ez a' szó *us*, *uos* igét teszen föl, mellynek hasonhangúja *us, uos* annyi mint vesz, vész; *us-ta, uos-ingve* veszni. Meglepő tehát a' magyar *vész-háló* is. Ezenkívül még többféle háló van, mind ott a' voguloknál és osztjákoknál, mind nálunk, p. o. »nádból *vészt, vétret, varsat* vagy csik-kast készít, hálót köt.« 1863-beli Koszorú 353. lapján.

A' vadászat és halászat a' legelső, legeredetiebb életmód, 's valóban nagy jelentőségű az erre való találkozás a' magyar és az éjszaki rokon nyelvekben. A' nyájörző, marhatenyésztő élet már egy későbbi kornak életmódja, melly azután az országok külömb-ségei szerint is külömböző. Azért is a' vogul Teremtés mondája szerint az Elmpi, a' Numi Tarom utasításánál fogva arra tanítja ugyan az embereket, hogy mint és miből készítsenek ijjat, nyilat, 's mint ejthetik meg a' vadakat; továbbá arra, hogy mint és miből fonjanak hálókat, csináljanak gerebeket a' halászatra: de marhatartásra nem oktatja őket. Ez később, mintegy a' történelmi korban állá elő. Nevezetes, hogy csak a' *lóra* nézve van találkozás a' mi nyelvünkben és az ottani nyelvekben, mert a' *ló* vogulban *lu*, osztjákban *lou, lovi*. Nevezetes az is, hogy a' rénszarvasra nézve nincs találkozás a' vogul és osztják nyelvekben sem, mert abban *kunnä* és *sali*, ebben meg *kalang, kaläng*, a' déli osztjákban *véta, uéta* a' rénszarvas. Azt kell tehát ebből következtetni, hogy a' *lovat* már abban a' korban tanulták ismerni és használni az ugor népek, mikor még közel valának egymáshoz: de hogy sokkal utóbb jutottak a' réntartásra, mikor már eltávoloztak volt egymástul, 's hogy külömböző viszonyok közt ismerkedének meg vele azok is, a' kik úgyszólván, együtt maradtak.

5) Az osztják nép hite.

Az általános népismertetéshez tartozik, hogy az osztjákok hitéről is szóljak valamit. Ez is azonos a' vogulok hitével.

a) A' vogul *tarom* és osztják *torim*, egy; csakhogy a' vogul szó a' mennyet, tehát a' rendesnél nagyobb nagyságot, mennyiséget, sőt időt is jelent, 's azonkívül az istent. E' jelentései bizonyosan megvoltak az osztják szónak is; az evangéliumi fordítás megkülönbözteti a' *torim*-ot (istent) a' *turum*-tul, mi mennyet, időjárást teszen. Alkalmasint most már az osztják nép is teszi e' külömbséget a' *torim* és *turum* közt, mi eredetileg csak egy volt a' vogul *tarom*-mal. — A' *torim* fő istenség; annak, Castrén szerint, nem volt bálványa; közvetlenül nem folyamodtak hozzá, hanem más, alsóbb istenek közbejárásával. Azért *num torim*-nak, fő *torim*-nak nevezik. Alkalmatos tehát e' szó a' keresztyén istennek kifejezésére. Van mégis több *torim*, *tarom*-név, melly vagy azt jelenti, hogy valósággal több *tarom* volt, vagy hogy ezek a' *Numi tarom*-nak jelei. Így Regulynél *Palm-tarom* fordul elő, 's annak éneke *Palm-tarom ar*. Vogul névvel *Pelem-tarom*. A' vogul hitrege szerint *tarompi-ak* = *tarom-fi-ak* ezek voltak: a' *Palm-tarom*, pelimi isten, *Lopmus-tarom*, a' Száhu vagy Szigva mellett, 's a' *Suoma-tarom* a' Päl-ja mellett, hol ez a' Szoszvába folyik. Volt ezeken kívül *Saríu ater*, a' Taromnak legkisebbik és legkedvesebb fija = *Numi tarom väsi pi*, Lunt uos-ban, azaz Lúd városban. E' *saríu ater* az osztjákoknál *saríi eter*, azaz arany fejedelem. Egyik osztják ének czíme: mint láttuk, *Sames vas ar* (Szamesz város éneke), mellynek vogul czíme: *As jah ater eri* az Obi nép fejedelmének éneke. Vonatkozik-e az a' vogul *Suoma-Taromra*, nem tudom.

Az éjszaki fényt az osztjákok *tarom tut lil*-nek, *tarom* tűzlelkének, nevezik; a' *lélek*, *lil* szót leheletnek vevén, az éjszaki fény tehát a' *tarom*-nak tüzes lehelete, a' mi bizony nagyszerű költői képben mutatja a' jeles tüneményt.

b) Az osztják énekekben a' *torim*, *tarom* a' *jelem*, *jielem* szóval váltatik fel, ez hát okvetetlenül azonos jelentésű amavval. p. o.

tormä kältmem káli ko,

jieelmä kältmem káli ko; vagy:

num tarom azem = fő *tarom* atyám,

num jelem jigem = fő *jelem* atyám.

Ebből látjuk, hogy a' *jelem*-nek is *num* = felső, fel, a' jelzője. — A' *jelem* szót Vologodszki szemérem-nek, szégyen-nek magyarázza: az osztják énekből gyanítjuk, hogy más jelentése is van, melly alkalmatos a' fő istenség megjegyzésére. — Castrén maga

nem ösmeri a' *jelem*-et, de *Erman*-bul hozza fel a' *jelan*-t.**) Nem tudom, lehet-e azt a' *jelem*-mel azonosítani? Erman is állítja, hogy a' *torim*-on kívül minden osztják istenségnek bálványa van, a' *jelan*-nak is. Ez ellenkeznék az osztják énekek felfogásával, a' melly a' *jelem*-et és *torim*-ot egyenlőnek állítja, ennél fogva nem is volna egy a' *jelem* és *jelan*.

De Castrén az Ethnológiájában osztják bálványt látott, a' mellyet *jiljan*-nak neveznek vala,**) 's ez nyilván egy az Erman *jelan*-jával. Vologodszkinél *jelang* kis bálvány.

c) *Kul*. Castrén vízi istennek mondja, 's azt, hogy az osztjákok különösen veszedelmesnek tartják. Előfordúl a' *kul* a' szirjének- és permieknél is, a' hol a' *kul* általában ördög, *kul* *pijan* ördög fíjai; *va kul* vízi isten; a' dudva-félét is *kul*-nak nevezik, mint *kul zör* (*zör* = *zab*.)***) A' vogul hitrege azonban legjobban értesít a' *kul*-rul, a' mellyet *kul*-*ater*-nek = kuly-fejedelemnek nevez. Az emberek, a' Teremtés mondája szerint, a' *Numi Tarom*-tul, vagy a' fő istentül vett utasítás szerint vadászván és halászván meg összeházasodván nagyon elszaporodtak volt, hogy szűk lett nekik a' föld. Az *Elem-pi*, a' ki mint valamely demiurgos, előhozta a' földet 's gyúrta földből és hóbul ez embert és az állatokat 's a' ki folyvást közbenjáró a' fő isten és az alsó világ között, fölhág tehát a' Numi Tarom-hoz tanácsért, hogy mit tegyen e' szorultságban, mikor annyira elszaporodtak az emberek, hogy már az erdei vad, és a' vízbeli hal nem elég táplálni őket. »Vidd le magaddal ezt a' *kul*-*ater*-t, úgymond neki Numi Tarom, az majd betegséget támaszt, 's a' mennyi néped fog születni, annyi meg is fog halni.« — Látjuk ebből, hogy a' *kul*, vagy *kul*-*ater* az eredeti hitrege szerint, a' halálnak okozója. 'S valamint a' *Tarom*, *Torim* (elhagyván pogány jelzőjét, a' *numi*-t, *num*-ot) igen alkalmas a' keresztyén isten jelölésére: úgy a' *kul* is (*ater* nélkül) igen jól fejezi ki az ördögöt. Vologodszki tehát *kul*-nak nevezvén azt, a' Máté 4, 1. így fordítja: *Si jubina Isus jeming lilna tuvim us tal tagaja, kul huzipsa*

*) Castrén, Vorlesungen über die finnische Mythologie. St. Petersburg, 1853. A' 216. lapon.

**) Castrén, Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker. St. Petersburg, 1857. A' 110. lapon.

***) Rogov, Пермьско-Русский Словарь,

Permaczko—Russzkij Szlovar, Sz. Pétervár, 1869. a' 80. l.

vorna ezután Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába, az ördög (kul) kísértése végett. A' Kondai vogul fordításban Popov nem használja a' vogul *kul*-t, hanem a' tatár nyelvből az *asraj* arab szót veszi, a' melly szinte halál-angyalt jelent.

d) *Meng*. Ez, Castrén szerint *meang* is, erdei isten; a' vogul hitrege szerint a' *meng*, vagy *mengu*, *méhu*, *méh*, sőt *mish* is (mert annyiféle alakban fordul elő), barlangokban lakik, 's a' vadászati szerencsének osztója. Azért vogulban: *mehu majle kualung* = a' mehu mellyének, azaz a' mehu-nek menni annyit teszen: szerencsét kísérteni, vaktába menni. A' mély és gömbölyű gödröket a' hegyekben *mehu kvül*, *kvöl*-nak, mehu háznak nevezik. Ennek a' *meng*-nek *meh*-nek sajátjai a' különös jegyü jávorok, nyusztok, a' mellyeket nem szabad löni, külömben oda a' vadászati szerencse. — Az osztják énekekben is *meng kum*, *meng ne* fordulnak elő, meng-ember, meng-nő. Úgy látszik nekem, a' *meng* szóban emlékezete van meg egy rég elmúlt népnek, a' mellyet az osztjákok és vogulok vad állapotúnak képzelnek, 's melly igen hatalmasnak tartatik. Vajjon ebben a' régi csúdok emlékezete van-e meg?

e) *Long*, *lung*, *leng*, sőt *loń*, *luń*, *leń* is. Castrén szerint minden bálványt *long*-nak neveznek az osztyákok. Vologodszki is bálvány jelentésében használja, midőn a' második parancsot így fordítja: *al vera ningená lunget* ne csinálj magadnak bálványokat. Nála ez is van: *lavülta torim leng* őrangyal, őrző isteni leng. — Vogulban *long*, *lang*, *lan*, *lün*, *láj* alakú a' szó; de ott egyenlőt látszik jelenteni a' *meng*-gel, mit e' szólásból lehet gyanítani: *kaštal alpe mütä mengten*, *longten johteletvesu* valami ösmeretlen mengek, longok által érettünk el. A' vogul hitrege *long fíját*, *long leányát* is ösmeri, mi alkalmasint annyi, mint ördög fija, ördög leánya. Nem tudom azomban, vajjon ez: *láj tarom*, *láj publi* azt jelenti-e, hogy a' bálvány mint ilyen *láj*, *long*, vagy pedig neki is bálványa van-e? A' déli osztjában *tong* a' *long*, 's az Castrén szerint nemcsak bálványt, hanem *csúdot* is jelent; csúd pedig a' régi mondai nép, a' mellyet a' *meng* is jelenteni látszik.

Castrén arrul tudósít bennünket, hogy minden nemzetségnak, *juh*-nak, külön bálványa, tehát, szerinte, külön *long*-ja, *lung*-ja van, a' melly közös házban tartatik. Vologodszki *lunga pojksata hot*-nak nevezi, azaz Lunghoz imádkozó (imádkozásra való) ház. Pallasból pedig tudom, hogy e' bálvány-ház rendesen magas he-

lyeken állott. — Vajjon, *aut-hot-nak* nevezték vagy nevezik-e? mi azonos volna a' magyar *egy-ház-zal*, nem találtam még az osztják énekekben: de valószínű.

f) *Turn*; azonos a' vogul *tern*-nel, mi most bolygó tüzet, li-dérczet jelent; azért mondják: *tern jüli* = a' tern jár. Az *tern ulc*, vagy *sat nálmeq tern ulc* is, azaz tern tüze, vagy a' hét nyelvü tern tüze. Jelent ragadós betegséget is, 's többnyire a' *ku'* *ater*-rel együtt említik. Hajdan a' *tern lating* = tern szólás, bővölést-bájolást tett; most a' keresztyén voguloknál isten káromlást, átkozást jelent.

Az osztjások tudnak *tarning ar*-rul, azaz *tarning* énekrül, 's ezt Vologodzski vitéz énekre fordítja. A' *tarning ar* is azonos a' vogul *terning eri*-vel = *terning* énekkel, 's erre a' vogul hitrege következő felvilágosítást ad: Kezdetben, úgymond a' nevezett hitrege, Tarom az órjás népet (jar magom) teremtette, azaz égből eresztette le, mindenfelé; csak azután lettek az emberek. A' Tarom eresztette nép, vagy órjások mind isten-fiak (*tarom-pit*). Ez órjás nép a' hadakozás korában egymással hadakozott; akkor éneklik vala a' *terning* énekeket (*terning erit toko ti lauanet* szószerint: a' *terning* énekek akkor mondatnak vala) stb. Az említett hitrege ar-rul értesít azután, hogy a' közönséges emberfajt eme megelőzőtt órjás nép nem bírt egymással békességben élni, azért elszéleszté őket Numi Tarom. A' *terning eri*, vagy osztják nyelven *tarning ar* igen is a' régi hős korban divatozott vitézi ének, melly a' közönséges emberek előtt ördögös énekek látszik.

Végre azt is megemlítem, hogy a' medve *jem voj* = jó vad, az osztjásoknál is nagy tiszteletben áll. Az esküt szentül megtartja a' vogul és osztják, ha medvefejre esküdött. Továbbá mind a' vogul, mind az osztják *szent*-nek (*jelping*, *jeming*) nevezik a' kígyót, de tiszteletéről nem tudok semmit Vologodzski is *jeming voj*-nak = szent állatnak, nevezi. Máté 7, 10. 10, 16.

Azt felette nevezetesnek tartom, hogy a' kígyót *szent*-nek vélte a' vogul és osztják. A' hitregék egyik jeles maradványa, mellynek forrását nem tudom, azt a' felfogását t. i. az ős népeknek, a' mellynél fogva *szent*-nek látszik vala a' kígyó. A' paradicsomi kígyó is afféle forrásbul való.

Szent még a' vogul felfogás szerint a' *csuka* = *sart* is, a' mely-lyet *jelping kul*-nak, szent halnak neveznek. Az osztják *sart* = *sart*-rul nem találtam még, hogy szent volna.

Az isteni tiszteletre, papságra stb. nézve azt hozhatom fel a' Reguly jegyzeteibül, hogy *sebän* a' büvelő-bájoló, vagy pap, kit a' vogul *ňajt*-nak nevez; 's hogy *penžer sebän* annyi, mint a' vogul *kväjping ňajt*, azaz dobos bájoló. Mert a' *kväjp*-nek, dobnak hangja által esik *rejtezésbe*, *) ájulásba, a' mellyben lelke a' Taromhoz ragadtatik, megtudni, a' mit jósolni fog. A' *sepän* szó a' voguloknál is megvan, 's ott igéző ügyességet jelent; *sepäneng kum* ilyenféle ügyes büvölő. De a' *penžer* szó nem ugor, azt az osztjákok a' szomszéd tatároktul kölcsönözték; a' kik nyelvében a' perzsa szó *penžer* dobot jelent.

*) A' *rej*, *buz* magyar szókban, mellyek meleget, hévséget jelentenek, tehát ugyanazt, mit a' vogul *rej*, p. o. ebben: *tarom rej tauen johs* az isten (tarom) melege jutott reá, azaz elragadtatott, mai magyar kifejezéssel is »*elrejtezett*«, — sokat jelentő maradványait birjuk a' régi ugor hitnek. V. ő. Magy. Nyelvtud. Közlemények. V. 247. stb. 1.

ELSŐ RÉSZ.

Hang-tan.

1. §. Az osztják nyelv hangjait következő betűkkel fejezzük ki

a	ä	e	ï	i	o	u
k	h	(ch)	g	ng	(ñ)	j
l	l'	n	n'	s	ś	š z ž r
t	t'	č				
p	b	v	m			

Az l' n' s' t' a' j hanggal lágyítottakat jelentik, tehát ly, ny, ty, sj; az š = magyar s.

Castrén még ö és ü magánhangzókat, továbbá k' = g', c' = č' ž' Ź, tl dl mássalhangzókat veszi föl. — A' k' = kj, g' = gy, č' = cs, ž' = dz, Ź' = ds. *)

*) A' betűk a' hangok jegyei; a' szók ugyan egy hangbul is állhatnak, p. o. *i*, mi egyet jelent, de legtöbbször két vagy több hangok egyesületei. A' szó tehát hang-egyesület. Ez a' hang-egyesület nem hang-rakás, melynek se eleje se utója nincsen, millyent például két vagy három, vagy tíz borsó szem teszen, a' mellyben keresetlenül első, vagy második, vagy harmadik, vagy utolsó lehet minden szem, a' nélkül hogy legkevesebbé is változnék a' rakás, hanem a' szó valóságos *hang-test*, mellynek van eleje, utója, belseje, mindegyik saját erejű és hatású lévén. 'S valamint a' test, úgy a' szó is részekbül áll, a' mellyeket helyesen *szótagoknak* nevezünk; a' szótagoknak meg az egyes hangok a' legegyszerűbb részei. Mikor az egyes hangokrul kell beszélni, legjobb, úgy hiszem, 's a' magyar nyelv felfogásához is legillőbb, ha *elő*, *utó*, *belső* jelzőkkel különböztetjük meg azokat, 's *előhang*, *utóhang*, *belhang* műszókat képezzük és használjuk. Vegyük p. o. *aktípsa* = gyűjtés szót. Ebben *ak* előtag, *típ* beltág, *sa* utótag; továbbá, mikor az egyes hangokat tüntetjük ki, az *aktípsa* szóban a' előhangbeli, *ktíp* belhangbeliek, a' utóhangbeli. — Lehetne az *előt* és *utót* a' kezdő és végző szóval s megnevezni, miszerint *ak* volna kezdő, *sa* végző szótag: de akkor a' belsőt nem bírjuk megfelelő szóval kifejezni, mert a' kezdő és végző közt a' *folytató*

M a g á n h a n g z ó k.

2. §. Ezek, Castrén szerint, rövidek és hosszúk; a' hosszakat így fejezi ki: â, ê, î, ô, û. Vologodszki a' hosszú i, u-t kettőzéssel fejezi ki, így: iï, uu; más hosszakat nem igen találhatni nála. Reguly néha úgy írja mint Castrén, néha, jelesen az e-t, magyarosan, így: é.

A' rövid magánhangzók kiejtése, Castrén szerint, hol nyílt, világos, hol zárt, homályos; az utolsó szótagban igen kétes, mint: *tûrum, târem, târm*; *sôdop, sôtep* hüvely. A' hosszúk kiejtése, természet szerint, világos.

3. §. A' rövid a, Castrén szerint, majd az o-hoz, majd az e-höz közeledik; az első a' gyöki szótagban, a' másik inkább az utótagban fordul elő, p. o. *opa* és *aba* néne, *úot, úat* orr, *poh, pah* fiú, *por, par* fúru, *jot, jat* rest; — *jernas, jernes* ing, *kerap, kerep* hajó, *âdang, âdeng* reggel; *âra, âreh* ének, *anža, anže, anžeh* csipkebokor.

Az a és o közti változás, Castrén szerint, hosszú gyöki szótagban is előfordul, mint: *sôdop, sâtep* hüvely, tok, *pâs, pês* kesztyű. A' szurguti nyelvjárásban a' birtokos ragu szó a' homályos a-t u-vá, a' világost pedig i-vé változtatja, mint *pâs* kesztyű, *pûsem* kesztyűm, *sârt* csuka, *sûrdem* csukám; *tâs* áru, *tûsem* árum, *sâp* patak, *sîpem* patakom.

Az a és o változását, Vologodszki szerint, az obdorszki nyelvjárás is mutatja, mint *lang* és *long* bálvány; *hol-ta* és *hal ta* halni; *hoš-ta* és *haš-ta* ismerni, tudni; *hor* és *har* hím állat, mén, bika stb.

Reguly is kiteszi az a-nak eme két hangját, úgy hogy az o-felé hajlót így jegyzi: *ã*, a' tiszta a-t pedig minden megkülönböztetés nélkül hagyja, p. o. *šãper* és *šoper* jeles, rendkívüli, *kãr* és *kor* férfi, hím, *vuãj* és *vuoj* vaj, *vuãs* és *vuos* város stb. Ellemben *ás* az Obi folyó, *ar* sok, *jaj* báty, *labed* hét stb. a' mellyeket Castrén *â*-val írta, de a' mellyek Reguly szerint rövidek, jóllehet tiszta a

van, 's ez itt alkalmatlan. A' mit a' magyar nyelv természet szerint valónak, testnek, növevénynek, vagy természet szerint folytonosnak tekint, annak *elejét, utóját* szereti megnevezni, 's ezek között ott kell lenni a' *belső*-nek vagy *bél*-nek is. Azt hiszem tehát, hogy *előhang, belhang, utóhang*, továbbá *előhangbeli, belhangbeli, utóhangbeli* szók nem alkalmatlan grammatikai műszók.

hanguak. Az *o* felé hajló *a* ott van az *amesti*, ülni, szóban is, melly másutt *omesta*, sőt *umesta* is.

Az utóhangbeli *a*, *aj* lehetett a) a' *psa* képzőben eredetileg, mert a' többesi és más képzők meg a' ragok előtt visszakerül a' *j*, mint: *aktipsa* gyűjtés, *aktipsajet* gyűjtések (nem *aktipsat*, vagy *ahtipset*); *hanžipsa* írás, *hanžipsajet* írások; *paripsa* parancs, *partipsajet* stb. *untipsa* tanítás, *untipsajem*, *untipsajen*, *untipsajel* tanításom, tanításod, tanítása stb. *mortalipsa* mérés, *mortalipsajing* mérhető; *moštipsa* értés, *moštipsajing* értő, tanulékony stb. Úgy látszik, más *a* utóhangbeliek is teszik azt, mint: *hola* halott, *hola-jet* halottak.

b) *a*, mint az igének szenvedő képzője is *aj* (vogulban *au*, *or*), p. o. *masa* adatott, *masajin* adattál, *masajet* adattak; *labüdla* evődik, *labüdlajet* evődnek; *jogodla* érkezik, *jogodlaju* érkezünk; *vožatla* üldöztetik, *v žatlajit* üldöztetnek.

De másfelül az utóhangbeli *a* rendszeren elszokott változni, kivált a' képzők előtt. Jelesen

a' *ta* névi mód Regulynél mindég *ti*, mint *amesti* ülő, *Vologodszkinál omšta*; *verti* csináló, *Vol. verta* stb. Ebbül megérthető, hogy a' *ta* a' birtokos előtt, 's az *ot* képzőféle szó előtt elváltozik, vagy elvész, mint: *jašta* inni, ivó, *jaštem*, *jašten*, *jaštel* ivásom, ivásod, ivása; *ulta* lenni, levő, *ultem*, *ulter*, *ultel* valóm vagy létem stb. *mata* adni, adó, *matem*, *maten*, *matel* adásom, adásod stb. — *jašta* ivó, *jaštot* (*jašta*-ot) az ivó; *mata*, *matot* az adó, *ulta*, *ultot* a' lévő stb.

a' *la* fosztó képző *li* is. Regulynél mindig *li*, p. o. *kašla* kedvetlen, és *kašli*; *sem-la* szemnélküli, vak, és *semli*. Ez a' *la*, *li* (*li*) fosztó a' többesben mindig *le*, mint: *kašla*, *kašli* szomorú, *kašlet* szomorúak; *semla*, *semli* vak, *semlet* vakok; *ojla* szerencsétlen, *ojlet*; *hanila* nem titkos, nyilvános, *hanilet*.

Az *ot* előtt a' *la* képzőnek mind *a*-ja mind *i*-je elvész, innen *kašlot* a' szomorú (*kašla*-ot, *kašli*-ot); *semlet* a' vak, *hanilot* a' nyilvános stb.

Egyéb utóhangbeli *a* is elvész ezen képzők előtt, mint *mada* melly, *madet* mellyek, *madot* a' mellyik. Az egytagu szók kivételt tesznek, mert *ma* én, *ma*-ot éné, *maotem* enyém.

A' *pa*, *ba* képző lehet *pī*, *bī* sőt csak *p*, *b* is, mint *sempa*, *semba*, *sempī*, *sembī*, *semp* szemü: *sampa*, *samba*, *sampī*, *sambī*,

samp szívü. A' *semp*, *samp* így is ejthető: *semip*, *samip*; így *kur* alak, *kurip* alakú; így a' *tur* torok szónak eme képzőse: *turpa*, *turba*, *turbi*, *turip*, *turop*, *turp*.

A' belhangbeli *a* is gyakran *i*-vé változik, nemcsak képzők előtt, hanem a' szók töjében is, mint: *haj-ta* és *hi-ta* hagyni; *agid-ta* és *igid-ta* függi; *akmazapsa* és *akmasipsa* gyűlés (*aktmazipsa* h.), *iršalapsa* és *iršlšpsa* kötés stb. *ellata* és *ellata* hányódni; *rahta-ta* és *rahti-ta* kedvessé tenni; *imaltata* és *imaltita* gyógyítani; *amdaltata* és *amdiltata* örvendeztetni; *sagat* és *sajit* szerint; *lavirt* és *lirt* nehéz; *lavirtap* és *lirtap* teher; *lavilta* és *lilta* felvi-gyázni. stb.

4. §. *ü* se Castrénnél, se Vologodszkinál nem fordul elő; ez utóbbi az írás miatt nem fejezhette ki, ha észrevette is a' kiejtésben. Reguly nemcsak rendesen az inessivus *na-t*, 's a' lativus és birtokos *a-t* írja *ü*-vel, hanem a' szók töjében is gyakran kiteszi az *ü*-t, p. o. *kangeunü* (*kangeuna*) hágónkon, hegyünkön, *nohlü* (*nohla*) felje, felsője, *sohlü* (*sohla*) deszkája, a' *nogis*-, *sogol*-ból; *käsm* sárga, világos, *jäng* jég, *jäm* jó stb. A' kövekező parallel sor mutatja, mi gyakran fordul elő Regulynél az *ü* hang:

Tormä kältmem káli ho ultem pätä

jelmä kältmem káli ho ultem urinä.

5. §. A' rövid *e*, Castrén szerint, az Irtis mellékein úgy hangzik, mint a' finn *ä*, vagy a' széles magyar *e*, p. o. *pegde* fekete, *peste* éles. Ó tehát az *ä*-t is csak *e*-nek írja. A' hosszú *ê*, úgymond, *i*-vé szeret változni, ha nyílt, mint: *jénget*, *jínget* gömbölyü kaska, *né-bek*, *nêpek* papír stb. Ellemben ha zárt, akkor az *ï* (orosz *и*) váltja fel, mint *têles*, *tîlis* hold és hónap.

Vologodszki, már az orosz írás miatt, nem teszen 's nem tehehet különbséget az *e* között, ha különböző hangzásúnak tudja is. — Az *e* és *o* felváltatik néha, mint *serasla-ta* és *sorasla-ta* alku-dozni; *kel* és *kol* kötél; *ajkol* és *ajkel* hír stb.

Regulynél néha *é* is van, a' mivel alkalmasint a' hosszú *é*-t fejezte ki, a' magyar írás szerint. Ó tehát az *ü*, *e*, *é* hangokat megkülömbözteti.

6. §. Az *ï* (orosz *и*) nagy szerepü Vologodszki írásában. Ha szem előtt tartjuk a' vogul Máté és Márk fordításokat, 's azokat a' Reguly írta vogul nyelvemlékekkel összehasonlítjuk, azt vagyunk hajlandók hinni, hogy az orosz írástudók a' közép *é*-t általában

ы-vel fejezi ki, mit mí ž-vel írjuk ott és egyebütt. Tehát ezen ž hasonló az é-vel. Ugyan ez a nézet támad bennünk, ha Vologodszki osztjáját hasonlítjuk össze a Reguly hozta osztják nyelvelmékekkel. Regulynél tehát rendszeren e (é) van a Vologodszki ы-je (ž) helyett.

De az ž (ы) nemcsak é helyett van Vologodszkinál, hanem a helyett is sokszor, mint láttuk a *la* és *pa* képzőknél. Ezt az ž-t Reguly csak i-vel fejezi ki, ő tehát a tompa orosz ž hangot, mely hasonlít az é-hez, egyáltalában nem vette föl. — Castrén szerint az ž talán csak rövid szótagokban fordul elő. Vologodszki nem ritkán ыы-т azaz két ž-t ír, a mi talán nem két tagu, hanem egy hosszú tagu, p. o. *тѣ-тѣ* születni; de Wiedemann *an tíjilem* ír (Mát. 3, 11.), mintha *tíji-ta* volna. Egyébiránt úgy látszik, hogy ezen ž (ы) hang nagyon kezd uralkodni az osztják és vogul nyelvben, mint a magyarban az e (ä), mely az ő-t és é-t már sok szóban kiszorította.

Az i-ről nincs megjegyzés. Castrén azt mondja róla, hogy a germán nyelvek i-jének felel meg.

7. §. Az o-t és u-t összefoglalhatjuk, a mennyiben gyakran egymás helyét tartják, p. o. *ogol* és *ugol* szán, *og* és *ug* fej, *onlta* és *unlta* szokni, *vonda* és *unda* -ig, *ong* és *ung* szurok stb. *hol* és *hul* hasadék, *holjip* és *huljip* háló, *hon* és *hun* gyomor, has, *hong-ta* és *hung-ta* hágni, *hor* és *hur* kép, *hos* és *hus* csillag, *som* és *sum* erő stb.

Egyébiránt hosszú ő nem fordul elő, mert az *au*-ból keletkezett volna. Ez pedig Vologodszkinál *ov*, Castrénnél és Regulynél *au*, p. o. *ovi* ajtó, *C. au*; *ovi* folyó, *R. aui*.

Hosszú u van mind a háromnál. Vologodszki *uu*-val, *C.* és *R.* *û*-val írják; az utolsó *û*-val is jegyzi, p. o. *muu*, *mû*, *mû* föld, *juupsa*, *jûpsa*, *jûpsa* leves.

ö, ü Vologodszkinál nem fordul elő; Castrénnél néha, Regulynél csak az ő-t vettem észre, ü-t soha, p. o. Castrénnél *köže*, *keže* betegség (V. *kaž* betegség); *pöm*, *pem* meleg fürdő gőz (V. *pam* hőség); *köher*, *keher* szegény, *könyör-ögni* (V. *koňar* szegény).

8. §. Iker magánhangzók Vologodszkinál: *aj*, *oj*, *uj*. Ezek iránt nincs kétség. De van az iránt, ha az ž a megelőző magánhangzóval iker-e, vagy két külön magánhangzó? mint *païrt* gerenda, *meül* mely. E' két szó Castrénnél *pagert*, *meget*; látjuk tehát, hogy két tagu szókból valók. Vologodszki írásából nem lehet ki-

venni, hogy két taguak-e, 's azért lehet-e így is írni: *pajirt, mejl?* vagy pedig egy taguak, 's ennél fogva így is lehetne írunk: *pajrt, mejl?* Azomban a' kéttagúság mellett tanúskodik a' *sajit* szó, melly *sagat*-bul lett úgy, mint *pagert, meget*-bül *paärt, meil*. Az *i*-s iker magánhangzókat mi ez által tüntetjük ki, hogy *aj, oj, uj, ej*-nek írjuk (az orosz írás ezekben a' *j*-t *ü* által fejezi ki), 's ezektől az *ai, oi, ui, ei*-t mint két tagu szókban előfordulókat megkülönböztetjük. — A' *veï* (erő, hatalom, Castrénnél *veg* és *roh*) szónak rago-sait így írja Vologodszki: *veem veen veel*, erőm erőd ereje; ebbül tehát gyanítjuk, hogy két tagunak veszi mind *veï*-t, mind *veem*-et. Az *ü* p. o. a' *tü-ta*, születni, szóban, szinte kétséges, hogy *ti*-e vagy *tij*, lásd a' 6. §-ban. Ha összevetjük a' Castrénnél előforduló *tivem* született 's a' megfelelő Konda-vogul szókat, lásd a' szótárban a' *tü-ta* cikket: a' *tij* vagy *tij* mellé állnánk. Nem bírván eldön-teni a' kérdést, az *ï* hangot meghagyom a' *paärt, meil, paüd-ta* (vetni) stb. szókban, mert így sem okoz bajt; az *ü*-t is meghagy-tam, ha *ï*-vé nem változtattam, mi szinte bajt nem okozhat.

Regulynél az *aj, oj, uj* ikerhangzókon kívül még *ej*, azután *au, oa, ua, ie* fordulnak elő. Például: *aj* kicsiny, *sajm* patak, kis folyó, *voj* vaj, zsír, *laulla* ültetetik, építetik, *poagol* (*pogol*) sziget, *vuas* város, *jielem* (*jelem*) isten, *leu-jagan* Szoszva, *cuer* (*ver*) tett stb. Az *au, eu* félek azért nem kerülnek elő Vologodszkinál, mert ezek nála *ov, ev*, p. o. *au* folyó, V. *ovi*; *leu* Szoszva, V. *levi*; *keu* kö, V. *kevi*.

Castrénnél valamennyi magánhangzó nemcsak *i*-vel és *u*-val, hanem *e*-vel is ikerhangzová lesz; sőt ott van *ea* is, p. o. *jeagu* kis folyó (*jogan*).

Mássa lhangzó k.

9. §. Castrén általában megjegyzi, hogy a' *k g l r n d s p b v* hangok úgy ejthetők, mint a' németben; hogy azomban a' *d* és *b* valamivel keményebben hangzanak, úgy hogy a' *d* és *t*, *b* és *p* között kevés a' különbség. A' *g* pedig a, o u közzé jut-ván mint *tog'os* barát, *anag'a* mostoha anya, valamint utóhangban is, némi hehentéssel ejtetik, tehát: *to'g'os, anag'a, jig'* atya, *meg'* föld, *peg'* barát, *teg'* fark. Ellemben *g* az e, i előtt tisztán ejtetik ki. Általános megjegyzés legyen még az, hogy *g d b* nem lehet-

nek az előhangban; az utóhangban is csak *g* fordul elő, úgy látszik; tehát azok leginkább belhangbeliek. Lássuk most egyenkint a' mássalhangzókat, a' mellyekről megjegyezni valónk lesz.

k. Castrén szerint a' felhangu (e, i) magánhangzók előtt *tiszta k*, alhanguak előtt, *hehentett k* (kh), melly azért *ch*-vá, vagy *h*-vá lesz. Vologodzski és Castrén írásai szerint természetesen ott írjuk a' *k*-t, a' hol ök, 's kiejtését nem határozhatjuk meg.

ch. Castrén azt orosz *x*-el jelöli, 's azt mondja, hogy megfelel a' német *ch*-nak; 's hogy a' gyenge *h* nincs meg az osztjákban. Mi csak *h*-val írjuk, mert a' magzar *h* az alhangu szók elején, valamint általában a' szók utóján még *ch*-nak hallik. A' felhangu szók elején is sokkal teljesebb és keményebb a' német *h*-nál, tehát közelebb áll a' *h*-hoz, mintsem az *a*-hoz. Hogy a' *k*, *ch*, *h* az élő nyelvben nagyon felváltják egymást, a' Reguly írása is mutatja, kinél *kholom* három, *hot* hat stb. fordulnak elő. De a' *ch* hangot ő is leginkább *h*-val fejezi ki. Az előhangban pedig a' *k* lehet *h* (*ch*) és *g* az előző betű természete szerint, p. o. *ko* ember, lehet *ho* és *go* is, mint: *alel ko*, *untang go*, *ar jah ho*.

10. §. *g.* belhangban és utóhangban fordul elő, de csak magánhangzók előtt tartja meg a' *g* hangot, mássalhangzók előtt *h*-vá (*ch*) lesz, p. o. *vogim* hívott, *vogil* hí, ellemen *vohta* hini, *vohlem*, *vohlen* hívok, hisz. Az *s* azomban jobban szereti maga előtt a' *g*-t, mintsem a' *h*-t; innen *vogsem* hittam. Ezt a' szabályt lehet a' Vologodzski írásából és Wiedemann átírásából kihozni. P. o. *Osip Tavit pog* József, Dávid fija; *lu tajs lu oling pogel* ő szülte ő első fiját; *Rahil hollal lu evi-pohlal olinpela* Ráhel sir ő leány-fiai miatt. — Reguly az utóhangbéli *g*-t is *h*-nak írja, ha a' reákövetkező szó mássalhangzóval kezdődik, szerinte tehát ez: *jogotsu luela og ponta* jöttünk neki fejet hajtani, így hangzana: *jogotsu luela oh ponta*. Regulynél az előhangbéli *k* is *g*-vé változik, ha magánhangzó után következik, p. o. *i-goš-jong* = 11, e' helyett *i-koš-jong*.

11. §. *ng.* »Az orrbeli *n*-nel (*ñ*) azt a' hangot jegyezzük, úgymond Castrén, a' mellyet a' német írásban *ng*-vel írnak.« — Az *n*-et a' *g* és *k* előtt nem szükség külön jeggyel (*ñ*) kitüntetni, hogy orrbeli hangja jelöltessék, mert minden mássalhangzónak kiejtése a' reákövetkező betű által módosul, mit írással kitüntetni szükségtelen, ámbár tesszük, midőn *d* helyett *t*-t, *b* helyett *p*-t írunk, p. o. *jogodlem* jövök, *jogotsem* jöttem; *ubil* hajszás, *uptet* (*ubitet*)

hajszálak. Nyomósabb kérdés az *ng* (*n̄*-)nél az, vajjon az *n*-é, vagy *a' g a'* fő hang? Erre legvilágosabb feleletet adnak a' példák, a' mellyek mutatják, hogy az *n* nemcsak torokhangok, hanem foghangok előtt is gyakran mutatkozik. P. o. *unš-ta* és *uš-ta* általmenni, *kanš-ta* és *kaš-ta* keresni, *kunš* és *kuš* köröm, *lonš-ta* és *loš-ta* állani, *šanš* és *šaš* hát, *ponš-ta* és *poš-ta* melegíteni, érlelni, *punš-ta* és *puš-ta* nyitni, *venš* és *veš* arcz stb. A' Kondai vogulbul következő példákat teszem ide: *onē* és *oš* vagy *anš* és *aš* bir, tart; *unt* és *ut* ül; *kinš* és *kis* keres (osztjákul: *kanš* és *kaš* keres); *hanē* és *haš* tud, ismer, *hanē* és *haš* ír; *hont* és *hot* talál; *lunē* és *luš* sír; *tunē*, *tunš* és *tuč*, *tuš*, áll; *punš* és *puš* nyit stb. Regulynél *end*, *endom*, Vologodszkinél *an*, *antom*, Castrénnél is *endam*, *endem*, a' vogulban *at*, *ašim*, *atem* = nem, nincs. A' rokon nyelvek ugyan azt mutatják, p. o. a' vogul-osztják *lunt* és a' magyar *lúd*; a' vogul *pant*, *pänt*, *pantel*, *päntil* 's a' magyar *fed*, *fedél*; az osztják *paleng* és a' magyar *felleg*; az osztják *šun'a-ta*, *šund-ta* 's a' magyar *sülni*, *sütni*. Így állanak egymással szemközt a' finn *lintu* 's a' lapp *lodde* madár. Világos, hogy ezekben a' foghang a' többeli, az *n* pedig csak hangbővülés, melly el is maradhat. Lássuk most torokhangok előtt az *n*-et.

Castrén így írja p. o. *änet* és *änket* czölöp; *senim* és *senkim* ütött. Nem világos-e ebbül, hogy ha *änket*, *senkim* jó, *änget*, *senget* nem lehet rossz? De hogy az *ng* hangokból is a' *g a'* többeli 's az *n* csak hangbővülés, mint a' foghangok előtt, a' rokon nyelvekbül vett megfelelő szók is mutatják; mint: *nüng* te, Kondai vogulban *nag*, éjszaki vogulban *nüng*; *šenk* nagyon, vogulban *šak*; *lunk* szög, ék, vogulban *lig*, *lih*; *lung* nyár, vogulban *tuj*; *meng* ördög, erdei lény, vogulban *mehu* és *meng*. Megfordítva is: vogul *nong* fel, osztjákban *nog* és *noh*. Még inkább kitetszik az, ha az osztják-vogul és a' magyar megfelelő szókat tekintjük, mint: *jeug*, *jong* jég; *pong*, *penk* fog; *lengir*, *tenger*, *tünger* egér; *sung* szög; *tunk* dug stb. Magában az osztjákban van *šank* és *šak* hőség, *šankim-ta* és *šakmī-ta* izzadni; *lanka* és *lakka* széllyel; *jak-ta* és *jang-ta* táncolni stb. Az éjszaki vogulban a' névi mód *ngv*, a' déliben *hv*, p. o. *menungve*, *menuhv* menni, *olungve*, *oluhv* lenni stb.; mi ugyan azt a' hangváltozást mutatja, a' melly van a' *menk*, *meng* és *mehu* (ördög) közt. — Világosnál világosabb tehát, hogy az *ng* hangok közt a' *g a'* többeli, melly *g* azomban *h*-vá is változik, mint az itteni példákból és a' 10. §-ból kitetszik. Én tehát nem *n̄*-t, hanem *ng*-t

írok. Így ír Reguly is mindég, Vologodszki is *nr* ír, jóllehet megjegyzi, hogy az *n* és *g* közt nincs semmi hiatus.

Az *ng* hang igen gyakori, mert az *a'* tulajdonságnevek képviselője, l. az 53. §. Ezt is hát mindenkor úgy írom, jóllehet az *a'* Kondai vogulban csak *n*, p. o. *lil* lélek, *lileng*, *liling* lelkes; az éjszaki vogulban is *lileng*, de *a'* Kondaiban *lilen*.

De az *ng*-t *a'* belhangban mássalhangzók előtt is megtartom, 's nem írok *nh*-t, mint a' 10. §. szerint kellene, minthogy Vologodszki is többnyire megtartja 's Wiedemann azt *n̄*-nel fejezvé ki, soha sem változtatja meg; tehát *long-ta* (Wiedemann: *loñ-ta*) bémenni, *lita langmats* (Wiedemann: *lita lañmats*) megéhezett, vagy: enni akarni kezdett. Azomban van mégis Vologodszkinél: *hohra* és *hongra* fekete rigó; *nohla hunhta* felhágni, felfelé menni stb. Regulynél is találók: *longlem* bémegyek, nem: *lohlem*; de van *janh ho* és *jang ko* is = tíz ember. *)

12. §. Az *l*-rül azt jegyzi meg Castrén, hogy az oroszúl beszéllő osztjások azt sokszor úgy ejtik ki, mint *a'* kemény orosz *l*-t, ha kemény magánhangzó következik reá. Vologodszki *a'* szótárában egy kis horoggal (l) jegyzi meg, ha úgy kell kiejteni, hogy *a'* nyelv hegyével az ínyt érintsük; 's úgy jegyez meg minden *l*-t, *a'* mellyet nem kell *l*-nek, azaz magyar írás szerint, *ly*-nek kiejteni. Wiedemann az evangéliumi kiadásában csak *l*-t és *l'*-t különböztet meg, mint Reguly, ki *l*-t és *ly*-t ír magyarosan. Én tehát *a'* kemény hangot *l*-nek, *a'* lágyítottat *l'*-nek írom. Azomban lehet, hogy az élő szó *a'* kettős *ll*-et, melly az ige jelen idejében gyakran előfordúl, mint: *ull* van, *voll* él, keményebben ejti ki az egyszerű *l*-nél, p. o. *a'* *jogodl*, jő, szóban. — *A'* régi osztják szójegyzékben (Schlözernél) *a'* kemény *l* gyakran *lh*-val van kifejezve, mint *lhugh* fark (*lig*, *lih*), *ma ulhem* én látok, *ent ulhem* nem látok, (*ma ulem*, *an ulem*); *a'* *lotta* = állani jelenjét így mutatja fel: *malholham* (*ma lollam*),

*) Budenz is úgy látja, hogy *a'* felhozott és más példákban az orrbetű (*n*, *m*) nem töbéli, hanem csak hangbővülés. »Was die nichterhaltung des *n* eines vorauszusetzenden *nl*, *ns* im wotjakischen, lappischen, magyarischen betrifft, so verdient bemerkt zu werden, dass gerade diese (nebst dem syrjänischen) unter den ugrischen sprachen vorwiegende neigung besitzen, sich eines vor *t k p* und *s*-lauten stehenden Nasals zu entledigen, während das finnische, mordwinische, čeremissische, osztj.-wogulische denselben meistens bewahren.« Ugrische Sprachstudien. I, 32.

nunglholhan (*nəng lollan*), *lhulholh* (*lu loll*). De ott van *mamendlam malolam* is e' helyett, *ma menlam* (én megyek), *ma lollam* (én állck).

13. §. A' *j* és *r*, mellyek legközelebb érik a' magánhangzókat, amaz az *i*-t, ez az *u*-t, néha össze is olvadnak ezekkel; tehát lehet *im* és *jim* = jó, *jink* és *ink* víz; *urt* és *vurt* sőt *jurt* is = haszon, *vot* és *uot* szél stb.

A' hangok változásairul.

14. §. Az osztják nyelv, mint a' vogul is, nem ismeri a' magánhangzók egyezését, minélfogva egy szóban csak a o u, vagy ä ö ü fordulhatnak elő mint a magyarban és finnben; tehát az osztjában a' ragok és képzők nem alkalmazkodnak a' szó-tő magánhangzójához. Ezért van itt: *tut-na* tűzben, és *jing-na* vízben; *pal-la* fületlen, siket, és *sem-la* szemetlen, vak; *le-ta* enni és *tu-ta* hozni. Reguly szerint: *tutnä*, *jingnä* tűzben, vízben; — *palli*, *semli* siket, vak stb. De vannak egyéb hangváltozásai a' nyelvnek.

15. §. A' szótőnek magánhangzóji néha változnak, mint *le-ta* vagy *li-ta* enni és *lavüd-ta* étetni; *ma-ta* adni, *mas* adott, de *mija* adj, *mijipsa* adás; *kadn* kettő, *kitmet* kettődik; *ji-ta* jönni, *juva* jöjj, *jum* jött, *jupsa* jövetel. Ezek talán a' legfeltetszőbb hangzóváltozások az éjszaki osztjában.

A' déli osztjában Castrén többet jegyzett fel. Ott jelesen a' birtokos ragok előtt a' homályos *a* és *o* lesz *u*-vá, a' tiszta *a* és *e* pedig *i*-vé, mint: *pôm* fű, *pûmem* füvem; *ônk* szurok, *unkam*; *sârt csuka*, *sûrdem*; — *ât* éj, *item* éjem; *âmp* eb, *impem*; *tâs* készlet, áru, *tisem*; *lêk* nyom, *lîkam* stb.

Illyen hangzóváltozások fordulnak elő igezőban is.

A' Kondai vogulban *te*, *vi*, *ni* igetők változtatják meg magánhangzóikat, úgy hogy az imperativusban lesznek: *tajen*, *vajen majen* (tégy, vigy, adj).

Azon hangzó-változás, mellyet az osztják énekekben találunk, inkább azért figyelemre méltó, mert a parallelismussal jár. p. o.

šoper nohlä vuas ti amesleu

šaper nohla aut ti amesleu.

vuili vet ord altmeng teel išem šidi ultal

veli vet ord altmeng teel turem šidi oltal.

16. §. Kéttagu névszók, különösen *m t k* utóhanguak, némely képzők és viszonyragok előtt kiugratják *a'* másik tagnak hangzóját, p. o. *torim* isten, *tormije* oh isten, istenke, *torma* istennek, *tormet* istenek; *turum* meny, ég, *turnije*, *turma*, *turmet*; *lavim* szén, *lavmije*, *lavma*, *lavmet*; *sugum* fonal, *sugmung* fonalas; *horazip* alakú, *horaspija* alakúnak; *hurip* képü, *hurbet* képüek; *kutip* közép, *kutping* közepes; *sungit* nyírfa, *sungting* nyíres; *ubit* hajszál, *uptije*, *ubta*, *uptet* hajszálka, hajszálnak, hajszálak és *ubtije*, *ubta*, *ubtet*; *kutir* forró, *kudring* forrós; *jolih*, *joloh* nedves, *jolhipsa* nedvesség; *pelak* fél, oldal, *pelka*, *pelket*; *kurik* sas, *kurking* sasos hely, *a'* hol sok sas van; stb. stb.

17. §. Castrén azt mondja *a'* déli osztyákrul, hogy néha *a'* kiejtés könnyebbítése végett rövid hangzókat toldanak bele *a'* szókba, vagy hozzájok, p. o. *püma-gar* kaszáló (fü-mező), *pum-har* helyett; *vága-pélek* egy kopeka (réz-fél), *vah-pelek* helyett. *A'* vogulban is vannak ilyenek, p. o. *ujü-kul* vad (tulajdonképen: vad-hal); *talü-tuj* esztendő (tulajdonképen: tél-nyár).

Ezekben nem látszik, hogy *a'* könnyebb kiejtés volna *a'* toldás oka, mert mind *a'* két nyelv *a'* *pum-har*, vagy *ujü-kul*-énál sokkal nehezebb torlást is meggyöz. Hanem más oka lehet, mellyet talán kisejtek. *A'* vogul és osztyák nyelv sokszor két szóval fejezi ki azt, mi két részbül áll, vagy két nemü, mint szüle, gyermek, esztendő stb. *A'* szüle = anya-atyá, *a'* gyermek = leány-fiú, az esztendő = tél-nyár. 'S azt *a'* két szót dualisba teszi, melly *a'* birtokos ragok nélkül könnyen fölösnek látszik, 's a gyors beszédben el is marad, legalább *a'* másik szóru. *A'* vogulban p. o. *egva* asszony, *ojkü* férj; ha már azt akarják mondani: egy pár szüle van, *a'* szókat mind dualisba teszik, így: *egvai ojküi olei* (ezekben az *i* *a'* dualis), szószertint: két asszony, két férj ketten vannak. Ezt: anyám atyám, így mondja *a'* vogul: *angváum jügáum*, szószertint: két anyám, két atyám. *A'* kettősség van ezekben is: *ujü-kul* vad, *talü-tuj* nyár, talán *ujü-külü*, *talü-tujü* helyett.

18. §. *A'* *k t p* az előhangban és utóhangban változatlanok, de *a'* belhangban *g*, *d*, *b*-vé lágyúlnak, leginkább magánhangzók előtt, mint: *jink* víz, *jinging* vizes, de *jinking* is; *hurip* képü, *hurbet* képüek; *hop* sajka, *hobije* sajkácska; *hump* hab, *humbet* habok stb.; *suk* baj, kín, *sugad-ta* kínozni; *ort* szolga, napszámos, *ordet* szolgálak, *ordeng* szolgálai; *kart* udvar, *karding* udvaros; *kart* és *kardi*

vas, *sem kardet* pápaszem (vas szemek); *hot* ház, *hodüje* házikó, *hodüng* házba való, házhoz tartozó; *kaš* kedv, *kažing* örvendő; *voš* város, *vožu* városba, *vožet* városok stb. stb.

Ez szabálynak látszik, de fordúl elő sok kivétel is.

De mássalhangzók előtt is változnak, különösen a' *g* és *t*. A' *ta* névi mód képzője előtt a' *g* majdnem kivétel nélkül *h*-vá lesz Vologodszkinál, tehát *vog*, *nog*, *rag*, *tag* igetők lesznek: *voh-ta* hinni, *noh-ta* sántítani, *rah-ta* érni, *tah-ta* vetni. Egyébkor is *h*-vá lesz *g* a' *t* előtt, mint *sugod-ta* szakítani, *suhüpsa* szakítás; *suhüli-ta* szaggatni. Az *ng* kivételt látszik tenni, azért a' *hong*, *jang*, *long*, *vong*, *mung* igetők *g*-je megmarad a' *ta* képző előtt, így: *hong-ta* hágni, *jang-ta* menni, utazni, *long-ta* bémenni, *vong-ta* vágni, *mung-ta* törülögni, zsurolni. V. ö. a' **11. §.** végét.

A' *g* az *l n t* előtt is *h*-vá szeret változni, p. o. *hogol-ta* futni, de *hohlüpsa* futás; *sogol* deszka, *sohlet* deszkák; *sogon-ta* végződni, *sohüpsa* vég, *sohüpta-ta* végezni; *sohnema-ta* szakadni.

Talán hasonló okbul változik a' *t* is mind *t*, mind *l* előtt *d*-vé, p. o. *lid-ta* akarni, *lidlem* akarok, de *litim* akarva, akart; *sugod-ta* szakítani, *sugodlem* szakítok, de *suhüim* szakított. Az is van: *jil sevürla pa tuta jutla* elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — meg: *jug sevürla pa tuta judla* a' *fa* elvágatik és tűzbe vettetik. 7, 14. — Általában némi ingadozás tűnik elő az említett hangváltozásban: a' *ta* képző előtt Vologodszki rendszeren *d*-vé változtatja a' *t*-t, minek bizonyosan oka van. Lehet, hogy hasonló kiejtés van az osztjájában is, valamikor *tt* kerül össze, mint a' lapp nyelvben, a' melyben a *tt*, *kk* *t* úgy ejtik, mintha *ht*, *hk* volna.

A' Reguly hozta énekekben az említett hangváltozás két szónak egybetalálkozásában is mutatkozik, p. o. *jang ko* (tíz ember) helyett van *janh ho*, és *jang go*; *ord ko* (szolga ember) helyett van *ort ko*; *melek*, *meleg turpi* (meleg ajaku, torku) helyett van *meleh turpi* stb. stb. Vologodszkinál is vannak ilyenek, mint *šuk* baj, kín, de *šug vandta ho* kinszenvedő; *šup* darab, de *šub jug* darab *fa*; így *horas* kép, de *horaz vilet* képet vesznek, ebben: *li kašla horaz vilet li ohtel* = ök szomorú képet vesznek magokra.

Azért van *izagat* mind, *i-sagat* helyett, *izi* ugyanaz, *i-si* helyett stb. Regulynél *i goš jong* (11) *i koš jong* helyett; *i belek* egy fél, *i baji* egy rakásra, *i pelek*, *i paji* helyett stb.

19. §. Nevezetes hangváltozás az ajak- és inyhangok között,

jelesen az *m*, *v* és *ng* között, mely *ng* azután *n*-jé lágyúl, de csupasz *n*-né is lesz, p. o. *lumidta* és *lungidta* ölteni; *sugmüt*, *sümit* és *sungit*, *suít* nyírfa; *lumta*, *lungta*, *luíta* és *lunta* szám; *tumdak* Regulynél és *lungtak* egészséges.

A' magyarban is vannak *torom* és *torony*, *szírom* és *szírony*. De ha a' rokon nyelvek megfelelő szavait vesszük, e' hangváltásnak sok példáját látjuk. Így a' magyar *fő*, *föv*-nek megfelel a' vogul *pong*, *ponk*, a' magyar *vő*, *vöv*-nek megfelel az osztják *veng*; a' szirjän *pom* és *pon* (vég)-nek megfelel a' votják *pung*.

E' változás az előhangban is történik; innen a' vogul *mau* osztjákban *nah*, ebben: *mauint* = *íagül* nevet. 'S a' *nevet* szó a' magyarban is jeles példája neki, mert a' régi *mevet* most *nevet* (hasonló hangváltás van a' régi *vép* és a' mai *lép* között).

Eme' hangváltási tünemény világossá teszen sok tényt, p. o. a' vogul-osztják *äm*, *am* nálunk *én*, a' mellyből lesz *eny-é-m*, és *eng-em*. [A' *tég-ed*-nek *g*-je alkalmasint a' vogul-osztják *nag*, *näng*, *näng*-ben találja meg alapját, mert *nag*, *näng*, *näng* = *te*].

De látván, hogy nyelveinkben hajlandóság van az ajak- és iny- (torok)-hangok közti változásra: ezt a' magyarra nézve a' hasonításban (assimiliatióban) is el kell ismernünk, annál inkább, ha az értelem kifejezője eszközli. A' tárgyias igeragozást, a' harmadik tárgyias személyre nézve, a' *va*, *ve* (*vö* = *ö*) pronomen által történik, mely *va*, *ve* azután *ja*, *je* is, mint a' régi *hadla-va*, *felede-ve*, 's mai *hall-já-tok* (auditis hoc) stb. bizonyítják. A' tárgyatlan ige: tud, tudsz, tudok; a' tárgyias: tudja (tudva), tudod, tudom. A' *tudom*-ban, errül akarván most beszélteni, okvetetlenül benne kell lennie a' *va* (*ja*) tárgyias kifejezőnek, így: *tud-v-k*. A' tudok maga nem lett egyébbül, mint a' *tud* és *én*-ből, mely az *engem* alakból következtetvén, *eng* = vogul *äm* volt. Az *eng*-ből csak *k* maradt meg ragul, 's lett *tud-eng* büi *tud-o-k*. Most a' tárgyias *v* elibe járván, 's ez akarván a' hasonítást végrehajtani, az *v*+*nk*-ből nem válhatott egyéb, mint *m*, kivált ha meggondoljuk, hogy a' nyelvnek hajlandósága volt assimiláló közbejárás nélkül is *n*, *ng*-t *m*-mé változtatni.

Hasonló eljárását a' hasonításnak kell a' *tud-sz* és *tud-od* között is elismerni. A' tárgyias *v* hozzá, vagy közzé jutván lesz: *tud-v-sz*, *tudov-sz*, 's végre *v*+*sz*-büi *d* válván, *tudod*. Mind a' két esetben a' *tud-v*+*ng* és *tud-v*+*sz*-ban a' *v* nem veszíthetvén el a' jelentését, tehát az dönt a' hasonításban.

Nyelvjárások.

20. §. Nagyon ismeretes dolog, hogy minden nyelv, a' melyet irodalom nem határoz, nem fékez, sokféle tájbeli eltérést hoz elő, sőt nyelvjárásokat is nevel. A' nyelvjárás különös alakját teszi a' nyelvnek; a' tájbeli eltérés, vagy tájszólás a' nyelvjárásoknak is tájbeli sajátságait tüntetik fel. Ha könnyebb megmondani, mit tartunk tájszólásnak, nem könnyű ám határt vetni a' nyelvjárás és az önálló nyelv között.

A' vogul és osztják nyelvek valóban testvér-nyelvek, mégis mindenikét önálló nyelvnek mondjuk és kell is mondanunk. A' vogul igének névi módja: *ungve, uhv, ne* és *m* képzőkkel, az osztják igéé pedig *ta* és *m* képzőkkel alkot igeneveket, így:

a' vogul: *men-ungve*, vagy *men-uhv* menni,

men-ne menő, menés,

men-(i)m ment, menés;

az osztják: *men ta* menni, menő, menés,

men-(i)m ment, menés.

Továbbá a' vogul igének jelen ideje képző nélkül való, az osztják igéé d (l) képzővel van, tehát

a' vogul: *menem, menen, meni; meneu, menen, menet.*

az osztják: *men-l-em, men-l-en, menel; men-l-u, men-l-en, men-l-et* (megyek, mégy, megyen; megyünk stb.) Már ezeknél fogva is külön nyelvnek kell tartani a' vogult, 's különvalónak az osztjákat.

A' vogulnak két nagy nyelvjárását irtam le: az éjszakit, és a' délit vagy a' Konda-mellékit; egy harmadik nyelvjárása lehet a' Loszvai, a' mellynek ismertetését Ahlqvist-től várjuk. *)

Hány nyelvjárása van mind össze az osztjáknak, nem tudom, de hányrul van tudomásom, azt itt előadom. Castrén, mint a' Bevezetésben meg van mondva, az irtisi és a' felső obi nyelvjá-

*) Ahlqvist állítása szerint: »Voguulin kieltä on kolme ei paljon toisintansa eroavata murrettä, nim. lounaspuolinen, jota voisi kutsua *Losvan* murteeksi, kaakkoinen eli *Kondan* ja pohjainen eli *Sosvan* murre« a' vogul nyelvnek három nem igen különböző nyelvjárása van, t. i. a' nyugat-déli, melyet *Loszvai*-nak nevezhetni, a' kelet-déli vagy a' *Kondai* meg az éjszaki, vagy a' *Soszvai*. Kieletär, 3 Vihko. 58. lapján.

rást tárgyalta: c' kettőt együtt déli osztják nyelvnek nevezhetjük, a' mellynek tehát szorosán véve irtisi és fel-obi nyelvjárása van.

Vologodszki szótára és fordításai az al-obi nyelvjárást mutatják nekünk; ez volna tehát az éjszaki osztják nyelv. De Vologodszki gyakran felhossa a' berezovi és obdorszki tájszólásokat.

A' Reguly hozta énekek is az éjszaki nyelven valók, de némi sajátságokat tüntetnek elő, a' mellyek leginkább hangkülömbiségek.

Ezek szerint az osztják nyelv *déli osztjákra* és *éjszaki osztjákra* oszlik.

A' déliben van az irtisi és fel-obi, vagy szurguti nyelvjárás. Ezek tájszólásairul nem tudunk semmit, mert az egész déli osztjákat csak Castrén előadásából ismerjük. A' Fischer által úgy nevezett Kondai osztják (lásd Bevez. 3.) inkább az al-obi nyelvjárás-hoz való.

Az éjszakihoz tartozik a' Vologodszki nyelve, a' berezovi és obdorszki tájszólásokkal, meg a' Reguly hozta énekek nyelve.

21. §. A' déli és éjszaki osztják leginkább két tünemény által különbözik egymástul, t. i. hogy igen sokszor a' déli nyelvnek *t*, *d*-jét az éjszaki nyelv *l*-lel váltja fel, 's hogy a' déli nyelv *au*, *eu* iker hangzójit az éjszaki nyelv *ov*, *ev*-vel fejezi ki. Azért van

a' déli osztjákban:

az éjszaki osztjákban:

<i>teu</i>	ö	<i>lu</i>
<i>tau</i>	ló	<i>lov, lov'i, R. lau</i>
<i>tábet</i>	hét	<i>labüt</i>
<i>tábetmet</i>	hetedik	<i>labütmit</i>
<i>ta</i>	talán, nélkül	<i>la</i>
<i>sem-ta, sem-da</i>	vak	<i>sem-la</i>
<i>tájem</i>	balta, fejsze	<i>lajim</i>
<i>tágart</i>	nehéz	<i>lavirt, lüirt</i>
<i>tell</i>	öl	<i>lal</i>
<i>tangu</i>	evet	<i>lanki</i>
<i>tant</i>	gabona, liszt	<i>lant</i>
<i>tenger</i>	váll	<i>lankir, lenkir</i>
<i>tenger</i>	egér	<i>lengir, lenkir</i>
<i>tonh</i>	bálvány	<i>long, leng</i>
<i>tor, turt</i>	gyökér	<i>ler</i>
<i>teg</i>	fark	<i>lij</i>

a' déli osztjában:

az északi osztjában:

<i>tit</i>	lélek	<i>lit</i>
<i>tuj</i>	ujj	<i>luj</i>
<i>tuj</i>	ruha ujja	<i>lit, lut</i>
<i>ton</i>	húr	<i>lon</i>
<i>tont</i>	hó	<i>lonis, loís</i>
<i>tangat</i>	Irtis folyó	<i>longa</i>
<i>tujit</i>	gyűrű	<i>lujt</i>
<i>tunk</i>	szálka, szög	<i>tunk</i>
<i>tunt</i>	lúd	<i>tunt</i>
<i>tung</i>	nyár	<i>lung</i>
<i>ton</i>	len	<i>lon</i>
<i>ñadem</i>	nyelv	<i>ñalim</i>
<i>hüdem, hödem</i>	három	<i>holim</i>
<i>hudmet</i>	harmadik	<i>holmet</i>
<i>neta, neda</i>	négy	<i>nel, nil</i>
<i>nit, nida</i>	nyolez	<i>níl, nïil</i>
<i>nïdamet</i>	nyolezadik	<i>nïlmit</i>
<i>âdeng</i>	reggel	<i>alïng</i>
<i>kût</i>	köhögés	<i>hul</i>
<i>kutl</i>	hal	<i>hul</i>
<i>jûgot</i>	íj	<i>jugol</i>
<i>nütl</i>	nyél	<i>nal</i>
<i>ñat, ñot</i>	orr	<i>ñal</i>
<i>sull</i>	valaminek széle	<i>sil</i>
<i>sot</i>	bél	<i>sol, sul</i>
<i>sat</i>	só	<i>sol</i>
<i>pet</i>	fül	<i>pül, pal</i>
<i>pûden</i>	csalán	<i>puln</i>
<i>peteng</i>	felleg	<i>paleng</i>
<i>pungat</i>	oldal	<i>pungil</i>
<i>vêdem</i>	velő	<i>velim</i>
<i>veta</i>	rénszarvas	<i>vil</i>
<i>met</i>	mély, mélység	<i>mal</i>
<i>mêget</i>	melly	<i>mëil</i>
<i>mûgot</i>	máj	<i>mugol</i>
<i>pôgot, pugot</i>	falu	<i>pugol</i>

a' déli osztjában :

togat

péget

ugot

talu

fürdő

szán

az éjszaki osztjában :

togat, togil

pëil

ogol, ugot stb.

Ez a' hangváltozás igetőkben és a' jelen időnek képzőjében is mutatkozik, p. o.

a' déli osztjában :

tév

ûd, véd

kid

hud

hud

tod, toud

ped

pegd

ved

ûd

tang

tel

toht

totim

tang

tungd

men-d-am

men-d-an

men-t

men-d-eu

men-d-eda

men-d-et

enni

lenni

kelni

hallani

halni

állani

félni

fürdeni

ölni

élni

akarni

sírni

köszörül

lopni

bémenni

olvasni

megyek

mégy

megyen

megyünk

mentek

mennek

le, li

ul, vul

kil

hul

hul

lol

pal

pëil

vel

vol

lang

lil

logod

lolim

long

lungd stb.

men-l-em

men-l-en

men-l

men-l-u

men-l-eta

men-l-et.

A' déli osztják nyelvnek *t*, *d*-jét és az éjszakiénak *l*-jét szem előtt tartva, mondhatjuk, hogy a' régi Fischer-féle úgynevezett *kondai osztják* szójegyzék inkább az *l*-es nyelvhez tartozik, ámbár némelly szónál fogva mintegy középső tagját teszi a' délinek és éjszakinak, mert van benne *pel* fül, *net* orr, *nalem* nyelv, *dluj* újj, *jogodl* ij, *nodl* nyíl, *ogol* szán, *lajem* balta, *fejsze*, *lau* ló, *lanka* evet,

vil rénszarvas, lenker egér, lunt lúd, lant árpa, vat-lant zab stb.

De mert van :

le-l-em eszem, *man-l-u* megyünk, *men-dl-am* megyek, *lot-l-am* állok, *omes-l-am* ülök, *omes-l-an* ülsz, *omes-l* ül; *omes-l-u* ülünk, *omes-l-ite* ültök, *omes-l-at* ülnek; *û-l-em* látok stb stb.; ezeknél fogva egészen az éjszaki nyelvhez volna sorolandó.

A' Reguly hozta nyelvmélekek az *l-es* jellem által az éjszaki nyelvhez tartoznak.

A' másik különbség a' déli és éjszaki nyelv között az *av*, *eu*-ben meg *ov*, *ev*-ben áll, melly azomban kisebb nyomosságu amannál. A' déli nyelvben van p. o. *tau*, *eud*, az éjszakiban *lov*, *evid* ló, vág. A' Reguly szövegeiben is az *av*, *eu* inkább uralkodik mint *ov*, *ev*, p. o. a' déli nyelvben *keu* kő, az éjszakiban *kev*, de Regulynál is *keu*. Néha a' déli *eu* az éjszakiban *u*, mint: *teu* ő, *lu*; *teu* csont, *lu*.

A' déli nyelvben azután Castrén különbséget talál az *irtisi* és *szurguti* nyelvjárások között, melly azomban kevesbbé tartozik a' hangtanba, mint a' nyelvtanba, a' hol meg is fogjuk látni.

22. §. A' déli nyelvnek tájszólásairul egyebet nem tudok annál, a' mit a' Castrén nyelvtanában találhatni.

Vologodszki némi gonddal tünteti ki a' berezovi és obdorszki tájszólásokat, a' mellyek vagy hangváltozatokban, vagy különböző szókban állanak. Hangváltozatok tetszenek ki a' következőkben :

Obdorszk :

ajkol
ogol, ohlet
holim
omüd-ta
omtım
uvı-ta
kam
kit puža
kol
kordı
kon, kona
konamd-ta
korıji-ta
hos

hír
szán
három
ülni
ülve, ültetve
kiáltani
néhány
ketté
kötél
vas
könnyű, könnyen
könnyíteni
leesni
csillag

Berezov :

ajkel
ugol, uglet
hulim
omıs-ta
omsım
vıji-ta
kem
kat puža
kel
kardı
ken, kena
kenamd-ta
kerıji-ta
hus

Obdorszk :

hü-ta
jind-ta
jong
jonk
logis
nom
nil
sajit
sumit
soh
soj
sağir
šeži ho
toknipta-ta
top
taj
puti
porimti-ta
vurt
vodži-ta
možmiltim
mur
morila-ta

hagyni
 varrni
 tiz
 jég
 barát
 fel
 négy
 szerint
 nyírfa
 tokhal (stör)
 homok
 csorda
 lakos
 tölteni
 alig
 tó, csúcs
 fekete
 furni
 haszon
 nézni
 csonkított
 nép
 törni, török

Berezov :

haj-ta
jond-ta
jang
jenk
lugis
num
nel
sagat
sungit
suh
sej
šugir
šoži ho
teknipta-ta
tup
tij
piti
purimti-ta
jurt
vand-ta
mužmiltim
mür
murla-ta.

Különböző szókra nézve ezek a' jelesebb tájszólások

Obdorszkban :

atip
an-metipsa
anži
al-ta, aliji-ta
enim
inkvoj lek
irna hojtot
otšama ji-ta
pa soja ji-ta
ogor

fa nedv
 nem fáradás
 bors
 mutatni
 felnőtt
 hód járása
 heverő
 magánkívül,
 bolond lenni
 magas

Berezovban :

juh ink
an-tujimipsa
kurmek
šaziiti-ta
šenkim
inkvoj pant
irna oltot
tulapula neriji-ta
pa sohna neriji-ta
palat

Obdorszokban :

ohšam
 ošam ne
 optipsa, obtipsa
 urt
 ur
 urna, urina rilta-ta
 un jir tilis
 ung
 kalang
 kel-ta
 kam, kaming-puš
 hugodla-ta
 hol morid-ta
 hola huntl
 hoj-ta
 honipsa
 homaling
 hozinga
 hadl ježa
 još
 jetn
 jega
 joulta-ta
 jukana
 jom
 jolta
 jengil
 nian jengil
 ježa
 jogoš
 jevir
 jengim
 jit
 lid-ta
 lik
 longid-ta

kendő
 bolondos nő
 ugatás
 hold
 vér
 veresre festeni
 október
 száj, nyílás
 rénszarvas
 bájolni, bűvölni
 hány, néhányszor
 futni
 le-, ki-törni
 reggeli hajnal
 feküdni
 betegség
 kerek
 mellett
 dél
 út
 est
 együtt
 vetni
 helyett
 eső
 után
 kas, kosár
 kenyér kosár
 kevés
 vissza
 farkas
 szabad, kötetlen
 íz, csukló
 akarni
 harag
 hasítani

Berezovban :

šeškan
 pulpul ne
 hortipsa
 tilis
 kali
 kalina rilta-ta
 as podta tilis
 evi
 vil
 serd-ta
 moltï, moltï-kem puš
 honditla-ta
 kim murid-ta
 alinga huntl
 ol-ta
 kaži
 numir
 pungilna
 hadl kutip
 pant
 ila
 i paja
 selta-ta
 vola
 jert
 jugot
 johtip
 niah johtip
 šimil
 pungla
 por voj
 larbit
 nak
 langa-ta
 kand
 halid-ta

Obdorszkban :

lonšak
nī-ta
naj
naj longjēpsa
ńohrep
ńogim-ta
sik-ta
šīs, šūs
šimri
soj̄p
šar
sut
šukalot
šitak
šitaka ulta ho
šoga
šavīša-ta
tungtak
tabīlī-ta
pubī
pal, pala, palat
parp̄ng
ponžita ver
puž
pam
pum
part
parta pelka
pev
pevīpsa
pevmīld-ta
vel-ho
vas, vasot
vul
vul poh, vul evī
varīs

Berezovban

szappan
látni
nap
naplemenet
kés
futni
szökni, vetődni
sas
sigér (barsch)
háló
dohány
köszörű kö
törött
csendes, szelíd
csendes ember
hófajd
örizkedni
egészséges
tévedni, csavarogni
medve
fel, felé, magosság
keserű
erőszak, rablás
fark
hév, hévség
fű
bal
balra
fagy
fagyás
fagylalni
özvegy ember
vékony
nagy
bátya, nén
vessző

mojdek
vand-ta
hadl
hadl longjēpsa
keži
hugoma-ta
seltan-ta
kurīk
evī
togol
šagem
logadta kevi
murtšatot
rom, husla
husla ulta ho
pojdek
lavīša-ta
jim, jimaltīm
lomtūla-ta
ošni
karīs, karša, karšat
vosreming
jorna vīta ver
lij
rū
torn
pu
pua pelka
iski
iskina laptīpsa
iskina labīdta
imila ho
ugol, uqlot
un
un poh, un evī
šojt

Obdorszkban :

voj
vir, ur
mola, mala
moš, mož

zsír
vér
millyen, mi
betegség

Berezovban :

sahsi
kali
muj
kaži, hoňzipsa.

23. §. A' Reguly szójegyzékében előforduló hangkülömbségek példái legyenek: *lajm* fejsze, *lajm* helyett; *ašni* medve *ošni* helyett; *ot* vagyon, *adó*, *ut* helyett; *keu* kő, *kevi* helyett; *lau* ló, *lovü* helyett; *lou* csont, *lú* helyett; *hat* ház, *hot* helyett; *kezi* kés, *keži* h.; *jas* kéz, *juš*, *još* h.: *os*, *vuos* város, *voš*, *vaš* h.; *teudom* tetü, *teviim* h.; *tavi* tavasz, *tovi* h.; *sar* dohány, *šar* h.; *siu* bot, igazgató bot, *sü* h.; *sas* hölgymenyét, *sos* h.; *šares* tenger, *šares*, *sares* h.; *šel* ezüst, *sel* h.; *koš*, *goš* hoz, *hož* h. az *i-goš-jong*-ban = 11.; — *nau*i fejeér, *novi* h.; *vuan* rövid, *van* h.; *atom* rossz, *adim*, *adem* helyett. stb. stb.

H a n g s ú l y.

24. §. Az osztják nyelv hangsúlya a' szók alakítására nem gyakorol befolyást — mit általában lehet a' finn-ugor nyelvekrül mondani — azért kis jelentésü a' grammatikában, jóllehet az élő nyelvnek lelke a' hangsúly.

Castrén (az 51. §-ban) azt állítja, hogy az osztják nyelvben a' hangsúlynak nincs olyan ereje, mint a' tatár nyelvekben, de abban is szabály szerint, *az utolsó szótagra* jut. A' török-tatár nyelvek tudniillik a' szók utolsó tagjára eresztik a' hangsúlyt, 's ez az egyik különbség ezek és a' finn-ugor nyelvek között, minthogy a' lapp, finn, eszt, magyar stb. nyelvekben a' hangsúly kivétel nélkül *a' szók első tagján van*. Ezt a' szabályt követi a' vogul nyelv is, a' mennyiben Regulynek élő értesítésébül és írott hagyományaibul tudom. Ennek a' szabálynak követését tehát az osztják nyelvben is lehetne gyanítani. De Castrén az ellenkezőt bizonyítja, nem említvén különbséget a' déli és éjszaki osztják között.

Vologodszki a' szótárában és a' hozzácsatolt fordításaiban kiteszi a' hangsúlyt egyenkint minden szón. Az ő írása szerint megfordítva állana a' Castrén szabálya, hogy tehát *az osztják nyelv is a' szók első tagjára juttatja a' hangsúlyt*, bár millyen hosszú le-

gyen is a' szó, mi a' finn-ugor nyelvek általános jelenségével megegyez. — Azomban kivételeket is látunk. A' *jena* igaz, *aga* de, *hoza* nál, *kinza* között, *pada* ért, *seda* ott stb. efféle szókban, a' mellyek utóhangja *a*, erre teszi Vologodszki a' hangsúlyt. Úgy látszik, hogy az imperativus is oda kívánja, mint *mana* menj. Továbbá *paltap* félő, *veskat* becsület, igazság, *horam* kép, *horaz* u. a. *pa~~z~~an* asztal, *no~~g~~a* hús stb. hasonlóképen az utolsó tagon mutatják a' hangsúlyt, miért is következetesek ezek: *palt~~a~~pla*, *vesk~~a~~tla*, *hor~~a~~zing*, *hor~~a~~zet*. Föltetszők a' *jast~~a~~ndta* szóló, *lang~~a~~mimot* akarok stb. szók. Úgy látszik, ezekben a' hosszúság kívánja meg a' hangsúlyt (mi ellenközik a' finn-ugor nyelv-jellemmel), vagy tévesztette az orosz író. Ezt azért is gyanítani lehet, mert a' *psa* képző, melly eredetileg *psaj*, tehát hosszú, a' fosztó *la* előtt hangsúlyos, p. o. *evilips~~a~~la* hitetlenség, *holott imila* nőtelen, *mortotla* mértéktelen, *hurila* féltelmetlen. stb.

Az összetett szók Vologodszki írása szerint a' szabály alá tartoznak, melly az első tagot hangsúlyozza: de *hanne-ho* ember, mindég kivételesen van írva, *ne* tag levén a' hangsúlyos. A' *hanne* szó jelentése homályos előttem; tehát nem is sejdíthetem a' *ne* hangosságának okát.

Azonkívül ír Vologodszki: *kur-ilbi* láb alatti, *pokol*, *i-zidi* így, *i-zagat* e' szerint stb., de *i-zagat* is. A' tagadó *an*-nal összetett szók nem az *an*-ra vetik a' hangsúlyt, tehát: *an-nita* nem látni, *annitot* láthatatlan stb.

• Akárhogy vagyunk is a' kivételekkel — a' mellyekben egyéb iránt nem következetes a' Vologodszki írása, vagy ennek másolója — fő szabálynak mégis el kell fogadnunk, hogy az *éjszaki osztják nyelv a' szók első tagjára teszi a' hangsúlyt*.

Reguly nem írta fel azt; észrevételt vagy megjegyzést sem talállok nála, hogy egy vagy némely esetben a' hangsúly nem volna az első szótagon, mint a' vogulban. 'S minthogy akkor, midőn az osztják énekeket írta, hozzá vala szokva a' vogul nyelv hangjárásához, az osztják nyelv eltérése bizonyosan föltetszett volna neki. Regulynek hallgatásából is tehát következtetem, hogy az *éjszaki osztják nyelv hangsúlya egészen vogul természetű, azaz, az első szótagra esik*.

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

25. §. A' szótan két osztályra oszlik, úgymint *névszói* és *igeszói* osztályra.

Első osztály.

A' névszó.

26. §. Névszó alá foglaljuk : a' *tárgyi* (dologi) nevet, a' *tulajdonsági* nevet, a' *számnévet*, a' *névmást* meg a' *viszonyi* nevet. A' tárgyi és tulajdonsági névszók, ragozásokra nézve, azonosak lévén, 's az osztják nyelvben még a' fokozó képző által sem különbözvén egymástul, tehát azoknak ragozását egyszerre adjuk.

Tárgyi név.

27. §. A' tárgyi nevek vagy *eredetiek*, vagy *származottak*. Mind a' két felet számos példával hozzuk fel, befoglalván a' Reguly jegyzékébül valókat is.

A. Eredeti tárgyi névszók.

ajm, *ajim* enyv, *an* edény, R. *an*, *hu-an* tál, hosszú esése ; *auti* dárda, hegy, R. *aut* ; *an*ki anya, R. *angi* ; *anši* tüske, *as* Obi, nagy folyó, *azi* atya, R. *aži* ; *ar* ének, R. *ar* ; *art* idő, *artu* adósság, *at* éj, R. *at* ; *apsi* öcs, R. *apši* ; *amp*, eb, R. *amp*.

el test, R. *el* ; *esim* melly, csecs, R. *esem* ; *evi* leány, R. *eui* ; *evi* hit.

iki férj, R. *igi* öreg ; *ir* szél, vidék, *ir*, *jir* áldozat, *imi* nő, R. *imi*.

oj szerenese, *og*, *ug* fej, R. *oh*; *ong* verem, nyilás, R. *ung*; *onk* szurok, *os* fék, *oš*, *ož* juh, *oš* ész, *ošni* medve, R. *ašni*; *ort* szolga, *obě* néne, R. *obi*; *ově* folyás, folyó, *ovi* ajtó, R. *ou*.

unži fenyű, *und* erdő, *ung*, *ong* nyilás, verem, *us* böjt, *us* tudat, ismeret, *uš* szél, határ, kerület, *ur*, *vor* vonal, *ur* fátlan rét, *ura* erő, *urt* nőkérdő, *urt*, *vurt* haszon, *ut* vagyon, adó, R. *ot*; *ub* ipa, *ú*, *uv* zaj, lárma.

kak varr, *rüh*, *kali*, *kal'* vér, *kanan* könyök, *kand* harag, *kaš* kedv, akarat, multság, *kaži* betegség, *kar* kéreg, R. *kar*; *ker* fagyoshó kérge, *kart* udvar, *kart*, *kardi* vas, *kati* macska, *kel*, *kol* kötél, R. *kel*; *keži* kés, R. *kezi*; *kev*, *kevi* kő, R. *keu*; *kín* inggomb, csat, *kir* sérülés, *koňar* szegény, *kor* kemencze, *kuľ* ördög, *kunš*, *kuš* köröm, R. *kunš*; *kuš-ker* köröm, *kunš*, *kuš* bekecs, *kur* láb, R. *kur*, *kur* pedi talp; *kurt* sikátor, *kut* harag, *kum* tehetség.

hala halott, *han* császár, *has* édes gyökerű mocsári edény, *har*, *hor* tér, mező, *lant-har* szántó föld, *turum-har* menny-ég, R. *har-taga* tundra, fátlan tér; *hadl* nap, R. *katl*; *hül* unoka, *hün* erdei szellem, *hüş* hamu, *hür* tömlő, zsák, *ho* ember, férj, R. *huj*; *hul*, *hul* hasadék, *hola* kelet, *hol-val*, *hošs* láz, *hon* has, gyomor, R. *hon*; *hos* húgy, *hus*, *hos* csillag (húgy), R. *hos*; *hosna* zárt hely, pénztár, *hosna* hot fogház; *hoš* por, *hor* alak, *hot* ház, R. *hat*; *hoting* hattyú, R. *hodang*; *hop* hajó, sajka, R. *hap*; *hom* koporsó, *homzi* ostor, *hul* hal, R. *kul*, *hul*; *hul* köhögés, *hul* korom, fekete, *hanšta* hulet tinta; *huli* csók, *hur* láb, l. *kur*; *hump* hab.

jaj bátya, *jah* nép, R. *jah*; *jert* eső, *jetn* est, *ji* atya, *jink* víz, R. *jing*; *jir* áldozat, *joh*, *jog*, *jug* fa, R. *juh*; *jogan* folyó, R. *jogan*; *jonk*, *jenk* jog, *još*, *juš* kéz, R. *jas*; *jor* úr, *jom* eső, *jugol* íj, R. *jogol*; *juš* szádló, *đugó*, *jur* erő, hatalom, *jurt*, *urt*, *vurt* haszon.

lajm, *lajim* balta, fejsze, R. *lajm*; *lak* kerek, golyó, R. *rues* *lag* homlok, *rues* *lagat*; *lal*, *lal' öl*, R. *lel*; *lanki* evet, R. *längi*; *lant* gabona, liszt, *lankir*, *lenkir* váll, R. *länger*; *larbi* méreg, csaló-ét, *lat* kor, idő, *lap* lap, *leń* restség, *leng*, *long*, *lung* bálvány, R. *long*; *lengir*, *lenkir* egér, R. *longor*, *langur*; *ler* gyökér, R. *ler*; *levi* szolga, *lij* fark, *lik* harag, bosszú, *lil* lélek, *liš* horog, tör, *lit*, *lut* újj, ruha újja, *lib*, *libi* edény, bél, *log*, *luk* hófajd, nyírfajd, *lok* lilium, *lon* húr, ér, *lonis*, *lošs* dér, R. *lanž* hó; *longa* Irtyis folyó, *lot* gödör, kút, *lově* ló, R. *lau*; *lū* csont, R. *lou*; *luj* újj, R. *luj*; *lujt*

gyűrű, *lunk* szög, száлка, *lunt* lúd, R. *lont*; *lung* nyár, R. *lung*; *lup* lapát, evező.

lal' öl (lal), *lal'* had, *lön* len.

nak tag, *naj*, *nag* nap, R. *naj*; *nal* nyél, *nank* veres fenyű, R. *nank*; *ne* nő, R. *neng*, *něng*; *neš*, *něž* horog, *nepek*, *nebek* írás, könyv, R. *nebek*; *nem* név, *nink* nyű, *nip* teher, tarisznya, *nor* híd, *nor* (fal), *nor*, *nur* gyűrű, *lujt nor* újjak gyűrűje; *naj* posztó, R. *naj*; *nur* harag, rosszaság.

ňah nevetés, *ňali* kanál, R. *ňali*; *ňalim* nyelv, R. *ňulem*; *ňan'* kenyér, R. *ňan'*; *ňoga* hús, test, R. *ňoga*; *ňol* orr, fok, R. *ňal*; *ňol* nyíl, R. *ňal*; *ňogos* nyuszt, R. *ňogos*; *ňuki* bőr.

sah gyöngy, *sah* bőrruha, R. *sah*; *san* fagomba, R. *sân*, *sôn*, *soun*, *tut sôn* tapló; *sar* szóró lapát, *saras*, *šaras* tenger, R. *šares*; *sam* szív, bél, R. *sem*; *sami* rozsda, *sej* homok, *sel* ezüst, R. *šel*; *selu* jajgatás, *seris* nád, *ser* négyszegű gerenda, *ses* tör, *seš* tisztelet, *sep* zseb, *sevi* fonat, *sem* szem, R. *sem*; *sír* törvény, rend, szer, *siski* veréb, *sip* kösziklás part, *sij* szó, *sil* szél, valaminek széle, R. *sil*; *soh*, *sog* bőr, R. *soh*; *sohta* iszap, agyag, *sogon* vég, *sola* só, *sol*, *sul* bél, *sos* hölgymenyét, R. *sas*; *sorim*, *sorm* halál, dögvész, *sort* csuka, R. *sart*; *sorni* arany, R. *sarňi*; *sovi* szokás, erkölcs, *som* kéreg, pikkely, R. *sam*; *oh-sam* kendő, *sù* bot, R. *siu* igazgató bot; *sunk* halom, domb, *sun* nyírhéjból való edény (*an-sun*), *sung* szög, *sus* ősz, R. *sus*; *sur* szár, *sut* köszörű kő, *sum* ostoba, bolond.

sak sulyok, kalapács, *sán* kád, véka, *sas* érzés, *sám*, *sum* erő, *sult* szikra, *šung* bőség, *šur* vonal.

šaj tea, *šajka* csapat, *šak*, *šok* soh, *šank* hőség, *šanš*, *šuš* hát, gerincez, R. *senš*; *šanš-uh* térd; *šazi*, *šeži*, *šoži* lakos, *šar* dohány, R. *sar*; *šaman* bűvész, *švi* kőd, *šil*, *jernas šil* pálha az üngben, *šoft* vessző, rúd, *šoft* kád, köböl, *šot* szám, *šop* igazság, *šop* darab, *šomši*, *šumši* búza, *šuk* apró, *šuk* restség, *šuk* baj, *šup*, *šop* rész, darab, *šum* zúgás, zörej.

rat tűzhely, R. *rad*; *reg*, *reh*, *rih* bogyó, R. *reh*; *rep* hegy, *rus* orosz, R. *rus*; *rut* faj, törzs, *rozě* rojt, bojt, *rom* szelídség, *rū* hév, *rū* meredekség.

taj tö, vég, *tak* erő, *taga* hely, R. *taga*, azután *hav-taga* tundra; *tal*, *tel* tél, *tal-lung* tél-nyár, esztendő, R. *tal* tél; *tal* puszta, *taš* kész, áru, *tel* teliség, *tevim* tetű, R. *teudom*; *tin* ár, becs, *tiš*, *tuš* bú, *tor* daru, *tor*, *tur* torok, *torim* isten, R. *tarom*; *torn* fű, széna,

tovi tavasz, R. *tavi*; *tú tó*, R. *tu*; *tuj tályog*, fekély, *tujt szán*, *tuł tegez*, *tun gyöngy*, *tunk moh*, R. *tunk*; *tung igazság*, *tus ügyesség*, *tuš szakál*, R. *tus*; *turum ég*, R. *torom*; *tut tűz*, R. *tut*; *tupa ló-köröm*.

paj rakás, *pal fül*, R. *päl*; *pal fél*, *pan zátony*, *fövény*, R. *pan*; *pant út*, *ösvény*, *pang gombolyag*, *pad'*, *padi*, *pot fenek*, *još-pad'* tenyér, R. *ped*; *patka pap*, *pam hőség*, *peíl fürdő*, *penk fog*, R. *peäng*; *peš czomb*, R. *piš*; *perna kereszt*, *pil fél*, *társ*, *piš csuda*, *pog*, *poh fiú*, *pol viz-gát*, R. *pol* geréb a' vízben; *polt rothadás*, *pon fing*, *pong gomba*, *pos újjatlan keztyű*, *pos jel*, *csúda*, *pos vég*, *pos fos*, *szar*, *por fúru*, *pom fű*, *puj tő*, *segg*, R. *puj*; *puka*, *pukaj begy*, *puga púp*, *pugol falu*, R. *pogol*; *pul falat*, *puln csalán*, *pun fan*, *szőr*, R. *pun*; *pun*, *pon zacskós háló*, R. *pon*; *pus ok*, *pus rét*, *i puš egy-szer*, *puži fark*, *put fázok*, R. *put*; *pubi medve*, *pum*, *pom fű*.

vaj lábbeli, R. *vaj*; *vanži pázsit*, *fű*, *vazi kacsa*, R. *vas*; *var geréb a' tó szájában*, *veí erő*, *velim velő*, *venq vő*, *vent feleség*, *vež*, *venž kép*, R. *vues*; *ver tett*, *vil rénszarvas*, *voj vad*, *vaj*, *voj zsír*, *voš pénz*, *vör*, *vur vér*, R. *vuir*; *vös lyuk*, *vös himlő*, *börkiütés*, *vít tágasság*, *vol alj*, *hely*, *voš*, *vaš város*, R. *os*, *vuos*; *vozi por*, *füst*, *vor*, *ur vonal*, *vorínga varju*, R. *vorgna*; *vot szél*, R. *vuat*; *vul czölöp a' sátor felállítására*, *vuš dolog*, *vurt haszon*.

mal mélység, *mavi méz*, *meil melly*, R. *mél*; *menk ördög*, *meng meny*, *míl süveg*, *mis*, *mus tehén*, *mž kincs*, *mit bér*, *fizetés*, R. *mit*; *moj vendégség*, *mok*, *muk baj*, *gond*, *mošs mese*, *monda*, *moš vélemény*, *moš*, *muš betegség*, *mort mérték*, *mū föld*, *ország*, R. *mū*; *mugol máj*, *muži hangya*, *mur*, *mör nép*, *muvi folyó hajlatja*.

A' Reguly jegyzetébül még ezek is: *angen íny*, *or szamojéd*, *or erdő*, *ord hold*, *uzom*, *važam vészhaló*, *kis komok*, *kis bőrharisnya*, *kir zsák*, *ko* és *ho* ember, *jindi ideg*, *húr*, *juos út*, *larum szén*, *lar tó*, *li* nagy merőkanál, *luk hófajd*, *nagar mogyoró*, *nu ág*, *nada rénszarvas moha*, *saj kerecsen madár*, *sajm patak*, *sans térd*, *sebän bübájos*, *sius sas*, *soga fajd*, *soros arasz*, *tahti bőr takaró*, *tondi nyír-héj*, *toba rén köröm*, *mus tehén*, *vars vércse*, *ölyv*.

28. §. Az eredeti névszók egytaguak, de nem mind. A' déli osztjában p. o. *tagutem*, *teudem*, az éjszakiban *tevim*, *teudom* tetü, *tetv*; a' *tagutem*, bár háromtagu szó, csakúgy eredeti, mint a' magyar *tetv*, sőt ha tovább mennénk, mint a' finn *täi*, a' cseremisiz *ti* és a' mordvin *si*. Jeles példája ez a' rokon nyelvekbeli megfelelő

szók hangváltozásának: *tagutem, teulem, teudom, tevtim, tetv* vagy *tetü, tãi, ti, si*. Annál könnyebb elfogadni, hogy a' *nalim* nyelv, *velim* velő szókon kívül a' *navirem*, R. *naurem* gyermek, *lajim* fejsze, *sorim* vagy *sorm* halál, *torim* isten, *turum* ég, szók is eredetiek, jóllehet megfelelőjüket nem mutathatjuk fel a' magyarban. De az osztják *sorim* vagy *sorm*-nak, a' finn *surma*, halál, felel meg.

A' *voringa, vorgna* varnyu, varju, *savina*, R. *sawning* szarka, is eredeti névszók. — 'S ha tudjuk, hogy *lenkir, longur* egér, eredeti szó: a' *lankir, lãnger* váll, szót is annak vehetjük, mert nem birjuk széttaglalni.

29. §. A' következőket sem taglalhatjuk szót 's azért eredetieknek tarjuk:

osmar tréfa, *untir, undir* méh, has, R. *ondur*; *kutir* forróság, *nambir* szemét, *navir* hab, *tajték, numir* kerek, *šour* nyúl, R. *saur*; *tagar* gyékény, *pugor* sziget, *vohsar* róka, R. *ohsar*; *vondir* hód, R. *onder*. — De a' *vohsar* összetettnek látszik, a' *voh* = réz, a' *szinét* fejezvé ki.

Idegenek a' *tovar* áru, *tár, pojar* úr, *pozar* vásár, *pogatur* bátor.

30. §. Sok *k, h* végü, bár kéttagu, névszó eredetinek tartható, mint:

kurek tyúk, *kuruk* sas, *kulah, kulih* holló, R. *holah*; *nepek* könyv, írás, *tulah* szalonka; talán *muroh* földi málna (Moltebeer), R. *moroh* is az; — *sopek* csizma, orosz.

Idegenek talán a' *pažoh, požoh* borjú, kölyök, *amp požoh* eb kölyök, *oš požoh* bárány, mert a' török-tatár *buzagu, bozagu* = borjú; az *ng* végüek is lehetnek eredetiek, mint: *kalang*, R. *kelang* rénszarvas, *hoting* hattyú, *jeleng* bálvány, *sawing* szarka, *paling* felhő, *puking* köldök.

31. §. Némelly *l* és *n* végü kéttagu névszó hasonlóképen eredeti, mint:

jugol íj, *pugol, pogol* falu, *mugol* maj, *togol, togil*, R. *togol* toll, szárny, *meil* melly, *pectus, peil* fürdő, *ogol, ugol* szán.

A' következő *n* végüek: *kanan* könyök, *jakan* zár, *jetn* estve, *jevin* sigér, *jogan* folyó, *šamkan* csengettyü, *torn* fű, széna, *toman* lakat, *pazan* asztal, *puln* csalán. — *šaman* bűvész, idegen; *pordon* méreg, is annak látszik.

32. §. A' s végűek közt is sok van, a' mellyeket legalább mostanáig, eredetieknek kell tartanom, ilyenek :

ernas, *jernas* üng, *onas* teher, *kenas* kád, *laras*, *laris* szekrény, *lebis* galy, ág, v. ö. *libit* levél, *logis*, *logos* barát, *lobas* pajta, R. *lobas*; *lobis* törölő ruha, *nomis* elme, *nogos* nyuszt, *soros* arasz, *saras* tenger, *sugos* lábikra, *tilis* hold, *paris* vitorla, *poris* serte, *puris* disznó, *varas* gally, vessző, *vares* szőr, *mons* monda.

Így a' magyar *tavas* a' magyar nyelv terén eredetinek látszik, de hozzá hasonlítván az osztják *tově*-hoz, az *sz* (*asz*) miatt származottnak tűnik elő. V. ö. **38. §.**

33. §. Eredetiek a' következő *t* végűek is :

ongit szarv, R. *anget*; *ubit* haj, R. *obet*; *libit* levél, *nubit*, *nubit* tartósság, *sungit* nyír, R. *sumet*; (*sungit* vaš Berezov = nyírváros), *pairt* gerenda, *pakit* nyáj, *pakit* dolog.

34. §. Az eredeti névszókhoz az összetett vagy szerkesztett névszókat is kell számítani, p. o.:

evi-pog gyermek (leány-fiú),

untpel-imi napa, *untpel*?

ji-anki atya-anya, azaz szülék.

ji-pog atyafi, egy atyának fiai, fivér,

jaj-apsi bátya-öcs, azaz testvér,

hanne-hoj felebarát, *hanne*?

as-jah Obi nép = osztják; *as* nagy folyó, Obi; *jah* nép,

jugol-nol ij-nyíl, azaz fegyver,

tal-lung tél-nyár, azaz esztendő,

ajkol-jastipsa hírmondás (*jemäng ajkol-jastipsa* szent hírmondás, azaz evangelium),

šans-uh térd-fej, térd, térd-kalács,

voj-kul vad-hal, azaz vad, vadászható vad, tágabb jelentésben

az, mi a' magyar *marha*, német *Vieh*, orosz *скотъ*.

sah-kušgnen bekecs-palást = ruha.

Ide valók, mint igazán szerkesztettek, a' *vel-ho* özvegy ember; *voh-sar* róka, a' *voh*, *vog* réz színérül-e?

Az *an* és *ot* szókkal való szerkezetet lásd a' **47.** és **48. §§.** alatt.

B. Származott tárgyi névszók.

Ezek hol más névszóktul, hol igeszóktul származnak.

Névszóktul származnak.

35. §. Az *ije* képzővel, melly kicsinyít, mint :

<i>an</i> edény	<i>anije</i> edényke,
<i>hol, hul</i> hasadék	<i>holije, hulije</i> kis hasadék,
<i>hot</i> ház	<i>hodije</i> házikó,
<i>johtip</i> kas	<i>johtipije</i> kis kas,
<i>hwp</i> sajka	<i>hobije</i> sajkácska,
<i>kati</i> macska	<i>katije</i> kis macska,
<i>lebis</i> gally, ág	<i>lepsije</i> kis ág,
<i>libit</i> levél	<i>liptije</i> levelke,
<i>lon</i> húr, ér	<i>lonije</i> erecske,
<i>lunk</i> szög	<i>lunkije</i> szögecske,
<i>ne</i> nő	<i>nenije (nejije)</i> kis nő,
<i>nip</i> tcher	<i>nipije</i> teherke,
<i>ńol</i> nyil, szög	<i>ńolije</i> szögecske,
<i>sem</i> szem	<i>semije</i> szemecske,
<i>sunk</i> halom	<i>sunkije</i> halmocska,
<i>şour</i> nyúl	<i>şovrije</i> nyúlacska,
<i>tigil</i> fészek	<i>tihlije</i> fészecske,
<i>torim</i> isten	<i>tormije</i> istenke,
<i>pal</i> fül	<i>palije</i> fülecske,
<i>pul</i> falat	<i>pulije</i> falatka.

Ez a' kicsinyítő *ije* alkalmasint igen sok névszóhoz járul, a' mellyeknek jelentése a' kicsinyítést elfogadhatja. Kétséges előttem az *atije* szónak jelentése az evangeliumi fordítás 2, 14-ében: *lu kilis, návirem pa lu ankel vis atije, pa Jegipet mua mans* ő felkele, a' gyermekeket és ő anyját vevé éjjel, és Egyiptom földjére mene. Látjuk, itt *atije* éjjel (mert at = ej) jelentésben áll, pedig *atna* volna éjben, éjjel. Vajjon tehát a' kicsinyítő *ije* valami átvitt értelemben időjelölésre is alkalmazható-e? mint rendszeren a' vocativust is pótolja, p. o. *tormije!* uram, vagy istenem! a' 8, 8-ban.

Castrén nem említi ezt a' kicsinyítő képzőt, fel lehet hát

tenni, hogy a' déli osztyákban nem szokásos. Ellemben felhossa a' *li-t*, a' melly, úgymond az 56. §. c-ben, némelly nyelvjárásban mind tárgyi, mind tulajdonsági nevekbül képez kicsinyítőt, p. o. *ate* atya, *atebi* atyácska; *imi* asszony, *imili* asszonyka. — A' *li* az éjszakiban sem ismeretlen, mit az *ajlat* kicsinység, szó bizonyít, mert *aj* kis, *ajli* kicsike, *ajlat*, a' mellyben a' *li*-hez *at* képző járult, mellyet láss az 54. §-ban.

Az éjszaki nyelvben meg kell azomban különböztetni a' *la* képzőből vált *li-t*, melly foszt vagy tagad, nem kicsinyít, p. o. *vít* tágas, *vítli* nem tágas, szük. Erről a' *la* = *li*-ről a' tulajdonsági nevek rovatában lesz szó.

Castrén szerint a' leggyakrabban előforduló kicsinyítő *ohtep*, a' melly tulajdonsági nevekhöz járul (56. §. d) mint *aj*: kis, *aj-ohtep* kicsike; *verde* veres, *verd-ohtep* vereses; *nova* fejr, *nov-ohtep* fejéres. A' *verd-ohtep*-hez nem hasonlító alak az éjszaki nyelvbéli: *verti-otije* vereses, mert ennek taglalása ez: *verti-ot*, a' mellyet utóbb fogunk tárgyalni, 's a' kicsinyítő *ije*, tehát egészen különbözik a' *verdohtep*-tül.

36. §. A' *k*, *h* a' névszóhoz járul mint képző, a' nélkül, hogy jelentését változtatná, mint:

urek határidő (*urek-la* végetlen), *ur* szél;

jolih levegő, *jol*?

lonsah szappan, *lonis*, *lonis* zúz, dér;

toroh, R. *tarah* bél, tüdő, *tor* torok;

pelak fél, oldal, *pel* fél.

Össze lehet hasonlítani az osztyák *lil* a' magyar *lélek*-kel, az osztyák *tor*, *tur* a' magyar *torok*-kal, (a' vogul *piš*, *pit* a' magyar *fészek*-kel), a' mellyek alakilag azonosak az itt felhozott *toroh*-val, *urek*-vel stb.

Castrén azt véli, hogy ezen *k*, *h* csak széphangzat végett járul a' szókhöz, p. o. *pélek* fél. (55. §.)

37. §. Az *ng* hasonló jelentésű képzőnek látszik, mint:

alng reg, reggel;

olng első, *ol*;

olpñg festék, *olip*?

tahtng R. bukruca;

palng felleg;

poling mennydörgés, *pol*?
polsing nyál, takony, *polis*?
puzing füst, *pus*?

38. §. Néha *s* (*as*, *üs*) is ilyenféle képző, mint
horas kép, alak, hasonló, *hor* kép;
naras-, *naris*-, *naras-jug* hegedű, *nar*?
levipas étel, *levip* evő;
velpas fegyver, *velp* ölö;
volpas élet, *volp* való, levő.

Össze lehet vetni *a'* magyar szokat: *tavasz* (osztj. *tovi*), *száraz* (osztj. *sor*), *igaz* (*jog*).

39. §. *A'* *p* és *m* is képeznek néha névszóból új névszót:
lavirtap és *lürtap* teher, *lavirt* nehéz;
rogop hamis, *rog*?
torip ajak, *torbet* ajkak, *tor* eső, torok; *torop*, *torop-pu-*
net bajusz;
vangrep horog, kapocs, *canker* görbe;
sump, *sumpa* bolond, *sum* ostoba, *sum ho* ostoba ember;
uram árok töltése, *ur* szél;
horam minta, előrajz, *hor* kép;
juram barázda, *jur* vonal;
norim híd, *nor* palló.

A' *p* és *m* azomban leggyakrabban igeszókból képeznek névszókat.

Igeszóktul származnak névszók:

40. §. *p* képző által, mint:
<i>imaltip</i> gyógyszer,	<i>imalta-ta</i> gyógyítani,
<i>amtip</i> , <i>amdip</i> öröm,	<i>amid-ta</i> örülni,
<i>hongep</i> hágó, lépcső,	<i>hong-ta</i> hágni,
<i>langip</i> és <i>lankip</i> takaró,	<i>lang-ta</i> fedni,
<i>nomizip</i> képzelet,	<i>nomis-ta</i> gondolni, képzelni,
<i>sistep</i> vakaró,	<i>sista-ta</i> tisztítani,
<i>šurtip</i> vas vessző <i>a'</i> szán talpán,	<i>šur-ta</i> vonalt húzni,
<i>tuhrep</i> rekesz,	<i>tugor-ta</i> bétevédni, záródni,
<i>pulip</i> dugó,	<i>pul-ta</i> fül-ni, fojtani,
<i>voltip</i> vakaró kés, gyalu,	<i>volta-ta</i> gyalulni?

Ilyenek: *antip*, R. *antep* öv; *hašap* előfüggő, *holip* háló, *soŕip* hüvely stb., bár ezeknek igéji, úgymint a' *pulip* dugó, *voltip* gyalu, szókéi, inkább csak a' rokon nyelvekből ismeretesek. Ide tartozik *lolpi* ólom is, *lola-ta* olvadni.

41. §. *p+sa* által, azaz *p*-hez hozzájárul még *sa* (*saj*) 's valamennyi igéből névszó lesz, melly nomen actionis. Ez a' legszokottabb származék, p. o.:

<i>akid-ta</i> gyűjteni,	aktip,	<i>aktipsa</i> gyűjtés,
<i>anid-ta</i> örülni,	amtip,	<i>amtipsa</i> öröm,
<i>evil-ta</i> hinni,		<i>evilpsa</i> hit,
<i>uš-ta</i> tudni,	uzip,	<i>uzipsa</i> tudás,
<i>†asta-ta</i> mondani,	jastip,	<i>jastipsa</i> mondás,
<i>ji-ta</i> lenni,	jup,	<i>jupsa</i> lét,
<i>imas-ta</i> békülni,	imazip,	<i>imazipsa</i> békülés,
<i>langa-li-ta</i> akarni enni,		
	éhezni,	langalip,
		<i>langalipsa</i> éhezés,
<i>lak-ta</i> folyni,	lakip,	<i>lakipsa</i> folyás,
<i>balis-ta</i> csatázni,	lalip,	<i>lalipsa</i> csatázás,
<i>long-ta</i> bémenni,	longip,	<i>longipsa</i> bémenetel,
<i>nah-ta</i> nevetni,	naŕip,	<i>naŕipsa</i> nevetés, stb.

Mindenféle igéből lehet ezt a' nomen actionis-t képezni, jól-lehet a' *p*-es képzet nem mindenkor él önálló szó gyanánt. Sőt annyira uralkodik a' nyelven ez a' *psa* képzet, hogy ott is előtűnik, a' hol közvetetlen igét nem találunk, p. o. *nonŕlipsa* genyedés, pedig *nonŕil* genyedség. Hasonlóan találjuk az *m*-es képzetet is közvetetlen ige nélkül, p. o. *nor* palló, *norim* híd (*nord-ta* hidalni, *nor-tipsa* hidlás).

Castrén az 56. §. a)-ban beszéll az *ep* (*ap*, *op*) képzőrül, a' melly mind tárgyi mind tulajdonsági neveknél előfordúl, p. o.: *jindep* tű, *endep* öv, *ondap*, *ondep* bölcső, *odap* erős, *sodop* hüvely. Ezen képzővel, folytatja, igékből lesznek olyan névszók, a' mellyek eszközt vagy szerszámot jelentenek, mint *kunžep* fésű (*kunč-ta* fésülni) stb. De nagyon megjegyzésre méltó, hogy Castrén egyetlen példát sem hoz elő a' *psa* (*psaj*) képzőjü szókbul; fel kell tehát tenni, hogy a' déli osztják nyelvjárásokban nem honos eme' képző.

A' vogul, mind éjszaki mind Konda melléki nyelvekben is

a' *p* képzős szók igen divatosak, de *psa* képzős azokban sincs, tudtomra. *)

42. §. *p* + *s* (as) által. Ilyenül *levipas* étel, *velpas* fegyver, *volpas* élet, tűnnek elő. Az elsőnek és másodiknak tőigéje *le-ta* enni, *vel-ta* ölni, a' mellyekbül *levip* evő, *velip* ölő, mind nomen actonis, mind nomen instrumenti; 's ebbül újra *levipas*, *velpas* lesznek. A' harmadiknak tőigéje *vol-ta* élni, *volip* élő, *volpas* élet.**)

43. §. *m* által, *omdīm* ültetés, *omid-ta* ültetni; *ulīm* lét, *u'-ta* lenni; *olīm*, *ulīm* álom; R. *uzom* vészáló (c' kettőnek közvetlen igéje nincs meg), *usltijm* bőjtölés, *usltiji-ta* bőjtölni; *kaslīm* vitel, költözés, *kasl-ta* vinni, költözni; *justam* jutalom, *justa-ta* jutalmazni; *halīm* holt, *hal-ta* halni stb. stb. Látjuk, hogy ez a' képzet tulajdonképen *m*-es ige névszó.

44. §. *l* és *ng* által, mint: *langil* tető, fedél, *lang-ta* fedni;

*) A' *p* képzőnek megfelel a' magyar *va* (ve), a' finn *ja* (jä) és *va* (vü). A' finn *ja* (jä) főnevet, a' *va* (vü) melléknevet képez, p. o. *rakasta-ja* szerető (amasius), *rakasta-va* szerető (amans); *teke-jä* tevő, szerző (auctor), *teke-vü* tevő (faciens). A' magyarban a' *va* (ve) ó (ö)-vé lett, tehát a' régi *tudava* helyett *tudó*; de hogy a' *va* igazán megvolt az ó helyett, bizonyítja a' Temetési beszéd a' mellyben *cleve* van *elő* helyett. Még a' *ja* (jä)-nek is nyoma van a' magyarban, 's azt a' *szüle* szóban találom meg, melly (*szülejr*, *szülej*, *szüle*) főnévi jelentésü, holott szülő (szüleve) inkább participialis vagy melléknevi. A' főnévi és melléknevi különbség hamar elenyészvén (*szüle* = *szülő*), az *c*-féle participiumok a' régi nyelvben a' *ja* (je) képzőnek tanúji, 's ennek megvoltát bizonyítják az *ajló*, *ajtaja*, *olló*, *ollaja* stb. is; a' *birája* (bíró), *birák* is arrul tanuskodik. A' *birája* szemlátomás *biraja* helyett van, mi a' többesi *k*-val *birák* alakot képez; így *szü-léje*, *szüle*, *szülek*. Az *aja*, *eje* = *a*, *e* képzőhöz *s* új képző járulván, lesznek az *ás*, és névszók, mint *tudás*, *látás*, *birás*, *szülés* stb. stb. E' szerint az osztják *p*+*sa* megfelelőjét az *ás* és képzőjü magyar szókbán találjuk meg; a' mellyek olly gyakoriak, mint az osztják *psa* félék. 'S ha még tovább lehet menni, a' magyar *š* talán épen az osztják *š* = *sj* (*saj*)-bul fejthető meg, mit még a' csangó *tudász*, *szülész* (tudás, szülés) sem czáfolna meg, annak *sz-je* elhagyván a' *j*-t, 's azért nem válván *s*-sé. Az osztják-vogul nyelv is így teszen az *s* és *š*-vel, p. o. osztj. *šank* hőség, vog. *sang*; osztj. *šanš*, *šaš* hát, vog. *sans*; osztj. *šij* kőd, vog. *seng*, de *šeng*, *šeh* is. Az *s* és *š* váltakozását mutatja az éjszaki és kondai vogul is. Lásd *Kondai Vogul nyelv* 8. lapját.

Az osztják és vogul *p* képzőnek megfelel a' magyar *u*, *ü* képző is. p. o. *sem* szem, *sem-pa* szemü. Lásd errül az 50. §.

**) A' *pas* alkalmasint azonos a' *psa* képzővel, tehát *p* + (*a*)*s* = *p* + *sa*. Mind a' mellett jelentésbeli különbség látszik a' kettő között, minél fogva *volpas* élet, *levipas* étel stb., de *volipsa* élés, *levipsa* evés, stb.

ilyen *ajkol* hír, *pogol* csomó, stb. V. ö. Kv. *ajgel* kiáltás. — Hasonló képzések lehetnek: *hadil*, *hadl* nap, *hunte*, *hunil* hajnal, ámbár bizonytalan a' *had*, *hunt*. Az *altel* hordható teher, alkalmasint nem ide tartozik, mert az *l* birtokos rag lehet, így: *al-ta* emelni, hordani, meg emelő, hordó; innen *alten*, *alten*, *altel* terem, -ed, -e. *jazing* beszéd, *jasta*-ta szólni.

45. §. *s* által. Ide tartoznak a' feljebb tárgyalt *levipas* étél, *velpas* fegyver, *volpas* élet, a' mellyekhez a' kissé homályos *sopas* eleség, szüleség, tartozik. Továbbá *ontas* segítség, mert az *ontip*-tata segíteni ige, egy *ond*-ta tö-igét teszen föl, a' mellytül való a' szokatlan *ontip*, és a' szokásos *ontas*. — A' *l* és *s* képző a' Kvogulban is megvannak, mint az *l* a' magyarban is, mint: *fedél*, *lepel*; *ulas* szék, *ul-ta* igét teszen föl, melly a' vogul *ul-ungve*-ben meg is van. A' vogul *kales*, *koles*, *hales* halandó, ember stb. ilyen, ide tartozik.

46. §. *ta* által, tudniillik minden ige, *ta* képzős voltában, egyszersmind névszó, a' mellynek jelentése hol participiumnak, hol nomen actionisnak felel meg. P. o. *le-ta* enni, de evő, evés is, *jaus-ta* inni, de ivó, ivás is. Ezen igés névszó által igen gazdaggá lesz a' nyelv.

Itt van helye kétféle szerkezetet felhozni, mellyek a' szóképzéshez tartoznak, az *an*- és *ot*-féle szerkezetet.

47. §. a) *an* tagadó adverbium, melly az ige és annak származékai elibe tétetik, 's azoknak tagadó, vagy más, de mindig ellenkező jelentést ad, p. o. *pard-ta* parancsolni, *an-pardta* nem parancsolni, tehát tiltani, innen *partipsa* parancsolás, de *an-partipsa* tiltás; *johtand-ta* juttatni, hasonlítani, tehát *johtantipsa* hasonlóság, *an-johtantipsa* külömbiség; *ma-ta* adni, *an-mata* nem adni, tartózkodni, *anmatot* tartózkodó, folyvást való. Ez a' szó *an-mata*- és *ot*-bul van szerkezve, ez tehát átvezet az

48. §. *ot* szerkezetre. Az *ot* mindenféle szóhoz járulhat, annak jelentését meghatározván, mit a' példák legjobban felvilágosítanak:

aj kis, *aj-ot* a' kicsiny;

oling első, *oling-ot* az első;

mužing beteg, *mužingot* a' beteg;

hani titkos, *hani-ot* a' titkos; *hanila* nem titkos, nyilvános, *hanil-ot* a' nyilvános;

*sem*la szemetlen, vak, *sem*l-ot a' vak, *sem*l-odet a' vakok ;
ježa valami kevés, *ježa*-ot a' kevés, *ježa*-odet a' kevesek ;
imi nő, *imi*-ot a' nőé ;
hoj ki, *hoj*-ot a' kié ; *ma* én, *ma*-ot (éné), *ma*-ot-em enyém ;
mada melly, *mad*-ot a' mellyik ; *mad*odet a' mellyek ;
samba szívü, *samb*-ot a' szívü, *samb*odet a' szívüek ;
jetn este, *jetna* estére, *jetna*-ot estére való, esteli (étel) ;
pukit dolog, tárgy, *pukit*-ot a' dolog ;
tajta bírni, *tajt*-ot bíró, *jim* *tüütipsa an-tajtot* jó gyümölcsöt
nem hozó. 3, 10.

jita jönni, *jit*-ot a' jövö ; *ma jubem jítot* az én utánam jövö.
3, 11.

nemütsata nevezödni, *nemütsat*-ot a' nevezödött. *Isus Hristos*
nemütsatot (az, ki) Jézus Kristusnak nevezetik. 1, 16.

jondta játszani, *jondt*-ot a' játszó, és játék, *jondtotije* játé-
kocská.

kanžim keresve, keresö, *kanžim*-ot a' keresö ; *navirem til kan-*
žimodet a' gyermek lelkét keresök. 2, 20.

Látjuk, hogy az *ot* mindenféle szóhoz, képzöshöz, nem képzös-
höz, söt még ragos szóhoz is járulhat.

Castrén nem említi meg ezt az *ot*-ot, ez tehát nem igen diva-
tos lehet a' déli nyelvben. A' déli vagy Kondai vogulban sem for-
dúl elő ; de az éjszakiban a' megfelelő *ut* nagyon járja, p. o. *tene*
evö, *ten-ut* enni való = *let*-ot ; *ütem* gyűjtött, szerzett, *ütem-ut* a'
mi szerevezve van, vagyon ; *üaurem* gyermek, *üaurem-ut* a' gyer-
meké, *üaurem-utem* gyermekemé stb. Ott még magában is áll, p. o.
üm utem enyém, a' mi nekem való, 's ez szakasztott mása az oszt-
ják *ma-otem*, enyém-nek.*)

*) A' vogul *üaurem-ut* = gyermeké, *üauremutem* (gyermeké-m) gyerme-
kemé, kezünkbe adja a' nyitot, az osztják *ot*, vogul *ut* és a' magyar *é* közti vi-
szonynak kimutatására. Az *ot*, *ut* meg *é* között, úgy látszanék, nincs semmi vi-
szony ; azt azonban erősen érezteti velünk az *é*, hogy valamivel több, mint
mutat, hogy nem képzö, hanem egy önálló szó, a' melly »hozzá tartozót«, »va-
lakinek vagy valaminek birtokában valót« jelent. A' *Péteré*, a' *falné* jelentésé-
bül világos ez. 'S az a' jelentése tökéletesen azonos az osztják és vogul *ot*, *ut*-
ével. — Micsoda hangbeli találkozást lehet már benne kitalálni ? Erre a' finn
nyelv segíthet reá. A' finn igének múlt időbeli participiuma *nut*, *nyl* által ké-
peztetik, p. o. *antanut* adott, *elänyl* élt ; ánde a' *nut*, *nyl* (*nüt*) töje *nehe*. Az utó-
hang elhagyásával marad *neh*, a' minek magyarban *né* felelne meg, mit a' finn

Ellemben a' Kondai vogulban az *aš* szerepel úgy mint az éjszakiban az *ut*, 's a' mi osztják nyelvünkben az *ot*, lásd a' *Kondai Vogul nyelv* 28. és a' Szótár 18. lapját. Ámde azaz *aš*, eredetére nézve, nem az *ut* vagy *ot*-tal, hanem a' mi osztják nyelvünkbeli *vuš*-val egyezhető, ebben: *loveng vuš* ménes, a' mellyben *lov* lö lö, *loveng* = lovas, meg a' *vuš*. A' Kondai vogulban *loven aš* volna az osztják *loveng vuš*. Ezen *vuš* azonban ritkábban fordul elő. Összeegyeztethetők tehát:

éjszaki vogul *ut*, éjszaki osztják *ot*,
 déli vogul *aš*, déli osztják *vuš*.

Tulajdonsági névszók.

49. §. A' tulajdonsági névszók is eredetiek, és származottak.

Eredeti tulajdonsági névszók.

50. §. Ezek a' hangokra, vagy külsejökre nézve nem különböznek a' tárgy névszóktól, mint:

aj kis, R. *aj* kis, fiatal; *al* köz, közönséges, *ar* sok, *adim*, *adem* rossz, R. *atom*.

edir derült, tiszta, R. *eter*.

is, *jis* öreg.

ogor magas.

un nagy.

karra régi, ó, R. *katra*: *kon* könnyű, R. *kuon*; *kuli* vastag, R. *kul*.

hur félénk, *horas* hasonló, *hu* hosszú, R. *ku*.

jim jó, R. *jm*.

lavirt, *lirt* nehéz, *lel* alacsony, *lel-kam* lapos, R. *lel*; *les*, *les-kam* széles, *ler*, *lir* nyilvános, *lelüt* lágy, R. *lebe* l; *ling* gyenge, *lor* alacsony, *lopsah* lapos.

nauik lágy, *nor* fejr, R. *nau*; *nogol* alacsony.

sajk józan, ébredt, *sajt* derült, *sistam* tiszta, *sit* kielégített, elég,

kaht-nak megfelelő magyar *keht* bizonyít, mellyet *két*-nek ejtünk. Ha tehát magában a' flunben *nut* a' *nehe*-bül, vagy megfordítva a' *nehe*-bül *nut* lett: az osztják-vogul *ot*, *ut* is magyarban *é* lehet.

sos (asz), száraz, R. *sos*; *sakir* fősvény, *šak* nagy, sok, *šitak* esendes, *šimil* kevés, *šop* igaz.

ragi nyájas, *rom* szelíd, *rutak* balga.

tak erős, kemény, R. *tak*; *talang* egész, *tarim* kemény, fősvény, *tung* igenes, R. *tung*.

puti, *puti* fekete, homályos, R. *puti*; *pu* bal, *parda* bal.

van rövid, R. *vuan*; *vit* tágas.

molti sok, *moltas* sok.

Még a' Reguly jegyzetébül: *ose* szük, *ilep* új, *iški* hideg; *ogol* híg, vékony, *ul* nagy, *joura* görbe, *jiern* szük, *lunži* langyos, *sänk* meleg, *tal* üres, *pelek* fél, *pesti* éles, *pal* magos, *puris* öreg, *mäl* mély.

A' származott tulajdonsági névszók leginkább *p* (*pa*), *b* (*ba*, *bü*); *ng*; *la* (*li*) képzők által lesznek.

51. § *p* (*pa*) *b* (*ba*, *bü*) tárgyi és más névszókbul képez tulajdonsági neveket, mint:

hur kép, *hurip* képü;

kim ki, *kim-bü* külső;

liüt levél, *liütpa* levelü;

lam, *lamba* közel való, *lamba hoj* felebarát;

ialim nyelv, *ialmap*, *ialimpa* nyelvü;

sem szem, *sempa* szemü;

sam szív, *samba* szívü;

mü föld, *müpa* földi stb. stb

Valamennyi névszóbül lehet ezen képzővel tulajdonsági nevet származtatni. A' *pa* és *ba*, *bü* között nincs különbség, mert lehet *sem-pa*, *semba* és *sembi*, sőt *semp* is szemü; lehet *tur*, *tor* = torokbul *turop*, *turp*, *turba*, *turbü* torku.

Castrénnél is előfordúl a' *p* képző, de csak mint tárgyi nevek képzője, lásd itt a' **40. §**-ban.

A' Kondai vogulban a' *p* hasonlóképen tárgyi névbül tulajdonsági nevet képez, mint *šam* szem, *šam-p* szemü, osztjákul *sem-pa*, vagy *sem-p*.

Ezen *p*, *b* (*pa*, *ba*) féle képző megfelel a' magyar *ü* (szemü, torkü) képzőnek.

52. §. *ng* mind tárgyi nevekbül képez tulajdonsági neveket, mind ezekbül új tulajdonságiakat. Mivelhogy ezen képző által va-

lamennyi tárgyi névből lehet tulajdonsági név, az *ng* képzős szók is nagyon divatosak, p. o.:

a) tárgyi nevek ből, mint: *arten*, *arta* adósság, *artneng* adós; *esim* melly, *csecs*, *esmäng* mellyes, *csecses*; *imi* nő, *imeng* nős; *oj* szerencse, *ojang* szerencsés; *olim* álom, *olmäng* álmos; *und* erdős, *vadonság*, *undäng* erdős; *ura* erő, *uraing* erős; *ut* vagyon, *adó*, *udäng* adós, *adózó*; *ubit* haj, *uptäng* a' kinek haja van; *kand* harag, *kandäng* haragos; *kart* udvar, *kardäng* a' minek udvara van; *kuli* korom, *kuileng* kormos; *kali* vér, *kaleng* véres, *veres*; *lal* öl, *laläng* öles; *lov* ló, *lovang* lovas; *lunt* lúd, *luntäng*, *lundäng* ludas; *hol* orr, *holäng* orros; *hongil* genyedség, *hongläng* genyes; *hoga* hús, *hogaing* húsos; *pelak* fél, *pelkäng* feles; *peltip* fulánk, *peltipäng* fulánkos; *pog* fiú, *pogäng* fias; *pugol* falu, *puhläng* falvas; *vot* szél, *votäng* szeles stb. stb.

Elvont tárgyi nevek ből is, mint: *justipsa* beszéd, *justipsaäng* beszédes; *lavitipsa* szidás, *lavitipsaäng* szidalmazó, *lavitipsaäng* potar szidalmazó szó; *poripsa* marás, *poripsaäng* marakodó; *peltipsa* váltás, *peltipsaäng* változó; *sopas* eleség, *sopazäng* bőséges stb. stb.

p képzős (39. §.) névszókból, mint: *moštíp* észrevevő, észrevét, *moštipäng* észrevehető; *peltip* fulánk, *peltipäng* fulánkos; *paltap* félő, *paltapäng* félős; *parüp* haragvó, kemény, *parpäng* haragos stb. stb.

b) tulajdonsági nevek ből, mint: *jem* jó, *jemäng* jós, szent; *šop* igaz, *šobäng* igazságos; *pitsa* kölcsön, *pitsaäng* kölcsönös; *van* közel, rövid, *vanäng* rövides; *veskat* igaz, *veskatäng* igazságos stb. Nagyon lehetséges tehát, hogy az *ng* végűek az eredeti tulajdonsági nevek közt, származottak, mint: *läng* gyenge, *talang* egész, *tung* igenes, ámbár tőjüket önálló szóknak nem ismerem.

c) Sőt r a g o s szókhoz is járul az *ng* képző, p. o. *un* nagy, *una* nagynak, *unang* nagynak való, csüdás; *vol* al, alap, *vola* alapra, *volang* alapnak való, alapos; *râ* meredek, meredekség, *rua* meredekségre, *ruang* olyan, a' mi meredek.

A' Reguly jegyzetéből: *aung* folyós, *au* folyó; *epäng* szagos, édes, *ebil*, *epil* szag; *kazeng* beteg, *kazi* betegség; *kazeng* tarka, *kanzü* tarkaság; *jängäng* vizes, *jäng* víz; *lileng* lelkes, élő, *lil* lélek; *sokung* szükcs, szegény, *sok* szükség; *ruung* meleg, *ru* melegség;

tažing gazdag, *taš* áru, kész vagyon; *vuating* szeles, *vuat* szél; *možing* beteges, *mos* tehetetlenség.

Castrénnél is *ng* possessiv tulajdonság-neveket képez, mint: *keu* kö (keví); *keveng* köves (keveng); *mêreh* szárny, *mergeng* szárnyas; *tâs* áru, vagyon, *tâsang* gazdag; *pâm* fű, *pâmang* füves; *pân* szőr, *punang* szőrös.

Jegyzet. A' Castrén szavai többnyire *ang*-osak. Az éjszaki osztjában is van *teling* és *telang* teljes, *taksang* hatalmas, *takiš* hatalom (*tak* erős); *torlang* érthető, *toril*; *padlang* tetős, *og padlang* fej tetőse, (választékja), *padil* tető. De hogy vajjon ezekben az *ng* véget nem előzi-e meg *a* rag, mint *c*) alatt, legalább néha lehet kérdezni.

A' Kondai vogulban ez *a'* képző *n*, mint: *ačel* halál, *ačelen* halálos; *arent* adósság, *arenten* adós; *kav* kö, *kaven* köves stb. (18. §. *n* képző).

53. §. *la*, *li* fosztó tulajdonságneveket képez, melyek tehát az *ng* képzősöknek ellenkezőji. A' *la*, *li* képző mindenféle névszóhoz, sőt ígéhez is járul. a) N é v s z ó k h o z, mint:

kašla szomorú, *kaš* kedv, *nomišla* oktalan, *nomiš* elme, *jašla* néptelen, *jaš* nép, *jažingla* néma, *jažing* beszéd, *semła* vak, *sem* szem, *šalimla* néma, *šalim* nyelv, *palla* siket, *pal* fül, *ojla* szerencsétlen, *oj* szerencse, *edirla* borult, *edir* derült, *šitla* éhes, *šit* kielégett, *veškatla* igazságtalan, *veškat* igazságos stb.

A' Reguly jegyzetébül: *auli* nem folyós, *ušli* ismeretlen, *tinli* olcsó, ár nélküli, *pälli* siket, fül nélküli, *semlibelli* (*samlibedli*) vak, *pernaili* keresztelen, *pogány*.

Leggyakrabban az *ng* képzős *a'* *la* képzősnek felel meg, mint:

<i>ojla</i> szerencsétlen,	<i>ojlang</i> szerencses,	<i>oj</i> szerencse,
<i>olimla</i> álmatlan,	<i>olming</i> álmos,	<i>olim</i> álom,
<i>ubitla</i> kopasz,	<i>upting</i> hajjas,	<i>ubit</i> haj,
<i>hosinla</i> kerülés nélküli,	<i>hosing</i> környékező,	<i>hos</i> mellék,
<i>jelemla</i> lelkősméretlen,	<i>jelming</i> szégyenlős,	<i>jelem</i> szégyen,
<i>libitla</i> leveletlen,	<i>lipting</i> leveles,	<i>libit</i> levél,
<i>nubitla</i> múló,	<i>nupting</i> örökké való,	<i>nubit</i> tartósság,
<i>nogala</i> sovány,	<i>nogang</i> húsos,	<i>noga</i> hús, test,
<i>šijla</i> siket, hangtalan,	<i>šijing</i> hangos,	<i>šij</i> szó, hang,

<i>sorimla</i> halhatatlan,	<i>sorming</i> halálos,	<i>sorim</i> halál,
<i>torimla</i> istentelen,	<i>torming</i> istenes,	<i>torim</i> isten,
<i>tusla</i> ügyetlen,	<i>tuzing</i> ügyes,	<i>tus</i> ügy, baj,
<i>tusla</i> szakálatlan,	<i>tužing</i> szakálos,	<i>tuš</i> szakál,
<i>tušla</i> vig,	<i>tužing</i> szomorú,	<i>tuš</i> baj,
<i>parisla</i> vitorla nélkül,	<i>paršing</i> vitorlás,	<i>paris</i> vitorla,
<i>tinla</i> olesó,	<i>tineng</i> áros,	<i>tin</i> becs, ár,
<i>punla</i> szöretlen,	<i>puneng</i> szőrös,	<i>pun</i> szőr,
<i>veila</i> erőtlen,	<i>veeng</i> erős,	<i>vei</i> erő,
<i>velimla</i> velőtlen,	<i>velming</i> velős,	<i>velim</i> velő,
<i>vitla</i> , <i>vitli</i> szük,	<i>viting</i> tágas,	<i>vit</i> tág,
<i>mortla</i> mértéktelen,	<i>morting</i> mértékes,	<i>mort</i> mérték,
<i>mortalipsa-la</i> mérhetetlen,	<i>mortalipsajing</i> mérhetős,	<i>mortalipsa</i> mérés,
<i>moštipsala</i> megfoghatatlan,	<i>moštipsajing</i> tanulé-	<i>moštipsa</i> észrehevés
	kony,	stb.

54. §. b) I g e s z ó k h o z, mint:

usla ismeretlen, *us-ta* ismerni, *hol-la* ismeretlen, hallatlan, *hol-ta* hallani, *jastantla* szó nélkül, mülhatatlan, *jastand-ta* szólalni, *le-la* étlen, *le-ta* enni stb. stb. Castrennél *ta da*, *te de*, *ilah ileh* a' fosztó képző, mint *sem-de* vak, *sem* szem; *tutta* száj nélkül, néma, *tut* száj stb.

A' Kondai vogulban *tal* ezen képző, a' melly ott is mind névszókból mind igeszókból képez tulajdonságneveket, mint: *at-tal* izetlen, *kat-tal* kezetlen, *at íz*, *kat* kéz stb. *agt-tal* hitetlen, *agt* hiszen stb., lásd Kondai Vogul Nyelv 18. §. *tal* képzőt.

Kevesbbé közönséges tulajdonságnevi képzők: *šik* és *at*.

55. §. A' *šik* kicsinyít, mint: *aj* kicsiny, *ajšik* kicsike; *ar* sok, *aršik* sokacska; *un* nagy, *unšik* nagyocska; *jel* el, *jelšik* távolacska; *mustim* kedves, *mustimšik* kedvecske.

A' déli osztják nyelvben *žek*, *ček* felel meg neki, p. o. *aj* kicsiny, *ajžek* kicsike; *čenk* meleg, *čenkček* melegecske. Lehet, hogy a' török-tatár nyelvből való; de az orosz nyelvben hasonló kicsinyítő képző van; a' magyar *acska*, *ecske* is illyenféle.

56. §. Az *at* képző a' tulajdonságnevek elvont tárgyiségát jelenti, mint: *aj* kicsiny, *ajli* kicsike, *ajlat* kicsinység; *ar* sok, *arat* sokaság; *karis* magas, *karsat* magasság; *hu* hosszú, *messze*, *huat*, *hurat* messzeség, *hosszúság*; *lo*, *lov*? *lovat* terjedség, p. o. *aj lovat*

kis termet, *un lovat* nagy termet, *jem lovat* jó termet; *kon* könnyű, *konat* könnyűség, 's valami könnyű; *kuli* vastag, kövér, *kulat* vastagság, kövérség; *vít* tágas, *vítat* tágasság, *i vítat* egy tágasságu, azaz négyszögű; *mal* mély, *malat* mélység; *vesik* jó, igaz, *veskat*.

A' *hoj* ki, névmáshoz is járul, így: *hojat* valaki, *nem hojat* senki. — Regulynél: *jierm* szük, *jiermat*.

Igeszókhoz is járulhat, mint: *ul-(ta)* lenni, *ulat* dolog, a' mi van, tehát elvontan *lét* is; *hal-(ta)* hálni, *halat* a' miben hál az ember, háló ruha, 's ekkor épen azonosnak látszik a' magyar *at*, *et* képzővel, a' melly igékből elvont jelentésű tárgyi szókat alkot, mint: élni, *élet*, hajlani, *hajlat*, venni *vét*, lenni *lét*, hinni *hit*, enni *ét*, inni *it* ebben *ítlan* stb.

Castrén is felhossa az *at* képzőt (56. §. e), a' melly, úgymond, határozatlan névszókat, névmásokat és igehatározókat képez, p. o. *jem* jó, *jemat* valami jó; *verda'at*, *verdagat* valami veres, *tagemamat* valami hajítatott. Ez utolsó példa azomban azt mutatja, hogy a' déli osztyákban az *at* két különböző képzőnek, az itt szóban levő *at*-nak 's a' 48. §-ban felhozott *ot*-nak felel meg.

Jegyzet. A' Reguly jegyzékéből még következőket tesszük ide, a' mint különböző képzők által lettek, p. o.

p által, mint: *kanžep* kész, érett, a' vogul *tasim* szóval magyarázva; *sukap* szükölködő.

ng által, mint: *aung* folyó, *kazeng* fájós, *kanzeng* tarka, *using* eszes, *jinging* vizes, *lileng* élő, *ruung* meleg, *sokung* szükes, szegény, *tažing* gazdag, *vuating* szeles, *mozing* beteges.

m által, mint: *kaurem* forró, *halem* holt, *lijim* rothadt, *sosem* aszott, száraz.

s által, mint: *patles* sötét.

NÉVSZÓ-RAGOZÁS.

57. §. Az osztyák nyelvnek, úgy mint a' vogulnak, *egyes*, *kettős*, *többes* száma van.

Egyes szám.

58. §. Az egyes számnak, mint eddigelé a' sokféle felhozott példából látjuk, semmi jelelője nincsen; a' névszónak töje mindenkor az egyes számot is jelenti; a' többes szám jelelője *t*, mit szük-

ség legitt megmondani. Maga a' tő pedig vagy magánhangzós, vagy mássalhangzós végű.

59. § A' magánhangzós vég: *a, ĩ, e, i, o, u*. Az *a* kétféle, vagy olyan, melly *ĩ*-vé is változhatik, vagy olyan, a' melly nem változhatik *ĩ*-vé. A' fosztó képző *la*, mint láttuk, *lĩ* is, ellemben a' *psa* végzetnek *a*-ja soha sem változik el, azért azt *aj*-nek is lehetne írni, mert p. o. *jastĩpsa* mondás, a' többes számban *jastĩpsajet*. A' kétféle *a*-s végű szókon kívül kevés *a* végű mutatkozik, p. o. *ura* erő, *hala* halott, *hola* kelet, reg; *hosna* zárt hely, pénztár; *ĩoga* hús, test; *taga* hely, *perna* kereszt, a' mellyeknek *a*-ja megmarad-e, csak a' többes számbul tudhatni meg, de ezt nem találok meg mindenkor. P. o. *ĩoga* test, a' többesben *ĩogajet*; *perna*, *pernajet*; de *ura* erő talán *uret*.

Az *ĩ* a' *lĩ* képzőn kívül is gyakrabban előfordúl, mint: *autĩ* dárda, *obĩ* néne, *kevi* hegy és nyúgat, *levĩ* szolgál, *lovĩ* ló, *sornĩ* arany, *sovĩ* szokás, erkölcs, *veĩ* erő, *navĩ* méz, *muvi* hajlat. Ez az *ĩ* a' többes számban *e*-vé változik, tehát: *autet*, *obet*, *kevet* stb. Egyébiránt nagy lévén a' közelsége az *i*-hez, gyakran föl is cserélheti azt.

Az *e* a' *ne*, nő szón kívül alig fordul elő, mert azt az *ĩ* nyomta ki.

Az *i* még gyakrabbi vég, mint: *anki* anya, *anĩi* túske, *azi* atya, *apsi* öcs, *evi* lány, *iki* férj, öreg, *imi* asszony, nő, *oĩni* medve, *ovi* ajtó, *unĩi* fenyő, *kaĩi* betegség, *keĩi* kés, *ji* atya, *lanki* evet, *ĩali* kanál stb. Ez az *i* is a' többes számban *e*-vé lesz, tehát: *anket*, *anĩet*, *iket*; de *aziet* atyák, mert van *azieu* atyánk; *apsi* öcs is, vajjon *apsiet*-e? a' többesben, nem bátorkodom a' nyilván hibás *apsi-saĩen* 4, 18. miatt elfogadni. Lásd a' **61. §**.

Az *o* is csak a' *ho* = emberben fordul elő, de azt is jobb *hoj*-nak írni.

Több névszónak vége *u*, mint: *ũ* kiáltás, *lũ* csont, *sũ* bot, *rũ* hév és meredekség, *tũ* tó, *mũ* föld; *selu* sírás.

A' magánhangzós végekhez az ikermagánhangzók is tartoznak, *aj*, *ej*, *ij*, *oj*, *uj*. Az *ĩĩ*, azaz a' kettős *ĩ*, két tagot teszen-e vagy ikermagánhangzó, nem világos, de tán nem csalatkozunk, ha *ĩj*-nek is írjuk.

aj, mint *jaj* bátya, *naj* nap, *taj* tő, *šaj* tea, *paj* rakás, *vaj* láb-beli; a' *psa* végzet is inkább *psaj*.

ej, mint: *sej* homok.

ij vagy *ěj*, mint: *lij* fark, *sěj* szó, *sü* köd.

oj, mint: *oj* szerencse, *voj* vad, *voj* és *vaj* zsír, *moj* vendégség.

uj, mint: *luj* újj, *nuj* posztó, *tuj* tályog, *puj* tő, segg.

60. §. A' mássalhangzós vég lehet: k, h, g, ng; l, n, s, š, ž, r; t; p, m. Például:

onk szurok, *kak* varr, *jonk*, *jenk* jég, *jink* víz, *lok* lilium, *lunk* szög, *lak* kerek, *lik* harag, *nak* tag, *nank* veres fenyő, *nink* nyü, *sak* gyöngy, *sak* sulyok, *šak*, *šok* sok, *šank* hűség, *šuk* baj, *šuk* rész, *šuk* restség, *tak* erő, *penk* fog, *menk* ördög, *mok*, *muk* baj, *gond*; ide tartoznak a' *kuvek* tyúk, *kuruk* sas.

jah nép, *joh* fa, *ňah* nevetés, *sah* bőrruha, *soh* bőr, *poh* fiú, *vo*h réz, pénz.

og, *ug* és *uh* fej, *ong*, *ung* verem, nyílás; *hoting* hattyú, *jog* jug, *joh* fa, *leng*, *long* bálvány; *log*, *luk* nyírfajd; *lung* nyár; *sog*, *soh* bőr; *sung* szög; *šung* bőség; *reg*, *reh* bogyc; *tung* igazság; *pang* csomó, gombolyag; *pog*, *poh* fiú; *pong* gomba; *veng* vő; *meng* meny. Ide tartoznak az *ng* képzős tulajdonsági nevek.

evil hit, *kel*, *kol* kötél, *ku*l ördög, *ka*l vér, *had*l nap, *hül* unoka, *hol*, *hul* hasadék, *hul* hal, *hul* köhögés, *hul* korom, *lal*, *lal* öl, *lil* lélek, *lul* had, *nal* nyél, *ňol* orr, fok, *ňol* nyíl, *sel* ezüst, *sil* valaminek széle, *sol* só, *sol*, *sul* bél, *tal*, *tel* tél, *tel* teliség, *tu*l tegez, *pal* fül, *pal* fél, *pejl*, *peil* fürdő, *pil* fél, társ, *pol* víz-gát, *pu*gol falu, *pul* falat, *vil* rón, *vol* alj, hely, *vil* ezölöp, sátor ezölöpe, *vil* bácia, *nén*, *mal* mély, mélység, *meil* melly, *mil* süveg, *mugol* máj. Ide tartoznak az *l* képzősök is (lásd a' 43. §.)

an edény, *artn* adósság, *kanan* könyök, *kin* ing-gomb, *ka*pocs, *han* császár, *hñn* erdei szellem, *hon* gyomor, *has*, *jetn* est, *jo*-*gan* folyó, *leñ* restség, *lon* húr, ér, *ňan* kenyér, *san* fagomba, *sun*, *an-sun* nyírhéjbul való edény, *tin* ár, *becs*, *torn* fű, *széna*, *tun* gyöngy, *pan* zátony, *föveny*, *pon* fing, *puln* csalán, *pun* fan, szőr, *pon*, *pun* zacskós háló.

as nagy folyó, *Obi*; *oš* fék, *uš* böjt, *uš* ismeret, *has* édes gyökerű növény, *hos* húgy, *hoñs* láz, *hus*, *hos* csillag, *juš* szálló, dugó, *lis* horog, *tör*, *lonš*, *lonš* dér, *ňogos* nyuszt, *saras*, *šaras* tenger, *señs* nád, *ses* tör, *seš* tisztelet, *sos* hölgymenyőt, *sus* ősz, *šas* érzés, *ruš* orosz, *taš* áru, készlet, *tus* ügyesség, *peš* czomb, *piš* csuda, *pos* új-jatlan keztyű, *pos* jegy, *poš* fos, szar, *pus* ok, *vš*s lyuk, *vš*s himlő.

mis, mus tehén, *monís* mese, monda. Ide tartoznak az *s* képzősök (a' 37. §.)

oš, ož juh, *oš* ész, *uš* határ, vidék, *kaš* kodv, akarat, *kuš*, *kunš* köröm, *hšš* hamu, *hoš* por, *još*, *juš* kéz, *neš*, *něš* horog, *šaš*, *sanš* hát, *těš*, *tuš* bú, *tuš* szakál, *puš* rét (*i puš* egyszer), *vež* kép, *voš*, *vaš* város, *uš* dolog, *mžš* kincs, *moš* vélemény, *muš*, *moš* betegség.

ur ének, *ir* szél, vidék, *ir*, *jr*, *jur* áldozat, *ur*, *vor* vonal, *ur* fáatlan rét, *kar* kéreg, *ker* fagyos hónap a' kerge, *kír* sérülés, *koňar* szegény, *kor* kemencze, *kur* láb, *har*, *hor* bika, mén, *har*, *hor* tér, mező, *hěr* tömlő, zsák, *hor*, *hur* alak, *hur*, *kur* láb, *for* úr, *jur* erő, hatalom, *ler* gyökér, *nor* híd, palló, *nor*, *nur* gyűrű, *nur* harag, *sar* szóró lapát, *ser* négyszegű gerenda, *sěr* törvény, rend, *sur* szár, *šur* vonal, *šar* dohány, *tor* darú, *tor*, *tur* torok, *por* fűrű, *var* geréb a' tó szájában, *ver* tett, *vor*, *ur* vonal, *mír*, *mur* nép. Ide tartoznak a' kéttagu *r*-esek.

art idő, *at* éj, *ort* szolga, *und* erdő, *urt* nő-kérő, *urt* haszon, *ut* adó, *kand* harag, *kart* udvar, *kart* vas, *kurt* sikátor, *kut* harag, *hot* ház, *jert* eső, *jurt* haszon, *lant* gabona, liszt, *lat* kor, idő, *līt*, *lut* újj, *lot* gödör, kút, *lujt* gyűrű, *lunt* lúd, *sor*t csuka, *sut* köszörű kő, *sult* szikra, *šojt* vessző, rúd, *šojt* kád, *šot* szám, száz, *rat* tüzhely, *rut* faj, törzs, *tujt* szán, *tut* tűz, *pant* út, ösvény, *pot*, *pad* fenék, *polt* rothadás, *put* fazék, *vīt* tágasság, *vot* szél, *vurt* haszon, *mit* bér, *mort* mérték. Ide tartoznak a' kéttagu *t*-sek is.

amp eb, *ub* ipa, *hop* sajka, *hump* hab, *lap* lap, *lib* edény, *lup* evező lapát, *nip* teher, tarisznya, *sep* zseb, *sip* kösziklás part, *sump* ostoba, *šop* igazság, *šup*, *šop* rész, darab. Ide tartoznak a' *p*, *pa*, meg a' *b*, *ba*, *bě* képzősök.

ajm, *ajm* enyv, *esim* melly, *kum* tehetség, *hom* koporsó, *jom* eső, *lajm*, *lajm* fejsze, balta, *nem* név, *halim* nyelv, *sam* szív, bél, *sem* szem, *sorim*, *sorm* halál, *šum* zúgás, *rom* szelidség, *tevim* tetű, *pam* hőség, *pom*, *pum* fű, *velim* velő. Ide tartoznak az *m* képzősök (uram stb., omdim stb., és *m*-es participiumok).

Kettős szám.

61. §. A' kettős számnak az evangeliomi fordításban e' példái vannak :

1, 18. *siri antom hun lin jega volta pitsangen (pitsaŋen)* előbb mintsem ők együtt élni kezdettek. Itt a' névmás *li-n* duális, 's az ige szó *pitsangen*, a' mellyet előleg taglalván, következő alkotó részekből állónak találunk: *pit* igető, kezd; *s* az ige multjának képzője, tehát *pivis* kezdett, többesben *pitset* kezdettek; *angen* tehát a' kettős számbeli alak, így: *pitsangen* ketten (*lin*) kezdettek. Az ige-nek dualisa nem tartozik ugyan ide, de szolgálhat felvilágosításúl.

1, 19. *kadna mantu* ketté menni, azaz elválni. A' *kad*, *kadn* két, kettő; *kadn* tehát dualisi alak.

4, 2. *neljang atnen pa hadlnen usitijim jubina* negyven éj és nap böjtölése után. Itt *at* éj, *hadl* nap; a' *nen* dualisi képző. A' vogul nyelvből is tudjuk, hogy az összetartozó két tárgy dualisba jut, p. o. *jänmeltem jägaum angaum* nevelő atyám anyám, a' mellyben *jägü* atya, *ange* anya, *jägag* két atya, *angag* két anya, *jägaum* két atyám, *angaum* két anyám: de együtt véve *jägaum-angaum* nem azt teszi, hogy: két atyám, két anyám, hanem: két szülcím, azaz egy anyám-atyám. Az *éj* és *nap* is azonképen összetartoznak, mert együtt tesznek egy egész napot, tehát osztjákul: *atnen*, *hadlnen* két éj, két nap, annyi mint éj-nap, (a' kettő) egy nap.

4, 18. *lu kazalas kad jaj-apsangen* ő látta két báty-öcsöt, azaz két testvért. *Jaj-apsi* báty-öcs, testvér; minthogy a' hol két testvér van, ott az egyik okvetetlenül bátya, a' másik öcs, azért a' nyelv a' testvéreket báty-öcs-nek nevezi, 's dualisba teszi a' szokat. *Apsi* öcs, *apsat* öcsök, *apsangen* két öcs. — (A' nyomtatott szövegben *jaj-apsisaŋen* áll, mi nyilván sajtóhiba, *apsisaŋen* vagy *apsaŋen* helyett. Én ezt fogadom el, az *apsi* tö *i-jét* *a*-vá lettnek gondolván).

4, 21. *kazalas pa kad i jü-pogŋen* látta más két egy-anya-fiat. Ím egy eredeti ugor nyelvbéli fogalom. »Egy testvérek ők« mondja meg néha a' magyar nyelv, azt akarván mondani, hogy »ők egy testnek a' vérei,« azaz egy anyának gyermekei. Ellemben *atyafiak* a' magyar nyelvben: egy atyának fiai. Tehát eredeti magyar nyelven: *egy-testvérek* = egy anyától való gyermekek, és *egy-atyafiak* = egy atyától való gyermekek. [Az osztják nyelv így mondja teljesen: *i jaj-apsi anki sagat* testvér anya szerint, *i jaj-apsi azi sagat* testvér atya szerint.] A' magyar nyelv a' rövidséget szeretvén az eredeti kifejezésekből lettek: *testvér* (frater uterinus), és *atyafi* (frater carnalis), mellyeknek különbségeit azomban a' hanyag szokás nem igen tartja meg. (Az újabb nyelv, a' melly a' németet

igyekeznek utánozni, a' brudert *fivér*-nek, a' schwestert *nővér*-nek nevezi). — Az osztják *i jī-pog* épen az, mi a' régi magyar *egy atya-fi*. De az idézett helyen az osztják nyelv *két egy-atiya-fiat* akar mondani, azért a' *pog* szót dualisba teszi, így: *pogñen*.

Ezeknél több tárgyi névszóbeli dualisi alak nem fordul elő az evangeliomi szövegben, mert a' hol még helye volna, ott a' többes szám áll, p. o. 8, 28. *ježalt užanset luela kadn, kul' tajtodet* (szó szerint) eleibe kiáltának neki kettő, ördög-leltek. Itt a' *kadn* dualisban van, de *užanset, tajtodet* többesben vannak. A' névmások dualisait lásd alább a' 78. §-ban. A' felhozott példákbul kitetszik, hogy az osztjákban a' dualis képzője *ngen* (*ñen*), a' miből a' *kad* = két szóhoz csak *n* járul, így *kad-n* kettő.

Castrén szerint a' déli osztjákban *kan, han, gan* a' dualis képző, p. o. *iki* öreg, *iki-gen* két öreg; *kara* tér, mező, *kara-gan* két tér; *vont* hegy, *vont-han* két hegy; *mak* hód, *mak-kan* két hód.

A' K.vogulban *i* és *ag* a' dualisi képzők, mint *lajl* láb, *lajl-i* két láb; *kit* két, *kit-ag* kettő; *jeye-püvinë-ag* = *jī-pogñen* két atyafi. — Az éjszaki vogulban is *i* és *ag, aj* a' dualisi képző, mint *kvol-i* és *kvol-ag* két ház; *jägag, angag* két atya, két anya, a' miből lesz: *jägaum-angaum* két szülém. — A' vogul képző tehát *ag, aj* és *i*, mely *i* az *aj*-nak rövidülése, vagy inkább fogyatkozása.

Összefoglalván az osztják és vogul dualisnak képzőjét, azt *g-n* vagy *n-g* vagy *n-g-n*-bül állónak találjuk, mellynek két rövidülése lett: *i* és *n*, p. o. *kvol-i, lajl-i, luv-i* két ház, két láb, két ló, *kvol-aj, lajl-aj, luv-aj* helyett, és *kad-n* kettő, vogulul *kiti* vagy *kitag*.

Kérdés: az osztják *ñen* így írható e: *ngen?* miszerint *atñen, pogñen, kadlñen* így lennének: *at-ngen, pog-ngen, hadl-ngen?*

Ezt, úgy látszik, nem lehet kiejteni; *pog-nen, hadl-nen* kiejtethető, de a' *g* hang nélkül szükölködnék.

Az eredeti osztják énekben *gnen, gnin* dualisi képzőt találok:

koräng or ko koräng küt ortgnen,

vofjäng or ko koräng ortgnin.

(a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgája, a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgája). Az *ort* szolgál, *ortgnen, ortgnin* két szolgál, mi egyszer a' *küt* (*kad, kit*) = két szóval is meg

van tétezeve. E' szerint az *atñen, pogñen, hadlñen* bizvást így írhatók: *atgnen, poggnen, vagy pohgnen, hadlgnen*. Magánhangzó után az *ñ* könnyen lehet *ng*.*)

Töb b e s s z á m.

62. §. A' többes szám képzője *t*, mely a' mássalhangzós végű névszókhoz *e*-vel járul, a' mássalhangzót lágyítván, p. o. *jitot* a' jövő, *jitod-et* a' jövők; *hollatot* a' síró, *hollatod-et* a' sírók, *sambot* a' szívé, *sambod-et* a' szívéek (samba-ot); *kanžimot* a' kereső, *kanžimod-et* a' keresők. Ezekben az *ot* van, lásd a' 47. §.

uš vidék, határ, *už-et*; *voš* város, *vož-et*; *sit* az, *sid-et*;

ojang boldog, *ojang-et*; *faris* farizeus, *faris-et*; *saduk* saducaeus, *saduk-et*; *rud* nemzetség, *rud-et*; *rom* csendes, *rom-et*; *turumhar* ég, *turumhar-et*.

Az *i* és *ï* végűek *e*-vé változtatják a' végzetet, így: *iki* férj, *ike-t*; *imi* nő, *ime-t*; *kevi* kő, *keve-t*; *levi* követ, *leve-t*; *lovi* ló, *lovet*; kivétel talán az *azi* szó (*aziet*).

Ugyanezt teszik a' *la* (*li*) fosztó képzősök, mint: *semle* vak, *semle-t*; *nalimla* néma, *nalimle-t*.

Az *u* végűek közvetlenül veszik föl a' *t-t*, mint *mu* föld, *mu-t*.

De az ikermagánhangzósok a' *t-t* *e*-nek közbevetésével veszik magokhoz, mint *hoj* embert, *hoj-et*. Ide tartoznak a' *psa* végűek is, mint: *hanžipsa* írás, *hanžipsaj-et*; *justipsa* mondás, *justipsaj-et*; *pamtipsa* parancs, *pamtipsaj-et*. Sőt ide tartoznak más *a* végűek is, mint *ňoga* test, *ňogaj-et*; *perna* kereszt, *pernaj-et*.

Ezeknél fogva szabálynak látszik, hogy a' *la* (*li*) fosztó képzősöknél kivül az *a* végűek *aj*-vá lesznek az *et* többes előtt. V. ö. a' 3. 59. §§.

63. §. Az *m*, *t*, *s*, *l* végűek a' többes *et* képző előtt az eredeti rövidebb alakot veszik vissza, mint: *torim* isten, *torm-et*; *turum* ég, *turm-et*; de *ňavirem* gyermek, *ňavirem-et*; *nubit* tartosság, *nubt-et*; *libit* levél, *libt-et*; *ubit* haj, *ubt-et*; *lebis* galy, *lebs-et*; *lobis* törő, *lobs-et* stb. Hogy ezek többesében a' *b* *p*-vé válik a' kiejtés-

A' *monnó*-bul, mellynek megfelelője a' finn *mol-empi*, meg a' *kettő*-bül régen azt hoztam ki, hogy a' *nó*, *nő* dualisi képző, még pedig (a' *monnaja*, *ketteje* után itélvén) *naj*, *nej* alakú. Ezt az osztják nyelv tökéletesen igazolja. A' két magyar szó tehát *mol-naj*, *keht-nej* tagokból áll.

ben, magától érthető, tehát így is lehet írni: *nuptet*, *liptet*, *uptet*, *leptet* stb. De az evangéliumi fordítás meghagyja a' *b*-t, mint mi a' »*dolog-tul*« szót nem írjuk *dolok-tul*-nak.

hadel nap, *hadl-et*, (*idel egye*, *idl-a* egyének); *jugol ij*, *juhl-et*; *pugol falu*, *puhl-et*; *togol*, *tožil* tollu, *tohl-et* stb.

Jegyzet. A' déli osztjákban és az éjszaki és Kondai vogulban, mint általában a' finn-ugor nyelvekben a' többes képző *t*. Kivételt teszen a' magyar, a' mellyben *k*, 's a' lapp, a' mellyben *k*, *h*, *t* a' többes képző. De már a' lapp nyelv tanúsága szerint is a' *t* a' *k*-val váltakozik, tehát a' *t* és *k* többes képzők azonosak. A' finn-ugorságban csak a' permi csoportbeli (votják, permi, szirjän) és cseremis nyelviek nem képezik *t* vagy *k*-val a' többesi számot, hanem amazok *jas*, *jos*, ez meg *vla* képzővel.

Viszony-ragok.

64. §. A' viszonyragokra nézve az osztják nyelv Vologodszki szerint szegény, neki csak *a* és *na* ragjai lévén, amaz a' dativus, allativus, illativus, factitivus, ez a' locativus 's egyéb viszonyokat fejezvéen ki.

Az *a* és *na*, úgy mint a' többesi *et*, mindenféle névszókhoz járulván, az éjszaki osztják nyelv a' magánhangzók egyezésének törvényét nem érzi.

Az *a* elibe a' magánhangzós végüek *j*-t tesznek, p. o. *iki* öreg, *iki-ja* öregnek, öreggé stb.; *levi* követ, *levi-ja*; *sora* hamar, *sora-ja*; *semle* vak, *semle-ja*; kivéve *mu* föld, *mu-a*. A' többiek az *a* előtt azt a' változást szenvedik, a' mellyet a' többesi *et* előtt, tehát: *jitot* a' jövő, *jitod-a*; *sambot* a' szivü, *sambod-a*; *uš* vidék, *už-a*; *voš* város, *vož-a*; *sit* az, *sid-a*; *ojang* boldog, *ojang-a*; *hanžipsa* irás, *hanžipsa-ja*; *ňoga* test, *ňoga-ja*; *torim* isten, *torma*; *nubit* tartosság, *nubt-a*; *hadel nap*, *hadl-a*: *it* egy, *idel* egyik, *idla* egyiknek; *at* mag, *adel* maga, *adl-a* magának stb.

A' *na* mindég közvetlenül járul a' névszóhoz, akárminlyen végü legyen is.

Néhány példa.

E g y e s s z á m.

<i>iki</i> férj	<i>ńoga</i> test	<i>pog</i> fiú	<i>libit</i> levél	<i>paling</i> felhő.
<i>iki-j-a</i>	<i>ńoga-j-a</i>	<i>pog-a</i>	<i>libt-a</i> (lípt- <i>a</i>)	<i>palng-a</i> .
<i>iki-na</i>	<i>ńoga-na</i>	<i>poh-na</i>	<i>libit-na</i>	<i>palng-na</i> .

K e t t ő s s z á m.

<i>ikińen</i>	<i>ńoga-ńen</i>	<i>pog-ńen</i>	<i>libit-ńen</i>	<i>palng-ńen</i> .
---------------	-----------------	----------------	------------------	--------------------

v a g y :

<i>iki-ngen,</i>	<i>ńoga-ngen,</i>	<i>poh-gnen,</i>	<i>libit-gnen,</i>	<i>palng-gnen.</i>
------------------	-------------------	------------------	--------------------	--------------------

T ö b b e s s z á m.

<i>ik-et</i>	<i>ńogaj-et</i>	<i>pog-et</i>	<i>libt-et</i> (líptet)	<i>palng-et.</i>
<i>iked-a</i>	<i>ńogajed-a</i>	<i>poged-a</i>	<i>libted-a</i> »	<i>palnged-a.</i>
<i>iket-na</i>	<i>ńogajet-na</i>	<i>poget-na</i>	<i>libtet-na</i> »	<i>palnget-na.</i>

Jegyzet. 1) A' kicsinyítő képző (35. §.) vocativus gyanánt is jár, p. o. *tormije* istenem! *ajije* kicsinyem! *ježaša ajije* bátorodjál fiam! 9, 2.

2) A' kettős számot nem találtam eddig az *a*, *na* ragokkal kitéve.

3) A' viszonyzóok ragosaiban meg az ige határozójiban még több rag mutatkozik, mint:

s, *admas* rosszul (*adem* rossz), *haras* gyéren (*har?*), *imas*, *jimas* jól (*im*, *jim* jó),

ś, *nogis* felfelé, *ilis* lefelé, *nimis* aláfelé,

t, melyet *a* előz meg, tehát *at*, mint: *semat* szemben, előtt, *huvat* hosszant; — *a* nélkül, mint *oht* rajta, fenn, (*og* fő), *ilt*, *ilta* alatt.

st, *nužast* szegényül, *jegast* közönségesen,

l, *i labidl* egy héttel, hetenkint, *i tilisl* egy hónappal, hónapokint, *i tall* egy évvel (télel), évenkint,

lt, *lta* mint: *ježalt* előtt; *jolta* után, *selta* innen, *tolta* onnan, *numilta* felől, felülről, *jilta* alulról; — *ajilta* kicsinyen, halkkal.

n, mint: *numen* fenn,

j, *g*, *ga*, *go* mint: *tij* ide, *togo* oda, *sega* oda, azután.

65. §. Castrén a' déli osztjában több eltérést hoz fel. Először kettős számot csak a' Szurgut melléki nyelvben talál, de nem az Irtis mellékiben. Azután mindegyikben több viszonyi ragot hoz fel, t. i. az *a-n* és *na-n* kívül még ablativust *ivet*, instrumentalist *at*, és caritivust *ta*. Ez a' caritivus azonos a' mí *la* (*lè*) fosztó képzőnkkel, a' mellyet a' casusok közzé nem vettem fel, mert az általa képzett szók mind tulajdonságnevek. A' többi kettő, az *ivet* és *at*, ismeretlen az éjszaki nyelvben. Castrén szerint tehát az Irtis melléki osztják így ragozza a' névszókat:

E g y e s s z á m.

Nom.	urmâ, gyapijűskesztyű,	kerap, hajó,	pêteñ, felhő.
Dat.	urmâga,	keraba,	pêteña.
Loc.	urmâna,	kerapna,	pêteña.
Abl.	urmâgîvet,	kerabîvet,	pêteñîvet.
Instr.	urmâgat,	kerabat,	pêteñat.
Car.	urmâgeda,	kerapta,	pêteñda.

T ö b b e s s z á m.

Nom.	urmâget,	kerabet,	pêtñet.
Dat.	urmâgeda,	kerabeda,	pêtñeda.
Loc.	urmâgetna,	kerabetna,	pêtñetna.
Abl.	urmâgedîvet,	kerabedîvet,	pêtñedîvet.
Instr.	urmâgedat,	kerabedat,	pêtñedat.

Látjuk, hogy az *urmâ*-féle szók az éjszaki nyelvbéli *ńoga*, *justipsa*-féle szókhoz hasonlítanak, különben is az *urmâ*-féléknek *g*-je *j* is lehet, így: dat. *urmâja*, mint *ńogaja*. Ugyanaz a' mássalhangzók gyengülése is magánhangzók előtt, mint: *keraba*, *kerabet* = *hoda*, *hodet* (*hot* ház).

A' Szurgut melléki osztjában pedig ez a' névszók ragozása:

	<i>Egyes sz.</i>	<i>Kettős sz.</i>	<i>Többes sz.</i>
Nom.	kara, tér, alap,	karagan,	karagat.
Dat.	karaga,	karagana,	karagada.
Loc.	karana,	karaganna,	karagatna.
Abl.	karageuh,	karaganeuh,	karagadeuh.
Instr.	karanat,	karagannat,	karagatnat.
Car.	karadah,	—	—

Itt az ablativus *eh, iuh, i* (tehát *karagiuh, karagi*) új, sőt fel is tetsző alak.

66. §. A' Reguly jegyzékében is találni ragos szókat, a' mellyeket nyilván igenes kérdésekre kapott feleletekből írt le, 's a' mellyek itt következnek:

- 1) *kelänge tus* rénszarvast hozott,
kelanget tus rénszarvasokat hozott.

- 2) *kelängelti lidet mijä a'* rénnek enivalókat (enni) adj,
kelängedelti lidet mijü a' réneknek enni adj.
ma jugelti pansem én a' fára tettem,
jugelte lajl a' fán (fáru) függ.

- 3) *kelängeult soh korsem a'* rénrül a' bőrt lenyúsztam,
kelängedeult soh korsem a' rénekrül a' bőrt lenyúsztam.
- 4) *kelängedelne* vagy *kelängdume jisem* rénekkel jöttem.
- 5) *kelängli ollem* rén nélkül élek.

- 1) *ma ar vas väntsem* én sok várost láttam,
ma vas ulti jahsem én a' város által hajtottam (szánon
vagy rénen, bin gefahren).
- 6) *ma vasne mensem* én a' városba mentem,
ma vasne ollem én a' városban élek, lakom,
ma vassesnä ollem én a' város megett élek, lakom,
jasne versem kézzel csináltam.
- 3) *ma vaseul jisem* én a' városbul jöttem,
ma vassenzeult jahsem én a' város megett (megül) hajtottam.
- 7) *ma vassesnel ollem* én a' város alatt élek, lakom.

Az egyező alakokat mind egyesben mind többesben ugyanazon számmal jegyeztem, miszerint az 1) alatt a' pusztá vagy nominativusi alak, a' többiek alatt pedig a' ragos alakok vannak. A' 6) alatt látjuk a' *na* ragot (Vologodszki és Castrén), mellyet Reguly az énekekben majdnem kivétel nélkül *nä*-nek ír, de itt *ne*-t írt, csak egyszer *nä*-t. Ez a' *ne* (*na, nä*) ugyanannyi jelentéssel bír itt, mint Vologodszki fordításaiban 's az érthető eredeti énekekben; még a' *jasne versem* (Vologodszki szerint: *jošna versem*) kézzel csináltam-féle is találkozó.

A' 3) alatt van egyszer *eul* (vaseul), de a' többi példákban *eult*. Ez Vologodszkinál nem rag, hanem önálló viszonyzó, *elta* alakban; ez a' szólam tehát: *ma vaseul jiseum* Vologodszki nyelvén és írása szerint így volna: *ma voš elta jiseum* = én a' városból jöttem. Ez az *eul*, *eult* Castrénnél *ivet*, mi az osztják hangtan szerint a' Reguly *eul-*'s a' Vologodszki *el-jének* felel meg; *ivet* az éjszaki nyelvben *ivel*, *eul*, *el* lévén. Ezen *ivel*, *evl*, *eul* hang és jelentés szerint a' magyar *ól*, *öl*, *ul*, *ül* viszonyító ragnak felel meg ezekben: *ház-ól* vagy *ház-ul*, *fel-öl*, *bel-öl* vagy *fel-ül*, *bel-ül* stb. A' déli osztjákban is (*kuttep* = közép), *kuttabívet* = közepől; (*kud* = köz), *kudívet* = közöl, l. Castr. 68. lapján a' 14. 15. alatt. — Az *elta*, *eulta*, *eult* tehát a' *ta* raggal van tetézve; melly *ta* Vologodszkinál *ti* is, némi jelentésmódosulással, úgyhogy *elta* tól, ból, *elti* pedig által jelentésű. A' magyar *ól*, *ül* is *ta* raggal van tetézve az »*ólta*, *ültá*«-ban.*)

Vologodszki az *elta*-t mindenkor önálló szónak és külön hangsúllyal írja: a' Reguly énekeiben is *eult* mindenütt külön áll, nem ragadva az előző szóhoz, mit szinte a' hallott kiejtés okozhatott.

A' 2) alatt *elti*, *elte* ragot látunk a' *kelüngelti*, *jügelti*, *jügelte* szókban. Az *elti* »neki«, »oda« vagy dativusi jelentést mutat a' *kelüngelti*, *kelüngedelti lidet mijü* = a' rének, réneknek enni adj, meg a' *ma jügelti pansem* én a' fára tettem. Az *elte* jelentése különbözik, mert *jügelte lajl* azt teszi: a' fán vagy fárul függ. Úgy látszik, e' két rag így taglalható: *el-ti*, *el-te*, 's hogy a' *ti*, *te* azonos a' 3-dik alatt talált *ta*-val. Az *el* mellett a' 4) alak is szól, a' *kelüngedelne jiseum* rénekkel, jöttem, a' hol *kelünged* többeshöz *el-ne* járult. Ez az *el* végre még a' 7) alatt is van, de más szókkal szerkesztve, a' mint mindjárt meglátjuk. Itt azt jegyezzük meg, hogy:

el-ne; *kelüngedelne* rénekkel (jöttem) = *jiseum*;

el-ti; *kelüngelti*, *kelüngedelti* rének, réneknek (adj); *jügelti* fára (tettem);

el-te; *jügelte lajl* a' fán vagy fárul függ.

Az *el* önálló viszonyító Vologodszkinál *jel*, a' mibül *jelbi* elő,

*) Réges régen a' magyar *ólta* szót a' finn *ol-*, magyar *vol*, *vul* (*olla* lenni, *vala*, *voll*) szóval egyeztettem. Most láthatjuk, hogy azonos az *ól*, *ul* viszonyítóval, és *ta* újj raggal, mellyet sok osztják viszonyítónál fogunk látni. Az *ólta*, *mi ólta* írása és ejtése is az osztják nyelvben találja megfelelőjét, hogy önálló szónak iratik.

előre, *jelbinü* előtt stb. A' déli osztjában, Castrén szerint, *it* (= el), *itpi* = jelbi; *it-paja* elé, előre = jelbija; *itpina* = jelbina előtt. — A' vogul nyelvben is nagyon otthonos az *el*, lásd: A' *Kondai Vogul Nyelv* 55. lapját.

A' 7) alatt van: *ma vassesnel ollem én a' város alatt lakom*. Evvel össze kell vetni a' 6) alatti: *ma vassesnü ollem én a' város megett lakom*, meg a' 3) alatti: *ma vassenzeult jahsem én a' város megöl elhajtottam, eljöttem*. Ezekben *ses, sens*, Vologodszki szerint *šaš, šanš* hát, meg, van a' *nü, nel*, és *eult* ragokkal szerkesztve; tehát *sesnü, sesnel, senzeult* szakasztott olyanok, mint a' magyar *megett, megöl*. A' *nü, eult* viszonyító rag és szó ismeretesek lévén, a' *nel* szorúl még magyarázatra, melyet a'

A' 4) alatti *kelüngedelne jüsem* = réekkel jöttem való szólamban sejtünk meg. A' *kelünget* többesi alak *elne*-vel van szerkesztve, 's az *elne* nyilván *el-ne*, mint láttuk. A' *nel* talán megfordítva *ne-el*. Az illető jelentések szabatos meghatározását csak számos példa tenné lehetségessé, melyek, legalább eddigelé, nincsenek meg.

A' *kelüngedelne* szóval egyenlő jelentésűnek van bemutatva ez: *kelündume jüsem* = réekkel jöttem. Ebben a' *kelüngel* = *kelünget*, melynek *t*-je az általános szabály szerint *ume* előtt *d*-vé lágyult. Ám ez *ume* egészen szokatlan; nincs a' rokon nyelvekben *m* végű viszonyzó vagy rag. Én tehát ezt oroszosnak tartom, mi az orosz: *ś olenjom* *prišol*, utánozza.

Az 5) alatti: *kelüngli ollem* rén nélkül élek, a' *li* fosztó képzővel van, melyet Vologodszki *la* és *li*-nek, Castrén pedig *ta, danak* ír; *kelüngli* tehát a' Castrén-féle caritativus, 's az ő nyelvén *vêda-da* volna. Én nem vettem föl a' ragok közzé, azt vélvén, hogy a' *la, li* képzővel szerkesztett tárgynevek mind tulajdonságnevekké lesznek. (53. §.)

Lehet, hogy engem a' magyar nyelv ejt tévedésbe, a' melly szerint: *pénzetlen (rénetlen) állapot* grammatikailag azonos a' *pénznélküli állapottal*; egy grammatikai kategória alá tartozók: *szemtelen ember 's szemtelen vagyok*. A' finn megtudja különböztetni a' *rahatta olen* pénz nélkül vagyok, szólamot a' *rahatoin olen* pénztelen vagyok, szólamtul. Van-e efféle különbség az osztják nyelvben is, nem tudom; ezt világosan látom, hogy a' Castrén *ta*, Vologodszki *la, li*, Reguly *li*-je mind a' *ta*-, mind a' *toin*-nak felel meg a' finnben.

Az ebben a' §-ban felhozottak mindenesetre tanúságosak,

mert olyan tényeivel ismertetnek meg az osztják nyelvnek, a mellyeket másutt nem találunk.

67. §. A' tulajdonságnevek, mint jelzők, nem veszik föl a' viszonyi ragokat, vagy a' számbeli képzőt, hanem úgy állanak a' tárgyi nevek előtt, mint a' magyar nyelvben, p. o. *lu nínlan per-naja longítata pídl jemíng lóna pa jemíng tutna* az titeket keresztelni fog szent lélekkel és szent tüzzel. 3, 11. — *lant-pom an-hurlata tutna labídl a'* szalmát olthatatlan tűzben égeti. 3, 12. — *turmanna omísta hanne-hojet un noví turum kazalaset a'* setétben ülő emberek nagy világosságot láttak. 4, 16. — *al mijat jemíng pukítotlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat a' kutyának. 7, 6.

De magában, tárgynev nélkül állván, minden tulajdonság-név úgy veszi fel a' viszonyi ragokat és számi képzőt, mint bármely tárgyi név, p. o. *sormíng ishorna omístodeta noví turum kaltmas a'* halálos árnyékban ülőknek világosság kelt fel. 4, 16.

A' magában álló tulajdonságnevek dativusa rendszeren adverbium jelentésű, mint *joura* görbe, *jouraja* görbén; *sakír* fősvény, *sakíra* fősvényen; *parpíng* kemény, *parpínga* keményen; *telíng* teljes, *telínga* teljesen; *tung* igenes, *tunga* igenesen; *políng* utolsó, *polínga* utoljára stb.

68. §. Fokozó képző nincs az osztjákban. A' comparativust és superlativust az *a* raggal fejezik ki, p. o. *sit turum nubítna aja nemítsal*; *sit turum nubítna una nemítsal* az a' mennyországban kisebbnek (legkisebbnek) neveztetik; az a' mennyországban nagyobb-nak (legnagyobb-nak) neveztetik. 5, 19.

Itt az *aj* kicsiny, *aj-a*; *un* nagy, *un-a*.

69. §. Az egybehasonlított tárgyat a' *kiúza* (nál) szó jelöli, p. o. *lil letot kiúza pa el lumídta sah kiúza una an ull?* a' lélek az ételnél és a' test a' ruhánál nem nagyobb-e? 6, 25. — *nen lí kiúza hu taga jima an ull-ta?* tük azoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26. — *nín, Vipleen, nem moltína aja an ullen Judej ogíng vožet kiúza* te, Bethlehem, semmivel kisebb nem vagy a' Judeai fővárosoknál. 2, 6.

Néha a' *kiúza* szó nélkül is áll az egybehasonlított tárgy, mint: *hun nen veskaten nebekíng jah pa orkašta jah veskat numbija an pídl* ha a' tí igazságtok az írástudók és gögösök igazságánál nagyobb nem lesz. 5, 20.

Jegyzet. Castrén szerint a' déli osztjában sincs fokozó képző. Az egybehasonlított tárgy ablativusban áll, mint *tau sagarivet keres* a' ló a' tehénél nagyobb (mi az éjszaki nyelvben így volna: *lovë sagar kiñza karša ull*); *nank jugodivet ar* a' veres fenyű a' fáknak legnagyobbja (az éjszaki nyelven: *nanki juget kiñza ara ull*.)

A' vogulban van ilyen képző; az éjszakiban *nu*, p. o. *el* el, *elnu* (elébb) tovább; *mañ* kicsi, *mañnu* kisebb, mint: *jüni piü vatalahim jüli*, *ne anši*: *mañ piü mañnu* = nagy fija kereskedve jár, neje van: kis fija kisebb (*Vata-kum*). A' Kondai vogulban *ñuv*, *ñou*, melly olly lazul ragaszkodik a' töszóhoz, hogy a' többesi képzőt és a' viszonyi ragokat is követheti, p. o. *ošt* vékony, *oštñuv* vékonyabb; *jomas* jó, *jomaset* jók, *jomasethuv* jobbak; *šav* sok, *šavel* sokkal, *šavelñuv* többel. A' *ñuv* szó egyébiránt nagyságot jelent, p. o. *sah išem ñuv a'* napfény hőségének nagysága.

Nevezetes tehát, hogy a' magyar *b* képző (a' kettős *bb* az analogiának túlkapása) nem az ugor, hanem a' lapp és finn nyelvekben találja fel megfelelőjét.

S z á m n e v e k.

70. §. A' számneveket is úgy adjuk, hogy a' C. betűvel jelölve a' déli nyelvjárások neveit rakjuk melléjük, 's közbe tegyük R. betűvel jelölve a' Reguly jegyzékébül valókat.

Alap számnevek.

1. i, it.	R. it.	C. ja, i, it; ei.
2. {kad, kadn. {kit	R. kät, katn.	C. kät, kâden, kâdn; kät, kät-hen.
3. holïm, hulïm.	R. kholom.	C. hûdem, hôdem.
4. nel, nél.	R. ñil.	C. ñet, ñeda; ñedla.
5. vet.	R. vuet.	C. vêt.
6. hot, hut.	R. hot (sic.)	C. hût, hôt.
7. labid, labit.	R. labad.	C. tâbet; tlabet.
8. nil, nül.	R. ñil.	C. ñit, ñida; ñiged-lah.
9. jert-jang.	R. iltäm-(irt)-jong.	C. âr-jong; ür-h-jeung.
10. jang.	R. jong.	C. jong, jang; jeung.

A' finn-ugor számnevek 1—7 egyszerűek, 8 és 9 szerkezetek. Az osztják (szurguti) *niged-lah* a' 8-asnak legteljesebb alakja, mely a' magyarban *nyol-cz*, a' vogulban *íol-lau*, *niged nyol-nak*, és vogul *íol-nak*, *lah* pedig a' vogul (íol-) *lau-nak* felelvén meg. A' többi osztják 8-at jelentő szó már csonkított alakok, a' melyekben a' *nîl*, vagy *nîil* = *niged*, az *l* vagy *t*, *d* pedig a' *lah-nak* csonkája, mit azért lehet fölvenni, mert a' vogulban is *no-lau*, *no-lu* a' *íol-lau (lu)* helyett szeret lenni. A' 9-es világos szerkezet, 1—10 = *jert-jang*, *ár-jong*; *ürh-jeung*, a' melyek első része okvetetlenül egyet teszen, mint a' magyarban a' *kilen-czé*, a' vogulban az *antel-lau-é*. Figyelmet érdemel a' Reguly felhozta *iltüm-jong* = 9, a' melynek *iltüm-je* még felvilágosítás nélkül szükölködik. Végre az osztják *tâbet*, *labad*, *labît* legteljesebb alak, mely a' finnben már *seitse* (-män), tehát *seit* = *labît*, a' magyarban meg *hét*. Továbbá megjegyezni való, hogy az osztják *tâbet*, *labît* csak úgy jelenti a' *het-et*, azaz a' hónapnak negyed részét, mint a' magyar hét; tehát, p. o. *labît hutmüt hadl* a' hétnek hatodik napja, *labît luntî* hetenkint. Castrén szerint is *tâbet* »sieben, és Woche.«

Még az első két számnév kíván meg némi észrevételt. Az osztják 1-es (*i*, *it*, *ja*, *ei*) mint a' rokon *yht*, *egy* stb. szóknak legfogyottabb alakja, azért nevezetes, mert az osztják szók rendszeren legteljesebb testüek a' rokonok között, mint a' *niged* = *nyol* és számos más előkerült szó mutatja (múgot, mugol, majt, máj; tûgot, tûgol, taul, toll stb.) — Az éjszaki osztjákban az *i* csak jelző, az *it* pedig önálló, p. o. *i labît*l egy héttel, *i tilisl* egy hóval, *i tall* egy téllel, azaz hetenkint, havonkint, télenkint; *i hadl-lunta* egy napra való, *i paja* együvé = egy rakásra, *i pajot* a' mi együtt van, közönséges, lásd a' szótárt is. Az *it*-nek önállóságát mutatja ez az evangéliumi hely: *hoj tam aj pamtîpsajet elta it pasagat verl* a' ki a' kis parancsokból egyet megmásít. 5, 19.

Az *it* a' birtokos ragokat is fölveheti: *idem*, *iden*, *idel* egyem, egyed, egye, mirül lásd a' 80. §-ban.

Reguly jegyzeteiben csak *it* van: de az osztják énekek tudják a' különbséget az *i* és *it* között, azért *i belek* vagy *i pelek* egy fél, nem *it pelek*. 'S Reguly maga a' 11-et *i-goš jong-nak* írja, nem *it-koš-jong-nak*.

Az osztják 2-ösnek jelző alakjai: *kad*, *kât*, *kût*, *kît*; önálló alakjai: *kadî*, *kâtû*, *kathen*, a' melyek *hen*, *n* része a' dualis jele-

lője, mint láttuk az 57. §-ban. Reguly jegyzeteiben csak *katn* fordul elő; de már a' 12-ben *kat-koš-jong*-ot ír. Úgy látszik, mikor ezeket feljegyezte, nem tudja vala a' különbséget a' *kat* és *katn* közt.

71. §.

11.	{i hoš jang }jang arka it	R. i-goš-jong	C. ja hat jong
12.	{kad hoš jang }jang arka kadn	R. kat-koš-jong	C. kât hat jong
13.	{holim hoš jang }jang arka holim	R. — —	C. hûdem hat jong
14.	{nel hoš jang }jang arka nel	R. — —	C. níeda kat jong
15.	{vet hoš jang }jang arka vet	R. — —	C. vêt hat jong
16.	{hut hoš jang }jang arka hut	R. — —	C. hûs hat jong.
17.	{labit hoš jang }labit moltas jang }jang arka labit	R. — —	C. tâbet hat jong
18.	{nil hoš jang }jang arka nil	R. — —	C. nît hus
19.	jert hus	R. irr kos	C. âr hus
20.	hus	R. kos	C. hûs, kôs.

A' magyar számnevek 11—19-ig *en* tagot vesznek fel, így: *tiz-en-egy*, *tiz-en-hat*, *tiz-en-kilencz*. Az éjszaki osztják nyelv kétféleképen szerkeszti össze az egyes számokat a' tízessel, így: *i hoš jang*, *kad hoš jang*, *holim hoš jang* stb. a' mi szószerint annyit teszen: egy-hez 10, kettőhöz 10, háromhoz 10 stb. Regulynél *koš*, *goš* áll *hoš helyett*. Hasonló szerkezett a 17-es, *labit moltas jang* is, mi annyit teszen, hogy: héten felül tiz. A' másik szerkezet meg ez: *jang arka it*, *jang arka kadn*, *jang arka hulim* stb. Az *arka* szó nem egészen világos. *Ar* sok, ebből lehetne *arík*, a' K. vogul *arg*, a' mi azt jelenti, »a' mivel több lett a' dolog.« Lásd a' Kondai Vogul nyelv szótárában az *arg* szót. *Arík*-nak dativusa stb. volna *arka*, 's comparativus jelentésü (lásd a' 63. §.), minél fogva *jang arka it*

szószerint azt ténné: tiznél több egy. Az *arík* pedig igazoltatik a' *pajík* szóval is, mert *paj* rakás, *pajka* rakásra, mi csak *pajík*-tul lehetséges.

A' déli osztják a' 18-at és 19-et is levonás útján fejezi ki, mint a' 8-at, 9-et, így: *nît hus* = 18, *âr hus* 19. Az éjszaki osztják csak a' 19-et mondja így: *jert hus*.

A' 20-ra nézve a' vogul, osztják és magyar nyelvek közt azonosság van: *húsz, hús, hus, kos, kôs*.

72. §. A' sokszorozott tizeseket világosan fejezik ki az osztják nyelvjárások, kivéve a' 80-at és 90-et, a' mellyeket hasonlóképen levonás útján képeznek, tehát:

30. holim jang	R. kol' jong	C. hûdem jong
40. nel jang	R. nil jong	C. nêda jong
50. vet jang	R. vuet jong	C. vêt jong
60. hut jang	R. kuf jong	C. hût jong
70. labit jang	R. labad jong	C. tâbet jong
80. nil sot	R. nil sat	C. nît sot
90. jert sot	R. irr sat	C. âr sot

A' sokszorozott tizeseket meg az egyeseket (huszonegy, harmincz kettő, negyven három stb.) az éjszaki osztják így alkotja: *hus pela it* = 21, azaz húszra (felül) 1; *hus pela kadn* 21, *hus pela vet* 25, *holim jang pela labit* 37, *labit jang pela nel* 74 stb. De el is hagyja a' *pela* szót, 's úgy mondja, mint a' magyar: *nil sot nil* = nyolezvan nyolecz.

A' déli nyelvjárásokból nem hozza fel Castrén ezeket a' számokat.

Regulynél föltetsző szerkezeteket találok, úgy mint 21-re: *kol'jom bele it*, 31-re *nil jom bele it*. Ezek nyilván e' helyett vannak: *kol'-jong bele it*, *nil-jong bele it*, *ng* a' *b* előtt *m*-mé válván, melly hangváltást (*ng* és *m* között) szeret a' nyelv, lásd a' **19. §.** Ez a' szerkezet pedig hasonlít a' finn: *yksi kolmatta kymmentä-*, *yksi neljättä kymmentä*-hez. *Kol'-jom-bele it* azt teszi szószerint: a' három tízre egy, vagy (két tíz meglévén) a' harmadikra egy = 21; *nil-jom-bele it* a' negy(-edik) tízre egy = 31. — A' *kol'-jom-bele it*-ben a' *kolom*, vagy mint Reguly írja, *kholom* helyett csak *kol'* van.

73. §.	100 sot	R. sat	C. sôt, sât
	200 kad sot	—	C. kât sôt
	300 holim sot	—	C. hûdem sot
	400 nel sot	—	C. neda sôt
	500 vet sot	—	C. vêt sôt
	600 hut sot	—	C. hût sôt
	700 labit sot	—	C. tâbet sôt
	800 nil sot	—	C. nit sôt
	900 jert sot	—	C. âr sôt
	1000 šoris	R. šaräs	C. faras, űores.

Látjuk, hogy a' 800 és 900 úgy van kifejezve, mint a' 80 és 90.

74. §. Az alapszámnevek a' tárgyi szók egyes számával járnak, mint a' magyarban, tehát p. o. hat ember = *hut hojat*, húsz dolog = *hus pukit*. De a' *kad*, *kit* számnév a' tárgyi szót dualisba veszi magához, p. o. *kažalas kad i jî-pogñen* láta két egyatyafiat. 4, 21. — A' déli nyelvben erre nézve különbség van. Mert az Irtisi nyelvjárásban nincs dualis, abban tehát, Castrén szerint, így mondják: *kât tanga* két kopeka, *sôt tanga* száz kopeka, *taras tanga* ezer kopeka (mint a' magyarban). A' Szurguti nyelvjárásban van dualis, ebben tehát így mondják: *kât vak-ken* két rézpénz, kopeka. Az éjszaki osztjájában a' *kât tanga* (két kopeka) így volna: *kad lankingen*; a' *kât vakken* pedig így: *kat vogñen*.

75. §. A' *na* ragnak különös jelentése ez: *kadna kadna* ketten ketten; *nelna nelna* négyen, négyen.

Sor-számnevek.

76. §.	1-ső oling	R. aling	C. ôdeng
	2-dik { kimit kitit	—	C. kîmet
	3-dik hulmit	R. kolmit	C. hûtmet
	4-dik nelmit	—	C. netmet
	5-dik vetmit	—	C. vêtmet
	6-dik { hutmit hudimt	—	C. hûdamet
	7-dik labitmit	—	C. tâbetmet
	8-dik nilmit	—	C. nidamet, úigedlahmet

9-dik jertjangmüt	—	C. ár-jongmet
10-dik jangmüt	—	C. jongmet
20-dik husmüt	—	C. hõsmet
30-dik hulim jangmüt	—	C. hûdem jongmet
stb.		sõtmet = 100-dik
		farasmet = 1000-dik.

Ezeknek képzõje *müt, met*, melly *ïmt* is lehet, mint *hutmüt* és *hudïmt*. — Az evangéliumi fordításban (6, 24.) *kimidtotel* = második, kettõdik, áll, mi bizonyosan így lett: *kimüt-ot* a' kettõdik, ehhez járult a' birtokos *el* rag megelőzve a' határozó *t* által, így: *kimüt-ot-t-el*, 's azután: *kimítodtel*. A' *kimidtotel* tehát, úgy hiszem, *kimítodtel* helyett áll.

Egyéb számnévi szerkezetek.

77. §. *kut* köz szóval lesz *kad-kut* (= két köz), kétes, rossz. *pa* szóval lesznek: *i pa* egyszer, *kad pa* kétszer, *hulim pa* háromszor stb. Továbbá: *kadpaing* kettős, iker; *kadpaing havirem* iker gyermek.

puš rét, szer, szor, szóval lesznek: *i puš* egyszer, *kad puš* kétszer, *hulim puš* háromszor; *ar puš* sokszor stb. *kitit puš* és *kimüt puš* másodszor. Továbbá: *i pužing* egyes, *kad pužing* kettős, *hulim pužing* hármas stb.

pelak, pelik oldal, fél, szóval lesznek: *kimüt pelak* másod fél, *hulimet pelak* harmad fél stb. *kad pelak* két fél, *kad pelak elta* két oldalról, kölcsönös.

F ü g g e l é k.

A' régi szójegyzékben (Schlözernél) így vannak írva a' Kon-dai osztják számnevek:

1. eiet (ejet)	8. nilha (nila)
2. katn	9. artjan
3. chulom	10. jong
4. nillha (nilla)	11. igul-jong (i-gul-jong)
5. uwät	12. kat-chut-jong
6. chõt	13. chulom-chut-jong
7. sabat	20. chûs

21. chus-egid	100. sot
22. chus-katn.	101. sot-egid
30. chulom jang	200. kät-sot
40. nilli jang	1,000. türres
50. uwät jang	2,000. kat-türres
60. chotiang (chotjang)	10,000. jong-türres
70. sabatiang (sabatjang)	100,000. sot-türres.
80. nilsot	
90. orsot	

A' 11. *iguljong* alkalmasint *igutjong* helyett van, *chut* lévén itt az összekötő szó, (magánhangzó után lágyulva *gut*, *i-gut*), melly Vologodszkinál *hus*, Regulynek *koš* (magánhangzó után *goš*, *i-goš*), Castrénnél *hat* és *kat*. A' 90. *orsot* és a' R. *irrsat* egymást felvilágosítják, a' mellyekben a' *t* az *s* előtt kiesett (*ort-sot*, *irt-sot* helyett). Végre a' régi jegyzék írása szerint *lh* csak kemény *l*-et jelöl, tehát: *millha* és *nilha* = *nilla*, *nila*.

N é v m á s o k.

Személyes névmások.

78. §. Ezeket mindjárt ragos alakjaikkal együtt adjuk.

Egyes szám.

ma én	nīng te	lu ő
manem engemet	nīngen tégedet	luel öt
manema nekem (manem)	nīngena neked	luela neki.

Kettős szám.

men mi ketten	līn ök ketten
menemīn kettőnknek	—

Többszám.

mung mi	neng ti	li ök
muneu minket	nīngīlan titeket	liel őket
muneu nekünk	nīngīlana nektek	liela nekik.

A' *ma a'* szokott *ot*-tal is előfordúl, így: *ma-ot-em* enyém. 2, 15. — *Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjéről hittam én én fiamat. A' fordítás oroszosan adja ezt: *pogem maotem* (sina mojego), osztjákosan így kellene lenni: *ma vogsem ma pogem* én hittam én fiamat; de az oroszos kifejezésnek köszönjük a' *maotem* alakot.

Van egy szó, melly azt alanyra vonatkozában (reflexivum), a' személyes névmásokhoz tartozik, t. i. *at*, a' mellynek *adel*, *adl* alakja annyit tesz mint *maga*, azután *csak*. Castrén szerint (a' 83. §.) a' szurguti nyelvjárásban ezek az alakjai fordulnak elő: *atemnam* én magam, *atennan* te magad; *atimemnan* mi ketten magunk. Az *atitnam* ő maga, gyanús. Ezekből az *atem*, *aten*, *atit* világosak, a' mellyek az éjszaki nyelvben így volnának: *atem*, *aten*, *atel*, vagy *adel*. De a' szövegben csak *adel* fordul elő, már mint jelző, p. o. *ning adel hotena longa* te magán házadba menj be. 6, 6. — *torima og pona*, *pa adel luela lužita* istent imádd, és csak neki szolgálj.

79. §. A' Reguly jegyzékéből következő alakjait közölhetem a' személyes névmásoknak:

Egyes szám.

ma én	nang te	lu ő
manem engem, és nekem	nengen téged, neked	luel őt, neki
meultem tőlem	—	lueultel tőle.

Kettős szám.

min mi ketten	nen tí ketten	lin ök ketten
minemen kettőnknek	—	linän kettejőknek
mineultel kettőnktől	—	—

Többes szám.

mung mí	nang tí	lu ök
mueu minket, nekünk	—	—
mungeulte tőlünk	—	—

80. §. A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, így vannak a' személyes névmások:

Egyes szám.

	ma én	neng te	teu ő
Acc.	mant	nengat	tevat
Dat.	menem (mantem)	nengen	tevet
Loc.	mana	nengna	teung
Abl.	ma'attem	nengatten	tevattet
Instr.	ma'ademat	nengademat	tevademat.

Kettős szám.

	mín	nín	tín
Acc.	minat (mínet)	nínat (nínét)	tínat
Dat.	mínemen	níneden	tíneden
Loc.	mínna	nínna	tínna
Abl.	mínattemen	nínatteden	tínatteden
Instr.	mínademenat	nínadedenat	tínadedenat.

Többes szám.

	meng mí	neng tí	teg ök
Acc.	mengat	nengat	tegat
Dat.	mengeva	nengeda	teget
Loc.	mengna	nengna	tegna
Abl.	mengattem	nengatteden	tegattet
Instr.	mengadevat	nengadedenat	tegadadat.

Birtokos ragok.

81. §. A' személyes névmások mint birtokos ragok járulnak a' névszókhöz. Lássunk előbb példákat:

1. *hot* ház, *hot-em* (*hodem*) házam; *levi* szolga, *levem* szolgálám; *mur* nép, *murem*; *pog* fiú, *pogem*.

2. *azi* atya, *azen* atyád; *el* test, *elen* tested; *imi* nő, asszony, *imen*; *og* fej, *ogen*; *kaš* kedv, *kažen*; *kur* láb, *kuren*; *hoj* ember, *hojen*; *jir* áldozat, *jiren*; *jazäng* beszéd, *jazängen*; *noğa* test, *noğajen*; *nultipsa* esküvés, *nultipsajen*; *nubit* ég, *nubten*; *torüm* isten, *tormen* stb.

3. *apsi* öcs, *apsel* öccse; *anki* anya, *ankel* anyja; *azi* atya, *azel* atyja; *iki* férj, *ikel* férje; *it* egy, *idl* eggye; *at* mag, *adel* maga; *undir* méh, *undrel* méhe; *levipas* étel, *levipazel* ételc; *levi* szolga, *level*; *nag* nap, *nagel* napja, *nagla* napjának; *potir* beszéd *potrel*; *veü* erő, *veel* stb.

voš város, *voštel* városávi. 2, 3; de *hus* csillag, *husel* csillaga; *taž* kincs, *tažel*; — *mu* föld, *mutel* földjével. 4, 8; de *mu* föld, *li mul* ők földjével. 8, 34; *arav* sokaság, *aravtel* mindje; *huvat* hosszúság, *huvadtel* a' hosszúsága.

Ezek a' szók mind a' töt, mind a' birtokos ragot az egyes számban mutatják. Látjuk az első személybeli rag *m*, a' másodikbeli *n*, a' harmadikbeli *l*. E' ragok mind *e*-vel járulnak a' tőhöz, mint: *hot*, *hot-em*; *pog*, *pogem*; *kur*, *kur-en*; *hoj*, *hoj-en*; *nag*, *nag-el*; *levipas*, *levipaz-el*. Ebben *s* a' birtokos rag előtt gyengül; ez történik a' *t*-vel is, azért *it* egy, *idel*, vagy *idl* eggye; *hotem* is lehet *hodem*.

Ha a' tő *a*-val végződik, az a' birtokos ragok előtt *j*-t veszten föl, mi azt mutatja, hogy az *a*-s tők tulajdonképen *aj*-as tők; *ńoga* test, *ńogajem*, *ńogajen*, *ńogajel*; *ńultipsa* esküvés, *ńultipsajem*, *ńultipsajen*, *ńultipsajel* (lásd 3. §.)

Az *i* és *ü* pedig *e*-vé változik, tehát *azi*, *apsi*, *anki*, *iki*, *veü* lesznek:

<i>azem</i> ,	<i>apsem</i> ,	<i>ankem</i>	<i>ikem</i>	<i>veem</i> ,
<i>azen</i> ,	<i>apsen</i> ,	<i>anken</i> ,	<i>iken</i> ,	<i>veen</i> ,
<i>azel</i> ,	<i>apsel</i> ,	<i>ankel</i> ,	<i>ikel</i> ,	<i>veel</i> .

Az *ür*, *ül* (el), *üm*, *um*, *üt* végü szók kiugratják az önhangzót, tehát:

<i>undir</i> méh;	<i>undrem</i> ,	<i>undren</i> ,	<i>undrel</i> ,
<i>potir</i> beszéd;	<i>potrem</i> ,	<i>potren</i> ,	<i>potrel</i> ,
<i>torim</i> isten;	<i>tormem</i> ,	<i>tormen</i> ,	<i>tormel</i> ,
<i>turum</i> ég;	<i>turmem</i> ,	<i>turmen</i> ,	<i>turmel</i> ,
<i>nubit</i> tartósság;	<i>nubtem</i> ,	<i>nubten</i> ,	<i>nubtel</i> ,
<i>ubit</i> haj;	<i>ubtem</i> ,	<i>ubten</i> ,	<i>ubtel</i> .

A' harmadik személybeli birtokos rag előtt néha *t* fordul elő, melly nyilván, a' vogul nyelvhez való hasonlagosság szerint, határozó, így: *voš* város, *vošt* a' város, tehát *voštel* a' városa. *sit hulman Irot han nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna*

ezt hallván Heródes király, elméjében megháborodék 's egész Jeruzsalem városá(-nak) népe ő vele. 2, 3. — *Pasi kulna visa luel pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vožet . . . luela šažilal* megint az ördög által vitetek ő fel magas hegyre, 's minden ő földje városait neki mutatja. 4, 8. — Illyen határozó *t* van az *aradtel* szóban is, *arattel* helyett (l. 18. §.), melly azt teszi, hogy mindnyája.

4. *levipas* étel, *levipazeu* ételünk; *azi* atya, *azieu* atyánk; *mung azieu* mí atyánk. 6, 9. — Ebben föltetszik az *i*, melly mindig kiesik.

5. *azen* atyátok, *nen azen* tí atyátok; *kut* köz, *nen kuten* tí közetek.

6. *li mul* földjök. *pojksset, li mul elta punpla manta* kérék, ő földjök-rül elmenni. 8, 34.

Ezek az alakok a' tőt az egyes számban, a' birtokos ragot a' többes számban mutatják. Az első többes számbeli rag *u* (eu); a' második és harmadik többes számbeli ragok a' megfelelő egyes számbeli ragokkal azonosak.

7. *jazing* beszéd, *jazing-la-m* beszéd-je im.

8. *nak* tag, *nak-la-n* tagjaid; *jah* nép, *jah-la-n* népeid; *lugis* barát, *lugis-la-n* barátjaid; *navirem* gyermek, *navirem-la-n* gyermekeid.

9. *mu* föld, *lu mulal* ő földjei; *evi-pog* gyermek, *lu evi-pohlal* ő gyermekei; *sopek* saru, *lu sopelal* ő sarui.

Itt a' birtok a' többes számban, a' birtokos az egyes számban állanak.

10. *lil* lélek *lil-l-au* lelkeink; *muš* betegség, *muš-l-au* betegségek; *kek* bűn, *kek-l-au* bűneink.

11. *sam* szív, *sam-l-an* szíveitek. Látjuk, hogy *e'* sor egészen azonos a' 8-dikkal.

12. *hot* ház, *hot-l-al* házaik, p. o. *hodi verlet rogor-vespa jah pojksata hotalna* így tesznek a' képmutatók imádkozó házaikban. 6, 2. — Tehát a' 12-dik sor is azonos a' 9. sorral. A' *li tšipsalal* ő gyümölcseik, példa mutatja, hogy ezek az *l*-es birtokos ragok az *a*-végű szókhoz közvetlenül, tehát *j* nélkül járulnak. A' *tšipsa* gyümölcs, szó tehát így ragoztatik:

tīpsajem,	tīpsajen,	tīpsajel,	gyümölcsöm stb.
tīpsajeu,	tīpsajen,	tīpsajel,	gyümölcsünk stb.
tīpsalam,	tīpsalan,	tīpsalal,	gyümölcseim stb.
tīpsalau,	tīpsalan,	tīpsalal,	gyümölcseink stb.

Szövegünkben kettős számbeli alakok nem fordulnak elő.

82. §. A' Reguly jegyzékében a' birtokos ragozásbul ennyit talállok:

Egyes szám.

ma kalengem,	vogulul: üm sâlim	én rénszarvasom,
nang kalengen,	» —	te rénszarvasod,
lu kelengel	» tau sâlitä	ő rénszarvasa.

Kettős szám.

min kelengmen, vogulul: men sâlimen két rénünk.

Többes szám.

mung kelengu, vogulul: mân sâliu szarvasunk.

Továbbá a' *kašü* (hoza) viszonyító birtokosai: *ma kašeem*, vogulul: *üm poaltem* én nálam; *lu kašeel*, vog.: *täu poaltü* ő nála; *mung guduv* mi köztünk.

83. §. A' déli osztjákban, Castrén szerint, a' birtokos ragozás, a' melly mellé, a' hasonlóság kitüntetésére, az éjszaki nyelvelit is tesszük, így foly:

Egyes számbeli birtok.

Déli osztják.

Birtokos:

Egyes sz. imem,	imen,	imet,	imem,	imen,	imel,
Kettős sz. imemen,	imeden,	imeden,	?	?	?
Több. sz. imeu,	imeden,	imet,	imeu,	imen,	imel.

Éjszaki osztják.

Többes számbeli birtok.

Déli osztják.

Éjszaki osztják.

Birtokos:

Egyes sz. imi-d-am, imi-d-an, imi-d-et, imi-l-am, imi-l-an, imi-l-al,

Kett. sz. imi-dedem, imi-den, imi-den, ? ? ?

Több. sz. imi-d-eu, imi-den, imi-d-et, imi-l-au, imi-l-an, imi-l-al.

Az *â* végű szók a' déliben *g*-t vetnek a' birtokos ragok elé, mint az éjszakiban *j*-t, p. o. *urmâ* gyapjus keztyű, hasonlóan foly, mint *úoga* test, az éjszakiban, így:

urmâgem, urmâgen urmâgest stb.

úogajem, úogajen úogajel stb.

A' birtokos ragok tehát azonosak az éjszaki és déli osztjában, kivéve, hogy a' déli *t* (*d*) helyett az éjszakiban *l* áll, mint: *imet* felesége, az éjszakiban *imel*; *imîdam* feleségeim, az éjszakiban *imîlam*. A' többes számu birtokot tehát az éjszakiban *l*, a' déliben *d* jelöli.

84. §. Már midőn első ízben adtam némi tudósítást az éjszaki osztják nyelvrül *) megjegyzém a' felötlő tüneményt, hogy a' magyar nyelv a' többes számbeli birtokot *ja*-val jelöli, melly látszólag azonos az egyes számbeli harmadik birtokos raggal. P. o.:

bot-om, bot-od, bot-ja,
bot-ja-im, bot-ja-id, bot-ja-i (bot-j-ok)

's hogy az osztják mind az éjszaki mind a' déli nyelvjárások azonképen teszik. P. o. az éjszaki *hot*, a' déli *hat* ház:

hot-em, hot-en, hot-el,
hot-l-am, hot-l-an, hot-l-al;
hat-em, hat-en, hat-et,
hate-d-am, hate-d-en, hate-d-et.

De úgy teszen a' vogul nyelv is. P. o. az éjszaki vogulban *sem*, a' déliben *šam* a' szem; mind a' két osztjában is *sem*.

Magyar	{ szemem,	szemed,	szeme,
	{ szemeim,	szemeid,	szemei.
Éjszaki vog.	{ semem,	semen,	semî,
	{ semanem,	semanen,	semanl.

*) Nyelvtud. Közl. VII. köt. 412. stb. 1.

Déli vogul	{	šamem,	šamen,	šamä,
	{	šamanem,	šamanen,	šamanel.
Ejszaki osztj.	{	semem,	semen,	seme/,
	{	sem/am,	sem/an,	sem/al.
Déli osztják	{	semem,	semen,	semet,
	{	semeden,	semeden,	semedet.

Akár birjuk akár nem birjuk megfejteti ezt a' szembetiünd azonosságot eme' nyelvekben: a' tény világos, 's olly nevezetes, a' millyen világos.*)

M u t a t ó n é v m á s o k.

1. *it* ez, *idi* így, a' 3-dik szám alattival: *tam-idi* úgy.

2. *si*, *sit* az. A' *si* (mikor *im* jelentésü, orosz szó, p. o. *si*, *evi undrelna vil* ím, egy leány méhében visel. 1, 23.) rendesen jelzőül áll, 's azért nem is ragoztatik, p. o. *si-horas* olyan, *si-miš* olyan,

*) Az idézett *Nyelvtudományi Közlém. VII. kötet 412. stb. lapjain* a' névszók birtokos ragjainak nagy egyezésére, szinte azonosságára, mutattam a' tárgyias igeragozás megfelelő ragjaival, 's a' 414. lapon azt mondtam: »Valamint a' tárgyias (ige-) ragozásban vagy rejtve (az m, d-ben), vagy nyíltan (a' ja és megfelelőjiben) a' tárgy jelelője okvetetlen ott van: azonképen kell a' birtokos névragozásban is előfordulnia, mivel máskülömben a' névszó nem birtokomat, hanem en magamat jelentené. *Házam* azt teszi, a' ház enyim, én a' ház birtokosa vagyok, elemben *házok*, ha úgy szólhatnánk, mint a' szamojéd vagy a' mordvin nyelv (p. o. szamojéd *sava* jó, azután: *savam*, *swan*, *sava* = jó vagyok, jó vagy, ő jó; mordvin *mazī* szép, azután: *mazian*, *maziat*, *mazī* = szép vagyok, szép vagy, ő szép stb.), azt tennék: én ház vagyok. A' birtokos névragozás tehát ez okból egyez meg a' tárgyias igeragozással, azaz, a' birtokos névragozásban is a' tárgyi jelelő fordul elő, csakis evvel fejezhetvén ki a' nyelv azt, hogy a' névszó által jelentett dolog nem subjectum, hanem objectum.«

Budenz ugyanazon évben (1869-ben) az »Ugrische Sprachstudien I.« (Nachweis und Erklärung einer ursprünglicheren Gestalt der pluralischen possessiv-affixe in den ugrischen Sprachen) nincs tekintettel a' tárgyias igeragozásra, 's egész más úton haladva, mégis hasonló eredményre jut el, arra tudniillik, hogy a' többes számbeli birtokos ragokban »ein verstärkendes accessorium als demonstrativus pronominalement« látható. A' külömbőség, a' factumra nézve, az én és az ő nézetünk közt abban áll, hogy én azt a' demonstrativ elemet az egyes számban is megtalálom (p. o. *botom*, *botod*, *botja*, meg *tudom*, *tudod*, *tudja*), ő pedig csak a' többes számban ismeri el. »Ein solches, noch dazu die Beschränkung auf Pluralbegriff enthaltendes Pronominalement muss mithin das fragliche Coaffixum der ugrischen Sprachen sein.« Pag. 42. 43.

si-mort annyi, *si vonda* addig; *si ho* az ember; *si ho si ne pilna lu samel krek vers* az az ember avval a' nővel ő szívében bünt tett. 5, 25.

sit az, magában állván, azért ragoztatik; *sidet* azok, *sidí* úgy. *tami izagat edis sit vorna* az mind előtünt (lett) a' végett. 1, 22. — *lu sit, madot olinpela jastas* ő az, a' körül szólt. 3, 2. — *sit og suda pidl* az a' fő bíró alá esik. — *ojanget side', madet lilel sagat koñaru vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények.

Osip veris sidí, hodí torim leví pardis József tön úgy, a' mint az Isten követje parancsolta. 1, 24.

3. *tam, tami, tom, tomi* az. Úgy látszik, *tam, tom* jelzőül, *tami, tomi* magában áll. De ragos alakjai nem fordúlnak elő. — *tam porana most*; *tam-idí* úgy; *tam hadl* ma; *hoj tami?* ki az? 8, 27. — *tami izagat edis sit vorna* az mind lett azért. 1, 22.

4. *tí* ez, *to* az; *tíji* ide, *togo* oda, *tolta* attul, *tolta sagat* attul fogva; *tot* az, *toda* oda, és ott. *tíji jogotsen mungeu šugadta?* ide jöttél-e minket kínozni? — *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább menvén. 9, 9. — *ulu toda si vonda* légy ott addig.

Regulynél ezeket a' mutató névmásokat találom:

ši az, *šimeš* olyan, *šidí* úgy; *šiget* azok;

tam ez, *tam kuj* vogulul *te kum* ez ember;

tom az, *tom kuj* vogulul *tä kum* az ember.

tü ez, *ta* az, *tüdü* ide (*tadu* oda?); *tam kuj tüdü ši* ez ember itt ez, vogulul *te kum tit ti*.

A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, *tena* ez, *tom, tomi* az; *temet, tomet* ezek, azok.

Kérdő és visszamutató névmások.

85. §. 1. *hoj* ki? *hojet* kik? rendszeren ragoztatik. — *hoj nün-gilana nomis mas* ki adott nektek tanácsot? 3, 7. — *i hoja jastalem* az egyiknek mondom.

i hoj egyik, *pa hoj* másik. *i hoja jastalem*: *mana, i manl, pa pa hoja jastalem*: *juva, i jogodl* egyiknek mondom: menj, 's megyen, és másiknak mondom: jöjj, 's jö. 8, 9. — *kuš hoj* akárki.

A' *hoj*-nak szerkezetei: *hoj-ot* a' ki, *hoj-at* valaki. — Az *ot-ot* másunnan ismerjük már; az *at* pedig alkalmasint az *adel*-nek töje.

A' *hojat* többese' *hojadet* valakik. *Ar ho'at* sok, *ar hojadet* sokan. *sidet* *huvat* *ar hojadet jilet* azokon sokan mennek. 7, 13.

nem hojat senki. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki nem szolgálhat két úrnak. 6, 24.

Ide tesszük a' *kaman*, *komeng*, hány? szót is.

2. *muj* mi? a' mi. *muj nünjena mung vornu ver?* mi neked miattunk a' dolgod? 8, 29. — *nem te'a ponlu Emmanuel*, *muj ull: mung panna torim* Emmanuel nevet add neki, mi annyi: mi velünk isten. 1, 23.

A' mondat végén *muj* kérdést fejez ki; *evilleta muj, ma tamí verta puslem?* hiszitek-é, én ezt tehetem? 9, 28. — *mung nünj nemenna jelli ver an jastasu muj?* mi te nevedben jövendőlcst nem mondtunk-é? 7, 22.

A' *muj*-nak szerkezetei: *muj-kem* mennyi, *mujkem*, *si-kem* mennyi, annyi; — *muj-lamba* millyen, *muj-sir* miféle, *muj-vuj* (mi állat) miféle; *muj-pa* más, vagy; *mujpa* . . . *mujpa* vagy . . . vagy.

3. *mat*, *mada* mi, melly; *madet* mellyek; *kuš mada* akárki; az ismeretes *ot* szóval: *madot* mellyik, a' melly. A' *mada*-nak végső *a*-ja, mint látjuk, úgy a' többesi képző mint az *ot* előtt, kiesik. — *kuš mada ho, si ma jazinglam kuš hul'*, *pa sidet sagat an verl, nomisla ho horaza ull, madot lu hotel emits sej ohtina* akármelly ember, ez az én beszédeimet akár hallja is, de azok szerint nem eslekszik, értelmetlen emberképen van, a' ki ő házát homokra rakta. 7, 26. — *sidí kuš hoj, madot ma si jazinglam hul'* így akárki (mindenki), a' ki az én beszédeimet hallja. 7, 24.

A' Reguly jegyzékében következő kérdő és visszamatató névmások vannak: 1) *koj* ki, vogulul *kangä*; 2) *muj* és 3) *molü* mi, vogulul *mänr*; 4) *müt*, *müti* melly.

Castrén szerint a' déli nyelvjárásokban vannak kérdők és visszamatatók: *hoj*, *hoje*, *koje* ki; *met*, *metta* melly; *medoj* (*met-hoj* helyett) melly, ki.

A' visszamatatókhoz tartoznak, úgymond: *mečir* (jobban *met-sir*) miféle, a' szurguti nyelvben *mugu-sir*; *tis-sir* ilyenféle; *tament* olyan mint az, *timent* ilyen mint ez. A' két utolsó áll *ta*, *tí* és *ment* szókbul.

Határozatlan névmások.

86. §. 1) *pa* α) más; *pa soha jum* más bőrbe jutoit = magán kívül lett.

pa-ot másik, egy más. — *kazalas pa kad i ji-pogñen* láta más két egy atyafiát*). 4, 21. — *šavišal sit i paot* megmentetik az és a' másik. 9, 17. — *paot lu untiñilta johlal elta jastas luela* egy más a' tanítványai közül monda neki. 8, 21.

pa-idi másképen, *pa-lamba* másféle, *pa-hadl* más nap, *pa-sa-gat* más szerint; *pa-sür* más, másféle.

β) meg, és. *kazalas pa jastas* jelentkezők és monda. 1, 20. — *pog tajl, pa nem luela ponlen* fija lesz, 's nevezd őt. 1, 21.

pa-si meg az, megint.

2) A' *met* mint, Castrénnél, mint láttuk, *ment*, p. o. *tament* olyan mint az, *timent* olyan mint ez. Bátran lehet tehát az osztják *met*, *ment* szót a' magyar *mint* szóval azonosítani, jóllehet a' tökéletes egyezés majdnem kétkedővé teszi az embert.

3) *aradtel* mindnyája, minde. Tője *arat*, birtokos ragja *el*, mellyet a' határozó *t* előz meg (lásd 81. §. 3). P. o. *aradtel voget* minden pénz(ek), *aradtel rudet* minden nemzetség(ek).

4) *antom* nincs, *antomet* nincsenek (*ant*, *an* nem és *om*). Regulynél *endam*; Castrénnél *endam*, *endam*. De Regulynél vannak e' szólások is:

<i>ma endamel,</i>	vogulul	<i>äm-tal</i>	=	nélkülem,
<i>lu endamel,</i>	vogulul	<i>täu-tal</i>	=	nélküle,
<i>mung endamel,</i>	vogulul	<i>man-tal</i>	=	nélkülünk.

Az *endamel*, úgy látszik, *endamli*, *endamla* helyett van.

5) *molti* sok; *i molti* egyvalami; *nem molti* semmi; *moltas* sok.

6) A' többi határozatlan névmások a' *hoj* alatt vannak felhozva, mint: *hojat* valaki. *hojadet* valakik; *nem hojat* senki, *nem hojadet* senkik.

Regulynél találok: *mättüt* valami, *ne mättüt* semmi; *ne mät* semmi; *nem kožu* senki, vogulul *nem katpä*; *äzäd* minden, *mordeng* némelly, *mordenget* némellyek. Ezek közt a' *kožu* feltetsző; *äzäd*

*) A' magyarban »egy testvér« fratres uterini, »egy atyafi« tehát fratres carnales.

idegen, tatár nyelvü-e? *moïdeng* a' *moït* mérték-nek képzőse. A' tagadó *neni* csak *m* előhangu szó előtt *ne* (így a' vogul szövegben is).

Castrén szerint határozatlanok: *hojat* valaki, *medat*, *mettat* valami, *metsirat* valamiféle, *tissirat* afféle.

Viszonyszók.

Ezen rovat alá mind azokat foglaljuk, a' mellyek akár névszók után akár igezők előtt a' helyi viszonyokat kifejezik, tehát a' szorosan vett postpositiókat és adverbiumokat.

88. §. 1) *elta* tól, ról, ből, p. o. *Matvej elta jeming ajkol jastipsa* Mátétül (való) szent hír-írás = evangeliom; *tajis imel elta nemze nejtül*; *jink elta edis* a' vízbül kijött; *turum elta potardta szi* az égrül, ég felül szóló szó. — Regulynél *eu'*, Castrénnél *ivet*, *evet* lévén a' tö, ennek csak *d'* (*eil*) felel meg, a' *ta* tehát hozzájárult rag.

elti által. Azonosnak lehet nézni az előbbivel; a' hozzájárult rag *tü* (*to*). De némi különbséget teszen Vologodszki a' kettő között, p. o. *jena at ull torim elta jastimot jelti jastata jeming iki elti* igazza hogy legyen az istentül való mondás a' szent próféta által.

Mind a' kettő a' birtokos ragokkal így van: *eltem*, *elten*, *eliet*: ez alakban tehát megszűnik a' különbség. Azért *lu eltel pernaja longiltijiset* lehet: ő általa, vagy ő tőle megkeresztelkedtek.

2) *il* vagy *jil* al, le; *i'ip*, *jilip* és *ilbi* (al-u) alsó; ragosan *ilba*, hasonlóva *illa*, *illi* alatt; *ilbija*, *jilbija* alá; *ilta*, *jilta* alatt; *ilis*, *jilis* aláfelé. P. o. *jil korija* essél le; *jil sevirla* leváogatik; *lu jilli an pits* ő alá nem esett; *hanne-hojet kuret jilbija* emberek lábai alá.

Más viszonyítókkal is egyesül, p. o. *pela*-val, tehát: *illa pela*, *ilis pela* alá felé; *sagat*-val, tehát: *jilta sagat*, például ebben: *hoda lolimta jah jilta sagat hirmán an longlet* a' hová a' zsiványek alá-ásván, nem mennek be.

Regulynél *iln*, vogulul *jaln*, és *ill* vog. *jale*, alatt és alá, fordúlnak elő. — Castrénnél *it*, *jít*, *ida*, *itta*; *jít-hot* alház, pince, *jít-vot* alszél, azaz éjszaki szél; — *jideng* alsó.

3) *irš*. E' szónak nyomát se Regulynél se Castrénnél nem találom. Vologodszkynál *irš-na* koron, kor; *näng uza pidten iršna*

a' te bőjbe fogásodkor = mikor bőjtölni akarsz. *sirš-na* = *si-irš-na* akkor, *i-sirš-na* egykor-on, ugyanakkor.

4) *olín*. Ez is homályos szó; magában nem fordul elő, hanem *pela-val* szerkesztve, *olínpela*, 's jelent: felől, miatt, p. o. *puríjat* *havírem olínpela* kérdezzesetek a' gyermek felől; *Rahil hollal lu evi-pohlal olínpela* Ráhel sir 6 gyermekei miatt, siratja 6 gyermekeit.

5) *og* fej, ebből lesz *oht*, *ohta*, *ohti* fen, fent, rajt. Viszonyító ragokkal: *ohtína* felett, rajta, fen; *ohtija* reá, felé, p. o. *si taga ohtína* a' hely felett, *šansuh ohtija* térdre. Továbbá, birtokos ragokkal: *ohtem*, *ohten*, *ohtel* rajtam, -ad, -a, a' mellyek hasonlóképen fölveszik a' viszonyító ragokat, p. o. *ohtema* reám, *ohtenna* rajtad, feletted, *ohtela* reá; *lu lu ohtela visle mung kažilau* 6 6 magára vette a' mi betegségeinket.

Castrénnél vannak: *ohta*, *ohteja* és *ogoteja* felé, reá, *ohtena* és *ogotena* fel, fent, felett, *ohtivet*, *ogoteuh* felől.

6) *ulti*; *izagat ulti* minden által, folyvást. — Alakjára és jelentésére nézve hasonló az *elti*-hez; eredetére nézve a' Kondai vogul *ujl* ad némi felvilágosítást, melly időt és okot kifejező viszonyító, p. o. *vati jomentanat ujl* a' tenger-parthoz mentekor; *aj jortet olne ujl* ivótársak léte miatt stb. (I. Kondai Vogul Nyelv. Szótára 34. l.). Az északi vogulban van: *ult*, *ujlt* által, *ultem*, *ulten*, *ujtá* általam, általad, általa.

7) *undir* has, bél, *undirna* ben; *undreng* belső.

8) *kam*, *kim* kü, ki; *kaming* külső, *kim-pelah* ki-oldal, külső, külső, *kimla* kifelé (*kimil*, *kimla*); *kimbi* külső.

Regulynél: *kamen*, vogulul *kvon* kün, *kin*, *kamm* (*kamh*), vog. *krone* ki, *kive*, *kamelta*, vog. *kvonl* kívül, kívülről.

Castrénnél: *kâm*, *kêm*, *kîm*; *kâmen*, *kêmen* kün, *kâmetta*, *kîmetta* kívül.

9) *keš*, raggal *keža*, homályos szó előttem. Vologódszki a' 6, 34-diket (melly oroszul így van: *dovolno dla každago duá svojej zabotí* = elég minden napra a' maga baja) így fordítja: *tarmal hadlundí keža lu lu muklal*. Tehát *hadlundí keš* napi tartás, napra való; *hadlundí keža* napra valóra, napra valónak. — Az orosz vek század, idő, életkor (*na veki* örökre, *vo veki* örökké) szóval lesz *vek keža* örökké, élethosszáig.

10) *kińs*, raggal *kińza* nál. Talán a' *keš*-nek változtatja. Leg-

inkább az egybevető fokozást fejezi ki, mint a' magyar *nál*, p. o. *ma kiŋza tak* én nálamnál erősebb; *oŋing vožet kiŋza aja an ullen* a' fővárosoknál kisebb nem vagy; *li kiŋza jima ulleta* azoknál jobbak vagytok.

A' *kiŋs* szót nem lehet a' magyar *köz* szóval egybevetni; mert az osztják *kut* felel meg a' magyar *köz*-nek.

11) *kut* köz; viszonyító ragokkal *kuta* közzé, *kutna* között; birtokos ragokkal: *kutem kuten kutel, kuteu* stb. közöm -öd -e, közünk stb.

p képzővel: *kutip* közép, *hadl kutip, at kutip* nap közepe (dél), éj közepe (éjfél). — Regulynél *kutn*, vogulul *kalt* = között, és *kudob* alak, van *kuip* helyett. — Castrénnél: *kut* köz, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudivet* közöl; továbbá *kuttep* közép, és ragozásai: *kutteba, kuttapna, kuttébivet*.

12) *hoš* környék, közelség; ragosan *hoža* nál, hoz, hozzá, p. o. *levem olal ma hoža hošman* egy szolgám fekszik nálam betegen; *lu hoža šužemas sotnik* ő hozzá lépe egy százados. — Castrén nem ismeri e' viszonyítót. De Reguly ismeri, *koš* alakban, mi a' vogul *poal* nál, felel meg, innen R. *košül* = *poaltü* nála. A' *hož* és *koš*-nak jelentése a' származott *hožing, košing*-bul tetszik ki, melly mellette valót jelent, Regulynél *ma košingem* ennyi, mint a' vogul *äm poagomt*, azaz, én nálam, én mellettem. Ez a' *hož, koš* a' 11—19 számnevek alkotását is eszközli, p. o. *i hoš jang*, R. *i goš jong* = egyhez tíz; *kad hoš jang*, R. *kat koš jong* kettőhöz tíz. Ez az utóbbi szerkezet azt mutatja, hogy a' *hoš, koš* főnévül, a' *kad, kat* pedig melléknévül áll, ha e' mellől az *n*-nek elesését nem gondoljuk (*kadn (katn) hoš (koš) jang*).

13) *hol* le, el, mint: *hol parkatat* rázzatok le. Származéka *holis* elfelé, el, mint: *holis senkta* elverni. Ragosa *holša* elé, valahová. — Regulynél *kol*, mellyet talán nem helyesen magyaráz a' vogul *kotal* = hová felé, szóval, mert neki a' vogul *kot* felel meg. Castrén nem ismeri. A' vogulban, mint mondtam, *ket* a' megfelelője.

14) *hu* hosszú, messze; ragosai: *hua, huva* messzire, el, mint: *huva kidta* elküldeni, eltávoztatni; *huna* távol, messze; *hulta* messzirül. — Regulynél *kuu* (hosszú *ú*-val) = *hu*. Ezt és ragosait így magyarázza meg a' vogul szókkal, a' mellyek mellé a' Vologodszki és Castrén szavait is tesszük, így:

<i>Reguly.</i>	<i>vogul.</i>	<i>Volog.</i>	<i>Castrén.</i>
kuu,	kosä,	hu,	hou, kouh,
kuui,	kosäi,	hua, huva,	hova,
kuun,	kosän,	huna,	hovan,
kuultä,	kosänl,	hulta,	hovatta.

A' Kondai vogul *koč'i* csak változtatja az éjszakai vogul *kosä*-nek. — A' magyar *hosszú*, *hosszú* közelebb áll a' vogul *kosä*, *koč'i*-hez: a' finn *kauk-a* ellemben az osztják *kuu*, *hou*, *kouh*, *hu*-hoz áll közelebb.

15) *jel* el, távol, elő; ragosai: *jelli* (*jella*) előre, továbbra, *jelna* előtt, előre; képzőse (*elip*) *jelbi* elő, 's ennek ismét ragosai: *jelbija* elé, *jelbina* előtt. — Castrénnél *it* felel meg a' *jel*, (*el*)-nek; *itpi* = *jelbi*, *itpea*, *itpija* = *jelbija*, *itpena* = *jelbina*, *itpivet* elől. Regulynél *altagan* van a' vogul *elä*, *poagt* szókkal megmagyarázva. *Al* volna tehát = *el*, *jel*, *Castr. it*; *altagan* pedig az *al*-nak *t* (*alt* = vogul *et* = előtt) ragosa, me'lyhez ismét a' hová kérdésre felelő *g*, 's a' hol kérdésre felelő *n* járultak; egyébiránt *ἄπαξ λεγόμενον* gyanánt vehető csak.

16) *jezult* előtt, *jezalta* elébe. Regulynél *izältü*, következő vogul magyarázattal: *im to iem lil* = én ellenemben, én előttem. Az evangéliumban: *sidi vera*, *hoč'i kultsen toim j zalt* úgy tégy, a' mint megesküdtél isten előtt. — *mur edis Isus jezalta a' nép* kimene Jézus elé. — A' tö *ježa*, *izü*. — Castrén nem ismeri.

17) *ježu* közép, mint *hudl ježi* nap közepe, dél, *at ježu* éj közepe, éjfél. — Castrénnél *ječe* közép, *j čega* közzé, *j čen* között *ječegeuh* közül.

18) *jo* meg vissza; ragosai: *jon* hátul, megett, utó; *jogo* vissza, meg, minek új ragosai *jogos* és *jogot* vissza, utó; *jolta* utól. — Regulynél: *jolu* vogulul *jun*, *jogo* vog. *ju*, *jolta* vog. *jujl*. — Castrénnél *joh* = *jogo*.

19) *ju* az előbbinek mása; képzőse *jup* utó, *jubem*, *juben*, *jubel* utánam, utánad, utána. Továbbá *jubina* után.

20) *jukan* osztály, rész; *jukana* gyanánt, ért, mint: *nen mu sot jukana ulleta tik a' föld sava* gyanánt vagytok; — *si jukana* azért; — *sem sem jukana*, *penk penk jukana* szem szemért, fog, fogért.

21) *lak* kerék, kör, gyűrű, golyó; ebbül *lakka* körül, széllyel, p. o. *sä mans mu lakka* hír ment a' földön széllyel. — Vogulban *lahu*, *lahoe* széllyel, köroskörül.

22) *lat* idő, kor; *latna* koron, mint: *tolta sagat jelsik pitmal latna kazalas* onnan tovább mente-koron láta. — A' Kondai vogulban gyakran előfordúl, p. o. *ton lat* akkor, *aku lat* egykor, *ton latnel* attul fogva, azon kortul fogva stb.

23) *lap* be; *lap verta* betenni, *lap tugorta* bezáródni, beformni, — Vogulban *lep* fedél, *lepil* lepel, fedél.

24) *lep* közel, hozzá, mint: *lu hoza lep jogotset* ő hozzá közel jövének, hozzá közelítének. Ragosa *lepna* közelben. — A' vogulban: *läpät* közelben, *läpäni* közelbe, *läpäni* közelről.

25) *lip*, *libi* edény, bél; ragosai: *libija* belé, *libina* benn, *libi elta* belől. — Regulynél a' joln-nal van szerkesztve, így: *joln libinü*, vogulul *keurt* benn, és *keurn* belé; *libelt* vogulul *keurl* belől. — Castrénnél *tibe*, *tigbi* bel, belső, *tibeja* belé, *tibena* benn, *tibivet* belől.

26) *lal'* ellen. Ámbár Vologodszkinál csak tárgynév gyanánt, *ellenség* és *had* jelentésében, fordul elé, mégis ide teszem, mint a' magyar *ellen* szónak megfelelőjét, mert a' vogulban viszonyító, a' mellynek ragosai a' Kondai vogulban *lulh* ellenébe, *lält* ellent. Az éjszaki vogulban is *lält* ellent, lásd itt a' 16) alatt a' *jezalt* viszonyítót is.

27) *nog*, *noh* fel; *noh kilis* felkelé. A' *nog*-nak ragosa *nogis* fölfelé, és képzőse *nogil* fel-valóság, mellynek ragosa *nohla* felé, vagy *nohla pela* felfelé. — Regulynél van *nogoš pele*, mellyet a' vogul *nongül* = felfelé, szóval magyaráz. Ez a' *nogoš* = *nogis*. — Castrénnél *noh*, *nok* fel; a' Kondai vogulban *noh* és *noh*, az éjszaki vogulban *nong* és *nonga*.

Ezen viszonyító töje *no*, úgy hogy ennek ragosa a' *noh*, *nog*, *nok*, *nong*, *nongo*, *noh*, 's azért tulajdonképen *felé* jelentésü.

28) *nom*, *num* fel; *nomi*, *numi* felső, *nomen*, *numin* fenn, *nomilta*, *numilta* felől, felőlről; *nombi* és *numbi* felső, 's ennek ragosai: *nombija*, *numbija* felé, felsőbbé, *nombina*, *numbina* felett.

Látjuk, hogy a' 27) 28) alatti viszonyító tulajdonképen egy, *no*, *nu* töjü. — Regulynél van: *nomen* vogulul *numen* fent, *nomeltü* vogulul *numel* felől. Castrénnél is *num*, *nom* fel, *numen*, *nomen* fenn.

29) *nim* al, *nim vot* al szél, azaz éjszaki szél (mint *num vot* felszél, azaz déli szél, lásd Bevezetés 10. lapj.). A' *nim*-nek ragosa *nimis* alá felé.

Regulynél tanulságos a' *nih*, mit vogulul *nalme* = alá, le,

magyaráz, 's ennek ragosa *nikiš*, *nikeš* vogulul *langäl'* = lefelé. Ebből látjuk, hogy a' *nikiš* megfelel a' *nogoš*-nak, hogy tehát a' *nim*-nek töje is *nü*, mint a' *nom*, *num*-é csak *no*, *nu*. — Castrénnél nincs meg a' *nim*.

30) *sagat*, *sajit* szerint, ért, kor, p. o. *pora sagat* az idő szerint, *hodi sagat* miként; *i aj sel voh sagat* egy kis ezüst pénzért; *kad semla, lu jubina jitel sagat uwiset* két vak, ő utána jöttekor kiálta. Összeszerkeződik más viszonyítókkal is, mint: *jolta sagat* után, *tolta sagat* onnan, *jilta sagat* alatt, alá. — Regulynél nem találok; de Castrénnél van: *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

31) *siri* el, előbb; *sirija* előre, p. o. *siri imaša si ho panna* előbb békülj meg azon emberrel; *sirija edta* előre kimenni, meg-elözni. Regulynél nem találok; Castrénnél van: *sira*, *sire* előbb.

32) *tombi*. Ez a' *tom*, az-nak származéka, mellynek ragosai *tombija* azzá, arra, meg *tombina* azon kívül. A' *tombi* felveszi a' birtokos ragokat: *tombem*, *tomben*, *tombel* kívülem, kívüled, kívüle.

33) *panna* vel. Ez ragos szó, töje *pan*; több ragosát nem ismerem. Használata ebből tetszik ki: *mung panna torim* mí velünk isten; *panna al vijat* vel(etek) ne vigyetek. — Se Regulynél, se Castrénnél nem fordul elő.

34) *pad* fenék (vogulul *pät*), ragosa *pada* ért, végett; *sit pada* azért. — Castrénnél is *pete*, *pele* fenék: azután *pede*, *peda*, *pedan*, *pedait* miatt, ért.

35) *pel* fél, oldal; ragosa *pela* felé, túl, p. o. *manset li ivel pela* menének ő országok felé. — Származéka *pelak*, *pelik* fél, oldal, 's ennek ragosa *pelka* = felé, is viszonyító. — Regulynél a' *pelak* megfelelője *pelek*, mutató névmással van szerkezve, így: *täm beleg*, vogulul *ti päil* e' fél, ezért; *tum beleg*, vogulul *ta päil* a' fél, azért. Meg van nála ragosa is: *pelkiš*, ebben *ut pelkiš*, mit vogulul így magyaráz: *pugi poalt* hátra felé. — Castrénnél *tom pëlga* a' felé, *tom pëlgena* a' félén, a' másik oldalon, *tom pelegivet* a' felől, a' másik oldalrul. Így *tem pëlga*, *tem pëlgena*, *tem pelegivet* e' felé, ez oldalra, e' félén, ez oldalon, e' felől, ez oldalrul.

36) *pil* fél, társ (a' 35. alatti *pel* = fél, oldal), azért *pil ho* feles, társ. Ragosa: *pilna* vel; *lu pilna* ő vele. — A' Castrénnél levő *pi*, *pe*, ezekben: *itpeja*, *itpena* stb. nem ennek a' *pil*-nek, hanem az előbbinek, a' *pel*-nek, csonkája, ezt tehát ki kell javítani

a' szótárban. — A' *pil*-nek képzőse *piling* feles, társ; ennek ragosa *pilinga* együtt.

37) *pulang* kor. Tője homályos; a' *pulang*-nak jelentése világos, p. o. *si pulang* akkor, *juš ohtina ulten pulang* úton létedkor. A' *pulang jošna* = maga kezével, más jelentését is sejteti velünk. Reguly és Castrén nem hozzák fel.

38) *pungil* oldal; ragosa: *pungla* oldalra, félre. — Castrénnél a' megfelelő *pungat* = oldálnak, több ragosa van: *pungada* mellé *pungatna* mellett, *pungadivet* mellől.

39) *van* rövid, közel; ragosai: *vana* közelre, *vanna* és *vanasna* közelben, *vanilta* közelelül. — Regulynél: *vannä*, vogulul *läpät* közel, közelben; *vanne*, vogulul *lyäpäñ* közelre; *vaultä*, vog. *läpäñl* közelelül. — Castrénnél: *vana*, *vanen* vagy *vanna*, *vanetta*.

40) *vol* alj, alap, hely; ragosa *vola* helyett, mint: *hana ull lu azel vola* királyul van ő atyja helyett.

41) *vond*, ragosa: *vonda* -ig, p. o. *Avram elta Tavíd vonda* Ábrahámtul Dávidig. — Castrénnél *unda*.

42) *vor* (ér?), *vorna* ért, végett; *si vorna* azért, *muj vorna* miért. A' *vor* a' birtokos ragokat veszi föl: *vorem*, *voren*, *vorel*, 's ez alakok ismét viszonyító raggal lehetnek, így: *voremna* érettem, p. o. *li vorelna turum nubit ull* érettök van a' mennyország.

43) *moš* vég, ragosa *moža* -ig, *muj moža* meddig, míg.

44) *muhtü* által, keresztül, mellette el, p. o. *juš muhtü manta* az úton által menni. *i muhtü* egyáltalában, egyfolytában. — Regulynél *mohti* e' vogul magyarázattal: *tare* = keresztül, által. — Castrénnél: *mohta*, *mogda*, *mugda* által. A' tő nyilván *moht*, *muht*.

45) *mugolta* körül; *mugoltoği* körül, ragosa: *mugoltoği* kö-
rüle. Tője *mugol* bizonyosan kereket, kört jelent; lehet, hogy egy a' *mungil*, Castrénnél *mungol* csomó, szóval.

Ezekén kívül vannak még Regulynél:

a) *al* fel, vogulul *äl*, ragosa *ališ*, vogulul *älal* felfelé.

alm, az *al*-nak *m* képzőse (mint 28. *no*, *nu* 's 29. *ni* ugyanevvel a' képzővel: *nom*, *num*, *nim*). Ragosa *almiš*, vogulul *älü* = felfelé.

β) *elte*, vogulul *tärmel* rajta. Ha így nem volna magyarázva, egynek tarthatnók az 1. alatti *eltü*-vel.

γ) *ut* fel, part; *ut pelkiš* vogulul *puj poalt* part felé. Ragosa

uti vogulul *pa*, *vättih* felé, partra. Ez *a'* szó Castrénnél is van: *úttá* »über, gerade gegenüber.«

δ) *nam*, mintegy változatja *a'* *nim*-nek. Van két ragosa: *namen* (*nimen*) vogulul *nalmel* lent, alant, 's *nameltü* (*nimelta*) vogulul *nalvel* alól, letrül.

ε) *sossel belü* vogulul *hani poal* jobb oldal (khani oldal).

ζ) *ve sel belü* vogulul *kuillem poal* bal oldal. — *A'* *sossel*, *vesse!* még homályosak; nem merem *a'* *šanš* vagy *šaš* = hát, meg *a'* *venž*, *venš* vagy *veš* = kép szókra magyarázni, pedig nagyon ezekre mutatnak.

89. §. Az előszámlált viszonyzóok némelye igehatározóul vagy adverbiumul is szolgál, például:

il, jil le; *jil korija* essél le; *jil sevirta* levágatik; *lu jilli an pits* ő alá nem esett; —

kim ki; *kim kivim us* ki volt küldve; —

hos közelség; *hoža šužemas sot-ik* hozzá lépe *a'* százados; — *hol* le; *hol vovgta* levágni; —

jel el, előre; *Isus još jel me šimna lu hoža hanimtas* Jézus *a'* kezét előre (ki) nyújtván ő hozzá ért; —

jogo, jogoš mege, vissza; *jolta* utól, p. o. *nen hoža jogo kertšal ti* hozzátok visszatér: *jogoš kerlata* visszafordulni; *jolta noğolta* utólélni stb.

lap be; *lap tuğorta* bezáródni, összeforogni.

no, noh fel, felé; *noh kilis* felkelt stb. stb.

Igehatározók.

90. §. Az igehatározók vagy eredetiek, vagy származottak.

91. §. Az eredeti igehatározók: *izü* bizony, *in* most, *top* alig, *mei* mint, — azután *a'* tagadó, mint: *an* nem, p. o. *hanneho i hanü leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él; — *an-mota* nem adni, *an-pardta* nem parancsolni, azaz tiltani stb. — *an-ke* hanem.

anta nem, nemis, se. Minthogy *a'* vogulban *at* nem, tehát *ant* lehet az *an* nak teljes alakja, mit Reguly igazol, kinél *end* = *an*, *ant*.

al ne, mindenkor az imperativust követeli, mint: *al hurija vüta Maria nüg men* ne felej venni Máriát, te feleségedet; — *al*

nšla ne tudassék; — *volla al hulta, anta turumna, anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre.

Jegyzet. Az osztiák *nem* (melly azonos a' magyar *nem*-mel) nem látszik igehatározónak, mert névszókat előz meg, azokat tagadókká tevén, mint: *nem urna* semmi módon; *nem hojat* senki; *nem tagana* sehol stb. Ez a' *nem* talán benne van az *antom*, nincs, szóban is; vogulul *atim*, Castrénnél *endam, endem*.

Eredeti igehatározók még a' tulajdonságnevek is, a' mikor igehatározókul állanak.

92. §. A' származott igehatározók lesznek :

1) tulajdonságnevek bül, még pedig

a) a' szokott *a* és *na* ragok által, minélfogva minden tulajdonságnév adverbiummá lesz, p. o. *edir* derült, *edira* derületen; *parpäng* kemény, *parpänga* keményen; *piling* feles, társ, *pilinga* együtt; *alíng* reg, *alínga* reggel; *nomsíng* okos, *nomsínga* okosan; *mustü* kedves, *mustija* kedvesen. Lásd a' 67. §. a' 82. Japón. — Ide tartoznak: *jega* együtt, *jena* igen, igazán, amen.

ogor magas, *ogorna* magasan; *kur* láb, *kurna* (láb) gyalog; *hizim* hagyott, *hizimna* utoljára; *ver* tett, *verna* valóban, igazán; *ur* mód, *ar ur* sok mód, *ar urna* sokféleképen. Látjuk a' néhány felhozott példából is, hogy a' szokott *a*, *na* ragok által nemesak tulajdonság- hanem tárgy-nevek is igehatározókká lesznek.

b) Szokatlan ragok által, millyenek :

n, mint *roman* mindjárt, *šitaman* csendesen.

s, mint: *admas* rosszúl, *adim* rossz; *jimas* jól, *jim* jó; *moltas* sokan, bőven, *moltü* sok; *haras* gyéren, *har* gyér. — Azt lehetne gondolnunk, hogy az *s* az *a* raghoz járul, tehát ennek jelentését mintegy ismétli, így: *adim* rossz, *adma* rosszúl 's *admas* rosszúl.

š, mint: *šilaš* hallgatva (*šü* hang, *šü-la* hangtalan); *sumpaš* haszontalanúl, *sumpa* ostoba; *nužas* szegényül, *nuža* (or.) szűkség. *st*, mint: *nuž ist* szegényül, *jegast* együtt.

2) névmások bül, különösen mutató, kérdő névmások bül, mint: *idü* így, *tam-idü* úgy; *selta* onnan, *sega* azután; *tam hadl* ma, *mogadl*, *magadl* tegnapi, *holajt* holnap.

3) viszonyszók bül, mint: *jilta* sagat alá, p. o. *jilta sagat* hírman aláásni; *siršna* akkor, p. o. *siršna* Ordan jogan lakka *ulta mur izagat edliset lu hoža* akkor a' Jordan folyó körül élő nép

mind kimenének ő hozzá; *izagat ultina* folyvást; *lep közel, lep jogsotset* közelítenek stb. stb.

A' Reguly jegyzékébül: *kundi* vogulul *kuh* midőn, *ittem* vog. *ah* most, *sagü* vog. *tüjäh* azután, Vologodszkinál *sega*; *jögog* vog. *johl* azután; *püšnü* vog. *konül* mikor; *tam katl* vog. *te katel* ma; *khalent* vog. *kolit* holnap; *pa katl* vog. *mot katel* más nap; *kolnüt katl* vog. *kormit katel* harmad nap; *aleng* vog. *alpel* reggel; *mundi* vog. *mont* most; *koti* vog. *kumle* hogyan; *koti sagait* vog. *kummos* miszerint; *ibai (i-paji)* vog. *ükjot* együtt; *jagü* vog. *ükvät* együtt; *adel* vog. *janes* maga; *end* vog. *üt* nem, *tamiti* vog. *te kajtl* így, e' módon.

Castrénnél vannak: *hoda* hová, *hodan* hol, *hote*, *kotl* honnan; *tege* ide, *tette*, *tet* itt, *tet sagat* innen; *togot* oda, *totta* ott, *tol* onnan; *noh* felfelé; *nümen* fen, *nümat* felöl; *itn* lent; *avasta* alulról; *pira* vissza, *megé*, *pirna* megett, *pir'vet* megöl; *itpeja* előtt; *hova* messzire, *hovan* messze, *hovattu* messzöl; *vana* közel hozzá, *vanen*, *vanna* ott közel, *vanetta* közéről; *kim*, *kêm*, *kâmen*, *kêmen*, *kâmetta* kivé, *kin*, *kivöl*; *joh*, *jodan* haza, *hon*, *mohta* igenest, *megde* mellett;

hun mikor, *tutna* akkor, *in* most, *sira* előbb, *hou*, *hovat* hosszsan, *togan* mindég, *mettatna* valamikor stb.

M o n d a t - k ö t ő k.

93. §. *at* hogy, p. o. *jena at ull* igaz hogy legyen; *kuš* akár, *kuš hun* akármikor, *kuš hoj* akárki; *no* de (orosz); *sar* de, *sar jogodlet hadlet* de jönnek napok; *pa* és, *meg*, *pasi* megint; *mola* vagy; *ke* ha, a' szóhoz és mondathoz simul.

94. §. Felkiáltók. *ja*, vogulul *jaga*, *jaga üü* oh, oh te

Második osztály.

Az igeszó.

95. §. Az igeszó tárgyalását is az igetők bővebb felhozásával kezdjük meg. Minden igető úgy tűnik elő. ha elkülönítjük a ta végzetet, melly a' névi módot, az infinitivust és a' participium

praesens-t jelöli. Az igeszó vagy eredeti vagy származott lévén, előbb az eredeti igetöket, még pedig hangtesteik szerint osztályozva, soroljuk elő.

Magánhangzós egytagu igetők.

96. §. *ma-ta* adni, *û-ta* tudni, látni; *û-ta* és *vî-ta* kiáltani (uvîs kiáltott); *ji-ta* jönni, lenni (fieri), ellemben *ul-ta* lenni (esse); *ja-ta* inni; *le-ta* és *li-ta* enni; *ni-ta* nézni; *tî-ta* születni; *tû-ta* hozni; *vî-ta* vinni; *ma-ta* adni; *ha-ta*, *hî-ta* maradni; *hvj-ta* veszni; *hoj-ta* feküdni; *lij-ta* rothadni; *taj-ta* bírni, tartani.

A' *ja-ta*, inni, tö szokatlan, helyette *jas-ta* és *jans-ta* jár, de ezek már képzős alakok. — Ezek a' szók hangtesteikre nézve a' magyar *ev*, *iv*, *hiv*, *lev*, *tev*, *vev*, *viv* (eszik, iszik, hiszen, leszen, teszen, veszen, viszen) igetökhöz hasonlítanak, azonkívül némelye a' magánhangzót is elváltoztatja, p. o. *ji-ta* lenni- és jönni-bül lesz *juva* légy, jöjj; *juvat* legyetek, jöjjetek; *jum* lett, léve, jött; *jûpsa* lét, levés, jövés; a' *le-ta*, *li-ta* enni-nek származott igéji: *lavîl-ta* étetni, *lavema-ta* valamit enni, kezdeni enni; a' *ma-ta* adni-bul lesz: *mija* adj, *mijat* adjatok; *mijipsa* vagy *mîpsa* adás, adomány; *mijîs* adatik stb. pedig a' praesensben *ma-l-en*, *ma-l-en*, *ma-l* adok, adsz, ad. — A' Kondai Vogulban hasonló tüneményt mutatatkak ezek a' legegyszerűbb igetők. (Nyelvt. Közlem. IX. köt. 61. lap.)

97. §. Mássalhangzós egytagu igetők.

1) *l-es*, *n-es* és *r-es* igetők:

al-ta hordani, emelni; *al-ta* mutatni, tanítani; *ol-ta* fekünni; *ul-ta* és *vul-ta* lenni (esse); *kîl-ta* kelni; *hol-ta* és *hul-ta* hallani; *hol-ta* halni; *hol-ta* folyani; *hul-ta* hálóval fogni; *jul-ta* és *joul-ta* vetni; *lel-ta* szállani, reászállani; *lol-ta*, *lo^l-ta* állani; *lol-ta* méltó lenni; *ne^l-ta* nyelni; *tul-ta* húzni, színi; *pal-ta* félni; *pejl-ta* fürdeni; *pól-ta* fúni; *vel-ta* ölni; *vol-ta* élni; *on^l-ta* és *unl-ta* szokni; *kadl-ta* fogni, kezelni; *şujl-ta* terhelni; *kasl-ta* vinni; *pon-ta* tenni; *man-ta* menni; *kir-ta* béfogni; *hîr-ta* ásni; *ner-ta* kenni, festeni; *sor-ta* száradni; *mar-ta* merni, merülni.

2) *k, h, g torokhangos igetők:*

Ezeknek *g*-je mássalhangzók előtt *h*-vá lesz. A' torokhangokat sokszor *n* előzi meg.

lak-ta pökni; *lak*-ta folyni; *poj**k*-ta kérni; *sen**k*-ta ütni; *vank*-ta mászni; *noh*-ta sántítani, *nogil* sántit; *rah*-ta érni, kelleni, *ragil* kell, ismeretes; *tah*-ta vetni, *tagil* vet; *voh*-ta híni, *vogil* hi; *honh*-ta, *hunh*-ta hágni; *janh*-ta menni, útni; *lonh*-ta bemenni; *lonh*-ta hasadni; *vonh*-ta vágni; *munh*-ta zsúrolni. Tegyük ide *izik*-ta, vagy *isk*-ta dicsérni.

3) *t végű tők:*

Ezeknek utóhangu *t*-je némely mássalhangzó előtt *d*-vé lágyul.

ed-ta kimenni, *etim* kimenve; *kid*-ta küldeni, *kitim* küldve; *jud*-ta vetni, *jutim* vetve; *jond*-ta, *ind*-ta varrni; *jond*-ta játszani; *lid*-ta akarni, *litim* akarva; *lod*-ta és *lud*-ta venni (emere), *lotim*, *lutim* véve; *nod*-ta segíteni, *notim* segítve; *rüd*-ta, *rüd*-ta keverni, fecsegni, *rütim*, *ritim* fecsegve; *pid*-ta esni, *pitim* esve; *pod*-ta fázni, *potim* fázva; *med*-ta fáradni, *metim* fáradva. .

4) *s, š, š végű tők:*

unš-ta, *uš*-ta általmenni; *is*-ta szítálni; *los*-ta állani; *pus*-ta fúni; *mos*-ta és *mus*-ta kelleni, szeretni; *uš*-ta ismerni; *kaš*-ta, *kaš*-ta tudni, keresni; *kaš* ta látni; *hanš*-ta írni, tarkázni; *hoš*-ta lázas lenni; *hoš*-ta érteni, tudni; *huš*-ta kísértetni; *uš*-ta veszni; *uš*-ta és *unš*-ta általmenni; *šuš*-ta lépni; *loš*-ta érni, méltó lenni; *puš*-ta megérni (reifen); *ponš*-ta u. a.

5) *p, m-es tők:*

šep-ta szopni; *tap*-ta tévedni; *nom*-ta gondolni, emlékezni; *šum*-ta savanyú lenni.

98. §. Magánhangzós kéttagu igetők.

1) *a véges tők:*

alla-ta fűteni; *eh**a*-ta függni; *hoj**la*-ta érkezni, megszállani; *hola*-ta, *holi*-ta, *hol*-ta folyni; *honda*-ta futni; *hurla*-ta oltódni;

longa-ta kívánni; *lezala*-ta illeni, érni; *lola*-ta olvadni; *senkla*-ta serdülni; *tagirla*-ta felakadni; *pála*-ta dagadni; *purla*-ta repülni; *menla*-ta hajlani, menyülni.

2) *i* véges igetők:

inzi-ta kérdeni; *isnü*-ta tudni; *korji*-ta esni; *holi*-ta, *holla* folyani; *hurji*-ta félni; *nerji*-ta bánni vele, vesződni; *nszi*-ta kenni; *holji*-ta nyalni; *nuhli*-ta és *ngol*-ta üldözni; *seri*-ta égni; *šaviji*-ta őrizni; *šaži*-ta mutatni; *rahni*-ta és *rakñ*-ta ébredni; *rañi*-ta hengerleni; *torji*-ta rázódni; *tuhri*-ta és *tugor*-ta záródni; *peñti*-ta fázni; *pürji*-ta és *purji*-ta kérdezni; *pohni*-ta és *pogon*-ta fakadni; *puvili*-ta és *pála*-ta dagadni, felfúni; *volji*-ta fényleni; *malji*-ta tapasztalni; *maži*-ta tépni; *mori*-ta törni, török.

Látjuk, hogy néha az *a* már *ž*-vé gyengül, mint: *hola*-ta és *holi*-ta sőt *hol*-ta folyani; *pála*-ta és *puvili*-ta dagadni.

99. §. Másalhangzós kéttagu igetők.

1) *t* végű tők:

amid-ta örülni; *agid*-ta és *igid*-ta akadni; *kajid*-ta megtérni, bánni; *jogod*-ta jutni; *selid*-ta vetni; *pajid*-ta vetni; *maird*-ta és *mird*-ta igyekezni. — Orosz szók: *lužid*-ta szolgálni; *mučid*-ta kínozni.

2) *l*-es, *r*-es, *n*-es kéttagu igetők:

ogil-ta leszállani; *hogol*-ta és *hugol*-ta futni; *lavil*-ta őrzni; *lovil*-ta evezni; *lugol*-ta rágni; *ngol*-ta és *nogol*-ta hajtani; *pajil*-ta kovácsolni; *pugol*-ta és *pogol*-ta törni, taposni; *vogol*-ta leszállani; *navir*-ta ugranni; *nogor*-ta és *nohr*-ta gyalúlni; *sevir*-ta vágni; *tugor*-ta és *tuhri*-ta záródni, betenni; *padir*-ta nyomni; *pevir*-ta és *peir*-ta hibát követni el; *mair*-ta és *mair*-ta igyekezni; *sogon*-ta szünni; *šakin*-ta füladni; *rakñ*-ta ébredni; *rogin*-ta szakadni, rogyani; *pakñ*-ta ijedni; *pogon*-ta, *pohni*-ta pukkadni.

3) *m*-es kéttagu igetők:

likim-ta történni; *hogom*-ta futni; *ngum*-ta felelni; *sevim*-ta csudálkozni; *tugom*-ta, *togom*-ta és *tuhma*-ta harapni; *porim*-ta lépni; *menim*-ta elszakadni.

Származott igék.

100. §. Ezek származnak névszóktul és más igéktül ;

101. §. I. Névszóktul származó igék.

Némelly névszó egyszersmind igető is. Ezek szorosán véve nem származott igék, mert a' névszó igésítő képző nélkül is igető lehetvén, az tehát eredeti gyanánt vehető. De itt soroljuk elő :

û zaj, *û*-ta kiáltani ;

us ész, *us*-ta észrevenni, ismerni ;

orkas (*orkazing* gögös), *orkas*-ta gögös lenni ;

hos hugy, *hos*-ta hugyni, hugyozni ;

hor kéreg, *hor*-ta hámlani, hántani ;

jerim szük, *jerim*-ta szűkülni ;

ler, *lir* nyilvános, *ler*-ta, *lir*-ta nyilvános, ismeretes lenni ;

nomis elme, *nomis*-ta gondolni ;

nah nevetés, *nah*-ta nevetni ;

nar kopasz, *nar*-ta kopaszodni ;

sas érzés, *sas*-ta éreződni, hallatszani ;

sevi fonadék, *sevi*-ta szőni ;

sogon vég, *sogon*-ta végződni ;

pel fulánk, *pel*-ta szűrni ;

potar beszéd, *potar*-ta beszélni ;

ver vett, *ver*-ta tenni ;

mondal, *mondil* batyú, csomó, *mondil*-ta csomózni, csomagolni ;

mosti, *musti* kedves, *mosta*-ta, *musta*-ta kedves lenni.

102. §. Többnyire azomban igésítő képző járul a' névszóhoz, és úgy származik attul az ige. Ilyen igésítő képző :

1) *t*, hangtani okbul *d*, p. o. :

ajm enyv, *ajm*-d, *ajm*-d enyvez ;

amdip öröm, *amdip*-t örvendeztet ;

antip öv, *antip*-t övez ;

antas segítség, *antas*-t segít ;

kazi betegség, *kazid*-ta fájni ;

hani titok, *hanad*-ta titkolni ;

hul korom, *hulī-d* kormoz ;
jazing beszéd, *jasta-ta* beszélteni ;
justam jutalom, *justa-ta* jutalmazni ;
jukan osztály, rész, *jukand-ta* osztályba nyerni ;
lunk szög, *lunk-t* szögez ;
nem név, *nemī-d* nevez ;
nor híd, *nor-d* hídaz ;
nur harag, *nur-d* boszúl ;
ňul eskü, *ňul-t* esküszik ;
ňulim seb, *ňulim-d* sebez ;
šur vonal, árok, *sur-d* vonalaz, barázdál ;
šok, *šuk* baj, *šoga-d* tűr ;
pil fél, társ, *pil-d* felez, társul ;
pos jegy, *pos-t* jegyez ;
por fűrű, *porī-d* fűr ;
potar beszéd, *potar-d* beszél ;
mera mérő, *merī-d*, *merai-d* mér ;
moš vélemény, *moš-t* levél ;

mugol, *munġil* gömbölyű, *mugol-d* környekez, gömbölyít.

Ide látszanak tartozni olyanok is, a' mellyek tő-névszója nem egészen világos, mint : *ind* és *jond* varr ; *old* ött, forraszt, *jega oldta* összeforrasztani ; *ord* oszt ; *jolt* foltoz ; *lunt* és *lungit* számol és olvas ; *lalt* lehel ; *sert* bűvöl ; *part* parancsol ; *pelt* vált ; *vant* lát ; *mult* esküszik, lásd *ňult*.

Ide számíthatók olyanok is, mellyek igéje nem a' kész névszótul, hanem annak tőjétől származik, mint *lank-ta* fedni, nem a *langil* (tető) szótól, hanem a' *lañ* vagy *lang* tőjétől származik. Ide tartozó példák a' felhozottakbul :

jazing szó, *jas*, tehát *jas-t* szól,
justam jutalom, *just*, tehát *jus-t* jutalmaz.

Ezen *t*, *d* képző néha maga elé, néha maga után vet segédhangzót. Így *hulīd-ta* kormozni, *nemīd-ta* nevezni, *šogad-ta* tűrni, *porīd-ta* fűrni, *merai-d-ta* mérni, igékben a' segédhangzó a' képző előtt áll : ellemben *mošta-ta* vélni, *lunkta-ta* szögezni, *justa-ta* jutalmazni, *jasta-ta* szólni, *antipta-ta* övezni igékben utána következik. Azt is jó észrevenni, hogy eme' *t*, *d* képző a' magyar *z* képzőnek felel meg illyetén származékokban ; így *nemīd* = nevez.

2) *l* igesítő képző, mely az előbbivel hasonló, bár sokszor benható jelentésü.

evi hit, *evi-l* hiszen,
ink víz, *ink-l* vízzel ömlik,
im jó, *ima-l* gyógyúl,
oling első, *oling-l* első lenni,
joura görbe, *joura-l* görbül,
jout, *jogot* ij, *jout-l* lö, *ijaz*,
lil lékek, *lilil-ta* háborodni (lillas háborodott),
nulim seb, *nulm-l* sebez,
sajk ébredt, *józan*, *sajka-l* ébred,
sol só, *solal* sóz,
pajil sima, *pajlal* simúl,
pang gombolyag, *pangil* gombolyít,
puzing füst, *pusingil* füstöl,
velpas fegyver, *velpasl* vadászik,
vosrem epe, *vosreml* keserüvé lesz,
mort mérték, *mortal* mér,
mit bér, *midal* bérel,
moj vendég, *mojl* vendégül van,
ar sok, *arl* bőven van.

A' magyarban is az *l* és *t* közel jelentésűek, p. o. *pipál*, *pipáz*.

3) *m* igesítő képző majdnem mindég benható jelentésü.

eni nagy, *enim-ta* nőni,
edir derült, *edirma-ta* derülni,
kon könnyü, *konam-ta* könnyülni,
kulil vastag, *kulam-ta* vastagodni,
sajk éber, *sajgim-ta* ébredni,
rom szelidség, *romim* szelíd, *rommam-ta* csendesedni,
tarm elég, *tarim-ta* elég lenni,
tung igenes, *tungim-ta* igenesedni,
veing, *veang* erős, *veim-ta*, *veam-ta*, *tehetni*, *gyözni*,
veila erőtelen, *veilam-ta* erőtlenedni,
van közel, *vanam-ta* közeledni,

Ezen *m* képző által tehát tulajdonságnevekbül lesznek igék, még pedig benható jelentésűek.

4) *s* igesítő képző.

oling első, *elingsa-ta* kezdődni,
ježa *ježas-ta* bátorodni,
joura görbe, *jouras-ta* görbülni,
jer *jerša-ta* ellentállani, vonakodni,
lik harag, *līgaš-ta* haragunni,
gor úr, *goras-ta* mint úr, úgy viselni magát,
im jó, *imas-ta* békülni,
kand harag, *kandaš-ta* haragunni,
kaš kedv, *kažas-ta* beléegyezni valamibe,
kunš köröm, *kunžas-ta* körmölődni, fésülködni,
kut köz, *kutaš-ta* kötődni,
hani titkos, *hanaš-ta* titkolózni,
lep közel, *lepa-ta* beléférti,
lal had, ellen, *lalis-ta* hadakozni,
navir hab, *navirša-ta* habozni, tajtékezni,
hongil geny, *hongilša-ta* genyesedni,
sam szív, *samaša-ta* kíváncozni,
sij hang, szó, *sijaš-ta* hangzani,
sogon vég, *sogonša-ta* végződni,
šok, *šuk* baj, kín, *šokaš-ta*, *šukaš-ta*, *šogaš-ta*, *šugaš-ta*

bajlódni, aggni,

taking erős, *takansa-ta* erősödni,
tunk moh, *tunksa-ta* dugúlni,
ver tett, *verša-ta* tevődni,
mit bér, *mitas-ta* bérbe szegődni.

103. §. Vannak igék, mellyek nem képző által, hanem egy névszónak a' *ji-ta*, *taj-ta*, *paüd-ta* igével való összeolvadás által keletkeznek. A' névszó a' dativus-raggal előzi meg az igét, p. o.:

is öreg, *iza-jita* öreggé lenni, öregedni,
im jó, *jima-jita* javúlni,
ur erő, *ura-jita* erőlkődni,
lik harag, *lika-jita* haragba jutni, haragunni,
lušs dér, hó, *luža-jita* hűlni,
narog kopasz fej, *naroga-jita* kopaszodni,
rogop csaló, *rohpa-jita* csalós lenni,
sorim száraz, sűrű, *sorma-jita* sűrűdni,
tarim kemény, *tarma-jita* keményedni.

Ezeket így is lehet írni: *izaita, jimaita, uraita, likaita* stb.
liking haragos, *likinga-tajta* gyűlölni,
musti kedves, *mustija-tajta* szeretni stb.,
sovim halál, *sorma-päidta* megölni,
sem szem, *sema-päidta* meglátni,
ver tett, *vera-päidta* vádolni stb.

De más igék is járulnak illy névszókhoz, jelesen *verta* tenni, *päidta* esni, mint p. o.:

tarim kemény, *tarma-verta* keménnyé tenni (*tarma-jita* keménnyé lenni);

sem szem, *sema-päidta* szembe esni, azaz születni stb.

II. Igetők túl származott igék.

104. §. A' *t* (*d*) képző a' benható igét kihatóvá teszi, a' kihatót pedig tétetővé; néha a' kihatóhoz a' nélkül is járul, hogy változatná jelentését, mint:

amir-ta merülni, *amird-ta* meríteni,
edl-ta kijönni, *edlta-ta* kivezetni,
û-ta kiáltani, *uüd-ta* kiáltani,
u-ta tudni, *ujüd-ta* találni, tudni,
unl-ta szokni, *unlta-ta* szoktatni, tanítani,
ušt-ta veszni, *uštta-ta* veszteni,
ontas-ta segíteni, *onstasta-ta* segítettni,
jul-ta vetni, *juld-ta* vetni,
käi-ta bánni, *kajd-ta, kajüd-ta* megtérni,
kil-ta kelni, *kilta-ta* keltetni,
hol-ta halni, *holta-ta* ölni, veszteni,
jas-ta inni, *jasta-ta* itatni,
jerim-ta szorúlni, *jermad-ta* szorítani,
le-ta enni, *lavüd-ta* étetni,
lerma-ta terülni, fekünni, *lermad-ta* teríteni, fektetni,
hogal-ta mozdúlni, felérzeni, *hogald-ta* mozgatni,
hol-ta, hólím-ta hámlani, *holímd-ta* szőrt eresztetni,
tarim-ta elég lenni, *tarmad-ta* kielégíteni,
pejl-, peil-ta fürdeni, *pejlta-, peilta-ta* fürösztetni,
pol-ta fúni, *polta-ta, pold-ta* fúvatni,
pohnü-ta, pogon-ta fakadni, *pogond-ta* fakasztani,
pusngila-ta füstölögni, *pusngild-ta* füstölni.

De van sok kiható jelentésű *t* képzős ige, a' mellynek akár névszói, akár igezői töje az osztjában nem világos, például:

ebüd-ta ömleni, önteni; *evüd-ta* vágni, *orüd-ta* szakítani (*orema-ta* szakadni); *jengüd-ta* fonni, *labüüd-ta* öldani, fejteni, *lepüüd-ta* csalni, *logüd-ta* és *lavüüd-ta* mosni, *logod-ta* köszörülni, *lozüüd-ta* kifogni rént, *lomüüd-ta* ránczolni, *lomüüd-ta*, *lumüüd-ta*, *lungüül-ta* öltetni, *lungüüd-ta* számolni, *lavüüd-ta* szidni, *nord-ta* nyomni, *selüüd-ta* vetni, *senüüd-ta* becüsülni, *sugod-ta* szakítani, *sumüüd-ta*, *sungüüd-ta* ruházni, *samüüd-ta* temetni, *palüüd-ta* eloldani, szabadítani (vogul. *pül*, *pülen* szabad), *parkad-ta* lerázni, *vožad-ta* hajtani, üldözni, *murüüd-ta* törni (frangere).

2) Néha a' *t*, *d* kihatóvá teszi, a' mi *l* által benható volt, mint:

imal-ta gyógyúlni, *imad-ta* gyógyítani,
hanimla-ta érintkezni, *hanimüüd-ta* érinteni,
hurla-ta oltódní, *hurüüd-ta* óltani,
kerla-ta fordúlni, *kerüüd-ta* fordítani,
jilbala-ta újúlni, éledni, *jillata-ta* élesztetni,
journal-ta görbülni, *journal-ta* és *journal-ta* görbíteni,
lezala-ta illeni, *lezad-ta* illesztetni, igazítani,
sajkal-ta ébredni, *sajkad-ta* ébresztetni,
roganla-ta szakadni, rogyini, *rogand-ta* szakasztani, ro-
gyasztani,

termali-ta sietni, *termad-ta* siettetni,
tungmül-ta igenesedni, *tungmüüd-ta* igenesíteni,
vosremla-ta keserü lenni, *vosremad-ta* keseríteni,
tušla-ta szomorkodni, *tušta-ta* szomorítani,
menla-ta hajlani, *mend-ta* hajtani, görbíteni,
pozala-ta végződni, *pozad-ta* végezni.

Egy-két esetben a' *t*, *d* más mássalhangzót is felvált, mint:

hanás-ta titkolózni, *hanad-ta* titkolni,
omis-ta ülni, *omüüd-ta* ültetni.

3) Gyakrabban a' *t* képzős igetöhez járul, még pedig:

α) gyakorító *l*-hez:

enim-ta nőni, *enmül-ta-ta* nevelni,
ed-ta kijönni, *edl-ta*, *edl-ta-ta* kihozogatni,
jañs-ta inni, *jañsili-ta* iddogálni, *jañsil-ti-ta* ittatgatni,
long-ta bemenni, *longüül-ta* gyakran bemenni, *longil-ta-ta* beve-
zetgetni,

los-ta, *lons*-ta állani, *lonzili*-ta állongani, *lonzil*-ta-ta, *losl*-ta-ta,
losal-ta-ta állatgatni,
lungd-ta olvasni, *lungül*-ta, *lungül*-ta-ta számlálgatni,
nišla-ta nyúlni, *nišl*-ta-ta, nyújtani,
šij szó, hang, *šijal*-ta? *šijal*-ti-ta hirdetni,
sor-ta száradni, *sorli*-ta száradozni, *sorl*-ta-ta szárítgatni,
rah-ta közel lenni, *ragili*-ta, *ragil*-d-ta szeretni,
ron-ta késni, *ronal*-ta tartózkodni, *ronal*-d-ta tartóztatni,
tí-ta születni, *tíli*-ta, *tíl*-ta-ta szülni,
pod-ta fázni, *podil*-ta, *podl*-ta-ta, *podl*-ti-ta hűtögetni.

β) inchoativ, momentan *m*-hez.

lerama-ta látszani, *leram*-d-ta mutatni,
nomil'ma-ta emlékezni, *nomilmad*-ta emlékeztetni,
šazi-ta mutatni, *šazim*-d-ta egyszer mutatni,
menim-ta szakadni, *menim*-d-ta szakasztani.

Ide vethetők azon *am*-os igék, a' mellyek névszóktul származnak, mint:

lešik? *leškam*, *leškam*-d-ta szélesíteni,
lebít lágy, *leptam*, *leptam*-d-ta lágyítani,
lik harag, *likam*, *ligam*, *likam*-d-ta, *ligam*-d-ta bosszantani,
ling gyenge, *lingam*, *lingam*-d-ta gyengíteni,
namik lágy, *namkam*, *namkam*-d-ta lágyítani,
šimil kevés, *šimilam*, *šimilam*-d-ta kevésé tenni,
tak erő, *takam*, *takam*-d-ta erőssé tenni,
vana közel, *vanama*-ta közeledni, *vanam*-d-ta közelíteni.

γ) participialis *m*-hez:

omš-ta ülni, *omšim* ülve, ült, *omšim*-ta-ta ültetni,
lol-ta állani, *lolim* állva, *lolim*-ta-ta állatni, állítani,
lol-ta tolvajlani? *lolim* lopva, *lolim*-ta lopni.

δ) Igen gyakran járul a' *p* képzős igetökhöz:

evil-ta hinni, *evilip*, *evilip*-ta-ta bízgatni,
antip öv, *antip*-ta-ta övezni,
ontip, *ontip*-ta-ta segítettetni,
imas-ta békülni, *imazip*, *imazip*-ta-ta békíteni,
ontas-ta segíteni, *ontastip*, *ontastip*-ta-ta segítettetni,

unš-ta átmenni, *unžip*, *unžip-ta-ta* szállítani,
 — — *uzip*, *uzipta-ta* gyujtani.
kasl-ta, vinni, *kaslip*, *kaslip-ta-ta*, szállítani.
kadl-ta fogni, *kadlip*, *kadlip-ta-ta*, eljegyezni,
hol-ta, halni, *holip*, *holip-ta-ta*, veszteni,
jogod-ta jutni, *johtip*, *johtip-ta-ta* juttatni,
lild-ta, vegyíteni, zavarni, *liltip*, *liltip-ta-ta*, téveszteni, *botrán-*
*koz*tatni,

lungil-ta öltetni, *lungip*, *lungip-ta-ta* öltöztetni,
lumid-ta öltetni, *lumip*, *lumip-ta-ta* öltöztetni,
sungid-ta } öltetni *sungip* } *sungip-ta-ta* }
sumid-ta } *sumip* } *sumip-ta-ta* } öltöztetni,

sogop-ta szűrni, *sohnip*, *sohnip-ta-ta* végezni,
 = *sogop*, *sogop-ta-ta* fizetni,

šujla-ta beléfulni, *šujlap*, *šujlap-ta-ta* }
 — — *šujlip*, *šujlip-ta-ta* } fúlasztani,

lé-ta enni, *lap*, *lap-ta-ta* fogyasztani,
rogin-ta rogyani, *rohnip*, *rohnip-ta-ta* ledönteni,
sogon-ta végezni, *sohnip*, *sohnip-ta-ta* végezni,
togon-ta szakadni, *togop* } *togop-ta-ta* }
tohnip } *tohnip-ta-ta* } szakasztani,

*poj*k-ta kérni, *pojkip*, *pojkip-ta-ta* kérlelni,
pakin-ta ijedni, *paknip*, *paknip-ta-ta* ijesztani,
pal-ta félni, *paltap*, *paltap-ta-ta* ijesztani,
pela-ta szűrni, *peltip*, *peltip-ta-ta* szűrni,
veim-ta tehetni, erős lenni, *veimp*, *veimp-ta-ta* kényszeríteni,
mojla-ta vendégül lenni, *mojlip*, *mojlip-ta-ta* vendéget meg-
 ajándékozni,

*vozi*ji-ta porlani, füstölni, *vozijip*, *vozijip-ta-ta* füstölni,

105. §. A' *t*, *d* képző még *ji*-t is fogadhat el, mi gyakorítóvá teszi a' kihatót.

usl, *usl-ta-ta* böjtölni, *usltiji*-ta gyakran böjtölni,
long-ta, *longil*-t bemenet, *longtiji*-ta bemenni, 7, 13,

logid-ta mosni, *logitiji*-ta mosni,

— — *neriji*-ta tenni, cselekedni,

— — *navriji*-ta ártani,

al-ta vinni, hordani, *alliji*-ta hordozni,

— — — *voliji*-ta vigasztalólni.

106. §. *L* gyakoritóvá teszi az igét.

amül-ta örülni, *amülla*-ta örvendezni,
ed-ta kimenni, *ella*-ta, *elli*-ta kimendegélni,
is-ta szitálni, *isili*-ta szitálgatni,
ismi-ta tudni, *ismali*-ta kérdezni,
ol-ta feküdni, *olila*-ta heverni,
omsimta-ta ültetni, *omsimtili*-ta nyugtatni,
us-ta } ismerni *usl*-ta }
 — } tudni *uzili*-ta } tudakozni,
kas-ta tudni, *kazala*-ta találni,
kir-ta befogni, *kirili*-ta gyakran befogni,
hir-ta ásni, *hirili*-ta ásogatni,
has-ta maradni, *hazili*-ta maradozni,
hola-ta } folyni, *holali*-ta }
hol-ta } folydogálni,
hol-ta, *holla*-ta sirni,
horis-ta hámozni, *horisla*-ta lehántani,
jogod-ta jutni, *jogtiliji*-ta jöddögélni,
ji-ta lenni, jönni, *juvili*-ta gy. lenni, jöddögélni,
justa-ta jutalmazni, *justili*-ta jutalmazgatni,
leskamd-ta szélesíteni, *leskamtili*-ta szélesedni, szélesítgetni,
lij-ta rothadni, *lijli*-ta savanyodni,
lild-ta zavarni, *lilili*-ta, *lilitiliji*-ta zavargatni,
logod-ta } köszörülni, } *lohtila*-ta }
 } mosni, } } mosogatni,
lons-ta }
los-ta } állani, *lonzili*-ta állongani,
lugol-ta rágni, *luhliji*-ta rágcsálni,
ni-ta nézni, *nili*-ta nézegetni,
noh-ta sántítani, *nogili*-ta sántikálni,
nomis-ta gondolni, *nomisil*-ta képzelnéni,
nah-ta nevetni, *nahal*-ta, *nahil*-ta nevetgélni,
nogal-ta mozdúlni, *nogalla*-ta mozogni,
nolta-ta örteni, *notili*-ta örlegetni,
nord-ta nyomni, *notili*-ta nyomogatni,
serd-ta bűvölni, *sertili*-ta babonázni,
sugod-ta szakítani, *sugtili*-ta szaggatni,

sungid-ta öltetni, *sungitli-ta* öltöztetni,
šuj-ta fülni, *šujil-ta* és *šujla-ta* fuldokolni,
šuš-ta lépni, (tiji-togo) *šūžili-ta* (ide-oda) lépegetni,
rah-ta kelleni, hozzáférni, *ragili-ta* közeledni,
taj-ta birni, *tajli-ta* viselni,
tah-ta vetni, *tahtili-ta* vetetgetni,
tasta-ta készíteni, *tastili-ta* szereztetni,
tî-ta születni, lenni, *tîli-ta* teremni, születgetni,
tohnip-ta-ta szakítani, *tohniptili-ta* szaggatni,
tugorta } betenni, *tuhri-ta* betámogatni,
tuhrita } zárni,
peld-ta váltani, *peltili-ta* változtatgatni,
pild-ta egyenlővé, felessé tenni, *pilti-ta* egyenlősítgetni,
pod-ta fázni, *potili-ta* fázogatni,
potli-ta hűteni, fagylalni, *pottili-ta* hűtögetni,
vand-ta látni, *vandila-ta* nézegetni,
vank-ta mászni, *vankili-ta* mászkálni,
voh-ta híni, *vogili-ta* hivogatni,
vogol-ta leszállani, *vohlili-ta* száldosni,
vord-ta támasztani, *vortili-ta* támogatni,
med-ta fáradni, *metili-ta* fáradozni,
ma-ta adni, *mijla-ta* adogatni,
mungta törülni, *mungila-ta* törülgetni.

Látjuk, hogy ez hol a' pusztá igetöhöz, hol képzős igetöhöz járul. Képző igetöhöz járuló *l*: *omsimtilijita*, *hazili-ta*, (mert *has-ta* már a' *ha-ta*, hagyni, tőnek származéka), *horislata*, (mert *hor-ta*, *horis-ta*); *leskamtili-ta*, *tohniptili-ta*, *pottili-ta*; a' többi példa mind pusztá igetöhöz járuló *l*.

107. §. S' az alanyra hatóvá, azaz reflexivvá, teszi az igét, 's járul hol névszóhoz, hol igetöhöz. A' mikor névszóhoz járul, a' szók a' 102. §. 4. rovatba valók. Ide tehát az igetöhöz járuló *s*-es példák tartoznak, a' melyek hasonlóképen kétfelé oszlanak, mert az *s* vagy csupasz igetöhöz, vagy képzős igetöhöz járul.

α) Csupasz igetöhöz :

akid-ta gyűjteni, *aktasa-ta* gyűlni,
al-ta mutatni, *alsa-ta* mutatkozni,
ella-ta támadni, *ellasa-ta* emelkedni,

esl-ta eresztetni, *eslsa*-ta bocsátkozni, indulni,
igild-ta akasztani, *igitsa*-ta akaszzkodni,
inzi-ta kérdeni, *inzisa*-ta tudakozni,
žik-ta dicsérni, *iškas*-ta dicsekedni,
old-ta forrasztani, *oltisa*-ta összeforni,
omšs-ta ülni, *omssa*-ta ülepedni,
unl-ta szokni, *unlsa*-ta magát szoktatni, tanulni,
unlta-ta szoktatni, tanítani, *unltisa*-ta vagy *unltsa*-ta
 összeszokni,

undli-ta? *undlisa*-ta üdvözölni,
kas-ta látni, *kažas*-ta megjelenni,
ha-ta hagyni, *has*-ta maradni,
ja-ta inni, *) *jaš*-ta és *jans*-ta inni,
kutsim részeg, *kutsa*-ta részegedni,
joul-ta vetni, *joulsa*-ta reszkedni,
jud-ta vetni, *jutsa*-ta vetődni,
jogod-ta jutni, *johtansa*-ta összeütközni,
jourd-ta csavarni, *joursa*-ta csavarogni, tévedni,
laptald-ta táplálni, *laptalsa*-ta, *laptilsa*-ta táplálkozni,
lavil-ta őrzni, legeltetni, *lavilsa*-ta őrizkedni,
lepild-ta csalni, *lepilsa*-ta csalatkozni,
lang-ta fedni, ruházni, *langisa*-ta takarózni,
lild-ta zavarni, *lilsa*-ta vegyülni,
ner-ta kenni, festeni, *nersa*-ta dörzsölődni,
nogald-ta mozgatni, felérzeni, *nogalsa*-ta inogni,
nohta-ta őrleni, *nohtsa*-ta szétőrlődni,
senkand-ta verni, *senkantsa*-ta verekedni,
sogon, *sogonsa*-ta végződni,
sohnipta-ta végezni, tökéletesíteni, *sohnipsa*-ta végződni,
šožind-ta önteni, *šožitnsa*-ta öntődni,
ragild-ta szeretni, *ragilsa*-ta szeretközni,
 (*samna ragilsata* belészeretni),
rani-ta hengerezni, *ranisa*-ta hengerőzni,
rohnimd-ta rontani, *rohnimsa*-ta lerogyni,
ron-ta késni, *ronsa*-ta, *ronas*-ta késedelmezni,
tí-ta lenni, *tísa*-ta benőni;

*) Azért *jand*-ta is inni.

tíli-ta teremni, *tílsa-ta* növekedni,
tú-ta hozni, *túš-ta* hozódni,
paltapta-ta ijeszteni, *paltaptaš-ta* félemedni,
peld-ta váltani, *peltaš-ta* változni,
pojka-ta imádni, *pojksa-ta* imádkozni,
polta-ta fútatni, *poltsa-ta* fuvalkodni, dagadni,
pon-ta tenni, *ponša-ta* tevődni,
pild-ta egyenlővé tenni, *piltsa-ta*, *piltas-ta*, *piltisa-ta* egye-
sülni, csatlakozni,
punš-ta nyitni, *punžas-ta* nyilni,
ver-ta tenni, *versa-ta* tevődni,
menim-ta szakadni, *menimsa-ta* törődni,
ma-ta adni, *mijsa-ta* adódni,
mung-ta törülni, zsurolni, *mungas-ta*, *mungisa-ta* zsurlódni,
törülközni.

β) Képzős igetöhoz:

akma-ta most gyülni, *akmasa-ta* gyülekezni,
käitil-ta bánni, *käitilsa-ta* bankódni,
kadlipta-ta kézfogást tartani, *kadliptsa-ta* eljegyződni,
kutsipta-ta részegíteni, *kutsiptilsa-ta* részegedni,
antipta-ta övezni, *antiptijilsa-ta* övezkedni,
uzan-ta előtűnni, *uzansa-ta* találkozni,
lontip — — *lontipsa-ta* tévedezni,
nemid-ta nevezni, *nemitsa-ta* neveződni,
lumid-ta öltetni, *lumitsa-ta* öltözni,
kerd-ta fordítani, *kertsa-ta* fordülni.

108. §. *m* képző inchoativ vagy momentan
jelentésü.

amird-ta meríteni, *amirma-ta* megmerülni,
ella-ta támadni, *elma-ta* megemelkedni,
ankir-ta? *ankirma-ta* megnézni,
evid-ta vágni, *evitma-ta* bévágni,
orid-ta szakasztani, *orema-ta* megszakadni,
û-ta kiáltani, *uvema-ta* elkiáltani magát,
kalta-ta keltetni, *kaltma-ta* felkelni,
hugol-ta futni, *hugolma-ta* megfutni,

jans-ta inni, *janzema*-ta inni kezdeni,
şjul-ta és, *şjulma*-ta és,
şjoul-ta vetni, *şjoulma*-ta visszavetődni,
langa-ta akarni, *langma*-ta akarni kezdeni; *leta langmas*
 megéhezett,

le-ta enni, *lavema*-ta enni kezdeni,
ler-ta nyilván lenni, *lerama*-ta kitetszeni,
long-ta bemenni, *longema*-ta megérkezni,
lugol-ta rágni, *luhlema*-ta egyszer rágni,
navir-ta futni, ugranni, *navirma*-ta hanyatt ugranni, vetődni,
nogold-ta, *nogolma*-ta megindulni,
nuğum-ta felelni, *nuhma*-ta viszonozni,
selid-ta vetni, *selma*-ta egyszer vetődni,
sevır-ta vágni, *sevırma*-ta vágni kezdeni,
sogon-ta szakadni, *sohnema*-ta elszakadni,
surd-ta vonni, *surtema*-ta egy vonást tenni,
şukas-ta aggódni, *şuksema*-ta bajlódni,
şuş-ta lépni, *şuşema*-ta egyszer lépni közel,
rom szelid, *romim*, *rommam*-ta lecsendesedni,
tušta-ta busítani, *tuştema*-ta elszomorodni,
palta-ta ijesztteni, *paltama*-ta félemedni,
pohni-ta fakadni, *pohnema*-ta megfakadni,
por-ta marni, *porema*-ta egyet harapni,
pod-ta fázni, *potema*-ta, *potim*-ta, meghűlni,
vi-ta kiáltani, *vivema*-ta elkiáltani magát,
voh-ta hívni, *vogema*-ta, *vogim*-ta egyszer híni,
vong-ta vágni, *vongema*-ta meg-, belévágni,
malı-ta tapogatni, *malema*-ta megtapasztalni,
menim-ta szakadni, *menema*-ta megszakadni,
mojla-ta vendégül lenni, *mojlama*-ta egyszer vendégül lenni,
mori-ta törni (törik), *morema*-ta megtörni (törik)
 Látjuk, hogy, *ma* és *mä*, és *m* csak hangilag különbözök.

Az *m* képző névszókból is képez ugyan ilyen jelentésű igéket, melyek azonban nem ide, hanem a' 102. §. 3) alá tartoznak. Például: *edır* derült, *edırma*-ta kiderülni, *joura* görbe, *jourma*-ta görbülni, *şij* szó, *şijema*-ta megszólalni, *piris* öreg, *pirsama*-ta öregülni.

109. §. *S* képző ritkán fordul elő, 's nem szembetünő *a'* jelentése, p. o. *hor-ta* nyúzni, szántani, *horis-ta* hámozni. Castrén szerint augmentatív jelentésének tarthatjuk, lásd nála a' **97. §.** f).

Különös ez: *vel-ta* ölni, *veltas*, *veltasla-ta* öldösní, fogdosni.

110. §. Az *nt* (*nd*) képző, melly vagy *a*-val, vagy *i*-vel jár, hasonlóképen olyan, hogy jelentését inkább csak sejteni, mintsem meg tudnám határozni; példák:

alind-ta hordani, *al-ta* hordani,
epsand-ta szagolni; *ebil* szag, *epsa-ta* ? szagos lenni ?
uzand-ta elötünni ? *us-ta* tudni, tulajdonképen *uzan-ta*,
usantji-ta tetszeni, mutatkozni,
hulind-ta szót fogadni, *hul-ta* hallani,
jand-ta inni, (*jas-ta*, *jans-ta*) *ja-ta*,
jouland-ta reszkedni, *joul-ta* vetni,
johtand-ta, *johtanta-ta*, *johtantü-ta* összehasonlítani, *jogod-ta* jutni,

juvind-ta lenni, *ji-ta* lenni,

levind-ta fogyasztani, *le-ta* enni,

senkand-ta csatázni, *senk-ta* ütni,

(*senkantipsa* csata, *senkansa-ta* verekedni),

rogand-ta rogyini, *rogin-ta* szakadni,

(*takand-ta* ? *takansa-ta* erősödni),

porand-ta marakodni, *porša-ta* harapózni, *por-ta* marni,

veland-ta verekedni ? *vel-ta* ölni, vadászni,

vijand-ta ? *vijansa-ta* szándékozni, *vü-ta* venni,

sevürand-ta vágni, *sevü-ta* vágni.

Talán idevalo, *a'* *hadna-ta* csapni, *had-ta* csapni; de van *hatsa-ta* is, csapódni.

111. §. Az igéktül származott igék tehát leginkább *t*, *l*, *s*, *ś*, *m*, *nt* képzők által lesznek. De korántsem állíthatom, hogy ezeken kívül nem volna több képző; rokon nyelveink, úgy mint *a'* magyar is, *e'* tekintetben nagyon dúsak. Némelly találkozást *a'* magyar és az osztják képzők között jeleztem már; figyelemre méltók még *a'* **102. §.** 2) alatti viszony az *l*-es és *t*-s igék közt, mint *imal-ta* gyógyulni, és *imad-ta* gyógyítani stb. 's az *s* képző (**107. §.**), melly *a'* magyar *dz* vagy *z* képzőnek felel meg.

Az említett képzők halmozódhatnak *a'* jelentésnek megfelelő változásával, mit *a'* felhozott igék is mutatnak. *E'* halmozódás

példája legyen még: *lumüd-ta* öltetni, *lumüt-sa-ta* öltözni, *lumüptá-ta* vagy *lumüpd-ta* öltöztetni, *lumüptüjül-ta* öltöztetgetni, *lumüptüjülsa-ta* öltözködni;

továbbá: *lumüd-ta* öltetni, *lumüliji-ta* öltözködni.

112. §. A' Reguly jegyzetében nem talállok erre nézve sokat; a' mi kevés van, minthogy a' praesensi alakban van írva, alább fogom előhozni.

Castrén a' déli osztyákból, a' *t*, *id*, (*it*), *m*, *s*, és *s* képzős igéket hozza fel. Szerinte is a' *t* vagy *d* névszókból alkot igéket, mint: *ajem* enyv, *ajem-d* enyvez, *pôs* jegy, *pôs-t* jegyez stb; továbbá a' *t* benható igékből kihatókat képez, mint: *termad* siet, *termat-t* siettet, *téb* téved, *tébett* téveszt, *tévedtet* stb. Ha továbbá a 49. lapon b) alatt azt mondja, hogy *tt* helyett némely igében *pt* fordul elő, mint *hajd'* marad, *hajd'ept* hagy stb., ebben a' *p+t* képzőt látjuk, melyet a'

104. §. 3. δ) alatt sok példával megismerttettem.

Az *id*, *it*, képzőrül mondja, hogy frequentatív igéket képez, mint: *jast* mond, *jastid* gyakran mond. Ez Vologodszki szerint: *jasta-ta* mondani, *jastila-ta* mondogatni. Az *id*, *it* tehát = *l* képzőnkkel, megelőző hosszú *i*-vel.

Az *s* Castrén szerint augmentatív igéket képez, mint: *punž* nyit, *punžes* sebesen, hirtelen nyit; *hud* köhög, *hudes* nagyon köhög stb. Vologodszkinál kevés példáját találom *e'* képzőnek. Különösen nála a' *hudes-ta* szónak *hulla-ta*, *hüllü-ta* felel meg.

Az *s* pedig Castrén szerint is reflexiv jelentésű, tehát azonos a' **107. §.**-ban felhozottal. Castrén a' *midas* »sich vermiethen« példát hozza fel; ez nálunk *mitas-ta*, vagy *midasa-ta* szegődni, bérbe állani.

Az *m* momentan jelentésű igéket képez, mint nálunk a' **108. §.**-ban.

Végre Castrén még *k*, *g*, *h*, képzőt hoz fel, azt mondván, hogy evvel, úgy látszik, néha frequentatív igék képződnek; de a' felhozott példák közt vannak *ârg*, *ârk* énekel, *jankt* játszik, *ňak* nevet, a' mellyek azt mutatják, hogy azok az igék a' **101. §.** alá tartoznak, a' mellyeken nincs képző. Az *arg*, *ark* nálunk *arj*, *ari*; a' *jankt* nálunk *jonkta* forog, a' miben a' *t* lehet képző; végre a' *ňak* nálunk *ňah* = nev-et.

113. §. A' mit conjugatióknak nevezünk, az az ugor nyelvekben a' módok, idők alakulásán kívül a' subjectum és a' tárgy közötti viszonyokat is magában foglalja.

Az éjszaki osztják nyelv csak három módot képez: a névi módot, az imperativust és az indicativust. (Castrén azomban a' conjunctivust is megtalálta). Idő-alakot csak kettőt: jelent és multat. A' subjectum és tárgy közötti viszonyokat azomban különösebben meghatározza; — minthogy a' tárgyat az igével magával is megjelölheti, 's az úgynevezett *tárgyas igeragozást* képezi.

Névi mód.

114. §. Az osztják nyelv névi módjának két alakja van, a' *ta* és az *m*-féle. Egy harmadik, a' *p*-féle, magában nem igen kerül elő, de az igék származékaiban annál gyakrabban mutatkozik. (104. §. 3. δ).

115. §. A' *ta* alakú.

Ez eddigelé nagyon ismeretes előttünk. A' *ta*, mint látjuk, vagy közvetlenül járul az ige-tőhöz, vagy *a*, *z*, *i* magánhangzók közbevetésével. Közvetlenül járul az egytagu magánhangzós, az egytagu *l*, *n*, *r*, *k*, *h*, *g*; *t*; *s*, *s*, *š*; *p*, *m* utóhangzós, meg a' *t*; *l*, *r*, *n*, *m*-es kéttagu tőkhöz; másokhoz a' nevezett *a*, *z*, *i* magánhangzók közbevetésével, mint az előbbi §§-ban láttuk. A' reflexiv *s* és inchoativ vagy momentan *m*, úgy látszik, leginkább szeretik az *a*-t, lásd 107. és 108. §. Egyébkor az *a*-t felváltja *z*, p. o. *ella-ta* és *elli-ta* hányodni, *imalta-ta* és *imalti-ta* gyogyítani stb.

116. §. A' *ta* névimódnak jelentése leginkább háromféle, mert megfelel a' magyar *ni*, *ó*, *ás* képzős igeneveknek, p. o. *ul-ta* lenni, való, levés (lét); *le-ta* enni, evő, evés. A' magyar *ó*-nak sokféle jelentésében is osztozik, 's a' *jas-ta* az »inni« és »ivás« jelentésein kívül még ívó ember, ívó vizet, és ívó edényt is fejezhet ki. P. o. *al-ta ho* vivő ember, *al-ta jug* vivő fa, hordozó ágy; *voh-ta* hini, *kaš-ta* keresni, *senk-ta* ütni, de *vohta ho* hívó, *kašta ho* kereső, *senkta ho* ütő, hopogó; *šožili-ta* menni, jární, *šožilita taga* járó hely, a' hol járnak stb.

117. §. A' *ta* névimód felveszi mind a' viszonyi, mind a' birtokosi ragokat, valamint a' viszonyítókat is. P. o. *kerla-ta* fordúlni, *kerlatem*, *kerlaten*, *kerlatel* fordulásom, -od, -a, *kerlatelna* fordulásában; *longtanna* bemenéstökben, (*hot libija longtanna*, *uža verat* a' házba bemenvén, köszöntetek); *tolta sagat mantelna Isus kaza-*

las onnan elmenvén, láta Jézus; *kasl-ta jellbina* költözés előtt; *so gondta moža* végzésig stb.

118. §. Végre *a' ta* névimód az *ot-ot* is magához veszi, 's ez által határozott dolognévvé (substantivummá) lesz. Ebben az összeolvasásban *a' ta-ot-bul tot* lesz, tehát *a' ta-nak a-ja* elvész az *ot* előtt. Példák: *tajta-ot = tajtot*; *jim titipsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem bíró, *a' ki jó gyümölcsöt nem hoz.* 3, 10. — *ma jubem jítot* (jita-ot) az én utánam jövő. 3, 11. — *lu hoža jogots huštót* (hušta-ot) ő hozzáméne *a' kísértő.* 4, 3. — *Simon Peřira nemıdıtót* (nemıdta-ot) *a' ki Simon Péternek neveztetett.* 4, 18. — *an nıtót* (nıta-ot) nem látó, nem látható; *nıng azen, si an nıtót vandıtót* te atyád, az *a' nem láthatót látó*; — *hanıót vandıtót* (vandta-ot) *a' titköt látó.* 6, 6. — *lıl letót* (leta-ot) *kińža una an ull?* *a' lélek az ennivalónál nagyobb nem-e?* 6, 25. — *turmet ohtına wıtót* (ulta-ot) az egeken lévő. 6, 9. — *lı holıplal jontasman omıstodet* (omısta-odet) ív hálójjikat varrogatva ülök. 4, 21. — *ıavidıtodet* (ıavidta-odet) *a' rágalmazók, szidők*; *nen panna ııkınga ultodeta* *tı* veletek haragosan levőknek (ulta-ot, többesben: *ultodet*, és dativusi raggal: *ultodeta*). 5, 44.

119. §. *A' ta* névimód Regulynél *tı*, néha *tá*, mint: *ames-tı* ülni, ülő, *ver-tı* csinálni, csináló, *aš-tü* szedő stb.

Castrén szerint az Irtisi nyelvjárásban az infinitivus *taj, tej*, *a' Szurguti* nyelvjárásokban *taga, daga*, de gyakran, úgy mond, *a' j* vagy *ga* egészen elmarad, így: *omısta tongadem* ülni akarok (az itteni nyelven: *omısta lungalem*), *tıde most* enni kell (az itteni nyelven: *leta mosl*). Az infinitivus tehát az éjszaki és déli nyelvjárásokban egy, kivéve, hogy *tıde*, *le-ta* helyett, *a' magánhangzók* egyezésére mutatna, minek az éjszakiban nincsen nyoma. *A' ta, te* vagy *taga, daga* alakú infinitivusnak azon értelmére nézve, hogy *a' supinum accusativusát* is kifejezi, *a' mit* Castrén megemlít, nem kell mást gondolni, mint azt, hogy az osztják infinitivus azonképen szerepel, mint akár *a' német*: *ich gehe Wasser trinken*, akár *a' magyar*: *megyek vizet inni*: éjszaki osztjákul: *jınk jasta manlem*.

A' participium praesensre nézve azt mondja Castrén, hogy hasonló alakú az infinitivussal, 's gyakran azonos vele (fállt häufig mit demselben zusammen), mit eme' példákkal világosít: *unttada hojat* tanító ember (homo docens), meg: *unttada menıt* tanítani ment. Az éjszaki nyelven: *unttata ho*, meg: *unttata mans*. Úgy

látszik tehát, hogy a' *ta*-féle névimódra nézve nincs különbség az éjszaki és déli nyelvjárások közt.

120. §. Az *m* alaku.

Ez is vagy közvetlenül járul az igetökhöz, a' kiejthetés végett *it*-t vevén föl, melly mindannyiszor kiesik, ha a' kiejtés nem kívánja meg, vagy *a*, *i* magánhangzónak közbevetésével, a' melly állandóan megmarad. De a' magánhangzós egytagu tök némi változatosságot mutatnak az *m*-es névimódban, a' mennyire ismeretes, p. o. *û-ta* kiáltani, *û-m*; *u-ta* látni, tudni, *u-m*; *taj-ta* bírni, *taj-m*; de *tu-ta* vinni, *tuv-îm*; *le-ta* enni, *lev-îm*; *ji-ta* lenni, *ju-m*.

Egyebek példái gyanánt legyenek: *pid-ta* esni, *pitîm*, *hanš-ta* írni, *hanžîm*, *lolîmta-ta* állítani, *lolîmtîm*, *pozala-ta* meghalni, *pozalîm*; *voh-ta* híni, *vogîm*; *vanama-ta* közeledni, *vanamîm*; *korîjita* esni, *korîjîm*, *man-ta* menni, *manîm*; *tugor-ta* zárni, *tuhrîm*; *oms-ta* ülni, *omsîm* stb.

De *jasta-ta* mondani, *jastîm* és *jastam*; *sîjalta-ta* hirdetni, *sîjaltam*; *lavîlsa-ta* őrizkedni, *lavîlsam*; *tarînlata* szorgalmatoskodni, *tarînlam*; *kažala-ta* látni, *kažalam* stb. Nem tűnik elő tehát itt az a' következetesség, a' mellyet, legalább részben, a' Kondai vogul mutat, lásd a' Kondai Vogul nyelv 72—77. lapjait.

121. §. Jelentései az *m* alaku névimódnak a' következő példákból tetszenek ki: *kaslîm* költözés, *kadlîptîm* eljegyzés, *kaslîm jubina*, *kadlîptîm jubina* költözés után, eljegyzés után; — *Irot han pozalîm jubina* Heródes király halála után; — *sema pitîm judej han* a' megszületett zsidó király; — *Irot han ulîm hadlet* Heródes király voltának napjai; — *nebekna hanžîm idî* a' könyvekben így írva; — *hus holîmtîm* a' csillag megállapodása; — *lî manmel* (manîm-el) *jubina* iv elmentök után; — *Irot mudra jah vogîmna hus etîm pora lî eltel purîlîjis* Heródes a' bölcsüket (magához) híván a' csillag kijövetelének idejét tudakozá ő tőlök. 2, 7. — *vanamîm lîk* közeledő harag. 3, 7. — *nebeketna sidî jastîm ull* a' könyvekben így van mondva. 4, 4. — *hun izagat tarmatîm an jîl* míg minden betöltve nem lesz. 5, 18. — *návîrem lîl kanžîmodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *torîm pernaja longîl-tîm iki* keresztelő = isten keresztjébe bemenető öreg; — *varas elta verîm* szörből készült stb. A' jelentés tehát hol benható (szenvető), hol kiható (cselekvő), hol jelzői (attributív), hol magában álló összerű vagy elvont.

122. §. Az *m* névimód lehet többes számbeli, 's fölveszi a' viszonyi és birtokosi ragokat.

Többes számbeli *lungtım* olvasva van, *lungtımet* olvasva van, mint: *nen hoža i og-ubıtlan izagat lungtımet nalatok a' fejetek hajszálai is mind megvannak olvasva.*

Viszonyragul na szerepel leginkább, mint: *vogım* hívott, híva, *vogım-na* (*mudra jah vogımna hus etım pora purılıjis a' bölceket híván, a' csillag föltetésének idejét tudakozá*); *korıjim* esve, esett, *korıjim-na*; *edltım* kivéve, *edltım-na* (*šanžuh ohtıja korıjımna, i li tazel edltımna luela majlıpsa tuset térdre esvén, és kincsöket előhozván neki ajándékot adának*); — *hulım* hallott, hallva, *hulım-na* (*sıt hulımna jastas luela azt hallván, monda neki*); *tuhrım* zárva, *tuhrım-na* (*nıng jubenna orı tuhrımna pojlsema te utánad az ajtót bezárván imádkozzá*) stb.

Jelentésére rokon vele az *n* (mindenkor *an*) rag, p. o. (*ulım*) *ulman* lévén, (*hulım*) *hulman* hallván, (*litım*) *litman* akarván, (*verım*) *verman* tevén, (*ponım*) *ponman* tevén, (*lolım*) *lolman* állván, (*potartım*) *potartman* beszélvén, (*vandım*) *vantman* látván, (*hoızım*) *hoısmán* forró lázban lévén, (*serımım*) *serımman* csudálkozván.

(*jastam*) *jastaman* mondván, (*sıjaltam*) *sıjaltaman* hirdetvén, (*kazalam*) *kazalamán* látván, (*lavılsam*) *lavılsaman* őrizkedvén, (*hanımsam*) *hanımsaman* érintkezvén.

(*levım*) *levıman* evén, (*korıjim*) *korıjıman* esvén, (*hıjim*) *hıjıman* maradván stb.

A' birtokosi ragok közül leginkább a' 3-dik személybeli tünik elő az evangéliumban. P. o. a' *man-ta* men-ni igének *m*-es igeneve *manım* menve, ment, menés stb. 's ez az egyes számbeli birtokosi ragokkal: a' **81. §.** szerint volna: *manmem*, *manmen*, *manmel*; *manmeu*, *manmen*, *manmel* mentem, mented, mente; mentünk, mentetek, mentők, mint van is: *li manmel jubina* iv elmentők után (2, 13.). De az ismeretes *na* viszonyraggal hol *el-na*, hol *al-na* fordul elő, jelentésbeli különbség nélkül.

el-na, p. o. *šuš-ta* lépni, *šüžem*, *šüžemelna*, — *lu unltıjılta jahlal*, *lu hoža šüžemelna*, *noh kiltata lu el pitset* ő tanítványai, ő hozzá lép-vén, fel kezdék őt kelteni. Itt a' subjectum többesben áll. Ellemben: *lu hop libıja longmelna* (*longım*) *jegos unžıs* ő a' hajóba bémenvén vissza tért. Itt meg a' subjectum egyesszámbeli. — Azonképen találjuk az *al-na*-t is, p. o.

lil Vipleem voža kitmalna jastas őket Betlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *li, han partipsa hulmalna, manta pitset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdenek. 2, 9. — *hus lolimtim kaza-lamna li amitset* a' csillag megállapodását látván ők örvendének. 2, 10. — *pa togo jogotmalna šešmasas*'s oda jutván (József) lakni kezd. 2, 23. — *Nazaret hëjimalna jogots i volta pits* Nazaretet elhagyván mene 's lakni kezd. 4, 13.

123. §. Ez az igésnév is fölveszi az *ot-ot*, p. o. *jum-ot* levő, *longimot* béménő, *ulimot* való; *hois'ta jumodet* hidegtelelősök, *ku'na longimodet* az ördög által elfoglaltak (a' kikbe belémet az ördög), *tilis-mušna ulimodet* hóldkórságban valók, *ve'ila jumodet* erőtlenedők 4, 24. *tim-ot* a' született, *lu undrelna timot jeming lil elta ull* az ő méhében született a' szent lélektül van. 1, 20. — *nuring voj elta timodet* a' kigyótul születtek. 3, 7; *Simon Petirna nemtimot* Simon Péternek neveztetett. 10, 2.

124. §. Castrén felhozván azt az igésnevet, az *n* (*na*) viszonyragos alakot gerundiumnak nevezi, 's azt véli, hogy emé gerundium alkalmasint egy *ma* képzőjü elveszett tőnek a' locativusa. De a' pusztá *n*-nek meg a' teljes *na*-nak okául megemlíti, hogy »in der absoluten Form (azaz birtokos rag nélküli alakban) ist die ursprüngliche Endung des Locativs (na) durch Elision des auslautenden Vocals verkürzt worden, in Verbindung mit den Personalaffixen (birtokos rag) tritt sie aber vollständig hervor, z. B. *ma uimemna* bei meinem Sehen.«

A Reguly hozta osztják énekekben az *m*-es igésnév (*em*) igen gyakori; a' birtokos *l* rag is gyakran ott van (*al*).

125. §. A' *p*-s névi mód magában nem igen van meg, de a' származott igékben nagyon szerepel, lásd **104. §.** 3. δ), valamint az igéktül származott névszókban, lásd a' **40. §.** A' *ta*, *m* névimódok és a' *psa*-féle származott névszó csaknem egy jelentésűek, p. o. *Vavilon voža kaslta jelibina* Babylon városba költözés előtt; *Vavilon voža kasl'im jubina* Babylon városba költözés után, meg *Vavilon voža kasl'ipsa vonda* Babylon városba költözésig.

Parancsoló mód.

126. §. Ennek képzője az egyes számban *a*, a' többesben *at* vagy *at'i*; a' kettős nem fordul elő se Vologodszkinál, se Regulynál.

A' képző a' mássalhangzós végű tökhöz közvetlenül járul, így *man-a* menj, *pon-a* tégy, *man-at* v. *man-atī* menjetek, *pon-at* v. *pon-atī* tegyetek. Magánhangzós végű tökhöz *v*, vagy *j* közbevetésével járul, így: (*tu-ta* hozni), *tuv-a* hozz, *tuv-at*, *tuv-atī* hozzatok; *vī-ta* vinni, *vij-a*, *vij-at*; (*kažala-ta* nézni), *kažalaj-a* nézz, *kažalaj-at* vagy *kažalaj-atī* nézzetek; (*huriji-ta* félni), *hurij-a* félj, *hurij-at*, *hurij-atī* féljetek. Látjuk ebből, hogy *u* után *a'* közbevető hang *v*, *a* és *i* után *j*.

A' legegyszerűbb tők magánhangzó-váltást mutatnak, így:

ma-ta adni, *mij-a* adj, *mij-at* adjatok,

ji-ta lenni, *jv-a* légy, *jv-at* és *jv-atī* legyetek.

A' többiekét nem találtam meg, jelesen nem tudom, mi a' *le-ta*, *li-ta* enni, igének parancsolója, *lej-a*, *lij-a-e'*? vagy *lav-a'*? minthogy *lavūd-ta* étetni, *lavema-ta* enni kezdeni.

Regulynél van *engi*, vogulul magyarázva: *kot angveln*, azaz vedd le (a' ruhát, csizmát); továbbá folytatja Reguly: *enhlem*, *kož enhlem* vogulul: *kot angvilem* vetek, levetem. A' tő tehát *enh-ta* (vogulul: *angvung*), 's ennek parancsolója: *eng-i*. Ennél fogva a' parancsolónak képzője *a* is *i* volna Reguly szerint.

Castrén a' *pan-ta*, *men-ta* (tenni, menni) igék parancsolóját így mutatja fel:

Irtisi nyelvjárásban:

Szurguti nyelvjárásban:

Egy. sz.	pane	mena	pane	mene
	panag	menag	paneh	meneh
Kett. sz.	panaden	menaden	paniten	meniten
	panagen	menagen	paneganat	menigenat
Több. sz.	panaden	menada	paniten	meniteh
	panat	menat	panitat	menidat.

Indicativus.

127. §. Az osztják nyelvben az indicativusnak nincs jelelője, mint általában egyik finn-ugor nyelvben sincsen. Az igető tehát, a' mellyhez az idő-alakok képzőji járulnak, maga az indicativus.

Ennek jelentése már vagy *kiható* vagy *benható*, melly különbség az igével magával jár, azért a' nyelv nem is fejezi ki azt valami jelelő által, mert a' *pon-ta* tenni, *vand-ta* nézni, látni, igék

természetöknél fogva kihatók: ellemben a' *man-ta* menni, *ji-ta* lenni (fieri), *vol-ta* lenni (esse) és lakni igék, benhatók.

Az osztják nyelv indicativusa két egyszerű időalakot képez: *jelent* és *multat*; de a' névimód segítségével némelly igék, úgymint: *ul-ta* lenni, *pid-ta* esni és kezdeni, *ji-ta* lenni, *pus-ta* tehetni, *mos-ta* kelleni, *taj-ta* bírni stb. szerkesztett időalakokat is képeznek, mint látni fogjuk.

128. §. Jelen idő.

A' jelen idő-alak, úgymint általában a' finn-ugor nyelvekben, egyszersmind a' jövődőt is jelenti. De sajátságos az, hogy ellenkezőleg a' finn-ugor nyelvekkel, az éjszaki osztják jelenidő alak *l* jelet veszen föl, még pedig különbség nélkül akár kiható, akár benható jelentésű, 's akár eredeti, akár származott legyen is az ige. A' személyes ragok az egyes számban *m*, *n* —, a' többes számban *u*, *ta*, *t*, a' kettős számbeliek nincsenek Vologodszkinál, de Regulynél megvannak. A' praesens alakban tehát *l* jelet és a' személyes ragokat találjuk.

Az *l* a' magánhangzón végződő tőkhöz közvetlenül járul, p. o.

ji-ta lenni, *jil* leszen; *vi-ta* vinni, *vil* viszen; *taj-ta* bírni, *tajl* van neki; *tu-ta* hozni, *tul* hoz; *ma-ta* adni, *mal* ád; *le-ta* enni, *lel* eszik. Továbbá:

viša-ta vivődik, *višal* vitetik; *eslša-ta* bocsáttatni, *eslšal* bocsáttatik; *jasta-ta* szólni, *jastal* szól; *mijša-ta* adódni, *mijšal* adatik; *lumtšipta-ta* öltöztetni, *lumtšiptal* öltöztet; *lumtšiptiša-ta* öltözködni, *lumtšiptišal* öltözködik; *pojksa-ta* imádkozni, *pojksal* imádkozik; *ankirma-ta* nézni, *ankirmal* néz; *nemšsa-ta* neveződni, *nemšsal* neveztetik; *ušta-ta* veszteni, *uštal* veszít; *unlta-ta* tanítani, *unltal* tanít; *šavji-ta* menteni, *šavjil* ment.

N, *r*, *l*, *s*, *š*, *ž* utóhangú tőkhöz is közvetlenül járul.

pon-ta tenni, *ponl* teszen; *man-ta* menni, *manl* megyen; *potar-ta* beszélni, *potarl* beszél; *ul-ta* lenni, *ull* van; *vol-ta* élni, *voll* él; *mos-ta* kelleni, *mosl* kell; *pus-ta* tehetni, *pusl* tehet; *hus-ta* kísérteni, *husl* kísért; *uš-ta* veszni, *ušl* vész (*uštal* veszít); *kanš-ta* keresni, *kanšl* keres.

A' torok-hang ntán *ž*-nek közbevetésével jár a' tőhöz, mint:

vah-ta kelleni, *ragil* kell, valamire való; *voh*-ta híni, *vogil* hí; *senk*-ta ütni, *senkül* üt; *long*-ta bemenni, *longil* bémegyén stb.

De *a'* többi személyekben kieshetik az *ï*, mint: *vohlem*, *vohlen*, *vogil*, *vohlu*, *vohleta*, *vohlet*. Az *ï* helyett *a* is van, kivált *Regulynél*, mint *ragal*, *ragil* helyett, *hagal* nevet, *hagil* helyett, *jangal* megyén, *jár*, *jangil* helyett.

A' t (d) utóhangu tökhöz közvetlenül járul, de *a' t-t d-vé* lágyítja, mint:

ed-ta kimenni, *edl* kimegyen; *kid*-ta küldeni, *kidl* küld; *jud*-ta vetni, *judl* vet; *lid*-ta akarni, *lidl* akar; *pid*-ta esni, kezdeni, *pidl* esik, kezd; *jogod*-ta jutni, *jogodl* jut; *akid*-ta gyűjteni, *akidl* gyűjt.

E' szerint könnyű mindenféle igének *a'* praesensét alakítani.

Egyszersmind látjuk *a'* felhozott példákbul, hogy ezen praesensstőbeli *l* valóban ott van mindenféle jelentésű és alakú igében. Magában az egyes számnak harmadik személyét is kifejezi, azért az osztják igének nincs külön jelelője az egyes számú 3-dik személynek számára. Az *l*-es tő azután *a'* többi személyes ragokat *e*-hangzóval veszi föl, melly *a'* többes szám első személybeli *u* előtt kiveszen. Némelly példa világossá teszi *a'* nyelvnek eljárását:

- ma*-ta adni: malem, malen, mal adok, adsz, ád,
malu, maleta, malet adunk stb.,
- ji*-ta lenni: jilem, jilen, jil leszek stb.,
jilu, jileta, jilet leszünk stb.,
- vü*-ta vinni: vilem, vilen, vil viszek stb.,
vilu, vileta, vilet viszünk stb.,
- jasta*-ta szólni: jastalem, jastalen, jastal szólok stb.,
jastalu, jastaleta, jastalet szólunk stb.,
- jogod*-ta jutni: jogodlem, jogodlen, jogodl jutok stb.,
jogodlu, jogodleta, jogodlet jutunk stb.,
- voh*-ta híni: vogilem, vogilen, vogil hívok, hísz, vagy:
vohlem, vohlen, vogil hí,
vohlu, vohleta, vohlet hívunk stb.

A' kettős számbeli ragozásnak, *a'* mint mondtam, *Vologodszkinál* nincs példája (t. i. *a'* jelen időben).

129. §. *A'* *Reguly* jegyzékében számos igező van *vogulul*

magyarázva, melyeket a' személyek szerint összeállítva közlök, a' tárgyas igéket kihagyván innen.

Világosság kedviért a' *Reguly ti (tä)* névimódját is rekesztben hozzá teszem, azt itt-ott a' Vologodszki-féle szóval ismertetvén.

Első személybeliek.

<i>ti</i> névimód.	<i>Vogul jelentés.</i>	
ašlem (aš-ti)	vatem	szedek,
rah ašlem	pil vatem	bogyót szedek,
artlem (ard-ti = ord-ta)	urtem	osztok,
ägetlem (äged-ti = akid-ta)	ättem	szedek,
jaga ägetlem	akven' ätilem	egybeszedem,
eullem (eul-ti = evil-ta)	ajtem	hiszek,
ogollem (ogol-ti)	vajlem	szállok, megyek,
pogoln ogollem	—	faluban megszállok,
ulem (u-ti = vi-ta)	vim	veszek,
{ullem	olem	vagyok,
{ullom (ul-ti)		
verl ti ullom	ašt olem	dologban vagyok,
untltätilem (untltäti-ti)	kanštahtem	tanulok, szokom,
ušlem (uš-ti = uš-ta)	kantem	találok, felismerek,
ušlem (uš-ti = uš-ta)	unsem	általmegyek,
učilem (uči-ti)	tangem	akarok,
kaslom (kas-ti)	kasem	húzok,
katlem (kad-ti)	puem	fogok,
käslem (käs-ti = kaš-ta)	kinzem	keresek,
kišlem (kiš-ti = his-ta)	kuftem	maradok,
konhlem (konh-ti)	kangem	hágok,
khorlem (khor-ti = hor-ta)	nujem	nyúzók, fosztok,
hallem (hal-ti)	kuleim (iét)	hálók (éjjel),
hojlem (hoj-ti)	kujem	fekszem,
honhlem (honh-ti)	talem	felszállok, hágok,
hongoltlem (hongold-ti)	taltem	felszállítok, hágatok,

ti névimód.

jahlem (jah-ti = jank-ta)
 jastelem (jaste-ti = jasta-ta)
 jertlem (jerd-ti)
 jemellem (jemel-ti)
 jilom (ji-ti)
 jislom (jis-ti = jaś-ta)
 jogotlem (jogod-ti)
 longlem (long-ta)
 lilom (li-ti)
 lauom (lau-ti)
 laotlem (laod-ti)
 litlem (lid-ti)
 logotlem (logod-ti)
 luotlem (luod-ti = lod-ta)
 nauerlem (nauer-ti = navir-ta)
 nomlem (nom-ti)
 nógohlem *) (nógol-ti)
 suoslem (suos-ti = šuš-ta)
 seurlem (seur-ti = sevir-ta)
 sasemlem (sasem-ti)
 sukotlem (sukad-ti = šugad-ta)
 sometlem (somed-ti = sumid-ta)
 seulem (seu-ti = sevi-ta)
 rondlem (rond-ti)
 tajlem (taj-ti)
 tallem (tal-ti)
 termälälem (termälä-ti)
 portertlem (poterd-ti)
 pagoptälem (pagoptä-ti)
 peullem (peul-ti)
 pojksilem (pojksi-ti)
 vantlem (vand-ti)
 vanteltälem (vanteltä-ti)
 mälem (mä-ti)
 menlem (men-ti = man-ta)

Vogul jelentés.

jälem megyek, utazom,
 lauem szólok,
 jarltem feltartóztatok,
 esemauem szégyenkezem,
 jum jövők, leszek,
 ajem izsom,
 johtem jutok.
 šältem bémegyek,
 tem eszem,
 latem szidok,
 tauem rágok,
 tangem akarok,
 kiutem köszörülök,
 joutem veszek, emo,
 suoltem ugrom,
 nomisem gondolok, emlékezem
 kajtem utána megyek,
 joamem lépek,
 sajrem vágok,
 sasem öntök,
 säkvetem kínozik,
 mätzem ruházok,
 sägem szövök, fonok,
 rošem késem,
 aňšem bírok, van nekem,
 kartem húzok, szívok,
 molimtahtem sietek,
 potertem beszéllek,
 patemtem pattogok,
 pulem fúvok,
 pojksëm kérek,
 šunzem látok,
 šušeltëm láttatok, mutatok,
 mim adok,
 minem megyek.

*) Külömben *nógoltem*.

Harmadik személybeliek.

<i>ti</i> névimód.	<i>Vogul</i> jelentés.	
aol (au-ti)	auti	folyik,
ariil (ari-ti)	eri	énekel,
art ariil	ert eri	énekeket énekel,
artmel (artmi-ti)	artmi	?
amerl (amer-ti)	amerti	merül, merít,
älel, ebben :		
pagol älel	šahl mirli	menydörög,
epsetel (epse-ti = epsand-ta)	ätintahti	szagos, büzől,
uul (u-ti = û-ta)	hrangi	kiált,
uratl (urad-ti)	voräti	erölködik,
karatl (karad-ti)	(amp) karti	(eb) ugat,
hahlel (hahl-ti = holla-ta*)	lunži	sír,
jietl (jied-ti)	rägvi	eső esik,
lahl (lald-ta?)	lilti	lélezkzik,
lalmel (lalem-ti)	tolmenti	lop,
lapel (lap-ti)	lapi	?
lihmel (fikem-ti)	likmi	történik, megesik,
lauetl (laued-ti)	lauti	szid,
	lauti äm nobelom	szid engem,
lajl (laj-ti = loj-ta)	kani	függ,
ňagal (ňah-ti)	muinti	nevet,
šatl (= šas-ta)	sujti	hangzik; érzik,
masl (mas-ti = mos-ta)	eri	kell,
jangal (jang-ti)	—	megyen,
togolne jangal	tilemli	repül.

Második személybeli szók nincsenek a' jegyzékben.

Nagy szerencsére Reguly felírta a' *men-tü* igének teljes praesensét, az *ol-ta* igéét is, a' dualis kivételével. Mind a' kettő itt következik.

*) Itt is hl = ll; *hohl-ti* = *hollata*.

J e l e n i d ő.

<i>Egyes szám.</i>	<i>Kettős szám.</i>	<i>Többes szám.</i>
ma menlem	min menlamin	mung menlu
nang menä	nen menätn	nang menä
lu menl	lin menätn	lu menlet.

ma ollem	—	mung ollu
nang ollen	—	nang ollen
lu oll	—	lu ollet.

Magánosan állanak: *velpislälu* vadászunk, mi Vologodszki nyelvén *velpastalu* volna, de Reguly *üslém* vogul szóval magyarázza, minek csak *velpislälem*, vadászok, felelhet meg.

jaulmälu, vetünk, *sajp jaulmälu* kötelet vetünk, mit Reguly úgy fejez ki vogulul: *tali rébitungve* = kötelet vetni, holott így volna helyesen: *tali rébiteu*.

Föltetsző *a' nang menä* (Vologodszki szerint: *näng meulen*) te mégy, 's *nang menü* (Volog. szerint: *neng meulen*) tí mentek: holott az *ollen* vagy, vagytok, szabályos. De az *l a'* dualis 2-dik és 3-dik személyében sincs meg. Castrénnél, mint legitt látható, érzéve nincs szabálytalanság.

130. §. *A'* Castrén által ismertetett déli osztják nyelvjárásokban *a'* jelen időnek jelelője *t*, melly az éjszaki nyelvjárásbeli *l*-nek felel meg. Legyen például *a' menni* ige, *a'* melly itt *man-ta*, *a'* déli osztjákban *C.* szerint *men-daj*, 's mellynek jelen időbeli ragozása imígy áll Vologodszki és Castrén szerint:

Egy. sz.	man-l-em	megyek	<i>C.</i> men-d-am,
	man-l-en	mégy	men-d-an,
	man-l	megyen	men-t.
Több. sz.	man-l-u	megyünk	men-d-eu
	man-l-eta	mentek	men-d-eda
	man-l-et	mennek	men-d-et.

A' kettős számot így adja *C.* *men-de-men* mi ketten megyünk, *men-de-den* tí ketten mentek, *men-de-gen* ök ketten mennek.

131. §. A' őnn-ugor nyelvek körében eme' feltűnő sajátosságát az osztják nyelvnek lehet-e *gyakorító* erejűnek tartani? minél fogva az osztják igének jelen ideje tulajdonképen frequentativ alak volna. Ezt a' felfogást, úgy látszik, a' nyelv maga nem igazolja. Mert ha az *l*-es vagy *t*-s alak nem tisztán jelen időbeli, hanem gyakorító jelentésű volna: mellette, ámbár uralkodóvá lett, mégis a' gyakorító képző nélküli alak is találkozónék imitt amott. P. o. olyankor, mint az evang. 2, 6. *ning elta edl lavilta ho* te belőled jó ki az őrző, — épen nincs helye a' frequentativumnak, mégis ott van az *l* (ed-*l*). — Sokat bizonyítanak a' Reguly felhozta példák is, a' mellyek soha nincsenek frequentativ vogul igével megmagyarázva.

Van ugyan a' jegyzékben öt *nem l*-es szó, mellynek vogul magyarázatja praesens alaku, úgymint:

nomelmäsem	vog.	nomelmatem	emlékezem
zorämäsem (jorema-ta)	»	zorulem	felejték
angermäsem (ankirma-ta)	»	angvätem	tekintek, nézek
kazelesem (kazala-ta)	»	kazalem	nézegetek
kuoltsem	»	kuloslem	?

mégis azokat, praesens alaku magyarázatok ellenére, múlt időbeli alakoknak nézem.

Továbbá nem keveset nyom, hogy a' passiv alaknak praesense is megtartja az *l*-et, mint a' **137. §**-ban látjuk.

Végre a' világosan gyakorító ige-tők is a' jelenidejőket csak úgy képezik *l* által, mint akármellyik. P. o. *kazala-ta* nézni, nyilván gyakorító alak, mégis a' jelenidőt így képezi: *kazala-l-em*, *kazala-l-en*, *kazala-l*; *kazala-l-u*, *kazala-l-eta*, *kazala-l-et*. *Ojanget sistam sambodet, li toröm kazalalet* boldogok a' tiszta szívűek, ők istent látják (nézik). 5, 8. — Így *ed-ta* kijönni, gyakorítója: *edl-ta* kihozogetni, *edlta-ta* kihozogatni: mégis: *edlta-l-em*, *edlta-l-en*, *edlta-l* kihozogatok, kihozogatsz, kihozogat stb. *Ma ningilana jastalem, toröm než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* én nektek mondom, isten még a' kövekből is kihozogat fiaikat Ábrahámnak. 3, 9.

A' magyar nyelvben van egy tünemény, a' mellyet én az osztják nyelvbéli tüneményhez hasonlítok. Tudva van, hogy *ev*, *iv*, *hiv*, *lev*, *tev*, *viv*, *vev* ige-tők a' jelenidőt így képzik: *e-sz-em*, *i-sz-om*, *hi-sz-ek*, *le-sz-ek*, *te-sz-ek*, *vi-sz-ek*, *ve-sz-ek*, a' melly *sz* a' többi idő-alakban és módokban nincsen. Van ezeken kívül még néhány

ige, a' mellyek sz-je nyilván nem a' tőhöz tartozik, így *vonni*. Még Pereszlényi úgy tudja, hogy csak a' praesensben lehetséges a' von-z-ok, von-z-asz, von-z-on, von-z-unk stb. a' többi alakok mind von-tőtül valók. Az *úszni* ige talán már réges régen *úsz*: de valamennyi finn-ugor nyelvben *u*, vagy *uj* a' tő. A' *tetszeni* igének régi töjje *tet*, ezt tudják még nyelvemlékeink. A' ját-ék szó is azt mutatja, hogy a' *játszani* igének töjje *ját*, nem *ját-sz*; ez az alak tehát, úgy mint *tet-sz*, azon sz-es igékhez tartozik. A' nélkül, hogy meg birnám fejteni eme' tüneményét a' magyar nyelvnek, szabad legyen azt az osztják nyelvnek általános tüneményéhez hasonlítani.

M Ű L T I D Ő.

132. §. Az éjszaki osztják nyelvben a' múlt időnek képzője *s*, melly magánhangzós végű tőkhöz közbevetetlenül, mássalhangzós tőkhöz pedig többnyire *z*-nek közbevetésével járul, p. o.:

<i>vohtłji-ta</i>	leszálldosni,	<i>vohtłłji-s</i>
<i>purłłji-ta</i>	kérdezni,	<i>purłłłji-s</i>
<i>słstamtłji-ta</i>	tisztúlni,	<i>słstamtłłji-s</i>
<i>łilla-ta</i>	háborodni,	<i>łilla-s</i>
<i>ella-ta</i>	támadni,	<i>ella-s</i>
<i>esla-ta, esł-ta</i>	ereszteni,	<i>esla-s</i>
<i>kazala-ta</i>	látni,	<i>kazala-s</i>
<i>vogol-ta</i> és		
<i>vohta-tu</i>	leszállani,	<i>vohta-s</i>
<i>łikaza-ta</i>	haragunni,	<i>łikaza-s</i>
<i>šesmažu-ta</i>	megszállani,	
	lakni kezdeni,	<i>šesmažas</i>
<i>omłsa-ta</i> és		
<i>omłsa-ta</i>	leülni,	<i>omłsa-s</i>
<i>vortasł-ta</i>	hányódni,	<i>vortasł-s</i>
<i>unłta-ta</i>	tanítani,	<i>unłta-s</i>
<i>lolłmta-ta</i>	állítani,	<i>lolłmta-s</i>
<i>lerama-ta</i>	nyilvánúlni,	<i>lerama-s</i>
<i>nomłlma-ta</i>	gondolni,	<i>nomłlma-s</i>
<i>paltama-ta</i>	ijedni,	<i>paltama-s</i>
<i>kaltma-ta</i>	kelni,	<i>kaltma-s</i>

<i>vohma-ta</i> és		
<i>vogema-ta</i>	híni,	<i>vogema-s</i>
<i>šůžema-ta</i>	közeledni,	<i>šůžema-s</i>
<i>vanama-ta</i>	közeledni,	<i>vanama-s</i>
<i>kīl-ta</i>	küldeni,	<i>kita-s</i>
<i>potard-ta</i>	beszélni,	<i>potarta-s,</i>
	de	
<i>pard-ta</i>	parancsolni,	<i>pardī-s</i>
<i>ver-ta</i>	csinálni,	<i>verī-s</i>
<i>edl-ta</i>	kijönni,	<i>edlī-s</i>
<i>voh-ta</i>	híni,	<i>vogī-s</i>
<i>pid-ta</i>	esni, kezdeni,	<i>pit-s</i>
<i>jogod-ta</i>	jutni,	<i>jogot-s</i>
<i>akīd-ta</i>	gyűjteni,	<i>akīt-s</i>
<i>pon-ta</i>	tenni,	<i>pon-s</i>
<i>man-ta</i>	menni,	<i>man-s</i>
<i>evil-ta</i>	hinni,	<i>evil-s, evilī-s</i>
<i>kīl-ta</i>	kelni,	<i>kīlī-s</i>
<i>hul-ta</i>	hallani,	<i>hulī-s</i>
<i>omīs-ta</i>	ülni,	<i>omsi-s</i>
<i>už-ta</i>	veszni,	<i>uži-s</i>
<i>ū-ta</i>	kiáltani,	<i>uvi-s</i>

tehát:

taj-ta bírni, *tīi-ta* születni, *taj-īs, tīī-s,* nem *tajs, tījs,* annál inkább, mert *hī-ta (hij-ta)* hagyni, *hīī-s;* azért is jobb lesz (*hoj-ta* fekünni) *hojī-s,* mintsem *hojs.*

<i>vi-ta</i>	venni, vinni,	<i>vi-s</i>
<i>ji-ta</i>	lenni,	<i>ji-s</i>
<i>tu-ta</i>	hozni,	<i>tu-s.</i>

Nem várt alakok: 1) *jang-ta* fordúlni, menni, a' mellynek múlt alakja *jangas.* *Isus jangas Halīlej mu lovatna* Jézus jára a' Galileai föld vidékeire. 4, 23. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vozet sagat* Jézus megfordúla minden nagy és kis városokban. 9, 35.

2) *langmats* ebben: *Isus lita langmats* Jézus enni akara (megéhezett). Itt csak *langma-ta* akarni kezdeni (*langa-ta* akarni) ige lehetséges, a' mellynek múltja, az igen számos hasonlagosság

szerint, *langma-s* volna. Lehet, hogy csak nyomtatási hibából áll *langmats*, vagy néha *t* hangzik *s* előtt.

A' felhozott példákbul azt lehet kihozni: A' múlt időnek képzője *s* rövid magánhangzó után közbevetés nélkül, hosszú vagy iker magánhangzó után *j* vagy *u* közbevetésével, mássalhangzó után pedig vagy közbevetés nélkül, vagy *i*-nek közbevetésével járul a' tőhöz. A' személyes ragok csak a' kiejtés szerint változtatnak a' szabályon, p. o.: *vantis* látott, *vogis* hívott:

Egyes sz.	vant-s-em,	vant-s-en,	vant-i-s,
Többes sz.	vant-s-u,	vant-s-eta,	vant-s-et.
Egyes sz.	vog-s-em,	vog-s-en,	vog-i-s,
Többes sz.	vog-s-u,	vog-s-eta,	vog-s-et.

A' többes szám 2. személyében *eta* helyett *ta* is áll, p. o. *alli vīsta* (vīseta) *pa alli mījat* ingyen vettétek 's ingyen adjátok. 10, 8.

Az *ul-ta* lenni igének múlt alakja *ul-s* volna, de mindenkor csak *us*, tehát: *usem, usen, us; usu, usta* (*usetā*), *uset*, voltam stb.

A' kettős számnak egy példája *pitsangen*, ebben: *siri antom hun līn juga volta pitsangen* előbb mintsem együtt élni kezdenék. 1, 18. — Látjuk, az ige: *pid-ta* kezdeni, *pit-s* kezdett; tehát *pitsem* kezdettem stb. *pitsu* kezdetünk, *pitsangen* kezdettek ketten. Az első és második személy nem fordulnak elő, de Castrénnél is a' 3-dik személyes-rag *nen* lévén, a' nála lévő paradigmának hasonlóságára szerint bátran az 1. személyes ragot *men*, a' 2-dikat *dennek* gondolhatjuk, 's így alakíthatjuk a' dualist: *pitsamen, pitsaten, pitsangen*. A' *pid-ta* igének teljes múlt alakja e' szerint:

Egyes sz.	pitsem,	pitsen,	pits (pitis),
Többes sz.	pitsu,	pitseta,	pitset,
Kettős sz.	pitsamen,	pitsaten,	pitsangen.

132. §. A' Reguly jegyzetében következő múlt időbeli alakok fordulnak elő:

tais (tajis)	vog.	tels	lett, volt
enmes	»	jānumes	nőtt, nagygyá lett
uõisem	»	—	akartam
mentä uõisem	»	minung jemtelesem	menni akartam
uosis	»	uosis	veszett
kales	»	posält	halt, vége lett
jis	»	jemts	lett

kaseng jis	vog.	aumel jemts	beteg lett
košt tābelsem	»	kot tibeltleslem	eltévedtem
kiltsem	»	sajkelesem	sértettem
rahnes	»	rägäts	?
maltsales	»	ärits	?
tahnantes	»	talmäts	elvált ?
jeces	»	ostis	?
hotles	»	katels	nappalodott
ožilisem	»	kontkatsem	?
korisem	»	purmätesem	?
majleptesem	»	mujlung johts	vendégül jött
koš kontes	»	ojes	megfizetett
ligažis	»	lavošes	megharagutt
ulmisem	»	ulmjäsem	álmodtam
ma mensem	»	minsem	mentem.

Az *ol-ta* (*ul-ta*) lenni, szót pedig így ragozza :

ma osm, osem	—	mung osu
nang osn	—	nang osten
lu os	—	lu oset.

Kár, hogy nem jegyezte föl dualisát is.

134. §. Forduljunk a' déli osztjákra, mint azt Castrén előadja. A' 102. §-ban írja, hogy az osztják nyelvben a' praeteritumnak nincs jelelője, hanem a' személyes ragok közbevetetlenül járulnak az igetökhöz, tehát: *panem* letevék. E' szerint, ha így volna a' dolog az éjszaki nyelvben is, *ponem* volna ott a' múlt alak, »letevék.« De ezt nem találhatni, mert ott van: *pon-l-em* leteszek, és *pon-s-em* letevék, letettem. Az előző 101. §-ban kivételeket is hoz föl, azt mondván: A' múlt időnek kifejezésére némelly nyelvjárásban az augmentativ képzős, másokban a' deminutiv képzős ige szolgál, p. o. *tēgetmēm* repültem, *vermem* csináltam; *pansim* letettem. — A' *pansim* alak azonos az éjszaki *ponsem*-mel, ez hát a' mi szabályunk alá esik. Ebben az *s* nem deminutiv képző, hanem a' múlt időnek képzője; Castrén maga a' 97. §-ban az *s*, (*c*) képzőt augmentativnek mondja, melly hathatós sebes cselekvést jelöl. Ugyanott az *m* képzőrül azt tanítja, hogy »momentan« igéket képez; a' *tēgetmem* tehát inkább »reppenek« vagy a' múltban »repentem« jelentene. De Castrén bizonyosan nem csalatkozik vala,

midőn a' *pan-em*-féle alakot múltbelinek találta, 's azt az egész munkáján keresztül annak adja ki. Az Irtis- és Szurgut-nyelvjárásokban tehát így áll ez:

Egyes sz.	panem	panem
	panen	panet
	panet	pandah.
Kettős sz.	panemen	pandamen
	paneden	panten
	paneden	panten
Többes sz.	paneu	pandauh
	paneden	panten
	panet	panitl.

Vagy:

Egyes sz.	menem	menem
	menen	menen
	menôt	men
Kettős sz.	menmen	menmen
	menden	menten
	mengen	mengen
Többes sz.	meneu	meneuh
	menda	menteh
	menet	ment.

Lesz még alkalmunk visszatérni Castrénnek emez alakjaihoz, itt csak múlt időbeli jelentésöket tekintjük, a' mellyre nézve lehetetlennek tartom, hogy Castrén csalatkozott volna. Hisz illyetén alak ott van a' finnben és a' magyarban is:

pan-i-n	tev-é-k
pan-i-t	tev-é-l
pan-i	tev-e
pan-i-mme	tev-é-nk
pan-i-tte	tev-é-tek
pan-i-vat	tev-é-nek.

A' finn nyelvtan imperfectum-nak nevezi ez alakot, mint a' régibb közönséges magyar nyelvtan is. De már bizonyossá lett, hogy a' magyarban ez alak a' praeteritum historicum, melly Sylvesternél a' perfectumot is elnyelte. Alkalmasint nem csalatkozunk,

ha a' Castrén alakját is ilyen praeteritum historicumnak vesszük, melly a' perfectumot is elnyeli azon emberek nyelvében, a' kiktül Castrén a' nyelvet tanulá. A' finn grammatika és talán az élő nyelv is a' skandináv grammatika befolyása alatt 's a' svéd nyelv példája után vesztették el a' praeteritum historicum fogalmát és gyakorlását.

135. §. A' leggyakoribb szerkesztett idő-alakok ezek:

1) *jastata pidl* mondani fog, ez tehát egész magyarosan így ragoztatik:

Jelen idő:	<i>jastata pidlem,</i>	<i>jastata pidlen,</i>	<i>jastata pidl;</i>
	<i>jastata pidlu,</i>	<i>jastata pidleta,</i>	<i>jastata pidlet;</i>
Múlt idő:	<i>jastata pitsem,</i>	<i>jastata pitsen,</i>	<i>jastata pits;</i>
	<i>jastata pitsu,</i>	<i>jastata pitseta,</i>	<i>jastata pitset.</i>

A' jelen idő e' szerint a' futurumot teszi, a' múlt pedig ilyen jelentésü: szólni kezdtem stb.

2) *jastim ull* mondva van, tehát: *jastim ullem,* j. *ullen,* j. *ull;* *jas'im ullu,* j. *ulleta,* j. *ullet;* mondva vagyok stb.

jastim us mondva volt, tehát: *jastim usem,* j. *usen,* j. *us;* *jastim usu,* j. *usta,* j. *uset;* mondva voltam stb. De a' 2) alatti szerkesztett időalak szenvedő jelentésü.

Conjunctivus.

136. §. Castrén a' 109. §-ban arrul értesít, hogy a' Szurguti nyelvjárásban igen gyakran előfordúl egy *ñ* képzős conjunctivus, így *pan-ñ-am* letennék, *ver-ñ-am* csinálnék. Továbbá azt mondja ez alakról, hogy személyes ragozása egészen azonos a' Szurgut névszónak birtokos ragozásával, így:

Egyes sz.	<i>pan-ñ-am</i> letennék	<i>ver-ñ-am</i> csinálnék
	<i>pan-ñ-an</i> letennél	<i>ver-ñ-an</i> csinálnál
	<i>pan-ñ-atl</i> letenne	<i>ver-ñ-atl</i> csinálna.
Kettős sz.	<i>pan-ñ-amen</i>	<i>ver-ñ-amen</i>
	<i>pan-ñ-in</i>	<i>ver-ñ-in</i>
	<i>pan-ñ-in</i>	<i>ver-ñ-in.</i>
Többes sz.	<i>pan-ñ-auh</i> letennénk	<i>ver-ñ-auh</i> csinálnánk
	<i>pan-ñ-in</i> letennétek	<i>ver-ñ-in</i> csinálnátok
	<i>pan-ñ-itl</i> letennének	<i>ver-ñ-in</i> csinálnának.

Az éjszaki osztjákban, mennyire ismerem, csak az evangélium 5, 39-ben fordulna elő: *hun hoj hadnal ningen* = ha ki megcsapna tégedet. De megvan a' vogulban is, mint:

Egyes sz.	ol-n-em	var-ni-lem csinálnám azt
	ol-n-en	var-ni-lén csinálnád
	ol-n-i volna	var-ni-ta csinálná.
Többes sz.	ol-n-ov volnánk	var-ni-lov csinálnók
	ol-ni-ne volnátok	var-ni-lan csinálnátok
	ol-n-at volnának	var-n-anel csinálnák.*)

Már a' vogul és osztják szók magyar fordítása is mutatja, hogy ez az alak a' magyarban is megvan, *n* képzővel (vol-*n*-ék, csinál-*n*-ám); de ott van a' finnben is, a' hol concessivusnak nevezik, így: *ol-ne-n* volnék, *ol-ne-t* volnál, *ol-ne-e* volna; *ol-ne-mme* volnánk, *ol-ne-tte* volnátok, *ol-ne-vat* volnának. Ezt a' módot tehát, akár conjunctivusnak, akár concessivusnak, akár condicionalisnak nevezzük, eredeti finn-ugor módnak tarthatjuk.

Szenvedő ige.

137. §. Szenvedő igének jelentésével járnak a' számos *s* képzős igék, (**107. §.**) a' mellyek magára. az alanyra hatók (reflexiva); járnak az *m*-es névimód és *ul-ta* segéd igével szerkeződött idő-alakok, mint *jastim-ull* mondva van, *jastim-us* mondva volt. De szorosán véve szenvedő igealak az, melly nem az időt és módot, hanem a' személyes vagy praedicativ ragot megelőző képző által lesz. Ezzel különbözik a' szenvedő ige-alak minden származott igétül, noha, mint a' magyar nyelvben is, az eredeti szenvedő alak azután még képzővel is tetéztetik. A' személyes ragot megelőző képző *aj a*, p. o. *joštal ohtina ningen tulajin* kezeiken te vitetel. 4, 5. — *sirš-na kulna hijisa luel* akkor az ördög által elhagyatott. 4, 11. — *lu hoža tutlasi aradtel muzingodet* ő hozzá vitteték mindenféle beteg. 4, 24. — *madet vožatljajit veskat ver vorna* a' kik üldöztetettek az igazságért. 5, 10. — *hun ningilun tak'rije lavidta pidlajitan ma vorna* ha tük hijába szidatni fogtok én érettem. 5, 11. — *put jülbija an omišla* a' fazék alá nem ültetetik. 5, 15. — *ningen sud-hoja al*

*) Lásd: *A' Kondai Vogul Nyelv* 101. meg 104. lapját; a' Nyelvt. Közl. X. köt. meg a' *Kondai Márk evangéliuma* 206. lapját; a' Nyelvt. Közl. X. köt.

masajin, pa al jutsajin ningen turma-hot libija te a' birónak ne adassál által, 's ne vettessél a' tömlöczbe. 5, 25. — *anta nin nogajen izagat tuting sarasa julmala* mintsem a' te egész tested a' tüzes tengerbe vettessék. 5, 29. — *hanne-hojetna liel at iziklajit* az emberek által ők hogy dicsértessenek. 6, 2. — *hanne-hojetna liel at vandlajit* az emberek által ők hogy láttassanak. 6, 5. — *li nomislet, li ar potrelna hullajit* ők azt vélik, ő sok beszédök miatt hallgattatnak meg. 6, 7. — *nen turum azenna liel labidlajit* tí mennyei atyátok által ők étettetnek. 6, 26. — *nüngilan sudidta pidlajita* tük itéltetni fogtok. 7, 2. — *nüngilan al manzilajita* tük el ne tapostassatok. 7, 6. — *turum nubüt poget padlem turmaja jultalajit a' mennyország fiai* a' sötét toronyba vettetnek. 8, 12. — *lu hoza ar hojadet tusa* ő hozzá sok ember vitették. 8, 16. — *si mort hop humbetna temta pitsa* anynyira, (hogy) a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24. — *nin evilpsajenna noh visajin* te hited által fölvétel. 9, 22. — *hurijat, nemhojatna al usli* féljete, (hogy az) senki által meg ne tudassék. 9, 30. — *hun nüngilan vožadta pidlajitan* ha tük üldöztetni fogtok. 10, 23. — *nem-huntsi simis pos an vandijim us Israil muna* soha ilyen csuda nem látatott volt Israel földjén. 9. 33.

Az elősorolt helyekben következő alakok fordulnak elő:

Jelen idő.

Egyes szám:

2. szem. *tulajin* vitetel.
3. szem. *omisla* ültettetik, *julmala* vettetik, *usla* tudatik, *nila* láttatik (*madot an nila* a' ki nem láttatik. 6, 18.), *verla* tétetik.

Többszám:

2. szem. *pidlajita* és *pidlajitan* fogattok, e' helyett: fogtok (tétetni stb.).
3. szem. *vozatlajit* üldöztettetnek, *iziklajit* dicsértettetnek, *vandlajit* láttatnak, *hullajit* hallatnak, *labidlajit* étettetnek, *jultalajit* vettetnek.

Világos, hogy a' jelenidőnek *l* jelelője után a' szenvedő képző *aj* következik, 's ez után a' személyes vagy praedicativus rag, melly nem *e*-vel, hanem *i*-vel jár. A' harmadik személyben azonban *aj*

helyett csak *a* van. A' *tu-ta* hozni, vinni igének jelenideje: *tu-l*; tehát szenvedője: *tu-l-aj*, melly így ragoztatik: *tulajim, tulajin, tula; tulajiu (tulaju?)*, *tulajita* vagy *tulajitan, tulajit*. Így *pid-ta* kezdeni, fogni; praesens: *pidl*, passivum: *pidlajim, pidlajin, pidla; pidlaju, pidlajita*, v. *pidlajitan, pidlajit*. Így *us-ta* ismerni, tudni; praesens: *uslem, uslen, usl* stb. passivum: *uslajim, uslajin, usla; uslaju, uslajita* v. *uslajitan, uslajit*.

Mult idő.

Egyes szám:

2. szem. *visajin* vitettél, *noh visajin* segéltetettél, *masajin* adattál, *jutsajin* vetettétél.

3. szem. *tusa* hozatott, *pitsa* kezdetett, *tulasa* hozogattatott, *hijisa* hagyatott.

Többes szám:

Ennek példái nem fordulnak elő, de ki lehet tölteni a' híjakat

A' múlt időnek képzője *s*, ezután járul a' passivum képzője stb. Világosabb lesz a' nyelv eljárása, ha a' *tu-ta* hozni, *vü-ta* vinni igék mind praesensét mind praeteritumát kitesszük.

Tehát: *tul* hoz, *vül* viszen; *tus* hozott, *vüs* vitt így ragoztatnak

tulajim	tusajim	vüajim	visajim
tulajin	tusajin	vüajin	visajin
tula	tusa	vüla	visa;
tulaju	tusaju	vüaju	visaju
tulajita (tan)	tusajita	vüajita	visajita
tulajit	tusajit	vüajit	visajit.

A' kettős számnak példái nem fordulnak elő.

138. §. Regulynél kevés szenvedő alakot találni, úgymint,

Jelen időbeliek:

nüla vogulul *nejli* és *nangi*, azaz látszik, láttatik;

ägatlü, szjip ägatlü vogulul *tali nabitawi*, azaz a' hajókötél függ, függesztetik;

sogatlaju vogulul *savetau* kínoztatnak.

E' három szó Vologodszkinál: *nü-ta* nézni, *agüd-ta* függni, *šogad-ta* szenvedni.

Mult időbeliek:

<i>potsaim</i>	vogulul	<i>polvesem</i>	fáztam
<i>sengmesaim</i>	»	<i>muimítauesem</i>	melegedtem
<i>ojmsaim</i>	»	<i>ajlmättem</i> (sic!)	aludtam, álmodtam
<i>kajsä</i>	»	<i>kajves</i>	felakadt.

Hogy a' fáztam, melegedtem, felakadt passiv szókkal van kifejezve, azon nem akadhatni fen. Az aludtam vagy álmodtam vogulját Reguly jelenidőben jegyezte, *ajlmätsem* helyett. — Vologodszkinál: *pod-ta* fázni, mi Castrénnél passiv alakban áll, *pötájem* hült; — *šank* hő, melegség, *šankim-ta* (*šankmü-ta*) izzadni, tehát *šankmüšajim*, a' Reguly *sengmesaim*-ja, Castrénnél is *čenkümájem* hült; — *ulmiji-ta* álmodni. — A' negyedik szó se Vologodszkinál se Castrénnél nicsen. Ez *kaj-ta* akadni, függni, vogulul *kaj-ungve*.

139. §. Castrén előadása szerint (117—119. §§.) a' szenvedőnek képzője a' múltban *aj*, melly közvetlenül a' tőhöz járul; a' jelenben pedig *taj* vagy *daj*; a' Szurgut nyelvjárásban *oj*, meg *taj*. Látjuk, ez azonos az éjszaki nyelvbéli képződéssel, tudván, hogy Castrén nem ismer a' s-es múltat, 's hogy a' déli nyelvben a' praesens jelelője *t* (*d*) az éjszaki nyelvnek *l*-jének felel meg. Castrén az *untt* tanít, igén, melly nálunk *unlt*, mutatja a passiv ragozást; tanúság végett hozzája tesszük a' mienket.

A' praesens-tő.

Castrén szerint:
untted.

az éjszaki nyelv szerint:
unttal.

Egyes szám:

unttedajem
unttedajen
unttedaj

unttalajim v. untltajim
unttalajin v. untltajin
unttala v. unttla.

Kettős szám:

unttedajmen
unttedajden
unttedajgen

— ?
— ?
— ?

Többes szám:

unttedajeu	unltalaju v. unltlaju
unttedajda	unltalajita v unltlajita
unttedajet	unltalajit v. unltlajit.

A' *praeteritum*-tő.

Castrén szerint:	az éjszaki nyelv szerint:
<i>untt.</i>	<i>unltas.</i>

Egyes szám:

unttajem	unltasajim
unttajen	unltasajin
unttaj	unltasa.

Kettős szám:

unttajmen	—
unttajden	—
unttajgen	—

Többes szám:

unttajeu	unltasaju
unttajida	unltasajita v. -tan
unttajet	unltasajit.

Castrén szerint (120. §.) abban is megegyez a' déli nyelv az éjszakival, hogy az m-es névimód a' létigével együtt passivumot jelent, p. o. *kitem uttam* (az éjszaki nyelvben *kitim ullah*) küldetem, küldve vagyok; *kitem údem* (az éjszaki nyelvben *kitim usem* = *ulsem*) küldettem, küldve voltam.

Az éjszaki vogul nyelvben a' passivnak képzője *au*, melly a' múltban *v*-vé szorúl össze; a' deliben *ov* és *v*, így: *kiet*, osztják *ki* = követ, küld

	Vogulban :		Osztyákban :	
kietem	kietauem	kietovem	kidlem	kidlajim
kieten	kietauen	kietoven	kidlen	kidlajin
kietí	kietau(e)	kietove	kidl	kidlaj.
kietsem	kietvesem	kietvesem	kitsem	kitsajim
kietseen	kietvesen	kietvesen	kitsen	kitsajin
kietes	kietves	kietves	kitas	kitsa stb.

Az osztyák és vogul nyelvek tehát a' passiv képzőre nézve azonosak; de a' képzőnek helyére nézve különböznek, mert az osztyák nyelv az idő-jelelő után veti, a' vogul pedig a' múlt időbeli alakban az idő-jelelő elibe teszi.

T á r g y a s i g e.

140. §. Idáig a' legszorosabb viszony tűnván ki a' vogul és osztyák nyelvek közt, föl lehet tenni, hogy az utóbbiban a' tárgyas igeragozás is megvan. Össze kell tehát szedni annak példáit, a' mellyek a' Vologodszki fordításaiban előkerülnek.

1, 23. *nem luela ponla Emmanuil* Emmanuel nevet add neki. *Pon-ta* tenni, adni; paranacsolóban *pona* tégy: de itt *ponla* van = tedd. — 6, 3. *něng milostěna sidi mijila* te alamsnyádat úgy add. E' két példa (*pon-l-a*, *miji-l-a*) azt mutatja, hogy az éjszakai osztyák nyelvben *l* a' tárgyas rag.

3, 15. *siršna Ivan luel eslale* akkor János őt eresztí, bocsátja. *Esl-ta* eresztetni; jelen időben: *eslilem* v. *eslalem*, *eslilen* v. *eslalen*, *esll* eresztetek stb. 6, 15. *nen turum azen an esll* a' ti mennyei atyátok nem ereszt, bocsát). Múlt időben = *eslasem*, *eslasen*, *eslas* eresztettem stb. (8, 28. *eslaset* eresztettek). Itt az idézett helyen *eslale* van. Kérdés: jelen, vagy múlt időbeli jelentésű? Az értelem szerint múlt időbeli volna, jöllehet az orosz így szól: *togda Joann dopuškajet jeho*; *dopuškajet* jelenidőbeli alak. Ha tehát ilyen a' jelentés is: akkor *eslale* helyett *eslal-le* kellene, minél fogva *le* volna a' tárgyas rag és 3-dik személy. Ha pedig múlt időbeli a' jelentés: akkor *esla* volna = ereszte, *esla-le* pedig = ereszté; 's akkor ebben azt a' múlt alakot ismernők fel, a' mellyet Castrén egyedül tárgyal (134. §.), 's melly a' magyar és finn történeti múlttal azonos. De bármellyik jelentés és alak legyen is az, *le*-ben minden esetre tárgyas ragot kell látnunk, mint utóbb világossá lesz.

Ez egy (*eslale*) példán kívül Vologodszkinál nem kerül elő,

jelenidőbeli alak az *l* tárgyassal. 'S ennek talán az lehet oka, hogy az élő nyelv a' jelenidőbeli *l*-en kívül a' tárgyast nem fejezi ki határozottan. Mert p. o. *vī-l-em*, *vī-l-en*, *vī-l* teszen: veszek, vész, veszen: ellemben *vī-l-l-em*, *vī-l-l-en*, *vi-l-len* (*vi-li-le?*) volna = veszem, veszed, veszi; gondolnunk lehet tehát, hogy *vīlem* igazán veszek és veszem, a' mint Vologodszki mindenkor ír. Így 7, 3. 4. *nāng semenna ulta pāirt an hullen?* — *mīja, ma nāng semen elta lunk kim vīlem* = A' te szemedben lévő gerendát nem érzed? — adj (engedj), én te szemedből a' szálkát kiviszem. — Mind a' mellett a' nyelv a' jelenidőbeli alakban is ki bírja fejezni a' tárgyassal jelentést, mint Reguly feljegyezte, a' kinél *eutlilem* vágom, holott *eutlem* vágok. A' Reguly *eut*-je ugyanaz Vologodszki *evīt*-jével, mellynek tárgyatlan ragozása

Reguly írása szerint:

<i>eut-l-em</i>	vágok
<i>eut-l-en</i>	vágsz
<i>eut-l</i>	vág

Vologodszki írása szerint:

<i>evīd-l-em</i>
<i>evīd-l-en</i>
<i>evīd-l</i> ;

tárgyassal ragozása pedig:

<i>eut-li-l-em</i>	vágom	(<i>evīd-li-l-em</i>)
<i>eut-li-l-en</i>	vágod	(<i>evīd-li-l-en</i>)
<i>eut-li-le</i>	vágja	(<i>evīd-li-le</i>).

1, 24. 25. *i lu ime' visle*; *i an ussle luel sivonda*, hun = és ő nejét vette; és nem ismerte meg őt addig, míg. Itt van *vi-ta* venni, *us-ta* ismerni; továbbá *visem*, *visen*, *vis* vettem, vettél, vett; *ussem*, *üssen*, *usis* vagy *uss* ismertem stb. a' *vis-le*, *uss-le* tehát ugyan azon tárgyassal van, mellyet az *eslale*-ben találtunk. — 10, 4. *madot luel Jevrej mura tīnsale* a' ki őt zsidó népnek eladta. *Tīnī-ta* árulni, *tīnīlem* árulok, *tīnīsem*, *tīnīsen*, *tīnīs* árultam stb. A' két előbbi (*visle*, *ussle*) példa szerint *tīnīsle* volna elég, pedig *tīnīsale* van. Ennek hát *tīnes-ta* (*tīnīs-ta*) volna a' töjje, a' mellyet az *es-ta* igével hasonlítva, így kell a' tárgyatlan jelenidejében ragozni:

<i>tīnīslem</i>	árulok	mint	<i>esllem</i>	ereszték
<i>tīnīslen</i>	»		<i>esllen</i>	»
<i>tīnīsle</i>	»		<i>eslle</i>	»

Föltevéen a' történeti múltat, tárgyatlanul így volna-e?

<i>tīnīsam</i>	árulék	<i>eslam</i>	ereszték
<i>tīnīsan</i>	stb.	<i>eslan</i>	stb.
<i>tīnīsā</i>	stb.	<i>esla</i>	stb.;

tárgyasan pedig így-e?

<i>tüüsa-l-em</i>	árulám	<i>esla-l-em</i>	eresztém
<i>tüüsa-l-en</i>	stb.	<i>esla-l-en</i>	stb.
<i>tüüsa-l-e</i>	stb.	<i>esla-l-e</i>	stb.

akárhogyan legyen is, *tüüsale* tárgyias rag múlt időbeli jelentésű alakban.

Az eddigi példákból bizonyossá lett, hogy az éjszaki osztjában is tárgyias igeragozás van, mellyben *l* a' tárgy jelelője. De minden felhozott példa egyes számban adja az alanyt, 's egyes számban mutatja a' tárgyat is.

7, 20. *Sidü liel moštallan li tüültüpsajel sagat* = így őket ismeritek meg gyümölcseikről. *Mošta-ta* ismerni, vélni; ennek tárgyatlan jelenideje:

<i>moštalem</i>	<i>moštalu</i>
<i>moštalen</i>	<i>moštaleta</i>
<i>moštal</i>	<i>moštalet.</i>

Itt *moštallan* van, 's ez a' többes szám második személye, még pedig többes tárgygal = ismeritek őket.

7, 16. *li tüüpsalal sagat uslalan liel* = iv gyümölcseikről ismeritek meg őket. *Ušleta* ismertek, *uslalan* ismeritek őket.

7, 6. *al julat tüüng tunen purset šozilüta togaja, kurlalna al puründlalal* = ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. *Puründlata* taposni; *puründlalal* tapossák őket.

E' szerint kiegészítvén az első személyt, az egész alak ez volna:

<i>uslalu</i>	ismerjük őket
<i>uslalan</i>	ismeritek őket
<i>uslalat</i>	ismerik őket.

1, 23. *ma ningülan nem huntsü usšalam* én titeket soha sem ismertelek. *Ušta-bul* lesz *ušsem*; tárgyasan *uššlem*, *uššlen*, *uššle*; *uššlu*, *uššlen* (*uššlan*?) *uššlet* (*uššlat*?) ismertem öt stb. Továbbá: *uššalam*, *uššalan*, *uššalat* ismertem őket és ismertelek benneteket.

Ezekből a' példákból látjuk, hogy az osztják nyelv is tárgyasan ragozza az igéket; hogy a' tárgy jelelője *l*, melly mind a' má-

sodik mind a' harmadik személybeli tárgyat kifejezi; végre hogy a' nyelv különbséget bír tenni az egyes és többes számbeli tárgy között. Az oszják nyelv tehát e' tekintetben is a' vogulnak testvére.

141. §. Regulynek alig vala ép fogalma a' magyar tárgyas igéről; alkalmazásban a' magyar élő és irodalmi nyelv nem igen véthet ugyan, de annak fel- és megismerése, mi által lesz az ige tárgyassá, csak az újabb időben sikerült. Reguly az oszják igék jelenidőbeli alakokat hol tárgyas hol tárgyatlan vogul igével magyarázza meg. Tárgyas igével vannak magyarázva: *alemlem*, vog. *almilem* emelem; *antestelem* vog. *antestilem* segítem; *artlem* vog. *urtelem* osztom; *eutlilem* (*evüd-ta* vágni) vog. *jühtlilem* vágom; *eslem* vog. *taritlem* és *keulem* eresztém; *ulem* (*vi-ta* venni) vog. *vim* és *vilem* (itt Reguly a' tárgyatlan és tárgyas igét írja ki); *untlem* vog. *kanžulem* tanulom; *kasellu* vog. *vanti/leu* vezetjük (tehát Reguly szerint *kaslom* vezetek, költözöm, de *kasellem* vezetem); *kailem* vog. *junitelem* ütöm, (e' szó nincs meg se Volog. se Castrénnél); *jütlem* (jüdti) vog. *lilem* lövöm; *jaumilem* vog. *rebitilem* vetem; *leštántlelem* vog. *leštántilem* javítom; *ležätlem* vog. *šabitelem* készítem; *longotilem* vog. *tuolilem* beviszem; *ňogotlilem* vog. *ňaulelilem* üldözöm.

Eme' néhány példából az tetszik ki, hogy a' nyelv a' jelen időben is ki tudja fejezni, ha akarja, a' tárgyas alakot, mert:

<i>kaslom</i>	viszek, vezetek,	de <i>kasellem</i> vezetem;
<i>leštántlem</i>	—	de <i>leštántilem</i> javítom;
<i>longotlem</i>	bemenetek,	de <i>longotilem</i> bemenetem;
<i>ňogotlem</i>	üldözök	de <i>ňogotlilem</i> üldözöm.

142. §. Castrénnak sem volt világos fogalma a' tárgyas igeinek mivoltáról, mert azt a' Szamojed grammatikában egész vizsgálásán adja elő.*) De ha a' *men-de* menni és *pan-da* tenni igék ragozását nézzük a' Szurguti nyelvjárásban, a' tárgyast azonnal felismerjük.

Jelen idő.

<i>Egyes szám.</i>	mendlem	pandlem
	mendlen	pandlen
	mendl	pandladah.

*) A' mennyiben Regulynél a' magánhangzói egyezésnek nyoma van, mint Castrénnél is van, a' *tä, ti* névimód az alhangu, a' *tä, te* pedig a' felhangu tökhöz járulna, de nincs benne bizonyosságom.

<i>Kettős szám.</i>	mendlemen	pandladamen
	mendleden	pandlaten
	mendlegen	pandlaten.
<i>Többes szám.</i>	mendleuh	pandladauh
	mendledeh	pundlaten
	mendlet	pundlitl.

M Ű l t i d ő.

<i>Egyes szám.</i>	menem	panem
	menen	panen
	men	pandah.
<i>Kettős szám.</i>	menmen	pandamen
	menten	panten
	mengen	panten.
<i>Többes szám.</i>	menuh	pandauh
	menteh	panten
	ment	panitl.

143. §. Vologodszki szerint így menne hát az éjszaki osztják nyelv igeragazása, elhagyván a' kettős számot, a' mely csak egyszer előfordúl, a' *pid-ta* igébül, mellynek múltja ez: *pitsem, pitsen, pitös; pitsu, pitseta, pitset*; kettős szám: *pitsangen* = ketten kezdének; — 's elhagyván a' Coniunctivist vagy Concessivist, a' mellynek némi nyoma a' *hadnal* szóban fordulna elő, lásd a' **131. §.**

Paradigmák.

1. *ul-ta* lenni (esse).

N é v i m ó d o k.

- a) *ulta*; *ultem, ulten, ultel* voltom, voltod, volta.
- b) *ulim*; *ulmem, ulmen, ulmel* voltom stb.; *ulmelna* levéje, *ulman* levén.
- c) (ulřp) *ulřpsa* levés; *ulřpsajem, ulřpsajen, ulřpsajel* levésem, levésed, levése.

*) Lásd Magyar Nyelvészet III. 268—277. l. (1858.)

Parancsoló mód.

<i>ula</i>	légy	<i>ulat, ulati</i>	legyetek.
------------	------	--------------------	-----------

Jelen idő.

<i>ullem</i>	vagyok	<i>ullu</i>	vagyunk
<i>ullen</i>	vagy	<i>ulleta</i>	vagytok
<i>ull</i>	van	<i>ullet</i>	vannak.

Múlt idő.

<i>usem (ulsem)</i>	voltam	<i>usu (ulsu)</i>	voltunk
<i>usen (ulsen)</i>	voltál	<i>usta, useta (ulseta)</i>	voltatok
<i>us (uls)</i>	volt	<i>uset (ulset)</i>	voltak.

Szerkesztett időalakok.

a) <i>ulta pidlem</i>	lenni fogok	<i>ulta pidlu</i>	lenni fogunk
<i>ulta pidlen</i>	lenni fogsz	<i>ulta pidleta</i>	lenni fogtok
<i>ulta pidl</i>	lenni fog	<i>ulta pidlet</i>	lenni fognak.
b) <i>ulim usem</i>	voltam volt	<i>ulim usu</i>	voltunk volt
<i>ulim usen</i>	voltál volt	<i>ulim usta</i>	voltatok volt
<i>ulim us</i>	volt volt	<i>ulim uset</i>	voltak volt.

2. *ji-ta* lenni (feri).

Névi módok.

- a) *jita*; *jitem, jiten, jitel* levésem, levésed, levése.
 b) *jum*; *jumem, jumen, jumel* voltom, -od, -a; *jumelna* voltában, *juman* levén.
 c) (*jup*) *jupsa* lét, levés; *jupsajem, jupsajen, jupsajel*.

Parancsoló mód.

<i>juva</i>	légy	<i>juvat, juvati</i>	legyetek.
-------------	------	----------------------	-----------

Jelen idő.

<i>jilem</i>	leszek	<i>jilu</i>	leszünk
<i>jilen</i>	lész	<i>jileta</i>	lesztek
<i>jil</i>	leszen	<i>jilet</i>	lesznek.

Múlt idő.

<i>jisem</i>	lettem	<i>jisu</i>	lettünk
<i>jisen</i>	lettél	<i>jista</i>	lettetek
<i>jis</i>	lett	<i>jiset</i>	lettek.

Szerkesztett időalakok.

a) <i>jita pidlem</i>	lenni fogok	<i>jita pidlu</i>	lenni fognak
<i>jita pidlen</i>	lenni fogsz	<i>jita pidleta</i>	lenni fogtok
<i>jita pidl</i>	lenni fog	<i>jita pidlet</i>	lenni fognak.
b) <i>jum ullem</i>	lettem volt	<i>jum ullu</i>	lettünk volt
<i>jum ullen</i>	lettél volt	<i>jum ulleta</i>	lettetek volt
<i>jum ull</i>	lett volt	<i>jum ullet</i>	lettek volt.

3. *ma-ta* adni.

Névi módok.

- a) *mata*; *matem*, *maten*, *matel* adnom stb., adásom stb.
 b) *mijim*; *mijimem*, *mijimen*, *mijimel* adásom stb.; *mijimelna*,
mijiman.
 c) (mijip) *mijipsa* adás; *mijipsajem*, *mijipsajen*, *mijipsajel*.

Parancsoló mód.

<i>mija</i>	adj	<i>mijat</i> , <i>mijatü</i>	adjatok.
		mijila	ad.

Jelen idő.

<i>malem</i>	adok	<i>malu</i>	adunk
<i>malen</i>	adsz	<i>malen</i>	adtok
<i>mal</i>	ád	<i>malet</i>	adnak.

Múlt idő.

<i>masem</i>	adtam	<i>masu</i>	adtunk
<i>masen</i>	adtál	<i>masta</i>	adtatok
<i>mas</i>	adott	<i>maset</i>	adtak.

Szerkesztett időalakok.

<i>mata pidlem</i>	adni fogok stb.	<i>mata pidlu</i>	adni fogunk stb.
<i>mijim ullem</i>	adva vagyok, <i>mijim ullu</i> adatom stb.		adva vagyunk, adatunk stb.
<i>mijim usem</i>	adva voltam, <i>mijim usu</i> adattam stb.		adva voltunk, adattunk stb.

4. *us-ta* ismerni.

Ennél mutatom fel a' tárgyas alakokat is.

Névi módok.

- a) *usta*; *ustem*, *uſten*, *uſtel*.
 b) *usim*; *usmem*, *usmen*, *usmel*; *usmelna*, *usman*.
 c) (uzip) *uzipsa* ismerés, *uzipsajem*, *uzipsajen*, *uzipsajel*.

Parancsoló mód.

<i>usa</i>	ismerj	<i>usat</i> , <i>usati</i>	ismerjetek
	usla ismerd.		

Jelen idő.

<i>uslem</i>	ismerek	<i>uslu</i>	ismerünk
<i>uslen</i>	stb.	<i>usleta</i>	stb.
<i>usl</i>		<i>uslet</i>	

uslalan ismeritek őket

uslala ismerik őket.

Történeti múlt.

<i>uslam</i>	ismerék	<i>uslau</i>	ismerénk
<i>uslan</i>	stb.	<i>uslan</i>	stb.
<i>usla</i>		<i>eslat</i>	

uslale ismeré őt.

Múlt idő.

<i>ussem</i>	ismertem	<i>ussu</i>	ismertünk
<i>ussen</i>	stb.	<i>usseta</i>	stb.
<i>usis, uss</i>		<i>usset</i>	
ussle	ismerte őt	ussalam	ismertem őket

5. *pon-ta* tenni.

Szenvedő igeragozás.

Jelen idő.

<i>ponlajim</i>	tevődöm	<i>ponlaju</i>	tevődünk v.
<i>ponlajin</i>	v.	<i>ponlajita, ponlajitan</i>	
<i>ponla</i>	tétetem stb.	<i>ponlajit</i>	tétetünk stb.

Múlt idő.

<i>ponsajim</i>	tevődtem	<i>ponsaju</i>	tevődünk v.
<i>ponsajin</i>	v.	<i>ponsajita, ponsajitan</i>	
<i>ponsa</i>	tétettem stb.	<i>ponsajit</i>	tétettünk stb.

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

A' mondat részei.

144. §. A' mondatot logikailag és grammatikailag lehet tekinteni. Logikailag tekintve minden mondat egy-egy ítélet, a' mellynek lényeges részei az *alany*, *mondomány* és a' *kapcsoló*, melly összefoglalja; grammatikailag tekintve is a' teljes mondatban mind a' három megkivántatik, de sokszor hol az egyik hol a' másik nincs szóval kifejezve. P. o. az osztják éneken olvassuk: *vuas laulla*, a' város lakatik, bíratik, 's *vuas ti amesleu* a' várost üljük, lakjuk. Az első mondat teljes, mert ott van az alany (*vuas*) és a mondomány (*laulla*) a' mellyel a' kapcsoló is ki van fejezve. A' másodikban a' *vuas* szó tárgy, ném alany, mert a' mondomány *amesleu* (üljük) kívánja meg a' tárgyat, az alany (mi) nincsen kifejezve; de lehetne, ha így volna: *vuas ti amesleu mung*, vagy *mung vuas ti amesleu*, a' várost mi lakjuk, vagy mi a' várost lakjuk; a' kapcsoló itt is az igeszóban rejlik. Néha, sőt gyakran, első tekintetre kétséges, alany vagy mondomány van-e előttünk. P. o. *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmi éneke, vagy a' szent Asz lakadalmának éneke; *Matvej elta jeming ajkol-jastipsa* Mátétul (való) szent hír-mondás = Máté evangelioma. E' két mondatban az alany vagy a' mondomány van-e kifejezve? Ha kiegészítjük: *tami jeming As muj ar*; *tami Matvej elta jeming ajkol-jastipsa* = ez a' szent Asz lakadalmi éneke; ez Máté evangelioma, világossá lesz, hogy azokban a' mondomány van kifejezve, az alanyt, (*tami*) csak hozzá gondoljuk, valamint a' kapcsolót is az alany és mondomány között. Grammatikailag egy igeszó magában is lehet mondat, p. o. *evüllem*, hiszek. Mert az igével, melly a' mondományt teszi, a' kapcsoló is ki van fejezve, az alanyt pedig az igének személyragja jelöli. Az *evüllem*, hiszek, kifejtve azt-teszi: *ma evülip ullem* én hívő vagyok. Itt a' *ma*, én, alany, *evülip*, hívő, mondomány, *ullem*, vagyok, kapcsoló. Ha már a' kapcsoló a' mondományos igeszóban

benne rejlik, akkor természetesen nem kell sőt nem is lehet azt külön kifejezni, p. o. *ma evüllem, ning evillen, lu evill* én hiszek, te hissz, ő hiszen; *mung evillu* mi hiszünk stb. Ha a' mondomány nem ige szóval, hanem más szóval van kifejezve, a' kapcsoló (vagyok, vagy, vagyunk, vagytok) csak az első és második személyben fejeztetik ki, a' harmadikban nem, kivéve ha nem a' jelenidőre vonatkozik, mert akkor a' kapcsolónak kifejezése az időt is tartozik jelölni. Innen mondjuk: én hívő vagyok, mi hívők vagyunk; te hívő vagy, tük hívők vagytok; ő hívő, ők hívők: de ő hívő volt, ő hívő lesz stb. A' *van, ull*, tehát csak akkor tétetik ki, ha nem csupán kapcsolót, hanem létet, létezt is fejez ki, p. o. *pénzem van, vagy van pénz*, mi egészen más mint ha mondok: *ez pénz*. — Felszólítást jelentő mondatok minden nyelvben mondomány nélküliek, p. o. *num tarom ažem! num jelem jigem!* felső tarom atyám! felső jelem atyám! — Viszontag a' parancsoló módbeli mondomány alany nélkül szokott lenni, mint *juš torima tastat* utat készítetek istennek.

Ezek szerint grammatikailag *teljes a'* mondat, ha mind három része (alany, mondomány, kapcsoló) külön-külön szóval ki van fejezve, *nem teljes a'* mondat, ha egy a' három közül nincsen kifejezve. Azért a' *nem teljes* mondat *nem csonka* még, minthogy logikailag teljes értelmű.

A' mondat külömbiségei.

145. §. A' mondat, ha kifejezett részei magokban valók, *rideg*, ha azok más szókkal vannak meghatározva vagy kibővítve, *nem-rideg*. P. o. *Ivan jogots* = János jöve, *rideg* mondat: de *Si hadletna Ivan, torim pernaja longültim iki, similtata pits tal Judej muna* = a' napokban János isten keresztségébe vivő öreg, hirdetni kezde a' pusztá judeai földön — *nem-rideg* mondat, mert alanya *Ivan* (János) e' szókkal van meghatározva: *torim pernaja longültim iki*; a' mondomány *pits* (kezde) pedig először avval van kibővítve, hogy mit kezdett, t. i. *similtata*, hirdetni, azután avval van meghatározva, hogy hol kezdett hirdetni, t. i. *tal judej muna* a' pusztá judeai földön.

Továbbá mind a' *rideg* mind a' *nem-rideg* mondat lehet *egyszerű*, ha egy mondatból áll, vagy *többszerű*, ha két vagy több mondat össze van foglalva. Az idézett két mondat *egyszerű*, mert egy-egy alanybul's egy egy mondatból állanak. de ez: *Si hadletna Ivan*,

torim pesnaja longiltim iki, jogots pa similtata pits tal judej mana = a' napokban János jöve és kezdte már többszerü mondat, mert benne két mondomány van összefoglalva: *jogots és pits*. — *Sit hulman Irot han nomisna tillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* = ezt hallván Héródes király az elméjében felháborodék és az egész Jéruzsálem városának népe ő vele (együtt). Ez is többszerü mondat, mert benne két alany (Héródes király meg: egész Jéruzsálem városának népe) van összefoglalva.

A' többszerü mondat igen sokféle lehet részint az összefoglalt mondatok különös mivoltuknál fogva, részint azon viszonymál fogva, a' mellyek azok egymás alá vagy egymás mellé vannak rendelve.

Az alany és mondomány egyezése.

146. §. Az alany lehet csupasz vagy birtokos ragu, azután lehet egyes, kettős és többes számbeli. A' millyen számbeli a' csupasz vagy birtokos ragu, olyan számbeli a' mondomány is. P. o.

uta si sašl kiáltó szó hallik. — *Isus Hristos tšipsa si horasna us* Jézus Kr. születése e' módon volt. — *kolom šoper nohlä vuas ti amesleu, näl šaper nohlä aut ti amesleu a'* három jeles magasságu várost üljük, a' négy jeles magasságu várost üljük. — *lu ohtina turum-haret punžasset* ő felette az egek megnyilatkozának.

Siri antom hun lin jega volta pitsangen előbb hogysesem ök (ketten) együtt élni kezdtek (ketten). — *kü poter kü kas kü katl ameslemen, van poter van kas kü katl ameslemen* hosszú beszédet, hosszú mulatságot hosszú napig ülünk (ketten); rövid beszédet rövid mulatságot hosszú napig ülünk (ketten).

sit ma šenk musti pogem ull, madot hoža izagat ulta ma jim nomsem ez az én nagyon kedves fiam, a' kiben minden jó akaratom van. (Jegyzet. A' *sit pogem ull* oroszos, e' helyett: *sit pogom*: viszontag a' következő visszamutató mondatban el lehetne az *ull*, így: *madot hoža izagat ulta ma jim nomsem ull*.) — *num tarom ažeu iški turpi turing vuat pontal, sajk nolpi noling vuat pontal* = felső isten atyánknak hideg torku szél-támasztása, híves orru szél-támasztása. — *mung sorni turum azeu!* mi arany mennyei atyánk! az az, mi mennyei atyánk!

De vannak kivételek is a' szabály alól, jelesen:

a) A' sokaságot jelentő alany egyes számbeli, a' mondomány

pedig többes számbeli lehet, mint: *hun jah kim kitimet uset* midőn a' nép ki volt küldve (ki voltak küldve); *si'sna' mudra jah hola pelak elta Jerusolim voža jogotset i potarlet* akkor a' bölcs nép keletről Jéruzsálem városába jöve (jövének) és monda (mondának); — *lu lu murel savijil li kreklal elta* ő a' maga népét megszabadítja bünétül (iv büneitül). — *lu laltipsajelna jeming jah potarset* ő ihletése által szóltak a' szentek.

Általában a' *jah* szó, melly népet jelent, *emberek* értelmében jár; *ultim jah* tanuló nép, azaz tanítványok, *pernala jah* keresztelelten nép, azaz pogányok, *or jah* szamojédek stb. lásd a' Szótárban a' *jah* szót.

b) Ellemben a' számnevek, mellyek természet szerint sokaságot jelentenek, az egyesben kívánják a' szókat, mint: *i sidi aradtel rudet Avram elta Tavit vonda nel hosjang rud, i Tavit elta Babilon voža kasl'psa vonda nelhos jang rud* 's így mind a' nemzetségek Ábrahám-tul fogva Dávid-ig tizennégy nemzetség, 's Dávid-tul fogva Babilon városába való költözésig tizennégy nemzetség.

labed muzung labed maj tinl kurtom jige eui šidi ultal,

kot muzung kot maj tinl kurtom aže eui šidi ultal

hét kedves hét vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül,

hat kedves hat vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül.

A' *küt, kad* (két) szó néha kettős számbeli szóval egyesül, néha nem, mint:

koreng or ko koreng küt ortgnen,

vojeng or ko koreng küt ortgnin

rénbikás szamojéd embernek bikás két szolgája,

vadas szamojéd embernek bikás két szolgája. Itt az *ort-gnen*

kettős számbeli.

Halilej saras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-apsiengen a' galileai tengerhez léptekor láta két báty-öcsöt (testvért). — *kažalas pa kad i-ji-rohgnen* láta más két egy-anya fiát.

De viszontag van: *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. — *panna al vijat kat sah* vele (magatokkal) ne vigyetek két ruhát.

Az evangeliomi fordításban a' *kadn* (kettő) szó többes számbeliekkel egyesül, mint: *ježalt užanset luela kadn, kul' tajtodet* eleibe kiáltának neki ketten, ördög-leltek.

A' kettős számot azon szók is szeretik, a' mellyek ketteje-

ketteje teszen egy egészset, mint p. o. *tél-nyár* = esztendő, *éj-nap* természetes nap, *anya-anya* = szüle, szülek, *leány-fü* = gyermek, Regulynél: *neng-ho* = nő-férfi = ember stb. Azért az evangéliomban a' negyven napig való böjtölés így van kifejezve: *neljang atgnen pa hadlgnen*, azaz szószerint: negyven két éj és két nap böjtölés.

c) A' számneveket követik e' tekintetben a' határozatlan szám jelentőji, p. o. *lu jubel ar mur manta pits* ő utána sok nép kezde menni.

Azomban az *ar* után a' *hojat*, valaki, többesben áll, mint: *sidet huvat ar hojadet jilet* azokon sokan jönnek. — *ar hojadet jogodlet hola pelak elta i kevi pelak elta* sokan jönnek kelet felől és nyúgat felől.

Moltas, sok, *aradtel*, mind, is többes számmal társúlnak, mint: *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozásokban sok szökat ne mondjatok; *aradtel rudet* minden nemzetségek. De van: *aratel hanneho* is.

d) A' mondomány kiegészítése egyes számban áll, jöllehet a' mondomány többes számbeli, mint: *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezökké (*kažinga*, nem *kažingeda*) lesznek. — *ojanget, madet kanžlet i lidlet veskat ver, li tarmatंगा jilet* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot, ők kielégítetnek. — Ez »*kažinga*,« »*tarmatंगा*« adverbiumúl áll, tehát *kažinga jilet* olyan szófűzés, mint a' magyar: *jól vannak*.

147. §. A' birtokos ragú szók egy különös sófűzést mutatnak az eredeti énekekben, a' mellyet fel kell hozni. A' birtokos ragok t. i. nem magához a' névszóhoz, hanem ennek viszonyítójához járúlnak, vagy azon szóhoz, a' melly viszonyító gyanánt áll. Magyarban így mondjuk: *városom belseje*; az osztják énekekben így van mondva: *város belsöm*; tehát e' helyett: *városom belsejében*, azt találjuk: *város belsömben*. Lássuk osztják példákat.

num tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnä,
sarni ulpi ulung kat lipelnä =

Num tarom atyám(nak) ülő réz színű házában,
arany festékű házában. Itt *katel (kadel) libinä* helyett van *kat lipelnä* = ház belsejében, *házá-ban* helyett.

ma amesti aj lari melte kat lipemnä
aj tuj melte kat lipemnä =

én ülő kis lép melletti házamban, kis tó melletti házamban. *Kat lipemnä e' helyett: katem (kadem) lipinü.*

sosi vuas kareunü jogotlaju, sosi kort kareunü jogotlaju a' lakott városunk térében, piaczn vezetettünk, a' lakott udvarunk térében vezetettünk. Itt *vuaseu karnü (karelnü), korteu karnü (karelnü)* helyett áll a' *vuas kareunü* stb.

juhung vuas alngem ameslä vagy

juhung vuas alngem laulla = a' fa város (fa kerítésü) városom eleje ültetetik, vagy öriztetik. Itt *vuasem aling (alngel)* helyett áll a' *vuas alngem*.

A' nyelvnek felhozott emez eljárása szerint lehet az igen gyakran előkerülő szólást értelmezni, melly így van:

alel ko ar al amesmeu eult

jisl ko ar jis koltmeu eult; vagy:

alel ko ar al amesteu eult

jisl ko ar jis kolteu eult. Ezekben az *amesmeu* vagy *amesteu eult* azt teszi: ülésünk után, vagy ülésünk óta, ülésünktül. De mi az, a' mire az »ülésünk után« vonatkozik? vagyis, mi ezen mondománynak az alanya? Felelet: *alel ko ar al, jisl ko ar jis* azaz: sok fiatal ember, sok öreg ember. A' szokásos mondást tehát így kell fordítani: nekünk, sok fiatalaknak, ülésünk után, nekünk, sok öregeknek, mulatásunk után.

A l a n y.

148. §. Minden szó, melly tárgyszó gyanánt állhat, lehet alany; tehát a' tulajdonképi tárgyszón kívül leggyakrabban névmás és igés névszó teszik az alanyt. P. o. *lu undrelna tímot jemíngt lil elta ull* az ő méhében fogantatott a' szent lélektül van. Itt *tímo* igésnév az alany. — *Tami izagat edis sit vorna, jena at ull torim elta jastímot jelli jastata jemíng iki elta, madot potarl* ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten mondása a' szent próféta által, a' melly szól. — Itt alanyok: *tami*, ez, *jastímot*, mondott, mondás, *madot*, a' melly. Hogy az alany gyakran ki sincs fejezve, a, **144. §-ban** láttuk.

Az alany, mint nominativus, nem vesz maga elé mutató névmást, millyen a' magyar *az*, ez: ámbár, úgy látszik, hajlandósága van reá a' nyelvnek, mert Vologodszki így ír: *ma izidi evillem je-*

ming lila, madot lu torim veelna ulipsa i lil izagata mal, i lu torim azi elta edl én azonképen hiszek a' szent lélekbe, ki az isten erejében, vagy ereje által (*madot lu torim veelna*) életet át mindennek, és az isten atyából jó ki.

De a' nominativus maga után veheti a' *ti (t)-t*, mi a' tárgyat meghatározza, mint a' vogulban. Ennek példái, Vologodszki fordítása szerint, csak birtokos ragok előtt fordulnak elő, p. o. *Irot nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* Héródes elméjében megháborodott 's egész Jéruzsálem a' városának népe ő vele. Itt *voštel* = *voš* = város, *t* az, 's *l* a' harmadik személybeli birtokos rag. — *pasi kulna visa luel pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vožet luela šažilal* azután az ördög által vitetett ő egy magas hegyre 's a' földnek minden városait neki megmutatja. Itt *mutel* = *mu* föld, *t* az, *l* birtokrag. Ezt tudva, nem kételkedünk az énekbeli *vuas ti amesleu, aut ti amesleu-t* így értelmezni: a' várost üljük.

Az *arat* szó, melly sokaságot jelent, Vologodszkinál gyakran ilyen alakban fordul elő: *aradtel* mind, mindnyája; de van *aratel* is. Amabban a' határozó *t* van, 's ezért áll *arat-t-el* helyett: *arad-t-el*; ebben nincs meg a' határozó *t*, p. o. *aradtel rudet* minden nemzetségek; de *aratel hanneho* minden ember; — *evillem torim azija, mü veritoda, i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot* hiszek isten atyába, a' föld teremtőjébe, 's minden azéba, mi nekünk mindnyájunknak látható és láthatatlan.

149. §. Az alany más tárgyszók által lehet jelezve, mellyek hozzá genitivusi vagy appositíói viszonyban állanak; 's mind ezek mind az alany maga is tulajdonság-szókkal lehetnek jelezve. Lásuk tehát ezeket sorban, kezdvén a' tulajdonság-szókon.

150. §. A' tulajdonság-szó, a' mikor jelző, mindég a' tárgyszó előtt áll, 's vele szinte egy szóvá lesz, mert ragot nem veszen föl. Lehet pedig jelző az igazi tulajdonság-szó (**50—56. §§.**) az alap-és sor-szám-név (**70—77. §§.**), a' mutató, kérdő, visszamutató, meg határozatlan névmások (**84—86. §§.**), a' *ta, m* alaku ígésnevek (**115—122. §§.**). P. o. *pernaing jah tung-sir torma evijipsa* a' keresztyének igaz istenbe (való) hite. A' »keresztyének« osztjákul *pernaing jah* = keresztes nép; *pernaing* tehát a' *jah*-nak jelzője. *Tung-sir* meg a' *torma* szónak jelzője, melly *a* ragos (torim, torm-a), de *tung-sir* ragatlan.

*kos kar kohlem lanting As,
jang kar kohlem koling As*

húsz rénbika futotta táplálós Asz, tíz rénbika futotta halas Asz. Itt halmoza vannak a' jelzők; a' *lanting, koling* (táplálás, halas) szorosabb jelzője az Asz-nak, azaz Obi folyónak; a' *kos, jang* (húsz, tíz) meg szorosabb jelzője a' *kar* (biká)-nak; a' *kos kar kohlem, jang kar kohlem* (húsz bika futotta, tíz bika futotta) együtt véve újra az Asz-nak jelzője.

Az eredeti osztják énekekben (úgy mint a' vogulokban is) a' *p* (*pi*) és *ng* képzős tulajdonság-szók együtt szeretik jelezni a' tárgyszót, mint a' már felhozott *iški turpi turing vuat, sajk nolpi noling vuat* hideg torku torkos szél, híves orru orros szél, azaz hideg erős szél, híves metsző szél. Más példák:

iški turpi turing vuat, — meleh turpi turing vuat hideg torku torkos (erős) szél, — meleg torku torkos (erős) szél.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,

sat kujpi kujing maj šidi jitel

húsz méltóságos vendégnek ott levése,

száz méltóságos vendégnek ott levése.

jang jengpi pengung ungel tíz fogu fogas szája,

kuos pengpi pengung loll húsz fogu fogas ajka.

lom pahlep pahling entep entepetelä,

anzi pahlep pahling entep jersetelä

zelnicze gombu gombos öv öveztetik,

tüske gombu gombos öv öveztetik.

vuah nirpi niring kat lipelnä

sarüi ulpi ulung kat lipelnä

réz színü színes házában

arany festékü festékes házában.

Sajátságos, de a' magyar nyelv szokásával azonos az ilyen jelzés: *kar kohlem* = bika futotta, a' minek egy tanúságos példája ím ez:

vuas leti un pari labedleu,

kort leti un pari vueri leleu;

meñ ne lelti noji kareng jäm ogol ležätleu,

tant ne amesti kaur koreng jäm ogol ležätlen

város-ette (város-evő) nagy lakomát étetünk,
 ház-ette (ház-evő) nagy lakomát eszünk;
 a' meny-nő*) szállotta fehér bikás jó szánt elkészítjük,
 a' tont-nő*) ülte barna bikás jó szánt elkészítjük.

Meg lehet még jegyezni 1) *izagat ulta* jelzöt, mely nagyon szerepel az evangéliomi fordításban, 's minden-t jelent. Taglalva ezt teszi: *i sagat ulta* = egy szerint való. P. o. *izagat ulta Ierusalem* minden (egész) Jéruzsálem; *izagat ulta og-popet* minden főpapok; *izagat ulta torim ungel elta edta jazinget* minden, isten szájából kijövő beszédek, szók stb. Sőt *ulta* nélkül is jelent »minden«-t, p. o. *ma izidi evillem jemäng lila, madot lu torim veel ra ulipsa i lil izagata mal* én azonképen hiszek a' szent lélekbe, a' ki az isten ereje által életet és lelket ád mindennek.

2) Az *aradtel* és hasonló alaku jelzöt, a' mellyek a' harmadik személyü birtokos raggal vannak, akár igazi tulajdonság-nevek, akár nem. Az *aradtel* szót a' 147. §. megfejtettük 's tudjuk, hogy úgy *aradtel* mint a' határozó *t* nélküli *aratel* szószerint »mindene,« »mindnyája« jelent, de »mind,« »minden« értelmével jár. P. o.

sosl nálpí kät ort, jorl nálpí kät ort hölgy-menyét orrú (képü) két szolgál, úr orrú (képü) két szolgál; *alel ko ar al amesmeu eult*, *jisl ko ar jis koltmeu eult* fiatal ember sok fiatal ülésünk ólta (sok fiatal emberünk fiatal ülése ólta), öreg ember sok öreg ülésünk ólta (sok öreg emberünk öreg ülése ólta).

unglel vijem lonh kor pohgnen,
hálmel vijem kalt kor pohgnen

szája hívott csudálatos két fija, nyelve hívott csudálatos két fija.

Hogy pedig valóban illetén birtokos ragu szó mint jelző áll, világos a' következő mondások által:

num pangel saring lala likomtal taganä,
num pangel ohung kantä logomtal taganä

felette vastag hasu ellenség mozgásának helyén,
 felette vastag fejü had mozgásának helyén; mi másutt így van kifejezve:

num pangem saring lalä likomtän taganä,
num pangem ohung kantä logomtan taganä

*) A' meny-nő, tant vagy tont-nő jelentéséről alább, az ének magyarázatában lesz szó.

felette vastag hasu ellenséged mozgásának helyén,
felette vastag fejü hadad mozgásának helyén.

sohlä kaš ko sugen un aut ti amesleu,

unsen kaško unsen un vuasti amesleu

tokhalas víg ember (beli) tokhal nagy várost lakunk, lazaczal-
halas víg emberbeli lazaczos nagy várost lakunk.

A' Reguly jegyzetében is a' tulajdonság-szók között vannak
ilyenek: *karl taga*, vogulul *kara ma* üres hely, puszta hely, másutt
meg *har taga* a' tundra, azaz fátlan gyepség. Tehát *karl taga*
vagy *harl taga* egy a' *har taga*-val. Továbbá: *perl tining* felette
becses, szószerint: mindene becses; *kangel**) *jogan* hágója folyó,
azaz hágós folyó, folyó a' mellynek hágója, sellője van. Magyarul
is ezt mondjuk: *java búza* = legjobb búza, *eleje búza* stb.

De mikor a' jelző a' tárgyszó után következik, fölveszi a' ra-
gokat. Ezt azomban csak a' fordításban találtam; az eredeti éne-
kekben, legalább eddigelé, nem vettem észre. P. o. *pojksata sir*
torim elta mungeu nimot az imádság istentül nekünk adatott, azaz
ist. nek. adott imádság; — *ma evillem i torim aziya, izagat kadl-*
toda, num turum i mâ verimota; izidi *evillem Jisusa Hrista, torim*
poga, ita timota én hiszek egy isten atyába, mindent igazgatóba,
a' mennyet és földet teremtőbe, azonképen hiszek Jézus Krisztusba,
isten fiyába, egyetlen szülöttbe. Ezt »egyetlen szülöttbe« Volo-
godszi nem helyesen adja így: *ita timota*, holott *i timota* kellene
lenni, a' mint legitt látni fogjuk.

151. §. Jelző gyanánt szolgáló némelly szó kettős alaku,
mint: *kad* és *kadn* (két és kettő), *i* és *it* (egy), *si* és *sit* (az), *tam*
és *tami* (ez). A' rövidebb alak jelzőül, a' másik, vagy hosszabb
alak, magában áll, tehát nem jelző. Ennek oka világos a' *kad*-ra,
(Regulynél 's az eredeti énekekben) *kät*-re nézve, melly maga a'
tő, mint a' finn *kaht*, a' magyar *két*, a' vogul *kät*, 's azért lehet
jelző: holott a' *kadn* dualisi alak, mint a' magyar *kettő* 's a' vogul
kiti, *kitag*, miért is ezek nem lehetnek jelzők, hanem magokbau
állók. A' magyar, osztyák és vogul nyelvekben t. i. a' jelző szó rag
(annál inkább számbeli képző) nélkül áll az illető tárgy-szó előtt.
A' *kad*-ra és *kadn*-ra nézve lásd a' **146. §.** b).

*) Vogulban is *kangel* a' sellő, »stromschnelle«, másképen *auung sori* folyó
szorosa, vagy *soring ma* szoros hely. Egy magyarázó mondás így szól: *soring*
ma man kanglä lauu a' szoros helyet (a' folyóban) mí hágónak, sellőnek, mondjuk.

Példák az *i*, *it*-re nézve:

hun lu sit potars liela, i madot sudjah elta jogots midőn ő azt mondta nekik, egy valaki jöve a' birák közzül. — *ma evillem i torim azija* én hiszek egy isten atyába.

i nali tinlipä ameslen,

kät nali tinlipä ameslen.

Az *i* jelző igen sok szóval szinte összenő, mint *izi*, e' helyett *i-si* = egy, az, lásd a' szótárban *i*, *it* egy.

Ellemben: *hoj tam aj pamtöpsajet elta it pasagat verl a' ki e'* kis parancsokbul egyet megváltoztat. — *nem hojat an pusl lužidta kad jora, mujpa idl likinga tajta pidl mujpa idla tarinlata pidl* senki sem szolgálhat két úrnak, vagy az egyiket gyűlölni fogja vagy az egyiknek kedvezni fog. Itt a' tő *it*, egy, harmadik személyü birtokos raggal van: *idel* vagy *idl* egyik, lásd a' 70. 81. §§.

Már az *i* és *it* (egy) közt nincsen olly különbség, millyen van a' *kad* és *kadn* között: mégis a' nyelvszokás az *i*-t jelzőnek, az *it*-et pedig magában állónak használja. Ugyan így van a' *si* és *sit*-re nézve, mint emé' példák mutatják:

si hadletna Ivan jogots a' napokban jöve János. — *si ne lu roda potars a'* nő magában monda. — *si imi izi sosna tungtaka jis a'* nő azon órában egészségesse lett.

lu sit, madot olinpela jebü jastas ő az, a' kirül jövendölt. — *si mans sit olinpela izagat si mü lakka* hír ment az felöl mind az országban. — *lu jastas sit ohtüja* ő monda erre. — *tami izagat edis sit vorna* ez mind lett azért. — A' ragos *sidi*, úgy, természetesen csak az önálló *sit*-bül lehetséges.

De van illyen is: *si jubina Jisus tuvim us* azután Jézus vitétt volt; — holott a' *sit olinpela, sit ohtüna, sit vorna* után *si^t jubina*-t váránk. Össze lehet hasonlítani a' *si jubina*-val az igen nevezetes *i-hoz jang*-ot = 11, Regulynél *i-goš-jang* (e' helyett: *i-koš-jang*), a' mellyet így kell értelmezni, hogy: *egyhez tiz*. Vologodzki talán az ellenkezőre vétett, midőn a' »hiszek Jézus Krisztusba, isten fiába, egyszülöttbe« így fordította: *evillem Jisusa Hrista, torim poga, ita timota*, = egybe szülöttbe, e' helyett: *egy szülöttbe* = *i timota*. De ő az orosz követve a' *Jisus* szó után is ragot tett. Az egész mondat így volna helyesebb: *Jisus Hristus-a, torim pog-a, i timota*.

Példák a' *tam*, *tami-ra*: *hoj tam aj pamtípsajet elta it pasagat verl a' ki e' kis parancsokbul egyet megváltoztat.*

täm tormeu labed al nii mal endom

täm jelmeu kot alpä nang müil endom.

tami izagat edis sit vorna ez mind lett azért. — *hoj tami?* v: *det pa saras luel hulindlet* ki az? a' szelek és tenger hallgatnak reá.

Ha nem csalatkozom, az osztják *i*, *it* (egy), *si*, *sit* (az), *tam*, *tami* vagy *täm*, *tämi* (ez) szerepléséhez hasonlít a' magyar *nincs*, *nincsen*-é, amaz jelzői, ez magában való jelentésü lévén, jóllehet a' szokás nem tartja meg szorosán a' külömbiséget. Legalább a' többes: *nincsenek* azt mutatja, hogy a' *nincsen* az önálló, magában való, a' *nincs* pedig jelzői jelentésü.

152. §. A' genitivusi viszonyt a' Vologodszki osztjakságában a' tárgyyszót előző más tárgyyszó fejezi ki, melly rag nélkül való, tehát: *torim pog* isten fija; *Isus Hristos tüipsa* Jézus Krisztus születése, *Irot kan ulim hadletna* Héródes király életének napjaiban. E' szerint az osztják nyelv a' genitivusi viszony kifejezésére nézve abban külömböznék a' magyartul, hogy genitivusi ragot nem ismer, azaz semmiféle raggal nem jelöli a' genitivust, — holott a' magyar így mondhatja: *isten fija*, és *istennek fija*, *istennek a' fija*; továbbá, hogy a' nominativust, a' mellytül függ a' genitivus, nem toldja meg harmadik személybeli birtokos raggal, holott a' magyar azt mindenkor teszi, akár így mondja: *isten fija*, akár így: *istennek fija*, *istennek a' fija*.

A' Vologodszki osztjáját igazolják az eredeti osztják énekek is, a' mellyek czímei: *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmának éneke, itt *As* és *muj* genitivusi viszonyban vannak; *As pogol ar* Asz falujának éneke; *uort ar* az úr, fejedelem éneke stb.

Azomban az énekek azt mutatják, hogy a' *na* (*nä*) rag a' genitivusi viszonyt is jelöli, mint:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,

jang kar kohlem koling As kangeunä

kolom šoper nohlä vuasti ameslev,

näl šaper nohla vuasti ameslev

a' hús rénbika futotta táplálos Asz-hágónknak, a' tíz rénbika futotta halas Asz-hágónknak, három jeles magasságára üljük a' várost, négy jeles magasságára ültetjük a' várost. — Szinte még nevezetesebb a' következő példa:

kareng vuas karemnü kamen etlem,
kareng gord karemnü kamen etlem

a' piaczos város-piaczomnak küljére kimegyek, a' pia czos gorod piaczomnak küljére kimegyak. Itt a' *kamen* = kive, a' *karämne*-re vonatkozik, mintegy: *piaczomnak kijébe* jelentvén.

De a' genitivusra vonatkozó nominativus birtokos ragu jelölése is találtatik az osztjakon, p. o. *urt enmem arl* = a' fejedelem nevelésének éneke, a' hol az osztják *l* (*ar-l*) a' magyar *e*-nek (ének-e) felel meg. Van ilyen is: *sarnü wort lu arl* az arany fejedelem ő éneke (*sarnü wortnü lu arl* szakasztott magyar volna: az arany fejedelemnek ő éneke). Magokban az énekekben is gyakran előfordúl a' birtokos ragu szerkezet, p. o. *sohlü köš ko sogen un vuas nemel kaltšü sitmal, unsen on aut siil kaltšü sitmal*; vagy: *jeming Jeli, jeming aut nemel pa kaltša sitmal, päsing Jeli päsing säš siil pa kaltša sitmal* a' tokhalas ember a' tokhalas nagy város nevét valahogyan kérdezi; vagy: szent Jeli, szent város nevét is valahogyan kérdezi, fényes Jeli, fényes szállás hírét is valahogyan kérdezi. A' nominativusnak eme 3. személybeli birtokos raggal való megjelölése az evangeliomi fordításban is előkerül, mint: *sit hulman Irot han nomšna lillas, i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* azt hallván Héródes király elméjében felháborodék és egész Jeruzsálem városá(nak) a' népe ő vele. Itt *voštel* szó szerint: a' városa. — A' »hiszek«-ben is mondja Vologodszki, mint a' 147. §. láttuk: *madot lu torim veelna ulipsa mal* a' ki az isten erejében (ereje által) életet ád.

153. §. Az appositíói viszony a' szók egymás mellé való helyzete által fejeztetik ki, mint más nyelvekben, p. o. *torim azi, num tarum i mü verimot* isten atya, a' meny és föld teremtője.

M o n d o m á n y.

154. §. A' mondomány kifejezője vagy igeszó vagy névszó. Az igeszónak jelentése lehet beható, kiható, magáraható, szenvedő, akár vele jár az igetövel, akár képző által jelöltetik. Az igésnév, minthogy az igeszónak származéka, eredetijének jelentését követi. A' mondományt kifejező névszó, bármilyen legyen is, az igésnéven kívül, mindenkor beható vagy szenvedő jelentésű.

A' beható, magáraható és szenvedő jelentésű mondomány

teljes értelmű, azért nem követel kiegészítést azaz accusativust, p. o. *voj-hul voll* az állat él; *uta si sašl* kiáltó szó hallik; *vuas ti laulla a'* város őriztetik; *ojanget hollatodet* boldogok a' sírók; *ojanget, madot romet* boldogok, a' kik szelídek. — A' kiható jelentésű mondomány nem teljes értelmű, 's azért kiegészítést vagy accusativust követel, p. o. *vohsaret ong tajlet pa turum tohling vojjet tihlet a'* rókák gödröt vallanak 's az égi szárnyasok fészkeket. Mikor a' benbató jelentésű mondománynak is kiegészítése van, azt a' határozatlan névi mód fejezi ki, mint: *mung lu turum husel vantsu hola pelakna i jogotsu luela og ponta* mi ő mennyei csillagát láttuk keleten és jöttünk neki fejet hajtani.

155. §. A' kiható jelentésű mondomány kiegészítéseül az accusativust követeli, az fejezvéni ki a' tárgyat, a' melyre a' mondomány hat. Az ugor nyelvek sajátsága, hogy az igével magával is jelölhetik a' tárgyat. Az ige tehát tárgyas alakuvá lesz, melly a' tárgynak személye és száma szerint különböző, a' mint azt a' 140. és 143. §§-ban láttuk. A' tárgyas ige, természeténél fogva, határozott tárgyra vonatkozik: mikor nincsen meghatározva a' tárgy, az ige sem lehet tárgyas alak. De az osztják nyelv, a' mint Vologodszki fordításaiban mutatkozik, nem követi szorosan a' szabályt; az eredeti énekek, a' mennyire ismerem és értem, ritkán élnek a' mult idővel, a' mellyen látható volna a' tárgyas alak.

Helyén van a' tárgyatlan ige következő példákban: *liela vei mas kul't ohtija* nékiek hatalmat adott az ördögökre. — *panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. — *al hurija vita Marija ning imen* ne félj venni Máriát, te feleségedet. — *ajkol manema paitat* hírt vessetek nekem. stb.

Helyén van a' tárgyas ige következő példákban: *an ussle lucl si vonda* nem ismeré meg addig. — *ma ning'lan pernaja longillalan jink libina* én titeket megkeresztellek vízben. — *mung nan leupazeu mila mungeu* mi kenyér ételünket add meg nekünk. — *nem luela ponla Emmanuil* Emmanuél nevét add neki.

E' két utolsó példában *mila* add, *ponla* tedd, világos tárgyas alakok, mert a' tárgyatlan parancsolók *mija, pona*. De a' következőkben már bizonytalan az alak: *esla mungeu mung kreklau, hod'i sagat i mung pa hojadeta esllu kreklal; i al esla mungeu huzšpsaja pidta, no šavija mungeu kul' elta* bocsásd meg nekünk mi bűnein-

ket, a' hogy mi is más embereknek megbocsátjuk bűneiket; 's ne bocsáss (hagyj) minket a' kisértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögtől. Mert az *esla*-ban az *l* a' tőhöz tartozik, tehát tárgyatlan alak, a' tárgyias volna *eslla*, vagy *estila*. Azert az *esllu* is bizonytalan, minthogy az egyik *l* (*esl*) az igetőhöz tartozik, a' másik *l* (*lu*) a' jelenidőnek jelleme; itt a' tárgyias alak három *l*-t követelne, mit lehetetlen kiejteni. Azon igetők tehát, a' mellyek utóhangja *l*, 's a' jelenidőnek jelleme, a' melly hasonlóképen *l*, okozzák nagy részben, hogy a' tárgyias alak nem tűnik szembe, a' hol meg is van.

156. §. Minden mondomány, akármilyen jelentésű, az igenes kiegészítésen kívül, vagy a' nélkül is, nem-igenes kiegészítést vonhat maga után. A' nem-igenes kiegészítés különböző viszonyban állhat a' vonzójához; ezt a' különböző viszonyt a' ragok és viszonyszók fejezik ki. Azért most ezek értelmét tárgyaljuk.

Ragok és viszonyítók.

157. §. Az a, ja rag áll:

1) *hová kérdésre*, mint: *Bavilon voža kaslīpsa* Babilon-városba költözés; — *jogotset Ierusalim voža* jöttek Jeruzsálem városába; — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom-országba; — *Isus Ivan tur-maja omsim olīnpela hulman Halīleja mans* Jézus, Iván tömlőczbe való ülése felől hallván, Galileába mene. — A' *kadna* azt teszi: kettővé, ketté, azért *kadna manta* ketté menni, azaz elválni.

A' *hová* kérdésre felelve a' viszonzyszókhöz is járul, p. o. *mur kažalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omssas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltim jahlal* népet látván ő egy hegy-re (*ohtija*) hága, 's midőn leült, akkor ő hozzá (*hoža*) közel jövének ő tanítványai. — *sol už nem-moltija an patimda pidl, tob luel kim julmata ragil, hanne-hojet kuret jilbija a' só már semmibe (nem-moltija) érni nem fog, csak kivetni való, az emberek lábai alá (jilbija).* — *asvéša put jilbija an omišla, no nor ohtija a' gyertya fazék alá (jilbija)* nem tétetik, hanem tartóra (*ra = ohtija*). — *vuasti nohlä amesleu a' várost a' magasságra ültetjük.*

lungen katl kabing labed maj labta johmal

lungen katl kareng ohling kot maj kotü johmal nyári napon sajkás hét vendég jár a' színbe, nyári napon bikás szános hat vendég jár a' házba.

Jegyzet. *Lu hoza vohta* szó szerint volna: ő hozzá híni, szólni, de azt jelenti: tőle kérni. *Ull-muj nen kutenna simis ho, madot, hun lu pogel vogil lu hoza nan, mal kevi?* van-e ti köztetek olyan ember, a' ki, midőn a' fja kér ő tőle (*lu hoza*) kenyeret, követ ad? *si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoza vohtodeta* annál inkább a' ti menyeyi atyátok ad minden jót a' tőle kérőknek.

2) *kinek, minek?* kérdésre, mint: *jogotsu luela og ponta* jötünk neki fejet hajtani; — *nen mura novi ulleta tik a' népnek világosságul vagytok.* — *ma ningilana potarlem* én nektek mondom. — *nen hulseta muj jastim us jis jaha tik* hallottátok, mi mondva volt az öregeknek. — *lu pardl lu nagla ellita adim i jim hannehojet ohtina* ő parancsol az ő napjának támadni, rossz és jó emberek felett. — *lu nazarea nemitsal* ő nazarénusnak neveztetik. — *Levvi, Tadejea nemtimot* Levi, Tadeusnak neveztetett.

3) *mivé lesz vagy lett?* kérdésre, mint: *pant luela pajla lezat* az ösvényt neki egyenessé készítték. — *hun ning torim pog, jasta, tam kevet nana at versalet* ha te isten fja vagy, mondd, e' kövek hogy kenyérré legyenek. — *A' mivé?* jelentéssel rokon az *ül, ül* jelentése, azért ide tartozik, mint: *hulis, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola* hallá, hogy Arkelaus királyul (*han-a*) van Judea városban, ő atyja helyébe (*vol-a*). — *sidi novija at ulleta hannehojet jebbina* úgy hogy világosságul (*novija*) legyetek az emberek előtt.

Evvél kapcsolatban van az igehatározó, melly tulajdonság-szókból a (*ja*) raggal lesz, lásd a' 67. és a' 92. §. 1) a). Példák: *mujpa idl likinga tajta pidl a kimitotel mustija tajta pidl* vagy az egyiket haragosan fogja tartani, a' másikat kedvesen fogja tartani. — *ojanget sidet, madet sitaka vollet* boldogok azok, a' kik békésen élnek stb. Minthogy ilyenkor a' tulajdonság-szó igehatározó is, azért áll egyesszámban a' többesszámu mondomány mellett, mint: *ojanget hollato let, li kazinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezők (örvendezve) lesznek; *ojanget, madet lidlet veskat ver, li tarmatinga jilet* boldogok, a' kik akarják az igazságot, ők kielégítve lesznek. V. ö. 146. §. d).

Az a rag *ü-vé* lett a' *hodü* hogyan, hogy, *sidi* az énekekben *šidi* úgy, *idi* így, *tamidi*, Regulynél *tomiti*, *tomidi* (így = *tam-it-i*) a' *hot, sit*, vagy *šit, it-bül*.

4) Végre az a (*ja*) rag a' tulajdonság-szók fokozását is kife-

jezi, a midőn az egybehasonlított tárgy *kiŕža* szó által jelöltek, vagy a' nélkül is marad, p. o. *sit turum nubitna oja nemitsal, sit turum nubitna una nemitsal* az a' mennyországban kisebbnek, az a' mennyországban nagyobbnek neveztetik. — *muj kona jastata muj . . . mola jastata* mi könnyebb, mondani-e . . . vagy mondani. — *lil letot kiŕža pa el lumitda sah kiŕža una an ull?* a' lélek az ételnél 's a' test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? V. ö. a' 68. 69. §§. — Megjegyzésre méltó, hogy *si numbija* annál inkább-ot jelent.

158. §. A' *na* (Regulynél *nä*) rag áll:

1) *hol* kérdésre, mint: *lu undrelnu tajl jeming lil elta* ő méhében visel a' szent lélektül. — *Isus sema pits Vipleem Judej vošna* Jézus szembe esett (világra jött) Bethlehem Judeai városban. — *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő menyeyi csillagát láttuk keleten. — *uta si sašl tal har tagana* kiáltó szó hallik a' pusztában. — *jeming nepket hanžipsajetna jastim ull* a' szent könyvek írásaiban mondva van. — *hun Isus omsis pazanna lu hotelna, siršna ar aktipsa akidta jah jogotset* midőn Jézus ült az asztalnál ő házában, akkor sok vámszedő jöve.

2) *mikor* kérdésre: *hun Isus sema pits Irot han ulim kadletna, siršna jogotset* mikor Jézus született Héródes király életének napjaiban, akkor jövének. — *ning uža pidten iršna ning ogen nozita* te bőjtbe fogásod koron (mikor bőjtölni akarsz) te fejedet kendd meg. Látjuk, hogy *irš* kor, *irš-na* koron, kor, *siršna* = *si irš-na* az kor-ban = akkoron, akkor.

Azért járul a' *na* (*nä*) rag azon viszonyítókhoz, a' mellyek időt is jelentenek, nemcsak helyet, mint: *Vavilon voža kašlta jebina* Babilon városba költözés előtt; *Vavilon voža kašlim jubina* Babilon városba költözés után.

ti semem alemitem kutnü

ti semem pajtemtitem kutnü

szemem ez emelése közben, szemem e' reá vetése közben.

Járul az igésnevekhez, a' mellyek az időt kifejezik, mint: *haniya mudra jah voginna purilijšs titkon* a' bölceket híván kérdezé. — *li, han partipsa hulmalna manta pits* ők a' király parancsát hallván menni kezdenek. — *hus lolimtim kažalamna amitset* a' csillag megállapodását látván megörülének. — *tolta sagat mantelna Isus kažalas Matvei lu kilmalna lu jubel manta pits* onnan elmenvén látá Jézus Mátét ő felkelvén utána menni kezdé stb.

3) *minek?* kérdésre, mint: *li torim pogetna nemitsalet* ők isten fiainak neveztetnek, — *olingot Simon Petrna nemtimot* az első, Simon Péternek neveztetett. — E' jelentést az *a* ragon is láttuk 156. §. 2). Mintha az *a'* különbség volna az osztják *a* és *na*, között *a'* melly van *a'* magyar *vá* és *nak* között, mikor mondunk: királyá lesz (királyul van) = *hana ull*, meg királynak neveztetik = *hana nemitsal*.

Ezen rovat alá kell sorozni azt *a'* jelentését *a' na (nü)* ragnak, melly *a'* magyar *nak*, *nek*-nek felel meg az énekekben, mint:

kos kar kohlem lanting As kangeunü,
jang kar kohlem koling As kangeunü
kolom šoper nohlä vuasti ameslev.

húsz rénbika futotta táplálos Asz hágónknak, tíz rénbika futotta hialas Asz hágónknak három jeles magasságára ültetjük *a'* várost.

kareng vuas karemnü kamen etlem,
kareng gord karennü kamen etlem

az utczás városi utczámnak kije jövök.

4) *mi által?* *mi okon?* való kérdésre, *a'* mikor *a'* magyar *n* (az-o-n) ragnak felel meg, 's azért füződik hozzá gyakran *a'* szenvedő igealak, *a'* mikor *a'* magyar *vel* ragnak vagy *által* viszonyítónak felel meg. Tehát: *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének *a'* maguk országá felé. — *Isus Hristos tivpsa si horasna us* Jézus Kr. születése akképen volt. — *ma ningilan verlem hannahojet torim mudrana veltaslata jahna* én titeket emberek halászóivá teszlek isteni bölcsesség által. *A' torim mudra-na* ide, de *a' juh-na a' 3)* alá tartozik. — *Ivan antiptijilsas hukü antiptina* János övedzkedett bőr övvel. — *Isus jeming tilna twim us tal tagaja* Jézus *a'* szent lélek által vitetett puszta helyre. — *hurijat, nem hojatna al usla* őrizkedjete, senki által ne tudassék meg.

Föltetsző, hogy ilyenkor az alanyul álló névmás nem nominativusban, hanem accusativusban áll, mint: *jasim ull sidü; ning olinpela lu levilala pardl šavijita ningen, pa jošlal ohtina ningen tulajin* írva van így: te végetted parancsolja szolgájinak őrizni tégedet, 's te kezeiken vitetel. — *nurëng hojenna ningen sud-hoja al masajin, a sul-hona al masajin turma-hot šavijita hoja pa al jutsajin ningen turma hot libija* haragosod által hogy ne adassál *a'* bírónak, 's *a'* bíró által hogy ne adassál *a'* tömlöczörnek 's ne vet-

tessék a' fogházba. — *pasi kulna visa luel* megint az ördög által vitetett ő. — *siršna kulna hijša luel* akkor az ördög által elhagyott ő. — *si jubina kulna alšimsa luel jeming voža* azután az ördög által vitetett ő a' szent városba. — *hanne-hojetna liel at ižiklajit* az emberek által ök hogy dicsértessenek itt a' *nöngen, luel, liel* nem nominativusok, pedig a' szenvedő ige azt követelné, hanem accusativusok.

5) a' na rag a' *pil-na* vel, *töl, pan-na* nál, vel, *vor-na* ért viszonyítóknak némileg különböző jelentésű, mint kitetszik a' példákbul: *Osip višilas šitaman lu pilna kadna manta* József szándékozék csendesen ő töle elválni (= ketté, azaz kettővé menni). — *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* azon ember azon nővel ő szívében bünt követett el.

lu ankel Marija, Osip panna kadliptim jubina, leramas az ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után, látszott. — *nung panna torim* mi velünk isten. — *pa ho imi panna i evi panna krek al vera* más ember nejjével és leánynyal bünt ne kövess el.

tami izagat ediš sit vorna, jena at ull az mind lett azért, hogy igazzá legyen. — *ojanget sidet, madet vožatljajit veskat ver vorna, li vorelna turum nubit ull* boldogok azok a' kik üldöztetnek az igazsáért, mert érettök van a' mennyország.

Az eredeti osztjákban is a' *nü* sok jelentésű. A' már felhozott példán kívül legyen még ez itt:

küt konü sosi vuas kareunü jogotlaju,
sosi kort kareuna jogotlaju =

két ember által a' lakos városunk térében vezetettünk, lakos házunk térében vezetettünk. — Itt a' *ko-nü* jelent »ember által« t. i. vezetettünk; a' *kareu-nü* pedig »térünkben« jelent.

159. §. Az *elta*, (Reguly jegyzeteiben és az osztják énekekben) *eult* viszonyítóknak jelentései *töl, ből, ról, után, ólta*. P. o.

Avram elta Tavit vonda Ábrahám-tul fogva Dávidig. — *Irot kitas velta ho ínavirem-t kad tal elta aja, pora sagat, mada mudra jah elta purijis* Héródes küldé ölni a' férfi-gyermekeket két téltül kisebb (eket), az idő szerint, mellyet a' bölcsektül kérdezett.

hun Isus jink elta ediš, siršna midőn Jézus a' vízbül kijött, akkor — *hoj tam aj pantipsajet elta it pasagat verl* a' ki e' kis parancsolatokbul egyet megváltoztat.

sirsna turum elta potardta si ulim us akkor az égről beszéllő szó lett. — *I lu jubel senk ar mur jis Halilej elta pa jang vož elta pa Jerusabim elta pa Ordan jogan pa pelak elta* 's ő utána sok nép jött Galileából és a' tíz városbul és Jéruzsálebül és a' Jordan folyó másik oldalrul.

Az énekekbül legyenek következő példák itt:

alcl ko ar al amesmeu eult
jisl ko ar jis koltmen eult,
labeled muzung eult,
lungen katl kabinggi labeled maj labta johmal,
lungen katl kareng ohling kot maj kotä jahmal,
fiatal ember, sok fiatalunk ülése után
öreg ember, sok öregünk mulatsága után,
egy hétnek kedvtöltése után, *)
nyári napon sajkás hét vendégnek a' sátorba jövése,
nyári napon bikás-szános hat vendégnek a' házba jövése.

nanh jogi vuering au eult kamen etlem
kol jogi vuering au eult kamen etlem
veresfenyü fa erős ajtóbul kive megyek
feketefenyü erős ajtóbul kive megyek.

160. §. A' többi viszonzyszók, a' mellyek a' 88. § elő vannak hozva, se szófüzési se jelentési különbséggel nem járnak, a' mit fel kellene hozni. A' ragokra nézve térnek el némeltyek, p. o. az eredeti szövegben van *kamen* = *kive*, ki, a' helyett hogy *kamne* (*kamni*) volna, mint: *au eult kamen etlem* az ajtóbul kive megyek.

A' viszonzyszókhoz tartoznak a' mutató, kérdő és visszamutató névmások ragosai is, mint: *tolta* onnan, *toda* ott, *selta* onnan *se*da ott, *sega* azután stb. a' mellyekben az *lta* rag az önálló *elta*, *eult*-bül való. Másokban is van, p. o. *jilta* alól, e' helyett hogy: *jil-elta*; *hulta* messzirül, *jolta* utól, *nomelta*, *numilta* felülről, *mugolta* körül. A' Reguly-féle *košail* e' helyett van: *kosüilt*, vagy *košüiltä*.

*) Lásd ennek a' szólásnak megfejtését a' 147. §-ban.

Igés nevek.

161. §. Az igés nevek egyike *ta* (*ti*), másika *m* képzős; jelentésök majdnem egyező, de leginkább a' *ta* képzős megfelel a' magyar *ni, ó, és* igésneveknek és névszónak. Mind a' két alak fölveszi az *ot-at*, melly által tökéletes névszóvá lesz; fölveszi a' birtokos ragokat is, lásd a' **118—124. §§.**

a) *ta* képzős.

Irot han tam navirem kašta pidl, vuelta luel Heródes király a' gyermeket keresni fogja, megölni őt (hogy azt megölje). — *ma manlem lucla og pon'a* megyek neki fejte hajtani. — *ti manta pitset* ők menni kezdenek. — *an lidl volijita* nem akar megvigasztalódni. — *al esla mungeu huzipsaja pidta* ne hagyj minket kísértetbe esni.

jelli justata jeming iki előre mondó szent öreg = jövendölő próféta. — *ning elta idl lavilta ho* belőled jö ki az őrző, a' pásztor. — *uta si šasl tal har tagana* kiáltó szó hallik a' pusztában, az üres helyen. — *Ivan kazalas ar mur farizet pa saduket lu hoža jitodet* János látta sok nép farizeust és szaduceust ő hozzá (magához) jövéket. — *ma jubem jitot* az én utánam jövő. — *izagat sit, muj mung arateuma nidot i annidot* mind az, a' mi nekünk látható és nem-látható. — *ning azen, si an-nitot vandtot* a' te atyád, a' láthatatlant néző.

pa us toda Irot har pozalata vonda és volt ott Heródes király halásáig. — *hot libija longtanna, uža verat a'* házba bemenéstekben köszöntetek. — *hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edis* midőn Jézus a' keresztbe menése után (keresztelkedése után) a' vízből kijött. — *tolta sagat mantelna Isus kazalas* onnan elmentében Jézus látta. — *Nazaret hijimalna jogots* Nazaretet elhagyván juta.

tinl kurtom jige-eui šidi ultal,

tinl kurtom aže-eui šidi ultal

becses udvarom atya-leányának ott levése, becses udvarom atya-leányának ott levése. — Az *aže-eui, jige-eui* olyan, mint a' magyar *atya-fi* = gyermek, az osztják határozottan itt leányt fejezven ki.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,
sat kajpi kujing maj šidi jitel
 húsz méltóságos vendégnek oda jövése
 száz méltóságos vendégnek oda jövése.

kolt vureng jam juh senk jumal az fényes erős jó fának nagy
 növése.

koreng or ko koreng kät ord šidi enemman,
vajeng or ko koreng kät ord šidi enemman,
taln katl iln kojing maj siin iški turpi turing vuat mohti
kajtäl,

lungen katla jilen uorting maj sien meleh turpi turing vuat
mohti jogotsal;

täm nomis pittı kar lonh eti kares sus num tarem ažeu pustal,
vaj lonh eli kares sus num jelem jieu vuertal

a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
 a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
 a' téli nap végéig a' méltóságos vendéget a' zúgó hideg torku
 szélnek áthatása,

a' nyári nap végéig az urias vendéget a' zúgó meleg torku szél-
 nek átjárása;

az észbe eső bika bálvány elé a' száraz őszt felső tarom atyánk
 csinálása,

vad lonh elé a' száraz őszt felső jelem atyánk csinálása.

Látjuk, ezt úgy kell érteni, hogy: a' két szolga növekedvén,
 akkor volt a' hideg, a' meleg szélnek hatása, járása; azután követ-
 kezett be az ősz. Általában, a' birtokos ragu *ta* igésnév nagyon ural-
 kodik az osztják énekekben.

b) *m* képzős.

Az *m*-es igés névnek jelentéseit, a' birtokos és viszonyragok-
 kal meg az *ot*-nak való növekedését lásd a' 120—124. §§-ban.
 Mind a' mellett elősoroljuk itt is.

Lehet *benható* jelentésü, mint: *manema pitim la' jah tajlem*
 nekem tartozó (azaz hozzám tartozó, alattam való) hadi népet bírok.
 — *hoj nängilana nomis mas, hondta vanamim lik elta* ki adott nek-
 tek tanácsot futni a' közeledő harag elől? — *si kadhos jang kiim*
jah nemlal uset simiset a' tizenkét küldöttek nevei valának ezek.

Lehet *kiható* jelentésü, mint: *torim pernaja longöltim iki isten keresztjébe bemenetö öreg = keresztelő. — navirem lil kanzimodet pozalaset a' gyermek lelkét keresők meghaltak.*

Lehet *jelzői* jelentésü, mint: *ojanget sistam sambodet boldogok a' tiszta szívűek.*

Lehet *elvont* jelentésü, mint: *hus lolimtım kazalamna li amıtset šenk un amdıpna a' csillag megállását látván ök megöriülének igen nagy örömmel. — Isus Iván turmaja omsım olinpela hulman Halileja mans Jézus, Jánosnak tömlöczbe ültetése felöl halván, Galileába méne.*

A' lét igével az *időt* fejezi ki, mint: *jemıng hanzıpsa nebketna sidı jastım ull a' szent irás könyveiben így van írva. — turum ella potardta sı ulım us az égbül szóló hang volt. — jemıng lılna tuvım us tal tagaja a' szent lélek által vittetett volt a' pusztába.*

Lehet *igehatározói* jelentésü (*man, im-na, am-na,*) mint: *hanneho i naı levıman an voll az ember egyedül kenyeret evén nem él. — Isus jangas, li pojksata hotlalna unltaman, jım ajkol sıjaltaman pa tungtaka verman Jézus körüljára, imádkozó házaikban tanítván, az evangeliomot hirdetvén, és gyógyítván.*

sıt hulımna Isus serımtas azt hallván Jézus elcsudálkozáék. — Isus ar mur lu mugoltoğıja kazalamna pardıs Jézus sok népet maga körül látván, parancsola.

Az eredeti énekekbül:

kolım šoper nohlü ord nemıtem,

nıl šoper nohlü ord sıltem

a' három, négy kiváló szolgának való hívása, szólítása,

ti semem alemıtem kutnü,

ti semem pajtemıtem kutnü

itt szemem fölemelése közben, itt szemem reá vetése közben.

sosl nılpi kät ord enemman ajılta,

jorıl nılpi kät ko sengelman ajılta,

koreng ord ko, koreng kät ord šıdı enemman,

vojeng ord ko, koreng kät ord šıdı enemman

menyét-orru két szolga növekedvén lassanként,

ur-orru két ember felserdülvén lassanként;

bikás szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén,

vadas szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén.

Az igenlő at.

162. §. Az *at* szócska, melyet »hogy«-val lehet fordítani, nem csak többszörös, hanem egyszeres mondatban is előfordul, 's ekkor mintegy igenlő szónak jelentésével jár. A' többszörös mondatnak utójában világos a' szükséges volta, nem olyan világos az egyszeresben, p. o. *tami izagat edis sit vorna, jena at ull torim elta jastimot* ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten által mondatott. — A' kondai vogul fordításban: *ton mos toho jejmtes, tak sarme* *) *latelp toremnel*. Ebben az *at* (vogul *tak*) az utómondatban szükségképen áll. Hasonló ez is: *hun ning torim pog, jasta, tam kevet nána at versalet* ha te isten fija vagy, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. A' kondai vogulban: *hun nag torim püv, laven, istobi tü kvet jejmteset náni*. Itt *istobi* áll az osztják *at* helyett.

De másképen van a' következőkben: *hoj lu imel pilna kadna manl, si ho at mal luela kadna manta nebek a' ki a' nejétül elválik*, az ember adjon neki (nejének) választó levelet. A' kond. vogulban: *hon pali kvaltkti tak netatel, tom maje tavane nepek*. A' vogulban nincsen az osztják *at* kifejezve, a' magyarban lehet azt a' *hadd* szóval tenni. — A' Miatyánkban olvassuk: *ning jeming nemen mung hoza jeming at ull; at jogodl ning turum nubten; ning kažen at ull*, te szent neved mí nálunk szent legyen; jöjjön te országod (mennyei korod); te akaratod legyen. Itt is az *at*-ot *hadd* szóval lehetne kifejezni, de szükségtelen. A' kondai vogulban ismét a' *tak* szó van: *tak jälpenlahte nag namen; tak jejmte nag naerlahen; tak jejmte nag erken*. Ezekben az orosz *da* van utánozva: *da svjatitsa jimja tvoje* stb.

A' T a g a d ó *an, al, anta* szók.

163. §. Az *an* nem áll az imperativus előtt, az *al* meg csak az előtt áll, mint: *hanne-ho i náni leviman an voll* az ember egyedül kenyeret éve nem él. — *hoj manem an ušta jersal hanne-hojet ježalt*,

*) A' kondai vogulban a' *sarmi* és *sarme* között alig ha az a' különbség nincsen, hogy az első egyszerű benható, a' másik valóságos szenvedő, így, *sarmem, sarmien, sarme*; talán így is különbözik a' Máté 5, 18. a' Máté 1, 22.-tül.

i ma an usta jersalem ma turum jim ježalt a' ki engem nem vonakodik elismerni az emberek előtt, én is nem vonakodom megismerni mennyei atyám előtt.

al hurija vita Marija ning nimen ne félj venni Máriát te feleségedet. — al huža ning tormen ne kísérd te istenedet.

anta, nem is, se, többszörös mondat utójában következik az előmondat al-ja után, mint: volla al hulta, anta turumna, anta muna, anta Jerusalmna, anta ning ogenna soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre, se Jéruzsálemre, se a' te fejedre. — panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh, anta alta hír magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt, se tarisznyát.

Oroszos az, hogy az *al* olyan mondatokban is áll, a' melyek nem tagadók, mint: *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen* én te utánad megyek, akár honnan te ne menj (akárhová te még). Oroszul: *poidu ja za toboju, kuda ti ni poideš.*

T ö b b s z ö r ö s m o n d a t o k.

164. §. A' többszörös mondatok leginkább olyanok, melyek időszerinti vagy okszerinti feltevést, 's reávonatkozó következtést fejeznek ki, a' melyek egyszeresei tehát *hun* és *siršna* (midőn, mikor, és ha) mondatkötéssel vannak egybekapcsolva; a' *siršna* sokszor nincsen kifejezve. Ez a' szófűzet nyilván az oroszoknak utánozása. Az eredeti a' *hun* helyett *ke, ki*-t alkalmazza, mely soha nem kezdi meg a' mondatot. Példák: *hun ning turim pog, jasta, tam kevet naia at versalet*, ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. — *pa hun omsšas, siršna lu hoža lep jogotset* és midőn leült, akkor ő hozzá közel jövének. — *siršna, hun ning jiren tulen torim hota* akkor, ha te áldozatodat viszen isten házába.

*tülil ki tül labta šidi jital,
lungen ki lung labta šidi jital,
alél ko ar al jel amesleu,
jisl ko ar jis jiel amesleu.*

ha tele (kor) téli hétre ott van jövése, ha nyara (kor) nyári hétre ott van jövése, fiatal ember, sok fiatalak elülünk, öreg ember, sok öregek elülünk.

nomisen ki pitmal jahteu, untrenki *) *pitmal mänteu* ha eszedbe jutása van, megyünk, ha elmédbe jutása van, megyünk.

165. §. A' többszörös mondatokhoz tartoznak az úgynevezett visszamutató mondatok is, a' mellyeket *mada, madot, madet* fejeznek ki. A' fordított szövegekben leggyakrabban, az eredetiekben viszontag alig fordulnak elő. *P. o. lu sit, madot olinpela jelbi jastus* ő az, a' kiről jövendölt. — *ojanget sidet, madet lilel sagat koivara vollet* boldogok azok, a' kik lelkeik szerint szegényül élnek. stb. stb.

*) Itt is figyelmeztetjük az olvasót a' legkülömbözőbb népek találkozó eszejárására. Az új testamentomban *σπλάγγων*, bél, könyörületet, szeretetet is jelent; az osztják énekekben az *unter*, has, a' *nomis*-szal szeret társulni, mi eszet, emlékezetet jelent. Az *unter* tehát, mint a' *σπλάγγων*, indulatot fejez ki, 's azért fordítom az *elme* szóval, nem tehetvén azt a' *szív* szóval, melly a' héberben (כֶּלֶב) hasonlóképen elmebeli mozgást jelent, annál kevésbbé a' *has*-sal.

SZÖVEGEK.

A' szövegek kétfélék: fordítások és eredetiek.

A' *fordítások* Vologodszkitul valók (lásd a' 7. lapon).

Állanak:

I. Máté evangeliomának tíz első fejezetébül, mellyek Londonban 1868-ban, herezeg Lucian Bonaparte költségén, nyomattak.

II. Némi kátéfélébül, úgymint a) a' hitbül, b) a' tíz parancsolatbul, c) az úri imádságbul. Ez hát kétszer van meg, a' Máté hatodik fejezetében, és itt; de közlöm ezt is, mert némi változatot mutat, mellyeknél fogva osztjákosabb az előbbinél. — A' kátéféle a' szótárhoz van csatolva, mellyet Vologodszki Tobolszkban 1840-ben készített, 's mellynek másolatját a' Magyar Akadémia Schiefner és Wiedemann urak szivessége útján szerezte meg.

Az *eredeti* szövegek a' Reguly hozta ének-gyűjteménybül valók (lásd a' 6. 7. lapon); ezek mivoltáru alább bővebb értesítést talál az olvasó.

FORDÍTÁSOK.

I.

Matvej elta jeming ajkol-jastipsa.

I. Og.

1. Isus Hristos rud-nebek, Tavit pog, Avram pog.
2. Avram tajs Isak, Isak tajs Jakop, Jakop tajs Juda i lu apsilal;
3. Juda tajs Tares i Zar Famar imel elta, Fares tajs Esrom, Esrom tajs Aram;
4. Aram tajs Minadav, Minadav tajs Nasson, Nasson tajs Salmon;
5. Salmon tajs Voos Rahav imel elta, Voos tajs Ovit Ruf imel elta, Ovit tajs Jesej;
6. Jesej tajs Tavit han, Tavit han tajs Solomon Urija imel elta;
7. Solomon tajs Rovam, Rovam tajs Avij, Avij tajs As;
8. As tajs Osaf, Osaf tajs Oram, Oram tajs Osij;
9. Osij tajs Otam, Otam tajs Ahas, Ahas tajs Jesek;
10. Jesek tajs Manas, Manas tajs Amon, Amon tajs Osij;
11. Osij tajs Jekim, Jekim tajs Jehon, i lu apsilal, Vavilon voža kasla jelbina;

12. Vavilon voža kaslta jubina Jehon tajs Salafil, Salafil tajs Sorovavel;

13. Sorovavel tajs Aviut, Aviut tajs Eliakim, Eliakim tajs Asor;

14. Asor tajs Sadok, Sadok tajs Ahim, Ahim tajs Eliut;

15. Eliut tajs Eliazar, Eliazar tajs Matpan, Matpan tajs Jakop;

16. Jakop tajs Osip, Maria iki, mada evi e'ta t'is Isos Hristos nemitšatot.

17. I sid'i aradtel rudet Avram e'ta Tavit vonda nelhošjang rud, i Tavit e'ta Vavilon voža kaslpsa vonda nelhošjang rud, Vavilon voža kaslpsa e'ta Hristos vonda, nelhošjang rud.

18. Isus Hristos t'ipsa si horasna us. Lu ankel Maria, Osip panna hadliptim jubina, s'iri antom hun lin jega volta pitsangen, leramas, lu undrelna tajl jeming lil e'ta.

19. Osip lu ikel, jim ho ulman pa lu olinpela sijaldta an litman, vitšilas šitaman lu pilna kadna manta.

20. Hun lu nomilmas sit, torim lev'i olimna luela kazašas pa jastas: Osip Tavit pog! al hurija v'ita Marija ning imen; lu undrelna t'imot jeming lil e'ta ull.

21. Pog tajl, pa nem luela ponlen Isus; lu lu murel šavijil li kreklal e'ta.

22. Tami izagat edis sit vorna, jena at ull torim e'ta jastimot jelli jastata jeming iki e'ta, madot potarl:

23. Si, evi undrelna vil i tajl pog, i nem luela ponla Emma-nuil, muj ull: mung panna torim.

24. Olim e'ta noh rakimmalna Osip veris sid'i, hod'i torim lev'i pardis, i lu imel visle.

25. I an ussle lu el si vonda, hun jugot lu tajs lu oling pogel; pa iki nem luela pons Isus.

II. Og.

1. Hun Isus sema pits Vipleem Judej vošna Irot han ulim hadletna, siršna mudra jah hola pelak elta Ierusalim voža jogotset i potarlet :

2. Hoda jilba sema pitim Judej han? mung lu turum huse vantsu hola pelakna, i jogotsu luela og ponta.

3. Sit hulman Irot han nomšna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna.

4. I akits izagat ulta og-popet i nebeking jah mur elta, inzišas li eltel, hoda mosl sema pidta Hristosa ?

5. Li jastaset luela : Vipleem Judej vošna ; jelli jastata jeming iki nebekna hanžim siđi :

6. I ning, Vipleem Judej mu, nem moltina aja an ulen Judej oging vožet kińza : ning elta edl lavilta ho, madot ma Israil murem šavijil.

7. Siršna Irot hanija mudra jah vogimna hus etim pora li eltel purilijis ;

8. I liel Vipleem voža kitmalna jastas : manat i tarinlaman purijat navirem olinpela, pa han uđidleta luel, ajkol manema paitat, ma manlem luela og ponta.

9. Li, han partipsa hulmalna, manta pitset, pa si hus, mada si vantset hola pelakna, mans li jelbina, hun jugot jogots i lolimtas si taga ohtina, hoda navirem us.

10. Hus lolimtim kažalamna li amitset šenk un amdipna.

11. Hota longset, kažalaset navirem lu ankel Marija panna, i šanzuh ohtija korijimna luela og ponset ; i li tažel edltimna luela majlipsa tuset, sorni, jeming onk pa jeming voj.

12. Pa olimna liela partipsa us torim elta, an kerlata Irot hoža, i asir jušna manset li irel pela.

13. Lī mannel jubina, si, torīm levī Osip hoža olīmna ulman edis pa jastal: kila, űavīrem pa lu ankel vija, pa honda Jegipet mua, pa ula toda si vonda, hun ma nīngena jastalem; Irot han tam űavīrem kašta pidl, velta luel.

14. Lu kilīs, űavīrem pa lu ankel vīs atīje, pa Jegipet mua mans.

15. Pa us toda Irot han pozalata vonda, torīm jastīpsa sagat jelli jastata jemīng iki eġta, madot potarl: Jegipet mu eġta ma vogsem pogem maotem.

16. Sīršna Irot han kažalas űahīpsa lu ohtīna mudra jah eġta, šenk likažas, pa kitas velta Vīpleem vošna i izagat ulta lu mulalna ho űavīremet kad tal eġta aja, pora sagat, mada mudra jah eġta purījis.

17. Sīršna jelli jastata jemīng iki Jeremija jastīmot veškata jis, madot potarl:

18. Sī Ramna šasl, hollīpsa i selīpsa pa šenk numbi selu; Rahīl hollal lu evī-pohlal olīnpela, pa an lidl volījita, hun lī antomet.

19. Irot han pozalīm jubina si, torīm levī olīmna pasi Osip hoža edltījisāl Jegipet muna ulman,

20. I jastal: kila, vija űavīrem pa lu ankel, pa mana Israīl mua; űavīrem līl kanžimodet pozalaset.

21. Lu kilīs, vīs űavīrem pa lu ankel, i jogots Israīl mua.

22. Hulīs, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola, paltamas togo manta, pa olīmna ulman partīpsa hulīs torīm eġta, pungla mans Halilej mu už ohtīja.

23. Pa togo jogotmalna Nazaret nemba vošna šešmašas jelli jastata jemīng iket jazīng sagat, lu Názarea nemīšāl.

III. Og.

1. Sī hadletna Ivan, torīm pernaġa longūltīm iki, jogots pa simīltata pits tal Judej muna,

2. I jastas : Kajtijat, si vanamas turum nubit.

3. Lu sit, madot olinpela jelbi jastas jelli jastata jeming iki Isaj sidí potartman : Uta sí šasl tal har tagana : juš toríma taštát i pant luela pajla ležatat.

4. Si Ivan lumídta sah tajís pa mu loví horazíp voj varas ełta verím, pa antiptijilśas níuki antična, a lu levípazel us noví semíng lant pa har voj maví.

5. Sirśna Jerusalim mur, Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur izagat edliset lu hoža,

6. I lu ełtel pernaja longiltijiset Ordan joganna lí kreklal sístamman.

7. Ivan ar mur Fariset pa Saduket lu hoža jitodet pernaja longta kažalamna jastas liela : Nuríng voj ełta tíimodet ! hoj níngí-lana nomís mas hondta vanamím lík ełta ?

8. Tuvatí veškat kajtipsa.

9. I al nomísatí nen olinpela jastaman »mung azija tajlu Avram.« Ma níngílana jastalem, torím než tam kevét ełta edltal evi-pog Avrama.

10. Už i lajím juget ler hoža hojl ; izagat ulta jug, jím tíi-tipsa an tajtot, jil sevírla pa tuta jutla.

11. Ma níngílan pernaja longíllalam jink libina kajtíta vorna ; ma jubem jitot ma kíuža tak, ma než an tíjilem lu sopeklal allijita. Lu níngílan pernaja longíltata pidl jemíng lílna pa jemíng tutna.

12. Sar lu joželna, pa lu lant sem paídta harel sítaml, i akídl šomši lant semlal hožap libija, a lant pom an hurlata tutna labídl.

13. Sirśna Isus jogots Halilej ełta Ordan jogan ohtija Ivan hoža, lu ełta pernaja longta.

14. A Ivan luel jogo kadlta pits, i potartas : manema mosl níng ełta pernaja longta, i níng muj ma hoža jilen ?

15. Isus sit ohtija níuhmas luela : al kadla manem ; sidí mene-mín mosl tarmadta izagat ulta veškat ver. Sirśna Ivan luel eslale.

16. Pa si sorana, hun Isus pernaĵa longmal jubina ĵink elta edis, siršna lu ohtina turum haret punžašset, i Ivan kaźalas torim lil, madot jis met tohling voj, pa vohľiljís Isus ohtija.

17. Siršna turum elta potardta si ulim us: sit ma šenk musti pogem ull, madot hoža izagat ulta ma jim nomsem.

IV. Og.

1. Si jubina Isus jeming lilna tuvim us tal tagaja, kul hu- zipsa vorna.

2. Neljang atugen pa hadlngen ušltijim jubina jugot lita langmats.

3. Siršna lu hoža jogots huštot i jastas: hun ning torim pog, jasta, tam kevet naña at veršalet.

4. No lu jastas sit ohtija: jeming hanžipsa neketna sidi jastim ull: hanne-ho i nañ leviman an voll, no izagat ulta torim ungil elta edta jazingetna.

5. Si jubina kulna alimsa lucl jeming voža, pa lošaltasa lucl hot langil ohtija,

6. Pa jastal lucla: hun ning torim pog ullen, jil koriĵa; jeming neket hanžipsajetna jastim ull sidi: ning olinpela lu levilala parđl šavijita ningen, pa jošlal ohtina ningen tulajin, kevi ohtija ning kureenna al vangimlen.

7. Isus jastas lucla: jeming neket hanžipsajetna i sidi jastim ull: al huža ning tormen.

8. Pasi kulna viša lucl pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vožet i li taźlal lucla šaźilal,

9. I jastal lucla: sit izagat ningen a malem, hun šanžuh ohtija korijiman manema og ponlen.

10. Siršna Isus lucla jastal: pungla mana ma elta, kulšiki!

2. Langma ta, tehat langmas kelleue.

jeming nebket hanžipsana sidj jastim ull: Torima og pona, pa adel luela lužita.

11. Siršna kuřna hijisa lucl, pa torim levet jogotset, i luela lužitset.

12. Isus Ivan turmaja omsim olinpela hulman Halileja mans.

13. I Nazaret hijimalna jogots i volta pits šaras honing vořna Kapernaumna, Saulon i Nefalim mu užetna,

14. Veřkat at ull jelli jastata jeming iki Isaj jastimot, madot potarl:

15. Saulon pa Nefalim mu, pant ohtina šaras pela, Ordan jogan huvat, Halilej pernala mur,

16. Turmanna omišta hanne-hojet un novı turum kařalaset, pa huna i sorming ishorna omistodeta novı turum kaltmas.

17. Si pora elřa Isus similtata i potardta pits: kajtijat, si vanamas turum nubıt.

18. Halilej šaras lep řořtal sagat lu kařalas kad jaj-apsiangen, Simon Petira nemıdtot pa Andrej lu apsel, madet šaras pidarna holıp omıtset: li hul veltaslata jah uset.

19. Jastal luela: manatı ma jubem, ma ningılan verlem hanne-hojet torim mudrana veltaslata jahna.

20. Li izi řosna holıplal hijiman manta pitset lu jubel.

21. Tolta sagat jelsik pitmal latna kařalas pa kad i řı-pogngen, Jakop pa Ivan Sevedej azel panna hop libina li holıplal jontasman omistodet, i liel vogemas.

22. Li izi řosna hopel pa li azel hijiset, i lu jubel manta pitset.

23. Isus jangas Halilej mu lovatna, li pojksata hotlalna unlman nubıt olinpela, jim ajkol sijaltaman pa izagat ulta muřet, izagat ulta kařet hanne-hojet kutna tungtaka verman.

18. jaj-apsisařen.

24. Ajkol lu olinpela Sirija mu lovatna mans, i lu hoža tutlasa aradtel mužingodet arsir mužetna i hošta jumodet i kuľna longimodet i tĩlis-mušna ulimodet i veila jumodet, i lu tungtaka liel vers.

25. I lu jubel šenk ar mur jis Halilej eľta, pa Jerusalm eľta, pa Ordan jogan pa pelak eľta.

V. Og.

1. Mur kažalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omsšas, siršna lu hoža lep jogotset lu unlĩm jahlal.

2. Lu unglel pušmal jubina unlata pits liel sidĩ:

3. Ojanget sidet, madet liel sagat koňara vollet, li vorna turum nubĩt ull.

4. Ojanget hollatodet, li kažinga jilet.

5. Ojanget, madet romet, li jemĩng mu jukandlet.

6. Ojanget, madet kanžlet i lidlet veškat ver, li tarmatinga jilet.

7. Ojanget, madet hanne-ho natsalet, si jukana liel natsala.

8. Ojanget sistam sambodet, li torĩm kažalalet.

9. Ojanget, madet šitaka vollet, sit vorna li torĩm pogetna nemĩtsalet.

10. Ojanget sidet, madet vožatlajit veškat ver vorna, li vorlna turum nubĩt ull.

11. Nen ojanget, hun nĩngĩlan nĩvrijita, vožadta, arurna nĩngĩlan takĩlije lavĩdta pidlajitan ma vorna.

12. Amdĩtlat i kažinga ulat, nĩngĩlana un justam ull turmet ohtĩna. Izidĩ vožatsajit jelli jastata jemĩng iket, nen jebina ulimodet.

13. Nen mu sol jukana ulleta; hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga? lu uš nem moltija an patĩmdta pĩdl, tob luel kim julmata ragil, hanne-hojet kuret jilbija.

14. Nen mura novī ulleta; vož an pusi lankišata rep ohtina lolman.

15. Pa asveša uziptimna put jilbija an omišla, no nor ohtija, i novī verl izagat hot libina ulta mura.

16. Sidi novija at ulleta hanne-hojet jelbina, li at vandlet nen jim veret i nen torim azen sit vorna at sįjallet.

17. Al nomįsat, ma jogotsem sud-sir mujpa jelli jastata jeming jah nebket pasagat verta; ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta.

18. Ma jena ningilana potarlem, soraja turum i mu volla manl, a sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl sidi, huu izagat tarmatim an jil.

19. Pa sidi hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl, pa sidi hanne-hojet untal, sit turum nubitna aja nemišal; no hoj tam pamtipsajet sagat verl pa sidi untal, sit turum nubitna una nemišal.

20. Ma ningilana jastalem, hun nen veškaten nebeking jah pa orkašta jah veškat numbija an pidl, siršna turum nubta an longleta.

21. Nen hulseta, muj jastim us jis jaha: al vela; hoj hanne-ho vell, sit suda pidl.

22. A ma ningilana jastalem, kuš hoj, takilije likazatot lu lamba-ho ohtija, suda pidl; hoj jastal: ning sump ho, sit og-suda pidl; hoj jastal: ning jelemla ho, si ho tuting šarasa julmata ver ull.

23. Siršna, hun ning jiren tulen torim hota, pa seda nomilma-leu, lamba-hojen ning ohtija nur tajil;

24. Ning jiren seda hįja torim hotna, pa mana, siri imaša si ho panna, pa siršna johta i ning jiren torima tuva.

25. Imaša soraja ning nuring hojen panna, juš ohtina ulten puřang, nuring hojenna ningen sud-hoja al masajin, a sud-hona al masajin turma-hot šavįjita hoja, pa al jutsajin ningen turma-hot libija.

26. Jena jastalem nīngena, an edlen tola si vonda, hun an malen hīzim voh-pelak.

27. Nen hulseta, muj jastīm us jis jaha: rahta ne, pa ho ne, mola evi panna al jurtija!

28. A ma nīngīlana jastalem, kuš hoj ankīrmal imi ohtija krek verta nomīsna, si ho si ne pilna lu samelna krek vers.

29. Hun nīng jim pelak semen nīogen hušl, menma lucl i pungla nīng elta julma; jima nīngena jil, hun naklan e'ta i mada nak at ušl, anta nīng nōgajen izagat tutīng šarasa julmala.

30. Pa hun nīng jim pelak jožen hušl nīngen, hol sevīrma pa nīng elta pungla julma; jima nīngena jil, hun nīng naklan e'ta i nak at ušl, anta nōgajen izagat julmala tutīng šarasa.

31. Izidī jastīm us: hoj lu imel pilna kadna manl, si ho at mal lucla kadna manta nebek.

32. A ma nīngīlana jastalem, hoj kadna manl lu imel panna krek vermel sajīt, si ho parcl lucla pa ho panna krek verta; pa hoj kadna manīm ne pilna ventšatījil, si ho si imi panna krek verl.

33. Izidī nen hulseta, mola jastīm us jis jaha: nūltīpsajen pasagat al vera, no sidī vera, hodī nūltsen torīm jezalt.

34. A ma nīngīlana jastalem, volla al nūlta, anta turumna, sit lu torīm omīsta jemīng pazana ull;

35. Anta muna, lu torīm kuret jilbi taga; anta Jerusalmīna, sit lu un han voža ull;

36. Anta nīng ogenna al nūlta, nīng an puslen než i ubīt no-vija mujpa pītija verta.

37. No at ull nīng nūltīpsa jazingen: pa hodī, pa hodī! antom, antom! a muj si numbija ull, sit kuš e'ta.

38. Nen hulseta, muj jastīm us: sem sem jukana, pa penk penk jukana!

39. A ma nīngīlana jastalem: nīngen ketīmta hoja al jerša;

no hun hoj hadnal ningen jim pelak venž punglena, šažimta luela kimit venž punglen.

40. I hoj lidta pidl suda manta ning pilna, jernasen ning elta vita vorna, mija luela i kaftanen.

41. Pa hoj ningen vohta pidl i versta, mana lu pilna kadn.

42. Ning elta vohta hoja mija, pa pitsaja ning vita langata ho elta al honda.

43. Nen hulseta, muj jastim us : ning isirpa hojen mustija taja, pa likinga ula ning kuting hojen pilna.

44. A ma ningilana jastalem, mustija tajat nen kuting jahlan, jim jazing jastat ningilan lavidtodet olinpela, jim verat nen panna likinga ultodeta, i torima pojksat ningilan šugadtodet pa vožadto-det olinpela.

45. At jileta nen turum azen pogetna ; lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojet ohtina, pa jert kidl veškatodet i veškatla hojet ohtija.

46. Hun nen mustija tajta pidleta ningilan mustija tajtodet, siršna mujsir justam lavilta pidleta ? pa mur voh akidta jah izidi an verlet ?

47. I hun ragija ulleta nen lugislan pilna, muj moltas verleta ? pa pernala jah izidi an verlet ?

48. Ulati nen sidi veškata i sistama, hodi veškat pa sistam nen turum azen.

VI. Og.

1. Hurijat nen jim veren verta hojet semat si vorna, ningilan li at vandlet ; si antom ningilana nemmolti justam nen turum azen elta an jil.

2. I sidi, hun ning jim ver verlen, al simalta ning sit olinpela, hodi verlet rogoj vešpa jah pojksata hotlalna i kamingna, hanne-hojetna liel at iziklajit. Ma jena ningilana potarlem, li už višet liela justam.

3. Ning milostiina sidi mijila, ning pua pelak jožen al ušl, muj verl jim pelak jož.

4. Ning milostiñajen at ull hanija, pa ning turum azen, haniot vandtot, sem vanman ningena mal.

5. I hun pojksálen, al ula rogop-vešpa jah idi, madet mustija tajlet pojksáta hotlalna i vož haretna pojksáta lolimda, hanne-hojet liel at vandlajit. Jena ningilana jastalem, li už višet liela justam.

6. Ning hun pojksálen, ning adel hotena longa, pa ning jubenna ovi tuhrimna pojksama ning torim azena, madot an nila; pa ning si azen, haniot vandtot, sem vanman ningena mal.

7. Pojksátanna moltas jazinget al potartat, hodi verlet pernala jah; li nomislet, li ar potrelna hullajit.

8. Li horaspija al juvatí; nen torim azen ušl, mujsir nuža tajleta nen lu hoža vohten jelbi.

9. Nen sidi sagat pojksát: Mung azieu, turmet ohtina ultot! ning jeming nemen mung hoža jeming at ull;

10. At jogodl ning turum nubten; ning kažen at ull i mu ohtina hodi turum ohtina;

11. Nañ mung mosta levipaseu mija mungeu tam hadl ohtija;

12. I esla mungeu mung kreklau, hodi i mung eslilu kuteuna kreklal;

13. Pa al esla mungeu huzipsaja pidta, no mungeu šavija ku! elta; ning hoža ull turum nubit i veí i similtipsa nubit huvat, jena!

14. Hun hanne-hojeta li kreklal eslta pidleta, i nen turum azen esll ningilana;

15. A hun hanne-hojeta li kreklal eslta an pidleta, i nen turum azen an esll nen kreklan.

16. Hun uža pidleta, al ulat kašla-hurbet met rogop-vešpa jah; li neman kašla horaz vilet li ohtel, hojetna at vandlajit, li uža pitset. Jena ningilana potarlem, li už višet liela justam.

17. Ning uža pidten iršna ning ogen úozita pa ning venžen logita.

12. mung eslilu kuteuna kreklau.

18. Hanne-hojetna nīng uža pitim ver al ušla, no nīng turum azenna at ušla, madot an nīla, pa nīng azen, si an nitot vandtot, sem vanman nīngena mal.

19. Al aktat nīngilana mu ohtīna taž, hoda nīnk vojna pa samīna volla verla, hoda lolīmta jah jilta sagat hīrman longtījilet i lolīmlet.

20. No aktat nīngilana taž turum ohtina, hoda anta nīnk voj anta samī volla an verl, hoda lolīmta jah jilta sagat hīrman an longlet pa an lolīmlet.

21. A hoda nen simiš jemīng tažen ull, toda i nen samen ulta pidl.

22. Semen tut-novī jukana ull elena. Hun nīng semen sīstam, siršna elen izagat novīja ulta pidl;

23. Hun nīng semen adīm, siršna nīng elen izagat padlem ulta pidl. Pa hun nīng libina ulta novī turmana lungtīsal, siršna muj jil, hun nīng libina turman?

24. Nem hojat an pusl lužidta kad jora; mujpa idl likīnga tajta pidl a kimīdtotel mustīja tajta pidl, mujpa idla tarīnlata pidl, a kimīdtotel olīnpela an tarīnlata. An pusl taža i torīma lužidta.

25. Si vorna potarlem nīngilana, nen līlenna al šuksemati, muj nen leta pa jašta pidleta; anta elen olīnpela al šugašat, mujna lumtīšata. Līl letot kiūža pa el lumīdta sah kiūža una an ull?

26. Ankīrmatī turum tohling vojēt ohtīja. Lī anta lant omīdlet, anta evīdlet, anta akīdlet hožabet libīja, nen turum azenna līel labīdlajit. Nen lī kiūža hu taga jīma an ulleta?

27. Pa hoj nen elta, nomīsna šugašman, pusl enmīltata lu luel kuš i još sur palatkem?

28. Pa lumīdta sah olīnpela nomīsna šugašleta? Vandatī harna ulta loget ohtīja, hodī sagat lī enīmlet. An tarīnlalet, anta jengtīlet;

29. A ma nīngilana jastalem, než i Solomon han izagat ulta sīelna ulman sīdī an lungtīlījis, hodī kuš madot lī elta.

30. Hun harna ulta pom, madot tam hadl enīml, a holejt kor libija julmala, torīm sidī lumtīptal, evilat, ningīlan si numbija lumtīptal.

31. Al nomisat i al jastat : muj mung leta pidlu ? muj jašta ? mujna lumtīptijilsalu ?

32. Sit izagat pernala jah kanžlet ; nen turum azen ušl nen aradtel nužalan olīnpela.

33. Olingna kanžati torīm hoža ulta nubīt pa lu veškotel, a sit izagat mijīsal.

34. Siršna holejt hadl olīnpela nomisna al šugašat. Holejt hadl lu nomisata pidl lu lu muklal olīnpela ; tarmal hadlundr keža lu lu muklal.

VII. Og.

1. Sud al verat polis jazingna, ningīlan sudīdta al pidlajita.

2. Muj sudna sudītlela, izimiš sudna ningīlan sudīdta pidlajita, pa muj mortna mortalaleta, izimiš mortna ningīlana mortalata pidlet.

3. Pa muj ning vandlen lamba hojen semna ulta lunk ohtija, a ning semenna ulta paīrt an hullen ?

4. Mujpa hodī sagat jastalen ning lamba hojena : mija, ma ning semen elta lunk kim vīlem, — hun ning semenna talang paīrt ull ?

5. Rogop-vespa ho ! siri ning semen elta paīrt kim vija, pa siršna kažalalen, hodī sagat vīta lunk lamba hojen sem elta.

6. Al mijat jeming pukītotlan amba, pa al julat tinīng tunen purset šožilīta tagaja, kurlalna al purīndlalal, pa jogoš kerlatelna ningīlan ara al manžilajita.

7. Vogat, i mijīsal ningīlana ; kanžat i uidleta ; ova senkat, i ningīlana pušlet.

8. Izagat kuš hoj vohta ho vīl, kašta ho uidl, i ova senkta hoja pušlet.

30. A' fosztó la-nak többese rendesen let, de meghagyom az evilat-ot, evilet helyett.

9. Ull muj nen kutenna simiś ho, madot, hun lu pogel vogil lu hoža ņań, mal kevi?

10. Pa hun vogil hul, mal luela jeming voj?

11. Siršna hun nen, admet ulman, hošleta jim mijipsa nen ņaviremlana mata, si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoža vohtodeta.

12. Pa sidī izagat ulta verna, hodī lidleta, hanne-hojet nen pilna at nerijilet, siršna nen izidī nerijāt li panna. Sit vorna sud-nebek i jellī jastata jeming iket nebket ullet.

13. Longtījat jermat ovetna; sit pada vīting ovet pa leškam juš tulet halta sorma, i sidet huvat ar hojadet jilet.

14. Hodī vaś ovet pa jermat juš, madet tulet jeming volpaza, pa hodī šimil hojadetna liel uidlajit!

15. Lavīšaman ulat rogop jellī jastata jah c'ta, madet nen hoža jogtījillet ož sahna, a li undrelna jevīr lamba ullet.

16. Li tīpsalal sagat ušlalan liel. Akīdlet pela anži jug eġta vīna reh, mola pelping vanži eġta epling reget?

17. Sidī izagat ulta jim jug jim tīltīpsajet verl, a adīm jug adīm tīltīpsajet verl.

18. Jim jug adīm tīpsa an verl, pa adīm jug jim tīpsa izi an verl.

19. Izagat ulta jug, jim tīltīpsa an vertot, sevīrla pa tuta judla.

20. Sidī liel moštallan li tīltīpsalal sagat.

21. Anta hojat ho jastatot manema: tormīje, tormīje! turum nubta longil, no ma azem kaž sagat vertot, madot turmet ohtina ull, sit turum nubta longil.

22. Si hadlna ar hojadet jastalet manema: tormīje, tormīje! mung ņing nemenna jellī ver an jastasu-muj? pa ņing nemenna kuġet hanne-hojet eġta an vožatsu-muj? pa ņing nemenna ar pos an versu-muj?

23. Siršna liela leramlem : Ma ningilan nem huntsi an ušsalam ; pungla manat ma eĻta, adim ver vertodet!

24. Sidi kuš hoj, madot ma si jazinglam hull, pa sidet sagat verl, nomsing iki horaza tajlem, madot lu hotel omits kevi ohtina.

25. Jert manta pits, jogan jinket ebisset, i vodet polta pitset, pa izagat si hot ohtija ellaset, i lu jilli an pits, kevi ohtina omdim vorna.

26. A kuš mada ho, si ma jazinglam kuš hull, pa sidet sagat an verl, nomisla ho horaza ull, madot lu hotel omits sej ohtina.

27. Jerta jis, jogan jinket ebisset, i vodet polta pitset, i si hota vortaset, i lu jilli korijis, i lu korijipsajel šenk veing us.

28. Hun Isus si jazinget sohniptas, mur lu untijsajel olinpela jazingla pits pasi.

29. Lu unltas liel met veĻ tajtot, a anta hodi nebeking jah pa orkašta jah.

VIII. Og.

1. Hun lu rep eĻta vohlas, lu jubel ar mur manta pits.

2. Seda lep jogots mužing ho, i og ponman luela jastas : tormije! hun lidlen, manem sistama vera.

3. Isus još jel medšimna lu hoža hanimtas, pa jastas : Langa-lem, sistama juva. I lu izi kurimna sistamtijis muž eĻta.

4. Isus jastas luela : huriman ula, nemhojata al jasta, no mana, padka hoža vanlijisa, pa torima jir vera, mujsir Mojsej sud-nebekna pardis, uli-ver pada liela.

5. Hun longis Isus Kapernaum voža, lu hoža šuzemas sotnik, i pojksal luel,

6. Jastal : tormije, levem olal ma hoža hoisman i šenk šugašl.

7. Isus jastal luela : ma jogodlem, talanga verlem luel.

8. No sotnik jogoš nugumman luela jastas; tormije! ma an lollem, ning ma hotema at longsen; tob jasta jazing, i ma levem tungtaka jil.

9. Ma kuš veř jilbina ullem, no manema pitim va^vjah tajlem ; i hoja jastalem : mana, i manl, pa pa hoja jastalem : juva, i jogodl, pa ma levema : sit vera, i verl.

10. Sit hulimna Isus serymtas, pa lu jubina jitodeta jastas : jena ningilana potarlem, anta Israil muna ma an uitsem simiś evilpsa.

11. Pa jastalem ningilana, ar hojadet jogodlet hola pelak elta, i kevi pelak elta, pa Avram, Isak i Jakop panna turum nubitna ulta pidlet ;

12. A turum nubit poget padlem turmaja jultalajit, toda hol-lipsa pa penkna serkemapsa jil.

13. Isus sotnika jastas : mana, i hodi ning evilsen, sid i at ull ningena. I lu level izi sosna tuntaka jis.

14. Isus Petr hota jogots, i kazalas lu untpel-imi tut-mužna hojtot.

15. Luel jožel elta hun visle, i tut-muž luel hijis. Si ne noh kilis i luela lužits.

16. Jetna pelka lu hoža ar hojadet tusa, kulna longimodet, i lu jazingna si ku^vet kim vožats, pa izagat mužingodet tungtaka vers.

17. Jelli ulta ver jastata jeming iki Isaj jastim sagat at us, madot potarl : lu lu ohtela visle mung kažilau, mužlau almis.

18. Isus ar mur lu mugoltogija kazalamna unltijilta jahlala pardis pa pelka unšta.

19. I nebeking ho lep šužemas, jastas luela : unltata ho ! ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen.

20. Isus jastal luela : vohsaret ong tajlet, pa turum tohling vojjet tihlet, a hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragildta.

21. Paot lu unltijilta jahlal elta jastas luela : tormije ! esla manem siri manta i ma azem šamildta.

22. Isus jastas luela : juva ma jubem, hija halimodeta li hala-lal šamildta.

23. Hun lu lelis hoplibija, lu unltijilta jahlal manta pitset lu jubel.

24. Šenkap šaras ohtina ellas šenk un votas, si mort hop humbetna temta pits; a lu hojis.

25. Lu unltijilta jahlal, lu hoža šužemelna, noh kiltata luel pitset, jastaman: Tormije! mung lillau edlta, mung si hallu!

26. Jastas luela: muj elta neng pakinseta, šimil evilpsa tajtodet? Siršna kilmalna an pardis vota polta i šarasa humbetna ellata, i numbi ševinga jis.

27. Jah noh serimman potarset: hoj tami? vodet pa šaras luel hulindlet.

28. Hun lu pa pelka unžis Gergesinsk ira, jezalt uzanset luela kadn, kuľ tajtodet, hom-juget elta etimodet, si k em parpinget, než nemhojat si juš muhtī manta an eslaset.

29. Lī roman uvīdta pitset i potarset: muj nīngena mung vorna ver, Isus, torim pog? tiji jogotsen pora jelbina mungeu šugadta?

30. Jelnašik li elta lavilšaset un purset pakit.

31. Kuľet pojksset luel, sidī jastaman: hun mungeu vožadlen, siršna parta mungeu manta puris pakita.

32. Jastas liela: manati. Lī etmelna longset purset pakit libija, i roman puris pakit izagat navirmas rep elta šarasa, i šujilas jinketna.

33. Lavilim jah hugolmaset, pa voža jogotmelna, torla jastaset izagat ulimot olinpela i kuľ tajmodet olinpela.

34. Izi kurimna izagat voštel mur edis Isus jezalta, pa luel kažalamna pojksset, li mul elta pungla manta.

IX. Og.

1. Siršna lu hop libija longmelna jogoš unžis i jogots lu vožela.

2. Seda tusa lu hoža hoisman veila pitimot, alindta jug ohtina ultot. Isus li evilpsal vantman veila hoja jastas: Ježaša, ajie! ning kreklan eslšalet nīngena.

3. Si pu'lang i madodet nebeking jah e'la li roda jastaset : Lu torim lavidl.

4. Isus, li nomsel usman, jastas : Muj vorna admas samlanna nomisleta ?

5. Muj kona ull, jastata-muj : es'lalet ningena kreklan, mola jastata : kila pa janga.

6. Uzati nen, hanne-ho pog ve'i tajl mu ohtina kreket esita. Siršna jastas veila hoja : Kila, lermipsajen vija, pa mana ning hotena.

7. Lu lermipsajel v'isle i mans lu hotela.

8. Mur, sit vanman, serimtas i torim iziks, madot mas hanne-hojeta simi's ve'i.

9. Tolta sagat mantelna Isus kazalas hanne-ho aktipsajet akidta tagana omistot, Matvej nemel, pa jastas lucla : juva ma jubem. Lu kilmalna lu jubel manta pits.

10. Hun Isus omsis pazanna lu hotelna, siršna ar aktipsa akidta jah pa kreking jah jogotset i omisset Isus pilna pa lu unltijilta jahlal pilna.

11. Sit kazalamna orkašta jah jastaset lu unltijilta jaha : mola vorna nen unltata hojen lel pa jansl aktipsa akidta i kreking jah pilna ?

12. Isus sit hulimna jastas lucla : tungtakodet an tajlet nuža lekkarna, no mužingodet.

13. Manat, unltijisat, mujsir si jastipsa : jim ver lidlem a anta jir. Ma jogotsem anta veškatodet no krekingodet vohta kajtita.

14. Siršna jogotset lu hoža Ivan unltim jah, pa jastalet : mola vorna mung pa orkašta jah arpuš us verlu, a ning unltijilta jahlan an usltijiset ?

15. Isus lucla jastas : moj-pori ohtina ultodet tištalet-muj, muj

moža li pilna veng-ho? Sar jogodlet hadlet, hun li elta višal veng-ho, siršna uš tajta pidlet.

16. Nem hojat an ponl jolipsa jilip sah elta karra sah ohtija; jilip jolipsa menimsal sah elta, i vis karraot kiiza adma jil.

17. Izidi an šožimla jilip vina karra hiret libija; antake pelka oremalet si hiret, i vina kim manl, i hiret ušlet. No jilip vina ponla jilip hiret libija, i šavišal sit i paot.

18. Hun lu sit potars liela, i madot sud-jah elta jogots, i og ponman luela potars: Ma evem in ušta pits; johta, ning jožen lu ohtija pona, i lu lilinga jil.

19. Isus kilmalna manta pits lu jubina i lu unljijlta jahlal.

20. Seda adim vir manipsana kadhoš jang tal šugasim imi, jolta sagat šužemimna, hanimtas lu sahlal sil hoža.

21. Si ne lu roda potars: hun tob hanimlem lu sahlal hoža, tungtaka jilem.

22. Isus jogoš ankirmas i luel kažalamna jastas: ježaša, evi! ning evilpsajenna noh višajin. I si imi izi šosna tungtaka jis.

23. Hun Isus jogots si sud-ho hota, kažalas ongitna jondtodet pa jah liltipsana.

24. Siršna jastas liela: kim etati, evi an užis, no hojl. I nahset lu ohtel.

25. Hun jah kim kitimet uset, lu longmalna luel jožel elta visle, i evi jilbalas.

26. I si mans sit olinpela izagat si mu lakka.

27. Hun Isus tolta sagat jis, kad semla lu jubina jitel sagat uviset i potarset: Jim nomis kerta mung ohtija, Isus, Tavit pog!

28. Hun lu jogots hotna, siršna šužemaset lu hoža si semlet, pa Isus liela potarl: evilleta-muj, ma tami verta puslem? Lā jas-talet luela: Evillu, tormije!

29. Siršna lu, li semlal hoža hanimsaman jastas: Nen evilpsajen sagat at ull ningilana.

30. I li semlal punžašset. Parpinga an pardis liela Isus, jastaman : nem hojatna al ušla.

31. A li, etmelna sįjalset lu olinpela si mu lovatna.

32. Li edtel puļang lu hoža tusa űalimla kulna longimot.

33. Kul vožatim jubina űalimlaot potardta pits, pa mur noh serimman potartas : nem huntsi simiš pos an vandijim us Israil muna.

34. Orkašta jah potarset : lu kuļet vožadl kim li kaűazel eļti.

35. Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman li pojksata hotlalna, similtiman turum nubit jim ajkol, pa izagat ulta muž pa izagat ulta kaži hanne-hojet kutna talanga verman.

36. Jah kažalamna šal vers li metipsajel pa lakka pozatipsajel olinpela, met lavilta ho an tajta ožet.

37. Siršna lu unltim jahlala potarl : lant-har ar, a eviđta jah šimil.

38. Pa sidike pojksata lant-har jora, at kidl eviđta jah lu lant-harel ohtija.

X. Og.

1. Pa kadhošjang lu unltim jahlal vohmalna, liela ve mas kuļet ohtija, liel hanne-hojet eļta kim vožadta, pa tungtaka verta izagat ulta muž, izagat ulta kaži.

2. Si kadhošjang kitim jah nemlal uset simišet : olingot Simon, Petrna nemtimot, pa Andrej lu apsel; Jakop, Sevedej pog, pa Ivan lu apsel;

3. Pilip pa Varfolomei, Toma pa Matvej, aktipsa akidta ho; Jakop, Alfej pog, pa Levvej, Taddeja nemtimot.

4. Simon Kananit pa Juda Iskariot, madot luel Jevrej mura tinisale.

5. Si kadhošjang Isus kits, i pardis liela jastaman : perнала jah hoža al manat, pa Samarij voža al longat.

6. A manat Israil muret hoža.

7. Pa holiš jogodleta, similtat jastaman : turum nubit vanamas.

8. Mužingodet tungtaka verat, hiningodet sistamtat, užiđmodet jilbatat, kuļet vožatat; ali vīsta, pa ali mijat.

9. Panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh nen antiplan libija;

10. Anta alta hīr, anta kad sah, anta sopeket, anta još-su; rubidta ho mosta levipas uidl.

11. Mujsír un mola aj voža longleta, noh ismíjat, hoj seda mustímšikot ull, pa sit hoža ulat selta edtan moža.

12. A hot libija longtanna, uža verat sidi jastaman : tam hota šítak volpas lidlu.

13. Hun si hot mustal, siršna nen litím šítak volpazen lu ohtíja at jogodl ; a hun an mustal, siršna nen litím šítak volpasen nen hoža jogo kertšal.

14. A hun hojat nīngílan jogo an esll, pa nen jazīnglan hulīndta an pidl, siršna si hot ełta mola si vož ełta kim etmanna nen kur-pad-lana haním nambír hol parkatat.

15. Jena potarlem nīngíлана, Sodom pa Gomor vožeta torím sud verta hadlna liela si vož kiúza úatsīngášik jil.

16. Si ma nīngílan kidlem met ožet jevret kuta ; siršna mud-rainga ulat met jemīng voj, pa lík al tajat holup nembra voj idí.

17. Huríman ulat hanne-hojet ełta ; lí nīngílan suda mata pidlet, pa lí pojkséata hotlana nīngílan senkta pidlet.

18. Pa tulajitan nīngílan sud kadlta jah hoža i hanet hoža ma jukana, ultí sagat potardta pada lí ježalt pa perнала jah ježalt.

19. A hun nīngílan suda mata pidlet, nomisna ul šugašat, hodi antake muj potardta pidleta ; si šosna torím ełta mišal nīngíлана, muj mosl jastata.

20. Anta nen potardta pidleta, no nen torím azen líl potardta pidl nen libina.

21. Sorm ohtíja jaj mal apsel, pa azi lu pogel, pa evi-poget ellalet jr-ankilal ohtíja, i líel velta pidlet.

22. Aradtína líkīnga tajta pidlajitan ma nenem vorna, a líl sogondta moža verídtot sit undlísal.

23. A hun nīngílan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa voža. Jena potarlem nīngíлана, an sohníptaleta Israil vožet lakka kerdta hanne-ho pog jogodta vonda.

24. Unltíjilta ho unltata hojel numbija an ull ; leví lu jorel numbija an ull.

25. Tarmal unltíjilta hoja, lu unltata hojel lamba at us ; levíja izi tarmal, lu jorel lamba at us. Hotīng kužaj nemítsa kulet kańaža, si numbija lu hotīngotlal.

26. Líel al huríjat ; nem moltí antom hańatímot, madot lulna jelba an edís, i antom haniot, madot an leramís.

27. Sit, muj ma jastalem padlemna, potartat novina, pa sit,

muj ma ningilana jastalem ajilta pal ohtija, simaltat hot langlet elta.

28. Pa al palat hanne-ho veltodet elta, no lil velta ve' an tajlet : a palat lil i el tuting sarasna veltot e'ta.

29. Kad sisiki tinisalet i aj sel voh sagat, i nez it mu ohtija an pidl nen torim azen kaz takla.

30. A nen hoza i og-ubitlan izagat lungtimet.

31. Al hurijat, nen ar sisiket ki'za tininga ulleta.

32. Pa izagat ulta ho, madot manem hanne-hojet jezalt mostiptal, i ma luel mostiptalem ma turum azem jezalt.

33. A hoj manem an usta jersal hanne-hojet jezalt, i ma an usta jersalem ma turum jim jezalt.

34. Al nomisat, ma jogotsem sitak volpas mu ohtija tuta ; ma jogotsem anta sitak volpas, no sevrandta kezi tuta.

35. Ma jogotsem hanne-ho lu jil pilna ordta, pa evi ankel panna, pa me' untpel-imi panna.

36. Kuting jah hanne-hoja ullet lu hotingotlal.

37. Azel mola ankel ma numbija saminga tajtot manema an loll ; antake pogel mola evel ma numbija tajtot manema an loll.

38. Pa hoj lu pernejel an vil pa ma jubem an manl, sit manema an loll.

39. Lu lilel laviltot luel ustal ; a lu lilel ustimot ma vorna uidl luel.

40. Ningilan esltot manem esll, a manem esltot manem kitimot esll.

41. Jelli jastata iki esltot jelli jastata iki nem vorna, jelli jastata iki justam vil, pa veskat ho esltot veskat ho nem vorna, veskat ho justam vil.

42. Pa hoj tam ajodet elta i ho jasltal potim jink tob antelkem unltijilta ho nem vorna, jena ningilana potarlem, an ustal lu justamel.

II.

a) **Pernaing jah tung-sir torma evijipsa.**

1. Ma evillem i torim azija, izagat kadltoda, num turum i mu verimota i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot.

2. Izidi evillem Jisusa Hristaja, torim poga, ita timota, madot azi elta tiis izagat ulta nobit elbina, novija novi elta tiimota, jena torima, jena torim elta ultoda, timota evillem, a an antom verimota, i kem azel panna vultoda, i lu veelna izagat vull.

3. Ma evillem, cto si torim poh nomilta sagat vohlas mu ohtija, hannehojet pada, i mungeu jilbadta kreking sorom elta, i hanneho noga lu lu ohtela vis jeming lil elta, jeming evi elta, i hanne hoja jis.

4. Ma evillem, cto si Jisus Hristos mung kreking jah vorna perna ohtina kardi lunketna senkim us, sogasis, i mua samiltim us.

5. I evillem, cto lu noh jilbalas sorim elta holmit hadlna, hodi jeming nebketna sit olinpela hanzim.

6. Evillem, cto lu num turmet ohtija i omisl torim azel jem pelak sagat.

7. Izidi evillem, cto si Jisus Hristos pa jogodl nomilta sudidta lilingodet i uzimodet i hana ulta pidl vekkeza.

8. Ma izidi evillem jeming lila, madot lu torim veelna ulipsa ; lil izagata mal, i lu torim azi elta edl ; luel izidi mosl pojksata i ces mata, hodi malu jia i poga ; lu laltipsajelna jeming jah jel nubitna muj tijil potarset *).

*) *lu laltipsajelna jeming jah potarset*, az oroszban : Его вдохновенем святые Люди говорили. De a' fordítás így szól : *lu laltipsajelna jeming jah jel nubitna muj tijil potarset*. E' szók : *jel nubitna muj tijil* nincsenek oroszúl ki-

a) **Keresztes népnek (keresztyéneknek) igaz istenbe (való) hit.**

1. Én hiszek egy isten atyába, mindennek fentartójába, menny és föld teremtőjébe, s mind az- (éba), mi nekünk látható és láthatatlan.

2. Azonképen hiszek Jézus Krisztusba, isten fiába, egyetlen szülöttbe, a' ki istentül lett minden való idő előtt, világosságtul világossággá lett, igaz istenbe, igaz istentül valóba hiszek, a' ki nincs teremtve; atyjával egyenlő, 's a' kinek ereje által minden van.

3. Én hiszem, hogy ez az isten fija felülről szállott a' földre az emberek miatt és minket felszabadítani a' bűnös haláltul 's ember testét vette magára a' szent lélek által, a' szent szüz által, 's emberré lett.

4. En hiszem, hogy a' Jézus Krisztus mí bűnös népünk miatt vas szögekkel keresztre veretett, szenvedett és a' földbe temettetett.

5. Én hiszem, hogy ő feltámadott a' halálbul harmad napon, a' mint a' szent könyvekben a' felől írva.

6. Hiszem, hogy ő a' mennyekben (van) 's ül az isten atyja jobbja felől.

7. Azonképen hiszem, hogy a' Jézus Krisztus megint jö felülről itélni az élőket és holtakat, 's király lesz örökké.

8. Én azonképen hiszem a' szent lélekbe, a' ki az isteni ereje által életet és lelket ad mindennek, 's az isten atyától jö; öt azonképen kell imádni és tisztelni, a' mint tiszteljük az atyát és fiút; ő ihletése által szóltak a' szent emberek.

fejezve, de világos értelmet sem adnak. *Jel nubina* tehetne »a' multban,« *muj tijl* tehetne »mi lesz«; az egész tehát azt jelelenthetné: az ő ihletése által szóltak a' szent emberek (próféták) hajdan (arrul), a' mi lenni fog, azaz jövendölteket.

9. Ma evillem i jeming hoda, mada Jisus Hristos kitim jaha i lu hoza unlitim jaha, mu lovatna omissa.

10. Ma evillem i pernaja longijitipsaja, madotna hanneho krek sistamsal.

11. Evillem, cto pozalimodet noh jilbalalet.

12. I lavillem jogot nubit volipsa. Amin.

b) Jong nakpa pamtipsajet torim elta aratel hanneho jaha mimodet.

1. Ma ning tormen ullem; al ullet ning hoza pa tormet ma tombemna.

2. Al vera ningena lunget nemmolti si horazibet, muj numin vandlen, muj mu ohtina, i muj jinketna i mu jilbina; al pojksa i al jirašla.

3. Al kasta ning tormen nem takila.

4. Nomisan taja jeming hadl, jeming volpasna i jim veretna siršna ulta mosl; hut hadl vera, i si hadletna izagat ulta hoding verlan sohnipta; a labitmüt hadl torim pada.

5. Ning jin šavijiman taja i anken, siršna ojanga mu ohtina volta pidlen i hu-nobtenga jilen.

6. Hanneho al vela.

7. Pa ho imi panna i evi panna krek al vera.

8. Al lolma.

9. Ulti sagat ning logsen ohtija rogor kol al jasta.

9. *omissa* a' perfectum passivuma; *omista* ülni, *omissem*, *omissen*, *omisis* ütlem, ütél, ült; *omissajém*, *omissajen*, *omissa* ültettem, ültetétél, ültetett. A' fordító ezt akarja mondani: *mada J. Hr. kites jaha i lu hoza unlitim jaha, i mada*

9. En hiszek egy szent házba, melyet Jézus Krisztus küldvén a' népnek 's ő tanítványainak, az egész földön ültettetett.

10. Én hiszek egy keresztségbe, melly által az ember bűne megtisztúl.

11. Hiszem, hogy a' holtak fölelevenednek.

12. És várom a' jövendő életet. Amen.

b) Tíz tagu parancsok, istentül minden ember számára adattak.

1. Én te istened vagyok; ne legyenek néked más isteneid én rajtam kívül.

2. Ne csinálj magadnak bálványokat, semmihez hasonlókat, a' mit fent látsz, a' mi a' földön, és a' mi a' vizekben és a' föld alatt (van); ne imádjad 's ne áldozzál (nekik).

3. Ne említsd te istened nevét hijában.

4. Emlékezetben tartsd a' szent napot, azon szent életben és jó tettekben kell lenni; hat napon dolgozzál, és azon napokon minden házi dolgaidat végezd : de a' hetedik nap az istené.

5. Te atyádat tisztelve tartsd és anyádat, akkor boldogul fogsz élni a' földön és hosszú életkorúvá léssz.

6. Embert ne ölj.

7. Más ember feleségével és leányával bünt ne tégy.

8. Ne lopj.

9. Tanuságul te barátodra hamis beszédet ne mondj.

mu lovatna omissa = melyet J. Kr. küldött a' népnek és az ő tanítványainak, 's a' melly ültettetett, plántáltatott az egész földön.

10. Al lita rahtoden imi, al lita logsen hod, anta lu mûl, anta lu robotajel i lu ordnîngel, anta kalangel, anta lu lovîl i izagat ulta voj-holel i izagat sit, mola pa hoja pidl.

c) **Pojksata sir torîm elta mungeu mimodet.**

Mung sorni turum azeu!

Nîng nemen jemîng at ull;

Nîng han-joren at jogodl mung ohteu;

Nîng voljaen at ull, hodî turum ohtîna, sidî i mû ohtîna.

Mung nâû leupazeu mîla mungeu hadlungdî tarîmtakem.

I esla mungeu mung kreklau, hodî sagat i mung pa hojadeta esllu kreklal!

I al esla mungeu huzipsaja pidta, no šavîja mungeu kul elta.

10. Ne kívánd rokonod feleségét, ne kívánd rokonod házát, se ő földjét, se ő napszámosát, se ő szolgáját, se rénszarvasát, se ő lovát, se semmi (neki) való vadját-halát, se semmit, a' mi máshoz tartozik.

c) **Imádkozó szer (imádság) istentül nekünk adatott.**

Mi arany isteni atyánk!

Te neved szent legyen.

Te királyságod jöjjön mi reánk;

Te akaratod legyen mint a' mennyben, úgy a' földön is;

A' mi kenyér-ételünket add meg nekünk a' napra elegendőt;

És bocsásd meg nekünk mí bűneinket, a' mint mí is más embereknek megbocsátjuk bűneiket.

És ne hagyj minket kísértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögtől.

EREDETIÉK.

Az eredeti osztják szövegek mind Reguly gyűjteményéből valók, 's ezek énekek, *ar-et*; monda féle, azaz nem-ének, nincsen abban, mit sajnálni lehet.

Az általam közlött vogul szövegek részint mondák (*majt-et*). *) részint énekek (*eri-t*), 's ez a' kétféleség nagy tanultságra szolgál. Nem lévén eredeti osztják monda vagy elbeszélés, abból a' nyelvenek mindennapias életét nem látjuk. Az énekek valami ünnepélyes ruhában jelennek meg, 's lehet, van sok bennök, a' mit nemcsak, mi nem értünk, a' kik időt és fáradságot szánunk azok értelmének kitalálására, hanem azok sem értették vala már jól, a' kiknek emlékezetéből Reguly leírta.

Tudjuk, hogy ez Obdorszkban történt 1844. telében, midőn az osztjákok a' bőr adójok befizetése végett ott valának. Van 19, 18, 16, 12, 10, 8, 7 stb. ivnyi ének, a' legrövidebb 2 ivnyi. Az összes ének-gyűjtemény 116 ivet teszen. Nem talállok semmi jegyzéket a' Reguly hagyományában, melly megmondaná, kitől, vagy kiktől mit írt le: de a' ki neki 19 ivnyi éneket elmondott, annak emlékezete sokat bír vala; kérdés azomban, mindent híven mondott-e el? A' változó kifejezések, fordulatok elő-elő tűnnek ugyan az énekek gondos egybevetéséből: de én alig vettem össze tized részöket. Úgy gyanítom, Reguly vogulul is beszélt az osztjákokkal (az orosz nyelv bizonyosan fő tolmács vala köztök), mert az énekek címei nagyobbára vogul nyelven vannak följegyezve, néhol a' vogul cím mellett az osztják nyelvü is ott áll; továbbá a' kis szójegyzéken is az osztják szók mellé a' vogul jelentés van írva, 's azután következik a' német vagy orosz. De az írásból azt is lehet

* *Vogul Föld és Nép.* Pesten, 1864.

gyanítani, hogy Reguly a' jó alkalommal élve azon vala, hogy mendtül hamarább mendtül többet írhasson, 's nem kérdezősködék az értelem után, mert az írás semmiféle magyarázó észrevétellel nincs félbeszakasztva. Sőt azt is mutatja az írás, hogy Reguly nem érti vala mind, a' mit írt. Így például a' *jelpinü, jupina* többnyire így vannak írva: *jel pinü, ju pinü*, pedig *jelpi, jupi* = elő, utó, 's *jelpinü, jupinü* = előtt, után. A' *nomis* ellenében a' parallel helyen sokszor *onter, unter* áll; amaz elmét, emlékezetet, ez hasat jelent, de olyanféle értelemben van véve, mint a' bibliai *τὰ πλάγγω* = belek, a' mikor a' szó indulatot, könyörületet teszen. Az osztják ének mondja *nomesen, nomsü pütl* észbe esik, és *onteren, ontrü pütl*, hasba esik, azt akarván kifejezni, hogy emlékezik, eszébe jut. Már e' szólást: *täm nomsü pitti, täm ontrü pitti* (= ez észbe eső) így találom gyakran: *tä montrü pitti*. Más ilyenféle hibás írásokból is kitetszik, hogy Reguly nagyon siet. De úgy írta le a' szokat, a' mint föle felfogta; 's ő a' hangokat rendszerint nagyon helyesen írta le.

Mind Reguly szójegyzetei, mind az eredeti énekek, az *l-es* jellemnél fogva (lásd a' 21. §.) az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, mégis némi sajtósággal kiválnak ebből, úgy hogy szinte külön nyelvjárást tesznek ki, melly általában jobban közeledik a' vogul nyelvhez, mint a' többi nyelvjárás. Tisztán vogul szó is fordul elő benne, p. o. a' *lanting*, táplálás, helyett *teping* van. Az iker magánhangzókat szereti, tehát *au, eu* van benne *ov, ev* helyett. Az *ng* képző gyakran csak *n*, mint a' déli vagy Kondai vogulban; az éjszaki vogulban mindenkor *ng-*; azt az *n-t* néha annak lehet tulajdonítani, hogy az utána következő torokhang miatt a' *g* nem hallatszik meg jól; de magánhangzó előtt is áll, a' hol az *ng* jobban észrevehető. — Az előhangu *h, ch*, szeret *k-vá* lenni, de az előző hang miatt lesz *g-vé, h-vá* is. A' *t* a' belhangban változik *d-vé*; de az igezőben sem a' jelenidőbeli *l* előtt, sem a' névi módbeli *ta* (itt *ti, te*) előtt nem változik *d-vé*. A' *p* az előhangban és belhangban lesz *b-vé*, tehát gyakran van *i-belek* (*i-pelak* helyett). Az *s* néha *š-sé* lesz, p. o. a' *ši, šit, šidi* (*si, sit, sisi* helyett); *koš* (*hoš* helyett); másszor meg a' Vologodzski *š-e* mindenkor *s*, p. o. *vuas, vuos* = város szóban, *vaš, oš* helyett. — Egyéb sajtóságai az énekek nyelvének már a' mondattanban meg vannak említve; másokat a' szöveg magyarázása közben fogok adni.

Az osztják énekeken a' parallelismus uralkodik. Reguly írása

sehol sem mutatja meg, hogy észrevette volna, mert az egy húzamban, minden megállapodás nélkül foly, a' mondatokat sem tüntetvén ki semmi jeggyel. A' parallelismusra nézve tehát az osztják énekek a' vogul énekekhez hasonlók.

Eme' külső formával jár nemcsak a' hasonértelmű szóknak szereplése a' megfelelő sorban, hanem az azonos szók magánhangzóinak, vagy grammatikai alakjainak változása is. P. o.

puteng jengpi lanting Leu kutpeunü jeming vuas ti amesleu ;
päsing Jeli, päsing aut ti amesmeu ;
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla =

(a' zajlós jégü táplálós Szoszvánk közén üljük a' szent várost, a' fényes Jeli, a' fényes város, ülésünk, fa városom eleje ületik, feljárásu városom eleje őriztetik.) A' parallelismus szembezőkö ezekben :

jeming vuas ti amesleu
päsing aut ti amesmeu ; meg
juhung vuas alngem ameslä,
panteng-vuas alngem laulla ;

a' megfelelő sorokban váltakoznak *vuas* és *aut*, továbbá *juhung* és *panteng* ; *ameslä* és *laulla* ; végre grammatikai alak változása *amesleu* és *amesmeu*. Ebbül a' szándék így, 's nem másképp mondani, tetszik ki világosan ; ez hát a' művészetnek kezdete, rudimentuma. Az még inkább kitetszik abból, hogy az *amesleu*, *amesmeu* (ülünk, ülésünk) után *ameslä*, *laulla* (ületik, őriztetik) következik, melly változás igen gyakori, p. o.

kos kar kohlem lanting As kangeunü,
jang kar kohlem koling As kangeunü
kolom šoper nohlü vuas ti amesleu,
ñül šaper nohla aut ti amesleu ;
juhung vuas alngem laulla =

(táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló esúcsu várost üljük, négy kiálló esúcsu várost üljük ; fa városom eleje őriztetik. Ebben hasonértelmű szók : *lanting* (táplálós) és *koling* (halas), sőt a' számnevek *kos* (húsz) és *jang* tíz, mellyek »sok« jelentésével vannak itt, ezt akarván kifejezni, hogy : sok rénbika futotta hágó, azaz gazdag emberek lakta hágó ; viszontag a' *kolom* (három) és *ñül* (négy)

»keveset« akarnak jelenteni. A' magánhagzónak változása a' *šoper* és *šaper* (kiálló, előkelő), a' *nohla* és *nohlä* (magos, csúcsos) szókon tetszik ki. A' *vuas alngem laulla* szintúgy béfejezi a' vers-szakaszt, mint az előbbiben.

A' parallelismus, úgy látszik nekem, szüli az *alliteratiót* is, mert a' hasonjelentésű szók változása magától megyen reá, a' mikor p. o. ezt mondja:

neming ord nemem nemitla,
siing ord siem siitlä

(neves uram neve neveztetik, híres uram híre híreszteltetik); vagy:

sat anpi aning pol mohlä anteu
sat nirpi niring pol mohlä nirtleu

száz czölöpü czölöpös hársfa-gátat verünk le, száz vesszőjü vesszős hársfa-gátat kötünk; vagy:

num tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnä,
sarñi ulpi ulung kat lipelnä

a' felső tarom atyám ülő réz színü házában, arany színü házában; vagy:

enemte ko kurä mir enemti eult,
sengelte ko jasä mir sengelti eult

növekedő ember-lábú nép növekedése után, serdülő ember-kézü nép serdülése után; vagy:

ma lohung kat logem ameslain,
sungung kat sungem laullaim

én öblös házam öblét ülöm, szögös házam szögét őrzöm.

Már e néhány mutatványbul is látható, hogy az osztják énekek nyelve nemcsak *ünnepélyes*, azaz nem olyan, millyet a' köznapi szükség teremt, hanem az ünnepélyesség által *csinált* is, úgyhogy sokszor mást mond a' csinált jelzés, 's mást jelent. P. o. ha olvasuk: *kolom, näl šoper nohlä vuas ti amesleu* = három-négy csúcsu várost ülünk, azt értjük, azt helyén valónak találjuk: de ha nem sokára ez következik:

kolim šoper nohlä ord nemitem,
näl šaper nohla ord siitem

valóban felakadunk. Az *ord* lehet szolga, lehet úr (*uort, ort*), lehet hold (*urt*): de bármellyiket vesszük is, mit akar itt a' három ki-

álló csúcs; mi volna a' három-négy kiálló csúcsu szolgál, vagy úr vagy hold is? Nyilván az ének, ha úrrul beszélt, azt előkelőnek akarja festeni, 's arra a' kész jelzést: *kolim šoper nohlü, nül šaper nohla-t* használja. De ilyenek nagyon nehezítik az értelmet; nem könnyű a' nyelvnek csinját-binját megkapni, 's ha sikerül is, nem mindjárt esik meg.

Egyes szók is okoznak bajt. P. o. az udvar, vagy kert ez énekekben *kart, kort, kurt*, 's nem mondhatom, hogy a' *kert* alak lehetetlen: ámde *kart* vasat is jelent. Említettem az *ord* szót, a' melly lehet *ord*, és *urt*, *vort*, és jelenthet szolgát, urat, holdat. Még előbb a' *nirpi niring* vesszőst jelent, és színezt, p. o. *vuah nirpi* réz színü. Illyenkor a' parallelismus segíthet, ha értjük a' megfelelő szót: de ha ez is új előttünk, akkor nagy a' baj. Igaz, az összes szövegek alkalmasint mindenkor útba igazítanak, ámde gonosz munka (labor improbus) kell ahhoz; az tölem alig telik ki.

Az osztják énekek tartalmát, a' mennyire felcsillámlik előttem, ha összevetjük a' vogul énekekével, azt kell mondanunk, hogy ezek inkább mythosbeliek, amazok inkább történelmi színűek. A' vogul énekek tárgya a' medve, 's annak vadászata; a' medve a' Numi Taromnak fija, 's a' medve-tor után visszatér ahhoz, azaz, úgy értem, hogy Numi Tarom is áldozat által részes lesz a' vadászat szerencséjében. A' vogul énekek tehát a' medvetiszteletre vonatkoznak.

Ezek ellenében az osztják énekek városokrul, vendégeskedésrül, hadakozásrul szólnak, tehát inkább történetiek. Ezekből, ha jól és mind meg lehetne fejteni, az osztjakság multjárul teljesebb képet nyerhetnénk, mint akármellyik utazónak leírásából. Még a' töredékes megfejtés is, a' mellyet adhatok, vet némi világosságot nemcsak magának az osztják népnek multjára, hanem a' rokon nyelvü népekére is. Mert a' történelem mezején is egyik tény felvilágosítója a' másikat; a' nyelvek pedig a' történelemnek legnagyobb emlékiratai. 'S midőn az osztják nyelvet és az osztják nép régiségeit nyomozzuk, tulajdonképen az ugor népek történeteit nyomozzuk; 's ha ezekből sikerül valamit megértenünk, talán a' magyar nemzet ősi homályát is felderítjük.

Az osztják énekekből tanuljuk például, hogy a' *num tarum-mal* (felső isten) egy jelentésü a' *num jelem, num jielem*; tudjuk; hogy neki megfelel a' vogul *elem*, a' finu *ilm, ilma*; azt is gya-

nítjuk, hogy a' régi magyar *eleve* szóban, minek az osztják *jelp*, vogul *elp* felelne meg szószerint, rokonát birjuk az osztják *jelem*-nek. *)

Az osztják énekekből tanuljuk többi közt, hogy az ugor népek régi lakóhelyei millyenek voltak, 's mint nevezték magok azokat; ebből továbbá a' rokon népek hasonló viszonyait értjük meg jobban, sőt azon az úton az idegen íróknál találató értesítéseket is tökéletesebben fel foghatjuk.

A' Bevezetésben (14. 15. lapon) előadtam már, hogy az osztják népnek városai valának, 's hogy a' várost *vuas*, *uos*, *us*, *oš*-nak vagy *vuaš*, *vuoš*, *uš*, *oš*-nak, de *aut*-nak is nevezik; az énekek megfelelő, azaz parallel, soraiban tehát a' *vuas* és *aut*, vagy *aut* és az orosz *gorod* állanak egymással szemközt, miből világos, hogy a' sok alaku *vuas* meg az *aut* egy jelentésűek az orosz *gorod*-dal, azaz várossal. Tegyük itt hozzá, hogy vogulban is a' város *uos* és *uoš*, a' mordvinben *oš*. Ugyanott megmutatám, hogy az *aut* hegyet is jelent, a' mi egyenlő amaz *egy* szóval, a' mellyet a' magyar nyelv az *egy*-házban őrzött meg; továbbá megmutatám, hogy az osztják *pogol*, *pugol* azonos a' vogul *paul* és a' magyar *falu* szóval, mellynek rövidített, alakja *fa*, p. o. *Asszony-fa*, azaz *Asszonyfalva*; *Kis-asszony-fa*, *Nagy-asszony-fa*; Győr és Vas megyében, *Farkas-fa* Székesfehérvár megyében stb.

A' magyar *ház* eredetileg *haz* volt, mit a' *haz-a*, *haz-ul* vagy *haz-ól* alakok bizonyítanak; a' *haz* pedig az osztjákban *kat*, *kot*, *hat*, *hot*, (*chat*, *chot*), valamint a' finnben *kot*, a' vogulban *kvol*, *kvel*, sőt még a' török nyelvekhez tartozó csuvaszban is *kil*. Vologodszki az orosz egyház oltárját *torim hot*-ra, azaz isten házá-ra fordítja, alkalmasint azért, mert az orosz oltár, *ikonostas*, teli van szent ké-

*) Lásd Nyelvt. Közlemények XII. 81—86 lapjait. Azt hallom, hogy némelyek a' magyar *eleve* és osztják *jelp* közt azt találják megfegtetlennek, hogy magyar szónak előhangjai *el*, az osztjákéi *jel*. Emlékeztetem tehát a' számos példára, mellyek mind világosnál világosabban mutatják, hogy sok magyar szó előhangja egy mássalhangzót elveszített. Itt csak a' mutató névmás *az*, *ez* legyen megemlítve, a' melly nemcsak *ad*, *ed* volt, mit az *od*-a *id*-e bizonyít, hanem *tađ*, *teđ* is, (vogul-osztják *tot*, *tai*, *teť*), 's hogy az előhangu *t*-nek nyoma a' népies *jaz*-ban van meg, *az* helyett. Népdalokban is fordul elő a' *jaz*, mint Gyulai Pál tudja, ki engemet arra figyelmeztetett.

Az *eleve* tehát, *jelp* helyett, annyira törvényes nyelveink történeteire szerint, hogy ez oldalról alig lehet ellene kifogást tenni.

pekkal, az osztják pedig *rus torim*-nak = orosz istennek, nevezi a' szent képet; előtte tehát az orosz oltár igazán istenháza. De feltetszőbb az, hogy Vologodszki az ekkleziát, oroszul *cerkov*-ot *jemning hot*-ra, azaz *szent ház*-ra fordítja, mintha a' magyar *szent-egy-házat* ismerné. A' találkozás a' *jemning hot* és *egy-ház* között bizony nevezetes: valamint Vologodszkit a' nyelvszokás kényszerítette az orosz *cerkov* ellenére a' *jemning hot* használására, úgy az első magyar keresztyén papokat is az kényszerítette az *egyház* elfogadására, mind a' mellett, hogy a' *milost* (malaszt), *kereszt*, *víz-kereszt*, *hála*, *pap*, *koma* stb. sok szót a' szláv nyelvből vették át.

Mind a' ház maga, mind kiváltképen az *egyház* igen sok helységnevében szerepel nálunk, p. o. *Fülöp-ház*, *Fülöp-háza*, *Had-háza* stb. *Fél-egyháza*, *Halom-egyháza*, *Kerék-egyháza*, *Nyár-egyháza*, *Nyír-egyháza* stb. meg *Egyházas Bük*, *Egyházas Füzes*, *Egyházas Hollós* stb.

Föl lehet tenni, hogy nyelv szerint vagy legalább társadalmi állapot szerint más rokon népeknél is hasonló helynevek voltak. Mindjárt is megemlékezünk a' kazarak *Sarkel*-ére, a' mellynek jelentése, Constantinus Porphyrogenitus szerint *fejérház* vagy *fehér szállás* *), Leontius szerint is *fejér ház* **). A' szó a' csuvasz nyelven *šore kil* vagy *sara kil*, azaz: *fejér* vagy *sárga ház*. ***) Tegyük

*) De Administr. Imperii, Caput 42. ἐπισημαίνεται δὲ παρὰ αὐτοῖς τὸ Σάρκελ ἄστρον ὄσπιτιον.

**) Σάρκελ λευκὸν οἰκῆμα (Schlözer, Allgem. Nord. Geschichte, pag. 530. Lehrberg, Untersuchungen zur Erläuterung der ältest. Geschichte Russlands; pag. 395.

***) A' *Sarkel*-t sokféleképen magyarázták meg. Bayer, mint Lehrbergnél találjuk, a' Comment. Acad. Petropolit. T. IX. pag. 399. így írt: »Linguum Chazarorum Turcicum fuisse reperio. Jam *Scher* urbem significat, *Kil* lutum, argillam. *Al-scher* alba urbs in Rumaea seu Asia minori.« Bayer szerint tehát *Sarkel* = *scher-kil*, azaz város-sár. Schlözer az idézett helyen szokott elbizakodásában utána ír Bayernek. Pedig az csalatkozott; *scher* vagy jobban *šehér* nem is török, hanem perzsa szó. Lehrberg tudja azt, 's azért a' Sarkelt így fejtegeti, hogy az *Sara kala*, vagy *Sari kala*, azaz Sárga város, mert törökül *sara*, *sari* sárga, *kala* pedig város. Ámde *kala* sem török szó, hanem arab: *kala't* قلعه mit *kaldh*-nak is ejtenek, قلعه صاري azaz, erősített város, vár.

Klaproth a' »Mémoire sur les khazars«-ban (Mémoires relatifs à l'Asie, Paris, 1824.) nem fogadja el Lehrberg javaslatját, melly szerint صاري قلعه = *szari kala'h*-t kellene olvasni, mert az nagyon elűt a' Constantinus Σάρκελ-jétül, tehát ennek megfejtésére más magyarázatot javasol. A' vogul nyelvjárá-

hozzá, hogy Constantinus a' Sarkelt »Castrum«-nak mondja (*μέχρι τοῦ Σάρακλ τοῦ τῶν Χαζάρων κάστρου*), mi megint hasonló a' házzal.

Ugyan ez az író ugyanott (cap. 37.) a' besenyők helységeit számlálja elő így: A' besenyők első castruma, (*καστρον*), *Aspron*

sokban *sar*, *sarni*, *sorni* fejeret jelent, *kel*, *kella*, *kuel*, *kuol* pedig lakást. »A' vogulok, úgymond Klaproth, a' keleti finnekhez tartoznak, 's a' mai magyarok eleji. A' kazarok tehát ugyanazon fajbul valók, mert nyelvök azonos vala a' vogulokéval. Ez a' tény, így folytatja Klaproth, szükségképen megváltoztatja a' mai napig elfogadott néprajzi rendszert a' nagy nép-költözésre nézve. Ez azt is bizonyítja, hogy a' Nestor által említett *fehér magyarok* (hongrois blancs) nem mások, mint a' byzantinusok kazarjai.« Klaprothnak igaza van a' *kel*-re nézve, az a' vogulban *kvol*, *kvel*, *kuol*, *kuel*, 's jelent házat; igaza van a' *sar*-ra nézve is, mert *sajr*, *sajreng* fejér: de *sarni*, *sorni* arany. Mind a' mellett két szóból, de tízszer kettőből sem merünk nyelvazonosságra itélni, 's míg több mutatóvány nem lesz a' kazar nyelvből, a' kazarokat nem fogadhatjuk el a' magyarok testvér-gyermekeinek.

De miért bátorkodom én a' csuvasz nyelvvel magyarázni a' Σάρακλ-t, 's azt *šore kil*-nek mondani, mi szószerint fejér házat jelent ugyan, de vogulul *sajr kvel* is lehetne ugyanezen jelentéssel? Arra a' magyar nyelv maga készlet: a' mellyben olyan töröknyelvű szók vannak, mellyek az ismeretes oszmani törökből vagy a' sziberiai tatárbul valók nem lehetnek, mint *ökör* tör. *öküz*, *iker* tör. *ikiz*, *tenger* tör. *tengiz*, *karó* tör. *kazik*, *ír* tör. *jaz*, *borju* tör. *buzagu* stb. stb. Constantinusbul tudjuk, hogy a' kazaroknak egy nemzetsége, a' kabar, vagy kavár, elszakadván ezektől a' magyarokkal egyesült még kelet-déli Oroszországban laktukkor; azt is beszéli Constantinus, hogy a' kabarok eltanúlták a' magyar nyelvet, a' magyarok meg a' kabarokét, minél fogva két nyelve vala az egyesült nyolcz nemzetségnek. Már Constantinus tudósítása épen a' magyar nyelvnek felhozott sajtásága által igazoltatik. Keresvén azt a' török nyelvet, a' mellyből valók lehetnének az idézett szók, annak a' csuvasz nyelvet találjuk, mert abban van *r* a' török *z* helyett, mint *jaz*, *čavas sir*, magyar *ír*; *buzagu* csuvasz *pru*, magyar *borju* stb., 's én bátor vagyok ebből a' tényből azt következtetni, hogy a' mai csuvaszok a' híres kazarok maradékai. Ebben néprajzi lehetetlenség nincsen, a' nyelvi bizonyíték pedig erősebb minden más tanúságnál, a' mellyet akár Klaproth, akár Lehrberg felhozott, kik a' magyar nyelvet nem ismerték vala jól. Így lévén a' dolog, a' csuvasz *šore kil* = fejér ház, tökéletesen megfelel a' Σάρακλ-nak, melly egyszersmind a' kazar törökségnek mivoltát is feltünteti, a' mennyire azt egy szó teheti. A' török nyelvekben *ev* a' ház; a' kazarban pedig, Constantinus tanúsága szerint *kel* a' ház, a' csuvaszban is *kil*: tehát a' csuvasz kazarféle nyelv. A' csuvasz nyelvben sok van, mi az ugor nyelvekkel egyez meg jobban, mint a' törökkel, p. o. a' török *jel szél*, a' csuvaszban is *sel*. Így a' csuvasz *kil* megegyez a' vogul *kuel*-lel; ámde a' vogul szó különböző alakjai a' *kot*, *kat*, *hot*, *hat*, *haz* szónak változtatjai, mi épen az osztják nyelv által válik bizonyossá. Egyébiránt az utó *t*, melly nálunk *z* szokott lenni, néha a' finnben is *l*, p. o. vog. osztják *taut*, *tut* tűz, a' finnben *tul-e*.

(*Ἀσπρον*) azaz fejeér, mert fejéres kövekből van építve (*διὰ τὸ τοὺς λίθους αὐτοῦ φαίνεσθαι καταλέκοντες*), másodika *Tungatai*, harmadika *Kraknakatai*, negyedike *Salmakatai*, ötödike *Sakakatai*, hatodika *Giaukatai*. Mi kár, hogy Constantinus nem teszi ki az első castrumnak besenyő nevét! most tudnók az *Ἀσπρον*-nak, a' fejeérnek, besenyő elnevezését, 's az igazolná a' következő nevek értelmezését, a' mellyek nyilván összók: *gatai* vagy *katai* és *Tun*, *Krakna*, *Salma*, *Saka*, *Giau*-bul valók. Ezek tulajdon nevek lévén, jelentésökhöz sejtteni sem lehet: de a' *gatai*, *katai* köznévknek látszik, 's valószínű, a' *kot*, *kat*, azaz *ház* lappang benne, miszerint a' besenyő castrumok nevei *Tun-háza*, *Krakna-háza*, *Szalma-háza*, *Szaka-háza*, (*Gyau*-) *Gyó-háza* volnának. 'S azok jelentése tökéletesen megegyezne a' kazar *Sarkel*-ével; arra nézve tehát kifogás nem érhetné a' magyarázatot, hisz *Eszterháza*, *Nyiregyháza*, *Hadháza* stb. illetén magyar helynevek ugyanazon jelentésűek. De ha az így volna, a' besenyők nem épen magyar nyelvűsege, de a' magyar nyelvhez igen rokon ugor nyelvűsege bizonyossá lenne; kivált, hogy a' *kangar* nevökben — melly Constantinus szerint, nemzeti neve volt a' besenyőségnek — ugyan azt a' szót megtaláljuk, melly a' *ma-gyar* (*ma-ger*, *mo-ger*, *kan-gar*) névben van meg. Azért még egyszer, nagy kár, hogy Constantinus nem írta meg az első castrumnak besenyő nevét!

Azt is meg kell jegyezni, hogy a' besenyő *kata*-hoz még közelebb jár a' némelly magyar helynevekbeli *káta* szó, a' Tápíó folyó vidékén, mint: *Szent Lőrincz Káta*, *Pusztá Boldog Káta*, *Pusztá Tamás Káta*, *Pusztá Egres Káta*, *Nagy Káta*. Ez a' *káta* még inkább azonos lehetne a' rokon nyelvekbeli *kot*, *kat* = *ház* szóval, egyszersmint annak is példája volna, hogy vannak szók a' magyar nyelvben, a' mellyek régiebb alakja is megmaradt az új alak mellett, mint *büd* (büd-ös) és *büz*; *vid* (vid-es, vid-esen, Nyelvör, I, 422.) és *víz*; *ed*, *od* (ed-e, id-e, od-a) és *ez*, *az*.

De miért hozom itt elő a' kazarok és besenyők castrumait? Azért, mert az osztják *uos*, *oś*, *oš*, *vuaš*, *vuoš* a' magyar *város*, az orosz *gorod* értelmezésére szolgálnak, valamint ezek viszontag amazokat értelmeztetik.

Az osztják *uos*, *us*, *oś*, *oš*, *vuaš*, *vuoš* tulajdonképen kerítést jelent, mert *ośna* vagy *ošna* *mugoldta* azt teszi, hogy kerítéssel körülfogni, bekeríteni. Ugyan azt jelenti az orosz *gorod*, mert *goro-*

dit = bekeríteni. Ez a' szláv szó bejutott hozzánk is, *garád* alakban, p. o. kertnek, szőlőnek *garádja*, azután *garádolni* annyi mint gyepülni, gyepüvel vagy egyébvel bekeríteni. Ismereteseek az orosz (szláv) *Novigorod*, *Višegorod*, *Nišnigorod*, *Černigorod*-féle városnevek, a' mellyek nálunk is *Nógrád*, *Visegrád*, *Csongrád* alakban vannak meg, *gorod*, *garađ* helyett *grád* lévén azokban; így a' *Nándor*-, vagy *Lándor*-Fejérvárnak szláv neve *Belgrad* (Belo-gorod, Beogorod).

Mit jelent már a' magyar *váras*, *város*? Talán a' finn tudós Ahlqvist mondta ki először, hogy a' név összó lehet *): *vár-as*, vagy *vár-os*, a' mellynek utó tagja, *as*, *os* ugyanaz volna, mi az ostják-vogul és mordvin *uos*, *oš*, *uaš*, *aš* stb. tehát *kerítés*. Ha közelebbrül tekintjük a' szót, 's látjuk, hogy a' *vár*-nak *várad* származéka van, de *váras*, vagy *város*-féle származéka helytelen jelentést adna, mert *város*, *váras* az volna, minek vára van, mint *pénzes*, *halas* stb: az Ahlqvist sejtése egyelőre is nagyon valószínűnek látszik, kiváltképen azért is, hogy *mezőváros* épen *vár* nélküli helység.

Az osztják énekek így írják le a' várost:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,

jang kar kohlem koling As kangeunä

kolom šoper nohlü vuas ti amesleu,

üül šoper nohlü aut ti amesleu;

juhung vuas alngem laulla. Azaz: táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló magasságu várost üljük, a' négy kiálló magasságu várost üljük; a' fa városom eleje őriztetik. — *Asz* az Obi folyónak neve lévén, látjuk, hogy az ének a' folyó hágóján, vagy parti hátán lévő városról szól, mellynek három négy kiálló csuca van. — Más ének így szól:

Lanting As kangeunä,

put jing mehmeng aj jogan kangeunä,

nul-jing mehmeng aj jogan kangeunä

sohlü kaš ko sogen un aut ti amesleu,

unsen kaš ko unsen un vuas ti amesleu;

juhung vuas alngem ameslä. Azaz: A' táplálós Asz hágó-

*) Ahlqvist: De Vestfinska Spräkens Kulturord. Helsingfors, 1871. Pag. 163.

ján, a' zajló vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' kiöntött vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' tokhallal bővelkedő emberek(lakta) tokos nagy várost üljük, a' nyelma-hallal bővelkedő ember (lakta) nyelma halas nagy várost üljük; fa városom eleje ültetik. Az ének olyan városról beszéll, a' melly kis folyónak az Obiba való beszakadásánál, tehát szigeten, áll. Egyéb leírása hasonló az elsőhöz. — Egy harmadik ének így kezdődik:

Puteng jengpi lanting Leu kutpeunü

jeming vuas ti amesleu,

püzing Jeli, püsing aut ti amesleu ;

juhung vuas alngem ameslä,

panteng vuas alngem laulla. Azaz: a' zajló jégü táplálós

Szoszva közén való szent várost üljük, fényes Jeli, a' fényes város (hegy) ülésünk; a' fa városom eleje ültetik, a' feljárásu városom eleje őriztetik. — Itt meg van nevezve a' város, az a' Jeli szent vagy fényes városa, nem az Obi hágóján, hanem a' Szoszva közén; 's a' város eleje mellett a' város útja vagy feljárása is említettik. — A' negyedik ének megint úgy kezdi, mint az első, de a' *juhung vuas alngem laulla*-hoz hozzáteszi: *ponteng vuas alngem ameslä*, mi az előbbinek utolsó sorával egyező. — Egy más énekben ez a' két utolsó sor így szól:

tomal vuas alngem laulla,

tamal gorod alngem amesla. Itt a' *vuas a' gorod*-dal áll szemközt; de homályos még a' *tomal* szó, melly így is lehet *tom al* = amaz közönséges. Még egy más ének nagyobb változást hoz elő, így:

kos kar kohlem lanting As kangemnü,

jang kar kohlem kuling As kangemnü

sarñi von ašem mulmal,

num tarom untang go jiem mulmal,

tar ñal pilteng si aut ameslem,

voj ñal pilteng nohleng aut ameslem,

.

juhung vuas alngem laulla,

karing nang pantep vuas alngem laulla. Azaz: táplálós Aszomnak húsz bika futotta hágóján, halas Aszomnak tíz bika futotta hágóján, a' hol arany nagy atyámnak múlása (vendéglése),

(a' hol) felső tarom erdős ember atyámnak múlása (vendéglése) (van), hálós magos várost ülök, hálós magos várost (hegyet) ülök,

fa városom eleje őriztetik; utczás veres-fenyű útú városom eleje őriztetik.

Hogy teljes legyen a' város leírása, ide teszem még következőket:

kareng vuas karemnü kamen etlem,

kareng gord karemnü kamen etlem, azaz: a' téres városom téréből megyek ki. *Kar* hely, tér *); teheti közeit vagy utczáit a' városnak, teheti annak egész területét, a' melly a' kerítésen belül van, az előbbi *karing nang pantep vuas*-bul látjuk, hogy a' városba vezető út *nang pant*-nak, azaz veres fenyő-fábul pallózott vagy megkarózott útnak van nevezve, 's az is *karëng*, téres.

Küt konü sosi vuas kareunü jogotlaju,

sosi kort kareunü jogotlaju; azaz, két ember lakta városunk térébe jutunk, lakta udvarunk térébe jutunk. — Ebbül világosabb lesz-e a' *kar*-nak jelentése, mert az a' városnak, udvarnak is a' tere. Azomban ismét új része is előtűnik, a' *kort*, *kart*, *kurt*, mit udvarnak nevezek, vogulban *kart* kert; *kart auï* kert ajtaja, vagy kapu; tehát kisebb kerített hely, ha mondani merném, az *vuas*-ban, közös kerítésben, foglalt magán kerítés, udvar, ház. Azt is olvassuk:

vuas leti un pari labedleu,

kort leti un pari vueri leleu; azaz: a' város evő nagy ebédet étetjük, az udvar evő nagy vendégséget esszük. A' város evő, udvar evő ebéd városnak, udvarnak evésére való ebéd. **)

*) A' szirjénben, permiben, votjában *kar* a' város.

**) Ahlqvist idézett munkája 105. 106. lapján a' vogul-osztják *kart*, *kort*, *kurt* szót a' germán-skandináv *gaard*, *gård*-tul származtatja, a' mellytül való az orosz *gorod* is volna; e' szerint attul a' germán-skandináv szótul számaznék nemcsak a' finn *kartano*, házhely, udvar, ház, meg a' vogul-osztják *kart*, *kort*, *kurt*, hanem az orosz *gorod* is, a' melly azután megint az oroszbul ment az osztják-vogulba.

Hozzánk még a' latin *cors*, *cortis* vagy *chors*, *chortis*, (*cohors*, *cohortis*) szó (melly baromfi udvart, barom udvart, garádot jelent, *cortis aves* tyúkok), a' román nemzetektül jutott, a' mellyeknél *corte*, *curte* (udvar), *cortezia*, *courtoisie* (udvariasság) stb., úgyhogy nálunk is *corte*, *curta* Párispapai szerint — N.-szebeni kiadás 1767, a' 603. lapján — »majorház volt«, olly hely, a' hol a' szolgák dolgoztak. Ez a' magyar-latinos *kort*, *kurt* tehát szakasztott ollyan, millyen a' vogul-oszt-

Azomban a' *kat*, *kot*, *hat*, *hot*, úgy látszik, nincsen úgy az *uos*-ba, *vuas*-ba foglalva, mint a' *kart*, *kort*, *kurt*, mert az magában szerepel, mintha melléje, nem alája volna rendelve a' városnak; a' kazar Σουκελ-nél, azaz fejer ház-nál is láttuk, hogy az egyenlő a' castrummal, tehát *vuas*-szal; a' besenyő castrumok neveiben is ott van a' *kat* (*katai*) szó. Azért mondja az osztják ének:

katl sar jeng kasing kat amesleu,

mû sar jeng epling kat amesleu

a' nap-fejer jég a' kedves házat üljük, a föld-fejer jég
a' szagos házat üljük. — Itt a' *kat amesleu* egészen úgy áll, mint a' *vuas amesleu*, aut *amesleu*.

ma amesti aj lari melte kat lipemnü,

aj tuj melte kat lipemnü; azaz: én lakó, kis láp melletti házamban, kis tó melletti házamban. Az osztják városban tehát csak a' *kar*-t tért, vagy utcát, 's a' *kart*-ot, *kort*-ot, *kurt*-ot udvart vagy kertet, találjuk részei gyanánt megnevezve.

A' városok, mint az énekekbül látjuk, folyók melletti hágókon, vagy hátakon vannak, fa karókkal megkerítve, azért *juhung vuas* = fa város, vagy *karing nang pantep vuas* téres veresfenyű feljárású város. De a' leírásban homályos az, hogy a' város négy-három kiálló csúcsú, 's hogy *eleje* (alngel) különösen őriztetik, vagy lakatlik. Ennek felvilágosítására szolgálhat az, a' mit az orosz kutatók a' régi orosz gorodok felül a' régészek tavali kievi gyűlésén hoztak elő, a' mit én csak egy francia tudósításbul meríték *).

ják *kort*, *kurt*. Talán ebbül a' magyar-latinos *kort*, *kurt*-bul származik a' magyar *kert* is, ha a' német *garten*-bul való nem volna, a' mellytül bizonyosan a' finn *kartano* származik. De a' magyar *kert* szinte azonos a' vogul *kart*-tal, mellyet Reguly igenesen *kert*-nek magyaráz.

A' szók költözése valóban csudálatos néha; de sokszor a' véletlennek is van dolga. Így a' vogul *kart* és a' magyar *kert* találkozása véletlen; annak kell tártanunk a' magyar *ház* és német *haus*-nak találkozását is. Ahlqvist a' *kort*, *kurt* szót a' finn kareliai nyelv útján jutatja az Ural elvre. A' híres *biarmi járvások* — a' Nordcap megkerülésével a' Fejértengerbe, 's ebbül a' Dvinába jutván — a' szirjén-permi nép elődjeit szokták kereskedő rablással meglátogatni 880—1180-ig, 's Ahlqvist ebbül a' látogatásbul származtat sokat, tehát a' vogul-osztják *kart*, *kort*, *kurt*-ot is. Valóban a' permi nyelvben *karta* az udvar, *gort* a' ház; a' votjákban is *gart* a' ház (de *korka* is, mi a' permiben *kerku*, a' szirjénben *kerka*).

*) *Revue d. d. Mondes* 1874. dec. 15-ki füzetében (782—814 l.) *Kief et le Congrès archéologique, souvenirs de voyage.* par M. Alfred Rambaud.

Gróf *Uvarov*, a' hires orosz régész, a' *meri*-ek, egy elenyészett finn népség, földjét kutatván ki, azt találá, hogy a' mit a' nép *goro-dišče*-nek nevez, az régi városnak romja; *Samokvasov* a' varsói egyetem tanára, pedig a' csernigovi és kurszki vidékek gorodjait nyomozta ki. A' csernigovi kormányzóságban 160, a' kurszkiban 60, a' tulaiban 50-et talált. Rendszerint meredek parton, a' folyónak hajlatjai mellett vannak, úgy hogy a' folyó meg a' földszakadások által biztosítvák. Azon oldalon, a' hol természetes erősítés nincsen, mesterségesen vannak erősítve, árokkal és földtöltéssel, a' mellynek tetején bizonyosan karó kerítés volt. Köröskörül mesterségesen nagyították a' hely meredekjeit, de a' belseje, az osztják leírás szerint tehát *kar*-a (*tér*-e) lapos. A' legkisebb gorod 200, a' legnagyobb 1000 lépés kerületü. A' helynek természetes alakja szerint a' gorod hol három, hol sok szögletü, hol kerek, hol tojás-alaku; a' kapu, természetesen, a' kevesbé meredek oldalon akármellyik tájék felé nézett.

Ebben a' leírásban a' *kapu* felel meg az osztják énekbeli város *aling*-jának (birtokos ragu alakjai: *alngem, alngen, alngel*), azért említették mellette a' *pant* is, feljárás, út. A' három vagy sok szegletiségnek, úgy látszik, az osztják *šoper nogil* felel meg, a' mit kiálló csúcsal fordítok. Immár jobban értjük az osztják vuas-nak leírását. De a' *csúcs*-ot még inkább megmagyarázzák az eszt népnek legrégebbi erősségei, a' mellyeket ma a' nép *Kalevi poeg ágyai*-nak nevez. Egyiknek hossza 80, szélessége 50 lépés. Azok szarvaik, vagy két végbeli töltéseik által válnak ki. Az úgynevezett *Kalev széke* az Elva partján, egy elliptikus emelkedés, mintegy amphitheatrum, mellynek hossza 50, szélessége 36 lépés. *) — Illyen emelkedések lehettek az osztják városok csúcsai, *nogil*-jai, 's azért nevezi az ének *nohling aut*-nak, csúcsos városnak, is.

Még egyszer: mit jelent a' magyar *vár-as, vár-os*? Összó lévén az, 's utó részét, az *oš, aš*-t a' vogul, osztják, mordvin szó által ismeretesnek fogadván el, a' kérdés csak elő részét, a' *vár*-at illeti. Azt lehetett gondolnunk, hogy szóbeli jelentése *magosság*, azért Budenz a' magyar és Finn-Ugor nyelvekbeli szöveggyezések 1868-ki kiadásának 95. lapján a' finn *vuore, vaara, lapp vare, varre* »hegy« szóval azonosította. De evvel a' magyar *orj, orom* vogul *ur, urem*,

*) Lásd: Utazás a' Balt-tenger vidékein. I. kötet. 324. 325. iap.

és *uram* egyeznek meg, innen vogulul *uring* magos; osztyákban is *ur* hegy, *sungting ur* nyíres hegy. Egy más vogul *ur* erdőt jelent, osztyákul *var*. Egy harmadik vogul *ur* jelent őriz, és vár, innen *urkat* és *urhat* ör-köd-ik és váarakozik; *urne* pedig őrző és váró; osztyákul is *urup* őrző, különösen a' női szemérem-test kötője. Egy negyedik vogul *ur* azt teszi, hogy süt, főz, a' mellynek megfelelője a' magyar *verő-fény*, *verő malacz*, *verej-ték*, osztyákul *var*. Azért hozom elő a' négyféle egyhangú vogul-osztyák szót, hogy lássuk, mennyire otthonosak a' homonymok a' mi nyelveinkben, 's lássuk, hogy a' vogul *vor* már az osztyákban is *var*-rá lesz. Ez egyhanguak harmadika (*ur* = ör, őriz és vár, *urne* ör, őrző és váró, *urakat*, *urkat* örköd-ik és váarakoz-ik) a' *vár*-nak szóbeli megfelelője; *vár* és *ör* tehát hasonló jelentésűek. Nem a' magasság, hanem az őrzés a' magyar *vár* szónak eredeti jelentése, a' mellyel a' *kő-vár*, *föld-vár*, *sár-vár*-féle szók is tökéletesen megegyeznek; a' *mező-város* is emez értelmezés mellett világos jelentésűvé lesz. Annál fogva *vár-as*, *vár-os* eredetileg ör-kerítés. A' német *burg* is a' *bergen* szóval áll kapcsolatban; mint a' skandináv *tun*, *tuna*, angol *town* az ismeretesebb *zaun* (sövény kerítés) szóval azonos; tehát a' híres svéd *Sigtuna* = *Szig-vár*, 's az angol *Charles town* = Károlyvár.

Megtalálván a' *vár*-nak, *város*-nak, *váras*-nak eredeti szóbeli jelentését, általlátjuk, hogy vadásznépnek, annál inkább nyájaival költözködő és hadakozó népnek is voltak *várai*, *városai*, sőt szükségül kellett is lenni. A' hol ilyen nép megszállott, habár rövidebb időre is, ott mindenik csapat számára *vár* kellett, melly erdős vidéken természet szerint *fa-vár*, erdőnélküli vidéken *föld-vár*, köves vidéken *kő-vár* volt. Sőt táborozásban *szekér-várat* csináltak a' magyarok még a' Mohácsi csatahelyen is.

Mihelyt némileg állandóan letelepedtek, a' török népek szokása szerint a' fejedelmi várat *fejér-vár*-nak nevezték. Innen nálunk a' *Székes-Fejér-vár*, Erdélyben *Gyula-Fejérvár*, a' régi bolgárok építette *Nándor-Fejér-vár*. Illyen *Fejér-vár* (*ἀσπερον κάστρον*) volt a' besenyőknél, a' kazaroknál is, mint Constantinusbul tudjuk.

Sokan azt vélik, hogy Jordanes egy *hun-vár*-rul beszéll, 's a' Nagyszótár hozzá teszi, hogy az egykoru Procopiusnál »castrum

*) Csakugyan Grimm szótárában ezt találom a' *burg* alatt: »Dem Wortverstande nach war burg bergende, schützende stülte.« Anyyra találkoznak a' legkülömbözőbb népek felfogásai!

vetus Hannorum-nak van nevezve. De a' szótár nem mondja, hol áll ez Procopiusnál, én nem találhattam meg: Jordanes »hunni-var«-ja pedig nem vár-rul, hanem a' Deneper ágairul szól, »eas partes Scythiae, quas Danapri amnis fluente pretermeant, quae lingua sua Hunnivar appellant«*).

A' mai Magyarországon a' hunok *castrumai*-rul mit sem tudnak a' szemtanúk, jelesen *Priscus*, a' ki Maximinus követ társaságában ment *Attilá*-hoz 448-ban, 's ennek lakását úgy írja le, hogy egy igen nagy faluban (*ἐν μεγίστῃ πόλει*) emelkedő helyen fa tornyos fa épületekből áll vala, mellyeket egy fa kerítés vett körül. Hasonló Onegesius lakása, ugyanolylan kerítéssel. Bleda özvegye is egy tó melletti faluban lakott, a' mellynek egyes házait *καλύβη*-k-nek nevezi *Priscus*. De alkalmasint olyan lakás, millyen az *Attiláé*, vagy *Onegesiusé*, *oš*, *voš*, *vuas* vagy *vár* vagy kurt nevü lett volna, ha tudók hun nevöket.

Híresek az avarok *ring*-jei (*hring*). De bajos képzelni azokat. Mert ha a' sz. Gallus szerzetese azt írja: »Terra Hunnorum novem circulis cingebatur,« azaz »novem haganis muniebatur« (mi németül »neun Hage, Gehege), 's hogy mint az első kerítés« *secundus circulus similiter erat exstructus*. t. i. »stipibus quercinis, faginis et abiegnis«, — »similiter usque ad nonum, quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerunt. — de circulo quoque ad circumulum sic erant possessiones et habitacula undique versum ordinata, ut clangor tubarum in singula possit cujusque rei significativus audiri«**), nem tudni, szemtanúnak tudósítása-e az? Hogy a' kilencz kerítés mind *egy* középpont körül futott volna, minél fogva a' külső az ország határait tette, az lehetetlen; inkább gondolható, hogy kilencz tartományra volt felosztva az Avarország, 's mindenikben volt egy fő hely, egy *vár*, tegyük, *földvár*, vagy *tábor*, melylyet kerítés formájáru a' frank írók *ring*-nek neveznek vala. Evvel a' felfogással egyezhető *Eginhardus* tudósítása***), melly így szól: »Missus est ad haec Engilbertus, abbas monasterii S. Richarii, per quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus dux Forojuliensis spoliata Hunnorum regia, quae *ringus* vo-

*) Jordanis. Edis. Gloss. pag. 180.

**) Pray: Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum. Pag. 280.

***) Ugyan ott, pag. 276.

cabatur, eodem anno de Pannonia regi (N. Károlynak) detulerat, misit.« Folytatja Eginhardus: »Pipinus autem Hunnis trans Tibiscum fugatis, eorumque regia, quae ut dictum est, *ringus*, a' Longobardis autem *campus* vocatur, ex toto destructa, direptis fere omnibus Hunnorum opibus ad patrem (N. Károlyhoz) Aquisgrani hiberna habentem venit, ac spolia regni, quae secum detulit, eidem praesentavit.« Ha campusnak nevezték a' longobardok az avar ringet, az csakugyan tábor-kerítés lehetett, 's helyesen mondhaták: »Pipinum cum exercitu suo in rhingo sedere«, midőn azt jelenték, hogy Pipinus az avarokat legyőzte.

Itt is mondjuk, nagy kár az, hogy se Priscus nem jegyezte fel, mint nevezik vala magok nyelvén a' hunok akár a' falut, akár kitetsző házait Attilának és Onegesiusnak, se a' latin krónikások nem mondják meg, mint nevezik vala az avarok a' magok ringjeit. Lehet, hogy most e' csekély dolgok segítségével dőnthetnénk el némelly kérdést, mellyeket kerülve sem kerülhetünk *).

*) Némileg szokás a' Győr város- és helység-nevet az avar *ring*, *hring*-gel összekapcsolni, de mi hagyomány útján, nem tudom. Úgy látszik nekem, csak a' *gyűrű* szónak hasonlatossága a' *győr* szóval keltette azt a' véleményt. Én azt sem tudom, a' latinos nevezet *Jaur* szülte-e a' *Győr*-t, vagy ez a' *jaur*-t? Az avar kerítéseket síkságon kell gondolnunk, 's e' helyi viszonynál fogva *Győr* városa, úgy látszhatnék, hogy ilyen avar kerítésnek lehetne az utódja — de a' történeti híd az avar kerítés és a' már Sz. István idejében létező *Jaur* = *Győr* között nincsen meg. Viszontag *Diós-Győr* már nem illenék olyan avar kerítés-féle fogalomhoz. Azután van *Kis-Győr* is, ugyancsak Borsodmegyében, *Győr* puszta, Biharban.

Toldások.

A' hangtanban a' 13. §-hoz hozzá lehet tenni, hogy a' nyelv néha, mikor három mássalhangzó összetorlódik, kiugratja a' *t-t*, mint a' magyar is közbeszéd szerint *kerbe* megyen, nem *kertbe*. Több példát szolgáltat erre a' *potard-ta*, szólni ige, mint: *potarl* szól, *potardl*, vagy *potartil* helyett, *potarman* szólván, *potartman* helyett. Más példák: *lovì ungil katna (kartna) pona* a' lovat kantározd fel; — *kalman ulta e'* helyett: *kaltman ulta* látszani, csillámlani.

A' 22. §-hoz az Obdorszki és Berezovi szók sorába iktasd ezeket is:

Obdorszkb an:

<i>jega</i>	együtt
<i>ogol</i>	szán
<i>taj</i>	tő
<i>pugol, kort</i>	falu
<i>vand-ta</i>	nézni
<i>viji-ta</i>	kiáltani
<i>vijipsa</i>	kiáltás
<i>mogid-ta</i>	rént kifogni

Berezovban:

<i>i paja</i>	<i>i jot</i>
<i>tajt</i>	
<i>tij</i>	
<i>kurt</i>	
<i>nì-ta</i>	
<i>uvì-ta</i>	
<i>uvipsa</i>	
<i>lozid-ta</i>	

A' 61. §-hoz. A' kettős számnak többesi példája: *semgalan* két szemeid. *hodì ning sidì semgalan ellipela šogirsalan* hogy te úgy előre meresztetted két szemedet.

A' 147. §-hoz. A' bíró névszó után is kitétetik a' harmadik személyü birtokos rag, minek példáját már a' 18. lapon felhoztam. Több példája im ezek: *lovì sermatl elta vanltata* lovat kantáránál fogva vezetni; — *torim numbi verel usla* isten főhatalma határtalan; — *rep kutpel moža nìla* a' hogy a' közepéig látszik meg; — *hanneho nel enmipsa tall* az ember négy növekvés szaka stb.

Utóirat.

Az eredeti énekek, a' mennyit közölni szándékoztam, e' kötetből kiszorulván, a' következőben jelennek meg.

S Z Ó - T Á R .

Az éjszaki osztják nyelv szavai után mindenütt, a' hol lehet vala, a' déli osztjákat tettem ki, hozzacsatolván a' megfelelő Kondai vogul és az éjszaki vogul szókat is. A déli osztják szók, akár a' Szurguti, akár az Irtisi nyelvjárás szerint valók legyenek, *C*-vel vannak jegyezve, mert azokat *Castrén* osztják nyelvtanából és szótárából szedtem ki. A' Kondai vogul szókat *Kv*-vel, az éjszaki vogul szókat *V*-vel jegyeztem meg. Néha-néha *Pv*. és *Lv*. is fordul elő, a' mi a' Pelimi vogult és Loszvai vogult jelenti. Az éjszaki osztják igezőket a' *ta* névmódi (infinitivus) alakban tettem ki. Azonképen tettem ki a' megfelelő vogul névi módot, elválasztva írván az *uhv* vagy *ungve* képzőt. *Castrén* nem a' *ta*, hanem az *m* névi módot teszi ki, ezt tehát többnyire meghagytam, de a' különbséget a' magyarázással kifejeztem.

Az orosz szók (or.)-val, a' török-tatár nyelvből kölcsönözöttek, akár arab, akár perzsa szók legyenek is eredetükre nézve, mind (tör.)-vel vannak megjegyezve, úgy mint a' *Kondai Vogul nyelv* című munkámban.

A

a (or.) de. *nǝng evillem, a ma an evillem* te hiszed, de én nem hiszem.

aj kicsiny. *Isus jangas izagat ulta un i aj* vőzet sagat Jézus megfordula minden való nagy és kis városokban. 9, 35. — *hoj tam aj pamtǝpsajet elta it pasagat verl a'* ki azon kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19.

aj ker tilis marciushó.

aj návirem gyermek, *aj návirem pora* gyermek-kor.

aj lil kis lélek, gyávaság; *aj sam* kis szív, bátortalanság; *aj nomsǝpsa* gyenge eszűség.

aj vaš, aj voš kis város, falu.

aja ji-ta kicsinyedni.

ajamd-ta kicsinyíteni, *ajamtǝm* kicsinyített.

ajie kicsinyke. *ježasa ajie* bátorodjál fiam! 9, 2.

ajot a' kicsiny, *ajodet* kicsinyek. *hoj tam ajodet elta i ho jas-tal potǝm jink* ki azon kicsinyek közöl egyet itat hideg vízzel.

ajotǝje a' kicsike.

ajilta kicsinyen, halkkal. *muj ma jastalem ajilta pal ohtina* mit én mondok halkán a' fülbe. 10, 27. — *ajilta potartot* halkkal beszéllő.

ajlat kicsiny, kicsinység, *ajlatot* u. a.

aj-šik kicsinyke.

C. *áj* kis, *ajžek, ajeli, ajohtep* kicsike.

ajk

ajkol, ajkel hír, szózat; *jim ajkol* jó hír, *jeming ajkol* szent hír.

ajkol tu-ta hírt vinni, *ajkol tudot a'* hírvivő, *ajkol tupsa* hírvivés, *ajkol tutlata* hír hordozó; *ajkol potar* hír, mese.

jemng ajkol-jastipsa isteni hírmondás, evangeliom. *Matvej elta jemng ajkol-jastipsa* Mátétul szent isteni evangeliom.

ajkol päidta hírt adni; *hun ujidleta huel, ajkol manem päitaita* ha megtaláljátok őt, küldjétek hírt nekem. 2, 8.

Kv. *ajgel* kiáltás; V. *ajji, ajgi* kiált.

ajim, *ajm* enyv; *hul ajim* hal enyv; *ajim put* enyves fazék; *ajmng* enyves.

ajimd-ta és *ajimta-ta* enyvezni; *ajmtüli-ta* enyvezgetni.

C. *ajem, éjem*; *ajemd, éjemd* enyvez.

auti dárda. Kv. *ovte*. C. *ongtep, angdep*?

aki bátya; *aki anki sagat* anyai nagy bátya, *aki azi sagat* atyai nagy bátya. (*sagat* = szerint).

akid-ta gyűjteni és gyűjtő.

akidta jah gyűjtő nép, gyűjtők.

aktipsa akidta jah vámszedők. — *voh akidta jah* pénzszedők. — *akidl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' csürbe. 3, 12. — *ti anta evüdet, anta akidlet hožabet libija* ők se nem aratnak, se nem gyűjtenek a' csürökbe. 6, 26. — *akits izagat ulta og-popet i nebeking jah mur elta* gyűjtte minden való főpapot és tudóst (könyves népet) a' népbül. 2, 4.

aktat gyűjtsetek. *al aktat ningilana mu ohtina taž* ne gyűjtsetek magatoknak a' földön kincset. 6, 19.

aktipsa gyűjtés, 's a' gyűjtésnek tárgya, p. o. vám. *Isus kažalas hanne-ho aktipsajet akidta tagana omštot* Jézus láta egy embert a' vámszedő helyen ülöt. 9, 9. — *širšna ar aktipsa akidta jah pa kreking jah jogotset i omišset Isus pilna* akkor sok vámszedő és bűnös eljőve és üle Jézussal. 9, 10. — *ut aktipsa* adószedés.

aktüliji-ta gyűjtögetni, *akülijiipsa* gyűjtögetés.

aktaža-ta gyűlni, *akšitipsa* gyűlés.

akmaža-ta gyűlni kezdeni, *akmažapsa* és *akmazipsa*; *moj jah akmazipsa* a' lakadalmi nép gyülekezése.

Kv. *aht-uhv* gyűjteni, *ahtkat-uhv* gyülekezni; V. *ätkät-ungve* gyülekezni, *ät-ungve* szedni = äht-ungve.

aga együtt, l. *ega, jega*.

agan báb, *aganžje* bábocska. — C. *agan* és *agang*.

agan folyó név.

agid-ta függni, l. *igid-ta*.

al köz, közönséges; *al ho* közember, paraszt, *al hojng* parasztos; *al lant* rosz liszt; *al taga* közhely; *al ulman* foglalatosság nélkül lévén.

al ne. *al hurija vita Maria ning imen* ne félj venni Máriát te nődet. 1, 20; — *hurijat, nem hojatna al usla* vigyázatok, senki által ne tudassék. 9, 30; — *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen* én te utánad megyek, akárhová te mégy. 8, 19. — (Itt különös az *al manlen*). -- Kv. *ul* ne; V. *ul*.

al-ta hordani, emelni. *alta hír* zacskó, viselhető zacskó; *ink alta jug víz* emelő fa, szivattyú. *panna al vijat anta alta hír* vele (magatokkal) ne vigyetek se zacskót. 10, 10.

altel teher, hordható teher.

alliji-ta hordozni. *ma než an tijilem lu sopeklal allijita* nem is vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11.

alind-ta hordani. *seda tusa lu hoža hošman veža pitimot, alinda jug ohina oltot* akkor vittetének ő hozzá betegen erőtelenek, hordozható széken levők. 9, 2. — *alinda keži tör*; *alintipsa* vitel, hordás.

alim-ta emelni, hordani. *lu lu ohtela visle mung kažilau, mužlau almis* ő magára vette mi gyengeségeinket, betegségeinket hordozta. 8, 17.

alimsa vitetett. *si jubina kulna alimsa luel jemng voža* azután az ördög által vitették ő a' szent városba. 4, 5.

C. *ât-ta* hordani, *âtem-ta* emelni. Kv. *alm-uhy*, V. *alm-ungve* emelni.

al-ta mutatni, *alta ho* mutató, tanító; *pana alta ho* útra mutató ember, kálaúz; *juš alba ho* kezét mutató ember, vezető; *alim* mutatott, vizsgált; *alipsa* mutatás; *aliji-ta* mutatgatni.

alili-ta jelentgetni.

alša-ta mutatkozni, ígérni; *alsipsa* ígérés, *últipsajng alsipsa* esküvéses ígérés.

C. *êt* = *al*; *éttept* mutat.

aling reg, reggel; *alinga* és *alinga sagat* reggel; *aling hunt* hajnal; *aling hus* reggeli, hajnali csillag.

C. *adanj*, *adeng* reg, reggel.

al-ta fűteni, *kor alta* kemenczét fűteni.

alla-ta és *alli-ta* fűtögetni; *kor alludot* kemenceze fűtögető: *allijipsa* fűtés.

C. *ed* = *al*, *ed-ta* fűteni.

alli ingyen. *alli vösta*, *pa alli* mijat ingyen vettétek, 's ingyen adjátok 10, 8.

Bizonyosan = *al-la* (*li*), *a' la* (*li*) fosztó képző.

an edény, *anije* edényke; *kevi an* kő edény, palaczk; *lopsah an tál*, *an-sun* nyír edény. V. *ani* csécze.

an nem. *hanne-ho i nan leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4.

an-ke ha nem.

an-tita (*an-ti-ta*) semmire kellő; *antidot* (*an-tita-ot*) u. a.

an-partipsa tiltás.

an-mata (nem adni) tartózkodni, megállapodni, *anmatot* folyvást való.

Az *an* mint tagadó, összeforr a' szókkal, 's mintegy új szokat képez, p. o. *nita* látni, *nitot* látó, *anütot* láthatatlan; *pard-ta* parancsolni, *anpardta* (nem parancsolni) tiltani, *anpartipsa* tiltás; *ma kažaslem* belé egyezek, *ma ankažaslem* nem egyezek bele stb. stb.

ankeš borsó. C. *angeš*, *ankič*.

anki anya. *lu ankel Maria* ő anyja Mária. 1, 18.

ži-anki atya-anya (szüle). 10, 26. — *perna anki* keresztanya.

C. *anga*, *ange*; V. *angve* anya.

ankil tuskó, tölgy; *paris ankil* árboecz; *pailta ankil* kovács ülő.

ankirma-ta nézni. *ankirmati turum tohling vojot ohtija* tekintetek az ég tollas állatjaira. 6, 26. — *ankirmijil-ta* nézegetni; *ankirmapsa* pillantás, nézés. *kuš hoj ankirmal imi chtiija* akárki néz a' nőre. 5, 28.

ankirtli-ta pillantani; *jogos ankirtita* vissza nézni.

anži tüske; *arži jug* tüskés fa, tövis. *akidlet pela anži jug elta vina reh* szednek-e tövisről szőlőt? 7, 16.

Kv. V. *ini* tüske, *inget* tüskék.

anta nem, nem is. *anta elen olmpela al šugasat, mujna lumit-sata* nem is testeitek végett aggódjatok, mivel ruházkodni. 6, 25.

Kv. *at*, *ati*, V. *át* nem.

antake (*anta-ke*?) vagy. *nomišna al šugasat, hodě antake*

muj po'ardta pidleta gondolatban ne aggódjatok, hogyan vagy mit fogtok beszélni. 10, 19.

antake pelka vagy különben. *izidi an šožimla jilip vna karra hīret libija*, *antake pelka oremalet si hīret* azonképen nem öntetik új bor régi tömlőkbe, vagy különben elszakadnak a' tömlők. 9, 17.

antelkem (antel-kem) vagy csak. *hoj tam ajodet elta i ho jaštal potim jink, tob antelkem untijilta ho nem vorna, an uš'al lu justamel a' ki a' kicsinyekbül egyet itat hideg vízzel avagy csak a' tanítvány neve miatt, nem veszi el a' jutalmát.* 10, 42.

antip öv. *panna al vījat anta sorni voh, anta padaruh voh nen antiplan libija* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se réz pénzt a' ti öveitekben. 10, 9.

antip-pogol öv gombja.

antipta-ta övezni.

antiptijilsa-ta övedzeni. *pa antiptijilsas nuki antipna* és övedzik vala bőr övvel. 3, 4.

C. *ēntep*; Kv. *entep* öv.

antom nines, nem. *siri antom hun līn jega volta pitsangen* mielőtt hogysen ők együtt élni kezdtek (ketten). 1, 18; — *Rahil an lidl volijita, hun lī antomet* Ráhel nem akar vigasztalódni, hogy ők nincsenek. 2, 18.

C. *endam, endem*; Kv. *atim*, V. *átim* nines.

as Obi folyó; *as ho obii lakos, as halta tilis januaris* (Obi-haló hó?).

as halta hul ponty, karesu ponty (mivel januarisban fogják?).

as lap podta tilis september (Obi-majd fagyó hó).

as podta tilis october (Obi fagyó hó).

Jegyzet. A' Reguly hozta osztják énekek az Obi *jeming As* = szent Obi-nak nevezik. Az egyik éneknek czíme: *Jeming As miu(?)ar* a' szent Obi . . . ének; a' második: *As pogol ar Obi szigetének éneke.* stb.

C. *As-jah* Osztják = Obi népe; *avas as-jah* alsó osztják, berezovi osztják (*sungit vaš* = nyir-város, Berezov); *num as-jah* felső vagy szurguti osztják; *as-paj* jegenye fa.

astarosta (or.) starosta, falu, város feje.

azi atya. *hulis, Archelaj hana ul Judej vošna lu azel vola* hallotta, Archelaus királyul van Judea városban ő atya helyett. 2, 22. — *perna azi* kereszt-apa; *pungil azi* mostoha atya.

C. *ata, tada*; Kv. *tať atya*, V. *aže atya*.

asvesa gyertya (or.). *pa asvesa uziptimna put libija en omišla* és gyertya, meggyújtatván, fazék alá nem ültettedik. 5, 15.

ar ének.

arí-ta, aríji-ta énekelni, *arípsa* éneklés.

C. *ára, áreh* ének. Kv. *eri, erih*. V. *eri*.

ar sok. *ar mur* sok nép.

arat sokaság.

aradtel mindnyája (az *el* birtokos rag), minden. *sidi aradtel rudet Avram eíta Tavít vonda nelhošnjung rud* így minden nemzetségek Ábrahámtul Dávidig 14 nemzetség. 1, 17. — *aradtel voget* minden pénz.

aradřina soknak, sok előtt. *aradřina lřkřnga tajta pidlajitan ma nemem vorna* sokak által haragosnak (gyülölnék) kezdődtek tartani én nevem miatt. 10, 22.

ar-ur sok mód, *arurna* sokféleképen. *nen ojanget, hun arurna nřngřlan takřlřje lavřlta pidlajitan* ti boldogok, hogy sokféleképen hijában fognak szidni. 5, 11.

ar-sřrpa sokféle; *ar-třnpa* sokbecsű, áros; *ar-řik, ar-řiki* so-kaeska.

arpuř = *ar-puř* gyakran, sokszor. *mola vorna mung pa orkařta jah arpuř us verlu* miért mi és a' farizeus nép sokszor esinálunk böjtöt? 9, 14.

ar-la-ta sok lenni, bő lenni; *arłřpsa* bőség; *arłřm* bőven lévő, sok. (*arat* sokaság, bő), *artem, arten, artel* én sokaságom, minde-nem stb. *mung arteuna* mindnyájunkban; *arřija ulta* felesnek lenni.

C. *ár*, Kv. *ari*, V. *ári* sok.

ar-a el, szét, szélt. *pa jogos kerlatelna nřngřlan ara al manři-lajita* 's megfordulásukban tük azon felül szélt ne szakittassatok. 7, 6.

arař savanyú, *arař jřnk* savanyú víz; *arařta-ta* savanyítani.

arngalim řiski pacsirta — talán *arngalim* énekelgető?

art idő, *i artna* egy időben. V. *arm* idő, *armt* időben, kor, *řm arntom* én időmbeli.

arten, *artn, ardn*, adósság; *ardnija lonhta* adósságba esni. *artneng, artnang, artnřng* adós.

C. *arent* adósság, *arendeng, arndeng* adós. Kv. *arent* adósság, *arenten* adós.

artala-ta kísérteni, próbálni.

artmalipsa kísérlet.

at hogy. *tami izagat edis sit vorna, jena at ull* ez mind történt azért, igazzá hogy legyen. 1, 22. — *hun ning torim pog, jasta, tam kevet nana at versulet ha* te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *at jogodl ning turum nubten, ning kažen at ull* hogy jöjjön te mennyei országod, te akaratod hogy legyen. 6, 10.

at éj; *atije* éjjel. *lu kilis, navirem pa lu ankel vis atije, pa Jegipet mua mans* ő kele, a' gyermeket és ő anyját vevé éjjel, 's Egyiptom földjére mene. 1, 14. — *neljang atnen pa hadilgnen usltijim jubina jugot litu lanhmas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akara. 4, 2. — *at porana* éj idejében. — *adng* éjes, éjjeli, *adng hadl* éjes nap = 24 óra.

C. *at, at*; V. *ét, Kv. jej* éj.

ataman hetman, főnök (tör.). *ning met izi ataman, tob ning turien sasl* te mint a' hetman (vagy), csak te torkod (szavad) hallik.

adel (at-el birtokos ragu) maga, csak. *ning hun pojksalen, ning adel hotena longa* te ha imádkozol, te magános házadba menj be. 6, 6. — *torima og pona, pa adel luelu lužita* istennek hajts fejet, és csak neki szolgálj. 4, 10.

adel-ogp, adel-ogpa egyenkint (maga fejü).

C. *at, atem* mag, magam.

adim rossz, *admet* rosszak. *lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojet ohtina* ő parancsol ő napjának kelni rossz és jó emberekre. 5, 45. — *adima verta* elrontani.

adim hot rossz ház, azon hely, a' mellyben hónapszám idejében tartózkodik a' nő.

admas rosszúl. *muj vorna admas samlanna nomislata* miért gondoltok rosszat sziveitekben? 9, 4.

C. *atem, adem*.

apsi öcs. *Jakop tajis Juda i lu apsilal* Jákob nemzé Judát és ő öcseit. 1, 2. — *sorm ohtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya öcseit. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi, *ne apsi hüg, jaj-apsiangen*. 4, 18

C. *maná* (kicsiny) öcs, *jája* bátya; V. *apsi* öcs.

avi-ta szagos lenni. *pos ebilna* = *adim ebilna avita* büdös lenni, büzőlni.

amir-ta merülni.

amörd-ta meríteni; *amürtijita* meritgetni; *amürtijipsa libi* kanál (merítgető edény).

amërma-ta elmerülni.

C. *émerd*, Kv. *amert* merit.

amid-ta örülni, *amüset* örültek, *amdülat* örüljettek. *amdülat i kažinga ullat* örüljettek és vigan legyetek. 5, 12.

amdip öröm; *amdipëng* örvendő; *amdipsa* örvendés, öröm. *hus lolimtim kažalamna li amüset šenk un amdipsa a'* csillag megállását látván ök örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

amdüpta-ta örvendeztetni.

amdalta-ta, *amdülta-ta* örvendeztetni.

C. *amd* örül.

amp eb. *al mijat jemëng pukitotlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat az ebnek. 7, 6. — *ambije* ebecske.

har amp kan eb, *ne amp* szuka.

olëng amp első kutya a' fogatban.

lanki amp evet-vadászó kutya.

ňogos amp nyuszt-vadászó kutya.

voj-hul amp vadászkutya (vad-hal-kutya).

vohsar amp róka-vadászó kutya.

C. *ämp*. Kv. *amp*. V. *amp*; *ampikve* ebecske.

E.

eha-ta = *agüd-ta* függni, függeszteni; *lap ehtata bé*, elibe függeszteni; *ehtüpsa* eresz, szín.

ehüsa-ta függni, hajlani; *ehüsim* előrehajló.

el el.

elëp külső, *elëpna* künn, kívül; *elpa päidta* kivetni, legyözni, megszégyeníteni; *elbi* = *elpa* előre. Lásd *jel*.

C. *it* el, előtt, *itpeja* elé, *itpena* előtt. Kv. *el* stb.

el test. *semen tut-novi jukana ull elena*; *hun nëng semen sës-tam*, *siršna elen izagat novija ulta pidl* szemed tűz-világ gyanánt fvan testednek; *ha te szemed tiszta*, akkor tested mind világos og lenni. 6, 22. — *anta elen olinpela ul šugasat* testeitek miatt se aggódjatok. 6, 25.

C. *ët*, test, V. *ülpi*.

ella-ta, *elli-ta* (*edla-ta*, *edli-ta*) hányódni, támadni. *siršna kilmalna an pardis vota polta i šarasa humbetna ellata* akkor felkelvén eltiltá a' szélnek fúni 's a' tengernek habok által hányódni. 8, 26; — *evi-poget ellalet jī-ankilal ohtina* a gyermekek támadnak szüléikre. 10, 21; — *šenkap šarasa ohtina ellasa šenk un votas* hirtelen a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24; — *vodet polta pitset, pa izagat si hot ohtija ellaset* a' szelek fúni kezdtek és mind arra a' házra támadtak. 7, 25.

elli-ta támadni. *lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojet ohtina* ő parancsol ő napjának támadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

ellipsa támadat, *hadl ellipsa* napkelés, naptámadás.

ellasa-ta emelkedni.

elta tól, ból. *Matvej elta jeming ajkol jastipsa* Mátétul szent hír-írás, evangeliom. — *Salmon tajš Voos Rahav imel elta* Salamon nemzette Boozt Ráháb nejétül. 1, 5. — *luel jožel elta hun vīsle* őt kezénel midőn vette (fogta). 8, 15.

eltem, elten, eltel tölem, tőled, tőle. *i lu eltel pernaja longiltijiset Ordan joganna li kreklał sistamman 's ő* tőle megkeresztelkedének a' Jordán folyóban bűneiket tisztítván. 3, 6.

elti által. *eltem, elten, eltel* általam stb. *lu eltel ő általa*. 3, 6. — *lu kul'et vožadl kim li kanižel elti ő* az ördögöket fejedelmök által hajtja ki. 9, 34. — *jena at ull torim elta jastimot jelli jastata jeming iki elti* igazzá hogy legyen az istentől mondatott a' jövődőlő szent öreg által. 1, 22. *C. ivet, evet* ból, től; *evilta* ki, ból, ból.

enim-ta nőni. *vandatī harna ulta loget ohtija, hodi sagat li enimlet* nézzétek a' mezőn lévő liliumokra, miképen ők nőnek. 6, 28.

enmīpsa nővés.

C. enemta, *Kv. jānim-ahv*, *V. jānim-ungve* nőni.

enmīlta-ta nevelni, nagyobbítani. *hoj nen elta, nomišna šugašman, pul enmīltata lu luel kuš i još sur palatkem ki ti* közöletek, elméjében aggódván, nagyobbíthatja ő magát akár egy kézszar (könyök) darabjával? 6, 27.

C. enmet-ta nevelni, *Kv. jānemt-uhv*, *V. jānemt-ungve* nevelni.

Jegyzet. Ezen igéknek tö-szója a' vogul *jāni* nagy, *C. éne*, *una*; lásd *un*.

enkir-ta káromlani; *torim enkirta* istent káromlani, *torim enkirtot* istenkáromló.

enkirpsa (enkirpsa) káromlás.

esl-ta 1) bocsátani, eresztetni, 2) elfogadni. *hun hanne-hojeta ti kreklal esla an pidleta, i nen turum azen an esll nen kreklan* ha a' felebarátok bűneit nem fogjátok megbocsátani, ti mennyei atyátok sem bocsátja meg ti bűneiteket. 6, 15; — *tur huvat esltu a' torkon* eresztetni, lenyelni; — *i esla mungeu mung kreklau, hodi i mung esltu kuteuna kreklal* és bocsásd nekünk mi bűneinket, a' hogy mi is megbocsátjuk közeleinknek ő bűneit. 6, 12; *al esla mungeu huzipsaja pidta* ne hagyj minket kísértetbe esni. 6, 13; — *siršna Ivan luel eslale* akkor Iván ötöt bocsátá. 3, 15; — *nem hojat si juš muhtü manta an eslaset* senkit nem eresztettek azon úton menni. 8, 28. — *eslpsa* kibocsátás; *puskan elta eslpsa* lövés.

eslji-ta eresztgetni.

eslša-ta megbocsáttatni, elindúlni hajón; *jelli eslsatu* előre törekedni. *nüng kreklan eslšalet nüngena* te bűneid megbocsáttatnak neked. 9, 2.

2) *hun hojat nüngilan jogo an esll* ha valaki titeket el nem fogad. 10, 14; — *nüngilan esltot manem esll, a manem esltot manem kütimot esll a' titeket* elfogadó engem fogad el, 's az engemet elfogadó az engemet küldöttet (küldöt) fogadja el. 10, 40.

C. est-ta bocsátani, eresztetni.

esim melly, *esmet* emlök (*ezim* is), *esmüng* emlős, *esming ná-virem* csecsemő gyermek.

esim-ink (jink) tej (emlő-viz).

esim hír melly zsák, bállés.

C. esen; *esem-jink* édes tej

ezalt előtt, szembe; *ezalt pelka* tulsó oldal; *ezalt edta* eleibe menni; *ezalt ujüdta* találkozni; — *ezaltot* eleibe való. Lásd *jezalt*.

ernas üng, gatyá, lásd *jernas*.

ed-ta kimenni, előteremni, lenni. *eta* menj ki, *etat* menjetek ki. *kim etati, evi an užis, no hojl* menjetek ki, a' leány nem halt meg, hanem hál (alszik). 9, 24. — *tami izagat edis sit vorna* az mind lett azért. 1, 22. — *nüng elta edl lavilta ho* te belöled jö ki pásztor. 2, 6. — *an edlen tolta si ronda, hun an malen hizim voh pelak* nem szabadulsz ki onnan, míg meg nem adod a' maradék (utolsó) félpénzt is. 5, 26.

edtem, edten, edtel kimenésem stb. *sit hoža ulat edtan moža* annál legyetek kimenéstetekig. 10, 11.

etim kimenve, kimenetel, föltetszés; *etmem, etmen, etmel*; *etmeu, etmen, etmel* kimenetelem stb. *siršna Irot hanija mudra jah voginna hus etim pora li eltel purijilis* akkor Heródes titkon híván a' bölesekét, a' csillag föltetszésének idejét kérdező ő tölök. 2, 7. *si hot elta mola si vož elta kim etmanna* azon házbul vagy azon városbul kimenéstökben. 10, 14. — *li etmelna longset purset pakit libija* ök kimentökben bemenének a' disznók nyájába. 8, 32.

siri edta megelőzni.

etip kimenő; *etip ink* kimenő víz, fa-lé, *etipla* és *etip inkla* lé nélkül való, száraz fa.

etma-ta szökni.

edlta-ta kivezetni, menteni, támasztani. *tormije!* *mung lilau edlta, mung si hallu* uram! mi lelkeinket (életünket) mentsd meg, mi itt halunk. 8, 25. — *ilba edltata* kifejezni; *nomis elta edltata* elméből kieresztteni, kifejezni; — *torim než tam kevet elta edltal evi pog Avrama* isten még e' kövekbül is kelt, támaszt gyermeket Ábrahámnak. 3, 9. — *i li tazel edltimna lueta majlpsa tuset* és ő kincsöket kivevén nékie adományt adának. 2, 11.

edltijisa-ta megjelenni. *torim levü olimna pasi Osip hoža edltijisal Jegipet muna ulman* isten követje álomban megint megjelent Józsefnél, Egyiptom földében levén (élvén). 2, 19.

C. *éd*; *étept* mutat.

edir derü, derült; *edira jis* derültté lett, kitisztult.

edirla borús, nem világos.

edirma-ta derülni; *edirmapsa* derülés, derület.

C. *eder, éder*; *ederohtep* derüs; Kv. *ater*, V. *ater*.

ebil szag; *eblat* és *eplet* szagok; *jim ebül* jó szag, *jim ebül avidot* jó szagu; — *adim ebül* büz, *pon eblat eslijita* fíng szagokat eresztteni.

ebilpa szagu; *jim ebilpa, adim ebilpa* jó szagu, rosz szagu.

epling szagos; *epling reh* szagos, édes bogyó, fige. *akidlet pela anži jug elta vima reh, mola pelping vanži elta epling veget* szednek-e azonfelül tükéröl szőlőt, vagy szúrós kórórul figéket? 7, 16.

epsand-ta megszagolni, *epsantipsa* megszagolás. Lásd: *avi-ta*.

C. *ebet, ápet* szag, *épsend, ápsind* szagolni (Geruch empfinden).

ebid-ta ömleni, önteni. *jest manta pits, jogan jinket ebítset i vodet polta pitset* eső kezdett menni, a' folyó vizei kiöntöttek 's a' szelek fújni kezdettek. 7, 25.

evi leány, *evem, even, evel. si, evi undrelna vil* ime, egy leány méhében visel. 1, 23. — *ma evem in ušta pits* én leányom most halni kezdett. 9, 18.

evi-pog leány-fiú = gyermek (*ji-anki* atya-anya = szüle) *evipoget ullalet ji-ankilal ohtija, i liél velta pidlet* a' gyermekek támadnak szülőikre, 's őket megakarják ölni. 10, 21. — *Rahil hollal lu evipohlal olñpela* Ráhel sir ő gyermekei miatt. 2, 18.

C. *éva, évi* (euva); Kv. *a*, V. *áj* leány, Kv. *a-püv*, V. *áj-pi* leány-fiú = gyermek.

evi hit, remény, *evijipsa* hit, hitvallás.

evila hitetlen. *hun harna ulta pom torim sidi lumtëpsal, evilat, ningölan si numbija lumtëpsal* ha a' mezőn lévő fűvet az isten így ruházza, hitetlenek, benneteket annál inkább ruház. 6, 30.

evil-ta hinni. *mana, i hodi ning evilsen, sidi i at ull ningena* menj, és a' hogy hittél, úgy hadd legyen is néked. 8, 13. — *evilleta muj, ma tamí verta puslem? Evillu, tormije!* hiszitek-e, én azt tehetem? Hisszük, uram!

evil hit, *evla* hitnek.

evilpsa hit. *anta Israil muna ma an ujitsen simis evilpsa* nem is találtam én Izrael földén olyan hitet. 8, 10.

evlëpta-ta biztatni, biztosítani.

A' tó tehát a' vogulban is *äu = evi = hi*; *äut = evil = hit*. V. *äut*, Kv. *agt*.

evid-ta vágni, aratni, vágó, arató. *lant har ar, a evidta jah šimil* a' gabonamező sok, de az arató kevés. 9, 37.

evitma-ta bévágni, *evitmapsa* vágás.

C. *agid-ta, eud-ta, eved-ta* vágni.

I.

i és (or.) *Juda tajis Fores i Zar* Juda nemzé Farest és Zart. *nen hoža i og ublitan izagat lunhtimet* nálatok a' hajszálaítok is mind megolvasvák. 10, 30.

i, *it* egy. *hun ningölan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa vožna* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba.

10, 23. — *hoj nen elta, nomisna sugasman, pusl enmiltata lu lucl kus i još sur palatkem* ki ti közöletek, elméjében aggódván, nevelteti ő magát akár egy kézszár darabjával? 6, 27.

i jaj-apsi egy báty-öcs, testvér.

i-simis egy olyan.

i-toda ugyan ott.

i-siršna ugyan akkor.

i-sagat, izagat egyszerint, egyaránt, minden.

i mort egy mérték, egyenlő, *i mortla* egyenlőtlen.

i molt egy valami, *i moltiršna* valamikor.

i-kašna manta együtt, egy akaratban menni.

i-poraŋg egy idejü.

C. *i, ja, it*, Kv. *aku*, V. *ükve, äu*.

iki férj. *ikem, iken, ikel*. *Osip lu ikel* József ő férje. *Osip Maria iki* József Mária férje.

ikeng férjes, férjnél lévő nő; *ikeng pelak* férfi fél, nem.

ikila férj nélkül.

C. *ika, iga* házas ember, V. *ojkä*.

ig, jig atya, *ig-pog* atyafi; *un ig-pog* bátya, *aj ig-pog* öcs = *apsi*.

pungil ig mostoha atya.

C. *jig, jih*. Kv. *jeg*; V. *jäg*.

igid-ta akasztani; *igidta niret* akasztófa, *igitsa-ta* magát akasztani.

il, jil le; *ilpa, illa, illi* lent, alatt, alá, *ilta* alatt, alól? — *illa pela, ilis pela* lefelé, *ilbi* alsó, *mü ilbi* föld alatti, pokol; *torim mu ilbija vohtilijis edltata lucl veskata vohtimodet* isten a' pokolba le-szállott, feltámasztani az őt igazán kéröket.

C. *it, idn, itta*; *jit, jideng* alsó. Kv. *jol*.

ila est, *ilna* estve; *il-art* (ila art) esti idő, *ilaŋg* estvéli, késő.

ilam-ta esteledni, késni.

C. *ida, itn, idaina* este.

ilip új, lásd *jilip*; *ilba verta* ujjá tenni, *ilbid-ta* és *ilbad-ta* ujtani.

ilbi forrás; *ilbeng* forrásos.

C. *jêdep, jidep*. Kv. *jälp-el*.

in most. *ma evem in ušta pits* én leányom most meghalt (halni kezdett). 9, 18. — *in moža* eddig.

inot mostani.

C. *in* most.

inziša-ta tudakozni. *aküts izagat ulta og-popet, in:isás li eltel* összegyűjtven minden való főpapot, kérdező ő tőlök. 2, 4.

inzipsa kérdés.

C. *ingis-ta* kérni.

inaitsa-ta reményleni.

ink l. *jink* víz; *at-ink* harmat = esti víz, *sem-ink* könny, *sol-ink* tócska = só-víz; *inkna-vüta* kiönteni; *šank-ink* izzadság.

inking vizes; *šank-inking* izzadós.

C. *jink*.

int, *intl* él, élesség.

ind-ta varrni; *horametna indta* hímezni, hímet varrni.

intip, *intep* tű; *seving vaj intpet* kötő tűk; *intping* tűs.

intis-ta tüzni, foldozni; *sojp inüsta intip*, vagy *sojp sadista intip* a' háló kötésére való fa tű.

intüstipsa folt.

C. *indep*, *jindep* tű; V. *juontep*, *juont-ungve* varrni.

ingil ebben; *ink ingil* nyírhéjból való víz-edény.

is ó, régi; *is-kem* régi szerint, rendes; *is-rod* régi nem, rokon, *is-roding* régi nemzetségü; *is-potar* agg beszéd, mese.

izaita = *iza-jita* öreggé lenni; *ho izaita* emberré válni.

Kv. *is* ó, régi.

isid-ta és *is-ta* örteni, szítálni; *isipsa* szítálás, szita; *isilita* szítálgatni.

lant ista ho lisztet szítáló ember = molnár; *lant ista hot* malom; *inking lant ista hot* vizi malom; *isim* örlött, *lant isim sem* korpa szem; *isim semet* liszt szemek.

C. *is-ta*, *isend-ta* örteni; *isen* malom.

isirpa közel való, rokon = *i-sir-pa* egyféle. *nen hulseta, muj jasüm us: nüng isirpa hojen mustija taja* tí hallottatok, mi mondva volt: te közel való emberedet szeresd = kedvesnek tartsd. 5, 43 — Lásd: *sir*.

iskor árnyék. *hüna i sorming ishorna omüstodeta nori turum kaltmas* a' távolságban és halálos árnyékban ülöknek nagy vilá-gosság kelt fel. 4, 16.

iskar tünemény, rém, árnyék.

V. *iskor*, *iskuor* árnyék-kép (Schattenbild); *is . . . ? 's kor kuor* kép, alak.

iski hideg; *iskina laptilsata ho* fázó ember.

ismiji-ta megtudni. *noh ismijat ismerjeteq föl. mujsir un mola aj voza longleta, noh ismijat, hoj seda mustimšikot ull akarmi-fele nagy vagy kis városba bémentek, ismerjeteq fel (tudjátok meg), ki ott a' jóra való. 10, 11.*

ismali-ta kérdezni.

izi bizony (régii magyar *isa*). *levija izi tarmal, lu jorel lamha at us a' szolgának bizony elég, ő ura fele ha lett. 10, 25. — adim jug jim tüpsa izi an verl* rossz fa jó gyümölcsöt bizony nem terem. 7, 18.

izi (*i-si egy-az*) azon.

izi sosna azon órában. *li izi sosna holiplal hujiman manta pitset lu jubel* ök azonnal hálójikat odahagyván menni kezdenek ő utána. 4, 20. — *lu level izi sosna tungtak i jis* ő szolgája azon órában egészségesse lett. 8, 13.

izi kurimna azon pillanatban. *lu izi kurimna s'stamtijsis muž elta* ő azon pillanatban megtisztúla a' betegségtől. 8, 3.

izagat (i-sagat) egy-ként, egyszer-int, mind. *tami izagat edis sit vorna* ez mind lett azért. 1, 22.

izagat ulta minden való, levő. *aküts izagat ulta og-popet mur el'ta* egybegyjüjte minden főpapot a' népből. 2, 4.

izimis (isimis) olyan. *muj sudna suditleta, izimis sudna sudidta pidleta* a' milyen itélettel itéltök, azon itélettel fogtok itéltetni. 7, 2. — *muj mortna . . . izimis mortna . . . a'* milyen mértékkel, . . . azon mértékkel. u. o.

izit (i-sit) ugyanaz.

izikem (i-si-kem) ugyanannyi.

isiršna (i-siršna) ugyanakkor.

isir (i-sir) egyféle, *isir-ho* egyféle ember, hasonló.

isirpa (i-sir-pa) egyféle, közel való, rokon. *isiringrendes, szokott.*

imolti (i-molti) egy némelly.

imoltisna egynémellykor, hajdan (*is* régi, *isna* régen).

izik-ta (*išk-ta*) dicsérni. *mur sit vanman, serimtas i torim iziks* a' nép azt látván csudálkozik és istent dicséré. 9, 8.

iziklaji-ta dicsértettetni. *hodj v rlet rogo-p-vespa jah pojksata hotlalna, hanne-hojetna liel at iziklajit* úgy tesznek a' képmutatók az imádkozó házaikban, az emberek által hogy dicsértettessenek. 6, 2-

iškipsa dicséret.

Kv. *ešk*; *ešhene aš* dicséret. V. *esiem* dicsérek, *esgilem* dicsérem.

iški és *iški* hő; *išking* meleges, *iškama-ta* melegedni, *iškam-d-ta* hevíteni.

Kv. *išem* hőség.

išni, *išni vis* = *išnus* ablak; *išnus jug* ablak fája.

C. *išen* ablak.

ir szél, oldal, vidék, ország; *sem-ir* halánték; *ovi-ir* ajtófél; *tím-ir* születés helye, haza. — *lu pa pelka unžis Gergesinsk ira* ő más oldalra mene által, a' Gergesénus országba. 8, 28. — *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2, 12.

pa mûng ir-ho más földbeli; külföldi.

iring széles, a' minnek szélei vannak.

ir, lásd *jir* áldozat; *ir verta* áldozni, *ir verta pazan* áldozó asztal, oltár; *ir tutu* áldozatot hozni.

irš kor, *irš-na* koron, kor. *ning uza pidten iršna* a' te bõjtbe fogásodkor = a' mikor bõjtölsz. 6, 17.

ir-ta kötni, hozzá kötni.

irša-ta kötõdni, *iršala-ta* kötõzni, *juma iršalata* erõvel felkötni, terhelni; *iršlipsa* kötés, terhelés.

C. *jir-ta* kötni.

it, *i* egy. *sidi hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl* úgy a' ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19.

idem, iden, idel (idl) egyem, egyed, eggye. *mujpa idl likinga tajta pidl, a kimidtotel mustija tajta pidl; mujpa idla tarinlata pidl, a kimidtotel olinpela an tarinlata* vagy az egyiket gyüölni fogja, a' másikat pedig szeretni fogja, vagy egyiknek (kedveért) fáradozni fog, de a' másikért nem fog fáradozni. 6, 24.

it ez; *idš* így. *al ula rogop-vešpa jah idš* ne légy úgy, mint a' hamisképü. 6, 5.

jug idi fás, olyan mint fa.

it, *išing* gyors, tüzes, *išpsa* gyorsaság, ügyesség.

ipti-ta felfejteni, elválasztani.

iptilš-ta fejtegetni.

iv ? *ivem* ? *ivem ika* ős atya.

ivei (*i-veš*) egy hatalom, egyenlõ hatalom, l. *veš*.

ivitat (*i-vit-at*) négyszög, l. *vit*.

im l. *jim* jó; *šaka im, šenka im* előkelő = nagyon jó; *im ver* jó tett, *im veripsa* u. a. — *imas* jól.

imal-ta gyógyúlni, *imald-ta* és *imad-ta* gyógyítani; *imalti-ta* gyógyítani; *imaltip, imiltip* gyógyszer.

C. *jem, jemat* valami jó, *jemsaj, jemse* jobb oldal; Kv. *jomas* jó.

imi nő, asszony. *imem, imen, imel* nőm, nőd, nője. *Tavit tais* Solomon *Urija imi elta* Dávid nemzé Salomont *Urija nejétül*. 1, 6. — *Voos tais Ovit Ruf imel elta* Booz nemzé Obedet *Ruth nejétül*. 1, 5. — *al hurija vita Marija ning imen* ne félj venni Máriát te nődet. 1, 20. — *imija vita* feleségül venni. *imi-ver* női munka, *imiot* a' nő, a' nőé.

imeng nős (ember); *imep* nejü, *kad imep ho* két nejü ember.

C. *imi*.

imas'a-ta (*ima-l-ta-ból-e?*) békülni. *ning jiren seda hija torim hotna, pa mana, siri imasa si ho panna* te áldozatodat hagyott az egyházban, 's menj, előbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *imasa soraja ning nuring hojen panna* békülj meg hamar te ellenségeddel. 5, 25.

imazipsa béke.

imazipta-ta békíteni, csendesíteni.

O.

oj szerencse, boldogság; *is oj* kincs.

ojla szerencsétlen, *ojla ver* szerencsétlenség, *ojlipsa* boldogtalanság.

ojang boldog. *ojanget sidet, madet lilel sagat koiara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegényül élnek. 5, 3.

C. *áj* szerencse, *ajang* szerencsés.

og fej, fejezet, l. *uh*; *og-kol* fej-szij, gyeplő; *oh-šam* fejre való.

C. *oh-čam* kendő, *sabil oh-šam* nyakravaló.

Jegyzet. Az *oh-šam* (*og-šam*) jelentése feltetszőnek látszik, mert a' *šam* ismeretlen előttem; *oh-šam rozet* festő ecset = arczkép festő?

og punta fejet hajtani. *ajkol manem paitat, ma manlem lueta* *og punta* hirt vessetek nekem, én is menjek neki fejet hajtani. 2, 9.

— *torima og pona, pa adel luela lužita* istennek hajts fejet és csak nékie szolgálj. 4, 10. — *og ponipsa* kérés.

og-pop főpap. *izagat ulta og popet* minden lévő főpapok.

og-ubit hajszal. *nen hoza i og-ubitlan izagat lungtimet ti nálatok a' hajszalaitok* is mind megolvasvák. 10, 30.

ogem, ogen, ogel fejem, -ed, -e. *anta ning ogenna al iulta* se te fejedre ne esküdjél. 5, 36.

nar og kopasz fej, kopaszság.

oging fő, fejes; *oging voš* fő város; *oging jintep* fejes, gombos tü.

oht rajt, fen. *ohtem, ohten, ohtel* rajtam, rajtad, rajta. Mind *oht*, mind birtokos ragosai viszonyító ragokat vesznek fel. *hus mans li jelbina, hun jugot jogots i lolimtas si taga ohtina a'* csillag mened előttök, míg elérkezett 's megállta azon hely felett. 2, 9. — *šanžuh ohtija korijimna luela og ponset* térdre esvén nékie fejet hajtának. 2, 11. — *lu lu ohtela visle mung kažilau* ő magára vette mi gyengeségeinket. 8, 17.

C. *oh, ôh, ouh, ûh*; *oht, ohteja* fölé, *ohtena, ogotena* felett, *ohtivet* felől.

ogil-ta l. *jogol*-ta leszállani; *ohlipsa* leszállás. *torim mâ ohtija ohlipsa* istennek a' földre való leszállása, megjelenése.

ohlili-ta, *il ohlilita* leszálldosni.

ogol, *ugol* szán; *jor ogol, ur ogol* nagy szán, szamojéd szán.

C. *ôgot, augotl*.

ogir-ta ebben: *puln ogirta jug* guzsaly.

ogor magos; *ogora verta* magassá tenni, *ogorna* magasan.

C. *ôgor* magos.

ogod-ta okádni; *ohtis* okádott; *ohtipsa* okádás.

C. *aht*-ta, *ugod*-ta okádni.

ol-ta fekünni (külömbözik az *ul*-ta-tul). *tormije, levem olal ma hoza hoisman* uрам, szolgálom fekszik nálam betegen, lázason. 8, 6. — *seda tusa lu hoza hoisman veila pitimot, olindta jug ohtina oltot* ott hozaték ő hozzám betegen erőtelen, hordozó fán (ágyon) fekvő. 9, 2.

olipsa fekvés; *olil*-ta gyakran fekünni; *oltipil* ágy.

olinpela (*olîn-pel-a?*) azért, végett. *pa lu olinpela sijaldta an litman* ő végette (kedveért) kihirdetni nem akarván. 1, 19. — *Rahil hollal lu evi-pohlal olinpela* Ráhel sír ő gyermekeiért. 2, 8.

oling első. *hun jugot lu tajis lu oling pogel* míg ő szülte ő első fiját. 1, 25. — *olingna kanža i torim hoža ulta nubit pa lu veskatel* elsőben keressétek az istennél lévő országot és annak igazságát. 6, 33. — *olingis, olngas* először.

olngil-ta, olngila-ta kezdődni.

olngil-ta-ta kezdeni; *olngsa-ta* kezdődni.

C. *odeng* első, *odeng pang* mutató újj. Kv. *el, elol*, első.

olim álom. *olim elta noh rakinmalna Osip veris sidi* álomból fölébredvén József tön úgy. 1, 24.

olimla álmotlan, *olmäng* álmos.

C. *ódam* álom, *ótmang* álmos. Kv. *ulem*.

old-ta állatni (anstellen); *oltvri-ta* állatgatni.

old-ta ötni (ötvös), forrasztani; *jega oldta* összeforrasztan (zusammenlöthen); *oltman* egymásután, mintegy összeforrasztva.

oltisa-ta összenőni.

olpäng festő; *olpäng pukit* festő szer.

olpji-ta festeni, *olpji-ta ho, olpji-ta hot* festő ember, festő ház.

V. *olp* festék.

ong verem. *vohsaret ong tajlet pa turum tohling vojjet fihlet* a' rókák vermet vallanak, 's az égi szárnyasok fészkeket. 8, 20.

ošni ong medve verem.

C. *ong* nyílás, *vanh* gödör, Kv. *vonh*, V. *vonga* sir, verem.

ongit szarv, kürt. *šar ongit* tobák szelencze. — *kažalas ongitna jondtodet pa jah tiltipsana láta* kürtön (furglyán) játszókat, és a' népet sírásban. 9, 23. — *ongit-pelak* egy szarvu.

C. *onget, anget* szarv, inykapcza; *ongdeng* szarvas.

onk, *onh* szurok; *saran onk* fejér szurok, *torim onk* viasz.

jemäng onk szent szurok, tömjény. *majlipsa tuset, sorni, jemäng onk pa jemäng voj* ajándékot adának, aranyat, tömjényt (szent szurkot) és szent kenőt. 2, 11.

Kv. *onh*.

onl-ta l. *unl-ta* szokni.

onlipsa szokás.

ons éjszak; *ons holenting, ons holaing* éjszak-keleti, *ons ke-veng* éjszak-nyugoti. — Lv. *uns*; *katl uns* naplemenet.

ontas segítség, *ontas verta* segíteni; *ontasla* segítség nélkül.

ontas-ta segíteni, *ontasta ho* segéd; *ontastipsa* segítség; *ontas-tip* segítő.

ontasta-ta, ontipta-ta segíteni.

V. *antes* segítség; *nem müt antes üt voari* semmi segítséget nem teszen, nem segít. *üm münü antes kinzem?* én milyen segítséget kérjek? (Vata-kum, IV.)

ontip bölcső, *ontiping* bölcsős; *ontiping lobis* bölcsős takaró.

C. *ántep, óndap.*

osmar tréfa; *osmarla-ta* tréfálni, *osmarlata ho* tréfás.

oš és *uš* ész, meggondolás; *ošla* esztelen.

V. *us* ész, *ustal* esztelen, *using* eszes.

ošni medve; *novi ošni* jeges medve; *ošneng* medvés.

ozim *hír* vánkös, vánkös zsák. K. *osem* vánkös.

ož és *oš* juh. *madet nen hoža johtijillet ož sahna* 'a kik tí hozzátok jönnek juh ruhában. 7, 8. — *si ma nängilan kidlem met ožet jevret kuta* ime én titeket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16.

ho-ož kos, *ne-ož* anyajuh; *ožije* juhocska.

C. *oš, ač* juh, *oš-pun* gyapju; Kv. *oš*; V. *oš*.

orid-ta szakítani.

orema-ta szakadni, pukkadni. *antake pelka oremalet si hëret, i vëna kim manl* nehogy különben felszakadjanak a' tömlők 's a' bor kimenjen. 9, 17.

orjas, *orkas* gög.

orjas-ta és *orkas-ta* gögös lenni, dicsekedni, *orkas-ta jah* farizeus. *hun nen veskatën nebeking jah pa orkašta jah veskat numbija an pidl, siršna turum nubta an longleta* ha a' tí igazságtok az írástudók és farizeusok igazságánál feljebbre nem lesz, akkor a' mennyországba nem mentek be. 5, 20.

orkazing büszke, gögös; *orkazipsa* büszkeség, gög.

ort szolga, *ort* ne szolgánö, szolgált; *ording* rabszolga.

C. *ort* béres.

ord-ta osztani. *ma jogotsem hanne-ho lu jül pilna ordta* én jöttem az embert ő atyjával (szét) osztani = vizzályt támasztani az ember és ő atyja között. 10, 35. — *pungla ordta* szétosztani.

ortipsa osztás; *ortsata, ordašta* oszlani.

C. *örd-ta, úrd-ta*; Kv. *urt* osztály, *urt-uhv* osztani.

ot-šam, *od-šam* vad, ostoba; *otšama jum* eszeveszett, *otšamajita* eszeveszetté lenni.

otšaming, odšaming esztelen, bolond.

obi néne, C. *opa, oba, aba* néne.

obraz (or.) ábráz.

obruč (or.) abroncs.

ovi folyó; *oving* sebes folyó, *oving jogan* ragadó folyó.

oviji-ta folyt, *muhti oviji-ta* keresztül folyt.

ovima-ta dagadni (vizről), *lap ovimta* feldagadni (verswellen).

V. *au* folyó, *aung* sebes folyó.

ovi ajtó. *pa ning jubenna ovi tuhrimna pojksema ning torim azena* 's te megetted az ajtót bezárván imádkozzál te isten atyádnak. 6, 6. — *longtjijat jermat ovetna* menjetek bé a' szűk ajtókon. 7, 13.

C. *au* ajtó. Kv. *av*. V. *au*, *au*.

omal (tör.) eszköz, csuda.

omaling csudás.

Kv. *amel* mód, tehetség stb.

omi-ta, *omiji-ta* bögni, *omijipsa* bögés.

omis-ta ülni. *hun Isus omsis pazanna lu hotelna* midőn Jézus ült asztalnál ő házában. 9, 10.

omsim ülés. *Isus Ivan turmaja omsim olinpela hulman* Jézus Jánosnak fogságban ülése felől hallván. 4, 12.

omisai-ta ültettetni; *pa asveša uziptimna put jilbi ja an omisla* és a' gyertya meggyújtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

omista ülő. *turmanna omista hanne-hojet un novi turm kazalaset, pa hunna i sorming ishorna omistodeta novi turum kaltmas setében* ülő emberek nagy égi világosságot láttak, és a' távolban 's a' halál árnyékában ülőknek égi világosság kelt fel. 4, 16. — *tas omista ho* örökös.

omsipsa (ülés) társaság, multság.

omsisa-ta ülepedni, leülni. *mur kazalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omsas, siršna* a' népet látván ő hegyre hága, 's midőn leült, akkor . . . 5, 1.

omid-ta ültetni; *lant omid-ta gabona vetni. madot lu hotel omits sej ohtina* a' ki a' házát ültette homokra. 7, 26. — *ma let saras pidarna holip omitsset* a' kik a' tengerbe hálót ültettek, vetettek. 4, 18. — *li anta lant omillet, anta evillet* ők se mezőt nem ültettek, se nem aratnak. 6, 26.

omidim ültetés. *lu jilli an pits, kevi ohtija omdim vorna* az alá nem esett, köre (való) ültetése miatt. 7, 25.

omidipsa ültetés, alapítás

omsimtas vagyon.

omsimtilijita ülepedni; *il omsimtilijita* lenyugodni.

C. *omis-ta*, *umista* ülni, *omid-ta* ültetni. Kv. *unl* ül, *unt* ültet.

V. *unl* ül, *unt* ültet.

U.

-ta, *uu-ta* kiáltani, *úta sĭ* üvöltő, kiáltó szó. 3, 3.

nanĭ úta kenyeret kiáltani, koldúlni. — *urĭs* kiáltott. *kad semla du jubina jitel sagat urĭset* két vak, ő utána jövése szerint kiáltának. 9, 27. — *úpsa* kiabálás, *wĭd-ta* kiáltani, üvölteni.

úmd-ta kiáltani, *úmtĭpsa* kiáltás.

C. *vig*, *vih-ta* kiáltani.

u-s volt, lásd *ul-ta*; *tuvĭm us* vitetett volt. *si jubina Isus jemĭng lilna tuvĭm us tal tagaja* azután Jézus a' szent lélek által pusztá helyre vitetett volt. 4, 1.

u-ta ismerni, látni; *ujĭpsa*, *ujpsa* látás, tudás.

ujĭd-ta, *ujĭd-ta* találni. *manat, pa hun ujĭdleta luel, ajkol manem paĭtat* menjetek 's ha megtaláljátok őt, hírt küldjétek nekem. 2, 8. — *kanžat i ujĭdleta* keressetek és találtok. 7, 7. — *jena nin-gĭlan potarlem, anta Israĭl muna ma an ujĭtsem simĭs evĭlpsa* bizony mondom nektek, Izraél földén nem is találtam én ilyen hitet. 8, 10. — *ježalt ujĭdta* találkozni.

ujĭdlaji-ta találtni. *hodĭ vaš ovet pa jermat juš, madet tulet jemĭng volpaza, pa hodĭ šimil hojadetna liel ujĭdlajit* milly keskeny ajtók és szűk út, mellyek visznek 'a szent életre, 's milly kevés emberek által találtnak meg azok. 7, 14.

ujĭdandta, *ježalt ujĭdandta* szembe találkozni.

ujĭdanti-ta egymást látni.

ujĭdansa-ta, *ježalt ujĭdansa-ta* találkozni.

ujĭdla-ta látogatni. Lásd *ušta*, *ušantĭlsata*.

C. *uj-ta* látni, tudni. Kv. *u*, *uj*, *u-hv* látni, tudni.

uksim undok, undokság, tisztátalanság; *uksĭma verta* undokítani, *uksĭma jupsa* undokságba esés; *ne tĭlsang uksĭma jupsa* nőnek hónapszáma (nőnek havi tisztátalanságba jutása).

uksĭmĭng csunya, undokos.

uksimd-ta pisztolni, gyalázni; *uksimtíp:a* gyalázás.

ug l. *og* fej, *uh-ho* fő ember.

ugol híg, vékony. C. *vāgat*, *vōgotl*.

ugol l. *ogol* szán; *joīng ugol* szamojéd szán; *kalang ugol* rénszarvas szán.

ul-ta lenni, élni; való.

ull van. lu undrelna tīmot jemīng līl elta ull az ő méhében fogamzott a' szent lélektől van. 1, 20. — *semen tut novī jukana ull elena a' szemed tűz-világosság gyanánt van testednek.* 6, 22.

ulīm volta, élet. hun Isus sema pi's Vipleem Judej vošna Irot han ulīm hadletna midőn Jézus szembe esett (világra jött) Bethlehem Judeai városban Heródes király élete napjaiban. 2, 1.

ulta való, lévő. Irot han nomīna līllas i izagat ulta Ierusalīm voštel mur lu panna Heródes király a' lelkében megháborodék 's Jerúsálem városának minden való népe ő vele. 2, 3. — *kitas velta Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna ho riaviremet küldé ölni Bethlehem városába 's minden való ő földjeibe a' férfi gyermekeket.* 2, 16. — *Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur a' judeai nép mindene 's a' Jordán folyó környül való nép.* 3, 5. — *novī verl izagat hot libina ulta mura* világosságot csinál az egész házban levő népnek. 5, 15.

ultot való. jim verat nen panna likīnga ultodeta jót tegyetek tí véletek haragosan levőknek. 5, 44.

ultem, ulten, utel voltom, voltod, volta. *juš ohtina ulten pulang* az úton voltod alatt. 5, 25.

ulīpsa lét, ulat a' mi van, dolog.

ulla-ta gyakran lenni.

C. *ud-ta, vad-ta* lenni; Kv. *ol-uhv, V. ol-ungve* lenni.

ulas pad, szék; *ulazīje* padocska; *hojta ulas ágy, omīsta ulas* szék.

V. *ules, ulos* szék (mert *ul-ungve* és *unl-ungve* ülni).

ulam öltő, szerszám; *verta ulam* csináló eszköz, szerszám *kīrta ulam* ló- vagy rénhám.

ultahtī öltözködő, ruha; *veš mungta ultahtī* arcz törölő ruha; *ultahtī lobīs* ruha törölő.

V. *ulem, ul-ungve* öltök, öltetni; *ulem* öltő, ruha, *ulmut* vagy *ulemut* öltetni való; mondják: *mašne ulem* is (mez(ő) ruha. Kv. *ulem ruha; tinen ulemtel maškatem holes* áros öltővel mez(tetett) ember.

— **Az ultahti**, déli osztják, alak csaknem *ἀπαξ λεγόμενον*, mert vogulos; *ul* ölt, *ul-laht* öltözködik, itt *ul-taht*.

C. *ôdap*, *ûdap* vászon ruha, takaró a' szúnyog ellen, mi = *ulep*.

ulim, l. *olim* álom; *ulmÿji-ta* álmodni, *ulmÿjÿpsa* álmodás, álom, *ulmÿjÿpsa ulmÿjÿta* álmodni.

C. *ôdam* = *olim* álom; Kv. *ulem*, V. *ulem*, *ulum*, *ulm*.

ulti (*ulta* való?). *ulti sagat jastata* való szerint, igazságot beszélteni; tanúskodni. (*rogpa*, *rogop jastata* hamisat beszélteni, hamisan tanúskodni). — *ulti sagat potardta* tanúskodni. *tulajitan ningilan hanet hoza ma jukana ulti sagat potardta pada li jezalt vitetni fogtok a' királyokhoz, én érettem tanúskodás végett ő előtök.* 10, 18.

ulti ver tanúság. pa torïma jir vera, mujsir Mojsey sud-nobekna pardis, ulti ver pada liela és tégy áldozatot istennek, mifélet Mózes a' törvénykönyvekben megparancsolt, nékiek tanúság végett. 8, 4. — *ulti ver jastata tanúságot mondani.* — *sem ulti ho szemtanú.*

ulti által; *isagat ulti-na* folyvást.

V. *ult*, *ujlt* által; *ultem*, *ulten*, *ulti* általam, -ad, -a; *tal ult* télen által, *ti uor ulti auves jani vit* ez erdön által folyt a' nagy víz. Vesd össze Kv. *ujl*.

un nagy (*aj kicsiny*). *un novï* nagy világosság. *ningilana un justam ull turmet ohtïna* nektek nagy jutalmatok van a' mennyekben. 5, 12.

un jemïng hadl nagy szent nap, húsvét; *un ho* kormányzó, *un vaš, voš* nagy város, kormányzóság; *una verta* nagygyá tenni.

un ker tilis márczius, április.

un ir tilis október.

unang nagy, csodás; *unšik* nagyoeska.

unlta-ta tanítani, tanító. *lu unglel pušmal jubina unltata pits liel* ő szájának megnyitása után tanítani kezdé őket. 5, 2.

hoj tam aj pamtÿpsajet elta it pasagat verl pa sidï hanne-hojet unltal a' ki azon legkisebb törvényekbül egyet teszen mássá, 's így tanítja az embertársakat. 5, 19.

unltata ho tanító ember. *unltata ho!* ma *ning jubenna manlem* tanító (mester), én te utánad megyek. 8, 19.

unltim tanítva, tanított, *unltim jah* tanítványok; ugyanaz, mi

untijilta jah-hun omsás, siršna lu hoža lep jogotset lu unltim jahlal midőn leült, akkor ő hozzá közel jöttek ő tanítványai. 5, 1. — *kad-hos-jang lu unltim jahlal vokmalna, liela vei mas kulet ohtina* tizenkét ő tanítványát híván, nékiek erőt (hatalmat) ada az ördögkre. 10, 1.

untaman tanítván. Jisus jangas Galilej mu lovatna, li pojksata hotlalna untaman nubit olinpela Jézus megfordúla a' Galileai föld környékein, ő imádkozó házaikban tanítván a' mennyország felől. 4, 23.

untipsa tanítás. mur lu untipsajel olinpela jazin'a pits a' nép az ő tanítása miatt szótalanná lett (elcsudálkozott). 7, 28.

untijil-ta tanulni, tanuló. *untijilta jah* tanítvány. *untijilta jahlala pardis pa pelka unšta* tanítványainak parancsolá más oldalra menni által. 8, 18.

untijis-ta tanulni. *manat, untijisat, mujsir si jastipsa: jim ver lidlem a anta jir* menjetek, tanuljátok, miféle e' parancs: jó tetet akarok 's nem áldozatot. 9, 13.

unš-ta tanulni; *unšata návirem, ho* tanuló gyermek, ember. I. *onl-ta* szokni, innen *unšata* összeszokni is.

C. *untáj, unt* tanít.

unš-ta, *ušta* hajózni, által menni. *pardis pa pelka unšta* parancsola más oldalra menni által. 8, 18. — *hun lu pa pelka unžiš Gergesinsk ira* midőn ő a' más oldalra általment a' Gergesénus országba. 8, 28.

el-unšta elhajózni; *unžipsa* hajózás.

unžid-ta, unžipta-ta által vinni; *unžiptata ho* révész.

V. *uns-ungve* által menni, múlni; *üm vorim unsung päts* én haragom múlni kezd. — *ja unsilem a'* folyót átkelem.

unš lazacpisztráng, Salmo nelma. C. *unč*.

unži fenyű, *unži jug* fenyű fa; *unženg* fenyves.

C. *unža, unžeh* fenyű, *unž-ele-tiliš a'* fenyű síkhéj hava, az évnek második hava.

unži-ta kúszni, *unžili-ta* kúszálni.

und vad, erdő; *undiže* erdőcske; *unding* vados, erdős. —

C. *unt, vont* erdő, hegy.

unda ig I. *vonda*; *in unda* eddig, idáig. C. *unda, andaga*.

unti, *unkti* dárda, fulánk. C. *ongda, ongdep*.

untip, *undip*, ebben: *untip iki* após, *un'ip imi* napá.

untpel-imi napa. Jisus Petr hota jogots i kazalas lu untpel-imi tut-muzna hojtot Jézus Péter házába ment be 's talalá ő napáját forró lázban betegeget (fekvőt). 8, 14.

undir, *untir* méh, has. *undrem, undren, undrel. leramas, lu undrelna tajl jemng lil elta* meglátszott, ő méhében visel vala a szent lélektül. 1, 18. — *untir pelak* has oldal, lágyék; *undir kol* hasaló, hasszíz.

undirna bent, belül; *undreng* belső.

undli-ta menteni, üdvözíteni, *undlita ho* üdvözítő, *undlipsa* mentés, üdvözítés.

undliša-ta üdvözülni. *lil sogonlta moža veridtot, sit undlisal* az élet végeig tűrő, az üdvözül. 10, 22.

ung, *ong* nyílás; *poškam ung* puska szája, nyílása.

ungil száj; *unglije* szájacska. *unglem, unglen, unglel* szám, szád, szája. *hanne-ho i han leviman an voll, no izagat ulta torim ungil elta edta jazingetna* az ember egyedül kenyeret evén nem él, hanem az isten szájából kijövő minden igaz beszédekbül. 4, 4. — *lu unglel pušmal jubina unltata pits l'el* ő száját megnyitása után tanítani kezdé őket. 5, 2.

ungil kart szájvas, zabolá; *ungil karta ponta* zabolázni, késni, késlelni.

ung, *ong* szurok, *ungas-ta* szurkolni, *ungasipsa* szurkolás.

us böjt. *us verla* böjtlünk. *hun uža pidleta* ha böjtbe fogtok. 6, 16. — *uzing* böjtös.

usltiji-ta böjtlöni. *mung pa orkašta jah arpuš us verlu, a ning unltijilta jah an usltijilet* mi és a' farizeusok sokat böjtlünk, 's te tanítványaid nem böjtlönek. 9, 14.

usltijim böjtölés. *neljang atgnen pa hadilgnen usltijim jubina jugot lita langamas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akart. 4, 2.

us' és *uš?* ismeret, tudat? *uža verla* köszönteni, üdvözleni; *uža verat* köszöntést tegyetek. 10, 12. — *pa uža (vuža) verla* elbucúzni.

ušla ismeretlen.

uš-ta ismerni, tudni. *ning pua pelak jožen al usl, muj verl jim pelak još* te bal félkezed ne tudja, mit csinál a' jobb fél kéz. 6, 3. — *i an ussle lucl si vonda, hun jugot lu tajis lu oling pogel* 's nem ismeré meg őt addig, hogy szülte ő első fiját. 1, 25. — *užati nen,*

hanne-ho pog veî tajl mu ohtina kreket eslta tudjátok ti, az ember fijának hatalma van a' földön, bünöket bocsátani. 9, 6. — *li tîipsa-lal sagat uslalan liel iv gyümölcseikről ismeritek meg öket.* 7, 16. — *ma nîngilan nemhuntsi an ussaiam* én benneteket soha sem ismertelek. 7, 23.

usipsa ismerés, *usipsaing* ismeretes.

usl-ta tudakozni, ismergetni; *uslipsa* ismerés.

uzilita megismerni, tapasztalni.

uzim-ta elötnüni; *jezalt uzanta* eleibe tünni. *hun lu pa pelka-unzis Gergesinsk ira, jezalt uzanset lue'a kadn* midön ö a' más oldalra általment a' Gergesénus földre, eleibe menének nekik ketten. 8, 28.

uzansa-ta találkozni; *mung ning panna uzansalu* mi veled találkozunk.

uzand-ta és *jezalt uzant-a* találkozni; *mung ning panna uzandlu* mi te veled találkozunk.

uš szél, határ; lásd *už*.

ušta veszni, halni. *ma evem in ušta pits* én leányom most meghalt. 9, 18. — *jima nîngena jil, hun nîng naklan elta i nak usl* jobb lesz neked, ha te tagjaidbul egy tag elvész. 5, 30. — *vîna kim manl, i hîret uslet a' bor kimegyen, 's a' tömlök vesznek.* 9, 17.

užim halva, holt- *užimot a' holt*; *užipsa* vész, halál.

ušta-ta veszteni. *hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel ver-len solanga* ha a' só ö erejét elveszti, akkor mivel teszed azt sóssá? 5, 13.

uštipsa vesztés.

uš-ta, *ušta* általmenni, által hajózni; *el-ušta* elhajózni.

uzipt gyújt. *asveša uziptimna put jilbija an omišla a' gyertya* meggyujtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

už (orosz) már. *už i lajim juget ler hoža hojl* már is a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10.

už szél, táj, tartomány, határ; *mu už tartomány. pungla mans Galilej mu už ohtija* el mene a' Galileai föld tája felé. 2, 22.

užing a' határhoz tartozó, *užing ho* kormányzó.

užas-ta irigyelni, *užasipsa* irigység, *užasipsaing* irigységes.

užalipsa álnokság, *užalipsaing* álnokságos.

užalipsa-ta álnok lenni.

Látjuk, két igető van itt: *užas* és *užal*, mind a' kettő *uš*, *už* gyökérszót teszen föl. Ezt meg is találjuk a' vogulban, a' hol *uš*, *uoš* harag, indulat; ebből *uš-ungve* haragunni, *ušmungve* indulni;

Kv. *ušem* irigység, *ušmen* irigy.

užas-ta foglalatосkodni, *užasipsa* foglalatosság.

Talán *uš*, *vuš*, **Kv.** *aš*.

užiji-ta és **užiti-ta** kivakarni, *užijipsa* kivakarás. (*uš-ta* veszni, *ušta-ta* veszteni?)

užinajd-ta (or.) uzsonálni.

ur vonal, ár-ok? *soma ur* igenes vonal, *joura ur* görbe vonal. *nogos šaš ur* a' nyusznak hátsó szőre.

uram árok töltése; *úulim uram* seb forrása; *má uram* földvár.

urek határ, vég; *urekla* végetlen, folyvást, *níng manem urekla vohlen* te engem folyvást hívsz.

ur mód, *ar-ur* sokféle, *arurna* sokféleképen.

V. *ur* mód; *urä ti* módja ez.

ur fátlan gyepföld; *ur ho* ilyen földnek lakosa, költözködő; *ur hot* sátor; *har ur* rét, kaszáló; *uríng* vad hely.

V. *ur* száraz; *ur-ungve* soványodni.

ur és *jur* szamojéd, *ur ogol*, *jur ogol* szamojéd szán.

ura erő, *urana* erővel, félig meddig.

ura-verta ellentállani, *ura vüta* visszálkodni, perleködni; *uraing* ellenes, szófogadatlan.

ura-ta törekedni, erőlködni, *uraipsa* erőszak.

uralta-ta észrevenni, *uraltipsa* figyelem.

urup a' nők szemérem kötője.

Kv. *ur-uhv* őrzeni.

urt hold, holdvilág, hónap.

urtla holdvilág nélküli = *tílisla*.

urt haszon; *uríng* sikeres, hasznos. **L.** *jurit* és *vurt*.

urt leánykérő; *urti-ta* leányt kérni, hősleni.

ut adó; *ut pard-ta tílis* adóparancsoló hónap = februárius; *ut ponta tílis* adófizető hónap = december.

utíng adófizető.

utis? *sem utsíng* személyes, jelen való.

uvíd-ta üvöltöni, kiáltani, lásd: *ú-ta*, *uu-ta*. *lí roman uvídta pitset* ők mindjárt üvöltöni kezdenek. 8, 29.

uveng lármás, (tehát *uvĩ* = *û* láрма?).

uvenĩ-ta, *uvena-ta* elkiáltani magát.

uvĩ-ta nyeríteni, *uvĩpsa* nyerítés.

ub ipa, *ub imi* napa. *ub narĩrem* a' nõ férjének fija.

C. *úp*, *óp* ipa, *úp-iga* ipa, após, *úp-ima* napa.

ubĩt hajszál. *anta nĩng ogeĩna al nũta*, *nĩng an puslen než i ubĩt novija mujpa pĩtija verta* sem te fejedre ne esküdjél, te nem vagy képes csak egy hajszált is fejjérré vagy feketévé tenni. 5, 36.

ubĩtpa hajú; *ubĩng*, *upting* kinek haja van; *hũ upting* hosszú hajú.

ubĩtla hajnélküli, kopasz.

um-ta meríteni; *umbi* merítő edény.

umĩli-ta merítgetni.

C. *umbá* merítő kanál (Kelle).

umis? kedves.

K.

kaĩ-ta bánni, *kaĩpsa* megbánás.

kaĩd-ta és *kaĩtĩ-ta* megbánni, megtérni, megtérõ, megtérés.
jastas: *kaĩtĩjat*, *si vanamas turum nubĩt monda*: térjete meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2 — *ma nĩngũlan pernaja longilla-lan jink libina kaĩtĩta vorna* én benneteket megkeresztellek vízben a' megtérés végett. 3, 11. — *ma jogotsem anta veskatodet no krekin-godet vohta kaĩtĩta* én jöttem nem az igazakat, hanem a' bűnösöket hini megtérésre. 9, 13.

kaĩdta pop gyóntató pap.

kaĩtĩlsa-ta bankódni.

Jegyzet. Finn: *katua* megbánni?

kak varr, kosz, rüh; *kaket og ohtĩna* a' fej kosza; *kak kar* a' kosz kérge, rüh; *kaking*, *kak-karĩng* rühes.

C. *kák* viszketés, rüh.

kalang rén, *ne kalang* nõstény rén; *cling k.* első, azaz gyep-lõs rén; *pelĩk k.* jobb kéz felõl való rén; *kalang lojtata kel* rént befogó (horog) kötél.

kali és *kali* vér; *kali esltá* vért ereszteni; *kali pogol* kelevény.

kaleng és *kaleng* véres; *kalila* vér nélkül.

kalema-ta véresedni.

Kv. *kelp* vér és véres való. E' *kelp* okvetetlenül *kel* szót tesszen fel, 's ez azonos a' *kali*-val.

kalt, többesben *kaldet*, hosszú póznák a' madarászatnál.

kaltma-ta felkelni, feltetszeni. *sormäng ishorna omistodeta novitutum kaltmas* a' halálos árnyékban ülőknek világosság tetszett. fel. 4, 16.

Kv. *kval-uhv* kelni, *kvalt-uhv* kelteni.

kaldim nyom.

kanan könyök, *još kanan* kéz könyöke.

C. *kungnaj, kungni*.

kanš-ta és *kašta* keresni. *vogat i mijsal ningilana; kanžat i ujidleta* kérjetelek 's megadatik nektek; keressetek 's találni fogtok. 7, 7. — *ol'ingna kanžati torim hoža ulta nubit* elsőben keressétek az istennél való országot. 6, 33. — *ojanget, madet kanžlet i lidlet veskat ver* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot. 5, 7.

kanžim keresve, keresett, *kanžimot* a' kereső. *navirem lil kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20.

C. *kenš-ta, kinš-ta* keresni; Kv. *kinš-ahv* és *kiš-uhv* keresni

kanaz' (or.) kenéz. *lu kulet vožadl kim li kanazel elti* ő az ördögöket hajtja ki ő kenézők által. 9, 34.

kand harag, *kanding* haragos, *kandipsa* keseredés.

kandasa-ta haragunni.

kandma-ta megharagudni.

kandmala-ta haragos lenni.

kandmald-ta haragítani.

kandmaltipsa haragítás.

C. *kend* harag, *kendeng* haragos, *kendmájita* haragudni.

V. *känt-, käntl-ungve* haragudni, *kantmäu-ngve* u. a.

kasir kártya; *kad semba kasir* kétszemű kártya; *kasret inijilita* kártyát osztani.

C. *kiser, keser*.

kasl-ta vinni, vitel; indulni. *Jekim tajis Jehon i lu apsilal, Vavilon voža kasla jelbina* Jekim nemzé Jehont és ő öccseit a' Babilon városba való vitel előtt. 1, 11.

kaslim vitel. *Vavilon voža kaslim jubina Jehon tajis Salafil* a' Babilon városba való vitel után Jehon nemzé Szalafil. 1, 12.

kaslīpsa költözés, indulás.

kaslīpta-ta átvinni, szállítani; *pa tagaja kaslīptata* más helyre átvinni, átszállítani.

C. *kes-ta* húzni, szakítani. V. *kas-ungve* húzni.

kaš akarat, kedv (emlékezet?). *nīng kažen at ull i mu ohtīna* te akaratod hogy legyen a' földön is. 6, 10. — *kaš verta* mulatni; *kaš sagat* önkényt; *jondta kaš* mulatság, kedvtöltés.

kažing örvendő, mulató. *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendővé (örvendőkké) lesznek. 5, 4.

kašla, kedvetlen, szomorú. *hun uža pidleta, al ulat kašla-hur-bet met rogor vešpa jah; li neman kašla horaz vīlet li ohtel midōn* böjtöltök, ne legyetek örömtelen képűek, mint a' hamis képűek (képmutatók), ők mert szomorú alakot vesznek magokra. 6, 16.

kašta-ta egyezni, egyezkedni, egyeztetni; *kaštīpsa* egyezés.

kaštala-ta emlékezni, *kaštālīpsa* emlékezés.

kažasa-ta és *kažas-ta* beléegyezni.

C. *keš* így szólítják meg egymást férj és nő. Kv. *kaš* kedv.

kaži betegség, fájdalom. *izagat ulta kažet hanne-hojet kutna tungtaka verman* minden való betegséget az emberek közt gyógyítván. 4, 23.

jīnk kaži vizi kórság; *mur kaži, adīm k.* ragadós betegség; *kerīta k.* járvány, *hoīlta k.* száraz betegség.

kažid-ta fájni, beteg lenni; *ma hoža og kažidl* nekem fejem fáj. *kaženg* beteg.

C. *keže, kiže* betegség, *keženg* beteg, *kežed-ta* beteg lenni.

kažmaša-ta felsodorni, felnyitni, lásd: *kaš-ta*.

Kv. *kašpel* emelkedik; *kašpelap har* magasztalódó.

kaš-ta és *kaš-ta* keresni, kereső. *Irot han tam návīrem kašta pidl, velta luel* Heródes király a' gyermeket keresni fogja, ölni őt. 2, 13.

kašta ho kereső ember. *izagat kuš hoj vohta ho vil, kašta ho uidl* minden akármilyen kérő veszen, kereső talál. 7, 8.

kanžīpsa keresés; *kanžīlīji-ta* keresgélni.

kanžimot kereső. *navīrem līl kanžimodet pozalaset a' gyermek* lelkét keresők meghalának. 2, 20.

C. *kenž-ta, kinč-ta* keresni. Kv. *kinš-uhv, kiš-uhv* keresni.

kaš-ta tudni, emlékezni; azért *kaš* = *kaš* is.

kažala-ta látni, találni. *hota longset, kažalaset návīrem lu*

ankel Marija panna a' házba bemenének, találák a' gyermeket ő anyja Máriával. 2, 11. — kazalam látva. hus lohimtim kazalamna li amütset šenk un amdipna a' csillag megállását látván ők örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

kazaša-ta megjeleni. *torim levü olimna lueta kazašas* az isten követe álomban megjelenék neki. 1, 20.

kašta-ta tudatni, emlékeztetni; *kaštala-ta* u. a.

Kv. *kačel-ahv* látni; V. *küš-ungve* tudni.

kar kéreg, haj; *üani kar* kenyér haja, kérge. *jink kar voj* (víz-kéreg állat) rák. *hujkar* gyűszű.

C. *kâr* kéreg, *kar-moh* tojás; *kareng* kérges. V. *kêr*, *mongo kêr* tojás héja; *kväs kêr* az újj körme.

karala-ta szedni, ásni?

karanta-ta őrizni, *karandtot* ör.

karasi.d-ta felvigyázni; *karasildta ho* felvigyázó.

kari egy hal, veres Sterljäd. C. *kari*, *keva*.

karek trágya, *kareki paj* trágya domb, *karek sistamda ho* trágya-tisztító.

karis magas; *karsat* magasság.

C. *kereš* magas.

kargam gyors. *kargam ver* gyors tett, gyorsaság. V. *karkam* eleven.

karra (= *katra*) ócska. *nemhojat an poul jolipta jilip sah elta karra sah ohtija*; *jilip jolipta menimsat sah elta, i vis karraot kiniza adma jil* senki sem tesz foltot új ruhából ócska ruhára; az új folt leszakad a' ruháról, 's a' lyuk az ócskán rosszabb lesz. 9, 16.

kart udvar, ház; *karding udvaros, karding ovet* kapu, (udvaros ajtó).

karding har udvar.

V. *kart* udvar, *kart aui* kapu.

kart, *kard*, *kardü vas*; *još kardü* bilincs, *hur kardü* béklyó, *huj k.* gyűszű (*hujkar* is az); *sem kardet* szemüveg, pápaszem; *tut kardü* tűz acél; *kardü kol* láncz, vaskötél; *tangirdta kardü* csavaró vas, csavar.

kartna evidta fűrészelni; *penking kart* fogas vas, fűrész.

V. *kêr*, *kêrt vas*, *kêr kat* harapó fogó = vaskéz.

kati macska; *har, hor kati* kandur, *ne kati* nőstény macska; *katije* kis macska, *hateng* macskás. — V. *käti*.

kad két, *kadn* kettő, *kadna* ketté = kettővé. *kadna manta* elválni; *kadna manta nebek* elváló, elbocsátó levél; *kadna manim ne* elvált nő. *lu pilna kadna manta* ő tőle elválni. 1, 19.

kad jaj-apsiangen két testvér (báty-öcs). 4, 18. — *kad i ji-pogñen* két egy-atyafi. 4, 21. — *ho náviremet kad tal elta aja* férfi gyermekek két félnél kisebbek. 2, 16. — *hoj ningen vohta pidl i versta, mana lu pilna kadn a' ki téged hini fog egy verstre, menj ő vele kettőt.* 5, 41.

kad-hoš-jang tizenkettő.

kad kaš (két elme, kedv) rossz, kétes; *kad kut* (két köz) kétes; *kadkuta jum* szerencsétlenségre jutott ember.

kadpa két féle, *kadpaing* kettős, iker = *kadpaing návirem*.

kadpelak két oldal; *kadpelak elta* két oldalról, viszonyos.

kadna kadna ketten ketten.

C. *kât, kâd, kâdn, kâden, kâthen*; *kâdenat* kettesével. Kv. *kit, kitag*; V. *kît, kiti* és *kitih*.

kadili-ta megszállani; *kadilïta taga* szálló hely = *vïta taga*.

kadl-ta tartani, igazgatni, fogni. *Ivun luel jogo kadlta pits* János öt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *al kadla manem ne tarts vissza engem.* 3, 15. — *pa tulajitan nüngïlan sud kadlta jah hoza* 's vitették tik az ítélet-tartókhoz. 10, 18.

kadlta taga szálló hely (*kadilïta*); *vata kadlta* partnál kikötni; *olagunna kadlta* hajóval kikötni.

još kadlïm kéz-fogás, eljegyzés.

kadlïpsa fogás, tartás, birtok.

kadlïpta-ta fogatni, által adni; *još kadlïptata* eljegyzés; *kadlïptata jega* egyesíteni.

kadlïptïm általadás, eljegyzés. *lu ankel Marija Osip panna kadlïptïm jubina* ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után. 1, 18.

kadlïmtïjïta tartani, megállítani.

kadlïpsata eljegyződni, egyesülni.

C. *katt* fog.

kaftan (tör.) kaftan. *hoj lidta pidl suda manta nïng pilna, jernasen nïng elta vïta vorna, mïja luela i kaftanen a' ki akarni fog ítéletbe menni te veled, ingednek tőled való elvevése miatt, add neki kaftánodat is.* 5, 40.

kabad-ta vádolni, mutatni; *kabatïpsa* vád, magyarázat.

kabaša-ta jelentkezni, mutatkozni; *kabasïpsa* jelenés.

Finn: ? *kaipaan, kaivata* vádolni.

kavis-*ta* inteni, *kavšipsa* intés. V. ö. *kabasa-ta* jelentkezni.

kavir fa sulyok a' halak elbódítására.

C. *kevi, kava* kalapács, *kevel* famozsár.

kavirim forró, forrótság; *kavirim kardina labidta* forró vas-sal étetni = átfűni. — *kavirming* forró.

E' szó *kavir* igét tesz föl. C. *kêvert, kôvert, kâvert* forr.

kam = *kim* ki; *lel-kam* lapos.

kamng külső, *utcza*. 6, 2.

C. *kêm* ki, *kêmen* kinn. Kv. *kvan* ki. V. *kvon*.

kaman és *kamng* hány. *kamng puš* hányszor.

kamka (tör.) selyem; *kamka sah* a' bálványnak selyem ru-hája. V. *kamkâ* selyem.

ke. — *sidi-ke* úgy. *pa sidike pojksat lant-har jora* és úgy könyörögjetelek a' mező urának. 9, 38.

kel, *kol* kötél, *nuk-kel* szij; *hulda kel* hálókivető kötél; *šaš kel* hátra való kötél. — *kelet* szerszám, *kelet pãd-ta* leszerszámozni a' hajót.

kel-ta büvölni, jósolni, *kelta ho* varázsoló.

kelpsa büvölés.

ken, *kon* könnyű. C. *kêne, kanneh*.

kenas kád; *nani tangirdta kenas* sütő tekenő.

V. *kênes*; *kênes-kis* abroncs.

kenš rénbőr harisnya. C. *kenč* puha rénbőr harisnya. V. *kês* finom bőrharisnya.

kež, *keža* alatt, *ben*. *tarmal hadlundî keža lu lu muklal* elég (egy) napra, napi tartásra, az ő munkája. 6, 34. — Talán időt is jelent; *vek keža* örökké, élethosszáig.

keži kés, kard. *ma jogotsem anta šitak volpas no sevîrandta keži tuta* én jöttem nem békét, hanem vágó kést (kardot) hozni. 10, 34. — *alindta keži* vadász kés.

C. *kêže, kâčeh, kôčeh*, kés.

ker fagyos hó kérge.

ker-ta vizsálni, *sugum kerta* ezernát vizsálni.

kerd-ta 1) fordítani. *jim nomš kerta mung ohîja* jó gondolatot fordíts (könyörülj) mi reánk. 9, 27. — *jogos kerdta* visszafordítani; *pungla kerdta* elfordítani; *kerdta jug* henger; *kertim* fordító, kerek.

2) kerülni. *an sohnäptaleta Izrail vožet lakka kerdta* nem végzitek el Israel városait megkerülni = meg nem kerületek stb. 10, 23.

kerla-ta és *kerli-ta* kerülni, fordúlni. *olümna liela partipsa us torim elta, an kerlata Irot hoža* álomban parancsok volt istentől nékiek, nem fordúlni Heródeshez. 2, 12. — *jogos kerlatelna ningilan ara al manžilajita* visszafordultokban tük meg ne szaggattassatok. 7, 6. — *kerlipsa* fordulás.

kertsä-ta kerülni, fordúlni. *siršna nen litim šitak volpazen nen hoža jogo kertsal* akkor a' ti kívánt békességtök ti hozzátok visszafordúl. 10, 13.

C. *kered-ta* visszafordúlni.

kerdila-ta sulykolni; *kerdilata jug* mosó sulyok.

ketim-ta érinteni; *ketimta ho sértö. ningen ketimta hoja al jersa a'* téged sértőnek ne ellenkezzél. 5, 39.

ketmipsa megérintés, sértés.

ketmild-ta háborítani.

kevi, *kevet* kő, kövek. *jošlal ohtina ningen tulajin, kevi ohtija ning kurena al vangimlen* kezeiken vitetel, kőbe ne ütközzél te lábaiddal. 4, 6. — *hun ning torem pog, jasta, tam kavet niana at veršalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4. 3.

kevi here, *kevila* here nélküli; *kevila ho* herölt ember; *kevet evidta* heréket vágni, herölni.

C. *keu* kő, *keveng* köves. Kv. *kav, kaven*.

kevi, *kevi pelak* nyugat, *hola pelak* kelet. — *ar hojadet jogodlet hola pelak elta i kevi pelak elta* sokan jönnek keletről és nyugatról. 8, 11.

kem, *si-kem* annyi, *palat-kem* darabnyi, *arat-kem* sok, mennyi, *antel-kem* csak, *is-kem* rendes, régi szerint. — *ježalt užanset luela kašn, kul' tajtodet, hom-juget elta etimodet, si-kem parpinget* eleibe menének neki ketten, ördögvallók, koporsókból kijövök, annyira haragosak. 8, 28. — *još sur palatkem* kéz szár darabnyi. 6, 27.

V. *kem* mint mennyiséget jelentő, sok szóhoz járul, p. o. *au-kem* egyforma, *ti-kem* annyi, *mâ müt-kem a'* föld mi nagysága szerint stb. C. *meda-gem* mennyi, *te-gem, ti-gem* annyi.

kil-ta kelni. *kila, navirem pa lu ankel vija* kelj, a' gyermeket es ő anyját vedd. 2, 13. — *lu kilis, navirem pa lu ankel vīs*

atiye ő kele, a' gyermeket és ő anyját vévé éjjel. 2, 14. — *si ne noh kilis i luela lužits* a' nő felkele és neki szolgálja. 8, 15.

kilim kelvén. *siršna kilmalna an pardīs vota polta* akkor felkeltiben nem parancsola (eltilta) a' szélnek fúni. 8, 26.

kilta-ta kelteni. *noh kiltata lucl pitset jastaman: torniye* felkelteni kezdék őt mondván: uram! 8, 25.

kiltiřsa keltés.

C. *kid-ta* kelni. Kv. *kval-uhv*, V. *kual-ungvc* kelni.

kińs, köz; *kińza* közzé, közt, nál. *nnyg nemmoltina aja at ulen judej ojing vožet kińza* te semmiképen kisebb nem vagy a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *ma jubem jitot ma kińza tak* az én utánom jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *lil letot kińza pa el lumidta sah kińza una an ull* a' lélek az ételnél és a' test a' ruházó ruhánál nagyobb nem-é? 6, 25. — *nen li kińza hu taga jima an ulleta?* ti azoknál nem vagytok-e sokkal jobbak? 6, 26. —

kid, *kad* két; *kid puš* kétszer.

kitit kettőd; *kitit puš* másodszor.

kid-ta küldeni. — *jert kidl veškatodet i veškatlu jahet ohtija* esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45.

kitas velta ho naviremet kad tal elta aja küldje ölni a' férfi gyermekeket két évnél kisebbeket (kisebbé) 2, 16.

kitim küldve. *hun jah kim kitimet uset* midőn a' nép ki volt küldve 9, 25. — *torim kitim ho* isten küldöttje. — *kitmam, kitman, kitmal* küldvém, — éd, — éje. *lil Vipleem voža kitmalna jastas* őket Bethlehem városába küldvéjé (-ben) monda. 2, 8.

kitis-ta rendelni.

C. *kid-ta* küldeni hajtani. V. *kiet-ungve* küldeni.

kim kü, ki. *kim pelak ki*—oldal, külső. *kim kitim us* kiküldött volt. *kim julmata* kivetni; *kimla* kifelé; *kimbi* külső. C. *kém, kim* kü, *kemen* kün, *kimetta* kívül. Kv. *kvan*, V. *kvon*.

kimil ruhaszárnny, (rockschoss), *pungil sah kimil* ruha-szél.

C. *kímet* szegély, (falte, saum).

kimit második. *šažimta luela kimit venž pungen* nyújtad neki a' második orczádat. 5, 39. *mujpa idl likinga tajta pidl, a kimidtotel mustija tajta pidl, mujpa idla tarinlata pidl, a kimidtotel olinpela an tarinlata* vagy az egyiket haragosnak fogja tartani, de a' másikat szeretettel fogja tartani, vagy az egyik miatt szorgalmaskodni fog, a' másik miatt nem (fog) szorgalmaskodni 6, 24.

C. *kîmet* második.

kin ing-gomb; *kinet* kapcsoló szalagok a' ruha összekapcsolására.

V. *kin*, *kên*, *kêngn* gomb gyanánt szolgáló zsinag; *kin-äs* az ing lyuka, gombház.

kîr sérülés, *kîring* sérves.

kîr-ta rént, lovat befogni.

kîrili-ta gyakran befogni. — V. *ker-ungve* befüzni, befogni.

kizîji-ta hugyozni l. *hos*.

C. *hos-ta*.

kîs-kan madárfogó háló.

kol, *kel* kötéL, alatság, *og-kol* az első rént igazító kötéL, *nol-kol* orr k.-kantár.

sermat kol gyepLő, *liürt kol* öv; *sojpp kol* hálónak húzó kötele; *kolna tallita* hajót felszerelni.

V. *kuali* kötéL.

kon könnyü. *muj kona ull?* mi könnyebb? 9, 5. — *konat* valami könnyü.

konamd-ta könnyíteni.

C. *kêne*, *kannah* könnyü; Kv. *kigne*, V. *kinegu*, *komi* söt *kuopni*; *kominu jemtsem* könnyebbé lettem.

koñar szegény.—*ojanget sidet, madet lilel sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

C. *koñar*, *kener* szegény, nyomorult. V. *kuner*.

kor kemencze. *holejt kor.libija julmala* hónap a' kemenczébe vettetik. 6, 30; *kor allata, all'ita* kemenczét fűteni.

C. *kôr*, *kûr*. Kv. *kür*. V. *kur*, *kür* *älä* kályha födele.

korîji-ta esni. *hun ning torim pog ullen, jil korija* ha te isten fija vagy, essél le. 4, 6. — *lu jilli korijis* ő alá esett. 7, 27.

korijim esvén. *šanžuh ohtija korijimna luela og ponset* térdre esvén, neki fejet hajtának. 2, 11.

korijipsa esés. *lu jilli korijis, i lu korijipsajel senk veing us* ő alá esett, s ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

korijilla-ta gyakran esni, hullani.

C. *korg-ta* esni.

kujipsa büvölés énekszóval és szellemek hívogatásával.

kukari kosár? *piruš kukari* vén legény.

C. *kugur*, *kukkur* kosár.

kukkuk-*ta* kakukolni.

C. *kagi*, *kogi*, *kova* kakuk.

kuli vastag; *kulat* vastagság, testesség;

kuleng vastagos.

kulama-*ta* vastagodni, *kulamd*-*ta* vastagítani.

V. *kôt-ungve* hízni, *kötep-tungve* hizlalni.

kul' ördög. *kul' huzipsa vorna* az ördög kísértetése végett.
4, 1. — *kulšiki* ördögöcske, ördögöm. 4, 10.

kul' tajtot ördögöt valló, bíró, ördögös. *jezalt uzanset kadn*, *kul' tajtodet* eleibe menének ketten, ördögösök.

C. *kul*. Kv. *kul*. V. *kul*.

kus-*ta* füttyülni; *kuzipsa* füttyülész.

kuskur csikos evet C. *kulker* repülő evet.

kunš köröm, *kunštel* marok.

kunšta körmöltni, gereblyézni; *kunšta jug* gereblye. *kunžip* fésű; *kunžasa*-*ta* fésülődni.

C. *kunž* köröm, *kunženg* körmös; *kunž*-*ta* fésülni, *kunžalah* = *kunštel* egy maroknyi. — V. *kvons*, *kvos* = *kunš*.

kuš, *kunš*, köröm, *kuš ker* köröm; *kuštel* marokkal; — *kuš*-*ta* fésülni.

kuš bekecs, rénbunda csuklyával; *sah kuš* ruha.

C. *kus*, *kunguš* bekecs (Oberpelz) V. *kus* férfi ködmen.

kuš akár, *kuš hun* akár mikor; *kuš hoj* akarki, minden. *kuš hoj*, *taküije likažatot lu lamba ho ohtija*, *suda pidl* akárki hiába haragvó ő felebarátjára ítéletbe esik. 5, 22. — *hoj nen elta pusl en-miltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki ti közületek nevelheti magát akár egy kéz-szár darabnyival? 6, 27.

C. *kuš*, *kuč*. V. *kvos* bár.

kužaj (or.) úr — *hoting kužaj* házi úr.

? **kuž-an** nyír héj kas száraz halakra.

kur láb; *kevi ohtija ning kureнна al vangimlen* kőbe te lábaddal ne ütközzél. 4, 6.

kur-pad' lábtalp. *kim etmanna nen kur-pad'lanna hanim nam-bir hol parkatat* kimentetőkben te láb-sarúdra ragadt port rázzátok le. 10, 14.

kur jangta gyalogló, *kur sugus* lábszár, *kur juget a'* folyó gerblyének lábai; *tujt kur* szánnak lába, szántalp?

kurëng lábas, *kurëng-ho* gyalogló; *kurëng voj* jávor, talán magas lábairól, mint nálunk is *lúbas-jószág* = magas marha.

kurna gyalog.

C. *kur* láb, *kur pura* lábikra, *k. jattang* lábsark, *k. jit* lábszár, *kur pede* lábtalp, *k. pëlek* sánta (fëlláb); *kurang hoj tülis* gyalogló hó, 8-ik hó, a' mikor már jégen járhatni.

kurim lépés, pillanat. *lu izi kurimna sïstantijis muž elta* ő azon pillanatban megtisztult a' betegségtül. 8, 3. — *sora kurimna* hirtelen; *kurming* gyors.

C. *kurem* lépés. C. *kurmang* gyors lábu; *kurmad-la* lépni. Ez fölteszi a' *kur-ta* igét, minél fogva *kur* láb, és *kur-ta* lépni, *kurlem* lépek.

kurás fürdő seprü, talán *kur-ról*, mert hosszú nyelü?

kurek tyúk. C. *kurek* kacsa-féle (*Anas acuta*).

kurik sas; *kad ogpa kurik* két fejü sas, *kurking* sasos, hol sok a' sas. — C. *kuruk* sas.

kurin irás. I. *horen*.

kut köz, *kutna* között; *kutem, kuten, kutel* közöm stb. *kuteu, kuten, kutel* közünk, közetek, közök; felebarátunk stb. — *izagat ulta kuzet hanne-hojet kutna tungtaka verman* minden való gyengeséget az emberek közt egészségessé tevén. 4, 23. — *ull muj nen kutenna simis ho* van-e ti köztetek olyan ember? 7, 9. — *elsa mungeu mung kreklau, hodi i mung esilu kuteuna kreklal* bocsásd meg mi bűneinket, a' mint mi is megbocsátjuk felebarátjainknak bűneit. 6, 12. — *si kutna a'* közben.

kutip közép; *hadl k.* nap közepe = dél, *at k.* éjközepe = éjfél.

kutping közepes; *hadl kutping, at kutping* déli, éjfél.

C. *kut* köz, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudivet* közöl; — *kuttep* közép, *kutteba, kuttepna, kuttëbivet* közepé, közepett, középöl

V. *kvot, kvot, kvätl* köz, *kvotl* közép.

kut harag?

kuting haragos, gyülöletes. *kutëng ho* ellenség, hamis. *likinga ula nëng kutëng hojen pilna* haragos légy te ellenségedre. 5, 43. — *kutëng jah hanne-hoja ullet lu hotëngotl* ellenségei az embernek az ő házbelije. 10, 36.

kutas-ta veszekedni, kötödni; *kutazing* kötődő; *kutazipsa* veszekedés kötődés.

kutir, *kudir* forró, *kudring* forrós, *kutird-la* égetni, sütni; *kutirša-ta* melegedni, *kudirma-ta* megindulni, indulatba jutni, verekedni; *kudirmapsa* verekedés, *kudirmapsaing* verekedős.

kutsata részegedni, *kutsim* részeg; *kutsipsa* borosság.

kutsiptijlša-ta gyakran részegedni.

Talán a' *kut*-tól való származék, mert *kutijim* is részeg.

kum tehetség; *kum antom us* tehetség nem volt, lehetetlen volt.

kumiška (tör.) üveg, *kumiška verta ho* üveges.

krek (or.) bűn, *esla mungeu mung kreklau, hodi i mung estilu kuteuna kreklal* bocsás meg nekünk büncinket, a' mint mi is megbocsátjuk felebarátjaink bűneit. 6, 12. — *lu lu murel šavijil li kreklal elu* ő ő népét megszabadítja büncinktől. 1, 21.

H.

haj-ta hagyni, *hajipsa* hagyás. I. *hi-ta*, *haš-ta* maradni, *hazim* maradt, *hazimot* maradék.

hazilita gyakran hagyni.

haziptijil-ta hagyogatni.

C, *hij-ta* hagyni; V. *kul-ungve*, *kul'ungve* hagyni.

hal-ta halni, haló. *tormije*, *mung lillau edlta*, *mung si hallu* uram mi lelkeinket mentsd meg, mi itt halunk. 8, 25.

halta sorim haló halál, halál. *sit pada viting ovet pu leskam juš tulet halta sorma* mert tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13. — *as halta tilis* januarius; *as halta hul* ponty, harscsa ponty (mert januariusban fogják?). *As halta* Ob halása, fagyása.

hala halott; *halipsa* halás.

halim holt. *juva ma jubem, hija halimodeta li halalal samildta* jöjj én utánam, hagyd a' holtakat, ő halottjaikat temetni. 8, 22.

halli-ta sűrűn halni, dögleni.

haltipta-ta ölni.

C. *had-ta*; V. *kul-ungve* halni, *kalá* holt, holt tetemek.

halat háló ruha. V. *köl-ungve* hálni, *köloom* háló hely; *koj-ungue* u. a. Kv. *kuj-uhv*.

halid-ta hasítani.

? *halsa* rézből vagy esontból való horog, a' gyepelő számára a' rénnek bal oldalán.

han (tör.) király, császár. *Javit han* Dávid király. — *han imi* császárné, *han pog* korona herceg, *han ir* császárság; *han lankir ho* senator (a' császár válla embere).

han-ta érni, valamihez ragadni; lásd *hanim*.

hani titkos. *siršna brot hanija mudra jah vogimma, hus etim pora li etel puritijis* akkor Heródes titkon, a' bölcseket meghíván, a' csillag föltetésének idejét kérdező ő tőlük 2, 7

haniot titok. *nüng milostinajen at ull hanija, pu nüng turum az-n, haniot vandot, sem vanman ningenä mal* te alamizsnád hadd legyen titokban, 's te menyei atyád, a' titkot látó, szem látomást adjja meg neked. 6, 4. — *nemmolti antom haniot, madot an leramis* nincsen semmi titok, a' mi fel nem tetszett. 10, 26.

hanila nem titkos, nem képmutató; *hanilot* u. a.

hanad-ta titkolni; *hanatim* elrejtett. *nemmolti antom hanatimot, madot lulna jelba an edis*, nincsen semmi elrejtve, a' mi újra (?) elő nem jö. 16, 26. *hanas-ta* rejtezni; — *hanatiji-ta* titkolgatni. *hanatipsa* titkolás.

hanim ragadt, lásd: *han-ta* ragadni. *nen kur-pudlanna hanim nambirte* lábsaruidhoz ragadt por. 10, 14. — *hanild-ta* érintgetni.

hanim-ta érintkezni. *hun tob hanimlem lu sahlal hoža, tungtaka jilem* ha csak érintkezem ő ruhájához, egészségessé leszek. 9, 21.

hanimta-ta érinteni. — *hanimtas lu sahlal sil hoža* hozzá érintte ő ruhájának széléhez. 9. 20. — *lu hoža hanimtas* ő hozzá ért. 8, 3.

hanimsa-ta érni. *siršna lu, li semlal hoža hanimsaman justas* akkor ő, ő szemeikhez érvén monda. 9, 29.

C. *han-ta* hozzá érni, ragadni; Kv. *han-uhv*; V. *kan-ungve*.

hanne-ho ember. *hanne-ho pog* ember fija. *hanne-ho i naš leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragildtu* az ember fijának nincs helye, a' hol akár fejét letegyje. 8, 20.

hanne-hola embertelen.

hanšta, l. *haš-ta* írni, tarkázni; *hanšta-ho* író; *hanžang* tarka, iratos.

hanžim írva. *jelli jastata jeming iki nebekna hanžim sidī a' jövendőlo szent öreg könyvében így (van) írva.* 2, 5.

hanžipsa írás. *jeming hanžipsa neketna jastim ull a' szent írás könyvében mondva van.* 4, 4. — *jeming neket hanžipsajetna jastim ull sidī a' szent könyvek irataiban így van mondva.* 4, 6.

hanžipsa pos írás jegy. 5, 18.

hanžili-ta irogatni.

C. *hanž-tu* tarkázni, írni; *hanženg* tarka. *hanženg luk* fajdtyúk. Kv. *hanšta* írni. V. *kanz-ung*.

handi Konda folyó. *handi-ho* Kondamelléki osztják; *handiot* osztják. A' Konda folyóról lásd a' Ny. Közl. IX. 2. lapján is, miből megtudjuk, hogy a' Konda mellékeinek nagyobb részén osztjákok lagnak. — C. *kanda-ku* és *handu-ku* osztják.

has édes gyökerű mocsári növény. V. *kās* bokor, de fű is, mert *kāsing iu* széna villa; *kās úariš* a' fűzfának kihajtása.

haš, *haš*, *haš* elég. Alkalmasint a' *haš-tu* maradni igéből való.

haš-ta maradni, l. *hajta*.

haš-ta, *hanš-ta* írni, tarkázni; *hašta unliita* hot iskola = írni tanító ház; *hašta pada* író tábla, *hadša-tu* (= *hašša-ta*) magát aláírni, *još hadša-ta ho* maga kezével aláíró, megerősítő. *hadsipsa* (= *hažipsa*) aláírás.

hašap előfüggő, *hašap veš* fátyol. Kv. *hašep*, N. *kasep*.

har mező, üres, puszta hely; ellentéte az erdős helynek.

vandatī harna ulta loget ohtija nézzetek a' mezőn lévő liliomokra. 6, 28.

vož-har város piacza. *vož-haretna poiksata* város piacain imádkozni. 6, 5.

tal har puszta. *uta ši šasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztának helyén. 3, 3.

har voj pusztai állat, méh. *har voj mavī* pusztai méhnek méze. 3, 4.

turum har ég. *lu ohtina turum haret punžašset* ő felette az egek megnyilásnak. 3, 16.

lant har gabona tér, mező, szántóföld; *lant har verta* szántani; l. *h. verta ho* szántó vető; *pum har* kaszáló, rét; *har ur* fáatlan erdő, rét.

C. *kara*, *har* mező; Kv. *har*; V. *kar*.

har bika, mén; *harje* bikácska.

C. *kâr bika*, *kâr ilau* mén; V. *kâr hím*, ember, *kâr mis* bika, *kâr lu* mén, *kâr pasi* bika borju.

har gyér, *haras* gyéren.

V. *kara*, *karü*, gyér, *kara uosem* ritka nagy szemü vészhaló; — *kar-ungve* gyérülni, *pong âtanü* karset a' fej hajai gyérültek.

harsá-ta ropogni. *harsipsa* ropogás; *harsála*-ta gyakran ropogni.

hadil, *hadl* nap. *hadlet* napok. *brot han ulim hadletna* Heródes király életének napjaiban 2, 1. — *si hadletna* a' napokban. 3, 1.

holeit hadl holnap. *holeit hadl olímpela nomisna el šugašat* a' holnapi nap felől elmében ne aggódjatok. 6, 34.

hadla-ta nappalodni; *hadlata artna* hajnalban.

hadlungdi napontai? *tarmal hadlungdi keža lu lu muklal* elég egy napra az ő munkája. 6, 34. — Lásd *lungta*.

C. *hat*, *hatt* (*hatl*), Kv. *hotel*. V. *katel* nap.

had-ta csapni; *hatipsa* csapás, csattanás. *hadna*-ta csapni. *hun hoj hadnal ningen jim pelak venž punglena* ha ki ütne téged jobb félkép — orezádra. 5, 39.

hatsata csapni; *hatsipsa* csapás; *pal pungił* *hatsipsa* pofon csapás.

hatma-ta akarni. Talán = *kandma*-ta megharagunni, indulatba jutni, indulatosan akarni.

hapti (or.) herélt.

V. *kapt*, *koapt* herélt ökör, rén, ló.

hi-ta, 1. *haj*-ta hagyni. *luel jožel elta hun visle, i tut-muž luel hijis* öt kezénél fogva midőn megfogta, egyszerre a' forró betegség elhagyta öt. 8, 15. — *siršna kulna hijisa luel* akkor az ördög által elhagyatott ő. 4, 11.

hijim hagyván. *Nazaret hijimalna jogots i volta pits šaras honing vošna Kapernaumna* Nazaretet elhagyván ment és élni kezdett a' tengerpartos városban, Kapernaumban. 4, 13.

his-ta maradni, hagyódni; — *hizim* maradt, utolsó. *jena jas-talem ningená, an edlen toltá si vonda, hun an malem hizim voh-pelak* igazán mondom neked, nem mégy ki onnan addig, hogy meg

nem adod az utolsó (maradék) félpénzt. 5, 26. — *hizim* (hüzem) *ebilpa* elpárolgás. *hüzimna* utoljára.

C. *kij-ta* hagyni.

hil sógor, *ho hil, ne hil*. C. *kida* (schwager), V. *kil*.

hîn himlő, *vising hîn* himlő.

hîning himlős, bélpoklos, *hîningot* bélpoklos ember. *mužingodet tungtaka verat, hîningodet sîstamtat* a' betegeket egészségesse te gyétek, a' bélpoklosokat tisztítsátok. 10, 8.

hîn erdei szellem.

hîr tömlő, zsák. *an šožimla jîlip vîna karra hîret libija* nem öntetik új bor ócska tömlőkbe 9, 17.

alta hîr hordozó zacskó, tarisznya. — *al vîjat anta alta hîr, anta kad sañ* ne vegyetek se hordozó zacskót, se két ruhát. 10, 10. *panne hîr cserzett bôr* zsák. *sojpa hîr* a' háló zacskója. — Kv. *huri* zacskó. V. *kuri*.

hîr-ta ásni; *muhtî hîrta* által ásni; *hîrim* ásva, *hîrman* ásván. *hoda lolimta jah jîlta sagat hîrman longtîjilet i lolimlet* a' hol a' tolvajok aláásván bémennek és eltolvajlják. 6, 20. — *inkna hîrta* vízzel elönteni.

hîrîlîta ásogatni.

ho, *hu* ho-, lásd *holta* és *hun*.

ho ember férfi; *hojet* emberek. *Osip, lu ikel, jim ho ulman* József ő férje, jó ember lévén. 1, 19.

hojet semat emberek szemében 6. 1.

ho ne férjes nő. rahta ne, pa ho ne, mola evi panna al jurtija rokon nővel és férjes nővel vagy leánynyal ne társalkodjál. 5, 27.

ho úavîrem gyermek, férfi gyermek. *kîtas velta ho úavîremet* küldje ölni a' férfigyermekeket.

unltata ho tanító. *mola vorna nen unltata hojen lel pa janîs kreking jah pilna* miért a' ti tanítótok eszik és iszik a' bűnösökkel. 9, 11.

hanne-ho ember. *hoj hanne-ho vell* a' ki embert öl.

lamba-ho felebarát, *lamba hojen* felebarátod.

nûring-ho ellenség.

sud-ho bíró. *nûring hojenma nîngen sud-hoja al masajin, a sud-hona al masajin turma hot šavîjita hoja* ellenséged által ne adassál a' bírónak, 's a' bíró által ne adassál a' sötét ház őrzőjének. 5, 25.

savijita ho ör.

venq ho völegény.

hoj pelak férfi nem; *hojäng* férfias, férjes; *hojing* ne férjnél való nő.

C. *ku, kuj, huj* ember. V. *kuj*.

hoj ki. *hoj nüngilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közeledő harag elől? 3, 7. — *hojot* kié.

hojat valaki, *nem hojat* senki. *nem hojat an pusi lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *hojadet* valakik, *ar hojadet* sokan. — *sit pada viting ovet pa leskam juš tulet holta sorma, i sidet huvat ar hojadet jilet* azért tágas ajtók és széles út visznek a' halálba, 's azokon sokan mennek bé. 7, 13.

C. *hoj*. Kv. *hon, hot*.

hoj-ta fekünni, fekvő; *hojtot* a' fekvő. *kažalas lu untpel imi tut-mužna hojtot* találá ő napáját forró betegségben fekvőt. 8, 14. — *lajim juget ler hoža hojl a' fejsze a' fäk gyökerén fekszik*. 3, 19.

hojs (hojis) feküdt. *lu hojs* ő fekszik vala. 8, 24.

hojta ulas ágy; *hojta taga* fekvő hely.

hojipsa fekvés.

hojla-ta szállani, érkezni.

Kv. *kuj-uhv*, V. *kuj-ungve* feküdni.

hoj-ta veszni; *jogoš hojs (hojš)* oda lett, de meglett is (es traf sich); *nem sajat hojta* névszerint híni.

hojipsa veszés, *jogoš hojipsa* elveszés, veszteség.

C. *jogad-ta* veszíteni.

hogol-ta futni, szaladni.

hohlipsa futás, *hohlipsäng* futó; *hohlipsäng lovž* poroszkáló ló (passgänger).

C. *hoht-ta* futni.

hola hol (hol — val, reggel), — *hola vot* keleti szél; *hola huntl* hajnal; *hola pelak* kelet. *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *mudra jah hola pelak elta jogotset* bölcsek jöttek kelet felől. 2, 1.

C. *hoda, hoda* *huntl* hajnal. Kv. *hol* reg, *holge* = holva.

holeit, holejit, holajit hol-nap. *holeit kor libija julmala* holnap a' kemenczébe vetetik. 6, 30.

Kv. *holt* holnap. V. *kolitü*.

hol el, le. *nen kur pad'lana hanim nambir hol parkatat a' ti láb-talpaikokra ragadt port rázzátok* le. 10, 14.

holis elé, hova, felé, el. *holis senkta* elverni; — *holša* valahová. — *pa holis jogodleta, similtat jastaman: turum nubit vanamas 's a' hová* jöttök, szóljatok mondván: a' mennyország elközeledett. 10, 7.

V. *kot* le, el, *kot puleln* fúdd el, *kot angves* levete.

hol, *hul* hasadék; *holije, hulije* kis hasadék.

holid-ta, hulid-ta hasítani.

hola-ta folyni, *holatot a'* folyó.

holali-ta folydogálni; *holalipsa* folydogálás.

holim három, l. *hulim*; — *holmit* harmad.

holim hoš jang 13.

holim jang 30; *holim jang pela vet* 35.

C. *hüdem, hódem* 3, *hütmät* 3-dik. Kv. *hurum, hurmit, hurment*. V. *kôrom, komit*.

hol-ta hallani, érteni; *holla* ismeretlen.

holind-ta hallgatni.

holintiji-ta szót fogadni, *holintiji sa* szófogadás.

C. *hud-ta* hallani, *hüdand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv* hallani, *hontl-ahv* hallgatni. V. *kol-ungve, kal-ungve* hallani, érteni.

hol-ta halni, veszni, l. *halta*; — *holta-ta* vesztetni, fogyasztani, soványítani; *holiptiji-ta* vesztegetni.

holta onnan, hol. *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlem* én te utánad megyek, akár honnan te mégy. 8, 19. — *holta sagat* honnan.

C. *ho, hot* hol, *hoda* hová. Kv. *hot* ki, *hott* hol, *hotal'* hová. V. *kot, kotüle*.

holip háló, l. *hul-ta*; — *holibet* hálók. *li izi šosna holiplal hijiman manta pitset lu jubel* ők azon órában hálójikat ott hagyván menni kezdenek ő utána. 4, 22.

C. *hódap*. Kv. *hulp*; V. *kuļp* = háló. Az osztják, vogul és magyar szó egy igét teszen föl, melly az éjszaki vogulban meg is van: *kuļ-ungve, kul-ungve* = hálóval halászni. A' Loszvai vogulban *kuļop* és *kuolp* (hängenetz).

holimd-ta és *hulimta-ta* keresni, nyerni, elérni; *holmipsa* nyereség, *holmipsaing* hasznos.

holimd-ta és *holim-ta* felszabadítani, kiváltani, *holmipsa* kiváltás, *holmilita-ta* szabadítgatni.

holunti mindenki. *ho* és *lunta*, *lunti* ember és szám.

holla ismeretlen, l. *hol-ta*.

holup (or.) galamb. *mudrainga ulat met jeming voj pa tik ul tajat holup namba voj idi* okosak legyetek mint a' szent állat (kigyó), és haragosak ne legyetek a' galamb nevű állat szerint. 10, 16.

holla-ta sírni. *Rahil hollal lu evi-pohlal ol'inpela* Ráhel sír ő gyermekei miatt. 2, 18.

hollatot síró. *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezőkké lesznek. 5, 4.

hollipsa sírás. *toda hollipsa pa penkna serkemapsa jil* ott sírás és fognak esikorgása lesz. 8, 12.

hol-ta folyni, l. *hola-ta*; *hotal-ta* folydogálni, *hola-lipsa*.

holla-ta költözni, nomád életet élni.

hon, *hun* gyomor, has, oldal; *hon-loh* oldalborda, *hon-tarmipsa* jóllakás; *hon huzi* vékony lemez, mellyet a' nők öv gyanánt viselnek széles szíjjal.

honing oldalas, part; *sejing honing* homokos part; *saras honing voš* tenger parti város. 4, 13.

honili-ta, *hol honili-ta* elváltatani.

honim ne a' vőnek, menynek anyja, tehát napa.

C. *hon*, *honaj* gyomor.

hond-ta és *honta-ta* futni. *hoj ningilana nomis mas hondta vanamim tik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közelgő harag elől? 3, 7. — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 2, 13. — *hun ningilan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa voža* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba. 10, 23. — *hontipsa*, *hondipsa* futás.

honditla-ta szökni, *honditlatot* szökevény, *honditlipsa* szökés.

C. *hond-ta* futni.

hon láz, *hoi mož*, *muž* veres himlő.

hois-ta beteg lenni, *hoistot* a' beteg; *hoista ita* beteg lenni; *hoista jumot* lázas, hideglelés. *lu hoža tutlusa aradtel mužin-godet arsir mužetna i hoista jumodet* ő hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben, és hideglelésök. 4, 24. — *hoistodet hot* betegek háza, kórház; *hožipsa* betegség, láz.

hoisman lázasan. *levem olal ma hoža hoisman i šenk šugašl* szolgálám van én nálam betegen és nagyon szenved. 8, 6.

C. *hont* láz.

hoŋza, *hongza* pipa; *hongza talta* pipázni.

C. *hangsa, kansa* pipa.

hoŋg-ta, *hung-ta* hágni, felmenni.

hongila-ta kúszni, *hongild-ta* kúszatni.

C. *hông-ta, kung-ta* hágni, felfelé menni; *hangdep, kangdep* hágó, lépcső, tulajdonképen: hágató, felléptető. Kv. *hang-uhv*, V. *kang-ungre*.

hos húgy, *hos ink* húgy, *hos-ta* húgygni.

C. *hos-ta* húgygni. V. *kus* húgy, *kus kuri* húgy-hólyag.

hosait? *hosait edta* férjhez menni, *hosait mata* férjhez adni.

hosna (or.) pénztár, zárt hely; *hosna šavita ho* pénztárnok; *hosna hot* tömlőcz, *hosna hoda vïta* fogságba vinni.

hosnang pénztárbeli, tömlőczös.

hoš-ta, *haš-ta* érteni, tudni, akarni. *hun nen, admet ulman*. *hošleta jim mijipsa nen* *na vïremlana mata* ha ti, rosszak lévén, jó adományt tudtok ti gyermekeiteknek adni. 7, 11.

Kv. *haš-uhv, hanč-uhv* tudni.

hošmald-ta, *hošmïld-ta, hošmïlta-ta* melegíteni.

C. *kušem-ta* égni, *kušmed-ta* égetni.

hoz hoz, *hoza* hozzá, nál, hoz. — *lu hoza tutlasi* ő hozzá vitetének; *ma hoza* nálam. *kerlata Irot hoza* fordulni Heródeshez.

hozïng mellette való, környékező, *hozïla* környékezés, teke-toria nélkül.

hozïnga közel hozzá, *hozïngna* közelben, *hozïngna volta ho* szomszéd; *hozïng elta* mellől.

hožap pajta, csűr, *hožabet* csűrök. *akïdl šomši lant semlal* *hožap libija* gyűjti búza szemeit a' csűrbe. 3, 12. — *lï an akïdlet* *hožabet libija* ők nem gyűjtenek a' csűrökbe. 6, 26.

pum ponta hožap jászol; *nani ponta hožap* sütő ház; *ansun omïdta hožap* edény rakó szekrény.

V. *kusep* tok, kivájt hely, üreg; *aurï kusep* mély völgy; *aurëmï kuseping ur* mély zugos hegy.

hor l. *har* him állat.

hor kéreg, haj.

hor-ta szántani, *nogi horta* bőrt nyúzni, *horïš-ta* hámozni, *horïšla-ta* hántani; *horïšlïjï-ta* leszaggatni.

C. *hor-ta* nyúzni.

hor alak, kép, báb.

horas alak, kép (ollyanképi), *kuš hoj, madot ma si jazinglam hull, nomsing iki horaza tajlem akárkit, a' ki én beszédeimet hallja, okos öregnek (öreg képűnek) tartok. 7, 24.*

horas verta képet csinálni. — *torim hulim horas* isten háromsága; *torim hulim horas jeming hadl* isten háromságának szent napja.

horazip alak. *pa mu lovü horazip voj* idegen föld ló-alaku állatja = tevé. 3, 4. — *i horaspüja al juvati ö* alakuakká, hozzájok hasonlókává, ne legyetek. 6, 8.

horasla alaktalan, csúnya.

horam, horem előrajz, kép, ékesség; *sevi horam* hajfonadék szalagja, gyöngyös és csillogó pitykés.

horamng ékes, szép.

horamd-ta ékesíteni; *horamüpsa* ékesség, *horamtüpsa* ékesítés.

Kv. hor kép, alak, *horem* szép. *V. küri, kuori* kép, mód, *kürip* módu, alak, szép; *kuortal* képtelen, rút.

hora költözködőnek sátra; *horang* ahhoz tartozó. *C. kuran* ól, istálló.

horahs zsvány. *Kv. horohs.*

hord-ta ugatni, kórogni. *hortüpsa* ugatás.

C. hord-ta.

horvogand-ta *tülis* október hó (Obdorszkban).

A' szót így kell taglalni, úgy látszik: *hor* és *vogand-ta*, melly utóbbi a' *voh-ta* hini szónak származéka lehet. — A' Berezovi osztjában az október: *as podta tülis* Obi fagyó hó.

hot ki, ho-; *hoda hol? hoda jilba sema pitim Judej han hol* az új született Judeai király? 2, 2. — *hoda most* mindenütt.

hodi a' hogyan. *Osip veris sidü. hodi torim levi luela pardis* József tön úgy, a' mint az Isten követe neki parancsolta. 1, 23.

C. hot, hot sagat mi szerint, a' hogyan. *Kv. hot* ki, melly.

hot ház. *hota longset* a' házba bemenének. 2, 11. — *madot lu hotel omüts kevi ohtina* a' ki ö házat ültette köre. 7, 24.

hanšta hot író ház, kancellaria; *unlütüta hot* iskola; *karandotet ulta hot* örház; *letjüšta hot* étszoba; *lungeta (lonüta) pojksata* hot bálvány imádó ház, pogány templom; *lovet longta hot* ló istálló; *num hot* felső ház, szoba; *süsket hot* madarak háza, kalitka; *sirsim hot* kolostori kápolna; *peült hot* fürdő ház; *poš hot* árnyékszek; *poris hot* disznó ól; *pojksata hot* imádkozó ház; *pum hot* széna

pajta; -- *hot šaš karding har a' ház megetti udvar; handi hot kondai osztják háza; sojbita hot hordható ház, sátor, halász kunyhó; jeming hot szent ház, egyház.*

hodije házacska; hoding házhoz tartozó, házi; hoding tormijet házi istenek, bálványok.

C. *hôt, hát*, Kv. *kval*, V. *kvól*.

hoting hattyú. C. *hôteng, hôdang, kotteng*. V. *koteng*.

hop 1) hajó, fatörzs; *sojbita hop* halász sajka, hordható sajka; *hun lu lelís hop libija* midőn ő bément a' hajóba. 8, 23. — *ti izi šosna hopel pa ti azel kijiset* ők azonnal hajójokat és atyjokat elhagyák. 4, 22. — *hobije* sajkácska.

2) czölöp. *ov-hop* ajtó félfája.

Kv. *hap*; V. *kâp* jegenye fa, sajka.

hoplal-ta kopogni.

hopti (or. skopec) herélt; *hopti nomna* egy éves herélt rén. **hovil-ta** hullámozni, *noh hovilta* felmerülni, előre úszni.

hoviji-ta hullámozni, *hovijipsa* hullámozás.

hovema-ta, hoveni-ta felmerülni.

hom ebben: *hom-jug* koporsó. *hom-juget elta etimodet* koporsókból kijövők. 8, 28.

Kv. *homel* sír.

homaling kerek.

homolga kagyló.

homzi ostor. C. *homde*.

homit hanyatt? *homda manta* ledülni, *homda mukirlata* hasra esni; *homdi sagat* előre hajolva, görbedve.

hombilta-ta rakásra gyűjteni, feldönteni, *hombiltipsa* gyűjtés.

hombiltiji-ta feldülni.

hombiltiša-ta kiesni, kifordülni.

hu hosszú, messze. *hua, huva kidta* eltávolítani, messzire küldeni.

hu taga messze hely, sokkal. — *nen ti kinza hu taga jima an ulleta?* ti nálatoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26.

huna hosszan, messzeségben. *huna i sorming ishorna omistodeta novi turum kaltmas a'* távolságban és halálos árnyékban ülőknek nagy világosság tetszett fel. 4, 16.

hulta messziről, *hutel* ő messzesége, *hutelna* hajdanában.

huat, huwat hosszúság, messzeség.

hvat-kem messzeségnyi; *hvat-kem hodī ho* valamilyen távol, idegen ember; *huvadtel* hosszúsága szerint.

C. *hou, kouh*; *hova* messzire, *hovat* messze, *hovatta* messziről. K. *hočä, hočat*. K. *kosä*.

hugol-ta futni, szaladni, *huglīpsa, huhlīpsa* futás.

hugopla-ta futni.

hugolma-ta elfutni. *lavīim jah hugolmasat* az őrzők elfutának. 8, 33.

C. *hohta-ta* futni.

hul hal, *hul velta* és *hul veltaslata* hal-fogó, halász. *li hul veltaslata jah uset* ők halászok voltak. 4, 18. — *jagan hul* folyóbeli hal, lazac; *hondī hul* márna, rózsa hal (*barbe*), *kerih* és *vousen hul* hering. — C. *hut, hutl*; — *kera, kari* (rother Sterljäd).

hul keh, köhögés; *hulla-ta, hullī-ta* köhögni.

C. *hât* köh, köhögés, *hudes-ta* köhögni.

hul korom; *hanšta hulet* író kormok, tinta; *hul jug* fekete fa, fenyő.

huleng kormos, fekete.

hulūd-ta kormosítani, rondítani, rágalmazni: *hulitīpsa* feketítés, rágalmazás.

C. *hula* korom.

hul és *hol* hasadék, lyuk.

hul-ta hallani, észrevenni. *madot si jazinglam hull a' ki e'* beszédeimet hallja. 7, 24. — *nīng semenna ulta päirt an hullen te* szemedben lévő gerendát nem veszed észre? 7, 3. — *hulīs, Archelai hana ull Judej vošna* hallá, Archelaus királyul van Judea városban. 2, 22. — *nen hulseta, muj jastim us jis jaha* tí hallottátok, mi mondva volt az öregeknek. 5, 21.

hulīm hallván. *sit hulīmna Isus serīntas* ezt hallottában Jézus csodálkozik. 8, 10. — *sit hulman Īrot han nomīsna līllas* azt hallván Heródes király az elméjében megháborodik. 2, 3. — *li, han partīpsa hulmalna, manta pītset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdenek. 2, 9.

hullajī-ta hallatni. *li nomīslet, li ar potrelna hullajit* ők azt vélik, ők sok beszédök által hallatnak meg. 6, 7.

hulīnd-ta és *hulīntī-ta* hallgatni, szót fogadni. *hoj tami? vodet pa savaš hul hulīndlet* ki az? a' szelek és tenger hallgatnak rá. 8, 27.

kulintipsa szolgálás, szófogadás.

hulma-ta hallani, érteni.

C. *hūd-ta* hallani, *hūdand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv*. V. *kol-ungve* hallani.

hul-ta, l. *huld-ta* hálóval fogni; *hulta kel* háló kötél: *hulip* háló; *hulda kevi* hálónak köve; *hulda pan* = V. *kultne pan* egy háló.

V. *kul-ungve* hálóval halászók. Lásd: *holip* háló.

hulī csók.

hulih, *hulag* holló. C. *hūlah*, *kolak*. V. *kulah*.

hulim, *hulam* szemhéj, szemöldök.

hulīm három, *hulmīt* harmad.

C. *hūdem*, *hātmet*; Kv. *hurum*, *hurmit*; V. *korom*, *kormit*.

hu ho-, *hun* hogy, mikor, midőn. *hun lēn jega volta pitsangen* midőn ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18.

hun jugot míg; — *hus mans li jelbina*, *hun jugot jogots a'* csil-
lag ment előttök, míg eljutott. 2, 9.

kuš hun akármikor.

C. *hun*, *hunti* mikor. Kv. *hun*, V. *kun*.

hun, *hon* has, gyomor, oldal; *huning* oldalas, *huning padet*
hón alja.

hun-ta húnyni, *hunim* húnnyott.

hund-ta bétapasztani, *huntipsa* betapasztás.

hunimta-ta húnnyorítani; *sem hunimtata* szemet húnnyorítani.

hunt; *hundike* valamikor; *hunteina* régen, *huntsi* = *hantis*
hová, *huntsi iršna* egyszer, valamikor.

Jegyzet. Nem tudom, oda tartozik-e a' C. *huntl* hajnal, szó-
hoz? vagy idő-tartást jelent?

hung-ta, *hong-ta* hágni, kúszni. *lu sep ohtija hungis* ő hegyre
hágott, ment fel. 5, 1.

hungipsa kúszás, hágás.

C. *hong-ta*, *kung-ta*: V. *kang-ungve*.

hus húsz, *hus pela vet* 25; *husmīt* 20-dik.

hus, *hos* csillag, régi magyar *húgy*. — *hus mans li jelbina*
a' csillag méne előttök. 2, 9. — *mu lu turum husel vantsu hola pe-*
lakna mi ő mennyei csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *jetn hus esti*
csillag, *aling hus* hajnali csillag.

huzing, *hozing* csillagos. C. *hás*.

hus ? *husla ita* elhallgatni, *husla ulta* hallgatva lenni; *husla uli*psa hallgatás.

hus-ta kísérteni, zenebonázni. *al huza nung tormen* ne kísértsd istenedet. 4, 7. — *hun nung jim pelak semen nungen husl* midőn te jobb fél szemed kísért. 5, 29. — *jošna hušta* simogatni.

*hus*tot kísértő, lázasztó. *siršna lu hoža jogots hus*tot akkor ő hozzája jutott a' kísértő. 4, 3.

*huzi*psa kísértés, lázasztás. *ku' husi*psa *vorna* az ördög kísértése végett. 4, 1.

hur, *hor* kép, arcz, szín; *hurip* képü, *kašla hurip* örömtelen (szomorú) képü. *al ulat kašla hurbet met rogop-vešpa jah* ne legyenek szomorú képűek, mint a' képmutatók. 6, 16.

hurbing képes, *pa hurbing* különböző.

ilb hurbija verta új képüvé, színüvé tenni; *padš, piš hurb*i barna színü, *kaleng hurbi* veres színü, *novš hurbi* sápadt színü.

hurbel (*hurip* + *el, il*) szín, külsőség, haj; *naš hurbel* kenyer haj.

hur láb, *još-hur* kéz-láb. l. *kur*.

huri félős, veszedelmes; *huriot* u. a. *hurila* és *huriotla* nem félő, bátor.

huriji-ta félni, őrizkődni. *al hurija vta Maria* ne félj venni Máriát. 1, 20. — *hurijat nen jim veren verta hojet semat* őrizkődjetek ti jó tetteiteket emberek szeme alatt tenni. 6, 1.

hurijipsa vigyázat; — *huramd-ta* reá ijeszteni.

hurla-ta oltódni, oltódó, eltespedni.

hurlata tut oltódó tűz; *an hurlata-tut* olthatatlan tűz. *lant pom an hurlata tutna labüdl* a' mező fűvét (szalma) olthatatlan tűzben éteti = elégeti. 3, 12.

*hur*d-ta oltani, elfojtani, *hur*tšpa oltás, fojtás.

Kv. *karil-uhv* oltódni, V. *karil-ungv* elaludni, oltódni, *karit-ungv* oltani.

hurma-ta siketülni.

hut, *hot* 6, *hutmüt* és *hudimt* 6-dik.

hut jang 60, *hut jangmüt* 60-dik.

hut hoš jang és *jang arka hut* 16.

huplema-ta kopogni.

huvat hosszúság, hosszában, mentében. l. *hu*.

hadl huvat nap hossza. *Saulon pa Nefalim mu, pant ohtina*

sáras pela, Ordan jogan huwat Szabalon és Neftalim földje, az úton a' tenger félen, Jordan folyó mentiben. 4, 15. — *nəng hoža ull turum nubit i ve'i i similtipsa nubit huwat te nálad van a' mennyország, és hatalom és dicsőség örökké.* 6, 13. — *sidet huwat ar hožadot (-det) jilet* azokon, azok által, igen sokan mennek. 7, 13.

hump hab, *humbet* habok. *si mort hop humbetna temta pitsa* annyira (hogy) a' hajó a' habokba temetni kezdődött = temettetni kezdé. 8, 24.

C. *hump, kump.* Kv. *hump*; V. *kump, kup.*

J.

ja megszólító szócska. V. *jaga, já, jaja tü!*

jaj bátya. *sorm ohtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi; *Gabilej sáras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-apsiengen* a' Galileai tenger partján mentiben ő két atyafiát látá. 4, 18. — *un jaj* nagy bátya; *azi sagat jaj, anki sagat jaj* atyai nagy bátya, anyai nagy bátya.

jajje bácsi.

C. *jája.*

jaul-ta legyezni, mozgatni; *togolna jaulta* szárnyalni, repülni.

jak-ta tánczolni, forogni, l. *jang-ta.*

C. *jág-ta, jik-ta.* Kv. *jek-, jeh-uhv.* V. *jégv-ungve.*

jakan zár. retesz; *jakanna ponta* elzární.

jah nép; többnyire *emberek* helyett állván a' többes számot fejezi ki, mint: *untim jah* tanítványok, *pernala jah* (kereszteletlen nép) pogányok, *roh akidta jah* adószedők, vámszedők, *orkasta jah* farizeusok, *kreking jah* bűnösök, *aktipsa akidta jah* vámszedők, *jis jah* öregek, *jelli jastata jah* próféták, *rogop jelli jastata jah* hamis próféták.

jahla néptelen.

V. *jah*, — *müt jahpe sujung ater* millyen népü híres fejedelem?

jagat ág. *jagat jug* széna villa, l. *jogart jog.*

C. *jágal* és *jágart* ág.

jank-ta, *jang-ta* szaladni, utazni; *jangšipsa* út, utazás, *šarasna jangšipsa* tengeri út.

jangd-ta fonni. *jangd'i* rén kötő feke.

C. *jangd-ta*, *jéngd-ta* fonni; *jinda* istráng.

jan-ta, *jan-ta* inni. *ilana let-jan-ta* vacsorálni (este enni inni).

janš-ta és *jasta* inni. *mola verta nen unltata hojen lel pa janšl aktšipsa akidta i kreking jah pilna* miért ti tanítotok eszik és iszik vámszedő és bűnös néppel? 9, 11.

nalina janšta kanállal merni, kanalozni. — *janšipsa* ivás

janšili-ta iddogálni; *janšt'i-ta* itatni; *janžemata* inni kezdeni.

C. *jand*, *jend*, *jind* iszik, *jentt* itat. Kv. *aj-uhv* inni, *ajt-uhv* itatni. V. *áj-ungve* inni, *ajt-ungve* itatni.

Ha összevetjük a' magyar *iv*, vogul *áj*, *aj*, finn *juo* töket, nem lehet abban kétség, hogy az osztják tő nem volna *ja*, kivált ha hozzá vesszük a' *jas* tőt is, a' mellynek *s* képzője reflexiv jelentésű, mint a' magyar *iszik* szó. Tehát a' vogul *ja-ta* = finn *juo-da* = vogul *áj-ungve*, *aj-uhv* = magyar *iv-ni*. De az osztják szereti az *n*-nel bővíteni a' tőt, innen van: *jan-ta* és *jans-ta*.

jang tiz. *jang vož elta* tiz városbul. 4, 25.

kad-hoš-jang tizenkettő. *pa kadhošjang lu unltim jahlal vohmalna liela veī mas kulet ohtija* és tizenkét ő tanítványait híván, nekik hatalmat ada az ördögökre. 10. 1.

jang arka it 11; *jangmit* 10-dik.

C. *jang* 10, *jangmet* 10-dik.

jang-ta l. *jank-ta* fordúlni, járni. *kila pa janga kelj* és fordúlj. 9, 5. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman* Jézus jára minden való nagy és kis városokban tanítván. 9, 35. — *Isus jangas Galilej mu lovatna* Jézus jára az egész Galileai földön = a' Galileai föld nagyságában. 4, 23.

C. *jang-ta* menni. V. *jang-ungve* fordúlni, járni. Kv. *jonk-uhv*.

jasta-ta mondani, szólni, mondó, szóló. *jasta, tam kevet niana at veršalet* mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *torim levī jastal* az isten követe mond. 2, 13. — *torim levī olimna luela jastas* az isten követje álomban monda neki. 1, 20. — *si hadlna ar hojadet jastalet manema: tormiže, tormiže!* mung ning nemenna *jelli ver an jastasu-muj* a' napon sokan mondják nekem: uram,

uram! mi te nevedben jövendőt nem mondtunk-e? 7, 22. — *li jas-taset luela* ők mondának neki. 2, 5.

jastatot mondó. *anta hojat ho jastatot manema senki, a' ki* mondja nekem. 7, 21.

jastim mondva. *jeming hanžipsa nebketna jastim ull a' szent-*írás könyveiben mondva van. 4, 4.

jastimot mondás, mondott.

jelli jastata iki próféta, előre mondó öreg; *jelli jastata jeming iki* előre mondó szent öreg = próféta. *siršna jelli jastata jeming iki Jeremija jastimot veškata jis* akkor Jeremiás próféta mondása igazzá lett. 2, 17. — *jastipsa* mondás.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantipsa* szövetség, *karra jastantipsa* ó testamentum, *ilba jastantipsa* új testamentum; — *jastantla* szó nélkül, okvetetlen.

jazing szó, beszéd. *jelli jastata jeming iki jazing sagat a' pró-*féta szava, beszédje szerint. 2, 23. — *sud ul verat polis jazingna* itéletet ne tegyetek hamis, hazug beszéddel. 7, 1. — *hanne ho voll izagat ulta torini ungil elta edta jazingetna* az ember él minden való az isten szájából kijövő beszédekbül. 4, 4. — *madot ma si jazinlam hull a' ki ezen én beszédeimet hallja.* 7, 24.

jazingla szóval, néma. *mur lu unltipsajel olinpela jazingla pits pasi a' nép ő tanítása miatt némáva lön (elcsudálkozék) is-*mét. 7, 28.

C. jaseng szó, beszéd, *jasta-ta* mondani, beszélteni.

jas-ta lásd: *jan-ta* és *janis-ta* inni. *nen tilenna al šuksenati, muj nen leta pa jasta pidleta* ti lelketeitekben ne aggódjatok, mit fogtok enni és inni. 6, 25. — *nen unltata hojen lel pa jasl a' ti tanítótok eszik és iszik.* 9, 11. — *numbi jasta* ittasodni.

jasta-ta itatni. *pa hoj tam ajodet elta i ho jastal* és a' ki ezen kicsinyekbül egy embert itat. 10, 42.

jamšik (or.) *jamšik ola* posta; *jamšik ola ho* postás.

jega együvé, együtt. *siri antom hun lın jega volta pitsangen* előbb mintsem ők (ketten) együtt élni kezdetek. 1, 18. — *jegast* közönségesen, közös.

jelang kis házi bálvány.

jelem szemérem, szégyen.

jelemla szemtelen. *hoj jastal: neng jelemla ho a' ki mondja:* te szemtelen ember. 5, 22.

jelemng szégyenlős; *jelemnta*, *jelemnta-ta* szégyeníteni, reá-bizonyítani.

jel el, előre. *jel medsimna* előre nyújtván. *Isus još jel medsimna lu hoža hanimtas* Jézus a' kezét előre nyújtván ő hozzá ért. 8, 3.

jel-sik (messze-cské) el, továbbb. *tolta sagat jel-sik pitmal latna kazalas pa i ji pogñen* onnan egy keveset továbbbra jutásakor láta más két egy atyafit. 4, 21.

jelna el-be, előre; *jelnašik* távolacska. *jelnašik ti elta lavilšaset an purset pakit* távolban ő tőlük őriztetik vala egy nagy disznó nyáj. 8, 30.

jelbi előre. *lu sit, madot olinpela jelbi jastas jelli jastata jemng iki Isai* ő az, a' ki felől előre szolt a' próféta Jezsájás. 3, 3.

jelbina előtt. *Vavilon voža kasla jelbina* Babilon városba költözése előtt. 1, 11.

jelli előre. *jelli ver* és *jelli ulta ver* jövendölés; *jelli jastata* előre mondani. — *mung nng nemenna jelli ver an jastasu-muj* mi te nevedben jövendölést nem mondtunk-e? 7, 22. — *jelli ulta ver jastata jemng iki Isaj jastim sagat at us a'* jövendölést mondó szent öreg, Jezsájás, mondása szerint volt. 8, 17.

Kv. *el*, V. *el*.

jena valóban, igazán, amen. *jena jastalem nngena* valóban mondom neked. 5, 26. — *ma jena nngilana potarlem* én igazán szólok nektek. 5, 18. — *jena at ull torim elta jastimot* igazzá hogy legyen az isten által mondatott. 1, 22. — *nng hoža ull turum nubit, i ve i similtipsa nubit huvat, jena* nálad van a' mennyország és hatalom és dicsőség örökké, amen. 6, 13.

jengid-ta fenni; lásd: *jangd-ta. an tarinlalet, anta jengitlet* nem dolgoznak nem is fonnak. 6, 28.

C. *jengid-ta, jangid-ta* fenni.

jenit el, valaminek éle.

jendi az ijnak idege, lásd *jang-ta, jangdi*.

jengil kas, *jenglije* szatyor, kis kas.

jengit orsó; *sukmng jengit* fonással való orsó.

jengitlah forogható.

C. *jengit* fonószék, guzsaly, *jengid-ta* fenni.

jezalt előtt. *sidi vera, hodi nułtsen torim jezalt* úgy tegyél a' mint esküdted isten előtt. 5, 33.

jezalta elébe. *izagat voštel mur edis Isus jezalta* az egész város népe kimene Jézus elébe. 8, 34.

ježa 1) közép; *hadl ježa dél, at ježa éjfel*; *ježaing* közepes; *hadl ježaing, at ježaing* délies, éjfeles.

ježad-ta, mint *hadl ježadta* ebédelni.

C. *ječe* közép; *ječega* közzé, *ječen* között, *ječegeuh* közöl; — *ječ-ta* vizsgálni (zwirnen). Kv. jat.

2) valami, kevés; *ježa ježana* lassankint, aprónként; *ježaot* a kevés, *ježaodet* kevesek.

ježas-ta bátorodni; vívni, férfias lenni. *ježas-a, aje! ning kreklan eslalet nina* bátorodjál, fiam! te búneid megbocsáttatnak neked. 9, 2. — *ježaijsa* bátorság, *ježaijsang* bátorságos.

adel ježas-ta ho párbajvivó; *adel ježaijsa* párbaj.

ješka-ta goromba lenni, *ješkata ho* goromba ember. *jeskažing* durva, szemtelen.

ježi-ta, *ježa-ta* érni, készen lenni; *ježipsa* érés, készülés.

ježim és *ječim* érett, kész; *ježaman* készen, reá érkezvén, dolgotalanul, *ježaman ulta* reá érni, *ježaman ulipsa* reáérés.

ježili-ta gyakran érni.

ježipta-ta, *ježipti-ta* érelni, siettetni, megtökéllenni, *ježiptijsa* siettetés.

ježiptiji-ta haladni, sikerülni, *ježiptijsa*.

C. *ječem* elérett, érett (erreicht, reif), *ječ-ta* érni.

jerisla-ta kötni.

jerim szűk, szegény; *jerim hot* sátor, szegényes ház; *jerimipsa* inség; *jerimas* szükség; *jerim-ta* szűkölködni.

jermađ-ta szorítani, szorúlni; *jermałipsa* szorítás, szorulás.

jerłili-ta szorongatni.

V. *jarom*, *jarm* szorultság, nyomor. *müna jarm, tarom jarom-ne pätsen* mi baj, nagy bajba estél?

jernas ümög; üng. *hoj lidta pidl suda manta ning pilna, jernasen ning elta vita vorna* a' ki akarni fog ítéletbe menni te veled, üngednek te töled elvevése miatt. 5, 40. — C. *jernes, jirnas* üng.

jerłsa-ta hatalmába ejteni, magáévá tenni, *jerłsijsa* hatalmaskodás.

jerša-ta ellentállani, makacskodni; *ušta jersata* elismerni vonakodni, nem akarni elismerni. *hoj manem an ušta jersałi hannehojet jezalt, i ma an ušta jersałem ma turum jim jezalt* a' ki engem

elismerni vonakodik az emberek előtt, én is vonakodom őt elismerni én mennyei atyám előtt. 10, 33. — *nängen ketimta hoja al jersa a' téged sértő embernek ne állj ellene.* 5, 39. — *jersipsa ma-kacság.*

jert eső. *jert kidl veskatodet i veskatla jahet ohtija* esőt küld igaz és igazságtalan emberekre. 5, 45. — *aj sempa jert, un sempa jert* kis szemü, nagy szemü eső. — *jerting* esős, *jerd-ta* esni, az esőről. — C. *jert* eső.

jert-jang 9; *jert hus* 19; *jert sot* 90.

C. *är jong, ür'h jong* 9.

jerd-ta bétenni; *lap jerdta* béfedni; *kín jerd-ta* bégombolni. — *jertipsa* bétévés, béfedés.

jetn estve. *jetna pelka* estve felé. 8, 16. — *jetnaot* estveli; *jetnäng* esties.

C. *idai, itn* estve; *idaina* estvel = *jetna*. Kv. *et*. V. *et est*.

jevin sigér, sügér (barsche). C. *jeu, jeuh* (barsche).

jevür farkas, *jevret* farkasok. *li undrelna jevür lamba ullet* belsejökben farkas félek. 7, 15; — *ma nängilan kidlem met ožet jevret kuta* én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16.

C. *jeura, jeureh*.

jom, l. *jim* jó, *jem pelak* jobb oldal; *jem voj* medve.

C. *jem, jemat* valami jó. Kv. *jomas*.

jemäng jóságos, szent. *jemäng lil* szent lélek, *jemäng iki* szent öreg, *jemäng voj* szent állat = kigyó. *hun vogil hul, mal luela jemäng voj* midőn kér halat, ad neki kigyót. 7, 10; — *siršna mudrainga ulat met jemny voj, pa lik al tajat holup namba voj idi* tehát okosak legyetek, mint kigyó, 's haragot ne tartsatok, mint a' galamb nevü vad. 10, 16.

jemäng hot, vagy *torim hot* egyház. *ma evillem i jemäng hoda* én hiszek az egy szent egyházba. — *jemäng hot ovi jelbi* egyház csarnoka.

jeminga verta szentté tenni, megszentelni.

jemingla nem szent, gonosz.

ji, lásd *ji* atya. *luel izidi mosl pojksata i čes mata, hodi malu jia i poga* hozzá úgy kell imádkozni 's (neki) tisztességet tenni, a' mint teszünk az atyának és fiúnak.

C. *jig, jih* atya.

ji-ta 1) jönni, menni; *jis* jött.

juwa jöjj. *sidet hurat ar hojadet jilet* azokon sokan jönnek. 7, 13. — *hun Isus toltá sagat jis* midőn Jézus onnan jött. 9, 27. — *i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juwa, i jogodl* az egyiknek mondom: menj, és megyen, 's másíknak mondom: jöjj, és jő. 8, 9.

2) lenni; *jima ningená jil* jobb lesz neked. *ma levem tungtaka jil* én szolgálám egészségessé lesz. 8, 8. — *näng muj ma hoza jilen* te minék jösz én hozzám. 3, 14. — *at jileta nen turum azen pogetna* hogy legyetek mennyei atyátoknak fíjaivá. 5, 45. — *hun Isus toltá sagat jis* midőn Jézus onnan jött. 9, 27.

ji-tot jövő, *jitodet* jövök. *ma jubem jitot ma kiúza tak* az én utánam jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *Ican lu hoza jitodet kazalamna jastas* János az ő hozzája jövököt látván monda. 3, 7. — *lu jubina jitodeta jastas* az ő utána jövöknek monda. 8, 10.

jitel (*jitem, jiten*) a' jövetele. *kad semla lu jubina jitel sagat wüset* két vak ő utána jöttekor üvölte. 9, 27.

jita hadl (ita h.) jövő, levő nap, holnap.

C. *juvem, jivem* jött, Kv. *jej-hv* jönni; V. *jim* jövök. *ju jö, ji-ngve* jönni.

ji atya. *ma an usta jersálem má turum jim jezált* én nem akarom ismerni én mennyei atyám előtt. 10, 33.

ji-anki atya-anya (szüle). *evi-poget ellalet ji-ankilal ohtija* a' leány-fiúk (gyermekek) támadnak szülejíkre. 10, 21.

ji-pog atya-fi, egy atyának fíjai. *tolta sagat jelsik pitmal latna kazalás pa kad i jipogñen* onnan továbbra jutvájakor találá más két egy *) atyafiát. 4, 21.

Kv. *jeg* atya.

jil le. *hun näng torim pog ullen, jil korija* ha te isten fíja vagy, essél le. 4, 6. — *jil sevürta pa tuta jutla* leváгатik és tűzbe vettetik. 3, 10.

jilli alá, le. *lu jilli an pits, kevi ohtina omdim vorna* az alá nem esett (rogyott), köre lévén rakva. 7, 25.

jilbija alá. *hanne-hojet kuret jilbija* az emberek lábai alá. 5, 13.

jilta alatt, alá. *hoda lolimta jah jilta sagat hürman an longlet*

*) Mint egy testvér.

pa an lolimlat a' hol a' tolvajok alá ásván nem mennek be és nem tolvajlanak. 6, 19.

C. *jít* al, le; *jít hot* alház, pincze: *jít vot* alszél, éjszaki szél. Kv. *jot*. V. *jot*.

jil új, *jilip* új, *jilba* újra. *hoda jilba sema pitim Judej han* hol az újdön született judeai király. 2, 2. — *jilip jolipta* új folt.

jilbala-ta éledni. *lu longmalna luel jožel elta vísle i evi jilbalas* ő bémenvén azt a' kezénél megfogta 's a' leány fölélede. 9, 25.

jilbata-ta élesztetni, feltámasztani. *müžingodet tungtaka verat, hiningodet sistamtat, užimodet jilbatat* a' betegeket egészségessé tegyétek, a' belpoklosokat tisztítsátok, a' holtakat támasszátok fel. 10, 8.

C. *jédep, jédep* új = *jilip*. Kv. *jäl* = *jil*; *jült-uhv* = *jilbata*, *jültept-uhv* = *jilbatata*. V. *jült-ungv* éledni, élesztetni.

jink, l. *ink* viz. *jink elta edis* a' vízbül kijöve. 3, 16. — *jogan jinket ebütset* a' folyó vizei kiöntöttek. 7, 25.

C. *jink*.

jis, l. *is* öreg, *jis jah* öregek. *nen hulseta, muj jastim us jis jaha* ti hallottátok, mi mondva van az öregeknek. 5, 21.

jir, l. *ir* áldozat. *hun ning jiren tulen torim hota* ha te áldozatodat viszed isten házába. 5, 23.

Kv. *jur*, V. *jur*, *jir*, *ir*.

jitot, *jitel* lásd *ji*-ta jönni, lenni.

jim, l. *jem* jó. *jim ho* jó ember; *jim ho ulman* jó ember lévén. 1, 19.

jim pelak jó fél, jobb. *jim pelak sem* jobb fél szemed. *hun ning jim pelak semen ningen hušl* ha a' te jobb fél szemed téged kísért. 5, 29.

jo meg, vissza, lásd *jolta*.

joupsa folyás, *jou*-ta?

joul, *vaj joul* lábszár kötő.

joul-ta, l. *jul*-ta vetni, ingatni, mozgatni; *jošna v. lujna joulta* kézzel vagy újjal fenyegetni; *joulipsa* vetés, mozgatás.

joulsa-ta reszkedni, *joulsipsa* reszkedés.

joulant-ta egyszer vetni? *joulantipsa* vetés.

joulma-ta elvetni, *pungla joulmata* visszavetni.

joura görbe; *joura ungilpa* görbe száju; *joura lilba* görbe

lelkü, hamis; *jouraja* görbén; *joura tagaja* csapinós irányba; *jouraing* görbés.

joura-ta görbülni, göndörödni, *jouraïpsa* hajlat, görbülés.

uptet jourata hajlat göndöríteni.

joural-ta, *jourla-ta* görbülni; *lilna jouralta* lélekben görbülni, tettetni, kétszinü lenni; *jourlïpsa* görbülés, csavargás.

jouraltï-ta görbíteni.

jouraš-ta görbülni.

jourd-ta csavarni, takarni; *jourtip* takaró, pólya; *jourtipsa* ravaszság.

jourtiï-ta csavargatni, tévedésbe ejteni; *jourtijitot*, *jourtitot* ravasz, álnok.

jourma-ta göngyölödni.

C. *jouraj*, *joura*, *jograh* görbe; *jour-ta* forogni, fürni; *jourahamd-ta* sebesen forgatni.

joutla-ta löni, *joutlata ho* lövés; *joutlïpsa* lövés.

joutliï-ta löddögélni.

C. *jevd-ta* löni.

joh, *jog*, *juh* fa; *nazïdta joh* mázoló fa, ecset.

jogan folyó. *jogan jïnket a'* folyó vizei. *lu eltel pernaja longiltïjiset* *Ordan joganna* ő általa megkereszteltettek a' Jordán folyóban. 3, 6.

C. *jeaga*. V. *já*.

jogart ág? *jogart jug* ágas fa, villa; *kur jogart* térdhajlás.

C. *jāgart* ág. Talán *joura*, *jourad-ta-tól*.

jogo vissza, meg; lásd: *jo*. *Ivan luel jogo kadlta pits* János öt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *nen litim šitak volpazen nen hoža jogo kertsal a'* ti kívánt békességtök ti hozzátok visszatér. 10, 13.

jogos meg, vissza. *jogos kerlatelna ningilan ara al manžilajita* azok vissza fordulatukban tik meg ne szaggattassatok. 7, 6. — *jogos pela* visszafelé; *jogot utó*, *jolta* megöl, utól, *jolta nogotta* utólérni, üldözni.

C. *joh*, Kv. *ju* be, meg; *jot* utó.

jogod-ta jutni, érkezni, jönni. *ma jogodlem*, *talanga verlem luel* én jövök (megyek), éppé teszem őt. 8, 7. — *jogots* *Israil* mua juta Izrael földére. 2, 21.

joktip, *jogtip* befogadó, kas, nyírhej edény; *joktipïje* kis kas szatyor; *joktipsa* és *jogtipsa* érkezés, juttatás.

johŕipta-ta juttatni, iktatni, szerezni.

johŕila-ta, *joghŕili-ta* gyakran jutni, érkezni, *johŕilodet* szállók, szállások.

joghŕijŕi-ta gyakran érkezni, halkkal érkezni. *madet nen hoŕa joghŕijŕillet oŕ sahna a'* mellyek hozzátok jönnek juh ruhában. 7, 15.

johŕanta-ta, *johŕantŕi-ta* összehasonlítani, *johŕantŕipsa* hasonlóság; *an johŕantŕipsa* különbség.

johŕansa-ta összeütközni.

C. *jogod-ta*, *johd-ta*; Kv. *johŕ-uhv*; V. *johŕ-ungve*.

jogom bozót (gestrüppe).

jol hódzsír.

jold-ta füstölni (hódzsírral); *joltŕip* hódzsírra való edény; *joltŕipsa* füstölés.

joltand-ta füstölni, *joltantŕipsa* füstölés.

jolih, *joloh* levegő, nedves; *jolhŕipsa* nedvesség.

jol-ta földözni. *jolŕipsa* foldozás, folt. *nem hojat an ponl jolŕipsa jŕilŕip sah elta* senki sem teszen foltot új ruhából. 9, 16.

jold-ta foltozni, *joltŕipsa* folt.

jolta utol, *jolta sagat* hátulról. *jolta sagat ŕuŕemŕmna hanŕm-tas lu sahlal ŕil hoŕa* hátulról jöven érintkezék ő ruhájának széléhez. 9, 20.

jolta jogodta utólérni; *jolta sup* v. *ŕup* utó rész; *jolta supna*, *ŕupna* hátrafelé; *jolta ŕolŕ viŕ* hátulsó belül lyuk, segglyuk; *jolta sah bunda*; *jolta olŕip* utolsó fekvő hely, szent Mihály lova.

jong, *jang* 10. C. *jong*, *jang*.

jon utó, *jon ŕup* hát, hátulsó rész; *jon ŕupŕil* segg.

jonk, *jenk* jég. *jonkna ebŕdta tilis* jégre öntő hó = május. — *jonkŕing* jeges.

C. *jenk*. V. *jang*.

jonkta-ta útnazni, forgatni.

jond-ta játszani; *kazŕrna jondta* kártyázni; *ŕahmatna jondta* sakkozni; *ongŕna jondtot* sípoló.

jontŕing játszós; *jontŕip* játék; *jontŕipsa* játszás.

C. *jantk* — *janth* — játszani.

jond-ta varrni, *jontas-ta* varrogatni. *li holŕiplal jontasman omŕstodet* ő hálójukat varrván ŕlők. 4, 21. — *lap jondta* bévarrni.

C. *jond-ta*, *jund-ta* varrni. V. *juont-ungve*.

joŕ kéz; *joŕem*, *joŕen*, *joŕel* kezem, kezed, keze. *sar lu joŕelna*

szóró lapát ő kezében. 3, 12. — *joštal ohtina ningen tulajin kezeiken te vitetel.* 4, 6.

još-sur kéz szára, könyök. *hoj nen elta pušl enmiltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki tí közületek képes nevelni magamagát akár egy könyökdarabnyival. 6, 27.

kardī jožet vas fogó, harapó fogó; *lunt još* lúd láb; *još it* réf; *još-pat* tenyér (*pad*).

gor úr. *nem hojat an pušl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *levija izi tarmal, lu jorel lamba at us a'* szolgának bizony elég, ő ura félévé ha lett. 10, 25. — *un gor* nagy úr; *voš lavilta gor* kormányzó.

goring úri, büszke, előkelő; *goring ho, joring ne*, urias; *gorasla-ta* uraskodni, büszkélkedni.

goraš-ta úgy tenni, mint úr, fontoskodni.

jormiltijita fontoskodni, úriaskodni.

Kv. *gor* méltóság, *joren* méltó, *gorlahc* tisztelni. **V.** *gor* kevély, *jorelaht-ungve* büszkélkedni.

gor szamojéd, *gor-ho* szamojéd ember; *gor ogol* könnyű szán, egyes embernek való.

C. *jaran, jargan* szamojéd; **V.** *jarn* szamojód, *jarn sun* szamojéd szán.

jorema-ta, joremü-ta felejteni; *joremapsa* felejtés.

C. *jarad-ta, jard-ta, jorog-ta* felejteni; **Kv.** *jorevl-uhv*, **V.** *gorul-ungve* felejteni; *kor jorulem* elfelejtek; *gorulaht-ungve* felejtkezni.

jotlang sark, *kur jotlang* láb sarka.

C. *jattang, kwjattang* láb sarka.

jovimta-ta vetni, l. *joumta-ta*.

jovra, l. *joura* görbe; *gorraing* = *jouraing*; *por javraing* hajma?

jom eső, lásd *jert*; *joming* esős.

jomü-ta esni az esőről. **C.** *jom* eső, mint *jert* is.

jomti? *jomti krek* bújaság? *jomti krek verta pa ho-ne* (*rahta ne*) *pilna* házasságtörést követni el; *jomti krek verta evi pilna* bujálkodni egy leánnyal.

jukan osztály, rész.

jukana gyanánt, részben. *neu mu sol yukana ulleta tik a'* föld sava gyanánt vagytok. 5, 13. — *sem sem yukana, pa penk penk yukana* szem szemért és fog fogért. 5, 38. — *o Janet, madet hanne-ho*

nátsalet, si jukana löl nátsala boldogok, a' kik a' felebaráton könnyörülnek, azért rajtok könnyörültetik. 5, 7.

jukand-ta osztályul nyerni, örökölni. *ojanget, madet romet, li jomäng mu jukandlet* boldogok a' kik esendések, szelídek, ők a' szent földet öröklük meg. 5, 8.

C. *jukan* osztály, sorsrész.

jug fa, *juget* fák. *izagat ulta jug, jim trüpsa an tajtot, jil sevürta*: už *lajim juget ler hoza hojl* minden fa, jó gyümölcsöt nem váró, elvágatik: már a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10.

hom-jug koporsó. *hom-juget elta etimodet* koporsókból kijö-
vök. 8, 28.

pum jug a' katlan fája, a' mellyen függ; *hala jug = hom jug* koporsó; *tut jug* tüzi fa; *naras j.* hegedü; *alta j.* hordható szék; *sobek j.* sámfa; *jink alta j.* szivattyú; — *juging* fás.

C. *juh* fa. Kv. *jeju*, V. *jüu, iju*.

jugol ij. *voj-hul jugol* vadász ij, melly magától lö; *jugol elta nol jontlita* ijról nyilat löni.

jugol-nol ijnyil = fegyver; *jugol-nolla* fegyvertelen.

juhlije, juglije ijacska.

C. *jogot*, V. *jaüt, jajt*.

jugot, I. *jogot* utó, megint. *neljang atnen pa hadlñen uslrijim jubina jugot lita langmas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akart. 4, 2.

hun jugot míg. *an usle luel si vonda, hun jugot lu tajis lu oling pogel* nem ösmerte meg őt, míg szülte ő első fiját. 1, 25. -- *si hus mans li jebina, hun jugot jogots* az a' csillag méne ő előttök míg eljutott. 2, 9.

C. *joh* meg, haza, *jokon* honn. Kv. *ju* be, meg, *jun* ben, honn V. *ju* bele, meg; *jun*.

jul-ta vetni. *al julat tining tunen pursei sozilita tagaja* né vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók taposó helyére. 7, 6.

julta-ta vetetni; *jultala* vettetik. *turum nubit poget padlem turma jultalajit* a' mennyország fiai setét helyre vettetnek. 8, 12.

julma-ta vetni. *tob luel kim julmata ragil* az csak kivetni való. 5, 13. -- *menma luel i ning elta julma* szakítsd ki 's azután vedd el te töled. 5, 29. -- *anta nogajen izagat julmala tuäng sarasa* hogysen egész tested vettessék tüzes tengerbe. 5, 39. -- V. ö. *jo-vümta-ta, joulma-ta, joulta*.

jun ben, *jun taga* belső hely, belső. V. ö. *jugot, jogot*.

juntí-ta alakítani; *pa hurbija juntita* átváltoztatni.

Talán csak annyi, mint C. *jond-ta, jund-ta*, V. *juont-ungve* varrni. Vagy inkább V. *junit-ungve* kalapálni, Kv. *junit-uhv* ütni, csapni.

justam jutalom. *nüngilana un justam ull turmet ohtina* nektek nagy jutalmatok van az egekben. 5, 12.

justa-ta jutalmazni; *justüli-ta* jutalmazgatni.

Kv. *just-uhv* jutalmazni, *justel* bér, jutalom.

juš szádló, dugó.

jušla-ta dugulni; *jušta-ta* dugni, teli dugni; vágni, szúrni; *muhtü juštata* általszúrni, fúrni.

juš, *još* kéz; *juš alta ho* vezető.

jur erő, hatalom, *jur muhtü* hatalommal; *jurna* erősen, *jurla* erőtelen, gyenge.

juripsa erő, hatalmasság; *juripsala* erőtelen.

V. ö. *jor* és *ur*.

juram barázda.

jurt haszon, nyereség, *jurtüing* hasznos.

jurtí-ta társalkodni? *rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtiija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál 5, 27.

V. ö. Kv. *jurt* társ.

jurbüd-ta panaszolni; *jurbütipsa* panasz.

jurbild-ta imádni, *jurbültipsa* imádság.

jud-ta vetni; *jutla* és *judta* vettetik. *jug jil sevirla pa tuta jutla* a' fa elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *sevirla pa tuta judla* 7, 19.

jutsajem vettetem. *al jutsajen ningen turma hot libija* ne vetessél a' fogházba. 5, 25.

jub utó; *jubem, juben, jubel* utánam, utánad, utána. *ma jubem jítot ma kiña tak* az én utánam jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *manatü ma jubem* menjetek (jőjjetek) én utánam. 4, 19. — *manta pitset lu jubel* menni kezdének ő utána. 4, 20.

jubina után. *Vavilon voža kaslüm jubina* Babilon városba költözése után. 1, 12.

juva jöjj, légy, l. *ji-ta. hoja jastalem: juva, i jogodl* a' kinek mondom: jöjj, és jö. 8, 9. — *langalem, sistama juva* akarom, tisztává légy. 8, 3. — *li horaspüja al juvatü* hozzájok hasonlókká ne legyetek. 6, 8.

juvilita-ta lenni; *nógenga juvilita* húsossá lenni, vastagodni.
juvind-ta válni, lenni. *šitaka* v. *husla juvindta* elnémulni,
 csendes lenni.

C. *juvem*, *juvem* lett, jött. V. *ji-ngve* jönni.

L.

la, *li* talan, *kaš-la* örömtelen, *nomišla* esztelen; *nomišlapsa*
 esztelenség; *veila* erőtelen, *semła* vak, *pernala* kereszteleetlen, po-
 gány stb., *hotla* ház nélküli, *horasla* éktelen, *hanila* nem titkos stb.

lajim, *lajm* fejsze, balta.

C. *tájem* fejsze. V. *langmi*, *lujmes*.

lak kerék, golyó, gyűrű, kör.

lově lak jó járom; *sem lak* szem golyó; *pal lak* fül gyűrű, fülbe
 való; *vensata lak* menyasszonyi koszorú; *sugum lak* fonal gombolyag.

lakije golyócska; *sem lakije* szem golyó; *laking* gömbölyű,
 kerék.

lakka körül, széllyel; *lakking* köröskörül. *lakkipsa*-ta utazni,
 költözködni. *šě mans šit olšnpela izagat si mu lakka* hír mene a' fe-
 lől mind ez országban. 9, 26.

lakka kerđta megkerülni. *an sohněptaleta Israil vožet lakka*
kerđta nem végzitek Izrael városait megkerülni. 10, 23.

Kv. *lah* világ, *lahve* széllyel. V. *lak*, *lah* kör, *lahu* kerék; *lahu*
 széllyel; *laku* is, *amp laku* a' huzó ebnek járma; *kér lahu* voarem
 vas kereket csinállok, megvasalok kereket.

lak-ta 1) pökni, hákogni; *virna lakta* vért pökni; *polsingna*
lakta nyállal megpökni. *lakkipsa* pökés.

2) enyvezni, ragasztani.

lakta-ta kenni.

lal öl, *laling* öles. C. *tet* öl, V. *tel*; finn *syli*.

lald-ta lélekezni, lengeni; *laltipsa* lélekezés, *lavirt laltipsa*
 nehéz lélekezés.

C. *tít* lélekezés.

lanka széllyel, I. *lak*, *lakka*.

lanki evet. C. *tanga*, *tenki*. V. *lén*, *lejn*, *lin*.

A' legrégibb vogul és osztják szójegyzékekben azt találjuk,
 hogy vog. *šät lin*, osztj. *sot langa* = rubel, egy orosz pénz, szó sze-

rint *száz evetke* = egy rubel. Tehát az *evet* (bőr) pénz gyanánt szolgált. A' déli osztjákban *tenki* az evet; az oroszban *denga* most egy kis rézpénz, fél kopeka. Hajdan bizonyosan egy kopekát tett; egy *denga* egy kopeka volt. *Denga* pedig csak az ugor *tenki*, *langa*, *lin* (= evet), 's száz *denga* vagy kopeka = 1 rubel, azaz száz evet = *süt lin*, *sot langa*. Alább a' *juhki* alatt mutatjuk, hogy fimben *nahka*, esztben *nalk* is bőr, 's hogy a' régi eszteknél a' pénz *nagata* azaz bőr volt. Az oroszoknál is *nogata* egy régi pénz, mellyből négy egy *kuna*-t ért. *Kuna* pedig nyestbőr, 's mint ilyen, régi pénz. Finnben *raha* = pénz, de a' szó a' lappoknál máig becses bőrt, szőrös bőrt »pellis ferina carior«-t jelent (lásd: De Vestfinska spákens Kulturord-nak 168. lapját, Ahlgvisttől). A' magyar *marha* = pecus, egyszersmind pénzt is tett, *arany marha*, *ezüst marha* annyi, mint arany, ezüst holmi. — Kérdés: az oroszbul mentek-e a' dolognevek az ugorokhoz, vagy ezekből jöttek-e az oroszokhoz? V. ö. Vogul föld és nép, 105. lapját.

lank-ta fedni, ruházni; *lap lanktu* befedni, *lankip* és *langip* takarás; *lankipsa* fedés, napleáldozás; *tilis lankipsa* holdfogyatkozás.

langil tető, *langlet* tetők. *losaltasa lucl hot langil ohtija* állaték a' ház tetejére. 4, 5. — *simaltati hot langlet elta* hirdessétek a' háztetőkről. 10, 27. — *hod langil* háztető, *olagun langil* hajó fedele.

lankisa-ta rejtőzni. *vož an puzl lankizata rep ohtina lolman* a' város nem rejtőzhetik a' hegyen állván. 5, 14. — *lankizip* takaró; *lovü lankizip* ló takaró.

C. *langem*, *linkem* fedett.

langa-ta akarni. *langalem*, *sistema juva* akarom, tisztává légy. 8, 2.

langma-ta kezdeni kívánni. *usltijim jubina jugot lita langmas* böjtölése után megint enni kívánt. 4, 2.

C. *tangan* akarva, akart. Kv. *tanh-uhc* akarni. V. *tang-ungve*. Finn. *tah-t-oa*.

lankir váll, *lankret* vállak; *han lankir ho* királyi tanácsnok, a' király válla (mellett) ember.

C. *tenger* váll.

langsipsa reszkedés, ijedés.

langsald-ta rázni, *ogna langsaldta* fejet rázni; *langsultipsa* rázás.

lant liszt, gabona, halszálkával vegyült liszt pép; árpa kása;

landi is, mert *lū landi* szárított halszáлка, télre; *lantije* lisztcske, pépecske.

lovi labidta lant zab — lóctető gabona.

torim lant manna.

lant har szántó föld, *lant har verta* szántani, *lant har veripsa* szántás.

lant verta kevi lisztet csináló kö; őrlő kö. — *li anta lant omidlet anta evidlet* ök se nem vetnek (gabonát ültetnek), se nem aratnak. 6, 26. — *seming lant* szemes liszt, dara; *novi seming lant* fehér szemes liszt = sáska. *lu levipazel us novi seming lant pa har voj mavü* ő eledele volt a' sáska és vadméz. 3, 4.

lant sem gabona, *lant pom* szalma. *akidl šomši lant semlal*, a *lant pom tutna labidl* gyűjti a' búza szemeit, de a' szalmát tűzben égeti. 3, 12.

lanting a' kinek, a' minek enni valója van; *lanting As, koling As* táplálós Obi, halas Obi.

C. tant gabona; *tant šeska* gabona madár — veréb.

lar sigér (maulbarsch).

laras, *laris* szekrény, iskátulja féle.

C. tares tető, fedél, *hot tares* sátor teteje.

larbi méreg, étető, csalét.

larbid-ta eloldani, kioldani, kifejteni; *jogos larbidta* megfejtteni, leoldani.

larbiptili-ta fejtegetni; *larbiptilipsa* fejtegetés.

lat kor. *tolta sagat jelsik pitmal latna kazalas* onnan tovább mentében láta. 4, 21.

Kv. *lat*.

lat'ala-ta, *latali-ta* számolni, különböztetni, dönteni. — *latalipsa*, *latalapsa* számolás, döntés.

Kv. *latkat-uhv* egyezkedni?

lap be; *lap verta* betenni, bedugni, bekeríteni, *lap veripsa* fákkal bekerítés; *lap tugorta* bezáródni, *lap tuhripsa*, *tugripsa* bezáródás; *niulim lap tugripsa a'* sebnek összeforradása.

lap lap, *jod-lap*, *još-lap*? tenyér.

labid-ta étetni; *tutna labidta* étetni, tűzben emésztteni. *lant pom a n hurlata tutna labidl a'* szalmát nem alvó tűzben égeti. 3, 12 — *ezimna labidta* szoptatni, *iskina labidta* fázni; *laptipsa* étetés, fogyasztás.

labídlaji-ta étettetni, tápláltatni. *nen turum azenna liel labídlajit a'* tí mennyei atyátok által tápláltatnak. 6, 26.

lapta-ta fogyasztani; *tutna laptata* égetni; *laptíli-ta* fogyasztgatni.

lavema-ta enni (egyszerű cselekv.)

laptald-ta táplálni.

laptalsá-ta, *laptílsa-ta* táplálkozni, de evődni is, p. o. *iskaina laptílsata ho* fázó ember, hideg által evődő ember.

A' *lavíd-ta* ige *a' le-ta*, *li-ta* igének tétetője.

C. *tiv*, *tév* = *le* = en-ni; *típt* = *lavíd* = étet.

labíndi lepke.

labít hét, 's a' hét (septem, septimana), *labít-mít* 7-dik.

labít hos jang vagy *labít moltas jang* 17.

labít jang 70.

labít hutmít hadl a' hét hatodik napja.

labít luntí hét-szám, hetenkint. *voj leta labít vaj* evő hét, *vajas hét*, böjt. — **C.** *tábet* 7.

lavíl-ta örzeni, védeni, gondozni, legeltetni. — *hod lavíltá ház-ör*, *lavíltá ho* pásztor. *něng elta edl lavíltá ho* te belőled jő ki őrző ember. 2, 6. — *mujšir justam lavíltá pidleta* miféle jutalmat fogok kapni. 5, 46. — *lavíltápsa* őrzés, vigyázás.

lavíltot őrző. *lu liel lavíltot liel uštal a'* maga lelkét megőrző azt elveszti. 10, 39.

lavílim jah őrzők, pásztorok. *lavílim jah hugolmaset* az örök elfutának. 8, 33.

lavílsa-ta örködni, őriztetni. *jelnašik li elta lavílsaset un purset pakít* távolabb ő tőlük őriztetik vala egy nagy disznó-nyáj. 8, 30.

lavílsaman őrizkedve. *lavílsaman ulat rogop jelli jastata jah elta* őrizkedve legyetek a' hamis prófétáktul. 7, 15.

lavílsápsa örködés.

lavírt, *líirt* nehéz, teher; *lavírta verta* terhessé tenni; *lavírta jum* ne teherbe esett nő.

C. *táger*. **Kv.** *tarvít*. **V.** *tarut* = teher.

lavíd-ta szólni. *takílije lavídta* szidalmazni. *nen ojanget, hun ningilan arurna takílije lavídta pidlajitan* tí boldogok, ha tí sokféleképen szidalmaztatni, rágalmaztatni fogtok. 5, 11. — *ukšim ja-zingna lavídta* csunyát, trágárságot beszélni.

Kv. *lav-uhv*, *lat-uhv* szólni, **V.** *lau-ungv*, *lát-ungv*.

lavim szén; *lavmije* kis szén.

C. *lávum*.

lam ? *lam-ba* hasonló, féle. *levija izi tarmal, lu jorel lamba at us a'* szolgának bizony elég, ha ura félévé lett. 10, 25. — *li undrelna jevir lamba ullet* ő belsejökben farkas-félék. 7, 15.

lamba ho felebarát. *takilije likazatot lu lamba ho ohtija* hijába haragvó ő felebarátjára. 5, 22. — *lamba hojen ning ohtija nur tajl* felebarátod te ellened haragot tart. 5, 23.

le-ta, li-ta enni. *let-jasta* enni, inni, *let-jasta hot* ebédlőház. — *nen unltata hojen lel pa jahsl aktipsa akiđta jah pilna ti* tanítótok eszik és iszik a' vámszedőkkel. 9, 11. — *muj nen leta pa jasta pid-leta* mit ti enni és inni fogtok. 6, 25. — *tutna leta égni; ar leta* sokat enni; *lela* étlen; *levipsa* evés; *tutna levipsa* égés.

letot az evő, az étel. *lil letot kintá una an ull a'* lélek az ételnél nagyobb nemde? 6, 25. — *ar letot* sokat evő.

levim evén, *leviman* u. a. *jelemelna levim* lelkösmérete által evődvén. — *hanne-ho i nani leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *levimot* étel; *levimot hon libina kavir-tipsa* az ételnek a' gyomorban főzése = emésztés.

levipas étel. *lu levipazel us* ő ételé vala. 3, 4. — *nani mung mosta levipaseu mija mungeu* kenyerünket kellő ételünket add nekünk. 6, 11.

levindta fogyasztani.

Lásd: *labid-ta, laptald-ta*. C. *tév-ta* enni. Kv. *te-hv*. V. *té-ngve*

leila-ta, leili-ta felvigyázni, ügyelni; *leilata, leilita ho* felügyelő; *leilipsa* felügyelés.

V. o. *lavil-ta*.

leh nyom, *pant leh* ösvény, útnyom.

C. *lék* nyom (spur).

lekkar (or.) orvos. *tungtakodet an tajlet nuža lekkarna* egészségsek nem szükkölködnek orvos nélkül. 9, 12.

lel alacsony, *lel-kam* lapos, *lel-ta* szállani, reászállani. *lu lelis hop libija* ő reászállta a' hajóra. 8, 23.

V. *tel-kve* alacsonyka.

leld-ta és *lelta-ta* terhelni, *leltipsa* terhelés.

leni restség.

leni-ta heverni, restelkedni; *lenipsa* heverés.

leng, lung bálvány; — *lavilta torim leng (leni)* őrangyal.

C. *tonh* 1) bálvány, 2) csúd. V. *long, lang*.

lenkír, *lengir* egér; *un lengir* nagy egér, patkány, vakondok; *tohling lenkír* szárnyas egér, denevér.

C. *tenger*. V. *tünger*; *jüni tünger* patkány.

les-kam széles, tágas, nyúlt. — *viting ovet pa leskam juš tu let halta sorma* tágas ajtók és széles út visznek a' halálba. 7. 13.

leskamtilijü-ta szélesedni, terjedni; *leskamtilijüpsa* szélesedés, terjedés. Lásd *lel-kam* lapos.

lezála-ta, *lezał-ta* érni, lehető lenni, illeni, *lezałüpsa* érés, kellés.

ležamata, *ležam-ta* érni, illeni, kelleni.

ležad-ta kelletni, illeszteni, készíteni, *jilba ležadta* kijavítani; *velpas ulamna ležadta* fegyverruhába készíteni, fegyverezni; *pant lucla pajla ležatat* az ösvényt tegyéték neki egyenessé. 3, 3.

ležatüpsa illesztés, készítés, rendezés.

ler gyökér.

mü ler földi gyökér, pázsit; *lering* gyökeres. *tajim juget ler hoža hojl a'* fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10. — C. *turt*; Kv. *tar*; V. *tar*.

ler, *lir* ismert, nyilván való; *lering* ismeretes; *lera-jita* nyilván-ná lenni, *lera-jüpsa* nyilván-lét, *lera-päidta* nyilvánítani, fölfedezni.

lerama-ta látszani, nyilvánítani. *nem moltü an haniot, madot an leramüs* nincs semmi eltítkolva, a' mi nem nyilvánult. 10, 26. — *siršna lüla leramlem: ma ningilan nem huntsü an ussalem* akkor nekik nyilvánítom (mondom): én titeket soha sem ismertelek. 7, 23. — *leramas, lu undrelna tajl jeming lil elta* ime, ő méhében visel szent lélektül. 1, 18.

leramd-ta, *leramta-ta* nyilvánítani, magyarázni, megfejtteni; *leramüpsa* magyarázat.

lert ismeretes, bizonyos; *lerta-jita* nyilváná lenni, *lerta jüpsa* nyilváná lét; *lerta päidta* nyilvánítani.

V. *tér-ungve* feltünni, feltetszeni?

lerma-ta fekünni, terülni.

lermüpsa ágy. *kila lermüpsajen vüja* kejl föl, ágyadat vedd. *Lu kilüs, lu lermüpsajel visle* ő felkele, ő ágyát vevé. 9, 6. 7.

lermad-ta fektetni, teríteni.

lermülta-ta és *lermild-ta* teríteni, álmod vetni, aljazni. *lermül-tüpsa* terítés, aljazás.

lečid-ta (or.) gyógyítani, *lečitipsa* gyógyítás.

lep közel, *lepna* közelben. *sivšna lu hožu lep jogotset lu unl-tim jahlal* akkor ő hozzá közel menének ő tanítványai. 5, 1. — *Galilej šaras lep šostal sagat lu kažalas* a' galileai tengerhez léptekor látá ő. 4, 18. — *hanne pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ra-gildta* az ember fijának nincs helye, a' mellyhez akár a' fejét hozzá értetni. 8, 20.

leptald-ta térti, fértetni, *leptaltij-ta* u. a.

lepsa-ta térti, férti.

V. *láp-ing*, *láp-ungve* férti.

lepild-ta csalni, *lepildta ho* csaló, *lepiltipsa* csalás.

lepilsa-ta csalatkozni.

C. *tlapestem* csalt.

lebīn, *libīn*, p. o. *torim hot lebīn* előháza a' templomnak.

lebīs galy, ág; *vīna reh lebīs* szőlő fűrt; *lebīs reh* boggyó-fűrt. *lebsct*, *lepsct* galyak, *lepsije* kis galy, fűrtöcske.

lepsing galyas, fűrtös.

lebīt lágy, *lebīt sampā ho* lágy szívü ember.

lepta-jita lágyúlni.

leptamd-ta lágyítani, *leptamtij-ta* lágyítgatni.

C. *tēbet* lágy.

levī követ, szolgál; *levem* szolgál; *torim levet* angyalok. *torim levī olimna lucla kažasas* az isten követje álomban meglátszott neki. 1, 20. — *torim levet jogotset i lucla lužitset* isten angyalai előjutának és neki szolgálának. 4, 11. — *levem olal ma hoža hoisman* szolgál van én nálam betegen. 8, 6.

levī a' Szoszvá-nak osztják neve. Vogulban *tajt*; a' Reguly-osztjában *leu* a' neve; *leu kudob* (kutep) ar, vogulul: *tajt kvätl eri* a' Szoszva közepéről való ének. Ez a' *leu* az osztják Szoszva, vogulul *man tajt* = kis Szoszva.

levīm, *levīman* evén, *levīpas* étel, lásd *le-ta* enni.

li-ta, *le-ta* enni. *lita langmas* enni akara. 4, 2.

li és *lij* fark, *lijla* farkatlan.

C. *teg*, *teuh* fark, V. *li*, *lij*, *lig*.

lij lapos fa tál, *lija verta* lapossá tenni, kiásni.

liji-ta kiásni.

C. *tēges* lapos.

li (lu ő) ök. *li anta lant omēdlet*, *anta evidlet* ök se nem vet-

nek, se nem aratnak. 6, 26. — *liel Vipleem voža kitmalna jastas* őket Bethlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *jastas liela* monda nekik. 3, 7.

liirtap = *lavirtap* teher, nehézség.

liirtama-ta = *lavirtama-ta* nehezedni, terhersedni.

Lásd: *lavirt*.

lik harag. *hoj ningilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek gondolatot (tanácsot) futni a' közeledő harag elől? 3, 7. — *lika-ita* haragunni; *lika pädta* haragítani, *lik verta* bosszantani.

liking haragos, gonosz. *likinga ula ning kuting hojen pilna* haragos légy a' te ellenségeddel. 5, 43.

likas-ta, *ligas-ta* haragunni, bosszankodni; *likazipsa* és *liga-zipsa* haraguvás, bosszuság, keserűség.

likamd-ta, *ligamd-ta* bosszantani.

lik, *likim*?

likim-ta történni, előtűnni; *likmipsa* történet, eset, történet helye, *an-likmipsa* ritkaság.

likma-ta történni, *likmapsa* történet, körülmény.

likmad-ta tehetni, valamit végrehajtani.

likša-ta történni, megესni; *likšipsa*.

likmijili-ta gyakran történni, történni szokni.

V. *likom* szerencse, *mänü likom* mi szerencse! — *likm-ungve* történni, sikerülni; *üt likmi* nem sikerül.

lil lélek. *jemäng lil* szent lélek. *lu undrelna tajl jemäng lil elta* ő méhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *Isus jemäng lilna tuvim us tal tagaja* Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába. 4, 1. — *hanne-ho lil lavilta torim levü* az ember lelkét őrző anyal, ör-angyal.

liling lelkes; *lilba* lelkü.

lilta-ta elpárologtatni, elgőzölögtetni.

C. *tät* = *lil*, Kv. *lil*, V. *lil*.

lil-ta?

lild-ta zavarni, vegyíteni, *liltipsa* vegyítés, zavarás, *vir liltipsa* v. *kali liltipsa* vérfertőzés; — *liltipsala* vegyületlen.

lilsa-ta vegyülni, beleavatkozni; *potar kuta lilsata* beszédbe avatkozni, abban résztvenni.

liltili-ta vegyítgetni.

liltipta-ta zavarni, keverni; *nomisna liltiptata* valakit elméjében megzavarni, botránkoztatni.

lilla-ta megháborodni. *Irot han nomisna lillas* Heródes király lelkében megindult. 2, 3.

Kv. *telit-uhv* botránkoztatni, *telil-uhv* fogódzani, botránkozni; V. *tél* gond, *tél-ungve* keveredni, *télil-ungve* zavarodni, fogódzani, *télit-ungve* keverni.

lil-ta sírni; *lild-ta* siratni, sírni, *liltipsa* sírás, siratás. *kazalas jah liltipsana* látá a' népet sírásban. 9, 23.

C. *tel-ta* sírni.

ling gyenge; *lingamd-ta* gyengíteni, *lingamtipsa* gyengítés.

lis hurog, tör; *varas lis* szőr hurog.

lir, *ler* ismert, *lirla* ismeretlen, *liring* ismeretes.

lir-ta világos, látható lenni.

liramd-ta nyomozni, kitudni, bizonyítani; *liramtipsa* bizonyítás, kitudás.

li-ta, *le-ta* enni; *lita lidta* enni akarni, megéhezni.

lid-ta akarni, v. ö. *langa-ta* akarni. *samel lidta* igyekezni; *samna an lidta* nem igyekezni, mulasztani. *jim ver lidlem a anta jir* jó tettet akarok, de nem áldozatot. 9, 13. — *an lidl volijita* nem akar vigasztalódni. 2. 18. — *tam hota sitak volpas lidlu e' háznak* békét kívánunk. 10, 12. — *hodi lidleta a'* mint akarjátok. 7, 12.

litim kívánt, akart. *siršna nen litim sitak volpazen lu ohtija an jogodl* akkor a' ti kívánt békességtök ő reá nem jut. 10, 13.

litman akarván. *lu olinpela sijaldta an litman* ő végett híresztelni nem akarván. 1, 19.

leta lidlem ehetném; *leta lidtot* éhezö; *litipsa* akarás.

lit újj, ruha újja, *lit-sil* újj szele, szegélye; *litip* újjas.

V. *tajt* újj, újjas.

lib, *libi* edény, bél; *sola libi* só-tartó, *poskam libi* puska-cső, *ink mungta libi* víz lapát, *mortalata libi* mérő, mérceze, *tut tulata libi* lámpás, *libeng* belső.

libi elta belőlrül; *libina* ben. *man longillalam ningilan jink libina* én keresztellek titeket vízben. 3, 11.

libija belé. *akidl šomši lant semlal hozap libija* gyűjti a' búza szemeit a' csűrbe. 3, 12.

C. *tibe*, *tigbi* bel, belső.

libas szabad, *libaza* szabadon, *libaza edlta*, v. *eslta* szabadon eresztteni.

libit levél, viráglevél, virág; *nebek libit* könyvlevél; *libtet* (*liptet*) *sugodta* leveleket fosztani; *kardī libit* vas levél, lemez; — *ibitla* leveletlen; *libitpa* levelű, *un libitpa nebek* nagy levelű könyv; *lipting* leveles, lombos.

C. *lipet*, *libet*, Kv. *lupet*, V. *luopt* levél.

loj-ta függni; *lap lojta* betenni, *lojpsa* betevés, befügges.

lojma-ta egyszer függni, leereszkedni; *šansuh ohtija lojmata* letérdelni.

lojta, *lohta*, *lol-ta* állani; *lap lojta* elállani, *ulti lojta ho* által, előálló; *nohla lojta* felállani, *jellī lojta* előre állani.

lojbas, l. *libas* szabad, kötetlen.

lok, *loget* lilium. *vandati hara ulta loget ohtija* nézzetek a' mezőn lévő liliumokra. 6, 28.

lokel? *sem lokel* szempilla, szemhéja.

loh esont, *hon-loh* has esontja, oldalborda.

log hó fajt.

logi-ta kodácsolni, *logema-ta* egyszer kodácsol, *logemapsa* kodácsolás.

C. *luk*, *pegda luk* fekete fajt; *huj luk* kakas, *neng luk* jérce.

log öböl (bucht), tengeröböl.

C. *loh*, V. *loag*.

logis, *lugis* barát, *logset* barátok, *logsing* barátságos; *logsipsa* barátság.

C. *togos* barát.

logid-ta, *logid-ta* mosni; *logilta ne* mosóné; *logitiji-ta* mosogatni, *logitijipsa* mosogatás.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut-ungve*.

logod-ta köszörülni, esztergályozni.

lohta-ta u. a., *lohtipsa* esztergályozás.

lohtila-ta, *lohtili-ta* köszörülgetni, *lohtilipsa* esztergályozás, köszörülgetés.

C. *toht-em* köszörült.

lola-ta olvadni, *lolipsa* olvadás.

lolpi ólom, ón, *loping* ólmos, *lopinga verta* megónozni.

C. *toppa* (nyilván = *tol-pa*) ólom; V. *tol-*, *tal-ungve* olvadni, *tolpa hatel* olvadó nap.

lol-ta 1) állani; *lolta jug paj bokor* (álló fa rakás), csalit. 2) méltó lenni. *na an lollem, ning ma hotema at longsen* én nem vagyok méltó, te én házaumba hogy bemenj. 8, 8. — *poget mola evel ma numbija tajtot manema an loll* fiját vagy leányát én nálamnál feljebbre tartó, én-reám nem méltó. 10, 37.

lolipsa állás, *lolipsala* szakadatlan.

lolimta-ta megállani. *lolimtas si taga ohina, hoda návirem us* megállta azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hus lolimtim kazalamma ti amitset a'* csillag megállását látván ök örülének. 2, 10.

lolimtd-ta megállítani.

V. *tul-ungve* állani, *tulimt-ungve* megállítani.

lolim-ta lopni, tolvajlani, tolvajló. *lolimta jah tolvajok. hoda lolimta jah jilta sagat hirman an longlet pa an lolimlet a'* hová a tolvajok alá ásván nem mennek bé és nem tolvajlanak. 6, 20. — *lolmipsa* lopás.

lolmah torkos borz.

C. *totmem* lopott, *totma* lopva, titkon; Kv. *tul-uhv* vinni, lopni, *tulp* vivő, lopó; *tulmeh* titkos, *tulment-uhv* lopni; V. *tulmah* tolvaj *tulmant-ungve* lopni.

lon húr, ér, ideg; *naras-jug lon* hegedű húrja, *kur hoza lon* ábszár kötő, inakból; *lon-keel in* zsineg, *lon sugat in*, idegczérna.

lonije erecske.

C. *ton*, finn. *suoni*.

lonis, *lonis*, *lunis* dér, zúz, hó; *seming lonis* jégeső, szemes hó, *potim lonis* fagyott hó; *lonis ravije-ta* havazni.

lonizing deres, zúzos, havas.

lonizak szappan; *lonza ita* hülni, lásd *lunza ita*.

C. *font* hó. Magyarban a' *lom* »pruina in arborum ramis congelata«, *lomos* »pruinosisus«, (finnben *lumi*) tartozik ide: ellemben a' *hó*, *hava* szó a' *tajt*-hoz való.

long bálvány, *longa pojksata ho* bálvány imádó.

C. *tonh* bálvány.

longa, ebben: *longa jogan* Irtis folyó.

C. *tangat* Irtis; *tangat-jah* Irtis melléki osztják.

lonh-ta, *long-ta* 1) bemenni. *hota longset, kazalaset návirem a'* házba bemenének, találák a' gyermeket. 2, 11. — *longipsa* bemenés; naplemente.

2) *pernaja longta* keresztelődni; *longim* keresztelődve; *longmal* keresztelődése. *hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edis* minden Jézus a' keresztelődése után a' vízből kijött. 3, 16. — *pernaja longillalam* keresztellem a' sokat; *ma nüngilan pernaja longillalam jink libina* én titeteket keresztellek vízben. 3, 11.

longema-ta elérkezni; *longemipsa* érkezés.

longtiji-ta bémenni. *longtijat jermat ovetna* menjetek bé a' keskeny ajtókon. 7, 13. — *hoda lolimta jah longtijiilet a'* hová a' tolvajok bémennek. 6, 19.

longilta-ta bemenetni; *pernaja longiltata* keresztelni; *pernaja longiltim iki* keresztelő atya, keresztelő. *Ivan, torim pernaja longiltim iki* János, isteni keresztelő, vagy szent keresztelő. 3, 1.

longiltiji-ta bemenetni; *pernaja longiltijita* kereszteltetni. *lu elta pernaja longiltijiset Ordan joganna* ő tőle megkereszteltettek a' Jordán folyóban. 3, 6.

C. *tangam* bémelve, bément.

lonh-ta, *long-ta* hasadni, *longim jug* hasadt fa a' tüzelésre.

longid-ta hasítani, *longitipsa* hasítás.

C. *langadem* hasított.

longanzip csengettyű.

V. *longančup* és *lanšip* csengettyű.

loni-ta, *loš-ta* állani.

lonšta-ta állítani, állatni.

lonsili-ta széllyel állani.

lonsimd-ta megállítani.

lonsan-ta felállani, *lonsanda-ta* felállatni.

loš-ta állani.

lošalta-ta és *lošta-ta* állítani, állítgatni; *noh losltata* felállítani. *pa lošaltasa luel langil ohtija* és állítá őt a' tetőre. 4, 5.

C. *todem*, *todem* állva, állott; Kv. *tunč-uhv* és *tuč-uhv* állani; V. *tunš-ungve* és *tuš-ungve*.

lost-ta nedvesíteni; *jinkna lostata* vízzel meglocsolni.

lošta-ta és *lonšta-ta* jelenteni, tanítani; *lonsili-ta* oktatni; *lonsilipsa* oktatás, tanítás.

loš-ta belökni.

lozid-ta rént, lovat kifogni.

ložap, ebben: *jink talta ložap* szivattyú.

lor alacsony, sekély part; *lor vazi* egy kacsafaj, *lor lunt* egy lúd faj, talán alacsony lábaikról.

C. *tór* alacsony hely, lapos hely.

lord-ta beretválni, *lordta keži* beretva; *lordtipsa* beretválás.

lot gödör, *ink lot kút*, tócsa; *mû lot árok*; *hala lot sír*.

loting gödrös, *lotinga lirtu* által dúrni; *loting taga* gödrös hely, a' vadnak fekvő helye.

C. *lát* gödör.

lot folt, *lotipa* foltu, *novi lotipa* fehér foltu.

lotah, *lotih* folt, *novi lotah* sápadtság.

lothing foltos; *novi lothing* sápadt.

lotham-ta foltossá lenni, *novi lohamta* sápadni.

lothamd-ta foltossá tenni.

Kv. *lal* folt, *lalt* u. a. V. *lalit-ungv* foltozni, *lalt* folt.

lotema-ta megbotlani.

lot'ala-ta számolgatni, i. *latala-ta*.

lod-ta venni (emere), *lotipsa* vét, vétel.

C. *tudem* véve, vett.

lop-ta, *lob-ta* szólani.

lobij'i-ta dadogni, sügni; *lobij'ipsa* dadogás, sügás.

Kv. *lav-uhv* mondani.

lobij'i-ta viszketni, *lobij'ipsa* viszketés.

lobas, *labas* élés kamara, pajta; *han lobas* koronai magtár; *lant tinita lobas* lisztes bolt, lisztet áruló bolt, *noga tinita lobas* mé-szárszék.

C. *tupas* (magazin).

lobis törölő, ruha, vászon rongy; *jelbi lobis* előkötő, *lov'i lankta lobis* ló fedő, takaró, *veš potlang lobis* homlok kötő.

lopsing darabos, rongyos, szalagos.

lopsah lapos; *lopsah nah* lepény; *lopsah vanži* lapos levelű fű, bojtortján; *viting lopsah* tág laposság, lapos föld.

lov'i ló, *lovet* lovak; *har lov'i mén*, *ne lov'i kancza*, *hapti lov'i* herélt ló, *šaš lov'i* háttas ló; *lov'i šavita ho* lovász. — *pa mu lov'i hozazip voj* idegen föld lova-féle állat = teve. 3, 4. — *lovet longta hot* ló-ól; *hur'i lov'i* vad ló; *lov'i labidta lant zab*; *loving* lovas.

C. *tau*, V. *lu*.

lovat nagyság, magasság, termet, élet hossza. *mu lovat* környék, egész ország. *Isus jangas Halilej mu lovatna* Jézus megfor-

dúla egész Galileában. 4, 23. — *li etmelna síjalset lu olímpela si mu lovatna* ők kimenvén elhíresztelének felőle azon egész föld környékén. 9, 31.

hulim tal lovat három tél (év) hossza.

lovat vorna jum ho meglett ember; *un lovat* nagy termet, *aj lovat* kis termet, *aj lovadot* kis termetü.

lovating temérdek, felséges.

lovatelna egész terjedelmében.

lovil-ta evezni, *lovilta ho* evező ember.

C. *táp* evező. V. *tuop* evező és hálnak úszó szárnya, innen *majl tuop* mell-szárny, előszárny, és elő evező; *sis tuop* hát-szárny, és hátulsó evező; *sis perne tuop* kormány (hátat forgató evező).

lomird-ta, *lomirté*-ta ránczolni, *lomirtípsa* ráncz, *lomirtípsa-ing* ránczos.

lomirsata ránczolódni.

lomid-ta, *lumid*-ta öltetni, felöltetni.

lomí-ta tévedni, *lomípsa* tévedés.

lomid-ta tévesztetni, *lomtípsa* tévesztés.

lomtíla-ta tévedezni.

lomtípsa-ta tévedni.

C. *tébem* tévedt, *tébettem* tévesztett; Kv. *tepl-ahv* tévedni.

lu ő, *luel* őt, *luela* neki.

lín ők (kettős sz.).

li ők (több. sz.). — *lu lu murel šavijil li kreklal elta* ő ő népét megőrzi ő bűneitül. 1, 21. — *siri antom hun lín jega volta pit-sangen* előbb mintsem ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18.

lu csont, *og lú* agy, koponya; *hul lú* hal száalka; *još serkep*; *lú* könyök, *kur šugos lú* lábszár; *lankir lopsah lú* vall lapoczka; *pungil lú* oldal borda; *šansuh lú* térd kalács; *šas lú* hát gerincz. V. ő. *loh* (lou, luu, lú).

láng, *luung* csontos.

C. *teu*, *tlouh* csont. Kv. *lušem*, V. *lu* és *lušm*.

luj újj; *un luj* nagy újj, hüvelyk újj; *jontista luj* varró újj, mutató újj? *luj kar* gyűszű.

C. *tuj* újj; V. *tule*.

lujt gyűrű.

C. *tujit*; V. *tule nur*.

luj-ta csörögni mint a' szarka.

luk, *lok* nyírfajd.

lukit, *log* öböl.

lukema-ta, *lukemä-ta* lökni; *libija lukemita* belélökni, dugni.

lugol-ta, *luhli-ta* rágni, kérődzeni.

luhlili-ta rágesálni.

luhlema-ta egyszer rágni.

C. *tohtem* rágott, rágva, megköszörülve. Tehát a' déli osztjában *tohtem* rágott és köszörült: az éjszakiban *lugolta*, *luhlita* rágni, 's *logodta* köszörülni.

lugis, *logis* barát, *lugset* társak. *hun ragija ulleta nen lugislan pilna* ha nyájasok vagytok ti barátjaitokkal. 5, 47.

C. *togos* barát.

lugup = *lubih* meritő edény.

C. *togop* meritő háló (eishamen).

lul-na? *nem moltä antom hanatimot, madot lulna jelba an edis* semmi sincs elrejtve, a' mi nyilvánosságra megint nem jö. 10, 26.

lulgep horgos pózna a' halak kergetésére.

lung, *long*, *leng* bálvány. *al vera ningena lunget* ne csinálj magadnak bálványokat.

lung nyár; *tal-lung* tél-nyár = esztendő; *i tal lungpa* egy éves; *lung kudip tilis* nyár-közép hó = julius.

C. *tung* nyár; Kv. *tujmah*, V. *tuj* nyár.

lunk szeg, száлка. *muj ning vandlen lamba hojen semna ulta lunk ohtija* mit nézsz te a' felebarátod szemében lévő szálkára? 7, 3.

lunk senkta szegezni, ékelni; *jourtim lunk* csavaró szeg, csavar; *naras lonet talta lunk* hegedű szeg; *lunkije* szegecske.

lunkta-ta és *lunkil-ta* szegezni; *lunktipsa* szegezés.

Kv. *lig* száлка, szeg, *liht-ungve* szegezni; V. *lig*, *lij* szeg; — *tenk*, *leh* (a' *Pelimi vogulban*).

lungid-ta öltözni, lásd *lumid-ta*; *lungidta sah* öltözet, *lungitsa-ta* öltözködni, takarózni. — *hun ning libina ulta novi turmana lungitsal* ha a' te benned lévő világosság sötétbe takarózik. 7, 3.

lungtipa-ta öltöztetni, ékesíteni.

lungid-ta olvasni, számolni; *lungtim* olvasva, számolva. *nen hoza i og-ubiltan izagat lungtimet* ti nálatok a' fejetek hajszálai is meg vannak mind olvasva. 10, 30. — *lungtipsa* olvasás, szám.

lungilta-ta számítani, fizetni.

C. *tungdem* olvasva, olvasott.

lunza-ita hűlni, *luñzid-ta* hűteni; *luñziti-ji-ta* u. a. lásd *lonis*, *lonis* dér.

lunt lúd; *aj lunt* kis lúd (anser bernida); *as lunt* Obi lúd, *lor lunt* parti lúd, alacson partokon tartzkodó? alacsony lábu?
lunting ludas.

C. *tunt*, V. *lunt*.

luntü, *lundü*, úgy látszik, egy *a' lundta*, vagy *lungta*, szám, szóval, tehát: *tal-luntü* évenként, *tülis luntü* havonként. De többnyire *i* = egy, szó előzi meg *a'* szerkezetet, így:

i-hadt-lundü (egy-nap-szám) naponként.

i-labüt-lundü (egy-hét-szám) hetenként, hét számra.

i-taga-lundü (egy-hely-szám) mindenütt.

i-tal-lundü (egy-tél-szám) évenként, tél, vagy év számra.

i-mesta-lundü u. a. mi *i-taga-lundü*.

lund-ta számolni, *luntüpsa* számolás. V. ö. *lungid-ta* olvasni, számolni.

lužba (or.) szolgálat, *la' lužba* hadi szolgálat; *lušbana pidta* szolgálatba lépni.

lužid-ta szolgálni. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *lužitüpsa* szolgálat, *torma lužitüpsa* istennek való szolgálat.

lurim vékony kötel *a'* halászatra.

lud-ta, *lod ta* venni; *ludta ho* vevő.

lup lapát, evező lapát; *lup verta ho* evező, evező-csináló.

lubih = *lugup* meritő edény.

lumzema-ta hűlni, lásd *luñza-ita*.

lumid-ta öltetni, öltő; *lumidta sah* öltő ruha. *el lumidta sah kinza una an ull?* *a'* test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? 6, 25.

lumütsa-ta öltözni. *anta elen olünpela al šugasat, mujna lumütsata* se testeitek felül ne aggódjatok, mivel öltözni. 6, 25.

lumütlü-ji-ta öltözködni. *Solomon han izagat ulta sielna siđi an lumütlü-ji-s* Salomon király minden való dicsőségében nem öltözködött úgy. 6, 29.

lumtüpd-ta öltöztetni. *harna ulta pom torim hodi lumtüptal a'* mezőn való füvet isten úgy öltözteti. 6, 30.

L'

lak-ta folyani, *lakipsa* folyás; *vërna lakipsa vér has* = *kalina lakipsa* is. V. ö. *lak*-ta pökni.

lal' öl; *alta jug lal'* építő fa öl, *tut jug lal'* tüzi fa öl. V. ö. *lal*.

lal' ellenség, had. *lal'-jah* hadi nép, katonák. *manema pitim lal'-jah tajlem* nekem (szót) fogadó hadi népem van. 8, 9. — *lal ho* katona, *loveng lal' ho* lovas katona.

lal'ing hadas, ellenséges, sereg.

lalista vívni, csatázni; *lalista ho* katona, *lalipsa* csata.

Kv. *lal'* ellen, *lal'h* ellenébe, *lalt'* ellen; V. *läl'* ellen; *näng kumlä katel lalt' lül'en* te minek állasz a' nap ellen?

lald-ta lehelni, *nol sungna lalta* az orr szögibe lehelni = sügni; *lalt'ipsa* lehelés.

lalt'imd-ta valamit meglehelni.

V. ö. *lald*-ta lélekzeni.

labit 7, és a' hét; *labit og hadl* hétfő. V. ö. *labit*.

lavid-ta gyalázni, káromolni, szidni. *lu torim lavidl' ö* istent káromolja. 9, 3.

lavidtot szidó. *jim jazing jastat nängilan lavidtotet olinpela* jó beszédet mondjatok a' benneteket szidókra. 5, 44. — *lavit'ipsa* veszekedés, *lavit'ipsaing potar* szidalmazó beszéd.

V. *laut-ungve* szidni; *lauti üm nobelom* szid (reám), haragszik reám.

lavid-ta mosni, *lavidta jug* mosó sulyok.

lavema-ta egyszer mosni.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut-ungve*.

lamka húzó szíj.

leh nyom, l. *leh* és *lek*.

lelta-ta megrakni, terhelni; *lelt'ipsa* megrakás, terhelés, lásd *leltata*.

logid-ta mosni. *näng uza pidten iršna näng venžen logita te* bőjtölésedkor te képedet mosd meg. 6, 17. — *logidta* ne mosóné.

logitiji-ta mosogatni.

logit'ipsa mosogatás. — V. ö. *lavidta* mosni.

lol-ta állani, méltó lenni. V. ö. *lolta*.

lola-ta olvadni; *lolpi* ólom, *lolpi nol* golyó. V. ö. *lola*-ta.

lon (or.) len. C. *tong*.

lortsa-ta beretválkozni. V. ö. *lordta*.

lohamtípsa sápadtság. V. ö. *lotah* stb.

lopsah lapos, *an lopsah* tál. V. ö. *lopsah*.

lugol-ta rágni, *luhtípsa* rágás. V. ö. *lugolta*.

lubid-ta (or.) szeretni, *lubitípsa* szeretés.

N.

naj, *naj* tűz, nap; *naj edta pelak* kelet; *najing* napos.

C. *naj* tűz, nap. V. *náj* tűz, fény.

najtsa-ta reményleni, *najtsípsa* remény, *najtsípsaing* reményes, *najtsípsinga verta* reményt gerjeszteni; *najtsípla*, *najtípsala* reménytelen, hirtelen. Talán a' *najt* bővülő, jövendő, szótól való, mellyből V. *najt-ungve* bővülni, jövendőlni, Kv. *najtehl-uhv* jövendőlni; tehát *najtsata* reménykedni, magát a' jövendővel biztatni.

nak tag. *jima ningená jil*, *hun nín naklan elta i nak at ušl* neked jobb lesz, ha te tagjaidbul egy vesz el. 5, 30. — *hun naklan elta i mada nak at ušl* ha te tagjaidbul egy valamely tag elvesz. 5, 29.

V. *nák* iz, tag, *nák-lu* csukló.

nag, *naj* nap, napfény. *nagem*, *nagen*, *nagel* napom, -od, -ja. *lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojat ohtina* ő parancsol ő napjának feltámadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

nahsema-ta tüsszenteni, *nahsemapsa* tüsszentés.

C. *nahtes*-ta tüsszenteni.

nal nyél, *honza nal* pipaszár.

C. *nütl* nyél. V. *näl*.

nank veres fenyű. C. *nánk*. V. *nánk*, *nang*.

nar és *narüt* csupasz, lásd *nár*; *narta verta* csupasszá tenni, *penket narta verta* fogat mutatni, vicсорítani.

C. *nara*, V. *nar*, Kv. *nar* csupasz.

naras, *naris* játék, *naras jug* hegedű féle.

narisla-ta játszani, muzsikálni; *narislata ho* zenész, muzsikus.

C. *nâres* játék, *nâres juh* hegedű féle, *nâres*-ta muzsikálni.

narep a' hó leporolására való bot.

V. *nârep* poroló bot.

navir-*ta* ugranni, futni.

*navri*psa futás, ugrás.

navirma-*ta*, *navirima*-*ta* hanyatt ugranni, vetődni. *roman puris pakit izagat navirmas rep elta sarasa mindjart a' disznó falka mind hanyatt ugrék a' hegyrül a' tengerbe.* 8, 32.

noh navirmata felugranni.

navirmapsa ugrás.

navirmilta ugrálni.

navrila-*ta* ugrálni.

C. *naur*-*ta* ugranni.

namik lágy; *namking* lágyas, *namking taja* lágyas hely.

namkamd-*ta* lágyítani.

C. *namak* gyenge, laza.

nambir por, szemét, semmire kellő. *si vož elta kim etmanna nen kur-pad'lana harim nambir hol parkatat a' városbul kimenvén ti a' lábszáraitokra ragadt port rázzátok* le. 10, 14. — *nambra sevirta* kívágni, *nambra senkta* kibonyolítani.

nambring szemetes, piszkos.

ne nő; *ho ne* feleség; *rahta ne* rokon nő. *rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurcija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal *ne* paráznalkodjál. 5, 27. — *ezimna labidta ne* szoptató nő; *ne kalang* rén tehén; *samba voj ne coeur dame*; *puppa voj ne carreau dame*; *nenije* kis nő.

C. *ne* és *neng* nő; Kv. *ne*; V. *nê*.

nel, *nil* négy; *nelna*, *nelna* négyen, négyen; *nel sungpa* négyszögű, *nel kurpa* négy lábú.

nel hos jang tizennégy.

nel jang negyven.

nelmit 4-dik; *nel hos jangmit* 14-dik.

C. *neda*, *neta* 4; Kv. *nile*; V. *nile*.

nel-*ta* nyelni, *nelipsa* nyelés, mohó éh; *neling* nyelvös, falánk.

C. *netlem* nyelt.

nelah ebben: *nelah pun* ebször, pih.

nelik hering faj, kis hal.

V. *näläk*.

nen tik. *nen veskaten* tí igazságtok. 5, 20. — *nen olinpela*

magatok felől. *al nomisati nen olinpela jastaman ne gondoljatok*, magatok felől mondván. 3, 9.

než mégis; tagadó mondatban: nem is. *torim než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* isten még a' kövekből is támaszt gyermekeket Ábrahámnak. — *ma než an tijilem lu sopeklal allijita* nem is vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11. — *sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl sidž hun a'* törvényből még egy írásjegy vagy egy vonás sem megyen el addig. 5, 18.

V. *nes* hijába, csak.

neš tompa.

nešlta-ta tompítani, *nešlčipsa* tompítás.

nešmč-ta tompulni, *nešmčld-ta* tompítani, *nešmčlčipsa* tompítás.

C. *neš* tompa, *nešmem* tompúlt, *nešmettem* tompított.

neži horog, *nežid-ta* horgot vetni.

ner-ta kenni, festeni, mázolni; *olčpna nerta* befesteni; *novi vohna nerta* megezüstözni; *nerčp* festék.

nerša-ta dörzsölődni; *neršlč-ta* veszekedésre hajlani.

V. *nčrep*, *nčrp* festék.

nerema-ta fosztani, rabolni; *neremčpsa* fosztás.

C. *neremem* fosztva, fosztott.

neriči-ta tenni, cselekedni, bánni valamivel, vesződni; *pogatura neričita* úriasan, zabolátlanul cselekedni; *katkuta*, vagy *parohna n.* dühösködni. — *hodi lidleta, hanne-hojet nen pilna at neričilet, siršna nen izidž neričat li panna a'* hogy akarjátok, az emberek tí veletek hogy tegyenek, tehát tük is úgy tegyetek ő velek. 7, 12.

nebek, *nepek* könyv, levél; *rud-nebek* nemzetség könyve; *kadna manta nebek* váló levél, elbocsátó levél. 5, 31. — *eviltata n.* hiteltető írás, felhatalmazás; *untičijlta n.* tanító könyv; *arčjita n.* énekes könyv; *im ačkol n.* evangelium, *imengen hojngen kadna manta n.* nőt-férjet elvásztó levél; *han nebek ukáz*, *hanšta n.* író papír; *još pos n. v. jos n.* nyugtatóvány; *jastandta n.* szerződés, írott jegy, *jurčidta n.* kérő levél, *lungtasta n.* számadás.

nem jasčngat n. szókönyv; *pos n.* bélyeg papír, *pos nepket* per-írományok; *posčng n.* nyugtatóvány, *pant n.* útlevel, *pamtčldta n.* parancs; *pojčšata n.* imádságos könyv.

nebekčng könyves, tudós, *nebekčng jah* tudósok.

C. *nebek*, *nčpek* papír; *Kv. nepek* könyv, papír.

nem nem; *nem urna* semmi módon.

nem hojat senki. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki nem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *nem hojata al jasta* senkinek ne szólj. 8, 4. — *nem hoda* semmikor.

nem hunti és *nem huntsi* soha. *ma ningölan nem huntsi an usalam* én benneteket soha nem ismertelek.

nem tagana sehol.

nem molti semmi. *nem molti antom hañatimot* semmi nincs elrejtve. 10, 26. — *lu už nem moltija an patimda pidl az* már semmire nem fog érni. 5, 13. — *ning nem moltina aja an ullen* te semmiben kisebb nem vagy. 2, 6.

nem-molti-kem se mennyi.

V. *nem*; *nem-kat* senki, *nem-kotl* sehonnán, *nem-mät* (*ne-mät*) semmi.

nem név. *nem ponta* nevet tenni, adni. *nem luela ponlen Isus* Jézus nevet add neki. 1, 21. — *nem mata* nevet adni; *nem sagat hojta* névszerint híni, nevezni.

puš nem? *obras nem?* *nemba* nevü. *Nazaret nemba voš* Nazaret nevü város. *holup nemba voj galamb* nevü állat, 10, 16.

nemüd-ta nevezni, *nemü-ta* is, *nemüpsa* nevezés.

nemütsa-ta nevezödni. *hoting kužaj nemütsa kulet kañaza a'* ház ura neveztetik ördögök fejedelmének. 10, 25. *lu Nazarea nemütsal* ö Nazarenusnak neveztetik. 2, 23.

nemütsatot neveztetett. *tüis Isus Hristos nemütsatot* született a' Jézus Krisztusnak neveztetett. 1, 16.

neman mert, névszerint? *li neman kašla horaz vilet li ohtel* ök mert szomorú képet vesznek magokra. 6, 16.

C. *nem* név; Kv. *nam*; V. *nem*.

nü-ta nézni, *an nitot* nem látható, titkos, *nüla* látszik, látható. *pojksema ning torim azena, madot an nüla* imádkozzáll mennyei atyádhoz, a' ki nem látható. 6, 6. — *nün torim azenna at usla, madot an nüla, pa nün azen, si an nitot vandtot, sem vanman ningena mal* te mennyei atyád által tudatik, a' mi titkos, 's te atyád, az a' titkost látó, szem látomást adja meg neked. 6, 18.

nüli-ta nézegetni, *nülipa* nézés; *an-nülipa* nem látás, *sem an-nülipa* vakság.

nil nyolcz, *nülmüt* 8-dik; *nül hos* 18; *nül sot* 80 és 800; *nül sot pela hulim* 83; *nül sot nül* 808.

C. *nít, nída* 8, *nídamet* 8-dik; *nít hás* 18; *nít söt* 80 és 800.
Kv. *nol-lov*, V. *nól-lu*.

nīng te; *nīng nimen* te nőd. *nīngen* téged, *nīngena* neked, *nīngilan* titeket. *ma nīngilan pernaja longillalam* én benneteket megkereszteltek. 3, 11. — *nen ojanget, hun nīngilan návrijita pidlajitan* tí boldogok, ha tük sértettetni fogtok. 5, 11.

nīngilana nektek. *hoj nīngilana nomis mas* ki adott nektek tanácsot. 3, 7.

C. *neng* te és tí; Kv. *nag* te, *nan* tí; V. *nāng* te, *nān* tí.

nīnk nyü, *nīnk voj* nyü. *hoda anta nīnk voj anta samī volla an verl* hol se a' nyü se a' penész nem emészt. 6, 19.

C. *nīnk* nyü; V. *nīng*, *nīngve*.

nīnktahne légy. V. *nīmsér* égva pók.

nīži, l. *nēži* horog, *nīži kard* a' horog vasa.

nīžili-ta horgászni.

nīžing a' hal teje; *nīžing pohlet?*

V. *nīsīn* hal teje; *nīsīning kul* = *kum kul* tejes hal.

nīšla-ta nyúl.

nīšla-ta nyújtani; *nīžipti-ta* u. a. *nīžiptipsa* nyújtás.

nir lábbeli, csizma; *nir kuš* lábbeli; *sah nir ruha*; *sugaing nir* bőrös láda.

C. *nir* csizma.

nir vessző, pózna; *sojpp tagirdta nir* szárító állás a' hálókra. *niršiki* vesszőcske, poznácska.

C. *nerem* vessző. V. *nir* vessző, *nir sau* bokor.

nirimd-ta elvenni, fosztani, l. *nerema-ta*.

C. *neremem* fosztott; V. *nirmt-ungve* elrántani, fosztani.

nīp teher, vihető batyu, tárisznya; *nīpije* tarisznyácska.

nībīt, *nūbīt* tartósság; *nībītla*, *nūbītla* nem tartós, *hū nībītla* hosszú tartás nélkül.

nīm al, éjszak; *nīm vot* al szél, éjszakai szél.

nīm mū alföld = Sziberia; *nīm hola-vot* éjszak-keleti szél; *nīm kev olta vot* éjszak-nyugati szél. — *nīmīs* alá felé.

nīmīl, *nīmlet* havon járó bocskorok, szőrös réntalppal.

nīmīr kerek.

no (or.) de. *no lu jastas sit ohtija* de ő monda arra. 4, 4.

nog, *noh* fel, *noh ismūta* felismerni, megtudni. *olīm elta noh*

rakinmalna veris sidi álombul felserkenvén tön úgy. 1, 24. — *si ne noh kilis i luela lužits a'* nő felkele 's neki szolgálta. 8, 15.

nogil, nohla fel, nohla pela felfelé.

nogis fel felé.

C. *noh, nok* fel; Kv. *noh* és *nonh* fel; V. *nong* fel, *nongo* felé.

noh-ta sántítani, *nogili-ta* sántikálni, *nagisa-ta* heverés által megmerevülni.

noh-ta nevetni, *nohti ho* nevető ember.

C. *niah* nevetés, *nagam* nevetett, nevetve.

nogor toboz; *nogor jah* sziberiai czedrus, *nogor sem* czedrus mogyoró.

C. *nagar* czedrus mogyoró. V. *när* mogyoró.

nor, *nir* pózna, gyertyatartó. *asveša put jilbija an omisla, no nor ohtiža a'* gyertya fazék alá nem tétetik, de gyertyatartóra. 5, 15. — *nor juh* pózna, a' mellyhez a' *vožim*, vészhaló, alsó végít kötik; *nor laket* gyűrük a' pózna két végén.

V. *nert* és *nerteh* gyertya.

nor gerenda.

nori fali oldaldeszka a' szánban és jurtában.

norit hidas, patka, a' mellyen hálnak.

norim és *norom* híd, szárító pajta, tehát hidlás; *norom sogol* és *torim lojta norim* szentség tartó; *hojta norim* vaczok, háló hely, ágy.

nord-ta hidalni, fával burkolni, kövezni, *nortipsa* csinált út, kövezés; *jink ulti nortipsa* vizen által való hidlás, híd.

C. *nart* híd; Kv. *nor* gerenda; V. *nor* gerenda, többesben *nort*; *kvol nor* ház fala; *nor-ungve* leterülni, *nort-ungve* teríteni; *nortkat-ungve* leterülni, p. o. *iu jole pates, jole ti nortkates a'* fa lesett, leterült.

nor gyűrű, *nor-juh* gyűrűvel való pózna, fa, a' mellyhez a' vészhalónak (*vožim*) két végét kötik; *nor-laket* gyűrük azon pózna két végén; — *lujt nor* újjak gyűrűje.

norìng gyűrűs, *pal norìng* fülczimpa.

nobtald-ta elvitorlázni (*nubüt, nobüt, nibüt* tartósság, meszsesség ?)

novi fejér, világos, világosság. *nìng an puslen než i ubit novija mujpa pitiža verta* te nem vagy képes csak egy hajszálat is fejérré vagy feketévé tenni. 5, 36. — *turmanna omišta hanne-hojet.*

un novî turum katalaset sötétben ülô emberek nagy mennyei vilá-
gosságot láttak. 4, 16.

novî semîng lant (fehér szemes fû) sáska. *lu levîpasel us novî
semîng lant pa har voj mavî* ô étele volt sáska és pusztai állatnak
méze. 3, 4.

novî ubît feje haj, *novî ubîtpa* feje haju; *novî jînk požíh
libina* tojás feje; *novî nerîp* feje festék; *novî sem lah* feje szem
golyó, feje ség a' szemben; *novî voh* ezüst, *novî vohna verta* ezüs-
tözni; *novîja jis* világosodott; *novîja verta* fényesíteni, feje riteni.

C. *nova, novi, nogi* feje, *nova rok, roh* feje róka, *canis*
lagopus.

nom-ta gondolni, emlékezni; *nomît* emlékezet, *ma nomtemna*
emlékezetemre, a' mennyire emlékezem.

nomîs elme, gondolat, *nomsem, nomsen, nomsel* elmém, -éd, -éje
nomîsna illas elmében megháborodott. — *krek verta nomîsna* gon-
dolatban bünt tenni. 5, 28. — *hoj nîngîlana nomîs mas* ki adott
nektek tanácsot? 3, 7. — *li nomsel usman jastas* ô gondolatjokat
tudván, monda. 9, 4.

jîm nomîs könyörület, jó tetszés. *jîm nomîs kerta nung ohtîna*
jót tégy (könyörülj) mi rajtunk. 9, 27. — *madot hoza izagat ulta
ma jîm nomsem* a' kinél minden én tetszésem. — *adîm nomîs go-
noszság.*

nomsa vîta eszébe venni, *nomîs verta* = *nomîs mata* taná-
csot adni.

nomîsla esztelen, *nomîsla jah sidî verlet* esztelenek tesznek
így; *nomîslapsa* esztelenség.

nomîlma-ta gondolni, emlékezni. *hun lu nomîlmas sit* midôn ô
gondolja vala azt. 1, 20. — *hun nîng jîren tulen, pa nomîlmalen*
ha te áldozatodat viszed és megemlékezel. 5, 23.

nomîlmata-ta, *nomîlmad*-ta emlékeztetni; *nomîlmatîpsa* emlé-
keztetés.

nomîs-ta gondolni, képzelni. *al nomîsat, ma jogotsem sud-sir
pasagat verta* ne gondoljátok, én jöttem a' törvényt mássá tenni.
5, 17. — *al nomîsati nen olînpela jastaman* ne gondoljátok ma-
gatokban mondván. 3, 9. — *li nomîslet, li ar potrelna hullajît* ôk
gondolják, ô sok beszédjök miatt hallgattatnak meg. 6, 7. — *muj
vorna admas samlanna nomîsleta* miért gondoltok rosszat szíveitek-
ben. 9, 4.

nomisip képzelet, gondolat, *nomisipsa* és *nomsipsa* képzelés, *nomisipsaing* képzelgős.

nomisil-ta képzelni, *nomisling* képzelt.

C. *nom-ta*, *num-ta* emlékezni; *namas* ész, emlékezet, *namseng* eszes, okos, *namas-ta* emlékezni, gondolkodni. V. *namt*, *nomt* ész, emlékezet, *namting*, *nomteng* okos; *names-*, *nomes-ungve* gondolni; *nom-ungve* emlékezni. Kv. *numt* elme, gondolat; *nums-ahv* gondolni, emlékezni; *numelmat-uhv* gondolni, emlékezni.

nomi, *numi* felső, *nomilta* felülről.

nomna rén, *har nomna bika*, *hopti nomna* ökör.

nomsira egy éves rén üsző.

nuj posztó, *nujing* posztós. — C. *nuj*, V. *nuj*.

nuh-ta pedzeni (a' halról), vágni (a' madárról).

C. *noh-ta* vágni, elkapni (a' madárról); Kv. *nahv-uhv* ebben: *toulen ujt johtem tavame nahvsanel a'* szárnyasok jövéen azt elkapdásák. Mát. 13, 4.

nuža (or.) szükség. *nen torim azen usl, nujsir nuža tajleta ti* mennyei atyátok tudja, miféle szükségtek van. 6, 8. — *nen turum azen usl nen aradtel nužalan olinpela ti* mennyei atyátok tud a' ti minden szükségtekrül. 6, 32. — *nužaing* szegényes, *nužas* szegényül.

nur harag. *lamba hojen ning ohtija nur tajl* felebarátod elened haragot tart. 5, 23. — *nuripsa* bosszúság, *nuripsaing* bosszús. *nuring* haragos, gonosz. *nuring ho* ellenség. *imasa soraja ning nuring hojen panna* egyezkedjél ki előbb te ellenségeddel. 5, 25.

nuring voj gonosz állat, kígyó. *nuring voj elta tiiimodet* kígyó fajzatjai. 3, 7.

nurd-ta boszúlni. *nurtis-ta* büvölni.

nur vékony botocska, a' mellyre halat szúrnak, hogy megfagyjon; *asveša nur* gyertyatartó. l. *nor*.

nur, *nor* 1) gyűrű, abroncs; *nuring* gyűrűs, abroncsos, *nuring put* katlan. *laket ohtina ulta nurt kerdta* kereket megvasalni. 2) tengely.

V. *nur* gyűrű, *tule nur* újj gyűrűje, *nuring* gyűrűs.

nubit, *nibit* életkor, tartósság, örökké valóság. *nubtem*, *nubten*, *nubtel* országom stb.

turum nubit mennyország. *at jogodl ning turum nubten* jöj-jön te mennyországod. 6, 10.

turum nubta an lonhleta a' mennyországba nem mentek
be. 5, 20.

nubting tartós, örökké való. *i nubting* egy koru; *nubitla* nem tartós.

Kv. *núv* nagyság.

num fel; *num hot* felház; *num holejt* délkelet, *num kevi* dél-nyugat; *num tuj* felső tö, csúcs, *num pelak* déli oldal, *num taga* felső hely, oltár, *num vot* felszél, déli szél; *rep num* hegy felseje, háta. *numin* fent, *numilta* felülről.

numbi felé, felső, felette. *numbi ševinga jis* felette csendessé lett. 8, 26. — *hun nen veškaten numbija an pidl ha a'* ti igazságtok felsőbbé nem lesz. 5, 20. — *unltijilta ho untata hojel nambija an ull, leví lu jorel numbija an ull a'* tanítvány a' tanítójánál nem feljebb való, a' szolgálja ő uránál nem feljebb való. 10, 24.

C. *num*, *nom* fel, *num vot* felszél, déli szél, *numen*, *nomen* fenn.

Kv. *num*, V. *num*, *numen*, *numel* fel, fenn, felől, *numi* felső.

N.

nah-ta nevetni. *nahset lu ohtel* nevettek ő rajta. 9, 24.

nahim nevetve, *nahming* nevetséges.

nahipsa kijátszás, megcsalás. *kazalas nahipsa lu ohtina mudra jah elta* látá a' maga kijátszását a' bölcsek által. 2, 16.

nahal-ta és *nahil-ta* gúnyolni, kaczagni.

nahmilti-ta gúnyolni, *nahmiltipsa* gúnyolás.

C. *nah*, *nâh* nevetés.

nahsim kopoltyú, l. *nóhsim*.

C. *nahsem*, *nansem*; V. *nahsem*.

náli kanál, *nalina janista* kanalozni, kanállal inni.

C. *nala*, V. *nali*, *nalujem* kanalozok.

nálim nyelv, *tut nálim* láng, *tut nálimna edta* lángot vetni.

nálimla nyelvetlen, néma, *nálimlaot a'* néma. *nálimlaot potardta pits a'* néma beszélleni kezdé. 9, 33.

nálimap nyelvü, *adim nálimap* rossz nyelvü, *joura nálimap* görbe nyelvü, dadogó.

C. *nadam*, *nadem* nyelv. **Kv.** *nilm*; V. *nielm*, *nilm*.

nañ kenyér. *jasta, tam kevet naña at versalet* mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *nañ mung* kenyérünk. 6, 11.

nañ verta ho kenyérsütő; *tutüŋg nañ* lángon sült kenyér, lángos; *mavüŋg n.* mézes kalács; *put padi n.* lepény; *torim nañet* kenyér az úr vacsoránál.

nañüŋg kenyeres.

C. *nañ*, Kv. *nañ*, V. *nañ*.

ñar nedves, nyír. C. *ñarom* mocsár, V. *ñar, nár* vad vize föld, *nañreng* nyirkos.

ñar kopasz, csupasz, lásd *nar*; *ñar-uh, nar og* kopasz fej, *ñar kurba* meztláb.

ñar-ta, nari-ta kopaszodni, *ñar oga jita* kopaszfejüvé lenni, *ñar longüta* lemeztelenedni.

natipsa vigyázat, *natipsaüŋg* vigyázó, előrelátó.

nañsa-ta kimélni, szabadúlni, könnyörülni. *ojanget madet hanneho nañsalet, si jukana tiel nañsala* boldogok, a' kik a' felebaráton könnyörülnek, azért rajtok is könnyörülnek. 5, 7.

nañsüŋg könnyü, *nañsüŋgašik* könnyebbé. *Sodom pa Gomor vožeta si vož kiñza nañsüŋgašik jil* Sodom és Gomorra városoknak e' városnál könnyebbé lesz. 10, 15.

C. *nod-ta*, Kv. *not-uhv* segíteni, lásd *nod-ta*.

navir hab, tajték; *navirna edta* habozni, tajtékezni.

navirsa-ta habozni, tajtékozni.

C. *naiver, neiver* tajték.

navirem gyermek. *purijat navirem olinpela* tudakozzatok a' gyermek felül. 2, 8. — *hoda navirem us a' hol a' gyermek volt.*

ho navirem férfi gyermek. *kitas velta ho naviremet* küldte megölni a' férfi gyermekeket. 2, 16.

aj navirem pora gyermekkor; *navirem tajta* szülni, *navirem verta* nemzeni; — *naviremüŋg* méhben viselő.

C. *naurem, neurem* ifjú, fiatal, *aj naurem* gyermek. Kv. *naur* fiatal, csikó; V. *naurem* gyermek.

navriji-ta 1) megbeszélni, alkudozni; *navrijiŋpsa* alkuvás. 2) rágalmazni. *nen ojanget, hun nünğülan navrijita pidlajitan ti* boldogok, ha ti rágalmaztatni fogtok. 5, 11.

navrijita-ho rágalmazó; *torim navrijita* istent káromolni *navrijitet* káromló.

navrijiŋi-ta megbeszélgetni.

namik puha, lágy; *namka* barátságosan.
namkamd-ta puhítani, lágyítani. Lásd *namik*.

C. *namak* gyenge, laza.

nīlim seb, *nīlmīng* sebesült, sebes. l. *nulim*.

nóhsim, *nahsim* kopoltyu; *hul nóhsim* hal kopoltyu.

nóga test, hús; *nīng nógajen* te tested. 5, 29. — *sorim nóga* és *hala nóga* halott, holt tetemek; *sem nóga* szemhéj, *penk nóga* foghús, inyhús; *nóga anpardta hadl* húst tiltó nap, böjtnap; *nóga leta hadl* húst evő nap, nem böjt nap. *nógaing* húsos, kövér; *nógala* sovány, *nógala ita* v. *pidta* soványodni.

C. *nóga*, *nógo* hús. Kv. *noul*, *novl* hús, test. V. *naul* hús.

nógal-ta, *nóhla-ta* mozdulni; *i pelka nóhlata* félre lépni.

nógald-ta mozgatni, feléreztetni; *ogna nógaldta* fejet rázni; *nógaltípsa* mozgatás, felérezés; *nógaltíp* hinta, böcsü.

nógalsá-ta inogni.

nógalla-ta, *nógalli-ta* ide-oda mozogni.

nógaltma-ta megindulni.

C. *nógod-ta* mozdulni, inogni, *nóhtim* inogva, *nógattem* mozgatva, hintáztatva. Kv. *nov-uhv* indulni, mozogni, *noult-ahv* mozgatni.

nógol alacsony.

nógol-ta utána menni, nyomozni, üldözni; *jolta nógolta* utólérni, üldözni.

Kv. *noultaht-uhv* utána menni, következni. V. *naul* nyom, *naul-ungve* követni, üldözni, *naulkat-ungve* u. a.

nógos nyuszt.

C. *nógos*, V. *nóhs* nyuszt.

nógor-ta, *nóhri-ta* faragni, gyalulni; *nóhrep* faragó kés, gyalu. *nógord-ta*, *nógard-ta* gyalulni.

C. *nógrem*, *nóhrem* faragott, gyalult.

nógom-ta futni.

nól orr, fok, hegy; *siski nól* madár orr, *šajput nól* sárkány. *nólíp* orru, *un nólíp* nagy orru.

C. *not*, *nat* orr. Kv. *nól*, *nól-šam* orr-szem, arcz. V. *nal* orr, hegy.

nól nyíl, *kardi nól* vashegyü nyíl; *nólíje* nyílacska, szeg

C. *not*, *natl* nyíl; V. *nál*, *nál nül* nyíl nyele, *nál kër* nyíl vasa
 = *kardi nól*.

nóliji-ta nyalni, *nólijipsa* nyalás.

nólid-ta nyalni; *nólití-ta* nyaldosni.

C. *nádl-ta* és *nádaj-ta*; az utóbbi reflexiv alak.

nól-ta hámozni? hámlani? — *nolta* *kev* malom kő.

nold-ta, *nolta-ta* őrleni; *nóltíltá* őrlegetni, *nóltíltá* őrlés.

nóltá-ta szét őrlődni.

nólim-ta, *nólimd-ta* szőrt eresztetni, vedleni.

C. *notem* fosztott; V. *nuj-ungve* nyúzni, (lappul: *nuollat*, *nuollet* vetkezni.

nónmild-ta nevelni, *nónmíltá* nevelés.

nóngil geny, *nongling* genyes, *nonglása* genyedés.

nongilása genyesedni.

nózi-ta kenni, *nózása* kenés.

nózid-ta kenni. *níng ogen nózita* te fejedet kend meg. 6, 17.

— *sel vohna* (*novi vohna*) *nózidta* megezüstőzni; *nózitá* kenés.

nóžitá meghintés; *várna nóžitá* vérrel meghintése az áldozati állatnak. V. ö. *nózi-ta*.

nórsi paj bokor, cserje.

nórd-ta nyomni, sajtolni, *nórdta* *jug* széna nyomó fa; *nórtá* lenyomás.

nórtíli-ta nyomogatni; *nórtá* nyomogatás.

C. *nórd-ta*, *nórod-ta* nyomni.

nód-ta, *nóti-ta* segíteni, reményleni, hozzá tenni. *lap nódta* előre lépni; *nótá* segítség, reménylés, előre lépés, hozzáadás.

nótili-ta segígetni. V. ö. *nátá* és *najtsáta*.

C. *nód-ta*, Kv. *nót-ukv* segíteni.

nómín, *nomning* kényes, gyengéd

nomínlí-ta kényeszetni, puhítani.

nuki bőr; *nuki antíp* bőr öv. *antípíjilás* *nuki antípna* övedzik vala bőr övvel 3, 4. — *nukíng* bőros.

Jegyzet. Finnben *nahka*, esztben *nahk*. *Nogata* egy régi orosz pénz, a' hajdani eszteknel is *nagata*.

núgol-ta, *núhli-ta* üldözni, *jolta-nuhlíta*; *núhlá* üldözés.

nugod-ta hajtani. V. o. *nogol-ta*.

núgum-ta és *nugomta* felelni; (*nugumím*), *nugamman* felelvén. *sotník jogos nugamman* *luela jastas* a' százados visszafelelvén, monda neki. 8, 8.

nukma-ta felelni. *Isus sit ohtija nukmas luela* Jézus arra felele neki. 3, 15.

nugmili-ta leányt kérni, *nugmilipsa* leánykérés.

nul ebben *nul-velipsa* sebütés, verekedés.

nulim seb, *nulmäng* sebes, sebesült, *nulmänga verta* sebesíteni. *nulimd-ta* és *nulmild-ta* sebzeni.

C. **núlem** seb; de van *nul-ved-ta* is, verekedni, mi azonos a' *nul-vel-ta-val*; V. *nulem*, *nulm*, (V. Pelim. *nali* seb), *nulmäng* sebes, sebzett.

nuld-ta reáeskünni, átkozni. *volla al nulta* soha ne esküdjél. 6, 34.

rohpa nultot hamis esküvő.

nultipsa eskü, esküvés. *nultipsajen pasagat al vera, no sidi vera, hodi nultsen torim jezalt* esküdet mássá ne tedd, hanem úgy tegyél, a' mint megesküdtél isten előtt. 5, 33. — *nultipsa elta manta* esküt törni.

nultsa-ta esküdözni, összeesküdni. Kv. *nul* eskü, *nul aš* eskü, *nul-uhv* és *nult-uhv* eskünni.

nurim mocsár, *nurmäng* mocsáros.

C. *norom*.

nürsa-ta lesütni, *il nürsa-ta* (szemet) lesütni.

núvel-ta verekedni; *núvelta ho* verekedő. Lásd: *nul-velipsa* (*nul-vel-ta*).

nümür kerek, *nümür podalije* kerek csomócska, golyócska.

nümürot kerek valami; *nümürotije* kerekecske. Lásd: *nümür*.

S.

sajk, *sajt* józan, éber, eszes.

sajkal-ta ébredni, józanodni.

sajkad-ta, *sajgad-ta* felkölteni, ébreszteni, vidítani.

sajgim-ta ébredni.

C. *sáu*, *sáven* éber, V. *sajk*, *sajkal*-, *sajkel-ungve* ébredni; *sajket-ungve* ébreszteni, *sajhtál* (*sajktál*) bolond.

sajla-ta védelmezni, *sajlapsa* védelmezés. V. *saj* csendes?

sajna (or.) megett.

sajt, *sajk* józan, éber, derült, vig. V. *sajt* és *sajk*. Kv. *sajt* eszmélet, ész.

sajt, *sajit* szerint = *sagat*.

sajma kölcsön, *sajmaja mata* kölcsön adni, *sajmaja vita* kölcsön venni.

sajmata kölcsönözni; *sajmapsa* kölcsönzés.

Kv. *saj* ajándék?

sak gyöngy. Kv. *sak* gyöngy; V. *säk* serét.

sakar (or.) czukor.

saklat (or.) zálog. *saklada ponta* zálogba vetni, *saklat vita* zálogot venni.

sah csuklyás bőr ruha, mind férfinak, mind nőnek; *langista* saj ágytakaró; *sah-kušgnen* ruházat.

C. *sah*; V. *sau* bőr.

sahsi kövérség, *sahsing* és *sahsang* kövér.

C. *sahse* kövérség, faggyú, *mít-sahse*, *mís-sahse* vaj (tehén zsir); *sahseng* kövér. P. v. *saj-vuaj* = vaj.

sagat 1) szerint, ként. *pora sagat, mada mulra jah elta purvjis* az idő szerint, melyet a' bölcsesektől megtudott. 2, 16. — *torim justipsa sagat* isten mondása szerint. — *hodì sagat* miként.

2) ért. *kad siski tinisalet i aj sel roh sagat* két veréb vétetik egy kis ezüst pénzen. 10, 29.

3) kor. *Habilej saras lep šostal sagat lu kazalas a'* Galileai tengerpartján mentekor látá ő. 4, 18. — *kad semla lu jubina jitel sagat uriset két vak ő* utána jöttekor kiálta. 9, 27.

jolta sagat után, toltá sagat onnan, jiltá sagat alatt, alá stb. hun Isus toltá sagat jis midőn Jézus onnan jött. 9, 27. — *tolta sagat jelšik pitmal latna kazalas* onnan távolabb esvén-kor látá. 4, 21. — *jolta sagat šužemimna* utána lépvén. 9, 20. — *hoda lolimta jah jiltá sagat hirman longtjilet a'* hol a' tolvajok aláásván bemennek. 6, 19.

izagat (i-sagat egyként, egyszerint) mind, lásd *izagat*.

pa-sagat másszerint, más. *pasagat verta* másszerint tenni, megváltoztatni. *ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta* én nem megváltoztatni, hanem teljesíteni jöttem azokat. 5, 17.

C. *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

sajit (annyi mint *sagat*) miatt. *hoj kadna manl lu imel panna*

anta pa ho panna krek vermel sajít a' ki elválík feleségétül nem más férfival bűn tevése miatt. 5, 32.

sagilti, ebben: *sagilti paj* bokor, csalit.

V. *sau* p. o. *iu sau* fa sűrűje, *uir sau* bokor, vessző bokor.

san fa gomba. C. *sána*, *saneh* nyirfa gomba.

sanhra prémzés, posztóból és bőrből.

sar szóró (lapát). *sar lu jozelna* szóró lapát ő keziben. 3, 12.

— *nañ omüdta sar* sütő lapát; *kardí sar* ásó.

sar de. *moj-pori ohtina ultodet tistalet muj, muj moža li pilna veng-ho?* *sar jogodlet hadlet stb.* a' lakadalomban levők búsúlnak-e, míg velek a' völegény? de jönnek napok. 9, 15.

saran szirjän, V. *särän*, *säreng*.

A' szirjänek az éjszaki Ural és Ob tartományainak kereskedői hajdanban, sőt az újabb időben is; azért a' vogulok és osztjákok a' külföldit *saran*-nak nevezik. Így a' lazacz az osztjákoknál *saran hul* (szirjän hal), mert a' lazacz kerüli az Obot, azt tehát a' szirjän folyókból, Pecsorából, Dvinából, lehet csak kapni; — *saran ong* szirjän szurok, bizonyosan finomabb szurok, mint a' bel-földi. A' voguloknál is *särän äni* szirjän edény, mi *jangetim äni* (fazekas keréken csinált edény); *särän káp* szirjän sajka; *särän tulilp* szirjän tréfa.

saras, *saras* tenger; *halim saras* holt tenger.

sastrak (or.) reggeli, *sastrakajdta* reggelizni.

sadís-ta kötni, foltozni. *sojp sadista inivp* háló foltozó tü. —

C. *sadem* folt.

sabil nyak.

hating sabil (hattyumyak), egy 10—12 rézhúru zeneszerszám, hattyú nyakkal.

sabling, sapling nyakas.

C. *sábet, sápet* nyak; V. *sip* nyak, *sip-lu* nyakszirt.

savep erkölcsü, szokásu, *adim savep* rossz természetü; lásd: *sovi* szokás.

V. *sau* nóta, melódia, különösen: *éri sau* az ének nótája; *tan sau* zenedarab.

savina szarka. C. *seuh, sauneng*.

sam szív. *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* az az ember avval a' nővel ő szivében bünt tett. 5, 28. — *namik sam* lágy szív *jim sam* irgalom; *jug sam* fa-bél, *aj sam* gyávaság.

sam̄ng szíves, *sam̄nga tajta* szeretni. *azel mola ankel ma num-bija sam̄nga tajtot manema an loll* az atyját vagy anyját én nálamnál jobban szerető, nem méltó reám. 10, 37. — *sam̄nga verta* bátorítani.

vina pela sam̄ng borszerető.

sampa szívű; *leb̄it sampa* könnyelmű, *namik sampa* lágy szívű; *aj sampa* gyáva.

sam̄psa hajlandóság.

samaša-ta szívesen tenni; *samašapsa* kedv, hajlandóság.

C. *sem*; Kv. *šim*, V. *sim* szív.

sam̄i rozstda, penész. *hoda n̄ink vojna pa sam̄ina volla verla* a' hol a' nyű (moly) és rozstda által semmivé tétetik. 6, 19.

sam̄ij̄i-ta rozsdásodni; *sam̄ij̄im* rozsdásodott.

Kv. *simil* rozstda. Mát. 6, 19. V. *sim*, *simel*.

se az, l. *si*; *sega* azután, arra, *selta* onnan.

sej homok. *madot lu hotel om̄its sej oht̄ina* a' ki ő házát homokra ültette. — *sej hul* karsu ponty (elritze).

sej̄ing homokos.

V. *sej* homok.

seḡi-ta ringani, lógni; *seḡip* hinta, böleső.

seḡiša-ta ringatózni.

sela, *sela* puskapor, *selāing* puskaporos.

C. *sita*, *sitla* puskapor.

sel fejr, *sel voh* ezüst. *panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh* vele (magatokkal) ne vegyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt. 10, 9.

selta onnan (*tolta, jolta*), lásd *se, sega. sit hoza* ulat *selta edtan* moža annál legyetek onnan kimenéstekig. 10, 11.

selu jajgatás, *sel̄ipsa* zokogás. *s̄i Ramna sasl holl̄ipsa i sel̄ipsa pa šenk numbi selu* szó hallik Rámában, sírás és zokogás és nagyon hangos jajgatás. 2, 18.

selema-ta sírni kezdeni, vinyogni.

C. *šel-ta* sírni.

sel̄id-ta és *selta-ta* vetni, dobni.

sel̄itand-ta vetődni, magát vetni.

selma-ta vetni, dobni.

sen, *seneg* serke.

C. *sēna*, *senneh*.

sen̄i (or.) előház, pitvar, szín.

Kv. sen. Mát. 17, 4.

senis pondró, nyü; *senis-hir* nyüfészek (madensack).

senid-ta becsülni, árát meghatározni.

senitüpsa becsülés.

senk-ta verni, kopogni. *li pojksata hotlalna nüngilan senkta pidlet* ő imádkozó házaikban fognak benneteket verni. 10, 17. — *ova senkat, i nüngilana puslet* az ajtó kopogtatok, 's nyitnak nektek. 7, 7.

nambra senkta porrá törni, *ra'ija s.* összetörni, *seš pungil s.* pofon ütni, *još padina s.* tapsolni, *voh s.* pénzt verni, *lankir s.* vállat ütni, *jun kuretna s.* kirúgni, hátulsó lábakkal ütni; — *senkep* ütő, *senkipsa* ütés.

senkil-ta és *senkili*-ta ütögetni; *jega senkili*-ta összeverni.

senkand-ta csapni, megcsapni, *senkandtot* csapó; *senktantüpsa* csata.

senkansá-ta verődni, verekedni, *senkansata ho* verekedő; *pungla senkansata* elvergődni, szabadúlni.

C. *sengem*, *senkim* ütve.

senš, ezekben: *sagolet senš*, *handi s.*, *ńorsi s.* nádfélék.

ser négy élű gerenda; *ulti ser* általgerenda; *ovi ser* ajtó fél, küszöb.

C. *serak* fal, V. *sir* rúd, szarú fa.

sera talán ugyanaz, mi *ser*; *seraing lup* kormánylapát. V. ö. *sar* lapát.

serasla-ta alkudozni, kereskedni; *serastüpsa* kereskedés.

seri-ta égni, *serim* égés, égve; *serijüpsa* égés, *sam serijüpsa* szív-égés, bú, szomorkodás.

serili-ta gyakran égni.

serid-ta égetni.

V. *šar-ungve* égni, főlni, *šarum nauul* tűznél sült hal; *šarit-ungve* égetni; — *šer-ungve* is égni.

serim-ta csudálkozni, kétségbeesni, ijedni.

serimlem csudálkozom; *serimim* csudálkozás, csudálkozva. *noh serimman* fel, elcsudálkozván. *jah noh serimman potarset* a' nép elcsudálkozván monda. 8, 2⁷.

serimta-ta, *serimd*-ta csudálkozni, ijedni. *sit hulimna Isus serimtas* ezt hallván csudálkozék Jézus. 8, 10. — *serimtüpsa* csudálkozás.

serkema-ta csikorogni.

serkemapsa fogcsikorgás.

serd-ta és *serta-ta* büvölni, jósolni; *serdta ho* büvölő, jós.

servili-ta büvölgetni, babonázni, *servilipsa* babonázás. Lásd: *kel-ta*, mi obdorszki osztják, *serd-ta* berezovi osztják.

serma *pa'id-ta* (tüzzel) kiirtani, elpusztítani, lásd *seri-ta*, *serim* égni, égés.

sermat kantár, fék; *sermat-kol* gyeplő.

V. *šermüt* a' ló kantára.

ses ebben: *kardi ses* vas tör, rókafogó vas.

C. *sese* csapda a' vad fogására.

ses tisztelet. C. *teštem* rendezett.

seda ott. *seda nomilmalen* ott megemlékezel. 5, 23. — *seda adim vir manipsana imi* ott rossz vérfolyásban (való) asszony. 9, 20. — Lásd: *se*, *sega*, *setta*.

sep (tör.) zseb; *seping* a' kinek zsebe van. V. *šep*, *šüp*.

sevi szövet, fonadék, hajfonadék; *sevi kel* szalag a' fonadékban.

sevi-ta fonni; *kel sevitá ho* kötélverő; *sevipša* szövés, fonás.

sevili-ta fonogatni.

C. *seu* fonat, *sevem*, *sevgem* fonott; Kv. *sagem* fonott, *sag-uhv* fonni; V. *säg-ungve* szöni, fonni.

sevis a' sajkának hátulja, *sevis lup* kormányzó lapát, *sevis olagun hoža* u. a.

C. *sêves* sajka fara.

sevir-ta vágni; *sevirla* vágatik. *jil sevirla pa tuta jutla* elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *jug sevirla pa tuta judla a'* fa elvágatik és tűzbe vettetik. 7, 14.

sevirand-ta vágni és vágó. *sevirandta keži* vágó kés, kard. *ma jogotsem sevirandta keži tuta* én jöttem kardot hozni. 10, 34.

pum sevirta fűvet kaszálni, *tut-jug sevirta ho* tüzi fa vágó; *sevirta kardi* kasza; *sevipša* vágás, vigályítás.

sevirma-ta vágni kezdeni.

sem szem, *jink sem* víz csepp, *sugom sem*, *pun sem* háló szem; *hulim sem* három szem a' kártyában, *nogor sem* dió, mogyoró; *lant sem* gabona szem, *lant isim sem* korpa, *isim semet* polyva, talán inkább liszt-szemek; *sem utsing* jelen való, személyes; *alim* (?) *naai sem* kenyér morzsa; — *semat* szem előtt, előtt, *torim semat* isten

előtt; *hurjhat nen jim veren varta hojet semit* őrizkedjétek a' ti jó te-
teiteket tenni az emberek előtt. 6, 1. — *lep semna vantot* rövidlító.

sema pidt szembe esni, születni. *Isus sema pits* Jézus szüle-
tett. — *jilba sema pitim han* új született király. 2, 2. — *sema pitim*
mü születés helye.

lu lant sem päilta havel sistantl ő gabona-cséplő szérűjét
tisztítja. 3, 12.

sem pelak félszemü, *semije* szemecske; *seming* szemes; *i se-
mning* egy szemü; *sempa* szemü, *i sempa* egy szemü, *joura sempa*
kancsal szemü; — *novi seming lant* fejjérszemes szalma = sáska. —
lu levipazel us novi seming lant pa har voj mavü ő étele volt sáska
és pusztai állatnak méze. 3, 4.

semla (több. *semlet*) szemetlen, vak. *kad semlu uviset két* vak
üvöltött. 9, 27. — *siršna šužemaset lu hoža si semlet* akkor közele-
dének ő hozzá a' vakok. 9, 28.

C. *sēm*, Kv. *šam*, V. *sem*.

seman *hadl* tilis septemberhó.

si (or. *se*) im. *si, evi undrelna vil* ime, egy leány méhében
visel. 6, 23.

si, (*sit*) ez, az. *Isus Hristos tšipsa si horasna us J. Kr.* szüle-
tése e' módon volt. 1, 18. — *ma si én* az (vagyok), magam.

si arat anyyi, *si unat* olly nagy, *si huvat* olly hosszú, *si kem*
anyyi, *si kem ara* annál több, *si kut* a' közben, majd; *si vorna* azért,
si vonda addig.

si-miš ollyan. *ull muj nen kutenna simiš ho van-e* ti köztetek
ollyan ember? 7, 9. — *hoda nen simiš jeming tažen ull, toda i nen*
samen ulta pidl a' hol a' ti ollyan szent kincsetek van, ott a' ti szí-
vetek is fog lenni. 6, 21.

si mort anyyi, annyira. *senk un votas, si mort hop humbetna*
temta pidsa igen nagyon elszelesedett (nagy szél támadt), úgy hogy
a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24.

sit (*si*) az. *sit izagat mijišal* az mind megadatik. 6, 33. —
sit hulman Irod nomišna tillas azt hallván Heródes, elméjében meg-
háborodék. 2, 3. — *ojanget sidet, madot lilel sagat koňara vollet*
boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

sidi úgy; *sidi-ke* tehát. *sidi aradtel rudet* így minden nemzet-
ségek. 1, 17. — *Osip veriš sidü, lodü torim levü pardis* József tön
úgy, a' mint az Isten követe parancsolta. 1, 24.

sī és *sij* szó, hang, hír, dicsőség; *siem, sien siel* hírem stb.

sī Ramna šasl szó hallik Rámában. 2, 18. — *sī mans sit olīnpela izagat si mū lakka* híre ment a' felől mind az országban. 9, 26. — *než i Solomon han izagat ulta sielna ulmen sidī an lungūlijis* még Salomon király is minden való dicsőségében levén, így nem öltözködött. 6, 29.

pal-sij hallás; *tur sij* emberi hang; *sij eslta* híre terjedni; *sij verta* lármázni; *sijjng* hangos; *i tur sijjnga* egyhangulag.

sijla hangtalan, siket, *tur sijla-ita* elrekedni, *tur sijla-jum* elrekedt.

silaš csendesen, hallgatva; *silaš jita* elhallgatni.

sijald-ta és *sijalti-ta* híresztelni, hirdetni, dicsérni. *lu olīnpela sijaldta an litman* ő felőle híresztelni nem akarván. 1, 19. — *li at sijallet nen torim azen sit vorna* ők hogy dicsérjék azért a' ti isten atyátokat. 5, 16. — *li etmelna sijalset lu olīnpela si mū lovatna* ők kimenvén híreszteltek a' felül azon föld környékein. 9, 31. — *sijal-tipsa* híresztelés.

sijas-ta hangzani, lármázni.

sijema-ta megszólalni.

similtata, sijmiltata-ta hirdetni, prédikálni. *similtata pits tal Judej mīna* prédikálni kezdte a pusztá Judeai földön. 3, 1. — *holiš jogodleta similtat justaman: turum nubit vanamas a' hová juttok*, hirdessétek mondván: a' mennyország elközeledett. 10, 7. — *sijmiltipsa* hirdetés.

similtipsa dicsőség. *nīng hoza ull turum nubit i veī i similtipsa nubit huvat, jena* nálad van a' mennyország és hatalom és dicsőség örökké amen. 6, 13.

C. *sej* szó, hang; Kv. *suj*, V. *sij*, *suj*.

sij-ta rothadni, genyesedni.

sijm rothadt, *sijjpsa* rothadás, genyedség; *sijlita* savanyodni, rothadni.

V. *sāj* genyedség, *sāj-ungve* rothadni.

sijis sas, *sijising* sasos.

C. *sīves* halászó sas (fischadler).

sijī-ta fordulni, *sijjpsa* fordulás.

sijī-ta forogni.

sijisa-ta fordulni.

sijit tapló. C. *čēget*, *čiget*.

sĭk vastag jég.

sĭkĭjak fecske. C. *čegajem*.

sĭh ezekben: *sĭh velta* agyon ütni, *sĭh joudta* agyon löni, *sĭh evĭdta* agyon vágni. Lásd: *sah*.

sĭl szél; *mú sĭl* föld széle, part; *lit sĭl* újj széle, karkötő. *hanĭmtas lu sahlal sĭl hoža* érinte ő ruhájának széléhez.

sĭling széles, és szélen való.

sĭltĭli-ta felfejteni, felvágni, *sĭltĭlĭpsa* felfejtés.

V. *sĭl* szél, oldal.

silovat (or.) bűn. *silovat jim verta* magát kimenteni; *silovat jim verĭpsa* kimentés; *silovat jim vohta* u. a.

sĭng jug szilfa; *tos juh* is.

sĭngim hegy, *sĭngmĭng* hegyes.

V. *šank* görbeség, *šangung* púpos.

sĭs félbeszakadás, köz; *sĭ sis* az alatt, a' közben, *sĭs ohtĭja* arra, a' közre; *sĭzĭng* ebben: *van sĭzĭng* rövid tartásu.

V. *sis*, *ti sis* az alatt, *tal sis* tél alatt, tél közben.

sĭski veréb. *kad sĭski tĭnĭšalet i aj voh sagat* két veréb megvétetik egy kis pénzért. 10, 29.

arnalĭm sĭski pacsirta; *hot langĭl sĭski* ház fedelén lakó veréb; *hongra sĭski* rigó.

C. *tant šeska* veréb.

sĭstep vakaró kés.

sĭstam tiszta; *langalem, sĭstama juva* akarom, tisztává légy.

8, 3.

sĭstam samba tiszta szívü, *sĭstam sambot* a' tiszta szívü. *ojanget sĭstam sambodet* boldogok a' tiszta szívüek. 5, 8.

sĭstamla tisztátalan.

sĭstama-ta tisztúlni.

sĭstam-ta u. a. és tisztítani. *lu elta pernaĭja longĭltĭjĭset* Ordan *joganna li kreklal sĭstamman* ő tőle megkeresztelkedtek a' Jordan folyóban, bűneiket tisztítván (megbárván). 3, 6. — *lu lant sem paĭdta harel sĭstam* ő gabonaszem csépelő szerűjét megtisztítja. 3, 12.

sĭstamd-ta tisztítani. *hĭningodet sĭstamta* belpoklosokat tisztítanak. 10, 8. — *sĭstamtep* tisztító; *penk sĭstamtep* fog tisztító.

sĭstamĭjĭ-ta tisztúlni. — *lu izi kurĭmna sĭstamĭjĭs* muž *elta* ő azon pillanatban megtisztúlt betegségétül. 8, 3.

sĭs'al-ta tisztúlni.

Kv. *lišt-uhv* tisztítani, *lištilaht-uhv* tisztulni.

A' **Kv.** tanúság szerint *sist* (*lišt*) igetöt kell fölvenni, mellynek származéka *sistep*, *sistam*. Azt a' töt lehet-e az orosz *чистъ*-tel összekapcsolni, a' miből lesz *чистить* tisztítani, *чистый* tiszta stb. nem tudom. A' szirjában *söstöm* tiszta (*šudašs* *söstöm* *sölömajas* = *ojanget* *sistam* *sambodet*. Máté 5, 8.), azonos az osztják *sistam*-mal. A' permiben is *söstöm* = *sistam* tiszta, *söstömt-ni* és *söstömtñi* = *sistam-d-ta* tisztítani. Viszontag a' votjában *suza-ni*, *suza-ni* tisztítani, mellynek tőjében nincs meg az *m* képző. Ezeket összefoglalva, a' szók töje gyanánt *sist*, *lišt*, *suž* tűnik elő; 's ez, a' magyar *tiszt-a* szóval együtt az orosz-szláv *чист-*, *čist*-ből való-e? némi kérdés. De az bizonyosabbnak látszik, hogy az osztják, szirján, permi *sistam*, *söstöm*, nem így taglalható: *sis*, *sös* (piszok?) és *töm*, *tam* (fosztó = talan), minélfogva a' szó szirján-permi kölcsönvét volna az osztjában. Ez ellen tanúskodik a' **Kv.** *lišt* meg a' votják *suza*, *suza*. — A' finn *siisti*, *decens* is ide tartozik.

sir féle, törvény, rend, *pa-sir* másféle, más; *i sirna* közönségesen; *ar-sir* sokféle, sok. *lu hoža tuttasa aradtel mužingodet arsir mužetna* ő hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben. 4, 24. — *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2, 12.

sud-sir ítélet, *pantipsa sudsir* törvény, parancs; *seda nemmolli sir antom* ott nincs rend; *hanneho sir an tajtot* emberi törvényt nem tartó, embertelen.

sirila törvénytelen, rendetlen.

Kv. *sir* féle, példa; *šav sir* sok példa. Mát. 13, 3. — *ne-sir* millyen, *mat-sir* miféle, *šav-sir* sokféle. — **V.** *šir* = *ur* mód, kép; szer, féle.

sira egy éves rén.

siram falat, darab.

V. *sirem* szelet, *nañ sirem* kenyér szelet; *sir-ungve* vágni.

siri előbb. *siri antom hun lin jega volta pitsangen* előbb hogysen ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18. — *siri imaša si ho panna* előbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *sirija edta* megelőzni.

C. *sira*, *sire* előbb; *sâr* előbb; **V.** *sâr* el, *sârt* első.

sirinda darázs, *sirinda tigił* darázs fészek.

V. *sir vuorp* légy.

sirsim szerzet, *sirsim og ho* apát, *sirsim imi*, *sirsim ne* apá-
cza; *sirsim imet og ne* fejedelem asszony.

siršna (*si-irš-na*) akkor. *siršna mudra jah hola pelak dta*
jogotsset akkor a' bölcsek kelet felől jövének. 2, 1.

sit az, lásd *si*.

simis olyan, lásd *si*.

sit kielégített, kövér, *sit moža* elég, jól lakásig; *sita verta*
kielégíteni, jóllakatni.

sitng jóllakot, *sitla* éhen.

sita (or.) szita.

simri, *semri* sigér (barsch), *simring* a' hol sok sigér van.

V. *simri*.

sojm 1) hegyi folyó, patak; *ilbi sojm* forrás; *sojm juram*
forrás.

2) vadnak fekvő helye. *sojmng taga* vadnak fekvő helye.

C. *söjem*, *säjem* patak.

sojp háló, *sojpet* hálók; *sojp kevi* háló köve, a' melly a' hálót
a' vízbe lehúzza; *sojp talta kel* háló húzó kötele; *sojp sogol* deszka,
a' mellyen a' háló a' sajkában fekszik; *sojp sadista intip* háló-
kötő tü.

sojbi-ta hálózni; *sojbita jah* halászok; *sojbita hop* halászó
sajka.

C. *säjep* háló (netz, reusse).

sous fonott kosár; *souzije* kosárka.

soh, *sog* bőr, bekecs; — haj. *hür soh* bőrszak, *hon soh* has
bőre, *mû soh* pázsit, *nar soh* nyers bőr, *sen soh* a' színnek takarója,
verim vagy *toultim soh* cserzett bőr; — *soh mil* bőr sapka; *ink soh*
sár; — *pa sohna ulta* más bőrben = magán kívül lenni. — *sogije*
bőröcske, kis haj, héj.

soging, *sohng* bőrös; — *ink soging* sáros, *mû sohng* pázsitos,
sen sohng szín-takarós.

C. *soh* bőr, haj, héj. V. *sau*. Tehát: *saung mâ* nem »héjas föld,
mint a' víznek ellentéte«, hanem »pázsitos föld.« V. o. *Egy vogul*
Monda. M. Akad. Értes. IV. 1859. a' 386. lapon.

sogol deszka, *sohlet* deszkák (soglet); *hansta sogol* író tábla,
hulta sogol = *sojp sogol* deszka, mellyen a' háló fekszik; *šahmat*
sogol sakkozó tábla; *sohlije* táblácska, deszkácska.

C. *sâgat* deszka. V. *sogat*, *soht*.

sogon vég (szün-et), *sogonla* végtelen.

sogon-ta végződni, *an sogontot* végghetetlen; *sohnüpsa* vég.

sohnim végződött, szakadt, *sohnema-ta* elszakadni.

sogonša-ta végződni.

sogondta végezni, végező, végzés. *lil sogondta moža veriditot sit undlišal* élete végéig tüdő az üdvözül. 10, 22.

sohnüpta-ta végezni. *an sohnüptaleta Israël vožet lakka kerđta* nem végzitek el Izraél városait megkerülni. 10, 23. — *hun Isus si jazünget sohnüptas* midőn Jézus ezen beszédeket elvégezte. 7, 28.

sogopta-ta fizetni, *sogoptüpsa* fizetés.

sogoptantü-ta lefizetni; *sogoptantüli-ta* fizetgetni.

sogom ezérna. C. *sugom*.

sol (or.) só.

solang sós. *nen mu sol jukana ulleta*; *hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga?* tí a' föld sava gyanánt vagytok; ha a' só ő erejét veszti, akkor mi által teszed azt sóssá? 5, 13.

C. *sat* só.

sol bél, *sol-ke*l hasaló, a' befogott rénnék hasalója.

solüld-ta letékerni.

C. *sut*, *sot* bél (darm).

solomat (or.) híg lisztpép, vajjal, vagy zsírral.

soldat (or.) katona, *soldadet* katonák.

sondi-ta zendülni, *sonditot* zendülő, *sonđima-ta* felzendülni, *sonđimapsa*.

songep a' hó-koresolyázásnál való bot.

sos hölgymenyét. C. *sos* (hermelin).

soš asz; *sošüli-ta* aszogatni, aszalni, *sošma-ta* aszni.

sor-ta száradni, *sorim* száradt, száraz, sekély; *sorim lü* száradt hal szálla; *sorim voj* a' kövér halbélből való étel, a' vendég számára; *sorim noga* száradt hús, sonka; *sorim taga* sekély hely.

sorüli-ta száradozni.

sorlta-ta szárítani, *sorltüpsa* szárítás, *sorltülsa-ta* száradozni.

C. *sôr-ta* száradni, *sórom*, *sârem* száraz, *sôrettem* szárított; V. *sur-ungve* száradni, *surom*, *surem* száraz, kemény, *surt-ungve* szárítok.

sora (or. skoro) hamar.

soraja hamarább; *sorana* előtt. *soraja turum i mu volla manl*

hamarább az ég és föld elmúlik. 5, 18. — *si sorana, hun Isus jink el'a edis* előbb, hogy Jézus a' vízből kijött. 3, 16.

sorim sűrű, l. *sor-ta, sorim*: *sorma-ita* sűrüdni.

V. *sura* sűrű, *suring* u. a.

sorim halál, dögvész, l. *sorm*; *sorma päidta* megölni; *jur ura sorimna pozális* erőszakos halállal halt meg.

sorimla halhatatlan; *hanneho sorimla ullal top torimna evilipsa i jim veret sagat* az ember halhatatlan lesz csak az istenbe való hit és jó tettek által.

C. *sâram* halál; finn. *surma*.

soroh pirosszárnyu ponty; *soroh jogodta tilis* junius (pontyhó, a' mikor a' ponty érkezik?)

C. *sârah, sârak* (plötze).

sorni arany. *majlipsa tuset sorni, jeming onk* ajándékot vévén ki, aranyat, szent szurkot. 2, 11.

sorni voh arany pénz. *panna al vijat sorni voh* magatokkal ne vegyetek arany pénzt. 10, 9. — *sorneng* aranyos.

C. *sarnia, sornia, Kv. surñ, V. surñ*.

sor csuka. C. *sârt, sôrt*.

sorm halál, lásd: *sorim*; — *sorm ohtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

sorming halálos. *sorming ishorna omistodeta novï turum kaltmas* halálos árnyékban ülöknek mennyei világosság támadt. 4, 16.

sot száz. C. *sôt, sât, V. sât*.

sotnik százados (fél orosz szó).

sotip hüvely, *sotip libija ponta* hüvelybe tenni.

C. *sâtep, sôdop*.

sodom lárma, zenebona. V. ö. *sondi-ta*.

sopas szüleség, eleség.

sopazing bőséges.

sopek, sobek (or.) csizma. *anta sijat sopeket* ne is vigyetek csizmákat; *sopek jontsata ho* csizmadia. *sopaking* csizmás.

V. *sapah, sapak*; *sapakeng* csizmás.

sobild-ta, soblald-ta, soplald-ta piszkítani, rondítani.

soplaltjï-ta piszkolni.

soplal-ta locsolni, pacsolni.

sovï szokás, szertartás; *sovï tajta* szokni. Lásd *savep* erkölcsü.

soviland-ta, seviland-ta birkozni, *sovilantïpsa* birkozás.

som kéreg, pikkely.

C. *som*, *sam* pikkely; V. *sam*.

su, *sû* bot, *još-su* kézi bot. *anta vĳjat još-su* ne is vigyetek kézi botot. 10, 10. — *kardi sũ* dsida, láncsa.

C. *sava*, *sova*, *seu* bot; Kv. *su*. V. *sũ*.

suh, *soh* tok (hal); *aj suh* kis tok.

sugus szár, *kur sugus* lábszár.

sukspi szárral való férfi lábbeli.

sugod-ta, *sogodta* szakítani, tépni, nyöni, gyomlálni.

suhťipsa szakítás, gyomlálás.

suhťilĩ-ta szaggatni.

C. *sohtem* szakítva, nyöve, gyomlálva. *sagad-ta* szakítani.

sugum czérna, fonal; *sugum pun* = *sogom pun* czérna háló, mindenféle kötött háló; *sugum sem* háló szem.

sugmung, *suhmĳng* fonalas, czérnás.

sul, *sol* bél.

sun nyír héjból való tekenő; *an sun* nyír tál.

sunk halom, domb; *rep sunk* magos domb.

sunkĳje dombocska, *sunkĳng* dombos.

L. *sinĳim* hegy.

sung szög, *hot sung* ház szöglete, *ńol sung* orrlyuk.

sunĳpa szögletű; *jertĳang sunĳpa* kilencz szögletű.

C. *sung* (ecke).

sungĳt nyírfa, *sungĳt-vaš* nyírváros = Berezov.

sungťĳng nyíres, *sungťĳng taga* nyíres hely, *sungťĳng ur* nyíres hegy, domb. Lásd *sumet*.

C. *sũmet*, *sugmet* nyírfa; *sũmet ele tilis* nyír-héj-hó, 3-dik hó, mikor a' nyírben a' nedv megindúl.

sungĳd-ta öltetni, fölvenni, lásd *sumĳd-ta*.

sungĳtlĩ-ta öltözni.

sungťipsa-ta öltöztetni, ékesíteni,

sus ős, *sus olĳng tilis* ős-elő-hó, september.

susĳng ősös.

sus-kurek valamiféle sas; *ho sus kurek* him.

C. *sũs*, *sugus* ős. V. *tũkus*.

sur szár, *još-sur* kéz szára, könyök; *još-sur palatkem* könyök darabnyi. *hoj nen elta pusi enmĳltata lu luel kuš i još sur palatkem*

ki tí közöletek képes nevelni maga magát akár egy könyök darabnyival? 6, 27.

C. *sur* szár.

sura ebben: *i suraja* egyáltalában.

suralt-ta? *suralipsa?* *suralipsala* észrevehetetlen.

sut köszörű kő.

C. *sút*.

sud (or.) ítélet. *sud verta* ítéletet tenni, ítélni. *sud al verat polis jazingna* ne ítéjetez hamis beszéd által. 6, 1. — *suda vohta* törvénybe idézni.

sud-ho bíró. *nurëng hojenna ningen sud-hoja al masajin* ellenséged által a' bírónak ne adassál által. 5, 25. — *sut verta ho* bíró, *sud-jah* felsőség, kormány.

sud-sir ítélet-szer, törvény. *sud-sir ulta než i hanžipsa pos an manl* a' törvényből csak egy irás-jegy sem megyen el. 5, 18.

sudid-ta ítélni. *muj sudna suditleta, izimis sudna ningilan sudidta pidlajita* a' mi ítélet által ítélték, olyan ítélet által tük fogtok ítéltetni. 7, 2. — *suditipsa* ítélés.

sudar homlok-, haj-ékesség; gyöngyökből és fémből.

suval, *čeval* tűzhely.

C. *čeval* (Ethnogr. 123); V. *šaval* füst esőve, kémény, *šoval pullep* a' kéménynek fedele.

suvet botocskák a' halak szárítására. Lásd *su* bot.

sumid-ta ruházni, l. *sumgid-ta*.

sumtili-ta ruházgatni.

sumtita-ta, sumtipta-ta ruházni, takarni.

sump csekélység, bolondság, ostoba. *hoj jastal: ning sump ho, sit og-suda pidl* a' ki mondja: te ostoba ember, az fő ítéletbe esik. 5, 22; — *sump potardta* haszontalant, hazudságot beszélni; — *ning sump veretna šuksalen* te haszontalanságokkal kínlódol.

sumpa, sumpaš haszontalanúl; *sumpa jastata* hebehurgyán beszélni.

Ś.

śak sulyok, kalapács; *kardi śak* nagy vas kalapács; *pailla śak* ütő, kovácsoló kalapács.

V. *śāk* furkós.

śak *voj* csóka, szarka, l. *śagil voj*.

śakijak fecske, l. *sikijak*. C. *čëgajem* fecske.

śakir fősvény, *śakir ho*; *śakira* fősvényen, *śakira ulta* fősvényen lenni.

C. *teger* fősvény.

śah, l. *sah* mint: *sah eviđta* agyon vágni, leölni; l. *sih*.

śahrema-ta roppanni, *śahreměpsa* roppanás.

śahreming ropogós, csikorgós. V. ö. *śarkemata*, *serkemata*.

śagil *voj* csóka.

śagir legelő, l. *śugir*.

śan kád, véka, köböl; *tut-śan* tüzi szerszámra való zacskó.

V. *sân* tál, iskátulya.

śan a' rén kantára.

śas érzés.

śas-ta érezni, hallani. *uta si śasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztában. 3, 3. — *si Ramna śasl* szó hallik Rámában. 2, 18.

śas-kaš verta tréfálni

śazi ezekben: *śazi ho* nagy atya, *śazi ho azi śagat* atyai nagy atya, *śazi ho imi śagat* anyai nagy atya; *pungil śazi ho* mostoha nagy atya, *śazi imi* nagy anya, *pungil śazi ne* mostoha nagy anya.

V. *śaš*, *śaš egva* nagy anya.

śaras tenger. *jojots i volta pits śaras honing vošna* ment és lakni kezdett a' tengerparti városában. 4, 13. — *śaras pela* tenger fele, oldala. 4, 15.

tuting śaras tüzes tenger, gyeheña. *palat lil i el tuting śarasna veltot elta* féljetelek a' lelket és testet a' gyeheñnában öléktül. 10, 28. — *śaras loh* tenger öböl.

C. *sōret*. V. *saris*.

śari-ta szomorú lenni.

śarkan evet v. hölgymenyét kelepce.

śarkema-ta csikorogni; *penkna śarkemata* foggal csikorogni.

V. ö. *sahremata*.

sat ezekben: *sat sazi imi* ős nagy anya, *sat sazi azi* ős nagy atya.

šapok csizma, l. *sopek*; *šapok jondta ho* csizmadia.

šamild-ta bedugni, temetni. *esla manem siri manta i ma azem šamildta* hagy engem előbb menni, 's én atyámat eltemetni. 8, 21.

šamiltipsa temetés.

šamlam kerek, *šamlama verta* kerekíteni.

šeras *ho* verekedő, veszekedő.

šerid-ta, *serid-ta* perzselni. Lásd: *serita* égni.

šos (or.) óra; *tam šos* mindjárt, most.

šoraslapsa alkudozás, l. *serasla-ta* alkudozni.

šoris tenger, l. *šaras*.

šom. *šum* erő; *šom antom* nem lehet, lehetetlen.

šuksema-ta foglalatoskodni, bajlódni.

šuksemapsa foglalatosság, gond.

šugir, *šagir* legelő; *šugir har* herélt ló.

šugos, *šugus* lábikra, láb-czomb.

šulan kézi éléstár.

šulejka palaczk. C. *sulajka* üveg palaczk, tintatartó.

šuli-ta fényleni, *šulipsa* fénylés.

šulema-ta fényesedni, villámlani.

šultim szikra. V. *sultom*, *sultem* szikra.

šulzi *voj* szalonka.

šunkar, *šunkir* púp, *šunkareng* púpos.

šunking dombos, l. *sunk*.

šung bőség, *šunging* bőséges. V. *šunii* boldogság.

šuzi kedves, l. *šazi*.

šus *kurek* kakas, *ne kurek* jérce.

šur vonal; *sojm šur* patak; *jink esla šur* csatorna.

šurd-ta barázdálni, vonalozni; *mugoltija šurdtá* körülvonalozni; *nebek šurdtá sogol* vonalozó, lineális.

šurtip vas szánkatalp.

šurtipsa vonás. *sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl a'* törvényből csak egy írásjegy vagy egy vonás sem megyen el. 5, 18.

šurtema-ta egy vonást tenni.

šurt (or.) csetvert.

šurt-juh vashegyű bot, a' szánkának egyensúlyban tartására,

l. *šurtip* és *šur*.

šurtni retek, répa; *virtī šurtni* veres répa.

šurtni libit répa levél.

V. *šortni* répa.

šutneh (or.?) hajma. C. *sutník* pázsithajma.

šudsa-ta szuszogni, magát kifúni.

šum, *som* erő; *šumla* gyenge.

šuma csuklya a' felső ruhán.

šuma hot = *adim hot* rossz sátor.

Š.

šaj (or.) tea, *šaj-put* tea-edény, *šaj-put iol* tea-edény orra.

V. *šaj* tea.

šak nagy (sok?); *šaka* nagyon, *šaka aj* nagyon kicsiny.

Kv. *šak* nagyon. V. *šau* sok.

šak ócskaság?

šakal-ta romlani, veszni.

šakad-ta rontani, vesztetni.

V. *šak* ócska lom.

šak, *šakin-ta* fúladni, *šahnšpa* fuldoklás.

šakinša-ta fúladni, *šahnšpa* fúladás.

šaknšpta-ta és *šakšptata* fojtani, fulasztani.

C. *šaknem* fült; V. *šak-uhv* lélekzeni, *jel šakut-uhv* megfojtani.

šahmat ostábla, sakkozó tábla; *šahmating* tarka.

šagam dohány (berez.), l. *šar* (obdorsz.); *šagam talta* dohányt színi.

šal' (or.) irgalom; *šal' certa* irgalmat tenni, irgalmazni, sajnálni. *jah kazalamna šal vers li metšpsajel pa lakka pozatšpsajel olšnpela a'* népet látván megsajnálá ő fáradtsága és széllyel szórt-sága miatt. 9, 36.

šalšng szomorú, siralmas, sajnálatos.

šalšd-ta szánni, megkönyörülni; *šalitšpa* szánás, könyörület.

šank hő, melegség; *šank-ink* izzadság.

šankim-ta izzadni; *šakműi-ta* izzadozni, *šankmiltü-ta* izzasztani.
C. *šenk* hőség, *čenk* májhem hevült. V. *sāk*, *sāh*, *sang* hőség.

šankan harang, csengettyű; *šankan hot* harang láb, *šankan senkta* csengetni, harangozni.

šankaning csengettyűs.

šansš, *šaš* hát.

šansš-uh térd, térd feje; *šansšuga long'ta* térdelni. *šansšuh oltija korijimna luela og ponset* térdre esvén neki fejet hajtának. 2, 11.

C. *čanč*; Kv. *šanš*; V. *sans* térd.

šaš, *šanš* hát, *šašna* hátul, *šaša* hátra, *šaš pela* hátra felé.

lanki šaš egy kacsafaj (evet hátárul neveztetik-e?).

šaži-ta mutatni; *šažil-ta* mutogatni. *izagat ulta mutel vožet i ti tažlal luela šažilal a'* földnek minden való városait és ő gazdagságait mutatja neki. 4, 8.

šažimt-ta egyszer mutatni, fordítani. *hun hoj hadnal ningen jim pelak venž pungelna, šažimta luela kimit venž punglen ha* ki üt téged jobb orcádra, fordítsd neki a' másik orcádat is. 5, 39.

šašltijisa-ta látszani, tetszeni. V. o. *šaš*.

šaži lakó, *šaži ho* = *šči ho* lakos.

šaži-ta lakni? *šažipsa* lakás?

V. *šaše* benszülött.

šar dohány, *šar talta* tobákolni.

šarid-ta sütni; *šaritimot* sült, sütet; *šaritipsa* sütés.

V. *šer*, *šar-ungve*, *šarij-ungve* égni.

šaviji-ta örzeni, örző. *ning olinpela lu levilala pardl šavijita ningen* te felőled ő szolgáljnak megparancsolja, örzeni tégedet. 4, 6. — *madot ma Israil murem šavijil a'* ki én Izrael népemet örzi. 2, 6. — *lu lu murel šavijil li kreklal elta* ő az ő népét megmenti büneitül. 1, 21. — *mungeu šavija kul elta* minket szabadíts a' gonosztul. 6, 13.

šavijita ho ör. *sud-hona al masajin turma-hot šavijita hoja* a' bíró által ne adassál által a' tömlőcz-örnek. 5, 25.

šaviša-ta megtartatni, mentetni. *jilip vina ponla jilip horet libija, i šavišal sit i paot* új bor tevődik új tömlőbe, 's megtartatik az és a' másik. 9, 17.

šaman bűvész; *šamanipsa* bűvölés.

šeni-ta csengeni.

šenk nagy, nagyon. *širšna Irot han šenk tikažas* akkor Heródes király nagyon megharagudott. 2, 16.

šenkla-ta nagyvá lenni, erősödni; *šenklim* felnőtt.

šenkap hirtelen. *šenkap saras ohtina ellas šenk un votas* hirtelen a' tengeren támadt igen nagy szélvész. 8, 24.

šeži lakos, *voš šeži* városi lakos.

šežing lakosu, helybeli, *šežing sud-ho* helyparancsnok.

šešmiltá-ta telepíteni.

šešmaža-ta lakni, telepedni. *Nazaret nambu vošna šešmažas* Nazaret nevü városban letelepedett. 2, 23.

šeškan kendő; *šalil šeškan* nyakkendő; *íol pusta šeškan* orr-füvő kendő, orr-kendő.

V. *šeškän* kendő.

šep-ta szopni, *íavírem šepa ongít* gyermek-szopó, szopóka.

šebípsa szopás.

šeban büvölő, *šeban ho* bűvész; *šeban verta* büvölni; *šeban potret* büvölő szavak, reáolvasás.

šebanípsa büvölés.

V. *šepän* ügyesség; *šepening* okos, tudós.

ševing csendes. *an pardis vota polta, i numbi ševinga jis* eltilta a' szélnek fúni, 's felette csendessé lön. 8, 26.

šij köd. V. *seng, šeng, šenh, šeh* köd, pára.

šik sűrű, *šika* gyakran sűrűen; *šikíng* erdő sűrűje.

šik kicsinyítő szó. *ku' šiki* ördög. 4, 10.

mustim-šik-ot a' jó. 10, 11.

natsinga-šik jil könyörületessé lesz. 10, 15.

ar-šiki sokacska, sokaság.

šiirt ebben: *šiirt kol* öv.

šil ebben: *jernas šil* ereszték a' hónaljban, pálha az üngben.

šilšimilna lassan.

šingš a' halász ágya a' sajka elején, *vožim-mal* együtt, hogy ki ne essék.

širšna egyszerre, akkor. L. *širšna*.

širpa közel.

šid-ta elérni, utólérni; *šitilí-ta* sietni.

šitaman titkon. *vitsilas šitaman lu pilna kadna manta* gondolkodék titkon ő töle elválni. 1, 19.

šitak békeséges. *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik

békésen élnek. 5, 9, — *šitaka ulta* hallgatni; *šitaka ulipsa* hallgatás; — *šitak volpas* békesség. *tam hota šitak volpas lidlu e'* háznak békességet kívánunk. 10, 12.

šip part, nyak; *šiping* meredek.

V. *sip* és *šip* nyak, part.

šibat a' hálónak húzó kötele.

šimil kevés. *hodi šimil hojadetna liel uidlajit* milyen kevés ember által találtatnak meg azok. 7, 14.

šimlamd-ta kevesbiteni, *šimlamtipsa* kevesbités.

C. *čimet* kevés.

šojt vessző, rúd. *hulda pun šojt* hosszú rúd, a' melyre a' hálót kötik.

šojt köből, kád, *šojt šalp* félköből.

šour nyúl, *šovrije* nyúlacska; *šovring* nyúlas.

C. *čáver, čever* nyúl.

šokas-ta, *šogas-ta* szenvedni, tünni.

šogasta ho, šogasta ne özvegy ember, özvegy nő.

šokasipsa és *šogas'psa* árvaság, özvegyesség.

šoga fajd, *novi šoga* fejer fajd.

šogad-ta szenvedni, l. *šokasta*.

šogari görbén nőtt fa.

šogird-ta feltátani.

šonzind-ta önteni, l. *šožimta*.

šoš kaesa féle, l. *šaš, lanki šaš*.

šoz (or. *čas*) idő, óra. *izi šozna* azon órában, iziben.

šoži *taga* lakó hely.

šožd-ta közelíteni. *Halilej šaras lep šoštal sagat a'* galileai tenger partjához közeledése szerint. 4, 18.

šožili-ta menni, járnai. *šožilita taga járó hely. al julat tünning tunen purset šožilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeitek a' disznók járó helyére. 7, 6.

šožim-ta ömleni, szóródni. *izidi an šožimla jilip vina karra hãret libija* akképen nem öntetik új bor ócska tömlőbe. 9, 17.

šožind-ta önteni, szórni, *šožitnsa-ta* ömleni.

C. *čošmem* szórott, kiömlött. Kv. *šaš-uhv, šoš-uhv* omlani.

šožitak szívesség, nyájasság.

šožitakëng szíves, nyájas.

šot számolás, *šot verta* számolni.

V. ö. *sot* száz.

šop igaz, igazság, igenesség; *šopa* helyesen, igazán.

šobing igaz, szokott, közönséges.

šoppa, *šobpa* igazságu, *šobping* igazságos.

šob, *šop*, *šub* darab, *šopa* darabra; *poter ulti šopa vita a'* beszédet félbeszakasztani.

šobpa darabu, fél, *šobping* darabos, fél, *tilis šobping* félhónap; *mera šobping* félmérő.

V. *sup* darab, el, mint: *sub jähtem* elvágok.

šom meredek; *šoma* meredeken, igenest, *si šoma* annak ellenében: *šomaing* meredekes, igenes.

C. *čama* igenest, igenes irányba.

šomši és *šumši* búza; tulajdonképen fűrt-e, vagy gabona-fej? mert *šomši reh*, *šumši reh* ribiszke, tengeri szőlő. — *akıld šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' pajtába. 3, 12.

šujla-ta, *šujl*-ta fülni, belefülni. *puris pakit izogat*, *šujlas jinketna* a' disznónyáj mind beléfült a' vízbe. 8, 32.

šujlapt-ta, *šujlpti*-ta fúlasztani, sülyeszteni.

šujld-ta terhelni, *šujlpsa* terhelés (súly?).

šujd-ta kiönteni, *jinkna šujdta* vízzel megönteni.

šuk, *šok* darab; *šuk iol* serét; *hizim šuk* ízék, maradvány; *šuk-šaking* hitvány, jelentéktelen. V. ö. *šak* ócskaság.

šuking apró, darabolt.

šukit, ebben: *šukalim šukit* törött; *šukalt*-ta törni, darabra tördelni.

C. *šukadem* = *šukalim* törött.

šuk restség, *šuking* rest.

šukla-ta rest lenni.

šuk baj, kín, fájdalom, szomorúság; *šug vondta ho* kinszenvedő, mártír.

šugad-ta kínozni, sérteni, megkínlódni. *tü jogotsen pora jebina mungeu šugadta* ide jöttel idő előtt minket kínozni. 8, 29. — *navi-remna šugadta* gyermekszülésben lenni; *šugatpsa* kínzás, kínlódás.

šugadtot kínozó, sértő. *torima poiksat ningilan šugadtodet pa vožadtodet olinpela* istennek könyörögjete a' benneteket sértők és üldözőkért.

šugaša-ta, *šukas-ta* sértődni, szenvedni, kínlódni, aggódni. *levem olal ma hoža hoisman i šenk šugašl* szolgám fekszik nálam betegen 's nagyon kínlódik. 8, 6. — *anta cten olímpela al šugašut* se testeitek miatt ne aggódjatok. 6, 25. — *lumüdta sah olímpela nomišna šugašleta* öltő ruháért elmében aggódtok. 6, 28.

šugašman aggódván. *hoj nen elta, nonišna šugašman, pušl* enniltata *lu luel kuš i još sur palatkem* ki ti közöletek; elméjében aggódván, nevelheti maga magát akár egy könyöknyivel? 6, 27.

šuksem-ata aggódni. *nem lilenna al šuksemati* ti lelkitekben ne aggódjatok. 6, 25.

šuksing fáradó, aggódó; *šukasipsa* aggás, *nonišna šukasipsa* ugyanaz.

šuh-ta, *šug-ta* sűvöltetni; *šugšpsa* sűvöltés.

C. *čogom* sűvöltve, fűtyölve.

šulp fél, *šulpa* keresztbe; *šulp veder* fél veder; *lal šulp* fél öl.

šulping fél, feles, *tal šulping* fél éves.

šungas-ta rúgni, kirúgni; *šungšpsa* rúgás.

šungansa-ta rúgni.

šungit boldog, boldogult, halott; *šungit ilsi a'* holtat ábrázoló fabáb, **a'** mellyet a' nők étetnek.

V. *šuni* boldog, boldogság; *šunine pitem* boldogságba esem, boldog leszek; *šuniet* boldogság, *ti šunietl olet e'* boldogsággal élnek.

šunla-ta sülni, fűlni; *šunlipti-ta* sütni, fűteni, *šund-ta* sütni.

šuš-ta lépni; *šuzem* lépve. *lu hoža sužemelna noh kiltata pitset* ő hozzá lépven (lépvéjök) föl kezdék keltetni. 8, 25.

šuzšpsa lépés, menés.

šuzšili-tu lépegetni; *tij togo šuzšilita* ide-oda lépegetni, menni.

šuzema-ta egyszer lépni. *lu hoža šuzemas sotnik* ő hozzá lépe egy százados. 8, 5.

šup, *šop* rész, darab, rongy; *šub jug* darab fa, bot; *jug ankil* *šup* tuskó, favágó tőke.

šum zúgás, zörej.

šumid-ta zúgni, sűgni.

šum-ta savanyodni; *šumim* savanyú, *šumšpsa* savanyodás; *šummang* savanyús.

V. *šäu-ngve* savanyodni, *šäum* savanyú, *šäum šäkvit* sa-
vanyú tej.

šumil rovás, vágás.

šumild-ta vágni.

C. *čumat* ház rovása (hausgerüst), koporsó; *čumild-ta* ácsolni, *čumdem* ácsolt.

čes, *ses* (or.) tisztelet, *česla* tiszteletlen, beestelen.

žajma (or.) kölesön, *žajmaja mata* kölesön adni.

žerebi (or.) sors, *žerebi sagat* sors szerint.

Kv. *šerep*. Mát. 27, 35.

R.

rag-, *rah-ta* érni, illeni, kelleni, jó lenni, rokon lenni, kedves lenni; *rahta* rokon, kedves. *rahta ne pa ho ne mola evi panna ul Jurtija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne társalkodjál. 5, 27. — *rahtot a'* rokon.

rahlem, *rahlen*, *ragil* érek, érsz, ér; kellek stb. *lu vž nem mol-tija an patimda pidl, tob luel kim julmata ragil* az már semmire való nem lesz, azt csak ki kell vetni. 5, 13. — *ragim* rokon.

ragi nyájas, kellő. *hun ragija ulleta nen lugšlan pilna, muj moltas verleta* ha nyájasok vagytok a' ti barátjaitokkal, mi felest tesztek? 5, 47.

rahta-ta, *rahti-ta* rokonná, kedvessé tenni. *rahtipsa* rokonság. *rahti* rokon, *rahtija versata* rokonná lenni.

ragili-ta közelíteni, hozzá érni; *vana ragilita* közel érni hozzá; *ragilipsa* hozzáérés.

ragild-ta, *ragilti-ta* szeretni, nyugtatni; *lep ragildla* hozzá értetni, illeszteni. *hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragildta* az emberfijának nincs helye, a' hová akár fejét lenyugtassa. 8, 20.

ragilsa-ta belé szeretni; *samna ragilsata* szívbe, azaz belé szeretni; — *ragilsipsa* szeretet.

C. *rāgam* ismeretes. V. *rau-ngve* hozzá illeni, rokon lenni, kelleni, *rauilem* illeszttem; *raunu* rokon, *raunut* egy nemzetségbeliek. — Talán a' finn *rakas* = kedves, is ide tartozik.

ranī-ta hengerezni, *ranīpsa* hengerezés.

ranīpsa jug henger.

ranī'i-ta hengerezgetni, *ranījita-ta* hengerezni.

ranīša-ta hemperödzeni.

rat tűzhely; *rat-hiš* hamu; *rat kardī* széntartó medencze.

rabota (or.) munka, robot.

ravī darab? *ravīja senkta* széttörni, széttaposni.

ravid-ta csépelni, taposni.

reh bogyó, *reget* bogyók; *vīna reh* szőlő. *akūdlet pela anži jug elta vīna reh* gyűjtenek-e csipkés fárul szőlőt? 7, 16.

epling reh szagos bogyó, fige. *mola pelping vanži elta epling reget* vagy szurós pázsitrul (bojtorjánrul) figéket? 7, 16. — *vīrti reh* veres afonya, *pīti reh* fekete afonya, *mavī reh* málna, *mū reh* földi eperj, *siski reh* csuesor.

rep hegy. *lu rep ohtija hungis* ő hegyre hága fel. 5, 1. — *pasi kulna vīsa luēl pal rep ohtija* megint az ördög által viteték fel egy hegyre. 4, 8. — *reping* hegyes.

C. *rēp* meredek part, *rēp-vāje* parti fecske.

rid-ta fecskendeni, fecsenni.

rijema-ta meghinteni, fecsenni.

rīlta-ta, *rīld-ta* meghintegetni, *kalīna rīldta* vérrel meghinteni, *rīltīpsa* fecskendezés, meghintés.

rih, *rīget*, lásd *reh*, *reget* bogyó, bogyók.

rīgīng bogyós.

ringim, *rīnkīm* köd, homály, alkonyat, *ringim pora* alkonyat ideje.

ringīm-ta homályosodni, alkonyodni.

rīnk-ta u. a.

rīnkīla-ta homályosodni.

rīpnik (or.) hallal kereskedő.

rohanla-ta, *roganlī-ta* rogyanni, *il roganlīta* ledölni, leszakadni, *mukti roganlīta* általszakadni.

rohnī-ta rogyini, *rohnīpsa* rogyás.

rohnīmd-ta szakasztani, szakadni, dölni, *rohnīmdta vīs* földszakadás; *rohnīmtīm volet* romok, romladékok.

rohnīmtīlī-ta szakadozni, rogyini.

rohnīmsa-ta dölni, rogyini.

rohnīpta-ta dönteni, szaggatni.

rogand-ta szakasztani.

V. *ropsat-ungve* roppanni, p. o. *jang jole ropsatem a'* jég le-
szakadt.

rogop hamis, hazug; *rogop jelli jastata jah* hamis előremon-
dók, próféták.

rogop vespa hamis képü, képmutató. *hodü verlet rogotvespa*
jah a' mint tesznek *a'* képmutatók. 6, 2.

rohping hamis, csaló, hazug.

rohpijita csalni.

C. *rágap* hazudság, *rah pang* hazug.

rohtot közel való, rokon, l. *rahtot*, *rahta*.

ron-ta késni, tartós, állandó lenni; *ronipsa* félbenszakadás
nélküli tartás; *roning* lassú, késedelmező.

ronal-ta késedelmezni, tartózkodni.

ronald-ta visszatartóztatni.

ronsa-ta, *ronas-ta* késni.

Kv. *rats-uhv* késni. Most látom, hogy jobb: *rač-uhv*.

rozī (*rozet*) bojt, bojtok, ecset; *ohšam rozet* festő ecset (arcz-
ecset?), *još rozet* kézrojt.

V. *ruzi* rojt,

roda maga? *lu roda* magában. *si ne lu roda potars a'* nő ma-
gában mondta. 9, 21. -- *li roda* magokban. — *i madodet nebeking*
jah elta li roda jastaset egy némelyek az írástudókból magokban
mnodának. 9, 3.

rota = *roda*, *lu rota* magában, magából, *rotana* váratlan,
véletlen.

V. *rotü*, p. o. *menki rotü olsmen* mi ketten voltunk magunk,
egyedül.

ropsald-ta pislogatni, *semna ropsaldta* szemmel pislogatni.

rom szelid. *ojanget*, *madet romet* boldogok, *a'* kik szelidek.
5, 5. — *roma volipsa* szelidség.

rommama-ta csendesedni, szelidülni.

rommild-ta szelidíteni; *rommilti-ä-ta* szeliddé válni.

rommalsa-ta magát megaláznai.

C. *ram* csendeség, béke; V. *ramä*, *rumü* barát, *raming* ba-
rátságos.

roman hamar, mindjárt. *li roman uvidta pitset* ők hamar

üvölneni kezdének. 8, 29. — *roman puris pakit šujilas jinketna* mindjárt a' disznó nyáj belefűlt a' vizekbe. 8, 32.

ru hév, hévség; *num rú* világosság.

ruang, ruäng heves, meleg.

V. *rěj* melegség, *rėjing* meleg.

ru meredekség; *rua* meredeken.

ruang lejtős.

rud-*ta* keverni, vegyíteni, tésztát csinálni, *nan rüdta kenas* tésztá dagasztó tekenő, *lant rüdta jug* lisztet keverő fa.

C. *rüdem* kevert, vegyített.

rutili-*ta* őrleni, *rütüipsa* őrlés.

V. *räutil-ungve*; mint: *koles räutilem* lisztet őrlök.

rud-*ta* fecsegni, locsogni, l. *rüd*-*ta*.

jink libina rüdta vízben lubiczkolni, *rätüipsa* locsogás, fecseges.

rätak balga, ostoba; *rütaka jastata* bolondúl beszélni.

runk-*ta* ide-oda csapongani, tévedezni, képzelősködni, *run-
küpsa* csapongás, tévedezés.

runkman šusta, runkman manta, runkman ita szerte szét ka-
landozni.

runküla-*ta* ide-oda csapongani.

ruš orosz, többesben *ruset, ruš ho, ruš ne* paraszt, orosz; *ruš
voj* bolha.

V. *rus*; *rus tarom* szent kép.

rušid-*ta* zavarni, bántani; *rušitüipsa* bántás.

rud, *rut* (or.) nemzetség. *sidi aradtel rudet Avram elta Tavid
vonda nelhošjang rud* úgy az őszves nemzetségek Ábrahám-tul Dá-
vidig tizennégy nemzetség. 1, 17.

rud-nebek nemzetségi könyv. *Isus Hristos rud-nebek* Jézus
Krisztus nemzetség könyve. 1, 1. — *tita rud* faj; *rudna* rokon-
ban lenni.

rudung fajbeli, nemzetségbeli; *lel rudung* alacsony nem-
zetségü.

V. *ruot, rot*; *man rotau* nemzetségünkbeli; *ruoteng* rokon.

rubid-*ta* (or.) dolgozni, dolgozó. *rubidta ho* dolgozó ember.
— *rubidta ho mosta levipas uidl a'* dolgozó ember a' kellő kenyeret
megtalálja. 10, 10. — *rubidta mit* munka bér.

rubitüipsa munkálni, dolgozni.

rumka (or?) ivó pohár, *un rumka* nagy pohár. V. *runkä* pohár.

T.

ta ez, az, lásd *talta*.

taj tö, vég, csúcs; *juh taj* fa teteje, csúcsa.

as taj folyónak forrása; *ezim taj* mell-csec; *taj potali* gombos tető, csúcs.

tajpa hegyes, parti, *tajing* csúcsos, hegyes, *tajing oppa* hegyes fejü.

C. *tej, toj, tuj* tö, csúcs.

taj-ta birni, tartani. *niny isirpa hojen mustija taja* te felebrátodat kedvesnek tartsd. 5, 43. — *lu undrelna tajl jeming til elta* ő méhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *pog tajl, pa* nem *luela ponlen* Isus fija lesz, 's add neki Jézus nevet. 1, 20. — *mung azija tajlu Avram* mi atyának bírjuk Ábrahámot. 3, 9. — *tungtakodet an tajlet nuža lekkarna* az egészségesek nem tartanak szükségét orvosra (nem kell nekik orvos). 9, 12. — *Avram tajis Isak* Ábrahám nemzé Izsákot. 1, 2. — *ávivrem tajta* gyermeket szülni.

tajtot bíró, tartó. *jim tüüpsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem bíró, hozó 3, 10. — *hun nen mustija tajta pidleta nüngilan mustija tajtodet* ha tik szeretni fogjátok, a' kik benneteket szeretnek. 5, 46.

tajpsa (tajjpsa) használat.

tajli-ta viselni, megviselni.

tajpsa-ta viselni, használni, koptatni.

taul-ta rágni.

C. *tóht, tógod* = *taul* rág; V. *taut-ungve* rágni.

tak erős, vastag; kemény; *tung-tak* egész erő, egészség.

takla és *takila* erőtelen, hiába való, nélkül. *torim takla nemolti an ull* isten nélkül semmi sincs. — *torim evilipsa takla i pernainga jûpsa takla turum nubit volipsaja nem hojat an eslsal* istenbe való hit nélkül 's megkeresztelés (kereszteltté tévés) nélkül az örök (a' mennyországi) életbe egy ember sem megyen bé. — *než it mu ohtina an pidl nen torim azen kaž takla* még csak egy sem esik a' földre a' ti menyei atyátok akaratja nélkül. 10, 29.

takilije hiába, ingyen; *takilije lavidta* rágalmazni, szidalmazni. *nen ojanget, hun arurna nüngilan takilije lavidta pidlajitan ma vorna* ti boldogok, ha sokféleképen szidalmaztatni fogtok én miattam.

5, 11. — *kuš hoj, taküije tikažatot, lu lamba ho ohtija akár ki,* hiába haragvó, ő felebarátjára. 5, 22.

(*takis*), *taksang* hatalmas.

takipsa erő, erősség.

takamsata erősödni.

takamd-ta erősíteni.

V. *tag, tah* erős, kemény.

tah-ta vetni, *tagipsa* vetés.

tagüli-ta vetegetni, *tagülipsa* vetegetés.

C. *tagamem* vetett, kivetett.

takil, *takal* hajfűrt, üstök, *taklet* fűrtök; *takling* fűrtös.

takild-ta göndöríteni.

tahti cserzett rén bőr, törülő rongy.

hojta tahti ágy.

taga hely. *hus lolimtas si taga ohtina, hoda návirem us a'* csillag megáll a azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hanne-ho pog an tajl taga* az emberfijának nincs helye. 8, 20.

jilbi taga alsó hely, gyalog szék (zsámoly). *volla ul núlta, anta mûna, lu torim kuret jilbi taga* soha ne esküdjél, se a' földre, az az isten lábainak gyalog széke. 5, 35.

volla taga lakó hely, téli szállás, *šözi taga* lakás, tartózkodás; *kim jangta taga* kiforduló hely, árnyékszék; *hanneho il mučirdta taga* az ember lelkét kínozó hely, pokol; *holajet ponta* vagy *šamildta taga* temető hely; — *ar taga elta* sok helyről, oldalról.

C. *taga* hely, *met tagaja* hová, *met tagana* hol, *met tagajüvet* honnan.

tagas szőresomó, szörkoszorú a' házi állatnak és vadnak lábain.

tagar gyékény, *rus tagar* szőnyeg.

tagüla hiába, l. *tahla, taküla*.

tagüird-ta felaggatni; *sojp tagüirdta nür a'* háló szárítására való állás.

tagürla-ta, tagürlü-ta felakadni, *nálüm tagürl a'* nyelv hebeg, *tagürlipsa* hebegés.

tagürma-ta befűzni, p. o. fülbefüggőt.

V. *tüürmet-üingve* akasztani, *tägüt-üingve* u. a. Kv. *taget-ahv* akasztani.

tal, *tel* tél, év; *talna vollaata taga* téli lakás; *tal-lung* tél-nyár,

esztendő; *tal kudip řilis* tél középhava, januarius. (*tal* tél, *toři* tavasz, *lung* nyár. *sus* ősz). *taleng* télies.

C. *teda, tede* tél, *ēne tet řenč řilis* 11-dik hó, *āj tet řenč řilis* 12-dik hó. — Kv. *tal*, V. *tāl*, *těl*.

tal puszta, üres, lakatlan; *tal mā* puszta föld; *tal har* puszta mező, puszta; *tal har taga* a' pusztának helye; *tal taga* puszta hely. *Ivan řimiltata pits tal judej mūna* János prédikálni kezdte a' judeai föld pusztájában. 3, 1. — *uta si řasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztának egy helyén. 3, 3. — *si jubina Isus tuřim us tal tagaja* azután Jézus vitetett vala egy puszta helyre. 4, 1. — *tala verta* üresíteni.

V. *tāl* nélkül, azután mint fosztó képző: talan.

talang egész, egészséges. *ning semenna talang pairt ull* te szemedben egész gerenda van. 7, 4. — *ma jogodlem, talanga verlem* én megyek, egészségessé teszem. 8, 7.

tal-ta 1) húzni, színi. *honza řar talta* dohányt színi; *talřpsa* húzás, szívás.

2) fojtani, megfojtani.

talta innen, *talta jelli* innen túl, innen fogva, lásd: *ta*.

talřsa-ta, *talřsi-ta* költözködni, nomád életet folytatni.

hot elta talřsi-ta a' házból kiköltözni.

talřřpsa menés, szánon, kocsin való menés.

tallta-ta szánon menni.

V. *tal-ungve* szállani p. o. hajóra, *talt-ungve* szállítani, rakni.

talřsi-ta szerelmeteskedni, *talřřita ne kurva*, *talřřpsa szerelmeteskedés*.

tanareng ebben: *tanareng řolpa* tompa orru.

tanlta-ta törni, lent törni.

tangř-ta, p. o. *řař tangřta* tésztát dagasztani.

tangřiml-ta bécsipni.

tař, *tař* kész, készen való, áru, kincs, széleség. *al ahtat nūn-gilana ma ohtřna tař* ne gyűjtsetek magatoknak a' földön kincset. 6, 19. — *li tařel edlřimna luela majřřpsa tuset* kincsöket elővevén neki ajándékot adának. 2, 11.

lřřim tař, omsim tař örökség; *tař omřla* örökös nélkül. — *tazřng* gazdag.

tařta-ta készíteni. — *juř torřma tařtat* útát készíttetek istennek. 3, 3. — *tařtaman* készen, készítve.

taštam nászajándék, a' menyasszony vagyona, *imi taštam* u. a., *taštamla* szegény meny; *taštīpsa* készlet, szülesség.

taštīli-ta szerezni, keresni; *taštīlipsa* keresés.

C. *tās* áru, *tāsang* gazdag, vagyonos. Kv. *taš* kész; V. *tās* kész, áru.

tarakan moly, csótán.

tarah tüdő, kopottyú; halnak mellyszárnya.

taras gyékény. C. *tāres* fedél, *hot tāres* sátor fedele.

tarasta-ta zavarni, *tarastīpsa* zavarás.

tarīn. (V. *tern*) vitéz; *tarnīng ar* hősi ének.

tarīnla-ta fáradni, dolgozni. *mujpa idla tarīnla-ta pīlla, kimid-tel olīnpela an tarīnla-ta* vagy az egyikért szorgalmatoskodni fog, de a' másikért nem szorgalmatoskodni. 6, 24. — *loget an tarīnla-tel, anta jengillet a' liliomok nem dolgoznak nem is fonnak.* 6, 28.

tarīnlaman fáradva, gondosan. *tarīnlaman purīyat havīrem olīnpela* gondosan kérdezzetek a' gyermek felől. 2, 8. — *tarīnlīpsa* fáradság. — V. *turning eri* = *tarnīng ar*.

tarīpta-ta felejtani, *nomīsna tarīptata* elfelejtani.

tarīm kemény, *tarīm sam* kemény szív, *tarīm ho* fősvény.

tarma-ita keményedni; *tarma-verta* keménynyé tenni.

tarīm-ta elég lenni; *tarmal* elég. *tarmal hadlungdi keža lu lu muklal* elég naponkénti bajnak az ő maga munkája. 6, 34. — *tarīmta kem* elégség, *tarīmta vonda* eléggé; *tarmīm* elégedve, *leta tarmīm* jóllakni, *tarmīpsa* elégség.

tarmad-ta, tarīmd-ta tölteni, kielégíteni. *ma antom pasagat verta jogotsen no sidet tarmadta* én nem mássá tenni jöttem, hanem azokat teljesíteni. 5, 17. — *olīm tarīmdta* az álmodat kitölteni, magát kialudni.

tarmatīm töltött, teljesített. *i šurtīpsa an manl sidī, hun izagat tarmatīm an jīl* egy vonás sem megyen (múlik el) addig, hogy mind teljesítve nem lesz. 5, 18. — *tarmatīpsa* kielégítés.

tarmatīng elégedett. *ojanget madet kanžlet i lidlet veškut ver, li tarmatīnga jīlet* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot, ők elégedetté lesznek. 5, 6.

tabī-ta tévedni, veszni, *tabīpsa* tévedés.

tabīli-ta tévedezni.

C. *tēp-ta* tévedni, *tēbem* tévedt, *tēbed-ta* tévesztetni, *tēbettem* tévesztett. Kv. *tepl-ohv* tévedni.

tam az. *torim než tam kevet elta edlta evi-pog Avrama isten még e' kövekbül (is) támaszt gyermekeket Ábrahámnak. 3, 4. — tam porana most, tamidi úgy.*

tam hadl, tam gadl e' nap, ma. mija mungeu tam hadl ohtina adj nekünk mára. 6, 10.

tami ez. tami izagat edis sit vorna ez mind lett azért. 1, 22. — *hoj tami? ki az? 8, 27.* Lásd *tom, tomi.*

C. *tema ez, tem sagat, temida így, tem hat ma.*

tampsa szokás = *tajimpsa.*

teknipta-ta, tokniptata, tukniptata megtölteni, *tekniptipsa* töltés.

C. *tékнем, taknem, tóknem* szük. — A' szók *tekün, tokün, tukün* töt tesznek fel.

tel teliség, *tujt tel* szán telje, egy szán-teher.

teling, telang teljes; *telinga verta* tölteni, teljessé tenni.

C. *tét teli, V. tüul, Kv. taul* teli.

teleka (or.) talyiga, kocsi.

telo (or.) test.

tertjak ezekben: *tertjak ho* tanú, *tertjak ver* tanúság, *tertjaka ulta* tanúnak lenni. — Berezovi szók; (*ultü ho, ultü ver* Ob-dorszki szók).

terpid-ta (or.) türni; *terpüipsa* türés.

termat sietség, *termatna* sietségben, sietve.

termali-ta sietni, *termalim* sietve.

termad-ta siettetni, *hajtani, termatüpsa* siettetés.

C. *termadem* sietve, *termattem* siettetve.

tevil-ta ütni? szünni?

tevilüsa-ta benyomúlni, behatni.

teving csendes, lassú; *tevingna* csendes időben.

tevingli-ta csendesedni.

Kv. *tavet* béke, *tavent-uhv* csendesedni. V. *tauent* csendes, *tauent-ungve* csendesedni.

tevtim tetü; *tevtmüing* tetves, *tevtmüing kazi v. muž* tetvesség, betegség.

C. *tagutem, taudem* tetü. V. *toahem* tetü, *toahmüing* tetves.

tem-ta merülni, temetni, temetödni. *hop humbetna temta pits* a' hajó a' habokban merülni kezd. 8, 24.

tī ez, *tij* (*tiji*) ide. *tiji jogotsen pora jebbina mungeu šugadta* ide jöttél idő elő minket kizozni? 8, 29. — *tij togo* ide oda; *tij moža* eddig. — Kv. *ti* ez, *tig* ide; V. *ti* ez.

tīi-ta, *tī-ta*, *tiji-ta* születni, lehetni, nőni. *mada elta tīs Isus Hristos a' kitül született Jézus Krisztus.* 1, 16. — *an tījil* nem lehet; *ma an tījilem lu sopeklal altijita* én nem viselhetem, nem lehet nekem viselni, az ő saruit. 3, 11. — *lap tūta* benőni.

tīm, *tijim* születve, született. *lu undrelua tīmot jeming lil elta ull* az ő méhében született a' szent lélektül van. 1, 20 — *it tījim pog* egy szülött fiú.

tīpsa születés, szüleség, gyümölcs. *Isus Hristos tīpsa si horasna us* Jézus Krisztus születése e' módon volt. 1, 18. — *jim jug adim tīpsa an verl, pa adim jug jim tīpsa izi an verl* jó fa rossz gyümölcsöt nem csinál, 's rossz fa jó gyümölcsöt azonképen nem csinál. 8, 18. — *li tīpsalal sagat uslalan liel* ök gyölmölcsseiek szerint ismertettetnek azok. 7, 16

tīd-ta szülni. *tītīpsa* szüleség, gyümölcs. *jim tītīpsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem hozó. 3, 10.

tīli-ta lenni, történni; *tīlipa* történet.

tīlta-ta teremni, teremteni, *mur tīltim ho* nép-teremtő.

tīltīpsa termés, gyümölcs. *izagat ulta jim jug jim tīltīpsajet verl, a adim jug adim tīltīpsajet verl* minden jó fa jó gyümölcsöt terem, de rossz fa rossz gyümölcsöt terem. 7, 17. — *sidī liel moštallan li tīltīpsalal sagat* így őket gyümölcsseikről ismerik meg. 7, 20. — *tīltīpsala* gyümölestelen.

tīša-ta, *tīša-ta* növekedni, benőni; *vanžina t.* füvel benőni.

C. *tīvem* született; *tīvdem* kijött. Kv. *tel-uhv* születni, *tel-ahv* szülni, *telt-uhv* szülni. V. *tél-ungve* születni, *télt-ungve* teremteni.

A' gyökér-szó tehát *tī*, *tīv*, *tél*, magyarban *sü*, a' többi mind képző.

tij-ta kötni, *tijpsa* kötés.

tijmīli-ta fáradni, *tijmīpsa* fáradás.

tīgīl fészek, *tīhlet* fészkek. *turum tohling vojjet tīhlet tajlet* az ég madarainak fészkei vannak. 8, 20. — *tīgīl verta* vagy *omīsta* fészket rakni. *tīgīlje* fészecske.

C. *teagat* madárfészek.

tīlis hó, hónap; *jīlip tīlis* új hold; *tīlis muž* hold-kórság; *tīlsang* és *tīlsing* havi, hónapos.

január: *as halta tilis* Ob halálának hava.

február: *ut pardta tilis* adót parancsoló hó.

martius: *aj ker tilis* kis kéreg hava, mikor kissé kezd olvadni a hó. *tovi oling tilis* tavasz elő hava.

aprilis: *un ker tilis* nagy kéreg hava, mikor jobban olvad a' hó.

május: *jonk nobidta (nabidta) tilis* jég . . . hó.

junius: *soroh jogodta tilis* ponty érkezésének hava. *voíz tilis*.

augustus: *muroh tilis* bogycó hava.

september: *sus oling tilis* ősz elő hava. *as lep podta tilis* Ob befagyásának hava.

október: *un jir tilis* nagy áldozat hava. *horvogandta tilis* (Obdorszkban). *as podta tilis* (Berezovban).

november: *amp kur tilis* eb láb hava. *rohping kur tilis* csaló láb hava. *van hadlep tilis* rövid napu hó.

december: *ut ponta tilis* adótfizető hó.

tin ár, becs; *muj tina* mi árba? hogy?

tinla olesó, becstelen, *tinlipa* olesóság.

tinng áros, becses. *al julat tinng tunen purset šozilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére. 7, 6.

tin-ta árulni, *tinot* árus, kereskedő; *tinsem* árultam stb. *madot luel Jevrej mura tinšale* a' ki öt a' héber népnek árulta. 10, 4.

tines-ta kereskedni, *tinesipa* kereskedés.

tinša-ta árulódni. *kad siški tinšalet i aj sel roh sagat két* veréb árultatik egy kis fejér pénzért. 10, 29.

C. *tin* ár, *tinda* olesó, *tinng* áros, drága, *tines-ta* kereskedni, *tinij-ta* árulni. Kv. *tin* ár, becs. V. *tin* ár, *tin-ungve* árulni.

tinzan inakbul, idegekből font hurkos kötél a' rének befogadására.

tiš, *tuš* bú, szomorúság; *tišing* bús, szomorú.

tišla-ta búsulni.

tišta-ta búsítani, de szomorkodni, búsulni is. *muj pori ohtina ultodet tištalet muj* a' lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15.

tištam bú, *tištema-ta* elszomorodni.

C. *tištem* szomorú. Kv. *tuš* baj, aggodalom, *tušt-uhv* aggódni, szomorkodni, *tuštem* szomorkodott, szomorú.

timtipa fohászkodás, lehellet. V. ő. *tijmilita* fáradni.

to az, lásd *tot*.

togo oda. paltamas togo manta féle oda menni. 2, 22. — *pa togo jogotmalna* 's oda juttában. 2, 23. — *tolta attul, onnan. tolla sagat attul való, onnan. tolla sagat jelšik pitmal latna kažalas pa kad i ji-pogñen* onnan tovább juttában láta más két egy atyafit. 4, 21. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább mentében. 9, 9.

togol szárny, toll; *tohlet* tollak.

tohling tollas, *tohling voj* tollas vad, madár. *torim lil, madot jis met tohlin voj* isten lelke, a' melly jött mint madár. 3, 16. — *ankirmati turum tohling vojjet ohtija* nézzetek az ég madaraira. 6; 26. — *hul togol* hal szárny. — *togolla* tollatlan.

C. *tôgot* toll, Kv. *toul*, V. *taul* toll.

togol háló.

togon-ta szakadni.

togopta-ta, tohnïpta-ta szakítani, *tohnïptïpsa* szakasztás.

tohnïptïli-ta szaggatni, *tohnïptïlïpsa* szaggatás.

C. *tâhnem* szakadt, *tagaptem* szakasztott. Kv. *togem* szétvált, oszlott.

togor-ta záródni, rejleni, *togrïpsa* les, rejlés.

togord-ta zárni.

C. *tôhrem* zárt. Kv. *tovrtaht-uhv* záródni.

tolmas (or.) tolmács.

tondi nyírkéreg. C. *tunda, tondah.*

tonild-ta csendíteni, hangoztatni.

tos-jug szilfa.

tošlta-ta sózni, *solna tošltata* sóval sózni. — Kv. *tuselat-uhv* sózni (tör. *tus* só).

tor torok; *torop, torïp* torku, *torbet* ajak, *torop punet* bajusz; — *torïng* torkos.

C. *târ*; V. *tur*; *turp turïng vuat* torku torkos = nagy torku szél.

tor daru. C. *tôra, târah, V. târi.*

toras zavar, akadály; *toras verta* zavarni, *torasla* zavartalan, akadálytalan.

torasta-ta akadályozni, zavarni, keverni, *torastïpsa* akadály.

torastema-ta felkeverni.

V. *toros* alkalmatlanság.

tori-ta rázódni, rengeni, borzadni; *torïpsa* rengés, borzadás; *mû torïpsa* földrengés, földindulás; *torïta honïzpsa* 's *torïta kaži* hideglelés.

torïma-ta rendülni.

Kv. *torn-uhv* rázódni, rengeni; *ma tornes* a' föld megindúla.

Mát. 26, 51. — *torg-uhv* reszkedni, *torget-uhv* reszkettetni. **V.** *tori, tari, targ-ungve* rendülni.

tor igenes?

toril igazesség, igazság, *torla* igazességre, igazságra; *torla jastata* igazságosan beszélni, elmondani. *lavilim jah torla jastaset izagat ulimot olinpela* a' pásztorok igazán elmondának mindent. 8, 33.

torlang érthető, világos.

toramd-ta igenesíteni, igenleni, helybenhagyni.

V. *tor, tori* irány, ellen; *toring* igenes, rendes.

torim isten, *tornem, tormen, tormel* istenem, -ed, -e. *al huza ning tormen* ne kísérsd te istenedet. 4, 7.

torim levï isten követje, szolgálja; — *torim jena* bizony isten; *torim semat* isten előtt. — *torim horem lonzilata* isten képét állító, szent szekrény; *torim elta paltot* istenfélő; *šavijita torim* ör-angyal.

tormije oh isten, uram. *tormije, levem olal ma hoza hoisman* uram, szolgálám van én nálam betegen. 8, 6.

torming istenies; *torimla* istentelen.

C. *torem, torum, Kv. torem, V. tárom.*

tot az, lásd *to*; *toda* ott, oda. *ula toda si vonda, hun ma nïngena jastalem* légy ott addig, hogy én neked mondom. 2, 13.

toroh többesben *torhet* bél, tüdő. **C.** *targat, tarngat* tüdő.

torn fű, széna; *lant torn szalma, lant torning szalmás.*

torop, torip (torku), *torop punet* bajusz. Lásd *tor* torok.

tob alig, csak; *tob an* majd nem. *tob jasta jazing, i ma levem tungtaka jil* csak mondj egy szót 's én szolgálám egészséggé lesz. 8, 8. — *lu už nem moltija an patimda pidl, tob lucl kim julmata ragil* az már semmi erő nem lesz, csak ki kell azt vetni. 5, 13.

V. *tuop* alig.

tobol *vaš* Tobolszk, Tobol város.

tovar (or.) áru, a' régi magyar *tavara, mai tár.*

tovi tavasz; *tovi oling tilis* tavaszelő hava, marcius-aprilis. *toveng* tavaszos.

C. *taven, tauh* tavasz, **Kv.** *tujmah* (nyár), **V.** *toja, tuoja* tavasz, **V.** *tuj* nyár, **C.** *tung, tong.*

tom, tomi, l. *tam, tami* az, amaz.

tombi azon, *sit tombina* azon kívül, *tombija* azzá, arra, *tombija* *pidta* elmúlatni, kikerülni, *tombija pitipsa* elmulás; *ma tombemna* én kívülem.

C. *toma* amaz, *tom-pélga*, *-péja* túlsó, azon túl.

toman lakat, kulcs; *lojta toman* függő lakat.

tomand-ta zárni, *lap tomandta* bezárni.

C. *tuman* (riegel), V. *tuman* lakat.

tomra (or.) tombora, csontból való szájdörömbölő.

tú tó; *tû-hul* kárász.

tuung tavas.

C. *touh*, *teu*, V. *târ* tó.

tu-ta, *tû-ta* hozni, vinni. *ma jogotsem anta šitak volpas no sevîrandta keži tuta* én jöttem nem békét, hanem vágó kardot hozni. *tuvatî veskat kajîpsa* hozzatok igaz megtérést. 3, 8. — *hun ning jiren tulen torîm hota* ha a' te ádozatodat hozod isten házába. 5, 23. — *sit pada vitîn ovet pa leskam juš tulet halta sorma a'* végett tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13.

jetna pelka lu hoža ar hojadet tusa este felé ő hozzá sok ember hozaték. 8, 16. — *luela majlîpsa tuset* néki ajándékot hozának ki. 2, 11.

tûm vive, vitel; *tûpsa* vivés, vitel.

tulaji-ta hozódni, vivődni. *joštal ohtîna nîngen talajin* kezeiken te vitetel. 4, 6. — *pa tulajitan nîngîlan sud kadlta jah hoža* és vitették a' törvénytartó bírókhoz. 10, 10.

tuša-ta vivődni; *ar tovar tušal* sok áru vivődik, sok árut visznek; *mung tušaju* vivődünk, minket visznek.

tutla-ta hordozni; *ajkol tutlata* hír hordó; *tutlatot* fuvaros.

C. *tuem* vitt. Kv. *tu-hv* bémenni, *tuj*, *tuw* bémegyén, *tutel-uhv* gyakran bémenni, *tutelt-uhv* bevinni, bémártani gyakran. — V. *tuj-ngve* bémenni.

tuj tályog, fekély.

tujt szán. V. *tujt* szán, ló-szán; *tujt hó*, *târom tuji* hó esik, *ujtukve* kis hó.

tujm-ta fáradni, kimerülni, *tujmîpsa*, *tujmapsa* fáradás.

C. *tujmem* fáradt.

tujmîla-ta harapdálni, l. *tugom-ta* harapni.

tuknîpta-ta tölteni, *tuknîptîpsa* töltés, lásd *teknîptata*, *toknîptata*.

tuga ij, görbe fa.

tugol más, többi.

tugor-ta zárni, keríteni. *lap tugorta* bezárni.

tuhrim bezárván. *nǝng jubenna ovǝ tuhrǝmna pojksema nǝng torǝm azena* te utánad az ajtót bezárván könyörögj te isten atyádnak. 6, 6.

tuhrep retesz, toló zár.

tuhripsa kerítés.

tuhri-ta benyomni, betenni, zárni.

tugrǝli-ta és *tuhrǝli-ta* oda támasztani, betenni.

tugordata záratni. Lásd *togor-ta*.

tugotla sajka, komp; *tugotlana unžita ho* révész.

tugom-ta és *tuhma-ta*, *tugmata* harapni.

tuhmǝm harapva, *tuhmǝpsa* harapás.

tuhmos falánk.

tugmǝld-ta, *tujmǝla-ta*, *tuhmǝld-ta* harapdalni.

tulah 1) szalonka, 2) evetfarkbul való nyakkötő.

tulǝm-ta jutni, *tulǝmta potripsaja* beszélgetésbe jutni.

Kv. *tul-uhv* fordulni, futni, befogadni?

tul-pul, *tul-bul* bolond, vad ember; *tula-pula jum* veszett ember.

C. *tul*, *tul-pul* ostoba.

tul' tegez. V. *tǝut*.

tun gyöngy; *tǝnǝng tun* becses gyöngy. 7, 6. — *aj tun* gyöngy.

tunk 1) moh, *tunkǝng* mohos.

tunkta-ta dugatni, dugni.

tunksa-ta dugulni.

2) penész; *tunk-ta* penészesedni.

C. *tunk* száalka, botocska, dugó?

tung igenes, *tunga* igenesen.

tungǝm-ta igenesedni, *tungǝmpsa* igenesedés.

tungǝmd-ta igazítani, javítani.

tungmǝl-ta igazodni.

tungmǝlta-ta, *tungmǝld-ta* igazgatni, *tungmǝltǝpsa* igenesítés.

tungmǝltǝpsa-ta egyenesedni, elkészülni.

tung-tak, *tunhtak* (egész erő), egészséges. *ma levem tungtaka jǝl* én szolgám egészségesé lesz. 8, 8.

tungal *tal* taval? egy éves?

tungotl, *tongotl* = *tom-hadl* az nap, tegnap.

tuš, *tus* 1) ügyesség, mesterség; 2. ismertető jegy. *tus ho* művész; *tusa* ügyesen, *tusla* ügyetlen, *tuzing* ügyes, mesterséges; *tuzipsa* mesterség, fortély.

tuš szomorúság, l. *tš*; *tužing* szomorú, *tužinga verta* szomorítani.

tuš szakál, *tušla* szakálatlan, *tužing* szakálos.

C. *tuš* szakál, V. *tus*, *tuos* száj, *tus pun* szakál.

tur torok, *tur pikla* torok-dió, Ádám csutkája, *tur libi* gége, *tur-sěj* hang, *tur-sjla* rekedt; *turing* torkos, *turing kevi an* torkos kő-edény.

turba, *turpa* cső, l. *torip* is.

C. *túr*, K. *tur* torok és cső.

turah (or.) bolond.

turema-*ta* hortyanni.

turitla-ta hortyogni, *turütlipsa* hortyogás.

C. *tarasem* (geschnauft).

turum, *turom* menny, ég, idő. *turum azi* mennyei atya; *turum nubit* mennyország; *turum hus* égi csillag; *turum kži* szivárvány; *teving turomna* csendes időben.

turming mennyei.

Jegyzet. Az éjszaki osztják tehát különbséget teszen a' *torim* és *turum* közt, amaz isten, ez menny lévén. A' Castrén nyelvében a' menny-nek osztják kifejezése nem fordul elő, *tárum* csak isten. A' K_v. *torem* ég, menny, időjárás meg isten. A' V. hasonlóképen *tárom* ég, menny, időjárás, isten, nagy.

turma (or.) torony, *turma-hot* tömlöcz. 5, 25.

turman setét, setétség. *turmanna omista hanne-hojet* a' setétségben ülő emberek. 4, 16. — *turmana-ita* setétedni.

V. *turep* borúlt, *tarom turep* az ég borúlt, tehát *tur-ungve*, ettől: *turep*; továbbá *turm-ungve* elborúlni, ettől: *turmene*, *turmen* elboruló, homály. Az osztják *turman* azonos a' vogul *turmen* szóval, ezt tehát vogulos szónak kell venni, mert az osztjákos alak *turma-ta* volna, *turman* (*turmen*) helyett.

tut tűz. *tuta julta* tűzbe vettetik. 3, 10. — *torim tut* vagy *turum paling tut* villám; *tut levim taga* tűzégés helye; *tut san* zacskó a' tűzi szerszámra, egyszersmind női varró szerszámra.

tut-muž tűz betegség, forró láz; *tut-mužna hojtot* tüzes betegségben fekvő. 8, 14.

tutüŋg tüzes, *tutüŋg sáras* tüzes tenger, gyehenna.

C. *tút, tuget, tūd-us* tüzi szerszámra való zacskó. Kv. *taut*.

V. *tol*.

tutla-ta hozogatni, hordani, lásd *tu-ta*. *lu hoža tutlása arad-tel mužingodet* ő hozzá vitették mindenféle beteg. 4, 24. — *tutlatot* fuvaros, *tut tutlata líbi* tűzhordó edény = lámpás; *tutlípsa* szekerren járás.

tuva hozz, vigy, l. *tu-ta*. *nüŋg jiren toríma tuva* te áldozatodat istennek vidd. 5, 24. — *tuvatí veškat kajtípsa* hozzatok igazi megtérést.

tuda ott, lásd *to*.

tup, *top* alig; *tup allolímta* bámulni, *tup allolímpsa* bámulás.

tupa ló köröm, pata, *tupaüŋg* lókörmös.

C. *tonh* lókörmös.

tuvim *us* (l. *tú-ta*) vitetett volt. 4, 1.

tuvema-ta (lásd *tú-ta*) vinni; *adim jazingna tuvemata* rágalmazni.

tuma (or.) gondolat, *tumajita* = *tumaja-ita* gondolni.

turma (or.) tömlőcz, torony.

P.

pa más, meg. *kažalas pa kad i jü-pogñen* láta más két egy atyafit. 4, 21. — *purižat návirem olünpela, pa hun uidleta lucl* kérdeztek a' gyermek felől, 's ha megtaláljátok. 2, 8. — *pa ajšika* még egy kevésbé. — *pa iršna* néha, *pa-idi* másképen; *pa urüŋg* más módu, nem helyes.

pa-ot egy más. *paot lu unltüjilta johlal elta* egy más ő tanítványafibul. 8, 21. — *pa lamba* másféle.

pa-sagat másszerint. *pasagat verta* megmásítani. 5, 17. — *pa sagatüŋg* nem a' szerinti, nem helyes; *pa-si* meg-az, megint. 4, 8.

pa-sür másféle. *pasür jušna manset* más úton menének. 2, 12.

pa soha jum (más bőrbe jutott) magánkívvül, megveszett, *pa soha ita* magánkívvül lenni, megveszni.

pahadt másnap, holnapután?

C. *pa* ismétlő számokban, mint *ej pa* egyszer, *hudem pa* háromszor stb. Azután: mégis.

paj rakás; *mâ paj* göröngy; *paja* rakásra, öszve, *paja akidta* összegyűjteni, *i paja* együvé; — *pajna punta* rakásba tenni.

C. *paj* rakás, domb. V. *pa* part, fel.

pajil sík, egyenes. *pant luela pajla lezátot* az ösvényt neki egyenessé tegyétek. 3, 3.

pajlaldta sikká tenni, *pajlaltipsa* símitás.

païl-ta kovácsolni, forrasztani; *païlta ho* kovács, *païlta ankil* vas ülő, *pajlïpsa* kovácsolás.

païrt gerenda. *nïng semenna ulta païrt an hullen* te szemekben való gerendát nem veszed észre. 7, 3. — *šur païrt* vagy *šuring païrt* ház tetőnek csatornája.

C. *pâgart*, *pôgert* gerenda.

païd-ta vetni, csépelni, cséplő; *païdta har* szérü. *lu lant sem païdta havel sïstaml* ő gabona-cséplő szérüjét megtisztítja. 3, 12.

jogos païdta megvetni.

ajkol païdta hírt vetni, üzeni. *ajkol manem païtat* hírt vessek nekem. 2, 8. — *i jazïng elta pa jazïng ohtija païdta* egyik nyelvről a' másikra fordítani; — *joža païdta* kézre vetni, kézhez venni, fölfedezni; — *noh païdta* magasítani, feljebbre tenni; *tampsa elta païdta* használatból kivetni; — *pungla païdta* elvetni, eltávolítani.

pakïn-ta ijedni. *muj elta nïng pakïnseta* mitül ijedtetek meg? 8, 26. — *paknïpsa* ijedés, csüggedés.

paknïpta-ta ijesztteni; *paknïld-ta* ijesztgetni; *paknïtjï-ta* u. a.

C. *paknem* ijedt; *pagaptem* ijesztett; Kv. *paks-ahv* álméködni, csudálkozni.

pakït nyáj, csorda. *purïs pakït* disznó nyáj, *purset pakït* disznók nyája. 8, 32.

lunt pakït lúd fölt.

pakrep földbeli lak, *ink pakrep* kút.

V. *pahrep*, *pangrep*.

pal magas, felső. *pasi kulna visa luel pal rep ohtija* megint az ördög által egy magas hegyre vitették. 4, 8. — *pal šip* meredek part; *pal taga* fel hely, magasság; *pala verta* magasítani; *palat magasság*; *palatna* magasságban, magosan; *palating* magasságos.

V. *pal* fel.

pal fül, *palije* fülecske.

palla siket, *pal-sijla* siket.

C. *pet*, Kv. *pal*, V. *päl*, *pel* fül.

pal-ta félni. *al palat hanne-ho veltodet elta, a palat lil i el tuting sarasna veltot elta* ne féljetez az ember ölkötül, de féljetez a' lelket és testet a' tüzes tengerben ölkötül. 10, 28. — *an palta* bátor lenni, *an palta ho* bátor ember. *torim elta paltot* isten-félő.

palipsa félés, *an-palipsa* bátorság.

palta-ta ijesztetni; *paltap* ijesztő dolog, *patapla* bátorságos, *paltaping* ijesztős.

palsa-ta ijedni, *palsim* ijedt; *paltapsa*-ta félemedni; *paltapta*-ta ijesztetni.

paltama-ta félemedni. *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22.

C. *pedem* félve, félt, Kv. *pil-uhv* félni, V. *pel-*, *pil-ungve*.

palat darab; *palat-kem* = darabnyi. *hoj pusi enmiltata lu lu el kuš i još sur palatkem* ki nevelheti maga magát akár egy könyöknyivel. 6, 27.

V. *pul*, *pol* falat.

paling felhő, több. *palnget*; *paling marijel* mennydörög; *palingöje* felhőske.

paling-hur felhő-zsák, *paling-huring* felhőzsákos.

C. *peteng* felhő.

palid-ta oldani, *pungla palidta* eloldani, szabadítani.

Kv. *päl-en*, V. *päleng* szabad.

pald-ta sütni, *paltipsa* sütés.

V. *palt-ungve* fűteni.

pan oldal? *panna* vel. *mung panna torim* mivelünk isten. 1, 23. — *lu ankel Maria Osip panna* ő anyja Mária Józseffel. 1, 18. — *panna al vijat* vel(etek) ne vigyetek. 10, 9.

pan fővény, zátony, part; *paneng* fővényes, partos, partbeli; *paneng ho* parton, hegyen lakó.

C. *pan* homok, hegy-csúcs; *paneng* homokos.

panne menyhal, kutyahal, békafi; *panne-hir* menyhalból való zacskó.

V. *pori-pane* béka.

pant nyom, ösvény. *pant luela pajla lezatat* az ösvényt neki

egyenessé tegyék. 3, 3. — *pant huvat* út hosszában; *pant nebek* útlevel.

Kv. *pat* ösvény. V. *pant* lapos hely; *pantem mā* sík föld.

pangi gombolyag, czérnacsomó.

pangji-ta gombolyítani; *pangi'-ta* fonalat motolálni, *pangiti-ta* u. a. *pangilipsa* gombolyítás.

C. *pöng*.

pangil fonal? *panzil holet* fonal-kötelek, madzagok.

V. *panel*, *manči panel* csalán, *rus panel* kender.

pank maszlagos redősirom, csudafa (stechapfel).

V. *pang* gomba, *pazeng pank* légyvesztő gomba.

pasi megint, lásd *pa* alatt.

pazan, *pasan* asztal. *ir verta pazan* oltár; *pazanije* asztalka; *omista pazan* ülő szék. *sit lu torim omista jeming pazana ull* az az isten szent székül van. 5, 34. — *sungit pazan* nyirfahéj asztal.

C. *pesan*, *pesen*; Kv. *pasen*; V. *päsen*.

pasik fém vagy fa csat a' rén hasalján, a' mellyen által az istráng megyen.

pazird-ta kinyomni, kisajtolni.

pazad-ta, *pozadta* kiadni, elkölteni.

paslal-ta szarral megrondítani.

C. *pat fos*, *pad'em* fosott.

paslald-ta paskolni.

paslimd-ta tenyérrel paskolni, csapdosni.

pažoh, *požoh* borju, *mis pažoh* borju (tör. *buzagu*).

pasta, *pasti* éles, hegyes; *pastija* élesen, gyorsan, *pastija verta* élesíteni; *pastipsa* élesítés, élesség.

C. *peste* éles; V. *päs-ungve* és *päst-ungve* fúrni, átfúrni.

para (or.) pár, *paraja verta* párosítani; *paraing* páros.

paris, *pariš* vitorla, *parset* vitorlák.

parsing, *paršing* vitorlás.

pariš (tör.) haszon, nyereség; *pariš vita ho* uzsorás, *pariš vipsa* uzsora.

paršing hasznos; *parišla*, *parišotla* haszontalan, haszon nélkül.

paripta-ta felejteni, *nomna p.* elméjében felejteni.

parka (or.) bárka.

parkan (or.) selyem.

parkad-ta rázni. *hol perkatat* rázzátok le. 10, 14.

C. pergadem tisztítva, lerázva, *Kv. parket-uhv* rázni, *V. pär-gelt-ungve*.

pargad-ta fonni.

parta, *parda* bal, *partatogija*, *pardatogija* baloldalon, ferdén.

parpäng kemény, erős, kegyetlen, haragos. *hom-juget elta etimodet si kem parpänget* koporsókból kijövök, olly erősek. 8, 28. — *parpänga an pardis luela* erősen eltiltá neki. 9, 30.

pard-ta parancsolni. *näng olinpela lu levilala pardu šavjita nängen* te felöled ő szolgájinak parancsolja, örzeni téged. 4, 6. — *veris sidi, hodi torim lev luela pardis* tön úgy, mint isten szolgája neki parancsolta. 1, 24. — *parta mungeu manta puris pakita* parancsolj nekünk menni a' disznó falkába. 8, 31.

an pardta tiltani (nem parancsolni). *an-pardis vota polta* tiltá a' szélnek fúni. 8, 26. — *jogos pardta* megtagadni, *jur muhti pardta* kényszeríteni.

partipsa parancsolás, *an partipsa* tiltás.

partili-ta parancsolgatni.

C. pardem, pirdem, pirtem parancsolt. *V. part* kívánság, tehetség (?) — *part üt aňši, ti-kvos tēji* kívánsága nincs, még is eszik; *sem part at aňši, kosü üt nāngi* a' szemnek nincs kívánsága, tehetése, messzire nem fénylik.

patimd-ta? érni? *hun sol lu veel uštal, lu už nem moltija an patimdta pidl* ha a' só ő erejét elveszti, az már semmire sem fog érni. 5, 13.

pad, *pot* ebben: *još pad* tenyér.

pada ért, végett. *ulti sagat potardta pada* őszinte mondas végett. 10, 18.

sit pada azért. *sit pada vüin ovet tulet halta sarma* mert tágas ajtók vezetnek a' halálra. 7, 13.

C. peda, pede, pedan, pedait miatt, ért.

padü fenék, pad, föld; *padü hurip* alsó kéreg; *padü ohtija omüsta* a' földre leülni.

C. pete, pede fenék, föld, *nir-pede* csizma talp, *kur-pede* láb talp, *kéd-pede* tenyér. *Kv. päte vég, pätet* végett, miatt. *V. päť vég.* — Látjuk, hogy *pad, padü* vég, végett stb. egy szó. *V. ö. padal* is.

padaruh réz, *padaruh voh* rézpénz. *panna al vijat anta sorni voh, anta padaruh voh* veleték ne vigyetek se arany pénzt, se rézpénzt. 10, 9.

padlem, *patlan* homály, setét. *ning elen izagat padlem ulta pidl* te tested mind setét való lesz. 6, 23. — *muj ma jastalem padlemna*, *potartat novina* mit én szólok setétben, mondjátok világosságban. 10, 27.

patlama, *padlema verta* homályosítani, tetétté tenni; *p. ita* homályosodni, *padlema jûpsa* alkonyat; *padlem-šiki* setétetske; *padleming* setétes, homályos.

C. *pêtle*m homályos, *pêtlôt* homályosodott, *pêldidet* homályosodik.

padlata homályosodni = *turmana jita*.

pađal, *pađil* fenék; *kur-pađal* láb-talp, *padlana* talpaitokra. *si vož elta kim etmanna nen kur-padlana hanim nambir hol parkat* azon városbul kimenéstökben a' tí lábszáraira ragadt port rázzátok le. 10, 14. — *padlang* fenekes, tetős.

pađka lelkész, pap. *no mana*, *pađka hoža vanlijiša* de menj, a' papnál mutasd magadat. 8, 4.

pađka is.

paśa helyett. V. ő. *pađ*, *pađi*. Tehát: *pađiš*, *paśa*.

patrald-ta csapni, paskolni.

pam hőség; *lung pamat* nyári melegek.

paming heves.

C. *pem*, *pôm* a' fürdőház göze, *pemeng* hő, heves; *pemdem* hevült, *pemettem* hevített.

pami-ta, *pamiži*-ta tanácsolni, oktatni, *pamišpa* tanács.

pamta-ta, *pamiđ*-ta parancsolni, oktatni; *pamiđta* ho tanító.

pamtišpa, *pamđišpa* rendelet, parancsolat. *hoj tam aj pamtišpa* sajjet elta it pasagat vert a' ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19. — *jong torim pamtišpa* tíz isteni parancsolat; *jong nakpa pamtišpa* tíz ezikkü parancsolat.

pamtili-ta, *pamtil*-ta oktatgatni, utasítani, *pamtilta* nebek utasítás.

peil, *pejil* fürdés, *pejil* hot fürdő ház.

peil-ta fürdeni, *peilišpa* fürdés.

peilta-ta fürösztteni; *peilipta*-ta fürösztteni.

C. *péget* fürdés, *péget hôt* fürdő ház, *pégedem* fürdött, fürödv , *pégettem* fürösztve.

peir-ta hibát elkövetni, *peirišpa* hiba, hibázás.

peimti-ta, *peimđ*-ta fázni, fagygni, fogyasztani.

C. *pegmem* fázott.

pel fél, oldal.

pela felé, túl. *pasir jušna manset li irel pela* más úton mené-
nek ő országuk felé. 2, 12.

nilsot pela hulim nyolczvanon felül három = 83. — *olin-pela*
felül, végett.

pelak, pelik 1) fél, *pelak jož* fél kéz, *jim pelak jož* jobb kéz;
pua pelak jož bal kéz. 6, 3. — *voħ pelak* fél kopeka, *lal pelak* fél öl.

2) vidék. *hola pelak* napkelet; *hadl edta pelak, naj edta pelak*
kelet. *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő menyeyei csil-
lagát láttuk napkeleten. 2, 2.

jim pelka jobbra, *pua* és *parta pelka* balra, *ar pelak sagat*
sok oldalról.

pelking jeles, oldalos; *hola, holeit pelking* nap keleti

C. *pêlek* fél, oldal.

pela vajjon. *akidlet pela anži jug elta vina reh* szednek-e
vajjon tüskés fáról szőlőt. 7, 16.

pel-ta szűrni, kivágni, *pelip* szuró.

pelping szűrős. *akidlet pela pelping vanži elta epling reget*
szednek-e vajjon szűrős pázsitról (bojtorjánrul) figéket? 7, 16.

peldta, pelta-ta szűrni; *peldta* szűrő, csipő pogár.

peltip fulánk, *peltiping, peltping* fulánkfos, *peltipsa* szűrés.

peltipta-ta beszűrni, bedugni.

V. *päl-ungve, pêl-ungve* szűrni; *pälem, pêlim* szűrés, azután
darázs, szúnyog; *pelim ja* Pelim folyója, *pelim uos* Pelim városa (a'
darázsokról?); *pêlt-ungve* szűrni, szúratni; *pêltpi* szűrés, oldalnyi-
lalás. C. *pêdem* darázs; *petnai* szúnyog.

peld-ta váltani, cserélni, *voħ peldta* pénzt váltani, *peltipsa*
váltás, *peltipsaing* változékony.

peltiti-ta változtatni, cserélni; *peltitipsa* változás.

peltas-ta változni.

Kv. *pelt-uhv* változtatni, másítani.

penk fog. *sem sem jukana, pa penk penk jukana* szem szem-
ért, és fog fogért. 5, 38. — *jelli penk, siri penk, lojta penk* elő fog,
lunt penk fűrés = lúd fog.

penking fogas, *penkla* fogatlan.

C. *penk, pank, pengeng* a' minek foga van, *pengeng juh* ge-
reblye, *pengaš* (fogas) csuka. Kv. *pank*, V. *ponk, pong* fog.

pender, *penđer* (tör.) dob, *pender senkta* dobolni, *pender senkta ho*, vagy *pender senktot* doboló. *penđer sebün* dobos bájoló.

pešat (or.) pecsét; *pešata-ta* pecsételni.

peš czomb, *peš punglet* czombok, ágyék, csipő.

V. *peš* czomb, *peš lu* czomb csontja, *peš nául* czomb húsa.

peži rén borjú.

pereman (or. ?) sor, *pereman verta* váltani, változtatni.

peremand-ta változtatni.

C. *perem* múlt.

perina (or. ?) párna.

perkat *kevi* köszörű kő.

perna 1) ebben: *torim perna* isteni keresztelés; *perna pos* kereszt jegy. *torim pernaja longta* keresztelődni; *pernaja longipsa* keresztelés; *pernaja longiltita* keresztelni; *pernaja longiltipsa* keresztelés; *pernaja longiltata put* keresztelő edény.

2) kereszt. *hoj lu pernajel an vil a'* ki ő keresztjét nem veszi fel. 10, 38.

pernaing kereszties, *pernaing ho* kereszttyén, *pernaing jah* kereszttyénség.

pernala keresztietlen, pogány. *pernala mur* keresztietlen nép, pogány nép. *pernala jah hotna tajta torim* bálvány = pogányok házában lévő isten.

C. *perna* kereszt, *pernajat pan-ta* keresztelni, *pernaš-ta* magára keresztet vetni. Kv. *perne* kereszt, *pernel runuhv* keresztelni. V. *perne* kereszt, *pernet-ungve*, *pernent-ungve* keresztelni, *pernentem jeri* keresztelő ének; *perntâl* keresztietlen.

petkaš rigó, húros madár.

peda (or.) nyomorúság, inség.

pevir-ta hibázni, *pevrīpsa* hibázás, *pevrīpsaing* hibázható.

pevirša-ta hibázni (sich irren). V. ö. *peirta*.

pil fél, vel, *pil ho* feles, társ; *pilna* vel, *lu pilna* ő vele. *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* az az ember azon nővel az ő szívében bünt tett. 5, 28.

lu pilna kadna manta ő tőle elválni. 1, 19. — *i pilna* együtt. *piling* feles, társ, egyesült; *pilinga* együtt, *pilinga volta ho* lakó társ.

pild-ta felesíteni, egyenlíteni, *piltipsa* egyenlítés, egyesítés.

piltša-ta, piltas-ta, piltiša-ta egyesülni, csatlakozni; *jega pilt-sata* felesülni, házas felekké lenni.

piltili-ta egyesítgetni, *jega piltili-ta* össze egyesítgetni.

C. *pi, pe* ezekben: *itpeja, itpija* előfelé, előtte, *itpena* előtt.
V. *pel, pül* fél.

pilt madárháló, *pilt kelet* a' madárháló kifeszítésére való zsinetek.

piš csuda, nagy tehetség.

V. *peš, piš* ügyesség, embererő feletti igéző erő; *tárom piš, publi piš* jóttevő erő, *kul piš* ördögösség, rosszattevő erő.

pira ser. Talán a' *bor, boza-nak* megfelelője.

pirek (or.) pastétom, lepény.

V. *pirik* lepény.

piriji-ta nyomozni, kérdezni, választani; *pirijipsa* nyomozás.

pirijula-ta kérdezgetni, nyomozgatni. L. *puriji-ta*.

piris öreg, *pirša-ita* öregedni.

piršama-ta, piršam-ta öregedni; *piršamipsa* öregedés.

C. *piriš* öreg, ősi.

pid-ta esni, fogni; *jil pidta* leesni; *humb idi pidta* összeomlani; *artna pidta* adósságba esni; *potripsaja pidta* beszédbe esni; *pingla pidta* elválni; *untlipsa elta pidta* elszokni. *al esla mungen huzipseja pidta* ne hagyj minket kísértetbe esni. 6, 13. — *ul jastat : muj mung leta pidlu* ne mondjátok: mit fogunk mi enni. 6, 31. — *Ivan jogots pa šimiltata pits* János eljőve és kezdé prédikálni. 4, 1. — *hop humbetna temta pitsa* a' hajó a' habokban merülni kezdé. 8, 24. — *siri antom hun lın jega volta pitsangen* mielőtt hogysen ök együtt élni kezdettek (ketten). 1, 18.

sema pidta szembe esni, születni. *hun Isus sema pits* midőn Jézus született. 2, 1. — *sema pidta hadl* születés napja.

pitim esett. *ma kuš veī jilbina ullem, no manema pitim tal-jah tajlem* én valami hatalom alatt vagyok, de nekem (szót) fogadó hadi népem van. 8, 9. — *hoda jilba sema pitim judej han?* hol az új született judeai király? 2, 2.

pitimot u. a. *sema tusa lu hoža hošman veila pitimot oda* vitetek ő hozzá egy lázzal erőtlen való. 9, 2.

pidlaji-ta kezdetni. *nüngilan sudidta al pidlajita tik* ne ítéltesetek. 7, 1. — *nüngilan takilije lavidta pidlajitan tik* hijába, ok nélkül fogtok szidatni. 5, 11. — *aradtina likinga tajta pidlajitan ma*

nemem vorna mindnyájok által gyűlöltetni fogtok én nevem miatt. 10, 22.

Kv. *pat-uhv* esni, lenni; V. *püt-ungve*.

pítsa kölcsön. *pítsaja nǝng elta vǝta langata ho elta al honda* kölcsönbe te töled venni akaró embertül ne fordúlj el. 5, 42. — *pítsaja mata* kölcsön adni; *vogǝng pítsa* pénz-kölcsön.

pítsaǝng kölcsönös.

piža üdvöz légy.

C. *peta, peďa* (grussformel). Kv. *pače* köszöntés, csók; *pače olen* üdvöz légy. V. *pǝš* üdv.

pidar szél, part. *madet sǝras pidarna holǝp omǝtset a' kik a'* tenger szélébe hálót ültettek. 4, 18.

V. *pǝter* szél, part.

píti fekete. *nǝng an puslen než i ubǝt novǝja muǝpa pǝtǝja verta* te nem teheted csak egy hajszálat is fejjérré vagy feketévé. 5, 36. V. ö. *puťi* fekete.

pojar (or.) úr, tisztviselő; *og pojar* fejedelem.

Kv. *pojer* úr.

pojĳk-ta kérni, *pojĳkǝpsa* kérés.

pojĳksa-ta imádkozni, imádkozó. *nen sǝdǝ sagat pojĳksat tǝ e'* szerint imádkozzatok. 6, 9. — *hun pojĳksalen, nǝng adel hotena longa* midőn imádkozol, te magános házádba menj be. 6, 6. — *pojĳksal luel* imádja őt. 8, 5. — *pojĳksset* kértek. 8, 34.

poksata hot imádkozó ház, zsinagoga. *madet mustǝja tajlet pojĳksata hotlalna i vož haretna pojĳksata lolǝmdta a' kik szeretnek* imádkozó házaikban és a' város térein imádkozni állani. 6, 5. — *pojĳksǝpsa* imádkozás.

pojĳksema-ta imádkozni. *nǝng jubenna ovǝ tuhǝrǝmna pojĳksema nǝng torǝm azena* te utánad ajtót bezárván könnyőzöggjél te mennyei atyádnak. 6, 6.

pojĳkamd-ta megkérlelni.

pog, *poh* fiú. *pogem, pogen, pogel* fiam, -ad, -ja. *pohlal* fiai. *evi undrelna vǝl i tajl pog* egy leány méhében visel és szül fiat. 1, 23. — *sit ma šenk mustǝ pogem ull* ez én nagyon kedves fiam. 3, 17. — *Rahil hollal lu evi-pohlal olǝnpela* Rachel siratja ő gyermekeit. 2, 18.

pogǝng fias.

C. *poh, pah* fiú, Kv. *pǝv*, V. *pi*.

pogil csomó, gomb, daganat; *pohla* rakásba, rakással. *pohlje* csomócska = *podalije kerlata pohlje* forgó golyócska.

pogol = *pogil*; *antip pogol* öv gombja; *jong, jeng pogol* jég darab; *pogol enmipsa* = *pogol tija* a' fának kidudorodása.

C. *pöng*. V. *pokol* darab, csomó; *jang pohlet* jég darabok; — *pahlep* gomb.

pohni-ta, *pogon-ta* fakadni, pukkadni, felszakadni; *pohnim taga* pukkadás helye; *pohnipsa, pogonipsa* pukkadás; *puškan pohnipsa* puskalövés; *pohnema-ta* pukkanni.

pogor, *puhor* sziget, *pogorna volta ho* szigeti lakos.

pohring szigetes, szigetbeli; *pohring ho* szigetbeli.

C. *pógor*, *paugor* sziget.

pogatur (tör.) úr, erőszakos.

V. *pogatur*; *pogatur lu* táltos ló.

pol víz-gát, geréb a' folyóban. *vošta pol* hal fogó geréb.

V. *pol-ungve* fogni; *polne pis* hamar megfogó tehetség.

pol-ta fúni, lehelni. *vodet polta pitset* a' szelek fúni kezdenek.

7, 25.

pold-ta, polta-ta, polti-ta megfúni, fuvatni; *torip poldta* ajkat fúni, fintorítani; *poltijsa* fúvás, lehelés.

poltijsa-ta fuvalkodni, dagadni.

C. *pû-ta, pôh-ta* fúni; *pumem* pillanat. — V. *pu-ungve, pul-ungve* fúni.

polat vaczog, fekvő hely.

poling mennydörgés, morgás.

polijä-ta zörögni, dörögni, hebegni, *šitaka p.* magában morgni, *polijipsa* morgás, hebegés.

polemä-ta megmordúlni.

polis hazudság, hamis. *sud al verat polis jazingna* ne ítéljetelek hamis beszéddel. 7, 1. — *polis jastata* rágalmazni.

polsing hazug; *polsipsa* rágalom, szemrehányás.

polsing nyál, takony: *polsinging* nyálás, taknyos.

C. *palah* nyál; V. *palah* takony, *palkeng* taknyos.

polt rothadás, redvesség, *polt jug* tölgyfa.

polting redves.

pon-ta tenni. *nem hojat an ponl jolipta jilip sah elta* senki sem teszen foltot új ruháru. 9, 16. — *pog tajl, pa nem luela ponlen Isus* fiut szül, 's Jézus nevet add neki. 1, 21.

pungla punta eltenni, megszüntetni; *og punta* imádni, panaszt tenni; *og pontot* panaszló; *ho punta* embert herélni; *haret, lovet punta* ökröt, lovat herélni. — *ponšipsa* tevés.

ponša-ta tevődni.

C. *pan-ta*, Kv. *pun-uhv*, V. *pin-ungve* tenni.

pon, *pun* háló féle, *holti pon* halászó pon; *juh pon fa* poné, ugyanaz, mi a' vogul *kamka*.

pon fing, *pon ebül eslta* fingani, *poni-ta* fingani.

V. *poñit-ungve* fingani.

pon szegély, *kundš pon a'* bekecs szegélyezése, préme.

ponš-ta, *poš-ta* melegíteni, tésztát pörkölni, érní; *ponžim* érett, *ponžipsa* érés, pörkölés.

V. *panš-uhv*, *panš-ungve* érní, főlni.

ponžī-ta fosztani, erőszakkal rabolni; *ponžita ho* rabló; *jurna ponžita* erőszakkal rabolni.

ponžīji-ta fosztogatni.

pong, *pongi* gomba, *pongšpsa* fekély.

C. *pongot* fekély.

pos újjatlan keztyű, *još pos* u. a.

pozing keztyűs.

C. *pós* keztyű.

pos jel, csuda, jegy, czél. *pos tajta* czélozni, *pos jug* jel-pózna, *posna punta* bélyegezni, *pos nomta pada* emlékeztető jegy. *ar pos an versu muj* sok csudát nem tettünk-e? — *han pos* ország czimere.

hanžipsa pos írásjegy, betű. *sud-sir elta než i hanžipsa pos an manl a'* törvényből csak egy írásjegy sem megyen el. 5, 18. — *još-pos* *ponšipsa* aláírás.

pozing jegyes, *perna pozing* koczkás.

posta-ta jegyezni, *postšpsa* jegyzés

postša-ta jelentkezni, jelenteni.

C. *pas*, *pos* jegy, jel. Kv. *pos*.

pos határ, vég.

pozalu-ta végződni, halni, halál. *navirem lšl kanžimodet pozalaset a'* gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *pa us toda Irot han pozalata vonda* és *vala* ott Heródes király haláláig. 2, 15.

pozalim végezve, halál. *Irot han pozalim jubina* Heródes király halála után. 2. 19.

V. *pas* határ, *kalne pas* v. *mas* halálig.

pozad-*ta* kiadni, kivetni, végezni.

pozatipsa kiadás, kivetés; *lakka pozatipsa* széllyel-, elszórás.

šal' vers li lakka pozatipsajel ol'inpela megsajnálá ő elszórások miatt.
9, 36.

posni, *pošni ho* szántó-vető, paraszt.

poš a' háló közepén való keskeny zsák.

V. *pos*, *pošü* halászó kosár (zsák?).

poš fos, szar.

poš-ta szarni, fosni, *pozipsa* fosás.

C. *pat* fos.

poš-*ta* ázni, nedvesedni.

pošta-ta, *pošt'li-ta* nedvesítgetni, *pošt'ipsa* nedvesítés.

pošt'ij'lsa-ta, *pošt'ij'isa-ta* nedvesedni.

pošog has, többesben: *pošhet*.

pošking hasas.

poškan puska; *šuk' uolpi poškan* serét-tok.

pošni, *posni ho* szántó-vető paraszt.

pošneng parasztos.

pozar (tör.) vásár.

poziji-*ta*, *pozi-ta* folyjni, csepegni; *pozipsa* folyás, csepegés.

pozem-ta cseppé váljni, *pozem'ipsa* cseppecske.

pozijema-ta csepegni.

pošil, *posl* folyó ér, kis folyó.

V. *posel* folyó ága, ér.

poži száradt hal.

C. *paža* száradt csuka.

poži-*ta*, *poš'i-ta* fosztani; *jurna poši-ta* erőszakot tenni.

požih, *požoh*, ebben: *loniš požih* dér.

požoh (tör. buzagu) borju, gede; *amp požoh* kölyök, *oš požoh*

bárány.

por fűrű, *još-por ár*, *n'ir jonlta por ár*; *pori-ta* fűrni, *poritipsa*

fűrás.

C. *par*, *por* fűrű.

por-*ta* marni, rágni, *por'ipsa* marás, *por'ipsa'ing* marós.

pord-ta, *porta-ta* rágni.

porema-ta harapni, *poršand-ta* megharapni.

C. *por-ta* harapni, V. *pur-ungve*; *purn-uj* farkas.

pori-*ta* fordúlni, *por'ita-ta*, *por'id-ta* fordítani.

porema-ta megfordulni.

pora (or.) idő; *i pora ho* egykorú, kortárs; *porala* idétlen.

poris serte? *lovi poris* ló sörénye.

porim-ta, *purimta* lépni, hozzálépni, neki menni.

pormili-ta lépegetni, *pormilipsa* lépegés.

porimd-ta lépni.

C. *pormem*, *purmem* megtaposott.

porijipsa, (*porijži-ta*?) áldozás, áldozó vendégség.

Kv. *pur* vendégség, lakodalom, V. *puri* áldozat.

porog, *poroh* gyökér, szár; *porog kel* szánra való kötél. —
sem poroh szem fény?

porga bekecs, közepső bőr ruha.

porget szemét, sepredék. V. *pores* szemét a' faragcsálás után
pors ünü szemét domb.

porgon *voget* posta pénz.

porli pöröly.

pordon, *purdon* méreg, orvosság, timsó.

puti pordon gáliczkő, *vosti pordon* u. a.

pordon porip verta timsó csináló.

pormas fegyver.

pot (or.) pud, *pot kenas* egy pudnyi.

poting pudos.

pod-ta fázni, *iskina podta* hidegben fázni. *podta tilis* fagy-hó.

potim fagyott, *potim sem* jégeső, *potipsa* fázás.

potema-ta, *potim-ta* hűlni, *potemapsa* hűlés

potili-ta gémberedni, fagyoskodni; *podlta-ta*, *podlti-ta* fagy-

lalni.

C. *põtájem* hült, *potmem* hült, *pottem* fagylalt.

podali gömbölyü dolog, *jong podali* jégesap; *veska podali*
mázsáló súly; *podalije* = *pohlje* golyócska.

podlang gömbölyüs; *veš-*, *venž-podlang* homlok, *og podlang*
a' fejnek hátulja; *šas podlang* nyakszirt.

V. *potali* gömbölyü, *sêtep potali* czérna gombolyag, *sans-lu*
p. térd kalács.

poter, *potar* szó, beszéd. *is potar* agg beszéd, mese. *potripsa*
beszéd, *potripsa si* nyelvjárás. *li ar potrelna hullajit* ő sok szavaik
által hallatnak meg. 6, 7.

potard-ta szólni, *potartipsa* beszéllés. *si pora elta Isus similtata*

i potardta pits azon időtül fogva kezdte Jézus prédikálni és szólni. 4, 17. — *madot potarl* (potardl) a' ki szól. 1, 22. — *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozásokban sok beszédet ne mondjak. 6, 7.

V. *poter*, *poater* beszéd, *potert-ungve*, *potert-uhv* beszélni.

pom fű. *harna ulta pom*, *madot tam hadl eniml* mezőn való fű, a' melly ma nő. 6, 30.

lant pom gabona fű, szalma. *lant pom an hurlata tutna labidl* a' szalmát el nem alvó tűzben égeti. 3, 12.

C. *pôm*, *pûm*, Kv. *pum*, V. *pom*, *pum*.

pomasiba (or.) köszönet, *p. jastata* köszönetet mondani.

poming ebben: *pomingna* lakta okádni.

puj 1) tő, *jug puj* fa tő; 2) segg, *puj-vïs* segglyuk.

C. *puj*; V. *puj* segg; *puj sunt* segg nyílása; *pujet* segg pofáji.

pujla-ta dagadni, *pujlïpsa* dagadás. V. ö. *pûla-ta*.

puka, *pukaj* madárbegy.

puking köldök; *pukaing* köldök zsinég.

puking anki bábasszony.

C. *puklang*, *pukleng* köldök. V. *puhne* köldök, *puhne angu* bábasszony.

pukit tárgy, dolog; *pukitot* a' dolog. *al mijat jeming pukitotlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat az ebnek. 7, 6.

olping pukit festék, festő anyag, szer.

pukla a' fogónak, kelepceének felállító, igazító fája.

tur pukla torok-dió.

puklaing az igazító fához kötött zsinég.

V. *tur puhla* torok dió.

puhlïpsa sulyok-ütés.

puhrem zivatar; *puhreming* zivataros.

puhtïpsa bohócság, haszontalan beszéd.

puga púp, hát.

pugaing púpos, háttas.

pugol falu, lakás; *tal pugol* téli szállás, *puhling*, *puhling* falusi, *puhling ho* falusi ember.

C. *pogot*, Kv. *paul*, V. *paul* falu.

pugol-ta törni, átbökni, vájni, vésni; *kim pugolta* kilökni; *nimra pugolta* porrá törni.

puhlïpsa, *puhlïpsa* törés, bökés, sulyok-ütés.

pugolma-ta, puhtima-ta bebökni, szemet kiszúrni, *pugolmipsa* átbökés.

puhtil-ta kíváncsi, *puhtilipsa* vésés.

pugor, *ogor* sziget.

pugod-ta fecsegní, képzelődni, haszotalankodni.

puhtipsa bohósság.

pul falat, darab, harapás; *pulije* falatocska.

C. *pul*, V. *pul* falat, harapás.

(**pul-ta**) dugni? fedni?

pulip fojtás, dugó, szálló; *kevan pulip* palaczk dugó; *pulipsa* hólyag a' bőrön.

V. *pulep* földel, *šoval pulep* kémény födele, dugója,

pulka (or.) zsemlye, fehér czipó.

V. *pulkü*.

puln csalán; *handi puln* csalán; *pa mü puln* len, *puln ogirta* jug guzsaly, fonószék.

C. *púden*, *poden*.

pulnga-vas Obdorszk. *hun na pulnga-vašna usem, an likmä-lis manem untlata jeming vojjet* midőn én Obdorszkban voltam, nem esett nekem (módom) megismerni a' kigyókat. V. ö. Bevez. 17. l.

pun fan, szőr, gyapju; *nelah, iulah puh* pehely, ebször; *sem-pun* szempilla; *turop punet* bajusz.

puning fanos, szőrös, *punla* szőretlen.

C. *pün* gyapju, *rau pün* pehely, pihe, *pünang* szőrös, gyapjas. V. *pun*, *tus-pun* bajusz.

pun, *pon* háló féle; *pun sem* háló szem.

pulang kor, mellett, vel; *si pulang* akkor, ott. *si pulang i madodet nebeking jah elta li roda jastaset* akkor egy némellyek az irástudók közül magokban mondanak. 9, 3. — *juš ohtina ulten pulang* úton voltodkor. 5, 25.

pulang jošna maga kezével.

i pulang (pulang?) egyszerre.

pungil oldal; *hot pungil* fal; *pungla* oldalra, félre. *pungla mana ma elta* félre (oldalra) menj én tölem. 4, 10. — *pojksset, li nul elta pungla manta* kérték, ő földjökriül elmenni. 8, 34. — *pungla mans Halilej nu už ohtina* elmene a' galileai föld tájára. 2, 22.

venž pungil kép, arcz-oldal, oreza; *jim pelak venž pungil* jobb oreza. 5, 39.

pungil azi mostoha atya, *pungil anki* mostoha anya.

C. *pungat* oldal, *pungada* mellé, *pungatna* mellett, *pungadívet* mellől.

punš-ta, *puš-ta* nyitni.

punžas-ta nyilni; *siršna lu ohtina turum haret punžasset* akkor ő felette az egek megnyilatkozásának. 3, 16.

C. *punžem* nyitott. Kv. *punš-uhv* nyitni. V. *puns-ungve*.

pus-ta fújni, fejni; *ńol pusta* orrot fúni, *puziřpa* fúvás, *fejés*. *puzila-ta*, *puzili-ta* fújdogálni.

pusta-ta sérteni.

pus ok; *pus-ta* okozni, tehetni. *evilleta muj, ma tami certa puslem* hiszitek-e, én azt tehetem? 9, 28. — *vož an pust bankisata rep ohtina lolman* város nem tehet rejleni (rejlhet) hegyen állván. 5, 14. — *an puslen verta novija mujpa pitija* nem teheted fejérré vagy feketévé. 5, 36.

pustö-ta okozni, eszközölni, *pustiřpa* okozás.

pusta-kem lehető.

V. *pus* ép, *pus olem* egészséges vagyok, Kv. *puš* ép, egész. De *paš* (erő, tehetség) inkább idevaló.

puzing füst, por, gőz; *pusning* füstös.

pusiřla-ta füstölögni, *pusiřlipa* füstölgés.

puzingi-ta füstölgetni.

V. *pořim* füst. Lozv. *pořim* u. a.

pusmek (or.) kézi mérleg; *pusmeking* súlyos.

pusmekla-ta mérlegelni; *pusmeklipa* mérlegelés.

puš szer rét? *ar-puš* sokszor, *kaming puš* hányszor. *i puš* egyszer; *tam puš* most; *kad, kid puš* kétszer, *kid pužu* két részre; *hulim puš* háromszor.

pužing, — *kad pužing, hulim pužing* kétszeres, háromszoros

puš-ta nyitni, l. *punšta*. *ova sekat, i ningilana pušlet* ajtón kopogjatok, 's nektek nyitnak. 7, 7.

puřim nyitva, nyitás; *ungil puřim* száj nyitás. *lu unlet puřmal jubina unltata pits* ő szájának megnyitása után tanítani kezdte. 5, 2. — *ungil pelka punžiřta* száját feltátani, ásítani.

punžiřpa nyitás.

pužas sövény, kerítés, *pužas oš* juh-nyáj (egy kerítésbe való).

V. *pořes* sövény, kerítés; *pořes voarem* kerítést csinálok.

puži fark, *pužiřla* farkatlan.

C. *puisseg* (schwanzriemen), ebben *puis* talán = *puži*.

pušing gombás.

pučka (or.) hordó.

pur-ta, *por-ta* marni, harapni; *purta voj* = *tugodta voj* kígyó.

purim és *pirim* 1) göres lyuka; 2) a' rénbőr alatti fekély.

puris disznó, *purset* disznók; *ponim puris* ártány = *honti p.*
hor p. = *an ponim kan.*

puris pakët disznó nyáj.

purset pakët disznók nyája. 8, 30, 31.

C. *púraš*, *púres*, *poroš*; Kv. *pures*.

puriji-ta kérdezni. *tarinlaman purijat navirem olinpela* szorgalmasan kérdezzetek a' gyermek után. 2, 8. — *mada mudra jah elta purijis* a' mellyet a' bölcsesektől megkérdezt. 2, 16.

purili-ta kérdezzetni. *hus etim pora li elta purilijis* a' csillag föltetszésének idejét ő tőlük kérdezzeté. 2, 7.

purla-ta repülni, *purlipsa* repülés.

purlili-ta repdesni.

purindla-ta, *purintili-ta* taposni. *al julat tininy tunen purset šožilita tagaja, kurlalna al purindlalal* ne vessétek becses gyöngyötöket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. 7, 6.

purintilipsa taposás.

C. *purumem* taposott. V. *pormem* taposott hely, fészek, *nohs pormem ma* a' nyuszt fészke.

puti-ta, *putid-ta* rontani, elrontani.

putiji-ta rongálni.

Kv. *porti ratuhv* lerontani, *tü haret šoho porti ratvet* ezek mind lerontattatnak. Mát. 26, 61. — *porti jovtim terim* eltörött edény. Mr. 14, 3.

put fazék, *šaj put* tea katlan, üst; *hanšta put* kalamáris; *navirem longiltata put* keresztelő edény; *niring put* katlan; *sohta put*, *torim hot jolidta put* egyházbeli füstölő.

C. *put*, Kv. *put*, V. *pöt* fazék, katlan.

puti, *püti* fekete.

pud, *pod* (or.) pud, súly.

pudlipta-ta kitaposni, csizmát elnyöni.

pup (or.) pap, *pup-sir jah* papság, *pup-sir ho* pap.

pup jukan ho papi helyettes; *kaüdta pup* gyontató.

pubi medve, *novi pubi* fejtér, jeges medve; *pubi ong* medvefészek; *pubi voj* füles bagoly, *pubeng* medvés.

V. *pubi*, *pupi* félisten, bálvány; tehát rendkívüli.

puvili-ta dagadni, felduzzadni.

puvazing feldagadt, hasas.

Egy *pû*-ta igét teszen fel.

C. *puem* fúvott, *pumen* percz. V. *pu-ungve* fúni.

pum, *pom* fű; *pum paj* széna boglya; *lant pum* gabona, szalma; *lant pum sugodta* gabona nyöni, szaggatni; *lant pum sevirta* aratni.

pumeng füves.

V.

va! vaj, ah!

vaj lábbeli, harisnya; *nuki vaj* bőr harisnya, *vaj joul* lábszár kötő, harisnya kötő; *vaj kuš* meleg lábbeli; *vaj kuš jondta* ho esizmadia.

C. *vaj* harisnya-, csizma-szár, *vajeng* a' minek szára van, *va-en*; *keže* nyeles kés. V. *vaj*, *voaj* szőrös csizma és harisnya; *sägim* vaj fűtött, szőtt harisnya.

valam vagyon, birtok.

C. *vadlem* volt.

van rövid, közel, *van kutna* rövid közben, gyakran, *van kutla* (rövid közetlen) folyvást; *vanot* közel való; *van-šik* közelke; *vanasna* közel, nál; *vanilta* közletről; *vana* röviden, *vana verta* rövidíteni, *vaning* közeles.

vanam-ta közeledni. *si vanamas turum nubit* ime elközeledett a' mennyország. 3, 2.

vanamim közeledő, közeledett. *hoj ningilana nom* s *hondta vanamim tik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' k dö harag elöl? 3, 7.

vanamd-ta közelíteni; *vanamtipsa* közelítés.

C. *van*, *vana* közel hozzá, *vanen*, *vanna* .ben, *vanetta* közletről.

vangim-ta ütközni, *kevi ohtija ning k* .a al *vangimlen*

köhhöz te lábaddal ne érjél. 4, 6. — Kv. *vonk-uhv*, V. *vuong-ungve* ülni.

vanlta-*ta*, *vanlti-ta* vezetni, *lovì sematl* (?) *elta vanltatu* lovat szemök elöl elvezetni.

vanltipsa vezetés.

Kv. *vanteml-uhv* vezetni; V. *vant-ungve*, *vanht-ungve* vinni, vezetni. — Úgy látszik, a' *vanlta* és *vant-l* között csak hangátvetés a' különbség.

vank-*ta* mászni, vánszorogni; *vankipsa* mászás.

vankili-ta, *vankila-ta* mászkálni.

V. *vang-ungve*, *vanhn-ungve* mászni, vánszorogni.

vankar horog, kapocs.

vangiv-ta görbülni, *vankrep* görbült, horog; *kur rüta vankrep* szénvonó.

vankird-ta, *vankirta-ta* görbíteni, *vankirtüji-ta* görbítgetni, *vankirtüjitet* görbítgető.

vankirsa-ta görbedni.

vankrila-ta görbülni, *vankrülipsa* görbülés.

V. *vanhrep* horog, *kér v.* vas horog; *vangrit-ungve* kapcsolni

vankilta-*ta*, *vankilti-ta* akasztani.

vankim-ta beakadni, megakadni.

vankilma-ta elakadni, *vankilmüpsa* elakadás.

vankilmapsa-ta akadni.

vankilmüjisa-ta botlani.

vanzep vágó, vájó?

vanzilipsa kivágás.

vanži pázsit, *pelping vanži* bojtorján. 7, 16. — *epling vanži* szagos fű.

V. *vanži* pázsit.

vand-*ta* látni, nézni; *vandta ho* felügyelő. *vandatì harna ulta loget ohtija* nézzetek a' mezőn való liliomokra. 6, 28. — *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő menyeyi csillagát láttuk napkeleten. 2, 2. — *nüngilan li at vandlet* titeket ők hogy lássanak. 6, 1. — *li at vantlet nen jim veret* ők hogy lássák ti jó tetteteket 5, 16. — *muj nüng vandlen* miért nézesz te? 7, 3.

vandtöt látó, néző.

vanman (*vantman*) látva. *nüng turum azen, haniot vandtot, sem vanman nüngena mal* te menyeyi atyád, a' titkot látó, szemlátomást

adja meg neked. 6, 4. — *si ohtija an vantman* arra nem nézve, mind a' mellett; *vantipsa* látás.

vandlaji-ta láttatni. *hanne hojctna liel at vandlajit* emberek által ők hogy láttassanak. 6, 5.

vantijisa-ta (*vandlijisa-ta*) mutatkozni. *mana, pad'ka hoza vantijisa* menj, a' papnál mutasd meg magad. 8, 4.

C. *vanem* (gesicht), V. *uont-ungve, vantungve* látni.

vas keskeny, szűk, vékony; *važa verta* szűkíteni, vékonyítani. *hodi vas ovet pa jermat juš* milyen szűk ajtók és keskeny út. 7, 14. — *vas hu juh* vékony, hosszú fa, vessző (spiessruthe).

C. *va'* keskeny, V. *vát* rövid.

vaska-ta csapni.

vazi kacsa, egy kacsza faj, *vazi pununga veršata* (?) támaszkodni.

C. *vása, vâseh* kacsza. V. *vâs* rucza.

var geréb-gát a' halfogásra.

C. *var* (stromwehre beim lachsfang). V. *arpi*.

varas galy, vessző; *varas lobas* vesszős kunyhó.

varas szőr. *pa mu lovi horazip voj varas* idegen föld ló alaku állat szőre (teve-szőr). 3, 4. — *varsang* szőrös.

C. *vares* lószőr.

vei erő, hatalom; *veem, veen, veel* erőm stb. *nëng hoza ull turum nubit i vei* te nálad van az ország és hatalom. 6, 13. — *vei jelbina ullem* hatalom alatt vagyok. 8, 9. — *hun sol lu veel uštal* ha a' só az erejét elveszti. 5, 13. — *hojat veina ulta* valaki alatt lenni; *vei numbi* erőn túli, *vei numbija serimlem* nagyon csudálkozom.

veing erős, hatalmas; *numbi veing* mindenható. *lu korijipsajel šenk veing* us ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

veila erőtelen. *veila jumodet*. 4, 24.

veimta tehetni, erős lenni, *veimpsa* hatalom.

veimpta-ta kényszeríteni.

veamd-ta meggyőzni.

veila-ita gyengülni, *veila verta* gyengíteni, *veila païdta* u. a. *veïlam-ta* gyengülni, *veïlampsa* gyengülés.

veïlamtjisa-ta gyengülni.

C. *veg, vok* erő, *vegeng, vokeng* erős; Kv. *va, vagen*; V. *vau, vaj, voj, vauing, vojing*.

vek (or.) ebben: *vek keža* örökké, élethosszáig.

vekša tuskó, fahasáb.

vel-ta ölni, fogni, vadászni. *kitas velta ho naviremet külde ölni a' figyermekeket.* 2, 16. — *al vela, hoj hanne-ho vell, sit suda pidl ne öl, a' ki embert öl, az ítéletbe esik.* 5, 21. — *velipsa* ölés, vadászás, *íul velipsa* verekedés.

velpas fegyver, fogó, csapda, vadászat, *još velpas* kézi fegyver; *velpasla* fegyvertelen.

velan-ta verekedni, *velantot* verekedő.

velpasla-ta halászni, foglalatoskodni, *hul velpaslata* halászni; *velpaslapsa* halászás.

veltasla-ta öldösní, fogdosni. *li hul veltaslata jah uset ök hal fogdosók voltak.* 4, 18. — *ma nüngilan verlem hanne-hojet veltaslata jahna én titeket teszlek embereket fogdosókká.* 4, 19.

C. *vedem* fogott. Kv. *al-ahv*, V. *ül-ungve* ölni, fogni.

velím velő, *velimla* velőtlen.

C. *vedem*; V. *valem*.

velsi (?) minap, nem régen.

venik (or.) fürdős vessző-csomó (venyige?).

veng vő, *veng-ho* vőlegény. *hun li elta višal veng-ho ha tölük elvétetik a' vőlegény.* 9, 15.

C. *veng, vong*; Kv. *vaps*, V. *vuaps, vuäps*.

venž, *veš* arcz, *venž pungil* oreza. *jim pelak venž pungil jobb oreza.* 5, 39.

vent feleség.

ventša-ta, ventsatiji-ta házasodni. *hoj kadna manim ne pilna ventsatijil a' ki elvált nővel házasodik.* 5, 32. L. *vensad-ta*.

vensad-ta esketni, házasítani; *vensatipsa* esketés.

vensatili-ta nősülni, *vensatilipsa*.

vensatla nőtelen, hitves nélkül.

Kv. *vant*, Lv. *voant* feleség.

veškat igaz, becsületes, jobb (kéz), *veškata jis* igazzá lett. 2, 17.

veškatem, veškatem, veškatel igazságom stb. *hun nen veškatem nebeking jah veškat numbija an pidl ha a' ti igazságtok az írástudók igazságánál feljebb nem lesz.* 5, 20.

veškatot igaz, *veškating* igazságás, *veškatipsa* igazságosság.

veškatla igaztalan. *jert kidl veškatodet i veškatla jahet ohtija*

esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45. — *veškatla verta* becs-teleníteni, gyalázni.

V. *veškal-ungve* jóvá lenni; *täu lul' ols, ün ti veškals* ő rossz volt, most jóvá lett; *vešküt* becsületes.

ver tett, dolog, *veškat ver* igaz dolog, igazság. *menemîn most tarmadta izagat ulta veškat ver* nekünk (kettőnknek) kell teljesíteni minden igazságot. 3, 15.

jim ver jó tett, alamizsna. *hurijat nen jim veren verta hojet semat* őrizkedjete ti alamizsnátokat tenni az emberek szemében. 6, 1. — *han ver* koronai, országos dolog, *mur ver* köz ügy; *vera pa-üdta* vádolni, *vera püdta* bünösnek tartani.

verna igazán, valóban.

verla tétlen, nem bünös; *verla volta* foglalatosság nélkül lenni, *verla volipsa* reáérkezés, heverés.

ver-ta tenni. *sul al verat* ítéletet ne tegyete. 7, 1. — *Osip veris sidi* József tön így. 1, 24. — *ma ningilan verlem hanne-hojet veltaslata jahna* én titeket teszlek ember fogdosókká. 4, 19. — *hoda anta nink voj, anta samî volla at verl a'* hol se a' nyü, se a' rozsdá semmivé nem tesz. 6, 20.

veraji-ta tétetni. *hoda nink vojna volla verla a'* hol a' nyü (moly) által semmivé tétetik. 6, 19.

verim csináltatott, csinálás; *vermem, vermen, vermel* csinálásom stb. *hoj kadna manl lu imel panna anta pa ho panna krek ver-mel sajit a'* ki elvállik a' maga feleségétül nem más okbul, hanem más férfival való büntevése okából. 5, 32.

versa-ta tevődni, válni. *hun ning torim pog, jasta, tam kevet naaha at versalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. 4, 3. — *nomipsa elta versuta* emlékezetből kimúlni.

C. *ver* tett, *ver-ta* tenni. Kv. *var-uhv* tenni; V. *voar-ungve, vârmel* munka, valóság.

veres gyalog fenyű.

verid-ta tűrni, tűrő; *veridtot a'* tűrő. *lil sogondta moža ve-ridtot sit undlišal* az élete végéig tűrő, az üdvezül. 10. 22.

veritipsa tűrés.

V. *verit-ungve* tűrni, bírni valamivel, *äm üt veritêm* nem bírok (vele); *verm-ungve* u. a. *ti kâp nong üt vermaue* e' hajó fel nem bíratik, fel nem bírják tartani; *veritaht-ungve* igyekezdni, vergődni.

verind-ta valakit utánozva gúnyolni.

veršta (or.) verszt. 5, 41.

verti veres, *vertiot a' veres, vertiotije* vereske.

C. *verde* veres.

vet öt, *vetmüt* ötöd-ik.

vetjang 50.

C. *vét* öt, *védát* öt-öt, ötével; *vétmet* 5-dik.

vedra (or.) veder, *logadta ink tajta vedra* mosó víz tartó veder.

vedraing vedres.

vinovat (or) bűn, *vinovata verta* vádolni, bűnössé tenni; *vinovatla* ártatlan.

vi-ta (*vü*-ta) üvölteni, kiáltani, *vipsa* (*vüpsa*) kiáltás.

vivema-ta magát elkiáltani.

V. ö. *ü*-ta kiáltani.

C. *vigem* kiáltva, kiáltott.

vü-ta venni, vinni. *evi undrelna vil* egy leány méhében visel. 1, 23. — *mija, ma ning semen elta lunk kim vilem* hadd, én te szemedbül a' szálkát kiveszem. 7, 4. — *lu imel visle* ő nejét vette. 1, 24. — *ava vita* elvenni (sokra venni?), *inkna v.* kiönteni, *jurna v.* erővel elvenni, rabolni, *jurna vita ho* rabló; *noh v.* feltenni, védelmezni; *pitsaja v.* kölcsön venni. — *vüpsa* vét, vétel, *jurna vüpsa* rablás.

visa-ta vevődni. *sar jogodlet hadlet, hun li elta visal veng-ho* de jönnek napok, mikor ő tőlük elvétetik a' vőlegény. 9, 15.

visaji-ta tartatni, mentetni.

noh visaji-ta fentartatni. *evi! ning evilpsajenna noh visajin* leányom! te hited által (fel) megmentetel. 9, 22.

C. *vjem* vett. Kv. *vi-hv* venni, vinni. V. *vi-ngve*.

vijansa-ta szándékozni, valamibe fogni.

viju süvöltő kacsza (anas Penelope).

vil rén-szarvas. C. *veta, veda* rén.

vüna (or.) bor, égett bor; *vürti vüna* veres égett bor, likvór

vis lyuk, nyílás. *vis karraot kinza adma jis a' lyuk a' régi.* nél rosszabb lesz. 9, 16. — *išni vis* ablak. *lonhta v.* bemenet, torok. *muhti manta v.* átmenet. — *vüzing* lyukas.

C. *ves*, V. *üs* lyuk.

vis borpattogzás, himlő; *vis-kar* szemölcs, rüh.

vüzing pattanásos, *vüzing hiñ* himlő, *vüzing hiñ ponta* himlőt oltani.

vüsti hólyag, himlő; *vüsti*psa kelevény.

C. *ves-kar* rüh; de *vestem* lyukat csinálva.

Talán egy a' *vüs* lyuk és *vüs* pattogzás.

vüza, *vüza* üdvöz légy.

vüzil a rossz utak ideje, sár?

C. *vütlah* sár. V. *voslah* sár, *vüzing voslahu jülilim* vizes sárban járván.

vüzid-ta gyújtani, alágyújtani.

vüzila-ta gyúlni. *vüzilüpsa* gyulás.

vüzitüji-ta gyújtogatni.

vür vér. *adim vür manüpsana kadhoš jang tal šugasim imi* rossz vér-menésben tizenkét évig szenvedett asszony. 9, 20.

vür eslta vért eresztetni, *vür lüldta* vért fertőztetni, *vür lütlüpsa* vér fertőzet; *sügi sarim vür* aludt vér; *torim vür-ink* úr-vacsora; *torim vür-ink jasta* úr-vacsorával élni.

vüzüing, *vüzüeng* véres.

C. *ver*, V. *vur* vér.

vürki a' hal kövérségéből való étel.

vüt tágasság, szélesség.

vüzüing tágas, *vüzüinga verta* tágasítani.

vütla, *vütli* szük.

vütat tágasság, *i vütat* egy tágasság, négyszög; *vütatüing* meszszi-
szire terjedő.

vütüja-ta akarni.

vütüsa-ta szándékozni, *vütüpsa* szándék.

vütüsilta-ta magát elhatározni. *vütüsilas šütaman lu pilna kadna*
manta szándékozóék titkon ő töle elválni. 1, 19.

voj vaj, zsír. *jemüing voj* szent zsír, kenő. 2, 11.

undür libi voj bél zsír, *jug voj* fa olaj, *purüš voj* disznó zsír, *mis voj* faggyu, *mis voj asveza* gyertya, *hon libi voj* bél zsír, *sorim voj* sűrű, aludt zsír. — *vojang* zsíros.

C. *voj*, Kv. *voj*, V. *voj*, *vuoj*, *vuaj*.

voj vad, állat. *voj voj szarka. pa mu lovü horazüp voj* idegen országbeli ló féle állat = teve.

aj voj légy, *ink voj* hód, *undür voj* bélgiliszta, *unt voj* vad (erdei) állat, *kalang pordü (porta) voj* farkas (rén maró vad), ka-

pusting voj hernyó, *jmüing voj* kígyó, *ler voj* földi giliszta, *lopsah voj* csimasz, *poloska*, *saras voj* ezethal, *senkta voj* harkály, *sulzi voj* szalonka, *tohling voj* madár, *tuğolta voj* kígyó, *pürim*, *purim voj* darázs, *pók*, *purta voj* kígyó, *mavi verta voj* méh, *mü har voj* egér? *un mü har voj* vakondok, *vanzi*, vagy *vanzi ulta voj* szöcske, *mužina voj* béka.

voj-hol (hul) állat, vad-hal; *voj-holing* állati.

C. *vôje*, *vâjah* vad, állat, *jem v.* medve, *jink v.* hód, *ene v.* jávor-szarvas, *pulah v.* légy, *vêp v.* parti fecske. — V. *uj*, *ujä-kul*, (*voj-hol*) állat.

vojm-ta elaludni, *vojmüpsa* elalvás.

vojmta-ta altatni.

vojltä-ta, *vojlti-ta* aludni, *vojltijüpsa* alvás.

C. *âdem* aludt. V. ö. *olim*, *ulem* álom, *ulmüji-ta* aludni stb.

vojdta-ta kitudakozni, kikémlelni. V. ö. *ü-ta*, *ujd-ta* tudni.

voh pénz, fém, *i voh* egy kopeka; *sel voh* ezüst; *novi voh* is az; *sel voh verta ho* ezüst müves; *sorni voh* arany; *padaruh voh* réz.

voh pelak félpénz. *an edlen toltä si vonda*, *hun an malen hüzim voh-pelak* nem mégy ki onnan, míg nem adott meg az utolsó (maradék) félpénzt. 5, 26. — *panna al vijat anta sorni voh*, *anta sel voh*, *anta padaruh voh* (vele) magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. 10, 9.

vogüing pénzes.

C. *vâh* pénz. V. *vogi* ezüst.

voh-ta híni, kérni. *hoj nüngen vohta pidl i versta* a' ki téged híni fog egy versztre. 5, 41. — *lu pogel vogül lu hoža nañ* ö fija kér tôle kenyeret. 7, 9. — *vogat*, *i mijsäl nüngilana hijjatok* és adatik nektek. 7, 7. — *Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjébül híttam én fiamat. 2, 15.

vogim híván. *hanija mudra jah vogimna* titkon a' bölceket híván. 2, 7.

vohtot a' hívó. *nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoža vohtodeta* ti menyeyi atyátok ád minden való jót ö tôle kéröknök. 7, 11.

vohtem, *-en*, *-el* kéréssem stb. *nen torim azen usl*, *mujsür nüža tajleta nen lu hoža vohten jelbi* ti menyeyi atyjátok tudja, miféle bajatok van, a' ti ö tôle kéréstök előtt. 6, 8.

vogema-ta híni. *liel vogemas* öket hívá. 4, 23.

vogand-ta kérdezni, *vogantijü-ta* sokat unszólólag kérni, kérdezni.

vogüli-ta hívogatni, csalogatni.

C. *vâgem, vûgem* hitt, kért; Kv. *vov-uhv* híni, nevezni, kérni; V. *vou-ngve* híni.

vogol-ta, *vohla-ta* leszállani; *vohlil* leszáll; *lu rep elta vohlas* ő a' hegyről leszálla. 8, 1. — *vohlipsa* leszállás.

vohlilijü-ta lassan leszállani. *torim lil vohlilijis Isus ohtija* isten lelke szálla Jézusra. 3, 16.

vogold-ta leszállítani.

V. *vajl-ungve*, Kv. *vojl-uhv* leszállani.

vohsar róka. *vohsaret ong tajlet a' rókákknak gödrök van.* 8, 20. — *homëng vohsar* piros róka, *puti vohsar* fekete róka.

C. *vahsar*, Kv. *ohšer*, V. *ohser* róka.

vol alj, alap, hely; *vol ohtija omüdta* alapítani (aljra ültetni); *vol moza* aljig, aljáig, *vol verta* alapítani; *rohnëmtim volet* romladékok.

vola helyett, *volang* alapos, helyes, méltó, *volanga verta* meghatározni. — *hulis, Archelaj hana ull judej vošna lu azel vola* hallá, Archelaus királyul van Judea városban (országban) ő atyja helyett. 2, 22.

vol-la, *vollü* alaptalan, helytelen; *volla manta* enyészni. *soraja turum i mu volla manl* előbb ég és föld elenyészik, elmúlik. 5, 18. *volla verta* elpusztítani, *volla versata* elpusztúlni.

volla az időre vonatkozván, soha-t jelent, mint: *volla al nulta*, *anta turumna*, *anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre. 5, 34.

vol-ta lenni, élni, lakni. *sëri antom hun lën jega volta pitsan-gen* előbb hogysesm ők együtt élni kezdettek (ketten). 1, 18. — *hanne-ho i nani levëman at voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik békésen élnek. 5, 9.

volta ho lakos, *volta taga* lakó hely.

volipsa élet, *tungtak volipsa* egészség.

volpas élet; *jim volpas* jó élet, boldogság, üdvösség.

jëmëng volpas szent élet. *hodë vaš ovet, madet tulet jëmëng vol paža* mi szük ajtók, mellyek visznek a' szent életre. 7, 14.

šitak volpas békés élet, békesség. *tam hota šitak volpas lidlu e' háznak* békességet kívánunk. 10, 12.

C. *ud-ta, vad-ta* lenni, élni. Kv. *ol-uhv* lenni, lakni. V. *ol-ungve*.

volji-ta vigasztalódni. *an lidl voljijita, hun li antomet* nem akar vigasztalódni, hogy azok nincsenek. 2, 18.

vola (or.) akarat, szabadság; *volana* szabadon; *an volana ulta* nem szabad lenni.

volala szabadtalán.

volam, *valam* dolog. L. *volta* lenni.

voli-ta fényleni, *volji-ta* u. a. reásütni.

volijipsa fénylés, sütés; *volijimot* fényes.

V. *voloh* villogás, *volgi* fénylik, *sau volgi a'* csillag fénylik, *sauht volget a'* csillagok fénylenek.

voli-ta, ebben: *jogos volita* visszatartani.

volji-ta szünni, engedni.

volih símaság? *volhing, volking* síma.

volh-ta faragni, vágni.

volkimi-ta simítani.

volta-ta, volti-ta gyalúlni, simítani.

voltip gyalú, vakaró kés.

volšam gyalúforgács.

C. *vattem* gyalúlt, faragott. V. *volt-ungve* gyalúlni, *voltep gyalú*; *voloh-t, vologt-, voloh-ungve* gyalúlni.

vonh-ta vágni, *hol vonhta* elvágni.

vongili-ta vagdálni.

vongeta-ta meg- belévégni.

vonhtli forgács, *vonhtli paj* forgácsrakás.

V. *vuong-ungve* kalapácsolni, *vuong:op, vuonkop* kalapács. Kv.

vonh-uhv ütni, csapni.

vonga rézsút, csapinósság, *vonhaja, vongato:zije* rézsúton, csapinóssan.

vonsem *hul* hering.

vonza.a *verta* megfosztani, elvenni, *vonzala veripsa* vesztés, fosztás.

vonzala-ita veszni, *vonzala japsa* veszés.

vonš *tilis* junius.

vonda -ig. *Avram elta Tavid vonda* Ábrahám-tul Dávid-ig. 1, 17.

C. *unda* -ig.

voš = *voš* város, *voš-ho* kereskedő, *voš-hojing* kereskedői.

vozi füst.

vozi-ji-ta füstölni.

vozi-ipta-ta füstölni.

vozi-d-ta, *voš-d-ta* füstölni, húst füstölni.

tutna vozi-d-ta füstölni.

vozi-lta-ta füstölögtetni.

voskrem epe, savanyúság, *voskreming* savanyú.

voskremipsa savanyúság. Lásd: *vosrem*.

vošla-ta iszapban piszkoskodni.

vošlah iszap, *vošlahing* iszapos.

V. *vošlah* sár, *vošlahing mā* sáros hely, föld.

vosrem epe, *vosreming* keserű, savanyú.

vosrema-ta keserűvé válni.

vosremla-ta keserű, savanyú lenni.

vosremd-ta keseríteni, keserűvé tenni.

Kv. *vočerem*, V. *vošrem*, *ošrem* epe.

vosti zöld, sárga, *pošek libi vošet* tojás sárgája.

voštišik zöldes, sárgás.

C. *vasta* zöld.

voš, *vaš* város, *vožet* városok. *Isus sema pits Vipleem vošna* Jézus született Bethlehem városban. 2, 1. — *Vavilon voža* Babilon városba. 1, 11. — *nem moltina aja an ullen Judej oging vožet kiža* semmiképen legkisebb nem vagy a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *Irot han nomšna lillas i izagut ulta Jerusolim vošet* mur lu panna Heródes király elméjében megindula 's egész Jeruzsálem városának népe ő vele (együtt). 2, 3. — *aj voš* kis város, falu, *vožije* városka.

C. *vač*, *voš* erősség, város; Kv. *uš*, V. *uos*, *uoš* város.

voš-ta veszni, halni, *vošipsa* veszés.

vošta-ta veszteni, *vošti-ipsa* veszés.

V. *uos-ungve* veszi, halni, *uost-ungve* veszteni, ölni.

vožad-ta, *vožati-ta* hajtani, üldözni. *nen ojanget, hun ningi-lan vožadta pidlajitan* tí boldogok, hogy benneteket üldözni fognak. 5, 11. — *ning nemenna kulet hanne-hojet elta an vožitsu muj* te nedben az ördögöket az emberekből nem hajtottuk-e ki? 7, 22. — *vožati-ipsa* kihajtás.

vožataji-ta üldöztetni. *ojanget sidet, madet vožatlagit veskat ver vorna* boldogok azok, a' kik üldöztetnek az igazságért. 5, 10.
vožatša-ta üldöződni. *izidi vožatšajit jelli jastada jeming iket* így üldöztetnek a' jövendőlkő szent öregek. 5, 12.

vožavili-ta hajtogatni.

VOŽ-ta hálóval halászni; *vožta var* geréb, halászó gát.

vožim háló; *munhlep a' vožim* lemerítésére való pózna.

V. *uosem* vész. — *Jegyzet.* A' halászat fő életmód lévén az ugoroknál, annak eszközei is számosak. A' Vogul teremtés-mondában négyféle háló említettik: *pōs, poas* halászó kosár, *uosem, talig* és *kämkä*; azonkívül van az osztjákoknál és kondai voguloknál *hōdap, ho'ip, hulp, kulp* is. Ez azonos a' magyar háló-val, mint azonos az *uosem, vožim* a' magyar vész-szel, melyet Kresznericz »sagena« szóval magyaráz; nevezik vészhaló-nak is.

VOR, *ur* vonal.

VOR ér; *vorna* ért, végett. *si vorna* azért, *muj vorna* miért? 9, 4. — *tami izagat edis sit vorna* az mind lett a' végett. 1, 22. — *veskat ver vorna* az igazságért. 5, 10.

vorem, voren, vorel érettem stb. *li vorelna turum nubit ull ō* érettök (övék) van a' mennyország. 5, 10.

VORONKA (or.) töltésr.

VORINGA varju. C. *varngaj, urngi.*

VORD-ta támasztani; *ulti vordta* eleibe tenni, *kadna vordta* ketté, szét feszíteni, *vortšpa* támasztás.

vortšili-ta támogatni.

vortša-ta támadni. *vodet polta pitset, i si hota vortšasset a' szelek fúni* kezdének 's a' házra támadának. 7, 27. — *vortšpsa* makacsság.

Kv. *vortp-uhv* ütközni.

VOT szél, *vodet szelek. širšna kilma'na an pardis vota polta* akkor felkelvén, eltilta a' szélnek fúni. 8, 26. — *vodet pa šaras luel hulindlet a' szelek* és a' tenger őt hallgatják (szavát fogadják). 8, 27. — *torim vot* nagy szél, *vot-voj szarka, voting* szeles.

votas szélvész. *šenkap šaras ohtina ellas šenk un votas* hírte-len a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24.

votazing szélvész.

votlta-ta szelelni.

C. *vōt, vāt*, Kv. *vot*, V. *vuat*.

vod-ta száradni, hervadni.

vodŋg szürke, *vodŋga-ita* szürkülni, őszülni.

votka (or.) pálinka.

vul bátya, néne (idősbik testvér).

vul, *vulet* ezölöp a' sátor felállítására.

vul-ta, *ulta* lenni.

vuš-ta, *uš*-ta gyűlni.

vuzila-ta gyúladozni, *vuzilipsa* gyúladás.

vuš dolog, *lovenŋ vuš* ménes.

vur, *vor* eszköz; *handi vur* csalány.

vur vér, *vurta* vérnélkül.

C. *ver*.

vurt haszon, *vurt ho* fő bálvány, *vurt poröp* neki való áldozat.

vurtŋg hasznos. L. *jurt*.

M.

ma én, *ma jogodlem* én megyek, jövök; *ma vogsem* én hittam.
ma nurem én népem. 2, 6.

maot enyém. *Jegipet nu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptombul én hittam fiamat. 2, 15.

manem engem. *hun lidlen, manem sistama vera* ha akarod, engem tisztává tészesz. 8, 2.

manema és *manem* nekem. *manema most nŋng elta perŋaja longta* nekem kell te tőled megkeresztelődni. 3, 14. — *ajkol manem paütat* hírt nekem küldjete. 2, 8.

C. *ma* én, Kv. *am*, V. *am*.

ma-ta adni. *ti nŋngilan suda mata pidlet* azok benneteket itéletbe fognak adni. 10, 17. — *sit izagut malem nŋngen* ezt mind adom nektek. 4, 9. — *hun an malen hŋzim voh pelak* míg nem adod meg a' maradék fél pénzt. 5, 26. — *nŋng turum azen sem vanman nŋngena mal* te mennyei atyád szemlátomást adja meg neked. 6, 4. — *torim mas hanne-hojeta sinis vŋi* isten adott az embernek ilyen hatalmat. 9, 8. — *jel mata* eladni; *hozait mata* férjhez adni.

masaji-ta adatni. *murŋng hojenna nŋngen sud-hoja al masaji* haragos embered által te a' bírónak ne adassál. 5, 25.

majlīpsa, mojlīpsa ajándék. *luela majlīpsa tuset neki* ajándé-
kot adának, hozának elő. 2, 11.

majlīpta-ta, mojlīpta-ta ajándékozni. L. *moj*.

Kv. *majen* adj. *majep-uhv* ajándékozni. V. ö. *mī-ta*, C. *mej-ta*.

maj, *mavī* méz, *maj reh* mézes bogyó, málna.

C. *mag*, Kv. *mag*, V. *mau*.

maird-ta, mīird-ta igyekezni; *molti maīrdta* valamin igye-
kezni.

māirtīl-ta gyakran igyekezai.

V. *maert-ungve* venni igyekezni.

magadl, azaz *ma-hadl* tegnap, másnap.

mal mély, *malat* mélység, mély hely, *malīng* mélyes.

C. *met*, Kv. *mil*, V. *mil*.

malīji-ta tapogatni, tapasztalni; *malījīpsa* tapogató.

malema-ta egyszer tapni.

malsā-ta magát megtapogatni.

V. *malej-ungve* megtapogatni; *ponkū malejistū a'* fejét meg-
tapogatta.

man-ta menni. *manta pitset* menni kezdenék. 2, 9. — *ma
manlem luela og punta* én megyek neki fejet hajtani. 2, 8. — *si hus
mans li jēlbīna a'* csillag mene ő előttök. 2, 9. — *manīpsa* menés.

C. *men-ta*, Kv. *men-uhv*, V. *min-ungve*.

manastīr (or.) monostor.

manži-ta tépni, szakítani. *manžaji-ta* tépetni, szaggatni.
pa jogos kerlatelna nīngīlan ara al manžilajita 's visszafordítottok-
ban tik meg ne szaggattassatok. 7, 6.

mangema-ta elszunyadni.

mangūla-ta, mangūlī-ta szundokálni, *mangūlīpsa* szundokálás.

mangmīsla-ta szudokálni.

C. *mongnid-ta, mongnidāji-ta* szunyadni.

mangnīla-ta begöngyölni, *mangnīlīpsa* begöngyölés.

C. *mungolžem, munhlahtīm* csomózott; Kv. *manit-uhv*; V.
mañ-ungve, moñ-ungve, muñ-ungve göngyölni; *mañūt-, moñūt-
muniūt-ungve* göngyölíteni.

mažak ököl, *maškīng* öklös, *maškīng senkantīpsa* öklös ve-
rekedés.

C. *mežek* ököl.

master (or.) mester.

V. m^áster, m^áster-ne mesterné.

mara idő; *i marana* egy húzomban, egyszerre.

Kv. mar, mare idő.

mar-ta merülni.

mard-ta mártani, meríteni, merülni, *noh mardta* felmerülni.
martila-ta meritgetni.

C. meredem mártott, meritett. **Kv. amert-uhv. V. amer-ungve,**
amert-ungve mártani, meríteni.

marem szűkesség, únalom, *marema* unalmasan.

marsim aggodalom, únalom.

V. m^{ár}-ungve szorúlni, szűkülni, *m^{ár}m* szorulat, *marem^áuem*
unatkozom.

mar^{ij}i-ta mennydörögni, *pal^{ing} mar^{ij}il* mennydörög, *paln-
get mar^{ij}ilet* u. a. *mar^{ij}ipsa* mennydörgés.

C. merid-ta, paj meridet mennydörög.

mar^{ik} szárny, váll, *mar^{ik}-l^ü* vállcsont.

C. m^érek szárny, *m^érkeng* szárnyas, **Kv. mareh, V. m^äreh,**
m^{är}h szárny.

mat mi, melly.

mada melly, ki, *kuš mada* akárki. *mada evi elta t^{iv}s Isus a'*
melly leánytul született Jézus. 1, 16. -- *mad-tajis*, rövidítve: *madta*
mintha (mi lett); *i madta ho* egy valamely ember.

madot a' ki, a' mi. jena at ull torim elta jastimot, madot potarl
igazzá hogy legyen az isten által mondatott, a' melly szól. 1, 22. —
lu sit, madot olinpela jastas ö az, a' ki felöl szolott. ö, ö. — n^{ing}elta
edl lavilta ho, madot šavijil töled jö ki a' pásztor, a' ki meg-
ment. 2, 6.

C. met mi, melly, **Kv. mat, V. m^{ät}, m^{äter}** (milly).

matl^{ij}i-ta tapogatni, *matl^{ij}ipsa* tapogatás.

V. ö. mangemata, mangülata.

mavⁱ, *maj méz.* — *lu levipazel us har voj mavⁱ ö étele vala*
mezei állatnak méze. 3, 4.

meil melly, sor, azaz egymásmellett valóság; *meil targasa*
egymásután.

meil-l^ü mellycsont, *meil lobis* előkötő; *meilap* mellyü, *pal meil-*
lap nagy mellyü.

meiling mellyes, sorbeli.

C. *meget*, V. *majl*, *majl lə* mellycsont, *majl tars* melly irányában, ellenben.

meidi rózsahal (meerbarbe, rothbarbe).

C. *megdeng* (Cyprinus Dobula).

melnica (or.) malom, *melnica tajta ho* molnár.

men mi ketten. *sidī menemīn most tarmadta izugat ulta veskat ver* úgy kell nekünk (kettőnknek) betölteni minden igazságot. 3, 15.

C. *mīn*, Kv. *mīn*, V. *men* mi ketten.

menim-ta, *menema-ta* szakadni, menyülni, szakítani. *menma luel i pungla ning elta julma* szakítsd (ki) őt 's azután te tőled vedd el. 5, 29. — *menīpsa* szakadás, menyülés.

menīmd-ta, *menīmta-ta* szakasztani, *noh menīmtatu* felszakasztani.

menmand-ta, *menmīld-ta* szakasztani.

menīmsa-ta szakadni. *jilīp jolīpta menīmsal sah elta* az új folt leszakad a' ruháru. 9, 16.

Kv. *manit-uhv* szakítani, V. *mānit- mānt-ungve*.

menk, *meng* ördög, erdei szellem; *meng-voj* bőr egér.

V. *meng*, *mēhu* erdei isten.

menla-ta, *menli-ta* hajlani, *jil menlīta* lehajlani, *menlīpsa* hajlás, *menlīpsaīng* hajlandó.

ment-ta, *menta-ta* meghajtani, görbíteni.

C. *mēndem*, *mēncdem* hajlott.

menī, *menj* meny. *menī untpel-imi panna ordta a'* menyet a' napájátul elválasztani. 10, 34.

C. *menī*, Kv. *mīn*, V. *mīnī*.

mesīd-ta dagasztani, téasztát gagasztani.

mesta (or.) hely.

mešajd-ta (or.) vegyíteni.

meža (or.) mezsgye, *meža verta* kimérni, kimezsgyélni.

mežīmd-ta adni, *mežīmtīpsa* adás,

mežīmtīli-ta adogatni.

mera (or.) mérték, *meraīng* mértékes.

meraūd-ta, *merūd-ta* mérni, *merūtīpsa* mérés.

met mint. *lu unltas līel met vēi tajtot ō* tanítá őket, mint hatalmat bíró. 7, 29. — *si ma ningīlan kīdlem met ōžet jevret kuta* íme én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16. — *met jemīng voj* mint szent vad, kígyó. u. o. — *al ulat kašla hurbet*

met rogop-vespa jah ne legyetek örömtelen arczuak, mint a' hamisképü nép. 6, 16.

C. *metta* mint.

med-ta fáradni, szenvedni.

metipsa szenvedés. *šal vers ti metipsajel pa lakka pozatipsajel olinpela* megkönyörüle ő szenvedésökön és széllyel való szórásokon. 9, 36.

metiläta fáradozni.

C. *metem* fáradt.

med-ta érinteni, csatlódní. *lovı volla metis a' lóhoz csatlódott.*

medša-ta nyújtozni, nyújtani, *jel medšata* előre, kinyújtani.

Isus još jel medšimna lu hoža hanımtas Jézus a' kezét kinyújtván ő hozzá érinté. 8, 3.

muhtı medšata által értetni, tűzni.

medšipsa tübe tűzés.

mij ad. *nıng elta vohta hoja mija* te tőled kérőnek adj. 5, 42.

— *al mijat jemıng pukıtotan amba* ne adjátok szent dolgokat az ebnek. 7, 6. — *nıng mılostına sıdı mijıla* te alamizsnádat így add. 6, 3.

mijipsa adomány. *hun nen hošleta jim mijipsa nen navırem-lana mata* ha tí tudtok jó adományt tí gyermekeiteknek adni. 7, 11.

mijla-ta adogatni.

mijısa-ta adatni. *vogat i mijısal nıngılana* kérjétek 's adatik nektek. 7, 7. — *sit izagat mijısal* ez mind megadatik. 6, 33.

C. *mej-ta*, Kv. *mi-hv*, V. *mi-ıgve* adni. V. ö. *ma-ta*.

mil süveg, *ıukıng mil* børsüveg; *jemıng ho mil* papi, püspöki süveg.

C. *mil*.

ıılostına (or.) alamizsna. *nıng mılostına sıdı mılıja a' te* alamizsnádat úgy add. 6, 3. — *nıng mılostınajen at ull hanıja* te alamizsnád hogy legyen titokban. 6, 4. — *mılostına uvıtot* koldus.

ııs tehén, *aj ııs* borju.

C. *ııs*, *kır-ııs* ökör, *ııs sahse* vaj. V. *ııs* tehén.

ııs-voj héja.

ııž kincs. Még *ıs oj*, *jemıng vah ıs*.

ıırd-ta, *ııırdta*, *ııırdta* igyekezni, *ıırtıpsa* igyekezés.

ııt bér, fizetés; *ııda mata* bérbe adni, *volta ııt* lakó bér, *ııt voget* bérpénz.

midala-ta, mital-ta bérleni, bérbe adni, *midali-ta* bérbe adogatni.

mitas-ta bérleni, szegődni, *mitazim ho* béres, *mitazipsa* bérlés. *mitasál-ta* bérbe menni, szegődni.

mitansá-ta bérbe, kölcsönbe adni.

C. *mit* bér, *midadem* bérlett, *midašem* szegődött. V. *mét, métel-ungve* bérbe fogadni, *mételaht-ungve* bérbe szegődni.

moj vendégség; *moj jah* vendégek, *moj pori* vendégség, lakadalom. *moj pori ohtina ultodet tuštalet muj a'* lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15. — *moj-jah eslta ho* vendégfogadó, vendégszerető.

mojïng lakadalmas, *mojïng ho* lakadalmas ember.

mojla-ta vendégül lenni, *mojlatot* vendég.

mojlema-ta egyszer vendégül lenni.

mojlili-ta gyakran vendégül lenni.

mojlipta-ta vendégnek ajándékot adni; *kadiš (?) mojliptata* viszont-ajándék.

C. *moj* lakadalom. Kv. *muj* lakadalom, és vendég. V. *muli, mul'*.

mojdek szappan, *handi mojdek* fekete-szürke osztják szappan.

C. *mojteg, majtek*, V. *mojtek, majtuh*; *majtuh sán* szappanra való iskátulja.

mok, *muk* gond.

mokla gondatlan.

mohli *juh* hársfa.

mogadl tegnap, *mogadlot* tegnapi. L. *mogadl*.

V. *molel* tegnap, *mol* múlt.

mogid-ta kifogni, leszerszámozni, *mogiïpsa* kifogás.

mogïma-ta egyszer kifogni. L. *mugïdta*.

mola 1) vagy. *muj kona ull, jastata muj mola jastata* mi könnyebb: mondani-e vagy mondani. 9, 5. — *rahta ne pa ho ne mola eri panna al jurtiya* szerelmes nővel és férjes nővel vagy lánnyal ne paráználkodjál. 5, 27. — *než i hanžipsa pos mola i šur-tipsa an manl* csak egy írásjegy vagy egy pont sem múlik el. 5, 18.

2) mi, miért; *mola vornu* miért. *izidi nen hulseta, mola jastim us jis jaha* így hallottátok, miért volt mondva a' régieknek. 5, 33. — *mola verta nen unltata hojen lel pa janst* miért a ti tanítótok eszik és iszik. 9, 11. — *mola vorna mung pa orkašta jah arpuš us verlu* miért tartunk mi és a' fariuzéusok sokszor bőjtöt? 9, 14.

mola pa muj pa vagy vagy.

mola-lamba miféle.

moltas sok; *moldas* bőség, *moldaza ulta* bőven lenni, *moltasa* felette (sok). *muj moltas verleta* mi sokat (többet) tesztek? 5, 47. — *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozástokban sok beszédet ne mondjatok. 6, 7.

moltï valami.

i moltï egy valami; moltï-kem valami.

nem-moltï semmi. *si antom nïngilana nemmoltï justam nen turum azen elta an jil* mert különbben nektek semmi jutalom nem lesz a' menyei atyátoktól. 6, 1.

nemmoltï antom hanatïmot semmi sincs elrejtve. 10, 26. — *nemmoltïna aja an ullen* semminél kisebb nem vagy. 2, 6.

jang moltas labït 17.

labït jang moltas hulïm 73.

moltasa ulta bőségesen lenni, *moltasa volta* túl élni, *moltasa šamta* túlságig savanyodni.

molsa-ta (*moltsa-ta?*) kizárni.

mons mese monda.

mons-ta mesélni, mondani; *monsïpsa* mesélés.

C. *mont, mant* mese, *mond-em* mesélt. V. *majt* monda, *majt-ungve* mondani, *majt-ungve* mesélni.

mondal batyú, csomó; pergő.

mondül-ta göngyölni, csomózni, *mondülïpsa* csomó, kötés.

mondülta-ta göngyöliteni, *mondülïpsa* göngyölités.

montültïji-ta takargatni, *montültïjïpsa* takargatás.

C. *mungol* csomó. V. ö. *mangnïlata*.

mos-ta kelleni, tetszeni, kellő. *hani mung mosta levïpaseu mïja mungeu tam hadl ohtïja* kenyerünket, kellő ételünket add nekünk ma. 6, 11. — *hoda mosl sema pidta Hristosa* hol kell születni a' Krisztusnak? 2, 4. — *si šosna torïm elta misal nïngilana, muj mosl justata* azon órában istentül adatik nektek, mit kell szólni. 10, 19. — *hodi mosl a'* hogy tetszik; *mosta horasna* illő módon; *mosïpsa* kellőség.

mostï szerető, kedves, *mostïja tajta* szeretni.

mosta-ta szeretni, csókolni; *mostïpsa* csók.

moslta-ta szeretgélni, csókolgatni; *moslïpsa* csókolgatás.

C. *mosem* kedves, csókolt, szeretett; *most* kell. V. *mosti* ösz-

szeér, összeillik, p. o. *ti kit sau ükven üt mostei, ükvet mot kurip, ükvet mot kurip e'* két bőr össze (egybe) nem illik, egyik más féle, másik más féle.

moš vég, -ig, *moža* míg. *muj moža li pilna veng ho a'* míg ő velők a' völegény. 9, 15.

Kv. *moš* . . . ig. V. *moš*.

moš, ebben: *mošla* ártatlan, *mošna* lehetségesen.

možing lehető, *možing* . . . *neš* talán, *možing pa ha* mégis.

možid-ta tehetni.

mošta-ta vélni, ismerni, *jelpi moštata* sejteni; *moštata ho* jósló. *sidi tiel moštallan li tültipsalal sagat* így őket ismeritek ő gyümölcseikről. 7, 20.

moštipsa vélemény, jóslás.

moštöping észrevehető.

moštipsala megfoghatatlan.

moštipta-ta megvallani, elismerni. *ma'lot manem moštiptal i ma luel moštiptalem a'* ki engem megvall, én is őt megvallom. 10, 32.

moštiji-ta észrevenni, *moštijipsa* észrevét.

moštüli-ta megkülömböztetni, *moštülipsa* külömböztetés.

moštand-ta vélni, gyanítani, *moštantipsa* gyanítás.

V. *most-ungve* észrevenni, *mostl-ungve* u. a. 's emlékeztetni.

mož, muž betegség, fájdalom.

možmüld-ta, *mužmüld-ta* csonkítani.

V. *moš*, *mos* betegség, *možing*, *mosing* beteges.

moral-ta ázni.

moralta-ta, *morald-ta* nedvesíteni, áztatni.

moralüji-ta nedvesítgetni.

mori-ta törni, *jang il moril a'* jég törik.

morim törött, ráncz; *morming* ránczos.

morid-ta törni; *mortipsa* törés, *látna mortipsa muž* csontok törésének betegsége, köszvény.

morema-ta megtörni (megtörik).

C. *máram*, *môrom* ráncz.

moroh-ta bedugni.

mort mérték, *i mort* egyenlő, *i mort pelkap* egyenlő oldalú; *i mort tal-lungep* egy éves, *i mort talp* u. a. *mort numbü* mérték feletti; *morting* mértékes, *an morting* nem egyenlő; *mortla* mérték-telen, nem illő.

mortala-ta mérni. *muj mortna mortalaleta*, izimis *mortna nün-gilana mortalata pidlet a'* mi mértékkal mérték, azon mértékkal nektek fognak mérni. 7, 2. — *mortalipsa* mérés, *mortalipsala* mérhetetlen.

C. *mardadem* mért. Kv. *mort-uhv* mérni, *mortes* mérték. V. *mars* mérték, *mort-ungve* mérni.

mot? más? *mot vanna* imént, röviddel azelőtt.

motaüd-ta, *motald-ta* vesztegetni, pazarolni.

mú föld, ország. *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 2, 13. — *izagat ulta mutel vožet i ű tažlal luela sažilal a'* földjének minden városát és ő kineseiket mutatja neki. 4, 8. — *Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna* Bethlehem városban 's minden ő földjében. 2, 16.

mûp, *mûpa* földi, *i mûpa ho* egy országbeli, földi, *pa mûp ho* idegen.

C. *meg*, *meh* föld, *morda-meg*, *morti meh* az ország, a' hová a' kacsák ősszel költöznek. — Kv. *ma* V. *mâ*; *mort mâ* az ország, melly felé a' madarak költöznek.

muj 1) mi. *muj ull*: *mung panna torim a'* mi: mi velünk isten. 1, 23. — *muj sudna suditleta a'* mi itélettel itéltök. 7, 2. — *muj* miért? *muj-kem* mennyi, *muj-kem*, *muj lambda* millyen, *muj voj* miféle, *muj-sir* miféle, *muj-pa* mi más, vagy. *an jogotsem sud-sir mujpa jelli jastata jemüng jah nebket pasagat verta* én nem jöttem a' törvényt vagy a' próféták könyveit mássá tenni. 5, 17. — *muj kemüng hány?* *si-kem* mennyi . . . annyi.

muj 2) a' mondatok végén kérdő. *mung nüng nemenna jelli ver an jastasa muj?* . . . *an vožatsu muj?* *pos an versu muj?* mi a' te nevedben nem jövendöltünk-é? nem hajtottuk-e ki? . . . jelet nem csináltunk-é? 7, 22.

muk, *mok* baj, munka, szükség. *holejt hadl lu nomšata pidl lu lu muklal olinpela*; *tarmal hadlungdi keža lu lu muklal a'* hónapi nap ő fog gondolni a' maga bajáru; elég a' napra a' maga baja. 6, 34.

mukis, *muksüld-ta* tördelni, szét gyúrni.

mukir púp; *mukreng* púpos.

mukir-la-ta görbedni, *homda mukir-latu* arczul leesni.

C. *múker* púp, *múkreng* púpos.

muhsun eperlán-szemling (hal).

C. *mohsang, muhseng* muksun.

muhti által, mellette el. *než nemhojat si juš muhti manta an eslaset* csak egyet is azon úton által menni nem hagytak. 8, 28.

i-muhti egyfolytában.

C. *mohta, mogda, mugda* által.

mugid-ta kifogni, *noh mugidta* kifogni. L. *mogidta*.

mugol máj. C. *mágot*.

mugolta körül, *mugoltogü* körül. *Isus ar mur lu mugoltogija kazalamna* Jézus sok népet maga körül látván. 8, 18. .

mugoltoging kerek.

mugold-ta környékezni, kerekíteni, *osna mugoldta* kerítéssel keríteni. *mugoltipsa* kerítés.

muld-ta reáesküdni, kérve kényszeríteni, elátkozni; *multipsa* reáesküvés, átkozás.

multsa-ta átkozódni. — V. ö. *hulda*.

mung mí. *mung panna torim* mí velünk isten. 1, 23. — *mung azieu* mí atyánk. 6, 9. — *mung ho* belföldi, mink embere, magunk embere.

mungeu nekünk. *mija mungeu* adj nekünk. 6, 11.

mungoteu köröskörül. Lásd *mugol*.

mung-ta törülni, zsurolni, *veš mungta ultahti* arcz törölő ruha; *mungipsa* törlés, törülés, zsurolás.

mungila-ta, mungili-ta törülgetni.

mungasa-ta, mungas-ta, mungisa-ta zsurlódni, töröldni, törülközni.

C. *mungdem, mongasem* törült, zsurolt.

mungil csimbók, kötés; *muhling* csomós.

C. *mungol* csomó, *mongolzem* csomózott.

muš tehén, l. *mš*.

musti szeretett, kedves; szeretet. *sit ma šenk musti pogem ull* az én nagyon kedves fiam. 3, 17.

mustija tajta kedvesnek tartani, szeretni. *ning isirpa hojen mustija taja* te magadféle emberedet szeresd. 5, 43. — *madet mustija tajlet pojksata hotlalna lolimda* a' kik szeretnek imádkozó házaikban állani. 6, 5.

musta-ta, mosta-ta kedves, jó, kellő lenni. *hun si hot mustal* ha e' ház jó. 10, 13.

mustim illő, kellő; *mustimšik* jócska, jó; *mustimšikot a' jó. hoj*
šeda mustimšikot ull ki ott a' jó. 10, 11.

musmili-ta, mosmili-ta hasznos, erő lenni. V. ö. *mosta*.

muš betegség, *mužet* betegségek. *lu izi kurimna šistamtijis*
muž elta ő azon pillanatban megtisztult betegségétül. 8. 3, — *izagat*
ulta mužet minden betegség. 4, 23.

mužing beteg; *mužing ho* beteg ember.

mužingot a' beteg, aradtel mužingodet aršir mužetna minden
betegek sokféle betegségben. 4, 24.

tut-muš forró láz. *tilis-muš* hõld-kórság. 4, 24.

mušmil-ta csonkúlni, beteggé válni.

mučid-ta (or.) kínozni, kényszeríteni, *mučitipsa* kínozás.

mučim ho kinszenvedő, mártír.

Kv. *muč-ahv* kínozni.

muž betegség, l. *muš*.

muži száraz földi tó.

mužing tavas, *mužing hul* kárász. — C. *mugi* kárász.

muži hangya; *muži paj* hangyaboly.

mur, *mür* (or.) nép. *lu lu murel šavijil* ő a' maga népét meg-
szabadítja. 1, 21. *mur kaži (adim k.)* ragadós betegség; *mur paj*
néprakás.

tim mur hazai nép, *lal' mur* hadi nép, *hoding mur* házi nép;
mur ulman, mur lovatna nyilván.

muring községhez, néphez tartozó.

murid-ta, morid-ta törni, lent törni.

mursild-ta üveget törni, morzsolni.

murema-ta eltörni, *muremapsa* törés.

muroh hegyi málna (schellbeere), *muroh tilis* augutus hó.

murhing málnás.

C. *mūrah, morok* (moltebeere).

mudra (or.) okos, derék, bölcs, bölcsesség. *torim mudra* isten
bölcsesége. 4, 19.

mudra jah bölcsék. 2, 1.

mudraing bölcs, okos. *mudrainga ulat met jeming voj* okosak
legyetek mint a' kígyó. 10, 16. — *mudrala* ügyetlen, ostoba.

muvi folyó hajlatja.

muving öblös, kígyós.

TOLDÁSOK ÉS JAVÍTÁSOK.

aj kicsiny.

aj vaš, aj voš kis város, falu. *aj važing, vožing* falusi. *lungna aj vožing volipsa un vožing volipsa kiŋža mustim* nyáron a' falusi élet a' városi életnél kedvesebb.

ajilta lassan; *ajilta longa* lassan, halkan menj bé.

aj-šik kicsinyke; *a i pa aj-šika* de még egy kevésbé.

ajli kicsike, *ajlaš* kicsinyes, *ajlaš hanžipsa* kis betű; — *ajlat* kicsinység.

ajkol hír, szó, *jeming ajkol-jastipsa* evangeliom, így is: *torim jastipsa nebek*, vagy: *Jisus Hristos mü ohtija johtipsajel i verim verlal i arsir lu unltipsa mim oling pela hanžim jeming nebek* Jézus Krisztusnak a' földre jövele és cselekedetei és sokféle adott tanítása felől írott szent könyv. Ezt várná az ember: *arsir unltipsajel pela* stb.

altak-la = *olimla* álom nélkül.

al-ta hordani, emelni; *altel* teher, *niping altel* esomó.

al-ta mutatni, ígérni; *alipsa* mutató, ígérés.

alomisl áldás, bőség (благодать, изобилie).

allojimd-ta ebben: *tup allojimdta* elámitani, *tup allojimtipsa* elámitás.

al ingyen, talán: köz, közönséges; ebből való: *al-ti* ingyen. *allikidim* (?) csekélység, *allikidimet tinimot* csekélységet áruzó.

an edény, *anže* és *anšik* edényke; — *juging an-sunet* fa edények.

an nem. *an ull* nincsen, *hodı an ull si* a' mint az nincsen; *an usman* nem tudva, *antidot* (*an-tita-ot*) semmire kellő = *sum ho*.

ankes és *ankaš* borsó, *ankažing* borsós.

ankirma-ta nézni, *ankirmüji*-ta (nem: *ankirmijil*-ta) nézegetni. *Iu van kutna ma ohtija ankirmüjil* ő gyakran (rövid közben) reám tekintget.

angild-ta, *ongild*-ta kezdeni, megkezdeni.

angin, *angen* íny, áll; *ubülla angin* szöretlen áll.

C. *angen*. V. *egn*, *én*.

ašnal közel. *jogan mung hoža ašnal ull* egy folyó mi hozzánk közel van. *ašnal nemmoltü jogan antom* közel nincsen folyó.

ar sok. *ar leta ho, ne sokat* evő ember, nő, falánk; *ar telnaot* közönséges (sok télen, éven való).

ar-ur sok mód; *ar-urp*, *ar-urbot* sokféle.

arot bő.

arla-ta soknak lenni, *arlatot* bőség.

arngalim és *arhalim* *siški* pacsirta.

arten, *artn*, *artni* adósság. *ma artni kadlta jangsem* én adósságot szedni, behajtani, mentem.

artala-ta kísérteni, próbálni; *artalim* próbált; *artalijsa* kísértés, próba; *artalijsala* kísértés nélkül való, *artalijsalot* = *ošla* nem gondoló, meggondolás nélküli.

at hogy. *torim nungen at mal* isten adjon neked. *attiba* = *at-čtobi* hogy.

atip l. *etip*, (*ed*-ta) nedv; *atipla jug* nedvetlen, száraz fa.

adim rossz; *adim jazing* rossz szó, gáncs; *adima verta* elrontani, gáncsolni.

admašik rosszacska.

abi, **abiji** hejhuj!

abir mód, mesterfogás, ürügy.

avi-ta szagos lenni; *puzinga avitot* füstös büzi.

amird-ta meríteni stb. *amerma*-ta u. a. *amirmaša*-ta merülni.

ambar (or. tör.) hambár.

eha-ta függni stb.

egitma-ta függni kezdeni. *egitman lotta* függve állani, lebegni.

el el, *elna* messzi. *elna olakun nila* messziről hajó látszik.

ella-ta, *elli*-ta támadni, emelkedni. *noh ellata* = *noh purlata* fölrepülni; *noh ellis met sijis* fölreppent mint sas. *ellim* magos, emelkedett.

enim-ta nőni. *ma lu pilna (panna) jega enimsem én ő véle együtt felnöttem.*

enmipsa tal növés szaka. *hanneho nel enmipsa tall: aj navirem, enimta navirem, kutip art ho i šenklim ho* az ember négy növés-szaka: kis gyermek, növekvő gyermek, közép nagyságu ember és felnőtt, nagy, ember.

enkir-ta káromlani, morogni, *enkrjita* u. a. morogni, *enkris-ta* morogni. *piris imet, kuš šitaka, a enkrislet* öreg asszonyok, bár csendesen, de morognak.

engä-ta nyeríteni, *engipsa* nyerítés, *lovä engipsa* lónyerítés.

esl-ta, esliä-ta bocsátgatni, *esliäpsa* bocsátgatás, *esliäpta-ta* bocsátani.

esim és *ezim* melly, csücs, *esim hir tögy, telang ezim hir taj-dot* tögyes rén; *puris ezim hir* disznó tögy.

ed-ta,

etas elötermett, elötünt.

etma-ta, etmipsa kimenyülés, kimenés, *etmalta-ta* kimenetni, kimenyülni;

edmiptijilta-ta haladni, boldogúlni.

edlsi-ta jelenkezni, nyilvánúlni = *kabasiji-ta*.

edlta-ta kivezetni stb. *jilba edlata* kimutatni, kitalálni.

edir, edring derüs.

ebil, epling vëna édes bor.

eplema-ta ízlelni = *lavema-ta*.

evi, eviji-ta hinni, bízni, *evijipsa* hit; *i torim i i evijipsa* egy isten és egy hit.

eviä-ta-ta hitetni, bízni = *kadliäpta-ta*.

eviltapta-ta bízni, biztatni = *kadliäpta-ta*.

evid-ta vágni = *sugodta, sevirta*; *tur evidta* torkot metszeni, ölni, vágni.

evidla-ta vagdalni, *evitlim* vagdalt.

i, it egy. *i samna* egy akarral, *i lilbot* egy lelkü, *i nomipsa* egy gondolkodásu.

iki férj, *ikip* férjü, *kad ikip imi* két férjü nő.

igüd-ta, igüdta nőret akasztó fa. *tam ho igüdta nőret elta sohne-mas* ez ember az akasztóruul leszakadt.

ila est, *ila levipsa* uzsonálás; *ilam-ta* esteledni, késni, *ilamd-ta* késleltetni, késni, *ilamim* elkésett, elmaradt.

in most, *inot* mostani.

inziša-ta kérdezni, *inziša ezalt jivot i ultë mantot* kérdezd a' szembejövőt és általmenőt.

ink víz, *ink-voj* hód, *ink-voj soh mil* hódbőr sapka.

is-ta, *isid-ta* örteni, szitálni, és vetni; *izim semet* liszt szemet, és *vetö mag*.

is árnyék.

is-kor, *is-hor* árnyék-kép, árnyék, kísértet.

V. is árnyék. *is pati* árnyék esik, árnyék van; *katem isä tot nangi* kezem árnyéka ott látszik.

iski hideg, *iskija jita* hidegedni; *isking* hideges.

iskamd-ta, *iskamta-ta* hidegedni, hidegíteni.

isma-ta kérdeni, *ismapsa* kérdés.

ismži-ta stb.

iřtanet (or.) nadrág, l. *kař*.

izi = *i-zi*.

izagat mind, *izagatëng* mindenés.

iřik-ta dicsérni, hálálni.

iřkipsa, *iřiksa* dicséret, hála.

iřkařta dicselkedni = *orgařta*.

iřni *vis* = *iřnus* ablak. *tam lolimta ho iřnusna longys a' zsi-vány* az ablakon ment bé.

ir szél, oldal stb. *irna hojtot, oltot* heverő (oldalán fekvő, háló.)

irëng a' minck szélei vannak, *iringa verta* szélcssé, lapossá tenni.

it, *i* egy; *it ur* egy mód, *it ur-sij* egy módu, féle hang, *it ur-sijna* hármoniásan.

ipsäl-ta helycsnek lenni.

an-ipsälta nem helyes = *sum*; *anipsälta* (= *sum*) *jazëngët* haszontalan beszédek.

ibi füles bagoly = *pubi voj*.

imi nő, asszony, *imi-tor* női törvény, nőics, annyi mint *imeng*.

imila nőtelen, *imilot* nőtelen, özvegy ember.

oj boldogság. *oj lidta* boldogságot kívánni. *ojang* boldog, szerencsés.

ojanget hoža pa tazëngët hoža ar logset; *nužanget hoža, hun it*

ull, ar logset kiiža noh ull boldogoknak és gazdagoknak sok a' barátjok; szegénynek, ha egy van, az sok barátnál feljebb való.

og fej. *og lon* fej húrja, fejszének foka, *og lu* agy, koponya. *nebek-oh vog* papír-fej pénz = papírpénz (talán inkább *vog-oh nebek* pénz fejében papír?)

olakun (or.) hajó. *elna olakun nila* messzirül hajó látszik.

olin (?) *vit olin ho* víz parti ember.

olip festék, *piti olip* fekete, *kaleng olip* veres festék, szín, festék. *olipna verta* béfesteni, V. *olp, o'lep, alep* festék.

oling, *aling* első, *oling verta ho* kezdő.

ongild-ta, angild-ta kezdeni.

ongiltimot kezdet, *ongiltipsa* kezdés.

ongiltiji-ta kezdeni.

ongti kópja, l. *auti*.

os kerítés, város, l. *voš*.

osna verta, osna mugoldta keríteni, *osna verim* = *pužasna verim* békerített; *os ježiptata* kerítést készíteni; *voj-hol os* vadak kerítése.

os-halt? *oshalt ho* tréfáló, bohóc = *nah kaš verta hojat* nevetést csináló.

ozim vankos. C. *asem*. V. *osem*.

oš ész, *ošla, ožla* csztelen, *ožing* eszes.

oš, *ož* juh, *oš požoh* bárány.

ožing? *ožing liling* adakozó.

ožlil ajándék = *mojlipsa ožlil torin elta mijisal* ajándék istentül adatik.

oriji-ta morogni mint kutya, *orijipsa* morgás.

orid-ta, *oritita* szakítani.

volla oritita, manžilata egészen elszagatni.

orjas, *orkas*; *orjašta, orkašta, orgašta* = *iškašta* dicsekedni.

ort szolga; — *ording*; *ortla* ki nem szolgál, felsőség nélküli.

ordning l: *artn*, adós.

ordningem, en, el adósom, od, a, és szolgálom.

ot, *ut* vagyon, adó.

otang, odang, utang, udang gazdag.

otšam ostoba stb. *otšama vers* ostobául tett; *otšamot* ostoba, *otšamning* ostobás. *lu hoža hunstielna otšamning potret* neki mindég

ostoba beszédei vannak. — Talán némi kapcsolat volna az *otsam* és *ostoba* között?

ovi folyó, *oving* stb. *Leu (Levi) jogau oving a'* Szozsva folyó sebes.

ovijipsa folyás.

ovima-ta és *ovimd-ta* dagadni (nem csak vízrül), *ma hoža kur lap ovimtas* nekem lábam megdagadt.

omis-ta ülni stb.

omsalta-ta kirakni, kiültetni.

omsaltipsa kiültetés.

u-ta kiáltani, *üta pidta* kiáltani kezdeni, elkiáltani magát.

uort, *urt* fejedelem, úr.

uksim undok; *uksim kreket pilna kalipsa veingau ull tiking jah pilna kalipsa kinža* az undok bűnökkel való csata nehezebb, mint a' haragos ellenséges néppel való csata.

uksimla-ta undorodni.

ugol híg = *vas*; *uglotije* vékonyka.

ul nagy.

ul-tahti lobis törülő.

ul-ta lenni stb.

ulim dolog = *volam*.

ulpsa és *ulipsa* lét.

ulla-ta gyakran lenni, lakni. — *senk vina jahzipsa elta numbi adim ullal a'* nagy borivástul igen rossz szokott lenni. *ullata kaži, hun havirem hoža penket edlet* szokott betegség, midőn a' gyermeknek fogai jönnek. — *inkna ullatot* vízben lakó.

ulam ebben: *velpas ulamna ležadta* felfegyverezni. *kirta ulam* hám, lószerszám, rénszerszám.

ulim álom, *ulmiji-ta* álmodni, *ma tami ulmiman vantsem* én azt álmodva, álomban, láttam.

ulta-ta altatni.

uln ón, de *lolpi* ólom.

un nagy; *un lovat* nagyság; *un us* nagy bőjt.

unang nagy, csudás, *unangot* u. a.

und vad, erdő, *und vili* vad rén; *unda longta* erdőbe bémenni

undir has, *undir voj* giliszta, *kažanga ulta undir vojjet elta* beteg lenni giliszta miatt.

us-ta halat fogni, *uzom* vészhaló. V. ö. *voš-ta* halat fogni *vošta pol* halfogó geréb.

Vog. *uos-ingve* hálót vetni, *uosem* háló, vészhaló.

uš-ta = *voš-ta* veszni, *ušta-ta* vesztetni, veszíteni, *hol uštata* elvesztíteni = *hol voštata* = *tapta*.

uči-ta akarni. *met izi lela halta učimot* mintegy éhen halni akaró.

uš szél, határ, *ušla* határtalan. *torim numbi verel ušta* istennek nagysága, nagyvolta, határtalan.

uš-ta, *vuš-ta* gyűlni *uzipta-ta* gyűjtani.

uš ismeret?

uš-ta, *vuš-ta* ismerni stb. *ušta-ta* ismertetni. *užan-ta* elötűnni, *užantiji-ta* nyilvánúlni.

ur vonal, ár-ok?

uram töltés, *mû uram* földvár, *mû uramna mugoltim vaš* földtöltéssel kerített város.

ur hegy, domb; *sungtîng ur* nyires domb, hegy; *hul jugîng ur* fenyűfás dombliget.

ur és *ura* erő; *urek* tehetség, erő; *pungla anmantot urek* félre nem menő tehetség, *nîng manem ureka vohlen* te engem erősen kérsz.

ur-ta őrizni, tartani. *urp*, *urup* ör, őrző, női szemérem kötője. *sem urp*, *sem urbot* szemöldök; l. *sem hulum*, *-hulmît*. *urîli-ta* tartogatni, *jimas urîlita* jól összetartani.

urt leánykérő, *urti-ta* kérni, hősleni; *urtîlîji-ta* leány után járni. *ar evi urtijîlsem*, *a tam evi an šitsem* sok leány után jártam, de azt a' lányt nem mertem (kérni).

ut adó, vagyon, *ut akûlta* adószedő; *ut sogoptata* adót fizetni. *utîng* adófizető, gazdag.

uvi-ta üvöltetni stb. *bôgni*, *ošni idi uvîdta pîts* mint medve kezdett bögni.

ub ipa és sógor.

um-ta meríteni, *umÿpsa* merítés, *kim umÿpsa* kimerítés.

umîli-ta és *umîlti-ta* merítgetni, *umîltîpsa* merítgetés.

kai-ta és *kajî-ta* banni.

kaidta pop gyóntató pap. *tami hûnpelna manem kajidta pup* (sic!) ez régóta gyóntató papom.

kalas (or.) kalács, *kerdîm k.*, *sevîm k.* fonott kalács.

kaltma-ta csillámlani. *novi turum kaltmas* világos ég (világosság) csillámlott fel.

kanšt-ta és *kaštu* keresni, *noh k.* felkeresni.

kanžas ta keresni.

kaš nadrág, vagy *ištanet* (or.)

kaš akarat, kedv, mulatság = *jontipsa* játszás.

kaš sagat kedv szerint, szabad.

kažasa-ta és *kažas-ta* beléegyezni. *ma an kažaslem* nem egyezek belé.

kaži betegség, fájdalom.

kažid-ta fájni, beteg lenni; *kažitodet* 'rojta hot kórház.

kaženg és *kažang* beteg. *kažangu ulta* beteg lenni, betegedni; *kažanga pađdta* beteggő tenni.

J e g y z e t. *kaženg* örvendő, kedves, *kaženg* beteg, teljesen egyhangú.

kaš-ta tudni, emlékezni. *pozalimodet lilet kasta lant jemng hotna* a' holtak lelkeire emlékező étel az egyházban = halotti mise.

kašta-ta tudatni, emliteni. *al kasta ning tormen nem takila* ne említsd meg te istened nevét hijába.

kašmili-ta emlékezni, *kašmilipsa* emlékezés.

kar kéreg stb. *još kar* újjasnak perémje, kéz perémje.

karaul (or.) őrzés, *karaul-ta* őrzeni.

karis magas, *karis lovat* magas növés, magasság; *karsat* magasság, *karsatng* magas.

karra, *katra* ócska; *karrot*, *katrot* ócska; *karraja*, *katraja jita* ócskává lenni. *karrajita-ta* koptatni, elhasználni.

kart, *kard*, *kardī* vas; *luel kardina ponsa* ő vasba tétetett. — *ungil kart* zabola; *kartng*, *kardng* vasas, *ungil kartng* zabolás.

kad két stb. *kat pelak* két fél, *katpelak kaš ver* kölesönös kedvezés.

kadpa, *katpa* két fél, *katpang* és *kadpaing* kettős, iker. *lu katpang* 'navirem tajs neki iker gyermeke lett.

kadis ebben: *kadis mojlipata* viszont ajándékozni.

kadkačiv pinyőke.

kadl-ta tartani stb. *kadlipsa* tartás, *jogos kadlipsa* visszatartás.

kadlsa-ta tartózkodni.

kapust (or.) káposzta, *kapustng voj* hernyó.

kabad-*ta* vádolni stb.

kabasa-*ta* jelenkezni, *kabasipsa* jelenkezés, hirdetés.

kabasiji-*ta* = *edlsi*-*ta* nyilvánulni, mutatkozni.

kavir-*ta* főlni. *levimot hon libina* vagy *undirna kaviril* az étel a' gyomorban vagy hasban föl, emésztődik. — *kavirta ma* fővő föld, mész = *novi nu*.

kavirim forró stb.

kavirta-*ta* főzni, *kavirtipsa* főzés; *kavirtip levimot* főzve ételt, *levimot kavirtip* étel főző.

kavirtiji-*ta* főzőgetni. *ma už ar puš kavirtijisem, a ning holna než i puš an kavirtsen* én már sokszor főztem, de te soha egyszer sem főztél.

kavdari görbe út, úteza, kerület, *kavdaret* kerületek.

kam ebben: *lel-kam* lapos, *lés-kam*.

kam = *kim*, ki, kü (kive, kün).

kamün kin; *kamün novija jis* kün világossá lett.

kel, *kol* szó. C. *ket*, *kot*, *koll*.

kel, *kol* kötél. zsinog stb.

kardi kel láncz (vas kötél), *nir jondta kel* csizma varró szineg, czérna, dratva.

kenas kád, *paling kenas* füles dézsa, kád.

keš-*ta* (= *kaš*-*ta*?) vizsgálni, kitudni.

keži kés stb. *tuš lordta keži* beretva.

keri-*ta* = *kor*-*ta* csni.

kerita kaži epilepsis, nehéz nyavalya, *šaš ohtina kerita* hátra csni.

kerid-*ta* hullani. *uptet keridlalet a'* hajszálak hullanak.

ketim-*ta* sérteni, *ketmipsa* sértés. *lu an verits ketmipsajet* ő nem türt sértéseket.

ketmild-*ta* háborítani, mozdítani = *rogald*-*ta*.

kem, *si-kem* annyi stb. *moltikem* valamennyi. *moltikem senktu* valamennyire verni.

kín, *kiin* inggomb; *kín jerdta* begombolni. V. *kén*, *kin* zsinog, melly gomb gyanánt van.

kińs (nem köz, hanem) nál, hoz, tehát 2, 6. *oging vožet kińza* fő városoknál.

kir-*ta* befogni, *kirtu ulam* befogó szerszám, hám.

kol, *kel* szó, *rogop kol* hazudság, rágalom. C. *kot*, *koll*, *ket*.

kol fenyű, *kul, hul. C. koll, hull.*

kol, *kol* kötél. *kol sevita* master kötélszövő mester, kötélverő.

koš, *hoš* hoz; *na košem* én hozzám. — *kožing* nála levő, mellette való.

kuj-ta büvölni, gyógyítani.

kujta ho gyógyító, büvölő.

kujipsa büvölés, gyógyítás.

kujer ebben: *ozim kujer* vánkös.

kuli és *kula* vastag, *kul honbi* vastag hasú; *kulot* vastag; *kulšik* vastagoeska.

kulajji-ta (or.) sétálni, *kulajita taga* sétáló hely.

kul'taga folyóköze = *lavī, ves.*

kunša? horog, *vaj-hal šugadta kunša* vadat fojtó horog, tör.

V. *kunsep* tör, horog.

kunš köröm, *kunštel* öszmarok.

kunžip fésű, *kardž kunžibet* vas fésűk, gereblyék.

kunžema-ta körmölni, *noh kunžematu* megfogni.

kuš-ta füttyülni, *kuzšpsa* füttyülés = *šugta, šugšpsa.*

kuškur és *kušjar*, sőt *kušar* csikos evet.

kuš (or.) akár, bár stb. *kuš hun* akármikor, mindég.

kuš-kas ho, . . . ne.

kuš-ke akár, ha, habár, *kuške ning manem i voh pelak ohtija lužitsen* habár te nekem egy fél pénzért szolgáltál.

kuš, *kunš* köröm.

kuš-ta körmölni, gereblyézni, fésülni. *kušta juh* gereblye.

kušar csikos evet = *kuškur, kušjar.*

kur láb.

kur ilbi láb alatti, pokol.

kur ilbiot, kur ilbeng pokoli, föld alatti.

kurim lépés, pillanat, *i kurimna* egy lépésben, pillanatban.

kuri-ta, *kurijita* = *keri-ta, korita* esni; *kurijim, korijim*, *pitim jugi pajet untna* hullott, esett fa rakások az erdőben = om-lás fa.

kurt, *kort, kart* ház, falu.

kurtna voltot falun lakó.

kut köz, stb.

kutiip közép, *kudob* is, p. o. *Leu kudob ar a'* Szoszva közepéről való ének, vagy *a'* Szoszva középső éneke. *joudta kutiba* közzé vetni.

kutpel (*kutpem*, *kutipem*, *kutpen*, *kutipen*) közepe. *rep kutpel moža nıla a'* hegy közepéig látszik. *kutpel moža kalmatot, nıdot* közepéig kilátszó.

kut (or.?) harag. *kut verta* haragot okozni,

kutıng haragos, *kutıngot* u. a.

kutas harag, *kutazıng* haragos.

kutas-ta veszekedni. V. ö. orosz: *kutit* lármázni, viszálnodni, *kutılınıj* veszekedős.

kud = *sazi ho* nagy atya.

kutırd-ta szűrni = *peld-ta*.

kutsa-ta és *kutša-ta* részegedni.

kumışka üveg, *veš vanta k.* tükör.

Λ' *h* (ch) *a'* mondat és szók közepin néha *g*-vé válik.

gud = *hot* ház, *untıjıta god* iskola.

gon, *hon* gyomor, has.

gorod, *gord* (or.) város.

gurbı = *hurbi* színü, alaku.

hal-ta halni, *halım*, *halm* holt; *hala* halott, *halajet* halottak.

halıpsa halás, halál, *halıpsaıng* halálos.

halıpta-ta ölni, *lelı h.* éhen veszteni.

hal-ta, *hol-ta* hálóval fogni, *halep*, *halp* háló.

halat és *kalat* (or.) háló ruha = *rus sah*. Tehát nincsen viszony közte és *a'* *Vogul kol*, *kuj* szó között.

halevi (tengeri) csér madár, csinált szóval: sirály.

han-ta valamihez érni, ragadni; *hanım* ragadt; — *hanaltı-ta* érinteni.

han-ta hunyorítani, *hanıta-ta* hunyorítani.

hani titkos stb.

hanıad-ta, *hanıata-ta* titkolni.

hanıatılı-ta rejtegetni, *hanıatılıpsa* rejtegetés.

hanzari csavart? *hanzareng* u. a.

hanzarenga *verta* csavarttá tenni.

haşap, *haşep*, *hozap* előfüggő.

har mező, tér stb. *har taga* tundra, fátlan gyepes térség.

kartıng har udvar.

harsa-ta ropogni, harsogni, *harsalıpsa* harsogás, ropogás.

harsald-ta ropogtatni. *lu penkna harsaldta pits met jevır* ő a foggal ropogtatni kezdte mint farkas.

hadl, *hadil* nap. *anta jatna anta hadlna šitak volpas antom*
se éjjel se nappal nincs békeség.

hadla-ta nappalodni.

hadlëpta-ta nappá tenni.

hadlungdi, *hadlungda* mindennap. *kažingä ulta hadlungda*
vígán lenni minden nap.

hadl-ta, *kadl-ta* húzni; *kim hadlta* kihúzni; *tam loras kim hadlta a'* szekrényt kihúzni.

hadlta-ta akadályozni, reteszelni, *lap hadltata* béreteszelni.

hadlëta-ta zárogatni. V. ö. *kadl-ta*.

had-ta csapni, *hadna-ta* (*hadnal* 5, 39.) talán nyomtatási
hiba, *hatsa-ta* vagy *hatëa-ta* helyett; -- *tut hatsata* tüzet esaholni.
hatüli-ta csapdosni, vágni.

havirma-ta = *kavirma-ta* felforni.

hï-ta, *haj-ta* hagyni.

hïs maradék, hamú.

hïñ himlő, *vizëng hïñ* u. a. l. *hoñ*.

hizem és *hizimot* penészes.

hizim penész, *hizimsa-ta* penészesedni = *tunkta*.

hizem ebilpot penész szagu.

hïš hamu, maradék, l. *hïš*; *hïšëng* hamvas; *hïšingä verta*
hamuvá tenni.

hïr-ta ásni stb., *mua lap hïrta a'* földbe léasni, elásni.

ho, *hoj* ember, férj. *sormëng kreëk verl si ho, madot lu lamba*
hojela adim verl halálos bünt követ el az ember, a' ki felebarátjá-
nak rosszat teszen.

hojp férjü kad hojp imi két férjü nő.

hoj-ta veszni, *hojëpsa* és *hojpsa* veszés, vesztesség; *tülis*
hojpsa hold fogyatkozás.

hojem (*hojm*) hamu. C. *højem*.

hojld-ta dugni, fojtani, *lap h.* bedugni, befojtani = *lunktata*.

hojlti ta fülni = *šakën-ta*, *hojltëpsa* fülás.

hola holval, reggel stb.

holt reggel, holnap = *holt hadl* = *holejt* holnap.

holt hadling = *holejt hadling* holnapi.

hol, le el, *hol pela* lefelé.

hol-ta és *hola-ta* folyani, *holëpsa* folyás.

hol-ta hallani, *holla* ismeretlen, hallatlan, hangtalan, csendes, hiába való. *holla ulta* = *sijla ulta* és *takila, sumpu ulta*.

hol-ta, *hal*-ta hálóval fogni; *holip* háló; *holtī* pon halászó pon. *holim*-ta vadászni, ölni.

holmipsa vadászás, keresés, nyereség.

holimti-ta vadászgatni, keresni, nyerni.

A' *holim*-ta, *holimta*-ta keresni stb. a' *hol*-ta tő alá tartozik.

holim-ta szabadítani, kiváltani.

holmipsa kiváltás. *mahadl holmipsa voh un antom* most (e' napon) a' kiváltás pénze nem nagy.

holimta-*ta* keresni, kitalálni = *ježa pađtata*.

hol-ta, *holata* folyani, futni, *tam hop holal e'* sajka fut, siet. *holitot* folyó.

holta-*ta* költeni, kiadni, *holtipsa* költés, kiadás.

holtipta-*ta* költeni.

hon, *hun* gyomor, has stb.

honng part, *hongije* partoeska.

hong-ta, *hung*-ta hágni.

hongep hágó, part.

hongtep hágó, erdő. *tu hongtep huwat lungis* ő az erdőn által ment.

hongza, *hońza* pipa, *hongza* *ńal* pipa szár, csibuk.

hongra, *honbra* *ńiski* = *petkaš* fekete rigó. V. *hohnü* (egy madár).

hohreng fa-kúszó.

hos húgy, *hos* *ńnk* *jogos kadlipsa űenk adim* a' hugyazást visszatartani igen rossz.

hosait, *tu obel hosait edis* a' nńnje férjhez ment.

hozak (or.) *kozak*, napszámos.

hoz, *hoš* hoz stb. *ma hoža* én nálam, mint az orosz: *u meńa*.

hoš-ta meleg lenni, *hošim* *ńnk* leves.

hošmalid-*ta* stb. melegíteni.

hožap pajta, csőr. *ńań* *ponta hožap* kenyeres pajta.

hor alak.

horam, *horem* előrajz stb. *un horam* pompa; *horamet* *jońdta* hímet varrni.

horamńg ékes, *horamńg* *libit* virág.

hor, *har* bika, mén, *hor* *lovi* mén.

hot ki, ho-, *hoda hol. torim hoda mosl turum ohtina i mü ohtina voll* isten mindenütt a' mennyben és a' földön van.

hot, *hat, gat, gad* ház; *torim hot egyház, long hot* bálványos ház.

hop hajó, fa-törzs, *hop-jog*, vog. *kap-ju* kivájt fatörzs, komp. (hop-jog, kap-ju = hav-jó, hajó? mint sav-jog = sajó?).

hovil-ta hullámozni, fennúszni, *noh hovilipsa* fennúszás.

homing, ebben: *homing volsar* piros róka.

hompsa ingás, hullámzás, *hompsaing* hullámzó.

hombilma-ta dőlni, fordúlni. *lu jil hombilmas ugot elta* ő lefordult a' számbul.

hombilta-ta düjteni, rakásra hányni, vetni.

hú hosszú, messze, *huot a' messze*, hosszú. — *hutel* ő messzesége, *hutelna* hajdan, régen. *tam und hutelna sevirta pitsa, no holna izagat volla an sevirsu* ez erdő régen vágni kezdetett, de korántsem vágatott ki mind.

huna hosszan, messze, *hunašik* messzecske, *hunašik ull* messzecske van.

hulta messzirül, *hulta vandla* messzirül látszik.

huvat, *hadl huvat* nap hossza, egész nap. *huvatel* hossza.

hul, *hol* fenyő, *hul juh* u. a., *hul voj szurok*, fenyő zsir.

hul korom, *huleng* kormos, *hulengšik* kormoska.

hul-ta hallani stb.

hulind-ta, *hulint-ta* hallgatni, szót fogadni; *jimas hulint-ta* szívesen szót fogadni; *partipsa ull jogodta ver noh hulindta pada* meg van parancsolva a' jövés a' kihallgatás végett.

hulma-ta és *hultma-ta* hallani, érteni.

hu, *ho-*, *hun* hogy, mikor, *a hun* dehogy, pedig, *hun-ki* hogyha = *mozing* talán.

hunt, *hund-ke* valamikor; *huntitelna* és *huntelna* mindég, *nem hunti* soha.

huntis, *huntsi* hová, *huntsielna* akármikor.

hun-ta? húnyni? *hunim*? húnnyott.

hunimta-ta hunyorítani, *sem hunimdata* szemet hunyorítani.

hung-ta, *hong-ta* hágni, kúszni; *oči ezalt nohla hungta* (*hunhta*) a' patak ellenébe felmenni. *As huvat hunhta* az Obi meztiben telfelé menni.

huntil, *huntl* hajnal (talán *hunt* meg *l* rag). *alinga huntl* reggeli = *hola huntl* hajnal, *etn huntl esti* hajnal.

C. *hunt*, *huntl*.

huš-ta kísértetni stb.

huzilš-ta (*kim*) kicsalogatni.

huš-ta húzni, *lap huš-ta* behúzni, benyomni = *talta tan-girdta*.

huri félős, *huri lovš* vad ló.

hurla-ta oltódni, tespedni, rothadni.

hurtilš-ta megsiketíteni, elbódítani.

hurtma-ta (*hurma-ta*) siketülni, elbódülni.

hudla-ta alkonyodni.

huvila-ta, *hovil-ta* hullámozni, *noh huvila-ta* fentúszni.

hump hab, hullám stb. *humbing* hullámos, *humbing ellipsa* hullámzás. *votas jubina kušhun šaras ohtina humbing ellipsa ullal* szélvész után rendszeren a' tengeren hullámzás van.

humbit hullámok, *humbida pidta* összeomlani.

jakar (or.) vasmaeska.

jak-ta forogni, táncolni. *ning alinga jakta pitsen* te reggel táncolni kezdte.

jan-ta inni, *jais-ta*, *jas-ta* inni; *nalina janšta* kanalozni; *vina janštot* bor ívó.

janžema-ta egyszer inni. *anšik padil moža janžemalem a* csészét fenekéig kiiszom.

jang-ta, *janč-ta*, *janh-ta*, *jah-ta* járni; *lovš šaš ohtina janhta* lóháton menni, lovagolni; *janhalš-ta* járdogálni. *ma tom hadl jonglet* (?) *versta janhalsem* én ma tíz versztet mentem.

jasta-ta szólni stb. *torla jastata* magyarázni, kifejteni.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantla* szó nélkül, feltétel nélkül, *jastantla evillem* kikötés nélkül hiszem.

jazing és *jadžing* szó, *javring jadžinget*, *potret* úrias, büszke szók. *adel hanžipsajet jazinget vola* csak betűk szók helyett.

jastantšpa beszéd, szövetség. *katra jastantšpa torim veres Avraam panna*, *a jilbot kits Isus Hristos elti*, az ó szövetséget isten Ábráhammal tette, de az újat Jezus Kr. által küldte.

jekan = *jakan* retesz, *ovš jekan* ajtó lakatja.

jegan u. a. *kardžing har ovet jegan* az udvar ajtajájánk lakatja.

jega együvé, *jegaot* együtt való, közönséges. (*jegast* talán *jegaot* helyett van.)

jelem szemérem, szégyen. *lu hoža volla jelem antom neki semmi szégyene nincsen.* — *jelemta-ta* megszégyeníteni, reá bizonyítani.

jelem, *jielem* isten = *torim*, *tarom*. *num tarom ažem*, *num jelem jigem* felső *tarom* (isten) atyám, felső *jelem* (isten) atyám.

jelemta istentelen. *näng jelemta ho* te istentelen ember. 5, 22. Az orosz бесовьстннх nem teszi ugyan azt, hanem lelkiösmeretlent, gondolatlant.

jel el, előre stb. *jel nubit a'* múlt; mert Vologodskinál *jogot nubit a'* jövőendő.

C. *it*, *itpi* = *el*, *jel*, *jelbi*; V. *el*, Kv. *el*.

jengit guzsaly, *sukmäng jengit* fonnó guzsaly.

jengid-ta fonni.

jengim szabad = *larbit*; *jengilä-ta* oldani, szabadítani, *jengiläpsa* szabadítás.

ježa meg. *ježa potemata* = *tou p.* megfagyni, odafágnyi.

ježas-ta bátorodni, vívni. *adel ježasta ho* magánosan vívó, párbajt vívó.

ježazipsa bátorság, *ježazipsaäng* bátorságos; nem: *ježaipsa* stb.

ježik, ebben: *ma samem nängena tastima ull*, *ježik tormäje* én szívem néked készen van, ó istenem.

ješkas-ta goromba lenni, *ješkasta ho* goromba.

ješkazipsa gorombaság.

ješkažäng goromba, szemtelen.

jerlta-ta birtokba ejteni = *joža päidta*, talán egy *a' jerlta-ta* szóval.

jersa-ta ellentállani; *jersata takla* ellentállás nélkül.

jert-jang 9, *jert sot* és *jertjang sot* 90.

jerd-ta betenni stb. bekeríteni, *jertilä-ta* kerítgetni.

jetn estve, *jetna* estvel.

(A' »C. *idai*, *ita*, *idaina*« ki kell húzni).

ji atya stb. *ji-pog* atyafi = fiú. *un ji-pog* bátya, *aj ji-pog* öcs.

ji-ta jönni, stb. *jita nubit* jövőendő.

jil le stb. *jilis* aláfelé.

jila, *ila* est, *jila evipsa* uzsonálás.

jilbala-ta éledni, *jilbalapsa* feleledés. *jilbalapsa halajet elta* feltámadás a' holtakbul.

jink víz stb. *jink soh* sár, *jink sohing* sáros.

jis régi stb. *jisot a'* régi; *jisna* hajdan, régen; *jistelna* hajdan.

jir, *ir* áldozat stb. *jir pazan* áldozó oltár, *jir verta ho* áldozó. *jirasla*-ta áldozni.

jiras-ta áldozni, *jirazipsa* áldozás = *porjipsa*.

jítot jövő, *jítel*, *jít*-ta.

jo meg, és *jou*, *jou kur* hátulsó láb, *jou kuretna senkta* kirúgni; *jou šubije* hátulja valaminek = *jolta oling*.

joul-ta, *jul*-ta vetni, csapni stb. *lu manem lujna jouls* ő engem újjal megfenyegetett; *nolet joulta* nyilat vetni, nyilazni.

joulma-ta vetni, csapni. *holis keži ning joulmasen* hová dobtad a' kést. C. *járetmem* csapott.

joulša-ta vetődni, rázkódn.

joura, *joura* görbe stb.

jourak hajma.

jourd-ta *jourdta*-ta csavarni stb. *founi. ubtet sevž j.* haját, czibakot founi.

joutla-ta ijazni, löni.

jogat és *jogart*, innen : *jogat jug* = *jogart juk* ágas fa, villa.

jog meg, l. *jou*, *jo*; *jogo* megé, vissza; *jogil* (mint *nogil*), 's ebbül: *johla* vissza, *johla pela* visszafelé.

jogot, *jugot* utó.

jogol és *jugol* íjj.

jol hódzsír stb.

joltand-ta füstölni; *jovilta*-ta u. a.

jolih, *joloh* levegő, nedves; *joloha ulta* nedves lenni, *johling* nedves.

jond-ta játszani, *narsset jontšpsa* hegedülés; *kazirna jondta* kártyázni. *ma elbi naris joh ohtina jontsem* én az első hegedűn játszottam.

jond-ta varrni, *vajkuš jondta ho* eszismadia.

jontša-ta, *jontis*-ta varrni, hímezni, *jontšata imi* hímező aszszony, *jontšpsa* hímezés, varrás.

još kéz stb. *još-pad*, *jotpad* tenyér, *jodlap* is tenyér.

jor úr stb. *han-jor* ország, királyság, *ning hanjoren at jogodl* te országod jöjjön; *un jor* nagy úr.

jor ura úri erő, erőszak. *lu jor-ura sorimma posalis, uxis* ő erőszakos halállal halt meg.

jorema-ta felejteti, *joremasa-ta* felejtkezni.

jod kéz? *jos jodpad* és *jotpad* tenyér, *jotlang* lábsark, láb-talp? *C. jattang, kur jattang* lábsarka.

jom eső, *jom jila* eső lesz; *jom pidl un semna* eső esik nagy szemmel.

jomi-ta esni. *torim jomil veškadot ohtija i veškatladot ohtija* esik igazságosra és nem igazságosra. (*torim jomil* = juppiter pluit).

jul-ta, *joul-ta* vetni.

julan-ta birkózni. *juland-ta*?

juš szádló, dugó = *lunk, pulip, hojltipsa*. — *justa-ta* dugni, stb. *jušma-ta* dugulni = *pugolmata, pelta*.

juš út = *lek, pant, juš torima taštat* útat készítetek az istennek.

juram helyett *juraš* (юраш), *jurašet verta* barázdát csinálni.

lajing genyedős, l. *liji-ta*.

lag ebben *vues lagat* homlok (Regulynél).

laktipta-ta húzni, *kim l.* kihúzni.

lald-ta lélekezni stb. *laltipsa* lélekezés, ihletés. *lu laltipsajelna jeming jah potarset* az ő ihletései által szóltak a' szent emberek.

lanki és *langa* evet.

langa-ta, *langta* akarni stb.

langala-ta kívánni, *langalipsa* kívánság, szomjuság.

laris, *laras* szekrény, *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *larasije* szekrényke.

laris kannamosó fű (or. hvoše).

larid-ta sulykolni, mosni, *laridta joh* = *kerdilata joh* mosó sulyok, sulykoló fa. *kim laridta* kifogni.

larbi mérég, csal-ét; hajtó vadászat.

larbit szabad, *larbid-ta* eloldani stb. *larbiti-ta* oldogatni, szabadíthatni, *larbitipsa* szabadítás.

lat'ala-ta számolni, különböztetni stb. *latalapsa takla* különböztetés nélkül.

labas (or.) éléskamara.

labid-ta étetni stb.

lavema-ta egyszer enni, ízlelni.

laptalsa-ta táplálkozni, *pumna, vanžina l.* fűvel táplálkozni.

labit hét és 7. *labit og hadl* hétfő (nap), *labit kimit hadl* kedd, *labit nelmüt hadl* csütörtök, *labit vetmüt hadl* péntek, *labit hutmüt h.* szombat = hatod nap. *jemëng hadl* szent nap, vasárnap.

laví folyó köze = *kul taga, veš.*

lavil-ta örzeni stb. várni, reményleni. *i lavillem jogot nubit volipsa* és várom, reménylem a' jövendő örök életet.

lavid-ta szólni, szidni, *lavitipsa, lavitapsa* szidás. A' V.-hoz kell tenni: *laut-ugv* szidni, *ul lauteln, ul rateln* ne szidd, ne verd. Vátakum I.

le-ta, lita enni stb. *lela, leli* éhes, *lela ho met jevir* éhes ember mint a' farkas.

lek és *leh* nyom, *lek alta ho* kalaúz. l. *juš, pant.*

lezala-ta érni, lehetni, illeni. *manem an lezatal huva nen hoza mojlat* nekem soha sem lehet hozzátok vendégül menni.

ležama-ta és *lesma-ta* érni stb. *lesmël* ér.

ležad-ta kellelni, készíteni. *tomi i tami lezata* azt és ezt készítsd.

ler gyöker, *mû ler* földi gyöker, *mû ler voj* földi giliszta.

lerma-ta fekünni, *lermad-ta* fektetni, teríteni, *lermilt-ta* teríteni. *voš hari izagat kevina lermiltim a'* város utczája, tere, mind közel van kirakva.

lep közel stb. *lep semna vantot* rövidlátó.

lepsa-ta térni, férni. *tami an lepsal az* nem fér meg.

lepild-ta, lebild-ta csalni stb. *ar urna lebiltman vohta* sokképen csalogatva híni.

lebis galy, ág, *vosti lebis* zöld galy.

lij geny, *lijëng, ling* genyes, *linga jita* genyesedni.

lij-ta rothadni = *pol-ta*; *lijim* rothadt, *lijipsa* rothadás.

lijima-ta genyesedni.

lik = *log, likib* öböl, *saras likib* tenger öböl.

lik, likim-ta történni, *likmapsa* történet, eset, *halipsaing likmapsa* halálos eset.

lilista-ta csatázni, *lilistapsa* csata = *lalipsa*.

lis hurok, tör, *lina talta* megfojtani.

lisëng hurkos, *lisëng kol* hurkos kötél.

lit újj, ruha újja, *litëp* újjas, de hal, láb ikrája is; *kur litëp* láb ikra, *hul litëp* hal ikra; *litëpije* ikrácska.

lib, *libi* edény stb. tok is, *sotip libi* hüvely, *libija ponilava* tokba tenni. *keži sotip libija punta a' kést*, kardot hüvelybe tenni.

libíndi lepke.

V. *lapah*, *lapoh*.

libít levél, *lipíje* levelke, virág, *libítpa* levelü. *un libítpa nebek i ugol* nagy levelü papiros és vékony.

loj-ta állani, *kimna lojta* kin állani, *ulti lojta* jót állani, pártját fogni. *jeming Nikola iki veskata ulti lojta ho mung vorna torim jezalt* Sz. Miklós pátronus érettünk isten előtt.

loj-ta függni, *lap lojta* betenni = *lap jerdta*.

lojli-ta zárogatni, berakogatni.

lokep, ebben : *sem lokep* szempilla, szemhéj. *kaži sem lokepet i hulmet ohtina* betegség a' szempillán és szemöldökön. Tehát »lokel« kivetni való.

log, *loh* öböl, *saras loh* tenger öböl.

logid-ta mosni, *logitipsa* mosás.

lol-ta 1) függni, lebegni.

2) állani stb. *an lolman* meg nem állva.

lon húr, *kad lonpa narës juh* kéthúrú hegedü.

lonis, *lois* dér, zúz, hó; *ar lois pits* sok hó esett; *seming lois* jégeső. *lant izagat seming lonisna senksu* az élet mind jégesővel megveretett.

long, *lung* bálvány.

lons-ta és *loš-ta* állani, *lonsimd-ta* megállítani, belédugni. Azért alább nem *loš-ta* belökni, hanem *loš-ta*. *lap lonsta = pardta* megállítani, határozni.

lonsta-ta bétenni. *išnuš sogolna lap lonsta* az ablakot táblával tedd be.

losalta-ta állítani. *šimilna ningen veskata usem, ar ohtina ningen losaltalen* lassankint téged becsületesnek ismertelek meg, sokra állítlak, tartalak.

loš, *lois*, *lois* hó stb. *edir los sem, iski los sem* dér.

loras szekrény, *tam loras kim hadlta a' szekrényt* kihúzni.

lord-ta beretválni stb. *tuš lordta ho, tuš lordta hot* borbély, borbélymühely.

lortsa-ta beretválkozni.

lot gödör. *hala lot sirgödör. hírta mosl hala lot peatning lala* ásni kell a' sirgödrot törvényes öltre.

C. lát gödör, *lotten* temetett.

lot folt; *lotip*, *lodip* folt, foltos, *novi lotipna verimot* fejér foltosnak meg van csinálva. Tehát *lotipa* nem foltu, hanem foltosan, *novi lotipa* fejér foltosan.

lod-ta és **lud-ta** venni (emere).

lobiji-ta viszketni, csiklandozni; *lobijita vis kar* viszkető szemölcs; — *lobijisa-ta* vakarózni.

lobas, *labas* (or.) éléskamara.

lobis törölő stb. *mejl*, *meil lobis* előkötő. *lopsah* lapos, *lopsah an* tál.

lovat nagyság, stb. *lu lovatelna torijil* egész nagysága, *mi-volta*, megrázkódik. *lovating*, *lovadäng* teljes nagysága.

lovī ló stb. *lovī idi nahalta* nevetni mint a' ló nyerít. *lovī hodis engidta*, *nahata*, *uvidta pits* a' ló hogyan kezdett nyeríteni. — *vanda*, *lovet al esla* vigyázz, a' lovakat el ne ereszd.

lung, *long*, *leng*, *leh* bálvány.

lung nyár stb. *tal lungti*, *tal lungta*. (mint *hadl-lungti*) tél-számra való; lehet *i tal lungtip* és *i tal lungtibot* is.

lunk szeg, száлка. *kerdta lunk* = *jourtim lunk* csavaró szeg, csavar.

lungit, ebbül való *lungta*, *lungti* ezekben: *hadl-lungta* (*had-lungta*), *i hadlungta* egy napra való, napontai, *tilis-lungta*, *tilis-lun*, *timot* hónap számra, hónapra való, hónapos, *labit-lungta* hétre való, hétszámra, *tal-lungta* évre való, évszámra, évenkénti.

lungid-ta olvasni stb. v. ö. *luntī*, *lundī*, a' minek töje talán hasonlóképen *lunit*.

lunt lud stb. *lunt penk* lúd-fog, fűrés, ráspoly.

lurot szabad = *libas*; *lurota* szabadon.

lud-ta venni stb. *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *ludot* vevő, *lutili-ta* vásárlani.

lak-ta 1) folyni stb.

2) húzni, mázolni. *tam put-kor (kur) libija lakta mosl* azt a' fazekot belül bé kell mázolni; *lakipsa* kihúzás.

lakil-ta húzogatni.

lalid-ta lehelni, sziszegni. *lalidta pits met jemeng voj* sziszegni kezdett mint kígyó.

lobi-ta susogni, súgni; *lobijipsa* súgás.

najtsa-ta reményleni, *najtsipsa* remény, *izagat ulta najtsipsa*

torim ohtija ponta minden reményt istenbe helyezni. Nem tudom, a' *najt*, *büvölő*, vagy az orosz *nadešta*, remény, szótul való-e?

nahsema-ta és *nahšemata* tüsszenteni.

nambir apró, por, szemét stb. *nambra sevirta* apróra vágni.

nel négy stb. *nel hadl* négy nap, és csötörtök, *nelmit hadl* helyett.

nel-ta nyelni, *neling* nyelős, *nelinga* éhen, a' ki nyelhetnék.

než mégis stb. *ma sidi joulšajim*, *než noh kilita šum antom* annyira levetődöm, hogy felkelni sincs erőm.

neš tompa, ámuló, magán kívüli. (*nežim*) *nešmild-ta* elragadni, *nešmiltipsa* elragadás, ámulás.

neži és *niži* horog stb. *nežili-ta* horgászni.

nem név stb. *nemla*, *nem takla* nevetlen, nemetlen.

ning te stb. *ningoten* tiéd, mint *maotem* enyém.

nišla-ta nyúlni, *nišlim* nyúlt, *ništa-ta* nyújtani, húzni = *talta*.

nip teher, vihető batyu, stb. *niping* tehernek való, elvihető, *niping altel* csomó, a' mennyit el lehet vinni. — V. *näp* hordható batyu, edény.

noh-ta és *ňoh-ta* nevetni.

nor gerenda, híd. *nor as ulti sohletna nortim* híd a' folyón által deszkákból borított.

nord-ta hidalni, burkolni. *ar šir kevetna nortimot* sokféle kővel borított.

nobit, *nubit* idő. *izagat ulti nobit jelibina* minden idő előtt.

nobteng idős, éltés; *hü nobteng* hosszú életű, *hü nobtenga jilen* hosszú életűvé léssz.

nobtald-ta távolítani, elvitorlázni, *nobtuli-ta* vitorlázgatni.

novi fejér stb. *novi mü* fejér föld, mész = *kavirta mü*; *novi voh* ezüst, *novi sem-lak* szem fejére, *novi ink požek libina* tojás fejére. *novišik* fejéres, *novišika ulti* fejéresen lenni.

nom-ta gondolni, emlékezni stb. *nomipsa* emlékezés. *tami ma hoža nomipsa elta edis* ez az emlékezetemből kiment, elfelejtettem.

nomis elme, gondolat stb. *nomsip* elméjü, gondolatú, *jim nomsip* jó akaratú.

nomisla esztelen stb. *nomislot* nem emlékező.

nomis-ta gondolni, képzelni, emlékezni; *nomisipsa* emlékezés, képzelés, *nomisipsala* emlékezés nélkül.

nur harag stb. *nurasta* haragunni.

nur teher = *l'irtap. lu ma oht'ju nur tajil* ő reám terhet rak.

num fel, stb. *num ho* fő ember, fejedelem. Minthogy az Obi éjszak felé, tehát délről foly, azért *num* dél is, *num nu* fel föld, és déli föld, *numing* déli, *num kevang* délnyugati. Lásd a' 9. és 10. lapot.

nah nevetés, *nah-kaš verta ho* nevetést okozó ember, tréfáló, bohóc.

nahšema-ta tüsszenteni, *nahšemapsa* tüsszentés.

nahšim vastag, feszes.

nahšipsa, nahšimtipsa = *etmipsa* kimenyülés, *lüt nahšipsa* csontok kimenyülése.

nahšimd-tu = *etmaltata* kimenetni, kimenyülni.

natsipsa, natsipsa (nem *nätipsa*) vigyázás.

natsa-ta könyörölni és őrizkődni. *natsaman* őrizkedve. — Minthogy nem világos a' tő, azért nem tudom *natsš, nats*-ot kell-e írni, vagy csak *nacš, nac*-ot?

noga és *nogš* hús, test. *noga kuvird-tu* húst főzni.

nogal-ta mozdúlni, *nogald-tu* mozdítani, *nogaltipsa* mozdítás. *elli i jogoš nogaltipsa* előre és hátra mozgatás.

nogor-ta faragni, gyalúlni, *nohrim* gyalult.

nól orr stb. *sajk nolpš noling vuat* híves szél.

nola-ta, *nolš-ta* nyalni, *an nolata* edényt nyaló, tányérnyaló.

noltšji-ta nyalogatni stb.

nolis, nolsing ebben: *nolsinga laldta pidta* nyelvvel sziszegni kezdeni (a' kigyóru).

nong = *nom* geny. *nongil* geny, stb. *lijim nongil* genyedtség, *sem nongil* szem csipája.

nonmild-ta (nem: nevelni) kényeztetni, *tam poh lu jim ankelna nonmilsa* c' fiú jó anyja által elkényesztetett. *nonmiltim jah hū-nubittla* az elkényesztetett emberek rövid életűek.

nozi-tu kenni, mázolni. *olipna nozitim* festékekkel bemázolt, festett; — *saran ungra lap nozita* = *ungasta* szurommal bekenni, beragasztani.

nór porezogó, kavics.

nom = *nong*, vagy *noš* geny, innen *nomung* taknyos.

nuki bőr, szij, *nuki homzi* szij ostor.

nugom-ta, *nugum-ta* felelni stb.

ňugomta-ta felelni, *an ňugomtot* nem felelő.

sajk józan stb. híves. *sajk ňolpi ňoling vuat* frisorru szél, híves szél.

sajna és *sajn* (or.) megett, után. *ho sajn jahta ne* férfi után járó nő, kurva.

sajma (or.) kölesön. Tehát nem szabad a' Kv. *saj* szóval egyeztetni.

sagat stb. = vogul *soyat, soht, saht* igaz, igenes.

sar szóró, *kardī sar* ásó.

C. *ser* ásó.

sabīl nyak, *sabīl šeš-kan* nyakkendő.

savtrah (or.) reggeli.

sam szív stb. *sam adma jupsa* szívnek, gyomornak rosszúl-léte, rosszúl lét, okádásra hajlás.

samasa-ta szívesen tenni, megkívánni, sóvárogni valami után. *hodī lu tam vūš samasal* hogyan megkívánja azt.

sel híg, folyó, *sela* higan, *selot* híg.

sel fejér stb. finn *selvä, selkiä*, magy. *szőke* = *szől-ke*.

selu sírás stb. *slema-ta* sírni, vinyogni, *selemīpsa* sírás, vinyogás; *vohsar selemīpsa* róka vinyogás, *umdītlata amp selemīpsa* örvendező ebnek vinyogása.

senk-ta ütni, verni, kopogtatni, stb. *molti-kem senkta* egy keveset ütni. *senkta voj* kopogtató állat, harkály.

senš stb. *handī sešs kel* osztják, azaz közönséges kötél. Ellemben *puln kol, kel* kender kötél.

ser gerenda, *ovi ser* küszöb. *tup ovīszer tombija pits, seda i korījīs* alig hogy az ajtó büszöbén kiment, legott lecsett. — *ser sogol* ajtó fél, gerenda deszkája, *kartīng har ovet ser sogol* az udvar ajtajának fél fája.

serek hirtelen, nagyon = *šenkap*.

serīm-ta csudálkozni. *vēi numbija serīmlem* felette csudálkozom.

sebän büvölő; *penžer sebün* dobos büvölő. V. *sepün*.

sevi-ta szönni, fonni, tekerni.

sevidot fonó, szövő; *tīgīl sevīl* fészket rak (sző).

seviland-ta, sovīland-ta birkozni.

sem szem, stb. *torīm semat* isten előtt, valóban.

nogor sem mogyoró szem, czedrus mogyoró. *lanki nogor semet porta saming* az evet czedrus mogyorókat szeret harapni. *)

sit, *si* az, *sitna* úgy, azért. *ma sitna lucl mostija an tajlem, lu rohpjüta* ho én öt azért nem szeretem, ő csaló ember.

sidiš oda, felé; *sitsa* és *sitša si kut a' köz*, néha; *tom vanda, šitsa ma jangsem si kut tiji si kut togo* azt nézd, a' merre én fordultam, néha ide, néha oda.

sī és *sij* szó, hir stb.

jijing hangos, híres, *sijingot* u. a.

sijla hangtalan, hir nélküli.

sijī-ta fordulni.

sijül-ta és *sijilita* forogni.

sijit és *šijit* tapló.

sijuš (*si-juš*, *si-* és orosz *čas* rész?) csak, elég, idő? *ver takla ulta sijus* dologtalan idő. — *sijuš* = *tarman* elég.

sik-ta = *seltan-ta* vetni. *sikili-ta* vetegetni, hányni.

sih ezekben stb. *jevür vili sih pors a' farkas a' rént* agyon harapta. *sih talta* megfojtani = *lisna talta* hurokkal húzni, megfojtani.

sing jug szilfa, de jel-fa is (signal).

sir és *sir* féle, rend, törvény stb. *i-sirpa* egyféle, hasonló *i-sirbot* u. a. *Hristoja, torim poga, eviltodet i-sirbodet* Krisztusba, isten fiába, hívök egyfélék. — *hoj Isus Hristos unltipsa hulindil i si-sagat nerijül, sit lu sirbotel a' ki Jézus Krisztus tanítását hallgatja* és a' szerint cselekszik, az neki hasonlója.

tung-sir igaz; *hanžipsajet sir* betűk.

sirla törvénytelen, rendetlen. *hanneho sirla* embertelen, *lu hanneho sirla verl* ő embertelenül cselekszik.

sīralīpsala vegyitetlen = *liltipsala*.

adim sīma voltot rosszul élő.

sogol deszka. *penking kartna evitim sogol* fűrészelt deszka.

sogol lugos, *omsipsa sogol* ülés, mulatás lugosa. V. *sau bokor*,

*) A' czedrusmogyoró hosszukás, kisebb és gyöngébb hajú, mint a' mi mogyorónk. Íze jó, olyan, mint a' mi mogyorónké. Tromsóban tapasztaltam, hogy nagyon szeretik az emberek, magam is ropogtatám. Szibériából viszik oda, Itt pedig a' bő czedrusmogyoró termés a' vogul és osztják vadászoknál bő esztendőt jelent, melly sok evetkét nevel. Az orosz asszonyok is szeretik azt a' mogyorót, azt hívén, hogy tőle híznak.

šaut pedig az *arpi*-nak, *kümkü*-nek (halfogó gátaknak) belső sövénye.

sogon vég, szakadás, *sogon-ta* szünni, *sohnema-ta* végződni, szakadni, *sohnemas* leszakadt.

sogopta-ta fizetni, *ut sogoptata* adót fizetni.

sohta agyag, *sohta put* agyag fazék, *sohta elta verim an sun* agyagos edény.

sohtaing agyagos.

sol bél, *solit* belek. *kaži solitna tajdot* hascsikarásban szenvedő.

sol, *sola* só stb. *solal-ta* sózni, *hul solalipsa* hal-sózás.

sor-ta száradni, *sorim* száradt, száraz, *sorimot* u. a.

sortim-ta száradni, száraz betegségben lenni, *sortemim* ilyen beteg, *sortema-ta* u. a.

sorna, *sorne*, *sornu*, *šorhi* arany.

soros arasz.

sovanta-ta ingerleni = *nemid-ta*, *nemtült-ta* gúnyolni (nevezgetni?)

sovi szokás, erkölcs; *sovep* erkölcsü; *adim sovep* rossz erkölcsü.

sugod-ta, *sogod-ta* szakítani, vágni, nyöni stb. *hondi jah tuš ub'et sugodlet* az osztyák nép a' szakál szőreit kitépi.

tam hodl kad ur sugotsu ma két kerítést szakítottunk le. —

lant pum sugodta aratni.

sul, *sol* bél, *undir sulet* belek.

sultim szikra, *sultmije* szikrácska.

sun boldogság, bőség. *suning* boldog, *suning volpasna ulta* boldog életben lenni. Lásd *šungüt*. V. *šuhi* boldogság.

sunk, *šunk* halom, és *šungim* is.

sung szög stb. *holim sungbr*, *sungot* három szögletű, szögű.

sut köszörű kő = *logodtu kevi*.

sum, *sum ho* haszontalan ember = *an-titot*.

sump bolond, csekély, *sump ver* bolondság, csekélység, *sump vertot* bolondság tevő. *nning sump veretna suksalen* te bolondságokon törődöl; *sump* = *takla* oknélkül.

sumpa és *sumpasen* (?) hijába. *sumpasenen lilen vellata* (?) hijába megölni.

šak *voj* csóka, *szarka* stb. C. *šauneng*, *seuh*. V. *sakvalih*, *sakvaling* szarka.

šakijak fecske, *šakijak tigil sevil hot langil jilbina a'* fecske fészket rak a' ház teteje alatt.

šan (or.) kád.

šaman ebben: *lavilla saman* őrizkedni.

šami-ja-ta rendesen eltenni.

šamild-ta bedugni, temetni stb.

šorīs ezer.

šorní arany.

šugos, *šugus* lábikra, czomb; *kur šugos lú* lábszár.

šulan (or.) kézi éléstár.

šuli-ta fényleni, villogni, *šulitot met šorní* fényes mint arany.

šunk görbeség, l. *sunk*.

šunking dombos.

šur vonal, barázda stb. *hot langil šur pairt* háztető csatornája; — *šuring* barázdás, *šuring pairt* fa csatorna.

šurtip vas szántalp, *šurming* szántalpos.

šurīs, *šoris* ezer.

šak talán nem ócskaság, hanem savanyúság.

šakal-ta romlani, veszni, *šakaltim vina* romlott égett bor.

V. ö. V. *sāj* geny.

šankim-ta botlani.

šangrimd-ta beszorítani, becsíptetni, *šangrimtim* szorított, csíptetett.

šanš, *šaš* hát, *šanš-uh-lú* térdkalács.

šaš, *šanš* hát, *šaš ohtina jangta* (ló)-háton járni, lovagolni.

šaper, *šoper* kiálló, kitetsző; *šaper nogil* nagyon magos, *šaper naj* kitetsző asszony. — V. *šaper* nyakszirt.

šaper lú, *šapri lu* nyakszirt csontja, *šapri kuali a'* rén szarvainak kötője.

šaviji-ta őrzeni stb. *šavijipsa* őrzés, *hot šavijipsa* gazdálkodás.

šek, *šik* kicsinyítő. *šek oging* kis fejü = *ogingšik*, *ogingčeh*.

šenk nagy, nagyon = *šak*; *šenk hoistot* nagyon beteg.

šenkla-ta nőni, *šenklim* felnőtt. *lu už šenklim*, *lu hoža tuš i torop-punet edta pitset* ő már felnőtt, neki szakála és bajusza már kijönni kezdtek.

šep-ta szopni, *libija šepa* beszopni.

ševing csendes stb. *ševingli-ta* csendesedni.

V. *saj* hely, a' hová szél nem ér: *tavet* béke, *tauent* csendesedik.

šijit tapló. C. *čéget*, *čiget*.

šid-ta elérni, bírni stb. *penk menimta pitsem kuš, pa an šitsem menimta* a' fogat bár ki kezdtem húzni, de nem bírtam kihúzni.

šip part, *jil rohnimsim šip juž izagat elti šozmīs* a' leomlott part az egész útat elöntötte. *šiping* partos, meredek, *šiping honing* meredek part.

šimil kevés stb. *šimilna* lassan, *šimlama-ta* kevesedni, *šimlamapsa* kevesbülés.

šour nyúl stb. *šour sogije* nyúl bőröcske.

šogird-ta meresztetni, feltátatni. *hodi ning sidi semgalan ellipela šogirsalan (šogirtsalan)* hogy te így két szemedet előre meresztetted.

šot (or.) számolás. Tehát nem vethető össze a' V. *sot* száz, szóval.

šujla-ta fúlni, sulyedni stb. *šujlim* súlyos, terhelt, *šujlipsa* sulyedés, terhelés.

šujlap teher, súly.

šujlaman sulyedvén, terhelődvén.

šujlapta-ta fúlasztani, sulyeszteni = *leld-ta* terhelni, *šujlip-tipsa* terhelés.

šuk, *šok* darab stb. *šuk hol* serét, *šuk holpi poškan* serétre való puska, *šuka puhlipsa* darabra fakadás, törés.

šuk baj stb.

šugaš-ta stb. szenvedni, kinlódni, *šugasta ho, ne* özvegy ember, nő.

šugasipsa özvegyesség. A' czikk végire vesd: V. *sau* baj, *savet-ungv* kínozni, *sovetaht-ungv* kinlódni, aggódni.

šunži zsineg = *kol*, *kel*; *šunžet* zsinegek.

šuš-ta lépni, menni stb. *hongep elta šušta* partrul, hágórul lelépni.

šup, *šub*, *šop* darab, rész, *jolta šup* hátulsó, *el šup* első rész. *šubije* részecske.

šumil rovás, vágás, *šumlje* kis vágás.

žal' (or.), *šal' ho* nyomorúlt ember, *žala voll* nyomorúltúl él.

žalip nyomorúlt, *žalbot* u. a.

čagil, *sagil voj* csóka.

rakinma-ta ébredni.

rag-ta, *rahta* érni, kelleni stb.

ragipsa szeretet. *sam ragipsana torim pela vizulata* a' szív szeretetében gyúladni isten iránt.

ravi törés, töredék stb.

raviti-ta széttörni, *raviti-psa* széttörés.

rep hegy stb. *kevi rep* szikla hegy; *undna lankim repet* erdővel fedett hegyek. Kv. *rekv* meredek kőszikla, part. Mark ev. 5, 13. *rasthates ane rekvnil sarisne* vetődött a' nyáj a' meredek hegyrül a' tengerbe.

ri, *rijema-ta* csöpögni. *jert top rijemal* az eső csak csöppög.

ril-ta csöppögni, fősögni.

rilta-ta vagy *rid-ta* fecskendeni, hintegetni.

rogop hamis stb. *rogop kol* hazudság; *rohymman (?) vohta* álnokul híni.

ron ebben *rona jita* késni = *huva jita*.

ron-ta késni. *li si vonda ronlet* ők addig késnek.

ronsa-ta, *ronas-ta* késni. Kv. *rač-uhv* (nem *ratš-uhv*) késni; *raš* késő, *raš-ungv*, *raž-ungv* késni.

roda nyilván *rot* a' tö, *rot-a*, *rod-a* ragos alak.

ropsald-ta 1) pislogatni, 2) tapsolni, koezantani.

rú hév stb. *tot rû* szél melege, *rûng*, *rungšik* melegecske.

rudi-ta keverni stb. *nalimna rûdta* nyelvvvel keverni, *nomisla*, *takla rûdta* összevissza keverni.

taj, *tij* tö stb. *num taj* csúcs, *rep num taj* hegy csúcsa. — *tajing* hegyes, *tajinga verta* hegyesíteni.

taj-ta bírni stb. *lu un kalang pakit tajil neki* nagy réncsor-dája van.

tajpsa használat, bírás.

tak vastak, erős stb.

takla, *takila* erőtelen, nélkül. *nem takla* nevetlen, *ver takla ulta* dologtalan lenni.

taga hely stb. *hot libi tagel* a' házban a' helye.

tahti cserzett rénbőr. *ult tahti lobis*, *obi tahti lobis* törlő ruha.

tal, *tel* tél, év; *tal-lung*, *tel-lung* tél-nyár, év. *sot tal hanneho nubit luntasl* száz tél ember korának számíttatik; *hulim tal* lovat három éves.

talp télü, évü, *holim talpa*, *hulim talbot* három éves.

tal-ta húzni. *ma luel jorna kim talsem* én öt erővel kihúztam.
talim húzott, nyúlt.

talli-ta húzogatni, *talilipsa* húzogatas.

ungil tallita szájat tátani, *ungil tallipsa* szájtátás.

talisa-ta, *talisi-ta* húzódni, költözködni stb. *talisitot* csavargó,
talisita ne kurva. lap talisa-ta megfúlni, *lovë sih talisas a' ló*
megfúlt.

tangir-ta nyomni, *nañ tangirta* tésztát dagasztani. *tangirta*
kard csavar, sajtó.

tangirta-ta benyomni, bezárni = *tuhritata. unglen lap tagirta*,
tuhra fogd bé szádat.

tas, *taž* készen való stb. *tazing* gazdag.

tas omisla a' ki nem örökölt, *tas omsipsala* örökségnélküli.

taštam kész, *taštamla*, *taštamlot* készületlen.

tarinla-ta fáradni, bajlódni.

tarinlipsa szenvedés. *tarinlipsajet i veritipsa justam takla*
an hislet a' szenvedések és a' türés jutalom nélkül nem maradnak.

taris, ebben : *meil-tarisa* bajosan, erőszakosan. *kalanget meil-*
tarisa lonšat a' rének nehezen állanak meg.

targas, ebben : *meil targasa* egymásután.

tarim kemény stb. *tarim kevi* gyémánt.

tarom, *torum* levegő, ég, *tarom tut lil* az ég tűz lelke =
éjszaki fény.

tap-ta tévedni, tévesztetni, mert *tapta* = *hol voštata* elveszít-
teni. *hol pela mis tabil* hová téved a' tehén.

tabili-ta öltetni = *lomüd-ta*, *lumüd-ta*.

tengi-ta csengeni, *tengidot* csengő.

termat sietség stb.

termali-ta, *termala-ta* sietni. *termalaman handi hot libija lon-*
gemata sietve az osztják házba bémenni.

tevil-ta ütni = *senkta*.

tii-ta, *tiji-ta* születni stb. *lap tiji-ta* benőni.

tiiim, *tijim* születve stb.

tijim mü születés földje. *hodi at us jim pa mü ohtina volta*, a
aradtel litlet tijim mü ohtija kerlata bárhogy is jó volt idegen föl-
dön lakni, megis mind a' születés-földre kívánnak visszatérni. —
(A' ezikk végin : magyarban sü helyett szü).

tij, *taj* tő, csúcs; *num og tij* fej teteje, *as tij* folyó tője, forrása.

tij-ta, ebben: *lant tijta labis* kenyeres tár, pajta.

tij-ta kötni stb. *tijta* ne kötő nő.

tilis hó, hónap; január így is: *tal kudip tilis* tél közepe hava; július *lung kudip tilis* nyár közepe hó.

tin ár stb. *tin ponta* becsülni, *tin jastata* árat mondani, tartani, *tin vohta* árat kérni; *tin vojpsa molli sagat* árat kérni valaminek.

tini-ta árulni. *tinija manem kalanget, tam ogolna kirimodet* add el nekem a' réneket abban a' szánban befogottakat.

tinzan, *tinzän* idegekbül font hurkos kötél. *tinzänna veltaslatot* ilyen kötéllel vadászó.

tis, *tuš* bú stb. *tishta-ta* búsulni stb. *tishtëpsa* fohászzkodás. — (Or. *tužit* szomorkodni).

to az stb. *tou oda, tou potinta* oda fagyni = *ježa p.*

tohting buvár madár.

tologsan = *pong* gomba, fekély. *uksim tologsan* csunya fekély.

tongild-ta hangoztatni, *tonild-ta* h., *tongiltipsa* hangoztatás, trombitálás. V. ö. *tengita* csengeni.

tor daru, *tor požoh* darufiú; *toring darvas.*

tolota (or.) vésű.

tondi és *tondet* nyírkéreg, héj.

tos, *tus* ügyesség, *tostot* ügyes.

tor torok stb. *torip torbet* ajak.

toroh, torhet bél. *vojhul undir elta torhet jugodlet* az állat hasából a' belek jönnek ki.

tori-ta, *torji-ta* rázódni, borzadni. *lu lovatelna torjil* ő egész mivoltában borzad.

tor igenes, törvény. *imi-tor* női jog.

torim isten stb. *torim semat* valóban; *torim velim mur* zsidó = istent ölt nép; *torim tut lil* isten tűz lelke = éjszakai fény.

torn fű széna = *pom. torn kusta juget* szénagereblye; *rosti torn* zöld fű. *)

*) A' Közlem. X. kötetében a' Kondai Vogul Márk-evangelium 4, 28. verse homályosan van írva, mint azon kötet 309. lapján a' *pari* szó alatt olvasható. Az idézett versben: *vojlin na takü jinkimne telitü elott pari-t* nyomattam. Lehet, hogy nem *pari*, hanem *torn* oda való, ha t. i. e' szó a' Kondai Vogulban is ott van, mi lehető.

tob, *tub*, *top* alig, csak.

tovi tavasz stb. *tovi vot* tavaszi szél, *tovi pora* tavasz ideje, *tovi pugol* tavaszi falu, lakás.

tu-ta hozni, vinni = *johtipta-ta*, *vandta-ta* stb. Obd. *mung tusaju holim ur ohlet ohtina* = Berez. *mung tusiju hulim juring uglet ohtina* mi vitettünk három nagy (urias) szánon.

tuga (or.) íjj, görbe fa.

tugaing hír láda.

tugor-ta zárni, keríteni. *tuhripsa*, *tugripsa* kerítés = *os veripsa*.

tugom-ta és **tugol-ta** harapni, *kim tugolta* kiharapni.

tung igenes, stb. *tung-sir* igaz, való, *tungsir torim* igaz isten, *tungimd-ta* igazítani, javítani. *ma kalang tungmülsem* én a' rént befogtam.

tungaltal ezt így igazítsd ki: vagy *tunjaltal* tegnapi. *tam puš loš malšik tunjaltal kiža* most a' hó mélyebb a' tegnapiánál. Talán: *tum-gadl-al*, azaz 3-dik személyü birtokos ragu. V. ö. *tungotl*.

tuš, *tus*, *tos* ügyesség stb. *tuzipsa* mesterség, fortély = *veripsa* tevés.

tuš szakál stb. *un tuš* nagy szakál, *tuš lordta ho* borbély.

turum, *turom* menny, ég, idő stb. — *noh turum pela semet alimtot* fel az égre a' szemeket emelő.

turum tut villám, *met turum tut volijil* mint villám úgy fénylik. — *turum tut lil* éjszaki fény.

pa meg, más; *pa hajot* idegen.

paj rakás, *i paja kirdta* egy rakásra hányni, hengeríteni.

pajil sik stb. *pajla verta* síkká tenni; *pajlot*, *pajlodije* sík, síkocska.

paid-ta, *pajid-ta* vetni stb. *ma luel paitem mü ohtija* én öt a' földhöz vágtam. — *sema poirdta* találkozni.

pajlemi-ta vetni, *pajtübta* vetegetni, vetni. *sorma pajtilita* megölni.

pahni-ta, *pohni-ta* fakadni, *pahnema-ta* u. a.

pal magas stb. *palot* a' magas, *palšik* magaska, *palšikot* u. a.

pal fül stb. *palla*, *pallot*, *patijila*, *patijilašik* siket.

pal-ta félni, stb.

paltap félő, félelem, *paltap an tajtot* félelmet nem ismerő; *pal-*

tapla nem félt, félelmetlen. *paltapta-ta* félemlíteni, ijeszteni. *tam hot korijipsana paltaptal a'* ház lerogyással ijeszt.

pan fővény stb. *luel pan ohtija omsiltasa* ő homokra ültetett.

pant, *pont* út, *pant nebek* út levél.

parta, *parda* bal, *pardaja* balra.

pard-ta parancsolni, engedni = *esl-ta*. *partipsa* parancsolás. *jong nakpa partipsa* 10 parancsolat (tíz tagu parancsolás).

partipsala, *partipsalot* szabad.

pad, *padi*, *pada* fenék. *ansik padil moža jañzemalem a'* csészét fenekéig kiiszom.

još pad tenyér, *juš padana senkta* tapsolni (kézzel ütni) stb.

padird-ta, *pazird-ta* kinyomni, sajtolni; *padirtipsa*, *pazirtipsa* nyomás, sajtolás.

padlam, *padlem*, *patlem* setét, *padlemšik*, de *padamšik* is setétke.

patsa helyett stb. *vija keži lajim patsa* vigy kést balta helyett.

patrad-ta csapni, *paskolni*. *ink soh libija patradta* sárba taposni.

pam hő, *lung pamet* (nem *pamat*) nyári melegek.

peil, *pejil* fürdés, stb.

C. *pęget* stb. Déli V. *pęjlt-uhv* lovat úsztatni = *lovi pejtata*.

peimti-ta, *peimta-ta* fázni, fagyolni = *iskina labidta* (hideggel étetni); *peimtimot* fázott, fagyott = *iskina laptilšata ho*: *peimtili-ta* fázni, *peimtilim* fázott, fagyott.

pel fél, oldal; *pelak* u. a. vidék, hely. *hot libi pelkel* = *tagel a'* házban a' helye.

pel-ta szűrni, *peld-ta* u. a., *pellili-ta* szűrkalni.

penk fog, *peng nogajet* fog-hús, íny; *siri*, *elli lojta penket* előfogak.

pesat (or.) pecsét. *pesating* pecsétes, *pesating lal* pecsétes öl, törvényes öl.

peš ló üstöke.

perna kereszt, stb. *perna azi* kereszt atya. *pernaja jupsa* keresztelés. *torim evilipsa takla i pernaja jupsa takla turum nubit volipsaja nem hojat an eslsal* istenbe való hit és keresztelés nélkül a' mennyországba (örök életbe) senki nem bocsáttatik.

petkaš rigó, húros madár = *hongra siški*.

pedi, *padí* talp, *kur pedi* lábtalp. C. *pete, pede, piti* fenék, V. *püt*.

pil fél, vel, *pil ho* társ, *pilhoang* társas.

pild-ta felesíteni, befoglalni, *lungtipsaja p.* számításba befoglalni; *ma piltsem luel* én számba vettem őt; *piltipsa* egyesítés, befoglalás.

piltsa-ta egyesülni, foglalódni, *piltsiji-ta* egyesülni, csukódni. A' *pil* tőhöz felhozott hasonlatosság. C. *pi, pe* ezekben *itpeja* stb. nem áll, mert *itpeja* = *jilbija*.

pis csuda, nagy tehetség. *piring* csudás, *pinga verim* csudásan lett.

pürüji-ta nyomozni stb. kiszedni. *pürüjpsa* kiszedés. *hoga elta lát pürüjpsa* = *aktipsa* a' húsbul a' csontoknak kiszédése. *pürüjpsa takla* választás nélkül.

pürbavid-ta (?) kiegészíteni, toldani, segíteni = *notila-ta*.

pid-ta esni stb. a raggal belécsni, hozzá-tartozni, mint *sema pidta* születni, *sema pítim hadl* születés napja; *manema pidl* hozzám tartozik. *manema pítim la' jah tajtem* hozzám, álám tartozó hadi népem van. *izagat sit, mola pa hoja pidl* mind az, a' mi más-hoz tartozik, mi a' másé.

püti, *puti* fekete, *püti olip* fekete festék, *pütişik* feketés.

C. *pegda, pegde*. *)

pogül, *pogol* csomó, gomb, daganat stb. *mû pogol* göröngy. *pohnü-ta, pogon-ta* fakadni, stb. *sopek pelka pohnis* a' csizma felszakadt.

pogatur (tör.) úr, stb. *pogatura* erőszakosan, vadul.

pol-ta fúni, stb. *pold-ta, polta-ta* fúvatni, fúni.

*) A' Castrén-féle osztják *pegda, pegde* szakasztott olyan mint a' magyar *fekete*, mintha *fek* = *peg* volna a' tő. Már Kreznerics így magyarázta meg: *fek-ette*, mit a' N. Szótár emígy fejteget: »mit a' *fek, fekelý* megrontott, vagy olyan, mint a' fekvő testnek nem világos része!« A' czikk végéhez hozzáfűti a' N. Szótár: »A' köznép a' két utóbbi mássalhangzó átcserélésével gyakran *feteké*-nek mondja.« A' köznépnek van igaza, mert *fete* a' tő, osztjájában *püti, puti*, a' melly tőből egy torokhang (*pegda, pegde*, mintegy *fekte*) kiesett. Az utótag *ke* pedig kicsinyítő. Tehát *fekete* az eredeti teljes alak, melly *feteke*-vé vált, 's melly most *fekete*. A' kicsinyítő pedig ott van a' *szür-ke* (sel-, sel-ke), *sár-ga* (sár = *šore*, vog. *sajr-eng*), vog. *telkve*, osztják *lel* alacsony, *szür-ke*, C. osztják *sur* szókbán is).

poltna-ta egyszer fúni. *torim poltnas hanneho libija liling i sorimla lil* isten fút az emberbe élő és halhatatlan lelket.

poling mennydörgés, morgás; *polijü-ta* dobolni, zörögni stb. *polijüpsa* dobolás, morgás, hebegés.

polos takony, nyál. *pusta kim polos* kifúni a' taknyot.

polsing és *polžing* taknyos, nyálás, *polsinga verta* bepökni.

polť rothadás, rothadt = *lijim*.

pon-ta tenni, kiherélni, stb. *ponimho puris, poris* = *hopt puris* ártány.

ponili-ta teddegélni.

ponš-ta, *ponži-ta* nyitni, látni = *vandta*; *sem ponžipsa* látás.

ponš-ta, *ponži-ta* melegíteni, érni; *hodis roninga reget ponšilet* mi lassan érnek a' bogyók.

ponži-ta fosztani = *jorna vita* erővel elvenni.

ponžiji-ta fosztogatni, *ponžijüpsa* fosztogatás, rablás.

pont, *pant* út, *pont nebek* útlevel.

pori-ta fordúlni, *porita-ta* fordítani. *lu sogol izagat arurna porisale* ő a' deszkát mind sokképen fordítgatta.

pos jel, jegy, csuda, czél, stb.

pozing jegyes, *pozing nebek* bélyeges papiros.

pos-ta, *pus-ta* fúni.

poš fos, szar, *pos ebil* fing, bűz.

poš-ta ázni.

pošta-ta gyakran ázni.

pošta-ta áztatni, locsolni. *inkna noh poštata* vízzel fellocsolni, feláztatni.

požoh (tör. buzagu?) 1) borjú, csikó, *mis požoh* borjú, *oš požoh* bányó; *lovi požoh* csikó.

2) fiú, *požoh* = *navirem*, *pošhije* gyermekcse, *kuť požoh* ördög fija.

3) *požog*, *požoh* tojás, csirke.

pošni és *pošni rus* szántó-vető = *lant har verta ho*.

poroh, *porog* törzs, szár. — *sem poroh* szemgolyó = *sem lakije*; *evilpsa sidi lavilman tajat met sem poroh* a' hitet úgy őrizték meg mint a' szemfényt.

V. *parah*, *parah supü* törzs, derék, *tatel parah* test törzse, tagok nélkül, *siri parah*, *park* kar; *kumit parkü* az ember dereka, törzse.

pordon, *porden* méreg, orvosság stb., tapasz, flastrom. *tan porden bijim nočil kim tall e'* tapasz a' genyedtséget (rothadt húst) kihúzza.

pod-ta fagyni stb. *potimsata* fázni, fagyni, *tau potimsata* oda-fagyni, megfázni.

podali gömbölyü dolog, *podlang* gömbölyűs; *og podlang* fejtető. — *vizing potlang* = *saras voj* tengeri vad, némi czethal.

potar, *poter* beszéd stb.

potra longta beszédbe jutni.

potard-ta beszélni stb. *lu i muhtü potarl, a izagat sumpa* ő egyre szól, de mindég bolondul.

pua bel, *pua pelak jož* bal kéz.

pujla-ta és *puġli-ta* dagadni. *sem kaži, hun semet puġliet i virdet* szem betegség, midőn a' szemek dagadnak és veresek.

puka bögy, begy, *tohling voj puka* madárbögy.

puhrem zivatar = *votas, puhreminga jita* zivatarossá lenni.

pugol-ta törni, bökni; *kurna kim pugolta* lábbal kilökní, kirügni; *puhtipsa* lökés, *šuka puhtipsa* széttörés.

pugolma-ta egyszer lökni. *kim luel pugolma lökd ki öt.*

pugot képzelődés, haszontalanság.

pugod-ta fecsegni, képzelődni.

puhtipsa bohósság, *puhtipsajet* haszontalanságok.

pul-ta, *pol-ta* fűni, *tut pulta* tüzet fűni.

pula-ta fuvódni, dagadni.

pulim još dagadt kéz.

pulang kor, mellett, vel stb. *molti pulang ulta* valami mellett lenni.

i pulang kad návirem tajdot iker gyermeke van.

pulín, *puln* csalán, *handi puln* csalán, *rus puln* kender; *puln kol, kel, šunži* kender kötél, zsinag; ellentéte *handi sens kol* közöséges osztják kötél. *karding har izagat handi pulinna lap tijiš* az egész udvar csalánnal be van lepve (növe).

C. *púden, poden* csalán, V. *ponel, panel* kender.

pungil oldal stb. *pungil aži, anki* mostoha atya, anya.

pungil poh, evi mostoha fiú, leány.

punt (or.) font, *punt podali* egy fontnyi.

pus, *pos jel*, jegy.

pus-*ta* fúni, fejni; *mīs pusta* tehenet fejni. *ne vīlet puslajit vedra a' nōstény réneket vederbe fejnek.*

puzīng fűvás, lehelés, *puzngūlta*-*ta* lehelni.

puš szer, rét stb. *pužīng* rétes, *holīm pužīng* háromszoros.

pušmek (or.) faczipő.

purla-*ta* repülni; *noh purlata* felrepülni = *ellata, togolna* *noh ellata.*

purlīlī-*ta* repdesni, *noh purlīlīta* fölrepdesni.

purīnd-*ta* taposni.

purīndla-*ta* taposgatni stb.

purti-*ta* rontani stb. (or. portif).

puti, *piti* fekete, *puti gurbi vohsar* fekete színű róka. *vogema tiji tomi puti ogpa ho* hídd ide azt a' fekete fejű embert.

put-hulīng fekete-kormos, *lu izugat puthulīngi senkīm ō egē-szen kékre van verve.*

vanlta-*ta* stb. vezetni, vonni. *lovī sermatl elta vanltata* lovat kantáránál fogva vezetni. (Hiba volt: *sematl.*) — *vanltata kol* alatság, hajóvonó köté. l.

vankar horog stb. *vangrep* és *vankrep* horog. *hop šukadta vankrep* sajka horog.

vankird-*ta* görbíteni stb. *hul vankirdta vunip* halászó horog.

vans-*ta*, *vasta* vágni.

vanzep vágó, vájó stb.

vanži pázsit, fű. *vanži leta* fűvet enni.

vand-*ta* látni stb. *vanda, lu hungis juh ohtija* lásd, ő felhágott a' fára.

vantijil-*ta* nézni. *mola lamba ma nūngen vantijilsem* mi félének néztelek én.

vas-*ta*, *vans*-*ta* vágni, *vaska*-*ta* csapni. *ma lucl veš punglel sagat vaskasem* én öt pofon csaptam. l. *vozk*-*ta*.

vaš keskeny stb. *vašot* keskeny valami.

vaš hū-juh keskeny, hosszú fa = bot.

vaš, *voš* város, *vaš šeži jah* városbeliek, polgárok.

C. *vač*, *voš*; V. *uos*, *us*.

vei erő stb. *vei numbija serimlem* nagyon, szerfelett csudálkozom.

vel-*ho* özvegy, nőtelen. C. *huj vele* özvegy ember, *neng vele* özvegy nő. V. *vatp*, *votp*.

ventsa-ta (or. *venčat* esketni) házasodni stb.

ves folyó köze = *kultaga, lavi. hun tam ves muhtü manlen, šoma tajä* ha azon folyóközön által mégy, igenesen tartsz.

veska (or.) mázsa, *veskajet* = *pusmeket* mázsák.

veskalu-ta mázsálni.

veskaš, *veskat* igaz, *veskašla* igazságtalan, *veskašla jis* igazságtalan lett. *lu manem kamün puš veskašla verülip us, no ma an ükaslem* ő nekem egynéhányszor igazságtalan tevő volt, de én nem haragszom.

veš kép, homlok, *veš podlang* homlok, *veš pungül* orcza, *veš pungül senkta* pofon csapni; *veš mungta ultahtü* orcza törölő.

ver tett, dolog stb. *imi ver* női munka, *vera päidta* okolni, vádolni, *vera pütüm* bünbe esett, *lu verel* az ő tette, büne, *verla* dologtalan, *verla ho* semmire kellő = *an mostot*.

ver-ta tenni, *verta ho* mester.

verüpsa tevés, mesterség.

verüli-ta, *verüla-ta* teddegélni, *verülipsa*; — *patlama verüla* setétté tenni.

vü-ta vinni stb. *noh vüta*, *vüjita* kivenni, *noh vüjipsa* kivétel. *vüjüli-ta* viddegélni.

vüji-ta merülni, *inkna vüjipsa* vízbe merülés.

vilt ebben: *lankir vilt senkta* vállra ütni.

vüs, *vuš* (or. *vešč*) dolog, *longta vüs* bemenő dolog, bemenés = *longüpsa*.

vüzäng potlang ezethal féle.

vür, *vr* vér stb.

vürla vértelen.

vürki (or.) *varkü a'* hal kövérségébül való étel.

vürtü veres, veres bogyó, ribiszke.

vürdet veresek.

voj vad, állat stb. *mü har voj* giliszta; *mü har voj* kígyó, (nem egér). *jink ohtina ulta mü har voj* vízi kígyó.

voj zsír, *hon, undir tibi voj* bélzsír; *purüs voj* disznózsír.

vojltá-ta aludni = *hojta*.

voh-ta híni stb. *nüng manem vohlen* te engem hísz. *lucl voža vogla* ő városba hívatik.

vol alap, alj, hely stb.

volla stb. *volla velta, senkta* agyon ütni.

vol-ta élni stb. *manem togo tuva, hoda ning vollen* engem vigy oda, a' hol te élsz.

vola (or.) akarát stb. *ning volaen at ull* te akarátod legyen. *hoda torim vola ull, seda izagat veret jeminget* a' mint az isten akarátja, úgy minden jó.

volita-ta reá beszélni.

volī-ta fényleni, villámlani = *kaltma-ta*; *volsis* villámlott.

vonh-ta, vong-ta vágni, *vongim, vongimot* vágott, *vongim sogol* vágott, simított deszka.

vonhli és *vondil* forgács, *vondlet* forgácsok.

vondir vidra = *ink voj* vízi vad.

C. *vander*. V. *vuanter* = *kul tep* hal evő.

vosti zöld stb. *vosteh* gerezd. *vostot* a' sárga. *požek libi* *vostot* tojás sárgája.

vozik-ta vágni, simítani, *voskim* vágott, csapott.

voskiji-ta simítani, gyalulni, *voshilija luel ajilta* simítsd őt egy keveset. V. ö. *vas-ta, vaska-ta, vans-ta* vágni.

vošla-ta iszapban piszkoskodni; *vošlah* iszap, *vošlaging* iszapos, de ikrás is. *vošlaging hul* ikrás hal; *vošlaging taga* iszapos hely.

voš, vaš város stb. *kurd voš hari* útcza.

voš-ta, uš-ta halat fogni, *vošta pol* hal fogó geréb.

vožem vészhaló = *uzom*.

voringa, *voronga* varnyu, varjú.

vord-ta támasztani, *vortsatu* támadni, *vortsata takla* makacság nélkül.

vot szél stb.

hola vot, holejt v. keleti szél.

kevi vot nyugati szél.

nim hola, holejt v. éjszak-keleti sz.

nim kevi oling v. éjszak-nyugati sz.

nim ous vot éjszak . . . sz., *nim ous vodet ajker tilis oling el-bina i holim jang hadl vultodet* az éjszak . . . szelck a' márczius hó elseje előtt harmincz napig valók.

vobijī-ta tudni, nézni = *vanditijita*.

vobijipsa tudás, nézés.

vobili-ta kitudni, nézegetni = *vandili-ta*.

vunip horog, halászó horog.

vuš-ta, *uš-ta* ismerni, *vuštót* ismerős.

vuš, *veš* (or.) dolog = *pukit*, *ulam*, *volam*.

vur, *vir* vér.

maïrd-ta stb. igyekezni stb.

maïrtïpsa törekvés.

mal mély stb. *mala* melyre, *malašik* melyecske, *halajet mûna*
mala lap hírilita mosl a' halottakat a' földben mélyen el kell ásni.

mal-ta megtapintani.

malijeta topogatni.

malsa-ta tapogatózni, *malsiji-ta* barangolni.

maltï, *molti* valami, *maltïja vijanta* valamibe fogni.

man-ta menni stb. *pungla manta* kerülni, *manïpsa* és *manapsa*
menés.

manïli-ta, *manïla-ta* mendegélni; *pungla manilata* kerülgetni.
ma hun'itelna pungla manïlasem kutapsïpsajet elta, i tam pora
ohtija arurna tarinlasem pungla manta, pa pungla manta kum an-
tom us én mindég kerülgettem a' veszekedést, akkor sokképen igye-
keztem kerülni, de azt kerülni mód nem volt.

manži-ta szakítani stb.

manžili-ta szaggatni.

mangema-ta elszűnyodni, *mangëila-ta*, *mangnïtla-ta* szundo-
kálni; *mangëtlïpsa* és *mangnïtlïpsa*.

mangnïtïlsa-ta elszundokálni.

mažak ököl, *mašket* öklök; *mašket ohtija senkta* öklözni. C.
mežek.

marïji-ta mennydörögni stb. *paling marïjïpsa ñol* isten nyíla.

mat, *mad* mi stb.

madta mintha. C. *metta?* *tomadta*, *tamadta* tegnap.

melek, *meleh* meleg, *meleh turpi turing vuat* meleg torku,
leheletü szél.

C. *melek*. V. *maltep*, *maltïp* meleg.

menïm-ta szakadni stb. *noh menïmta* felszakadni.

men-ta hajlani, menyülni; *menïpsa* hajlás.

mend-ta meghajtani, görbíteni. *tam kardï mentïm a'* vas meg
van görbítve.

menla-ta hajlongani stb. *menlapsa* és *menïpsa*.

met mint stb. *novï met loñs fejár* mint hó; *met izi* mint az,

C. *ta-ment* olyan mint az.

med-ta érinteni stb.

medsa-ta, metsa-ta nyújtani. *ma n̄ng ohten nebek metsasem* én neked papirost nyújtottam.

mij ád stb.

mijla-ta addogatni, árulni. *lant mijlata han lobas elta* lisztet árulni az országos tárbul.

mil, *mal* mély. C. *met*.

mis, *mus* tehén.

mit, bér stb.

mitas-ta bérbe szegődni. *lu mitazis pum kušta* ő szegődött fűvet gereblyélni.

moj vendégség stb. *maj-ho* vendég.

mojla-ta, mojli-ta vendégül lenni, ajándékozni. *mojlipsa* ajándék, *mojlipsa vita* vendég ajándékot elfogadni.

molgadi = *mogadi* tegnap.

moltas sok stb. *moltasot, moldasot* bőség, *moltasipsa* u. a.

molti valami. *ma ohtija vilem molti pukitot* magamhoz veszek valami dolgot. *molti-kem* valamicske.

Lapp *maodde, modde* sok.

molsad-ta, *mgltsa-ta, molsadta-ta* kizárni, kirekeszteni.

mos-ta kelleni stb. *an-mostot* = *verla ho* semmire kellő.

mozing kellő, lehető. *a hunki mozing* ha pedig, *mozingeš* lehetőség, talán.

mošta-ta vélni stb. *ma tami elta moštalem, lu hanneho s̄ir an tajl* én ebből azt vélem, látom, (hogy) neki ember módja nincsen, embertelen.

moštand-ta vélni, gyanítani, — jövendőlni, jósolni. *hoj mostantil, sit krek verl a' ki jövendöl, az bünt követ el.*

moroh-ta bedugni, *morgimot* bedugott, befojtott. = *lap lunktimot*.

mort mérték, határ, ezél stb.

mort numb̄i mérték feletti.

mortot mértékes, *mortotla* mértéktelen.

mû föld stb. *mû jilbi* pokol. *torim mu jilbija vohl̄is edltata luel veskata volimodet* isten a' pokolra szállott alá, hihozni az ő igazságosan élőit. — *mû har, mû soh, mû ler* pázsit; *mû ler voj* földi giliszta.

mung földi, *mung ho* belföldi.

muj mi stb. *muj vorna* miért?

muj vorna . . . an miért nem?

muj vorna tamì an versen miért nem tetted azt?

muk, *mok* gond, baj. *muk tajta* gonddal, bajjal lenni.

mukla gond, baj nélkül.

mukanì púp, görbeség = *sonk*, *sunk*.

mukaneng görbe.

muhtì által stb. *luel muhtì nila* ő keresztül látszik.

mungil csimbók, kötés; *mungling* és *muhling* csomós.

mur, *mür* (or.) nép. stb. *mur paj* nép sokasága. *mur kaži* ragadós betegség = *adim kaži*.

Schlözernél (Allgem. Nordische Geschichte. Halle, 1771, a' 308—315. lapján) van egy kondai szójegyzék (Kondisches Wortregister) az Irtis mellékéről, melyet Schlözer a' *Fischer* gyűjteményéből vett. — Ezen Fischer-féle szók az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, mert ott vannak következő igealakok: *ma omeslam* én ülök, *nu omeslan* te ülsz, *lu omesl* ő ül; *mung omeslu* mi ülünk, *nung omeslite* ti ültök, *lül omeslat* ők ülnek; másszor *lu lollat* ők állanak. — *Klaprothnál* is van (Asia Polyglotta, Atlas, zweite Aufl. Paris, 1831. a' XII—XXII. lapjain) egy osztják szó-jegyzék, még pedig, úgymond, a' Bereзов, Narim, Jugam, Lumpokol, Vašjugam vidékeiről, melyet Kl. a' Katalin császárné nagy Egybehasonlító szótárából vett. — Tanúság kedviért közlöm itt, úgy, hogy a' magyar és a' Vologodszki-féle osztják szó után C. a' Castrénnél, F. a' Schlözernél, Kl. a' Klaprothnál lévő megfelelőket jelöli.

ajak torip, toribet, C. petem, F. pülem Kl. —

aczél jitip, C. — F. intl-vuah, Kl. —

arany sorni, C. sorña, F. sorne, Kl. sorne, sarni.

arany pénz sorni voh, C. — F. sorneng vuah, Kl. —

atya jü, jig, aži, C. jig, jih, afa, F. jüg, Kl. aža, igam = atyám.

anya anki, C. anga, ange, F. anke, Kl. aña, anke.

agyag sohta, C. meg, meh, F. nembol (?), Kl. sare müg = sárga föld, sohta.

asztal pasan, C. pesen, pesan. F. pesan, Kl. —

ablak išni vīs, C. isen, F. teräca? Kl. —

ajtó ovī, C. au, F. hot-au, kat-au = ház ajtó, Kl. hot-onk = ház-nyílás, au, leveng, tepeh. A' két utolsó szó alkalmasint függőt jelent.

ágy tahti, hojta tahti, oltípil, C. — F. vujde soh = talán oltá soh azaz fekvő bőr, mint az evangéliumban *olindta jug az ágy*, Kl.

állani loj-ta, lol-ta, állj meg loja, lola; C. tod, fond, F. lol, — Kl. lolej = állj meg, rotä = csendes. Fischernél: ma lollam, nung lollan (lolla), lu loll = állok, állasz, áll; mung lollu, ning lollite, lu lollat állunk, állotok, állanak.

aludni hoj-ta, vojltá-ta. C. âd, ôd, ôdam = álom, F. ma vojtlam = alszom, Kl. vojtleem, hollem, voltlaj = alszik.

alvás hojpsa, vojltipsa.

árpa — C. — F. lant, Kl. — Tudjuk, hogy *lant* ételt, ehettőt, gabonát jelent. Déli vogulban *ašlah* az árpa.

alacsony lel, C. tet, F. lel, Kl. lel, te' năgol (?)

asszony imi, C. imi, F. — Kl. imi.

ég, *menny* turum, C. — F. pölh = felhő, Kl. nomen, num felső; num torom, jom = cső?

eső jert, C. jert, jom, F. jert, Kl. ert, jert, lovet?

jégeső potem lońs, seming lońs = fagyott hó, szemes hó, C. — F. pojssam (?) = pot-sam, sem = fagy-szem? Kl. pojšem, keung lonč = köves hó. Déli vogulban is *ähtežung* = *ahtesung* = köves.

éj at, C. at, jogon = késő, F. at, Kl. ej, jig (?)

ember ho, C. huj, ko, F. huj, Kl. ho, huj.

erdő und, unt, C. unt, vont, F. arjuh = sok fa, Kl. ar joh, vont.

ezüst sel voh, novī voh, C. — F. jim voah = jó érez, Kl. im voh, naji voh = novī voh, azaz fejér érez. Az *ezüst* úgy viszonylik a' szirjän *ezš*-hez, mint a' *nyuszt* a' vogul-osztják *ňogos*-hoz, mellyekről az utó *t* lesett.

est il, ila; C. ida, F. itn, Kl. ctnopelik, itna, iten, itn. — A' tő *il* vagy *ila*, *it*, *ida*, a' *na*, *n* rag, tehát estvel: ilna, itna, itn.

éjfél (at = éj) at-kutĭp, C. ât-kuttep, F. at-kutlep, Kl. (at, ej = éj).

év tal-lung (= tél-nyár), C. ôt, âtl, F. ool, Kl. tel (= tél), *al*. Tehát látjuk, hogy az *év*-nek megfelelnek finn vuot, osztják ôt, ôl, âl.

enni le-ta, lelem = eszem, C. tev-da, F. lelem = eszem, Kl. le-ta, lelem.

éhes lela (= étlen), C. — F. simgudai, a' mi érthetetlen, Kl. —

evet lanki, C. tanga, tenki, F. lanka, Kl. —

eb amp, C. âmp, F. amp, Kl. amp, amb.

egér lenkîr, C. tenger, F. lenkar, Kl. lenkîr, lungur, longur.

élő, *eleven* lileng, C. titeng, F. lilen, Kl. lil, vulta. A' lil = lélek, élet, a' vulta pedig ol-ta, vol-ta = élni.

isten torîm, C. tîrem, tîrum, F. turom, Kl. torom, torm.

iny angin, C. angen, F. angn, Kl. —

íjj jugol, C. jogot, F. jogodl, Kl. —

inni ja-, jaú-, jans'-ta, C. jeñ-, jiúda, F. jandsa, Kl. jens-ta, janslem = iszom.

írni haš-, hanš-ta, C. hanž-ta F. kand-sa, Kl. —

ördög kuł, C. kuł, F. kull, Kl. —

orr úol, C. úot, úat, F. net, Kl. ñol, úul.

orcza venž pungîl = arcz-oldal, C. pôhtam, pugodem, F. ongl = ungîl száj, Kl. puglom, puglem. A' C. és Kl. megegyeznek.

ón uln, C. — F. uln, Kl. — Tudjuk, hogy Fischernél a' vogul *alna* ezüstöt jelent, 's hogy az ólom osztjákul *lolpi, tolpa*.

ülni oms-ta, omîs-ta, C. omîs-ta, umîs-ta, F. ma omeslam = én ülök, omeslan = ülsz, omesl = ül, omeslu, omeslite, omeslat ülünk stb. Kl. —

út pant, C. — F. pänt, Kl. —

úr uort, urt, C. — F. ûrt, Kl. —

újj luj, C. tuj, F. dluj, Kl. luj, loj, joj.

kéz još, C. kêt, kôt, F. ket, K. jaš, kôt.

köldök pukîng, C. puklang, pukleng, F. poklong, Kl. —

könyök još kavan, još keven, još serkep, C. kungnaj, kunhûi, F. kungaj, Kl. —

kopeka volh, vog (pénz), C. tanga, tlenki, vah, F. jah langa (= tíz evet), Kl. — Lásd a' szótár 69. 70. lapjait.

kút, *forrás* sojm juram, ilbi sojm = patok árka, előpatak, C. — F. mî vong = föld-gödör. Kl. —

kés keži, C. keže, kačeh, kočeh, F. keč, Kl. —

kanál úali, C. úala, F. úala, Kl. —

kerék lak, C. — F. arba-lageb, Kl. — Az *arba* szó török = szekér, *lageb* pedig = lakep, lagep = kerekü, gömbölyü.

- kötél** šunši = zsinog, C. —, F. žánža, Kl. —
kantár sermat; C. —, F. šermat Kl. —
kancza ne lovi = nöstény ló, C. neng tau? F. nen lau, Kl. —
kenyér náú, C. náú, F. nan, Kl. nän.
kék pudí, piti = fekete, C. — F. langa žinž, Kl. — A' F.
 langa = ég, vog. leang; žinž talán az orosz sinij = kék.
kis aj, C. aj, F. aj, Kl. aj.
kő kevi, C. keu, F. keu, Kl. kiv, keu, koh.
has hon, hun, C. hon, honaj, F. hon, Kl. hon, kun, poroh =
 derék, ont = onder, under = has.
hó (nix) lonis, lońs, C. tonf, F. tonž, Kl. lonč, lonč.
hólyag — C. hama, komlang, F. kauvah, Kl. —
hó, *hold*, *hónap* tiliš, C. tiliš, F. tileš, Kl. tileš, tiliš.
hát šanš, C. čanč, F. ženž, Kl. čenš, čanč, tünč.
hol-(*val*) *hol-nap*, hola, holejt, C. hoda, F. kulangatl, holan-
 gatl*). Kl. holoet, huleut.
haj ubit, C. —, F. ubot, Kl. upat, obit, opta.
homok pan, C. pan, F. pan, Kl. pan.
hét labit, C. tábet, F. sabat, Kl. labet.
hegy rep; C. rêp, F. raep, Kl. rep, fáf.
ház hot, hat, C. hôt, hát, F. hot, Kl. hat.
harisnya vaj, C. vaj, F. voj, Kl. —
hordó — C. — F. lagun? Kl. —
hús noga, C. nôga, nôgo, F. nogo, Kl. nogo, űuga, űogaj.
hal hul, C. hut, hutl, F. kul. Kl. kul, hul.
hideg iski, C. — F. ajdsek, Kl. iški, itik, itěih.
holt hala, halim, C. hadem, F. kolom, Kl. —
gyermek návirem, C. náurem, aj náurem; F. aj navrem :
 kis gyermek, Kl. —
fiu gyermek ho návirem, C. —, F. pog ho = fiu ember, Kl. —
gyűrű lak, C. —, F. lageb, lásd a' **kerék** szót.
gyökér ler, C. turt, F. ler, Kl. ter.
jávör *szarvas* kuring voj = lábas vad, nagy vad, C. noh,
 nouch, F. krungoje = kuring voj, Kl. —
juh oš, C. oš, a' F. oš, Kl. —
jég jonk, jenk, C. jenk, F. — Kl. jonk, jenk.

*) *holnap után* = phj gatl.

jégeső seming lonís = szemes hó, C. — F. pojssam, Kl. pojšem, keung lonč. A' F. és Kl. pojsszam. pojšem nyilván *sam, šem* = szem, és *poj* talán a' *pot, pod* = fagy szó. A' Kl. keung lonč = köves hó.

láb kur, C. kur, F. kur, Kl. kur.

leány evi, C. eva, euva, F. euva, Kl. eua.

levegő ég vot = szél, C. — F. aebach (sic)? Kl. epil, pugram = pulrem, szélvész.

ló lovi, C. tau, F. tau, Kl. tlau, lou, log (kopta loh = herélt ló).

lakat toman, C. tuman, F. tuman, Kl. —

látni â-ta (tudni, látni), C. uj-ta, F. ent ulem = nem látok (= an ulem). Kl. —

lúd lunt, C. tunt, F. lunt, Kl. lont, lunt.

levél lübit, C. lipet, libet, F. liibet, Kl. lipit, liibet, luvat.

nagy un, C. êne, una, F. enä, Kl. on, una, ele, helle. A' két utolsó szó lehet = vog. = *äl* fel, *äli* felső.

néne obi, C. opa. oba, F. opo, Kl. obe, jigem evai = atyám leánya.

nap hadl, C. hatt, F. hotl, Kl. hatl, kotl.

nő ne, C. neng, F. neng, Kl. näng.

nevetni úah-ta, C. úah-ta. F. ma úahlom = én nevetek. Kl. —

nyelv nálím, C. úadam, úadem, F. nälem, Kl. nälem, nälím.

nyíl íol, C. íot, íatl, F, nodl, Kl. —

nyúl šour, C. čaver, čever, F. žauvr. Kl. —

nyuszt úogos, C. úogos, F. úogos, Kl. —

nyest — C. — F. susar, Kl. —

nyirfa sungit, sumet, C. sümet, sugmet F. sumet, Kl. —

száraz sorím, C. sôrom, sârem, F. sorom, Kl. —

szárny marik, C. mérek, F. moreg, Kl. —

szán ogol, C. ôgot, augotl, F. ogol, Kl. —

száj lul,*) C. tut, F. lul, Kl. lul, jul, ungl = nyílás, száj.

szél vot, C. vôt, vât, F. vot Kl. vuat, til.

szív sam, C. sem, F. sôm, Kl. sem.

szék — C. — F. omas-juk (ülés-fa) Kl. —

*) A' szótár 83. lapján a' *lul-na* szót nem értém, de a' F. és Kl. *lul*, a' mi-nek a' C. *tut* törvényes megfelelője, bizonyosság, hogy az idézett *lul* száját jelent. Tehát *lulna jelba edta* száj által előjönni, nyilvánulni.

- szem** sem, C. sêm, F. sem, Kl. sem.
ször pun, C. pûn, F. pun, Kl.—
szakál tuš, C. tuš F. tuš, Kl. tuš.
szolga ort, C. ort, F. ort, Kl. —
szolni jasta-ta C. jasta-ta F. jasta, Kl. —
szomjas langalíp = kívánó, C. — F. jantlam = iszom, Kl. —
sárga novî hurbi, vostî = világos, zöld, C. — F. narba nej-
 leb = narîp és nejl? Kl. —
sör araš ink = savanyú víz, C. — F. sur;*) Kl. —
sírni lil-ta, C. tél-ta F. ma túlam = sírok, túllam helyett, Kl. —
süveg mil, C. mil, F. mil, Kl. —
sötét patlam, padlem, C. pêtlem, F. botlem, Kl. —
zúz, dér loıs = hó, C. — F. laum. Kl. — A' F. laum = lom
 lehet, mi nem csak a' finn lumi = hó, hanem az osztják loıs, lonıs-
 szal is egyezhető.
zöld vostî, C. vasta, F. vosta, Kl. vošte.
zab lovî labidta lant = ló etető gabona, C. — F. vat-lant
 Kl. vat-lant, turîn lant, sulo. — A' vat-lant = szél gabona, talán az
 orosz озимный овёс = Winterhafer.
csillag hos, hus, C. hûs F. luz, Kl. hus, kos.
csizma nir, C. nîr, F. nir, Kl. —
részeg kutsîm, kutjîm. C. —, F. kudsaj, Kl. —
réz padar-uh = padar-voh, C. — F. peter-boah, Kl. —
rubel — C. čaget, F. sot langa = száz evet (kopeka). Kl. —
ruha sah, sah-kuš C. sah, F. sah-ner = felső ruha-csizma, Kl. —
bőrruha oš C. űč, űš, F. oš (na), Kl. —
rén szarvas vîl, kaleng, C. veta, veda, F. vüle, Kl. —
tó tû, C. teu, touh, F. tou, Kl. —

*) Nevezetes míveltségi szó a' sör, osztják sur, votják sur, perm sur, dél
 vogul sar (Ahlqvist szerint, Culturord, 45. lapján sara), cseremisiz sra; — habá
 a' török-tatár sera volna is eredete. A' magyar bor szónak is illetén eredet
 lehet, mert a mordvinben pura (pure), cseremisizben pujro méhser, elemben a
 cseremisiz pura ser; ujjgurban Vámbéry szerint bor (a' bor). Vajjon ez az uju
 bor egy-e a' csagataj-osmán boza = hevítő-ital-val? kétkedik Budenz, Nyelvtud
 Közl. X. köt. 78. lapján), minthogy az ujjgur nem látszik a' z-r változást űg-
 kedvelni, mint a csuvas; azonkívül a' boza szónak töröksége is kétes volna még
 De akárhonnán származnak is a' sör és bor szók, a' magyarok magokkal hoztál
 azokat, akár mint eredeti ugor, akár mint ott a' közös ugor hazában kölcsön-
 vett szókat.

tűz tut, C. tût, tuget, F. tût, Kl. tugut, tut. *tüzi fa* sorím jog,
juh = száraz fa, C. — F. sourum juh, Kl. —

tehén mis, mus, C. mis, F. sagnar (tör.), Kl. mes, sagnar.

teve = C. — F. tija (tör.). Kl. —

disznó puris, C. puraš, poreš, pures, F. pures, Kl. puris, poris,
poros.

tok-hal sog, soh, C. — F. soh, Kl. —

tej esím-ink (emlő viz), C. esem jink, F. esemik = esem-ink,
Kl. esem-jink, tüti-jink (seecs-víz).

tojás požoh, C. moh, kar-moh, F. kar-moh, Kl. karemoh,
moh, pažoh.

tegnap mogadl, C. — F. mohatl, Kl. —

pénz vog, voh, C. vah, F. vuah, Kl. —

fej og, oh, C. oh, uh, ouh, F. uh, Kl. uh, og.

fül pal, C. pet, F. pel. Kl. pel, pil.

füú pög, poh. C. poh, pah, F. poh, Kl. poh, pah, pagam =
fiam.

férj hó, hoj, C. ku, kuj, huj, F. huj, Kl. ho, huj.

fa jog, joh, juh, C. juh, F. juh. Kl. joh, jog.

folyó jogan, C. jeaga, F. tangat = Irtiš, Kl. jugan, jogan,
tangat.

föld mû, C. meg, meh, F. mög. Kl. mig, mih.

fejsze lajim, C. tájem, F. lajem, Kl. lajim, lajm, jajm.

falu pugol, C. pogot, F. ar hot = sok ház, Kl. —

fazék put, C. put, F. put, Kl. —

felhő paling, C. peteng, F. püllen, Kl. —

fürdő peil, pejil, C. peget, F. pegl hot = fürdő ház, Kl. —

fekete piti, puti. C. pegda, pegde, E. puja Kl. piti, pugete.

feküdni ol-ta, C. — F. ol-lam = fekszem, Kl. —

fark li, lij, C. teg, teuh. F. lüg, Kl. —

farkas jevir, C. jeura, jeureh, F. jeura, Kl. —

fenyű hul, hol, C. hut, F. hul, Kl. — *feketefenyű* — C. unža,
onžeh, F. unža, Kl. —

fű pom, pum, C. pôm, pûm, F. pum, Kl. pom.

fejér novi, C. nova, novi, nevi, noga, F. nauva, Kl. novi, nevi
näge.

forró hošem, C. kušem. F. hožem, Kl. —

veres vîrti, C. verde, F. vîrta, Kl. vîrti, vîrte.

vaj voj, C. voj, F. mis-şahse = tehén zsír Kl. —

város voš, C. vač, voš, F. voš, Kl. oš, vaš.

víz jink, C. jink, F. jiink, Kl. jing.

vas kardī, kordī, C. et vâh, F. voah, Kl. —

(C. et-vâh = vas, F. intl-voah = aczél.)

madár tohling voj = szárnyas vad, C. — F. lunt-vas, = lúd-kacsa, Kl. —

mony — C. — F. mun, Kl. —

melly meil, C. meget, F. megil, Kl. —

mező har, C. kar, F. kar, Kl. leita-gor = leta-gar (kar) = étel-föld.

menni man-ta, C. men-ta, F. ma mendlam = én megyek, menlu = megyünk, Kl. —

méz mavī, C. mag, F. majg, Kl. —

macska kati, C. mōšek, F. műšek, Kl. mušok, mišak. *)

ma tam hadl, gadl, C. tem hat, F. tam gotl, Kl. —

*) A' *macska* szó és helyettesei *kati*, *mōšek* stb. megérdemlik az észrevételt. Miklosich a' Slawische Elemente im Magyarischen. Wien, 1871. pag. 40.) a' *macska* szót a' déli szlávbul eredetnek mondja. De az osztják *mōšek*, *mušok*, *mišak* a' mellett tanuskodik, hogy a' szó a' török-tatár népektől jutott az ugorokhoz és a' déli szlávokhoz, mert az oroszban *koška* a' macska. Valamint a' *kati*, *catus*, *Katze*, keletről jött az ugor, német és szláv nyelvbe, úgy a' *macska* is.

A M. TUD. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

Kaphatók a m. t. Akadémia könyvkiadó-hivatalában Budapesten (Akadémia-épület) s minden hazai könyvárusnál:

- NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK.** Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkeszti Hunfalvy Pál. I—X. kötet. 30 füzetben. 1862—1873. (8-adrét 300 iv). Ára egy 10 kötetből álló teljes példánynak 12 forint. Egy-egy kötetnek ára különvéve 1 frt 50 kr. Az I-ső és X-dik kötet külön nem adatik.
- NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK** stb. XI-dik kötete. **AZ OSZTJÁK NYELV.** Nyelvtan, Szöveg és Szótár. Irta Hunfalvy Pál. 1875. 30 iv. Ára 3 frt.
- NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK** stb. XII. kötetének I. füzete. Szerkeszti Hunfalvy Pál. 10 iv. Ára 1 frt.
- A KONDAI VOGUL NYELV.** Irta Hunfalvy Pál. (Nyelvtud. Közl. IX. köt.) Ára 1 frt 50 kr.
- CHRESTOMATHIA FENNICA.** Hunfalvy Páltól. Pest. 1861. (8-adrét, XIV. és 580 lap). Ára 1 frt.
- REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI.** A Vogul föld és nép. Kidolgozta Hunfalvy Pál. (4-adrét, VII. és 364 lap.) Ára 2 frt.
- MAGYAR-UGOR ÖSSZEHASONLÍTÓ SZÓTÁR.** Irta Budenz József. I. füzet. (1—16 iv) 1873. 8-adrét. Ára 1 frt.
- ERDEL- ÉS HEGYI CSEREMISZ-SZÓTÁR.** Budenz József. (A Nyelvtud. Közlemények IV. kötetéből). Ára 50 kr.
- NYELVEMLÉKTÁR.** Régi Magyar Codexek és nyomtatványok. Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkesztik Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Áron. I—III. köt. 1874. 8-adrét Ára 5 frt.
Egyenkint Ára 2 frt.
- ÉRTEKEZÉSEK A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.** I—IV. köt. 1869—1875. Ára 3 frt.
- RÉGI MAGYAR NYELVÉSZEK** Erdősitől Tsétsiig. Kiadta Toldy Ferencz. Ára 2 frt.
- A MAGYAR IGEIDŐK.** Irta Szarvas Gábor. Ára 1 frt.
- A MAGYAR NYELVUJITÁS** óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata. Irta Imre Sándor. Ára 1 frt.
- A HELYES MAGYARSÁG ELVEI.** Irta P. Thewrewk Emil. Ára 50 kr.
- FINN NYELVTAN.** Fábrián Istvántól. Pest, 1859. Ára 60 kr.
- KALEVALA.** A finneknemzeti eposza. Fordította Barna Ferd. Ára 1 frt.
- ABUSKA.** Csagatájtörök szógyűjtemény. Vámbéry Á-tól. Pest, 1862. Ára 24 kr.